Retorica

CAMPI ELOQVENTIÆ IN CAVSSIS, ENVMERATIONE PARTIVM,

GENERE, CONIVGATIS, adiunctis longè latéque patentis,

Auctore MELCHIORE DE LA CERDA

è Societate IESV, & Hispali Eloquentiæ Professore Primario,

VOLVMEN PRIMVM:

CVM INDICE RERVM QVÆ IN hoc volumine pertractantur.

PRODIT NVNC PRIMVM.

LVGDVNI,

Sumptibus Horatij Cardon.

M. DCXIV.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

ILLVSTRISSIMO
ET REVERENDISSIMO
DOMINO D. ANTONIO
De Capata Sanctæ Romanæ
Ecclesiæ Cardinali

Melchior de la Cerda P. F. P.

COLLEGIVM *Hispalense, Societatis Iesu illustrissime reuerendissiméque Cardinalis, celsissimo Regi & inuictissimo martyri Diuo Ermenegildo sacrum, sic aduentus illius splendore, quo Hispalim veniens Præsul Gaditanus gymnasia sua illustrasti abhinc tot annos felicitatis suæ radios diffundit in orbis gentium sedes vniuersas fama ac celebritate tui nominis gloriosa, vt altiora quamquam te maneāt dignitatis fastigia, filij tamen & alumni*

academiæ, quia Hispalenses sunt, Archiepiscopum te suum Hispalensem optent, & sibi Principem tam inclytum cõtingere saltem ad referendam tuorum in nos meritorum gratiam aliquam ab immortali Deo assiduè & enixè precentur. Sed vel Toletanæ Ecclesiæ primaria Hispaniarum sedes, vel Cõsilij Regij Castellæ, regnorum Hispalensium suprema dominatio, vel censorum sacræ fidei prĩcipatus altissimus, vel vtraque sedes celsissima cum Archiepiscopatu Toletano, aut pileo, galeróque proxima Beati Petri Cathedra gloriosissima Cardinalem Zapatam manet pro suis raris, & cunctorum sermone decantatis generis, consilij, literarum, virtutum maximarum dotibus, & in Ecclesiam meritis immortalibus. Ego verò, cùm spem Hispalim veniendi sublimiora fastigia, in summa Regis Catholici de te concepta opinione, & pro benignitate, quam in gente, qui suos nunquam obliuiscitur, & cumulatiore gratia fortunare consueuit, omnibus præcidisse videantur, id semper faciundum

dum

dum duxi, vt memoriam beneficij collati vicissitudine literaria, quoniam aliter non possum, & si possem, id exiguum, vel potius nihil esset, gratus ac memor referre conarer. Id enim vulgò iactatur, vt in referēda gratia cùm non possis quod velis, quod possis tamē id efficias. Cùm præsertim Principes terrarum maximi, quales ac quanti sunt Patres Purpurati, à Vicario Christi Iesu in Ecclesia primi, cùm ab alijs tam longo interuallo distent, supremo in honore positi grati animi memoriam spectent, & ponant eam, quæ referentium est tenuitas, in iusta ac legitima vicissitudine. Alij Patres Societatis nostræ monimentis tradent, quæ in Gaditanos, quæ in Pampilonenses, quæ in Burgenses, quæ in Carpentanos, quæ in Romanos Iesuitas, quæ in vniuersam denique Societatem, tua merita magna & illustria constiterunt. Ego præceptor studiorum Rhetoricæ Hispalensium memini equidem, ac non obliuiscar aduentum illum solis splendore clariorem, Rhetoricæ sedibus &

vniuersis gymnasiis illucentem, cùm nostrã orationem, cùm dialogum benignè audisti, descriptum comiter accepisti, cùm de muneris exiguitate cogitasti sæpe ac sæpius, cùm in collegio Anglicano semel inuitatus sermonem de eodem aduentu, & de oratione, & de actione præsentibus nõnullis Patribus intulisti: cùm quid acturus esses, non significasti: sed apertè dixti, te agitasse domi aliquoties pro referenda gratia, si quæ mittuntur ex religionis præscriptionibus in suos vsus conuertere potuissent Societatis alũni. Quũ ergo, Princeps clarissime, in Rhetorum ordinem, in præceptorem, in gymnasia, in Societatem nostram tantus ac, tam prædicandus extiteris Pater: sis etiam, & futurus in omne tempus, & quo possim ingenioli fœtu, nõ referam gratiam aliquam? Campum Eloquentiæ in volumina distributum aliquot dare foras aggredior. Cui melius duo prima volumima dicanda decreuerim, quàm tanto Principi, & eloquentissimo, & in Eloquentiæ Campo patenti; id est, in pulcherri

cherrima fortunatissimáque vrbe Roma purpuratorum Patrum dignitate decorato, tot sapientiæ luminibus fulgenti, & post Pontificiam Gadibus, & Pampilone sedem adeptam, post Burgensem Archiepiscopatum & tanta postea dignitate depositum, purpuræ galerique honorem à Petri suprema Cathedra in Ecclesia tam insigniter obtinenti. Scio munus istud exiguum esse, & ab homine tenuiore profectum, & ad tãtum Ecclesiæ principem sanè nullum. Scio prosapiam generis tui claram & illustrem, & cum Magnatibus, cum Principibus Hispaniarum sanguinis communione coniunctam. Teneo tantam in te facultatem vimque dicendi, tam variam ac multiplicem antiquitatis, & scientiarum cognitionem, tantam vtriusque Iuris scientiam noui virtutes omnes Pontificum, Cardinalium suis numeris absolutas, cunctorum sermonibus linguisque celebratas, gloriosè magnificéque terras, mariáque sua celebritate peruagari. Video culmen tuæ dignitatis fastigiúmque supremum vno

dumtaxat purpuræ gradu à Romano Pontificatu distare, proximum primæ Romanæque Cathedræ, cunctos inter Cardinales celsissimo tuo principatu numerari. Miror denique horum ornamentorum splendore tam illustri, vt solis ipsius aduersi radiis oculorum, sic mentis aciem non perstrictam fuisse, & cogitationem ab opere huiusmodi tibi præcellentissimo Cardinali dedicando non auocatam. Sed id fecit comitas & benignitas tua, quæ cùm Principes maximos ornauerit, tum teipsum gloriosè satis: vt tui, & tuorum beneficiorum memor, Opus Eloquentiæ, quæ Regibus, & Pontificibus magno fuit semper ornamẽto, & suis in cœtibus floruit, magnificentißiméque dominata fuit, propria quondam Principum, Regum, & Imperatorum, ac propterea tuo Principatu non indigna, maximo Ecclesiæ Principi dicarem. Accipe igitur hæc duo prima Campi Eloquentiæ volumina, qua Sociorum Iesu res benignitate soles excipere. Quod si nostram tui, tuorum in nos meritorum, tuæ dignitatis memoriam

conser

conſeruatam & in animo penitus inhærentem ſpectare volueris, non indigna munuſcula patrocinij tui auctoritate, & vſitata ſemper benignitate ſuſcipies, fouebis, & qua fuiſti in prouehendis ingenij monumentis propenſione mirabili fortunabis.

a 5

Facultas Societatis.

MARCVS Del Castillo, Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Bęthica, potestate ad id mihi facta, à Reuerendo admodum Patre Claudio Aquauiua, Præposito nostro Generali, facultatem concedo, vt hæc duo prima volumina *Campi Eloquentiæ*, quæ reuiserunt, & approbarunt priùs viri è nostra Societate graues, & docti, à Patre *Melchiore de la Cerda* cõposita, typis mandentur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, sigillóque nostro munitas dedimus. Hispali, Domi Professorum Societatis IESV, die decima octaua mensis Octobris, Anno Domini 1612.

MARCVS DEL CASTILLO.

CENSVRA VOLVMINVM CAMPI ELOQVENTIÆ Patris Melchioris de la Cerda è Societate Iesu.

LIBROS, *qui* Campi Eloquentiæ *inscribuntur, Auctore Melchiore de la Cerda, è Societate Iesu, à Regio Senatu inspiciendos commissos ad trutinam Ciceronis examinaui, eósque existimo cùm Oratoribus magnam vtilitatem, tum Rhetoribus maximam allaturos. Est enim Auctor inuentione varius, vniuerso dicendi genere copiosus, Græca Libanis eloquentia apprimè instructus. Opus verò velut* ἀνθολόγιον, *aut potius Rhetorum officina. Quamobrem quoniam è Republica fore putaui, & felix faustúmque fiet (quando opus ab omni contra Fidem macula purum esse videtur) in communem vtilitatem excudantur. Dat. Compluti Idibus Februarij, à partu Virginis anno decimo tertio supra mille sexcentos.*

Magister Ildefonsus Sanctius in Academia Complutensi Doctor Hebraicæ linguæ Primarius.

APPROBATIO.

HÆc Patris Melchioris de la Cerda volumina accuratè inſpeximus, nihílque in èis inuenimus, quod vel Fidei integritati, vel morum probitati aduerſetur. Cenſemus præterea, ea eſſe ſermonis elegantia, ac verborum puritate, vt non mediocre facultatis Oratoriæ Profeſſoribus ſint allatura emolumentum. Conſentiunt enim mirum in modum authori ſuo, qui, vt tota noſtra Bæthica Prouincia experta eſt, ita eſt eloquentiam profeſſus per annos plus quadraginta, vt ſemper admirationem, & audientibus excitauerit & abſentibus, tanto cum ſtudentium profectu, vt & noſtra Societas & reliquis religioſorum familiæ præclari eius ingenij, maximíque laboris copioſis fructibus feliciter redundarint. Digna itaque arbitramur, quæ typis excuſa in lucem ad communem vtilitatem prodeant. Granatæ, in noſtro Collegio Diui Pauli Societatis Ieſu 28. die Octobris anno 1612.

Ioannes Antonius de Leon.

Franciſcus de Caſtro.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV, *in Prouincia Lugdunensi.*

ANTONIVS SVFFREN Prouincialis Societatis IESV, in Prouincia Lugdunensi, iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis Henrico III. 10. Maij 1583. & Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante, 14. Februar. 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiusdem Societatis hominibus compositos, absque superiorum permissione imprimant: permittit Horatio Cardon Lugdunensi Bibliopolæ, vt *R. P. Melchioris de la Cerda è Societate* IESV, *Volumina Campi Eloquentiæ*, ad sex primos annos imprimere, ac liberè diuendere possit. Datum Lugduni die 20. Septembris 1614.

SVFFREN.

APPROBATIO.

IOANNES CLAVDIVS DEVILLE, in Sacra Theologia Magister, & diuini verbi Prædicator, in Sancti Pauli huiusce Ciuitatis Canonicus, atque in hac Lugdunensi Diœcesi Librorum Censor designatus, fidem facimus, nos *Volumina Campi Eloquentiæ R. P. Melchioris de la Cerda Societatis* IESV *Presbyteri*, perlegisse, omniáque in illo iuxta orthodoxam Catholicæ, Apostolicæ ac Romanæ Ecclesiæ, & sanctorum Patrum sanam doctrinam, summa cum eruditione & pietate exponi. Lugduni, apud Sanctum Paulum 22. Septembris 1614.

I. CLAVDIVS DEVILLE.

R. D. D. Thomæ de Meschatin la Faye, huius libri imprimendi facultas.

THOMAS DE MESCHATIN LA FAYE, Comes, Canonicus & Camerarius Ecclesiæ Lugdunensis, & Vicarius Generalis in Archiepiscopatu Lugdunensi: Opus, quod inscribitur, *Campi Eloquentiæ Volumen I. R. P. Melchiore de la Cerda Societatis Iesu Presbytero authore*, vt in lucem edatur, facultatem concedo. Lugduni 23. Septembris 1614.

MESCHATIN LA FAYE.

VOlumina hęc inscripta, *Campi Eloquentiæ R. P. Melchiore de la Cerda Societatis Iesu Presbytero authore*, ab HORATIO CARDON Bibliopola Lugdunensi in lucem dari permittimus: simul, ne quis citra factam ei ab ipso potestatem, denuo excudat, interdicimus. Datum Lugduni vigesima tertia Septembris 1614.

SEVE.

SVMMA PRIVILEGII à Chriſtianiſsimo Galliarum Rege conceſsi.

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis auctoritate ſancitũ eſt, atque patentibus Literis cautũ, ne quis in Regno ſuo, aliiſve locis ditioni ſuæ ſubiectis, intra proximos annos decem, à die impreſſionis primæ inchoandos, ac numerãdos, excudat, vendat, excudẽdos, vendendóſq; quouis modo & ratione conetur libros, qui inſcribũtur, *Campi Eloquentiæ, à Reuerendo Patre Melchiore de la Cerda, Societatis Ieſu Preſbytero authore*, præter HORATIVM CARDON Bibliopolam Lugdunenſem, aut illos, quibus ipſemet cõceſſerit. Prohibitum inſuper eadẽ auctoritate Regia omnibus ſuis ſubditis, eundem librum extra Regni ſui limites imprimendum curare, vel quempiam, vbicunque fuerit, ad

id

id agendum impellere, ac instigare sine consensu dicti HORATII CARDON. Idque omne sub confiscatione librorum, aliisque pœnis originali Diplomate contra delinquentes expressis. Datum in Fonte-Bellaqueo, die vigesimatertia Octobris, anno millesimo sexcentesimo decimotertio.

De mandato Regis, Signatum

BRVLART.

PHILIPPI III. Hispaniarum Regis licentiâ, datâ Madriti vigesimaseptima Maij 1613. & signata, IORGE DE TOVAR, concessum est *R. P. Melchiori de la Cerda Societatis* IESV, vt suum Opus quod inscribitur, *Campus Eloquentiæ*, extraneo Bibliopolæ cui voluerit, tradat manuscriptum, quod excudatur, atque in lucem emissum virtute istius Licentiæ in omnibus terris suæ potestati subiectis, liberè diuendatur.

CAMPI

CAMPI ELOQVENTIÆ IN CAVSSIS, ENVMERATIONE

partium, genere, coniugatis, Adiunctis longè latéque patentis

VOLVMEN PRIMVM.

ORDIOR primum patentis Eloquentiæ Campi volumen à Causis, Enumeratione partium, Genere, Adiunctis, & consequentibus, quorum singulares & mirificas ad omnem amplificationem excursiones factas ex locupletissimis Rhetorum ærariis nosse poterit studiosus Oratoriæ facultatis alumnus. Singulis argumentis præponentur præceptiones, quæ naturam eorum explicant vniuersè. Amplificatio quoniam multiplex est, ex singularum exercitationum inscriptione patebit, quam pluribus præceptis illustrare opus non est. Loquimur enim cum scientibus. Atque vsum requirentibus breuitas plus notitiæ afferet, quàm longitudo bonas mentes obruens pertur-

bánſque plerunque. Exordiamur igitur præſcriptiones à fine: diſtribuimus enim volumen hoc in quinque libros,quorum primus cauſas,alter diſtributionem,tertius Adiuncta, & Antecedentia, & conſequentia, & genus complectitur, proximus deſcriptiones habet, vltimus orationes integras.Quę ſi omnia bonus Rhetor & Diuini verbi concionator in ſuum vſum contulerit rem ipſam,qua de aget, oſtendet & illuſtrabit,& quo volet ſpiritu afflante cæleſti auditorum animos impellet.

Præceptiones ad Finem ſpectantes.

CAuſarum cognitio perutilis eſt & neceſſaria, nam ſcientia eſt cognitio per cauſam & effectum.Hinc exclamat Poëta:

Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas.

Cauſa autem eſt,cuius vi aliquid fit.

Quatuor genera cauſarum fecit Ariſtoteles, Finem, Materiam,Formam,Efficientem.

Finis eſt,cuius gratia aliquid fit.Eſt autem finis cauſarum omnium prima & nobiliſſima, eáque ratione, quemadmodum primo loco tractanda eſt, ſic etiam exercenda, & ſuis excolenda illuſtrandáque variis amplificationibus:finis enim cauſa fiunt omnia.Agunt enim homines honeſti omnia boni alicuius gratia, & quidquid bonum eſſe ſibi,atque vtile vel natura monſtrauerit, vel perſuaſerit ratio in id ipſa quaſi hortante natura impelluntur.

Finis eſt duplex,ſummus & deſtinatus: ſummum, perfectum, vel vltimum, cum dicimus qui per ſe

expe

expetitur, vt eſt ſtatus vniuſcuiuſque rei in ſuo genere perfectiſſimus. Finis primarius ſacræ Theologiæ, & ſacerdotis eſt Deum piè colere. Iuriſprudentiæ primarius finis eſt, Rempub. adminiſtrare.

Deſtinatus eſt, vulgò ſecundarius, qui ad ſummum conſequendum comparatur, vt bona, fortunæ, honores. Tanto autem finis nobilior eſt, quanto proprius ad Deum accedit.

Forma eſt nota & ratio rei, per quam res eſt id quod eſt & ab aliis diſtinguitur, vt alia eſt forma domus, alia nauis, alia hominis, alia animalium rationis expertium. Vt anima rationalis particeps eſt cauſa, qua homo dicitur homo, vt homo eſt animal rationis particeps. Id ergo cæteris anteponendum eſt.

Materia eſt cauſa, ex qua aliquid fit, vt ligna, lapides, calx ſunt materia domus, æs, argentum, aurum ſtatuæ: res omnis de qua haberi poſſit oratio eſt materia ſubiecta Rhetoricæ. Ædes ſunt malè materiatæ, ergo ruinam minitabuntur, vel parui ſunt pretij.

AMPLIFICATIO.

Ex fine catedræ Doctori deferendæ.

ETenim cùm omnes in hac academia catedrę, cùm ſubrogationes ab ſcholaſticis proficiſci debeant, tum illæ profectò maximè conſtituuntur ad ſcholaſticorũ fructum & commodum: in quo & omnes, qui ſunt illius facultatis, & annum audierunt, deligant præceptorem, quem academiæ conſulturum eſſe putent, & vnuſquiſque ſtudio & ſuffragio ſuo matrem adiuuent atque prouehant.

Alterum exemplum ex vno Fine propoſito, in Catilinam.

SI Senatores in te omnes, ſi populus Romanus, ſi Cóſul ipſe, ſi cũcti magiſtratus, ſi boni omnes in te Catilina excubias & vigilias agunt: ſi parati ſunt pro Patria mori, ſi te ex vrbe eiicere, ſi ſentinam tuorum exhaurire: quid expectas? muta iſtam mentem, mihi crede, obliuiſcere cædis atque incendiorum tuorum. Neque enim plus vnius improbi, & ſociorum ſceleſtiſſimorum conatus ad patriæ perniciem, quàm Conſulum, quàm magiſtratuum, quàm bonorum omnium præſidia ad eiuſdem ſalutem inualeſcent. Túque quò tendas, quò tę tuóſque perditum eas, pro indignitatę &

te & atrocitate ſceleris,quod te auctore in patriam irruperit,ignorare non potes.

Ex multiplici Fine.

ILli Romani ludos gladiatorios,ſiue ad timorem militum imminuendum,ſiue ad feritatem martis oſtẽdendam,ſiue ad oblectandos ſpectatorum animos,ſiue ad vulnera ſanguinémque manantem, atque adeò ad mortem contemnendam ad conſequentem ætatem, memoriámque conſecrarunt.

Alterum ex multiplici Fine.

NOn te natum eſſe ad laborem recordaberis? non ad virtutem colendam,non ad patriam adiuuandam, non ad Rempublicam defendendam, non ad ſanctorum veſtigia ſequenda? atque his laboribus ſuſceptis,& magnis aditis vitæ periculis ad gloriam beatorum immortalem adipiſcendam?

Conglobatio cauſarum ex Fine, cum Dilemmate.

SAtis cauſæ habuerunt Catholici plurimi, cur ab Angliæ finibus excederent. Læſerunt, ſi videbant alienos à ſe Principes,aulæ regiæ,qui ſanè fuerunt, inuidiæ,ſi commoueri omnia videbantur, tempori, ſi vis ſuberat, armis, ſi ſocietas magiſtratuum, pactioni, ſi periculum ſacerdotum,Reipublicæ,ſi Regina ſitiebat ſanguinem,ſummæ poteſtati cui obſiſtere non poterant. Neque ob eam cauſam fidem Religioni Chriſtianæ datam non ſeruabant. Cùm ſe reſeruabant ad occaſionem commodiorem. Cùm fieri decurſu temporis quædam videretur ad meliorem ſpem inclinatio.

Ex Fine cum forma.

NOn video causam cur is in virtutem non debeat se totum animo atque voluntate coniicere, & illius causa labores omnes atque pericula subire. Cùm in rem omnium pulcherrimam, præstantissimámque mentis aciem intenderet: neque magis egregia forma ac figura præditum cuiuscumque pulchritudinis humanæ decus in animo posset insidere. Quæ in habitum atque formam cœlestem, immortalitatis splendore circumfusa, respiciens in sæculorum omnium æternitates trophæis, monimentísque de Dæmone, Mundo, carne statutis ornata in media Beatorum curia visendam se spectandámque præbebat omnium cœlitum insignibus decorata clarissimis.

Ex Fine & causa efficiente.

FEcisti equidem bene, quódque oportebat, vt iurisperitiæ operam dares, ad finem, quem optabas, consequendum. Nam siue sæculi, siue Ecclesiæ itineribus contenderes, ea est facultas iurisprudentia, quæ patefecit viam ad Regum consilia celsissima, & ad Ecclesiæ sacerdotia maxima. Cùm præsertim qui tuos conatus promoueret & animum expleret mirum in modum, te patruus excitabat in summa dignitate collocatus plurimum valens apud Regem gratia & auctoritate, qui celsissimo sanctæ Inquisitionis & Regij senatus ordini præsidebat, & præfectus erat Ecclesiæ Toletanæ, quæ primaria nostrarum de Hispania est Ecclesiarum. Et te vel canonicum vel decanum Ecclesiæ tantæ facere sibi semper in animo fuerit, aut quidquid ille vellet, à Regibus Hispaniarum impetrare pote

re pote

re poterat, vt gradibus quaſi ſuis in patrui locum celſiſſimum peruenires.

Ex fine cum effectis.

IAcobe ſanctiſſima honeſtiſſimáque fœmina, viſione de Patris Franciſci morte vehementer perculſa, quanquam mulier multum tamen roboris atque virium habuit ad accelerandum properandúmque, quoad in Patris mortui conſpectum veniret. Quorſum Iacobe ornatiſſima ſplendidiſſimáque properas? Quid iſta tanta celeritas, feſtinatióque ſignificat? Quid veſtes lugubres atque mœſtæ, thuris & odorum ſuauitatis ſpectant? Quo funalium vis & multitudo, tapetes atri, quos te imperante tui miniſtri deferunt? Quo denique reliquus omnis apparatus, ſtudium & adhibita diligētia, niſi vt ritè faceres omnia procurari, quæ neceſſaria fuiſſent ad iuſta tanto Parenti perſoluenda? Præſentia profectò tua, veſtitus mutatio, lacrymarum ingens vis, ſumptus in exequiis concelebrandis facti, tantum ſtudium, pietas, & ardor inflammatus indices fuerunt & teſtes tuæ in Beatum Franciſcum eximiæ voluntatis.

Ex fine cùm enumeratione.

ATque potentiſſimus Hiſpaniarum Rex Philippus ſuſcipere bellum debet in Anglos. In quo agitur Hiſpaniæ gentis gloria, quæ nobis à maioribus cum magna in ipſa re militari, tum ſumma in defendenda religione tradita eſt. Agitur ſalus & incolumitas Angliæ Catholicorum, qui multis iniuriis vexati Philippi potentiſſimi opem & auxilium implorarunt. Agitur aurum & argentum, quod ex Indiis in Hiſpaniā mari deportatur, ad quod capiundum Hæretici nefa-

rij classes ædificant & instruunt. Aguntur bona mercatorum Hispalensium, quibus infesto mari, periculosóque reddito, classibus hæreticorum perfrui non possunt, & ab Hispaniarũ Rege illis Christianis potissimũ consulendum est. Et quoniam Hispani semper ab hostibus metui præter reliquas gentes atque formidari visi sunt, conseruanda est opinio nominis, & gloria cõparata: quod prædones Britanni, qui abhinc annos aliquot, tot in partibus multis in insulis, vna aut altera armata classe, nostrorum regnorum ditioni subiectas gentes turbandas diripiendásque curarunt, non modò adhuc pœnam nullam suo dignam furore susceperũt, sed ab illo tempore nostris rebus sic imminent, & efficere conantur, vt se Britanniæ regni sui finibus continere nolint, sed solicitare Turcas, & Gallos armare student, atque adeò in Lusitania, idest in oculis & Hispaniarum luce crudelia & exitiosa bella gerere. In hæc intuens, Philippe potentissime, totum te debes animo atque voluntate ad huiusmodi mala propulsanda conferre, & vt propulses, mari classes instruere, & terra copiarũ omni genere abundantes exercitus conflare.

Ex fine cum similitudine & effectis in Ciceronis laudem.

ATque ille Cicero, cui patriæ salus iucũdior fuit, quàm vita sua, consulatũ adeptus, omnem suã eloquentiam, consilium, quo valebat plurimum, industriam & vigilantiam, vires & neruos omnes ad dignitatem administrandam contulit, vt honore consequuto non dignus duntaxat videretur, sed quod ipse sibi proposuerat, multorum vinceret expectationem, & illorum nefarios hominum sermones præcederet,

qui nouis hominibus præcludendum aditum ad Rempublicam putabant. Cùm igitur exorta fuiſſet Catilinæ coniuratio, cùm faces ad Patriæ exitium, ad Italiæ vaſtitatem, ad Reipublicæ interitum, & ad vniuerſi propè regni Romani occaſum vltimum iam accenſæ metuerentur, & tela iugulis omnium ſenatorum, & cõſulum præcipuè, reliquorúmque Magiſtratuum intenta; omni ſtudio, atque diligentia, ad patriam, Remp. & pulcherrimum fortunatiſſimum imperium, malis eminentibus liberandum, ſine cunctatione caput in medium armorum diſcrimen & in nefarios inflammatæ facis ardores iniecit. Sic equidem ad Reipublicæ commodum incumbebat, vt tanquam ſpeculator altiſſimum locum obtinens, à Republica nunquam oculos deiiceret, vt proſpiceret tempeſtatem futuram. Quòd Prætores fortiſſimos & amantiſſimos Reipublicæ viros ad ſe Cicero vocauit, quòd iuſſit illos ad pontem Miluium peruenire, atque ibi in proximis villis bipartitos robur delectæ iuuentutis ſecum educere, quòd tertia fere vigilia exacta in legatos Allobrogũ pontẽ magno cũ comitatu ingredi incipiẽtes impetus factus eſt, quòd literæ quæcumque erant in eo comitatu, ſignis integris Prætoribus traditæ, Allobroges comprehenſi & ad Ciceronem, cum iam diluceſceret, deducti, quòd ex ædibus Cethegi maximus ſicarum & gladiorum numerus elatus, quòd Lẽtulus ſignum & manum recognouit, quòd Catilinam ducem, quòd duces reliquos, quòd illorum copias retinuit atque retardauit, quòd nihil vitæ periculum exhorrens principes coniurationis in carcerem coniecit, & vltimo ſupplicio mactauit, quòd toti vrbi, templis, delubris, tectis omnibus ac mœnibus ſubiectos prope

iam ignes circundatósque restinxit: quod denique gladios in Repub. districtos retudit, mucronésque eorum à iugulis ciuium Romanorum reiecit, Rempublicam ex ferro, flamma, ac pene ex faucibus fati ereptam, & conseruatam, ac restitutam relinquens: omnia ad Reipublicæ conseruationem adhibitæ diligentiæ, labori, studióque accepta Romani referre debebant.

Ex fine cum dissimili.

ATque Reges ipsi, situm Salmaticēsis vrbis ad Academiam delegerunt, non amœnitate locorum ducti. Quod enim solum magis sterile & agrorum bonitate magis desertum, quàm Salmaticēse? sed deliciarum & voluptatum, quæ ab studiis auocare scholasticos potuissent, inopia, atque ipsarum mulierum deformitate, qua nulla tellus tetriores, nulla magis horribiles, nulla minus ornatè vestitas, minus comptas politásque ferebat illis temporibus.

Ex fine cum dissimili & exemplo.

SEd hæ res, quæ cæteros scholasticos remorari solent, non retardarunt, non indulgentia parentum ad voluptatem, non somnus ad otium & ad quietem, non amœnitates locorum ad delectationes, non pecuniæ ad ludos, non amicorum prauitas ad nequitiam & ad peruersitatem morum, non sui ipsius amor, non caro, blanda conciliatricula voluptatum, ad libidines & impuritates, non libertas ad intolerandam licentiam, ad audaciam, ad furorem quo adolescentes (laxis, quod aiunt, habenis) in omnia scelera præcipites ferri solent. Postremò succisiuas horas, requietis interualla

necessaria,

neceſſaria, honeſtas delectationes, cæteráque adoleſcentum valetudini ſuſtentandæ iuſta ac debita ſubſidia, ille nec habenda quidem vnquam curauit. Itaque omnes quidem nunc in hac Academia Ioannem Ildephonſum, ſicut aliquem non ex adoleſcentum génere communi, ſed vt ſummum ſingularémque iuuentutis honorem ac illuſtre decus intuētur. Nunc denique incipiunt credere, fuiſſe adoleſcentes hoc ingenio atque virtute prædito, vt ferundis laboribus, quod in locuplete adoleſcente, nobili, & à natura tam bene formato multis hominibus incredibile atque falſo ſermone prædicatum diceretur quaſi nati fuiſſe viderentur. Nunc intelligunt non ſine cauſa hanc claſſem commendatam fuiſse maximè, cùm hunc tantum & iſtiuſmodi adoleſcentes alios hac præſtantia virtutis & literarum ornatos habeamus in hanc academiam parentes filios ſuos malè mittere, quàm in alias literarum officinas.

Ex fine cum adiunctis in laudem S. Hyacinthi.

QVi ſunt illi, à nobis oratione noſtra nominandi, quos ſibi imitandos propoſuit B. Hyacinthus, Chriſtum Ieſum & Beatum Dominicum intelligite. Quis eſt Chriſtus Ieſus? Aſſertor humani generis, magiſter ſanctitatis, præceptor abſolutæ perfectionis, fons perennis & inexhauſtus virtutum omnium, ſplēdor æterni Patris, qui ab incunabulis ſuis, à præſepio in extremum vſque ſpiritum, demiſſionem, patientiam, charitatem, virtutes omnis generis hominum, ſermone docuit & exemplo. Quis eſt B. Dominicus? Auctor Religionis Concionatorum ſanctiſſimæ, Princeps & Antesignanus præconum diuini verbi, imitator

tor Christi Iesu, defensor Christianæ Religionis, propugnaculum eiusdem fidei, terror hostium nostrorum, parés & exemplar Beati Thomæ, Petri Martyris, Beati Florentini & aliorum aulæ cœlestis Heroum clarissimorum. His duobus potissimum ducibus cùm B. Hyacinthus perfectionis itinere contenderet, inabsolutam virtutem in consummatam sanctimoniam, in decora, & ornamenta cœlestia omni ratione comparanda se totum animo atque voluntate coniiciebat. In hæc duo exemplaria intuebatur, in hæc specula fulgentissima inspiciebat, in hos duos soles oculorum & animi aciem intendebat, vt cùm ad illorum similitudinem sese fingeret atque perpoliret, omnibus sanctitatis numeris absolutus Heros euaderet.

Alterum exemplum superioris simile.

QVi sunt oratione nostra proponendi, quos sibi principes suarum actionum isti libidinosi proposuerunt? Venerem & Cupidinem dico. Quæ est ista Venus? mater libidinum, fax impuritatum, seminarium turpitudinis, quæ suis comtis capillis, cerusato ore, blandiciis verborum, obscœno motu multiplici, & gestibus mille turpissimis faces iactat & incendia libidinis. Quis est ille Cupido? filius Veneris, Deus amoris, auctor obscœnitatum, signifer matris, concitator voluptatum, armiger libidinis, percussor, depopulator adolescentiæ obsessor animorum, pernicies labésque castitatis. Qui nitidulus, candidus, paruulus, nudus, & fucatus, arcum sagittásque intendit in corpora, in animos, tela iacit nequissima turpitudinis, atque ad exitium & ad perniciem vltimam viros mulieréśque trahit. Hos habent Duces actionum suarum

rum libidinoſi, hos ſibi proponunt ad alendos libidinis ardores, ad flammas accendendas, quibus ardeant, flagréntque miſerandum in modum cum in hanc carnis appoſitiſſimam materiam ipſa funeſta fax Veneris adhæſit.

Ex fine cum repugnantibus.

QVid militis nomen? quid datum iuſiurandum? quid gladij ex balthæo pendentes? quid ſica? quid tela? quid reliqua militaria inſtrumenta volunt, niſi timet fortitudinem inuictam ad regnorum defenſionem? & ignarus ac timidus terga vertet; abiectis armis, aut per ſummũ dedecus ereptis vel traditis dabit in ſeruitutem vinciendum conſtringendúmque turpiſſime, hanc militem dicet nemo. Qui non acriter reſiſtet hoſtibus, qui cedet loco, qui gladios hoſtiles, qui tela, qui mortem ante oculos poſitam intentis iugulo telis exhorrebit.

Ex fine cum repugnantibus alterum exemplum.

ATque hoc ferri non poteſt, quod ſæpe à nonnullis dicitur, de patria ſua fuiſſe competitorem, atque in patrio ſolo natum eidem ſe debere fauere, eidem ſuffragari, atque ſi poſſent ſuffragio ſuo deferre catedram. Perinde quaſi conditor ille Limenius catedram reliquerit hiſce Doctoribus, & leges ac iura permittant patriam iuſtitiæ præponi. Itaque in hac ipſa honorum contentione, quę ſemper literarũ præpoſitis ornamẽtis ſileri cõſueuit; eadem nunc crebrò v ſurpatur; poſteaquã nonnulli Patriæ amantes ſe nimiũ ſtudioſos magnos fautores hominibus natali ſolo oriundis præbere voluerunt. Magna eſt vis patriæ. Magna eiuſdem

eiusdem charitas, cui vrbanus nemo dubitabit vnquam omnem operam aut studium præstare. Sed salua semper virtute, saluis & integris Christianæ fidei præscriptionibus.

Decimasexta ratio amplificandi ex fine cum comparatione.

ECquem vidistis, ecquē audistis, in tantis conuiuiis, in tantis prandiis, tanta intemperantia versatum fuisse? Antonius pecunias habebat, eas omnes in epulas, in pocula conferebat. Inuitabat plurimos sui similes, sterni sibi lectos, conuiuia passim parari faciebat, discumbere, turpe & flagitiosos, qui nullam suam rem habebant, videres. Antonij patrimonium absumebāt. Hæc tu omnium adolescentulum profligatissimè ac perditissimè faceres, cum tamē immodicis sumptibus cum tanta rei familiaris iactura, nisi ventris complendi, & inferendi ciborum redundantia, præ inglubie, prę intemperātia auiditate ferreris insatiabili. Cernitis quantum & quā immensum rei familiaris naufragium factum fuerit, quantæ videantur euersæ afflictæque domus, ruinæ miserabiles per fortunas, per bona sua, per redditus, nescio quis tyrannus, aut quæ calamitas peruasisse videatur, vt illum eiectum tanquam è naufragio nudum aspiciatis in littus. Videtis neque aulæa pendere de parietibus, neque administrarum tumultu percrepare palatia, neque voces audiri, neque solitos conuiuarum clamores. Nudos fratres videri, domi contineri se sorores prę velorum inopia, ipsum famelicum semper & macie confectum videri, mensas aliorum singulos dies consectari. Ventri cùm primò inseruiisset intemperanter, vnde se aleret nihil reliquum fecisse in posterum. Quid si quę nonnullæ fuerant, pecu-

niolas,

niolas,quas habere potuisset ad manum,in folia picta, in ludum deterrimum conferre non desistebat, & ad has se ille solum natum duas res ad edendum & ad ludendum existimaret.

Ex fine officia diuersa petuntur.

SAtis constare potest ex superioribus exercitationibus varietas officiorum, quæ ex fine fieri possunt. Sed separatim aliquot proferenda sunt. Ex fine namque laus, vituperatio,suasio,dissuasio,coniectura, gaudium,odium,spes, obtestationes, exaggerationes peti possunt,vt officia reliqua omittam, quæ ad horum similitudinem petenda sunt.

Laus ex fine.

LAudo te mi Iesu, & multis laudibus in cœlum tollo, qui cùm ab æterno Patre missus esses in hæc terrarum sola, vt nos ex Dæmonis seruitute liberares, ex altissimis cœlorum palatiis, tanquam Gygas fortissimus tanta celeritate cursum suscepisti,vt hominis in pristinum statum restituendi causa, in Virginis Mariæ vterum descendens, ab vtero in præsepium, à præsepi in tot te labores Patri obediendi gratia, & tanti muneris exequendi cumulatissimè, fortiter ac libenter confeceris, lustraueris populos, adieris prouincias,maria nauigaueris,& obieris pedibus tot itinera difficillima.Inde in crucem,tanquam in equum alatum ascenderis & flagris cæsus spinis coronatus diritatem subieris clauorum & mortis atrocitatem intolerandam.

Vituperatio ex fine cum ſimilibus effectis, & cauſis Efficentibus.

QVamdiu populus quondam Romanus fuit, & ſtetit eorumdem Romanorum imperium in Chriſtianorum vſque tempora florentiſſima, tua illa M. Antoni profectio, tua incitata præcépſque celeritas in caſtra Cæſaris, illa veſtitus mutatio, tam ſubita, tam repentina, illi mutati ad maiorem celeritatem equi; tuus ille truculentus aſpectus, in oculos & in ora C. Cæſaris datus, tua denique ſeditioſa, turbulentáque cõcio ad ſempiternam ſceleris tui memoriam, cum in hominum mentibus inſediſſet, tum æternis maledictorum notis figebatur. Quid enim aliud tẽtaſti? Quid machinatus es? Quid efficere conatus, niſi vt Cæſarem à ſenatu diſiungens, ad bellum patriæ faciendum omni crudelitate deterrimum incitares? Equidem vt ignis materiam nactus, in quam adhæreſcat, facile flammam concipit, & longè latéque diſperſus, omnia, in quæ inuadit, flammarum ardore vaſtat atque populatur, vires præſertim augente vi ventorum flatúque vehementiſſimo. Vt tuba accenduntur & inflammantur militum animi, & dato ſigno committendi prælij vbique percrepante tubicine ſtrages fiunt maximæ, vulnera inferuntur accipiuntúrque grauiſſima, cadunt fortiſſimi ſtrenuiſſimíque milites, & alij exultãt in hoſtilium turmarum funeribus, cadauera cadaueribus cumulantur, & augentur, & illorum ſublatos cumulos prætergreſſi, repelluntur, aut proſternuntur, vel ipſi repellunt proſternúntque per corpora humi proſtrata tranſilire aduerſarios prohibendo. Denique ſanguinis flumine redundat campus vniuerſus, atque coope

cooperiuntur iugera camporum immensa, cadauera fluctuare solent fluctibus iactata redundantibus; ita Antonius facibus orationis accendit Cæsaris dubitantem animum, & impulit atque proiecit in bella ciuilia, in sceleratam mentem contra patriam arma capiendi. Quod Cæsar ab oppido Ariminensi vehementius pulsari tympana, militésque quam citato gradu properare Romam, inferri fecit infesta patriæ signa, quod consules ex vrbe Roma profugerunt, omnésque Consulares, quòd cũctus Senatus effusus, quòd in his Cn. Pompeius imperij Romani decus & lumen clarissimum, quòd cuncta Respub. suis sedibus exterminata, quòd tota Italia sola terrarum, horum ciuilium bellorum tonitru contremuerunt, & ardore conflagrarunt, quòd nulla fuit ciuitas, nullus populus, nullæ prouinciæ, nulla regna, quæ Cæsariano fulmine non deflagrarunt: ab illa tua pestifera intercessione vulnera hæc omnia patriæ facta fuerunt. Hinc stirps & semen malorum serpsit, & promanauit ad tyrannidem occupandam, quę vsque eo tanto cum malo, cum in toleranda seruitute extitit, donec adolescentum optimorum & libertatis amantissimorum virtute sublata fuit.

Secundum vituperationis exemplum ex fine multiplici.

ILle quidem magna vituperatione dignus est, qui pecunias ad ludos, ad inanes sumptus, ad libidines explendas, ad huiusce sæculi iactationem superbissimam datas sibi fuisse putat; neque animaduertit ad honestas impensas, ad familiam alendam, ad virtutis exercitationes, ad caritatis obeunda munera ab immortali Deo sibi tributas: vt illis proximum adiuuet, & gloriam Beatorum acquirendam

curet. Atque ita diuitiis huiusce sæculi quasi fluxis & perituris, quatenus illę ad hominis victum, & ad alendum substentandúmque corpus cū omni moderatione necessariæ sint, & nobis ipsis ad ciuium Beatorum opes consequendas adiumento possunt esse, vtamur. Quamobrem videant illi, quantam iure optimo reprehensionem subire debeant qui domos ornant aulæis, abacos auro argentóq; cælato, lectos peristromatibus, & conopæis bombicinis, in equis pulcherrimè stratis equitant, mediam vrbem præteruehi gaudent, lecticis & quadriiugis fragore horribili concrepantibus. Nunquam nisi pręteruntium & consequentium famulorū grege stipati prodeunt in publicū, conuiuia magnificentissima concelebrāt, atque ludos præbent apparatisimos, vt se iactent & ostentent magnificè, & à mediocri hominum genere differant, & Magnates & potentisimos viros emétiantur, & cum inanissima aura cum isto vento populari seruiant imperitæ multitudini & aliquos de se ipsos sermones haberi, aliquam fieri mentionem tot impensis & sumptibus factis magnum ducant & amplum. Neque interea vident cæci homines & amentes, hanc tantam temeritatem & insaniam eò spectare, vt breuisimo tempore disipent patrimonia, exhauriant rem familiarem, æs alienum grande contrahant, redditúsque suos tot tributorum onere redigant ad nihilum, quódque reliquum temporis sic cū ex ære alieno nequeant exire, miserā & ærumnosam vitā agant. Quoties enim quoties vidimus istorū plerosque post iacturas huiusmodi factas se in villas recepisse suas rei familiaris angustiis oppressos, quoniam pecunias vnde se alant, in ciuitatibus non habent? Quoties creditorum oppressi multitudine, qui debita sua exigunt, atque premunt, & vrgent,

gent, vt ſoluant, de iudicum mandatis occupari vident, & nihil pręter id, quod ad ſe alēdos neceſſarium ſit præfinito accipientes? Quoties, quoniam exhauſerunt & abſumpſerunt patrimonium, miſerrima fortuna iactati, fame pereunt, & victum corrogare coguntur? Plenæ ſunt ætates, plena monimenta, pleni hominum huiuſmodi annales oppidorum, neque vlla vnquam ciuitas iſtorum miſerias cælare potuit.

Suaſio ex fine.

EQuidem ad ſacram Theologiam atque ad artes & diſciplinas omnes ad omnem ſermonis elegantiam & orationis ornatum tantum valere debuit vis ipſa, facultáſque dicendi, vt cùm tota ſpectet ars Rhetoricæ, vt ornatè politéque dicas, & artium atque diſciplinarum maximarum opes & theſauros reconditos expromas atque proferas in lucem, vt in diſputationibus domineris, te iactes in legationibus, in concionibus vim habeas, in omni re priuata publicáque actione literarum principatum obtineas, in hoſtes fidei tones, ac fulmina iacias, teneas animos auditorum, &, quocumque velis, impellas, vnde velis, etiam deducas. Quid eſt quod debeas prius, & magis amplum arte bene dicendi ducere non video? Huc equidem, huc denique pertinet & confertur eloquentia, vt quidquid voluerit, candido ſermone loquatur, polito exornet, luminibus ſententiarum illuſtret, ac denique dictione ex artis præſcriptionibus perſuadeat. In hanc igitur artem incumbe, cuius ſi finem nactus fueris, ad reliquarum amplitudinem ſine dubio peruenies.

Altera suasio.

IN Religionem aliquam ex sacris diuersorum ordinum familiis non suscipies illicò? Non iniiciente tibi cupiditatem alicuius ordinis immortali Deo tanti Domini voluntatem exequeris? cùm in animi tui commodum, in cœlorum gloriam spectent iniecta desideria? cùm id velit immortalis Deus, vt Religiosorum itinere ad maiorem gloriam consequendam enitaris atque contendas? Vis scire, quò aspicere debes? quò te totum conferre? quò adolescentum, qui Christi consilia sequuti sunt, in Religiosorum familiam cooptantur, conatus pulcherrimi spectant? vt iucunditatem, vt diuitias omnes, vt honores vulgi, gloriam inanem, plausus & acclamationes, iactationem & ostentationem contemnant. Ea de causa se suásque omnes actiones alterius iudicio submittunt, humiles & attritas vestes induunt, contemptissimis escis vescuntur, se intra parietes cœnobiorum continent, paruas & angustas cellulas incolunt, media nocte surgunt ad matutinas preces persoluendas, reliquis diei temporibus, statis iam & præfinitis horis, aut diuinis aut domesticis rebus nauant operam, vi & acerbitate verberum corpus lacerant, ciliciis acriter pungentibus carnis cupiditates comprimunt, contemplantur Christi Iesu beneficia, diuinorum operum pulchritudinem & magnificentiam, cruciatus virgarum, spinarum diritatem, crucis molem & machinam tanti Domini humeris comportatam, dignitatem & maiestatem sanctissimæ Triados celsissimam. Certis & legitimis diei temporibus mirum est silentium, taciturnitas summa cunctorum totius ordinis administrorum, demittere se student omnes &

abiicere

abiicere modis omnibus, exercere ſeipſos in labore, patientiáque corporis & animi, ſeruare ſe caſtos & integros corporibus & animis incorruptis, optimè ſemper inter ſeſe conuenientes, domeſticos & externos mutua caritate complecti. Neque tam in conductorum manu ſunt operarij, quàm viri Religioſi in ſuorum poteſtate præfectorum. Denique ſeipſos diſiungunt à rebus humanis & ad ductum & imperium certorum hominum, qui Chriſti perſonam ſuſtinent ſe totos adiungunt, vt omnem vitam ad Dei præſcriptiones dirigant, & hac ratione diuinę iuſtitię ſplendorem, & immortalis deinde gloriæ claritatem corporis compagibus ſoluti conſequuntur.

Diſsuaſio ex fine.

DIſſuadeo igitur tibi, quòd mihi faciundum nulla ratione putarem, neque facere mihi veniret vnquam in mentem, vt omiſſa Theologia ſacra Iuriſperitiæ vacarem, quin à Iuriſperitiæ ſtudio velim ad ſacram Theologiam animum auocares. Nam ſi tibi propoſitum eſt Eccleſiæ itineribus velle progredi, & quod tibi inſedit in animo, ad quod te tua propenſio fert, & naturalis ab infantiæ cunabulis inclinatio, huic ſæculo nuncium velle remittere, & in aliquam te Religioſorum familiam recipere, quanquam ad confeſſiones audiendas decreta Pontificum valeant, non tamen ad munus, quod proprium Religioſorum eſt concionandi non vt cum viris ſacrarum familiarum diſputationibus ſacræ Theologiæ intereſſe poſſis, quæ diſputentur intelligere, aut de ſuggeſtu Doctorum ſacrorum volumina interpretari, ſacros annales veteris aut noui Teſtamenti explicare; non denique vt magiſtrorum gradum & lauream, aut aliquam dignitatem & Præfecturam

ćturam consequaris. Quin & illi, qui iurisprudentiæ periti in sacrarum familiarum ordines in aliquam coaptantur, si ea ætate fuerint, vt liberalium artium, & sacræ Theologiæ studio vacare possint, in hæc studia de mandato superiorum ingrediuntur: vt officia Religionis præstantissimo studio, doctrináque faciant. Quod si vel auiditas tibi fuerit iniecta veri boni cognoscendi, & arcanorum nostræ fidei inuestigandorum, quæ res se citiùs ad exitum optatum perducet, quàm sacra Theologia? quæ de Deo immortali agit, & illius præexcellentem, diuinámque naturam sacris suis dogmatibus intelligendam, cognoscendámque proponit, atque mysteriorum Christianæ Religionis explicandorum munus habet, & propriam peculiarémque prouinciam.

Ex fine coniectura.

SCilicet eras institutus hæres à Petro, & expectabas amplam hæreditatem, atque hunc, si conualesceret, mutaturum esse voluntatem metuebas, atque vitam ablatam fuisse per te non coniiciemus? qui non secundo vocandum esse sciebas infirmato mutata voluntate, priore testamento, & ob eam causam non capturum fuisse, quam mortuo testatore te adiisse vidimus, hæreditatem.

Ex fine motus animorum.

CVm homines nati sint ad laborem, & ad virtutem, atque his duobus sociis & comitibus ad gloriam cœlorum immortalem comparandam, equidem dolebit, vehementerque dolebit Christianorum optimus quisque cùm videat tot homines sic agere vitam suam, vt nihil minus in animo habere

bere videantur quàm fœlicitatem ſanctorum, quàm cœlitum immortalitatẽ, quàm ipſius Dei optimi ac maximi diuinũ aſpectum. Mœrebit, cùm ſic ab ſcopo popoſito diſcedant, ſic vagentur & errent, tanta cum nequitia peru erſitatéque peccatorũ ſocietatem ineuntes, vt cœlo, Diuis omnibus, Virgini Mariæ, Chriſto Ieſu nuntium remiſiſſe videantur, & hæreditati cœlitum, ad quam contendere debebant, & viuẽtes & ſuperſtites modis omnibus in finem Beatorum præcellentem & illuſtrem mentis aciem intẽdite, ſi quæ ſæculi ſectatores appetunt, parui ducere debetis, quæ caro concupiſcit, fugete, quæ mundus defert, repudiare, quæ ſpeciem aliquam illuſtrem habere videntur, & re ipſa infirma ſunt & ſordidiſſima, eorúmque bonorum hæreditatis aſſequendæ ratio inquinatiſſima, neque ad illa niſi turpes & ſordidi abiiciunt vnquam ſeſe: ad veras diuitias, ad ſolidas voluptates, ad immortales honores viam affectent & omni conatu contendant, ſi finis illius, ad quem nati ſunt, poſt mortem fieri compotes voluerint.

Spes ex fine.

HAc profectò ſpe ſuſtentabaris, vir doctiſſime, cùm nunquam otioſum ſpiritum ducebas, magnam partem noctium vigilabas, rem omnem tuam cum literis, cum libris habebas & ſalutem tuam ſucciſiuis horis cunctis te laboribus conficiens infringebas & debilitabas. Videbaris ſummum ſacræ Theologiæ gradum appetere, & in tempus reſpicere futurum, quod adeſt iam & præſens eſt, cum tuarum daturus es documenta progreſſionum. Atque ad illud ſtudium incumbebas, vt cum ſummo honore de-

cedens cunctorum suffragatione. Doctorum insignibus ornatus famã tui nominis spargeres per omnes Academiæ angulos,& ad catedram appetendã deferendámque, prima cõtentione totus aspirares: atque ita quod homines præcipuè de tuis laboribus augurabantur, id magis extaret & emineret. Inter omnes enim, qui suis in disputationibus meliorem sui ipsius rationem reddiderit, qui literariis in actionibus in omni genere obiiciendi, vel respondendi eminuerit, is principem locum & planè primum sperare debet. Atque id causam sine dubitatione afferet, cur consequutis Licenciati Doctorísque insignibus non docti homines à laboribus literariis conquiescant, cùm ad amplissima sacerdotia, ad dignitates maximas, ad Pontificatus honores vocentur. Et quanquam cursum literarium confecerint, alterum incant,& multò difficiliorem alicuius in Ecclesia gradus obtinendi: ad hanc cùm peruenerint, restat extremus omnium maximus difficillimus, vt in secundo se collocatos putent, vt seruiant Reipub. saluti animorum consulant, honorem immortali Deo tribuant, séque dignos tanta sede, tanto dignos honore præstent, vt meritis potiùs, quàm hominum gratia, vel aliquo fortunæ flatu secundo ad tantam amplitudinem peruenisse profiteãtur omnes atq; recognoscant. Atq; ad illa alacrius pręstanda propositis Beatorum præmiis, vehementiùs incitentur. Ita quidem vnus finis in alterũ intuetur,& ex aliis alij pendẽt, vt quasi gradibus suis à primo perueniatur ad extremum. Magnum est enim lauream literarum consequi, maius honores Ecclesiæ vel sæculi obtinere, maximum eos ad gloriam & ad decus diuini numinis immortale referre, quid dicam triplici fine consequuto, si boni, si virtute

prædití

prædıti fuerint, homines hos doctos ſapientéſque cœlorum gloriam comparare. In ſingulis elaborandum eſt, & vt vnuſquiſque plus habet amplitudinis, plus deſiderat laboris atque contentionis.

Odium ex fine.

NOrunt Romani furorem Antonij, norunt effrænatam violentiam, qui furioſus Tribunus plebis ſeditiones in Senatu temerè concitauit, & ſuam illam interceſſionem violentam atque furentem oppoſuit, vt conſiliis ſenatorum obſiſteret. Qui Cæſarem, ſi ſana mente eſſet ad tanti ordinis auctoritaté, integra re conabatur adducere, & eidem conſulere, ne arma contra patriam pernicioſa caperet, ſed dimiſſo exercitu depoſitis armis ſupplex ad petendum Conſulatum Romam veniret, & quod omnes candidati faciunt, prodiret in campum Martium populi beneficium accepturus; ſi vellet pro ſuis rebus in Gallia præclarè geſtis gratiam à Romanis iuſtam ac meritam, vt ille clamabat, deferri ſibi pedem id temporis in vrbe ponenti.

Obteſtatio ex fine.

QVare vos, auditores, obteſtor atque obſecro, vt ſi veſtros animos ſaluos eſſe cupitis, ſi in gloriam Beatorum aſcendere deſideratis. Si nihil in animis magis aſſiduum eſſe debet quàm ſalus & incolumitas animorũ, atque ciuium Beatorũ ſtatus fœliciſſimi adipiſcédi cupiditas, Deũ immortalẽ orare non deſinatis, & veſtris precibus placare maieſtatẽ ſuam, improborum ſceleribus violatam, huiuſce rei conficiendæ cauſa filium adhibere deprecatorem. Precamini Parentem Chriſti Ieſu digniſſimam, quæ vos

cum filio mansuetissimo æterno Patri reconciliare potest. Atque cùm ipse Christus Iesus vos tanto Domino suis meritis & morte sanctissima reconciliauit, cùm Virgo sanctissima, quæ ianua est cœlorum, preces filio Christo Iesu adhibere non desinet, vt ille vobis suppliciter adeuntibus, & opem & auxilium summorum animorum sensu implorantibus, suum diuinum numen ostendat.

Exaggeratio ex fine.

QVòd verò totam Flandriam Hispanis præsidiis vacare voluistis, id cuiusmodi esset, neminem nostrum intellectu rum existimastis? postulatum est enim, vt milites ex præsidiis, ex vrbibus, ex omnibus locis, inquibus collocati fuissent, Rex Philippus iuberet emitti, & facturos vos, quod Regia maiestas vellet, & eidem obtemperaturos esse confestim eos collocet, quibus in locis velit, scilicet non eo vestræ mentes & postulationes spectabant, vt cùm totam Flandriam Hispanis militibus liberauerint, Flandri potestatem habeant in Philippum arma capiendi, atque hæc quæ suspicionibus & coniectura capiebantur euentu comprobata fuerunt.

Plura finis officia numeraremus, nisi ex affectibus in Demonstrationis exercitatione commotis, huic parti factum satis fuisset. Nunc pauca de sede, quam sibi finis in oratione collocauerit, verba faciamus.

De sede, quam finis in oratione continet.

MEdiocri ingenio præditus intelliget ex superioribus exercitationibus in confirmatione, in amplificatione, in affectibus, ob eam causam in Epilogo

pilogo dominari poſſe finem, quod ſi in narratione plurimum poteſt, & ab eodem Exordia petuntur, patet illius vſus ad modum: ſubijciamus igitur exordium aliquod & narrationem, atque perorationem non prætereamus, vt clariora finis documenta demus.

Exordium ex fine in laudem Doctoris Martinij.

OMnes qui aliquem nullis impulſi amicitiis, nullis priuatim adducti officiis, nulla denique neceſſitate coacti, ſed ſua ſolùm voluntate commendandum in hac ampliſſimi theatri celebritate ſuſceperunt, prouidere debent non ſolùm quid oneris in præſentia tollant, ſed etiam honos illorum, quantum detrimenti ſi bene non proceſſerit oratio, capere valeat in poſterum: omnium enim iudiciorum aleam ſubire debet, & hominum non immeritò doctorum reprehenſionem, ſi plauſus & admirationes auditores non fecerint. Atque eò magis, ſi, vt antè dixi, faciunt nullis vinculis aſtricti, nullo fine honeſtatis ſpectato, ſed dicendi cupiditate flagrantes. Nã qui ſibi hoc ſumit, vt in hominum doctiſſimorum & eloquentiſſimorum conceſſu, habeat orationem & reliquis tacentibus, ſolus ipſe verba faciat, quis huic ignoſcat, ſi qua in re à Rhetoricæ præceptionibus declinauerit? Quaproptèr hoc etiam magis ab hominibus, eiuſmodi orator laudandus ac commendandus eſt, qui non ſolùm non voluntariam dictionis prouinciam ſuſcepit, verùm etiam ſe ipſum eiuſmodi fore proficetur ac præſtat, vt ille niſi religione officij, & virtutis, & quadam fidei neceſſaria ratione, dicturus in publicum non prodeat. Huic enim nemo

non

non ignoſcet, qui ſi paululum progreſſus fuerit, non inani gloriç, ſed temporibus inſeruiens in ſuggeſtum aſcenderit. Ita hoc Auditores ex eloquentiæ ſummo principe, Marco Cicerone intellectum eſt: cùm nullius rei tam illum conſiderantem Romani vidiſſent, quòd nullam ferè cauſam ſuſcepiſſet, niſi temporibus amicorum, & vtilitate communi compulſus. Atque ille iis præſidiis, ingenij eloquentiæ munitus, quibus liberior hac in re ſolutiórque potuiſſet eſſe, tamen hac cura continebatur, nondum confirmato ſolum conſilio, & ineunte adoleſcentia, ſed firmata iam ætate & oratione iam ſua caneſcente, habentéque ſuam maturitatem atque ſenectutem. Quò minus mirari debetis, Auditores, ſi nunquam prodire videar in hunc locum niſi inuitus, neque ita frequenter atque alij multi meæ facultatis & artis oratoriæ præſtantes æmuli, ſed aut amicorum precibus, aut quod hodierno die in laudatione feci, ne multis maximis Doctoris Martinij in me beneficij extantibus de eſſe videar.

Narratio.

ERat hic vir locupletiſſimus, qui rem familiarem in animo habebat, magni mercatoris gnaui & induſtrij partibus ſuſceptis. Hæc quoniam Burgis commodè fieri non poſſe videt, vt res cedat ex animi ſententia, mutat domicilium Hiſpalim, quæ propinqua mari, & in Italiam, & in Flandriam, & in Indiam vtramque occaſiones offert plurimas onerum, diuerſarúmque mercium dimittendarum: quæ conduplicato quæſtu veneant, vbique locorum, quo expediantur maximè ſi huiuſce quæſtuoſiſſimæ mercaturç exercendæ cauſa, mittat procuratores aliquot

egregiè fideles, & negociandi contrahendíque non inſcientes, vel aliis det ſuas partes, qui mediocri lucro res aliorum, & iſtius mercatoris locupletiſſimi nouiſſet agere,& quidem ſine fraude & cum magno mercatorum emolumento. Qui merces eidem maximas, illis in locis vendendas, aliáſque comparandas mittendáſque commiſerint. Cùm bene mercatura procederet, neque quod rarò accidit cùm annos triginta nunquam onerare deſtitiſſet in prædicta loca, præſertim in Indiam neque paruulo damno nullo naufragio,integris ſemper rebus in portum inuectis, deportatíſque mercibus & argento prægrandi in Hiſpaniam, quod cupiebat, cuiuſque rei cauſa Hiſpali domicilium ſibi collocauerat, impetrauit; vt in reditus annuos plurimas pecunias cōtulerit.Exultare iam homo locupletiſsimus,& præ cæteris multis iactare ſeſe hominibus Hiſpali, altiùs velle aſcendere, & cum nobiliſsimis viris filias in matrimonium collocare, filij equitare, induere pretioſos cultus, & quadriiugis vehi, domus denique famulorum, & ancillarū grege perſtrepere tota ſuis aulæis & ſuppellectile pulcherrima nitere. Denique ille ſpeciem præbere, non nobilium modò, ſed dynaſtarum potentiſsimorum, vſque eò progredi fortunatus homo,vt populos & vrbes feſtinet emere,filium ad extremum relinquere hæredem populorum & ditionum ſuarum præpotentem dominū. Quò is aſpirabat,peruenit aliquando. Sed en breui moritur, & quod induſtria,labore pater acquiſierat,neſcit retinere filius,profundens omnia per luxuriam,& grāde æs alienum contrahens, vt dynaſtæ fortunam,& ſtatum ampliſſimū in vrbe conſeruet.Qui dum ſumptus immodicos facit ſingulos in dies à creditoribus

bus appellatus in iudicium, cogitur in vnum oppidulum se recipere, vt sibi consulat, neque se magis perdat, atque visus est in illum vsque diem perdidisse: vides quid sumptus libido faciat? quò perducat hominem inconsiderantia, non se suámque fortunam honestate metiendo? Recordari postea filius incipit temperantiam patris, & moderationem adhibitam, consilium & industriam in acquirendo. Ipse deplorare non desinit fortunam florentem præteritam & præsentem suam & suorum miseram multúmque iactatam. Qui dum superstites fuerint nullum diem lætum aspecturi sint, rebus contractis, & adeo in angustum adductis, neque reuisuri ciuitatem ampliùs in oppidulo, cum hominibus rusticanis & aggrestibus acturi semper in posterum.

Epilogus ex fine illustratus.

AVdi atque attende anime mi, vt scias quid tu Christo Iesu debeas, confiteareque tandem aliquando, quod fecit iste tantus, támque præpotens Dominus, te & gratè, & iustè debere profiteri, & tibi, quę pro salute tua fecerit omni ratione recognoscendi impositam fuisse necessitatem. Nam simul atque tempus humanæ libertatis recuperandæ ab infinita sæculorum omnium æternitate præfinitum adfuit, hominum restituendæ salutis, & dignitatis gratia, de mandato Patris æterni, nulla mora, protinus incredibili celeritate, tanquam gigas, vt vidistis, in terrarum sola descendit, atque primum in Virginis vterum interuentu spiritus diuini humanam sibi naturam copulans, nulla vel minima Virginitatis labecula, nouem menses in eius visceribus delituit, ab vtero Matris in porticum ruinosam & malè materiatam sese dedit

dedit. Vitam deinde nobiſcum triginta continuos annos egit in multis laboribus, vigiliis, inedia, in ſumma rerum anguſtia ac difficultate, atque adeo in tanta, quantam ſciunt omnes, egeſtate, & extrema certè quidem mendicitate. Tum concionibus, exemplo vitæ, ſumma ſanctitate, iter rectum & directum in beatorum gloriam oſtendit, & miraculis maximis & ſtupendis dignitatem, maieſtatémque ſuam teſtatam & exploratam hominibus faciens. Denique quemadmodum ex totius orationis decurſu, quamuis ſacræ fidei præſcriptionibus inſtituti non eſſetis, potuiſtis agnoſcere, comprehenſus à nefariis ſatellitibus, iuſſu Principum veteris legis, & per ſummam diſcipuli crudelitatem traditus inauditámque paucorum nummulorum auiditatem inhiantem, & imminentem innocentiæ ſuæ integerrimæ traditus, iniquiſſimis modis tractatus, vexatúſque ſeruilem in modum, ritúmque nequiſsimorum hominum, ex cæde, & ex ſanguine viuentium virgas & ſpinas pertulit, ac tandem in crucem ſe tolli paſſus eſt. Quid amplius vultis homines? Quid ille mitiſsimus Agnus facere potuit, quod non præſtiterit, & ex omni ſemper parte abundè nimis & abſolutè, vt nihil abſolutius fieri potuerit? Atque hæc omnia, quò ſpectauerunt, niſi ad humanam conditionem miſerè iacentem excitandam, & in priſtinum, vnde Adami ſcelerata defectione ceciderant, ſtatum, & dignitatem inſigniter florentem reſtituendam. Quæ ſi veſtrum cauſa mitiſsimus Agnus fecit, ſi veſtrarum miſertus ærumnarum, atque ea de cauſa fecit, vt in antiquum decus, & gloriam veterem reuocaret; cur non eam dabitis operam, vt quo tantis & tum immortalibus infinitæ miſericordiæ monimentis vocamini, & tanta caritate

accerſimi

accersimini, vos excitetis, tot & tam ingentibus auxiliis subsidiisque adiuuandi. Huc exurgite Auditores, & cursu celeri, precor, aduolate, quo cum celeritate mirabili perueneritis, in vestrum vsum fructúmque vberrimum cursus huiusmodi velocitate Gigantum suscepisse scitote.

Alter Epilogus ad orationem in laudem Beati Ignatij Confessoris habitam de gloria Domini ab eodem semper appetita.

QVid igitur restat, Auditores, nisi, vt eo, quo Beatissimus Patriarcha, & parés sociorum Iesu clarissimus Ignatius verba, quò menté, quò facta cótulit, eò nos actiones nostras, animos & sermones có ferendos existimemus. Quemadmodũ ille gloriã diuini numinis in omni rerum genere, proponendã ante oculos, in animóque defigendam statuit, idem nos non indiligenter faciendum præstandúmque curemus. In hanc rem omnes ille vires, & neruos corporis & animi intendit, iam inde à primis traductionis suæ cunabulis, hoc contendit, & enixus est per omne vitæ suæ tempus, cum demissionis, cum patientiæ, cum caritatis, & cunctarum virtutem facta maxima pulcherrimáque fecit. Cùm tam multa visione, specieque multiplici diuina recreatus fuit & illustratus, huiusmodi spectacula gloriosa in obscuro tenebrarum loco iacere volens, cùm idem tot miracula edidit ingentia, & stupenda, cùm tres homines, vt alia omittam, à mortuis excitauit, & ea sileri semper voluit & nullo modo foras efferri, sui ipsius & suarum rerum contemptor, & gloriæ diuinæ maximus præco &

co & amplificator illuſtriſſimus, hæc omnia diuinæ bonitati, potentiæque terræ ac cæli dominatoris Dei tribuens. Cum Societatem Ieſu, Religionem inclytam, toto terrarum orbe tanto humano generis bono, diſperſam diffusámque latiſſimè condidit, fundauítque ſanctiſſimè, cum eidem nomen minimæ, non minoris impoſuit; cum non ab Ignatio, ſed à Ieſu nominatam, & illius ſanctiſſimo nomine inſignitam exire in orbis Gentium lucem clariſſimam voluit, vagientem primam ac naſcentem paruulam adultam iam & prouectam, & per omne tempus vetuſtate corroboratam & amplificatam omnibus incrementis. Cum poſtremo, cætera vos recordari poteſtis orationis capita, non generis ſuæ Loyolæ ſtemmata glorioſa, non lupos, non lebetes, fumoſarum imaginum inſignia, ſed Ieſu nomen, ſuis quatuor literis inciſum inſignitúmque magnificentiſſimis, & ad immortalis Dei gloriam pro ſociorum ſuorum vetuſtiſsimo, glorioſiſsimóque monumento fulgentibus, & in terrarum fines vltimos vſque penetraturis prodire voluit in hanc lucem orbis gentium clariſsimam: illud nos monere voluit, illud ſuos præſtare; quod ipſe optimus veriſsimúſque diuinæ gloriæ buccinator hoc fecit, vt ad gloriam diuinam vires totas & animos conferant, quæ vt nos, vt ipſi præſtent patrocinium ſuum tantus Patriarcha apud Deum immortalem & cœleſtem, qua plurimum valet, gratiam interponet.

De causa efficienti.

EFFICIENS causa est, quæ vi sua aliquid efficit, vt sol diem efficit, toto cœlo luce diffusa. Cuius est triplex distributio; prima in absolutam, & adiuuantem: altera in procreantem & conseruantem: tertia in agentem sua sponte & consilio, & non sponte nec consilio.

De causa absoluta & adiuuante.

CAusa absoluta & perfecta est, quæ per se rem efficit, vt ignis calefacit, aqua refrigerat, aer humectat, terra exsiccat per se sine ope alterius. Hinc Nisus apud Virgilium lib. 9. se solum auctorem factæ cædis profitetur, his verbis;

Me me adsum qui feci, in me conuertite ferrum
O Rutuli, mea fraus omnis, nihil iste nec ausus
Nec potuit.

Dicitur autem causa efficiens absoluta agere per se, non quòd aliis causis non indigeat, vt materia, sed quod alia efficiente causa, non sit ei opus ad agendum.

Adiuuans causa est, quæ sola non efficit, sed aliam adiuuat, vt sunt instrumenta, quibus artifices vtuntur ad opera conficienda. Medicamenta, quæ medici adhibent ad depellendos morbos: milites, commeatus, classes, duces, equites, pedites, quorum adiumento Imperatores victoriam reportant.

De causis procreantibus & conseruantibus.

ALtera distributio causæ efficientis fuit, in procreantem, & conseruantem. Causa procreans est, quæ generat aliquid ac procreat, vt parentes filio-

rum, ſcriptores librorum,& opifices operum ſuorum cauſæ procreantes eſſe dicuntur. Hinc laus Ciceronis, de S.Sulpitio.9. Phil.Quanquā nullum monumentum clarius Seruius Sulpitius relinquere potuerit, quàm effigiem morum ſuorum,virtutis,conſtantiæ, pietatis, ingenij filium. Cauſa conſeruans eſt, quæ rem iam factam tuetur,atque conſeruat. Vt Rempub.leges, iudices,magiſtratúſque conſeruant.

De cauſis efficientibus ſua ſponte, & conſilio,& non ſponte.

Cauſa ſpōte efficiens eſt ea,quę particeps eſt conſilij, quò ducitur ad agendum: vt homo qui ſua ſponte facere quidvis ſolet. Cauſa efficiens non ſponte ſua eſt,quę conſilio caret:cuius formæ quatuor ſunt, Natura,Neceſsitas,Fortuna,Caſus.

Cauſa Natura efficiens eſt,quæ duce natura aliquid efficit,inde naturalis vocata: vt venti mari incumbentes cauſæ ſunt naturales tempeſtatis:ſol excitans vapores, aërque frigidus cogens eos, nubes efficiūt, & pluuiam. Huc pertinent terræ motus,fulmina, tonitrua, grando,& alia id genus.

Neceſſitas eſt cauſa efficiens neceſſariò: vt orta tempeſtas eſt cauſa, quamobrem mercator abiecerit merces in mare. Fortuna eſt cauſa efficiēs fœlicem rerum euentum,vt inuentio theſauri ei, qui domo profectus fuerat alio conſilio.

Caſus eſt cauſa efficiens infœlicem rerū exitū: vt ſi quis venator mittens ſagittam, interficiat in alio loco dormientem caſus eſt aut imprudentia. Quanquam tot ſint cauſarum efficientium differentiæ,tamen nullo ſeparatim diſcrimine, Rhetor hanc cauſarum diſſimilitudinem vno complectitur efficientium nomine.

Nos tamen aliquot cuiuſcumque diſcriminis præpoſitis exemplis, earum officia, rationéſque amplificandi reuocabimus ad efficientium nomen generale.

Amplificatio ex abſoluta cauſa amoris in amicum.

SI ſemper amicus habitat, penitus qui amat, in eo quem diligit, ſi omnia eius conſilia quanuis abdita & inuoluta, cogitationéſque tacitas animo inueſtigat & euoluit, ſi ſuſcipit perſonam iſtius, eiúſque tum bona, tum mala ducit ſua; ſi eo ſenſim progreditur amando, vt à ſe ipſo alienus & abſtractus, apud eum magis, quem amore proſequitur, quàm apud ſe eſſe videatur: ſi is, qui diligit mutuum facit, & ei, qui ſe amat, parem, atque accipit, voluntatem reddit: ſi tum illud euenit quod eſt in amore ſummum, vt alter in alterius pectore quodammodo viuat, & vnus è duobus animis mira quadam & inexplicabili ratione confletur: quis niſi amor habet vim faciundi vnum, & colligandi ex duobus præſtantíque modo res inter ſe miſcendi? Amor facit, vt ſumma ſit conglutinatio animorum in vnum coëuntium, vt voluntates quadam inclinatione propendeant, & opiniones ac ſententiæ mirificè inter ſe conſentiant. Amor facit, vt sũma ſit & mentium & voluntatum conſenſio, vt neque ſententiæ ſententiis, neque appetitiones appetitionibus repugnent & officiant, tum illud oriatur, quod quærimus abſolutum ex omni parte atque perfectum. Cuius nunquam in rebus humanis, præterquam in amicitia ſimilitudo illa reperiatur. Amor facit, vt verè amici à veteribus Latinis vnanimes & concordes appellentur. Amor cogit Ariſtotelem illud non minus notum, quàm acutum & graue reſponſum ad poſteros tranſmittere, amicum ani-

mum

mum eſſe vnum in corporibus duobus habitantem. Amor facit, vt vera ſit illa memorabiliſque ſententia qui eadem velit alteri, quæ ſibi, & in eum non ſit ſecus animatus ac in ſeipſum, qui pari dolore, paríque lætitia afficiatur atque amicus, qui cum altero ſentiat, eademque non vna aliqua animi parte,ſed toto animo expectat, hunc eſſe verum amicum atque germanum. Amor facit, vt videamus veros amicos in aſpectu & ſermone mutuo acquieſcere,incredibili cumulari gaudio,& quadam voluptate ſine ſatietate paſci. Abſentes autem & locorum interuallo diſiunctos, licet abundent aliis omnibus animi corporíſque bonis & externis in media tamen copia,neſcio quid requirere,& angi animo,& tacito quodam deſiderio tabeſcere. Amor facit,vt mentium voluntatúmque conſenſu ſimiles inter ſe prorſus functiones,actiones,officia, ſicut ab vno fonte manent. Amor facit, vt cùm omnis hominũ vita intelligentia & voluntate gubernetur, atque hæc ſine nobis duo præcipua & faciẽdi, & agendi principia,ne poſsit eorum vitæ genus eſſe diſsimile,quorum ſenſus omnibus in rebus mirificè congruunt. Hic amor facit, vt quorum eſt inſignis inter ipſos animorum coniunctio,eoſdem non ſolùm eiſdem ſtudiis teneri, eiſdem rebus delectari & dolere,ſed etiam vti ſimili amictu & inceſſu. Tanta vis eſt concordiæ, quæ mentes eorum voluntatéſque conſtruxit,vt ne minimis quidem in rebus eos à ſe inuicem diſiungi ac diuelli patiatur. Sed hanc tantam & animorum & factorum conſenſionem,quantam vix in duobus, tribúſve paribus amicorum aliquando vidimus, vel audiuimus, vel legimus fuiſſe in omnibus hominibus tanta varietate nationum, ciuitatum diſsimilitudine, diſcrepantia ſermonum atque linguæ,ſine aliquo diuino munere & dono

existere posse, credere stultum est. Diuini amoris æstu à charitate scilicet, non humana vi & industria perfici potest. Charitas enim quæ conturbare solent hominum vitam & alienare aliorum ab aliis voluntates, tantúmque vel odij, vel inuidiæ incendium excitare, vt nulla queat hominum prudentia restingui, ea quidem omnia de medio tollit. Charitas magnanimiter perferre iniurias, & benignè ac leniter condonare facit, in rebus aliorum secundis non inuidere, non inhumanos neque crudeles nos esse in aduersis, nec in constanti leuitate fluctuare iram, insolentiam, auaritiam & alias animorum perturbationes comprimere, eos quos amat cariores habere in dies, nec tanquam in hoc sæculo natos, sed cælestium diuitiarum participes, Christi Iesu sanguine assertos in libertatem, cohæredes Iesu opum diuinarum futuros, comites supremorum spirituum amore, & memoria, & cogitatione comprehendere, nihil velle, nihil appetere, nisi quod sit è Christi disciplina, tendere supplices ad Deum manus, diuinam opem expectare, diuinum auxilium ac misericordiam implorare, sibi, suis amicis, inimicis alienis & propinquis bona multa precari, & omnes ex Dei voluntate cupere regi ac gubernari, vt reconciliatis inimicis, & in Christi Iesu amicitiam reductis, permanentibus amicis in Dei gratia, consensione doctrinæ Christianæ, coniunctione voluntatum, honestate vitę, trium diuinarum personarum communionem imitantes, quæ modò credunt, videre post obitum possent & sempiterna ac cœlesti vita cum Patre, & Filio, & Spiritu sancto vno Deo perfruantur, cui in omnem æternitatem gloria & imperium debetur.

Ex

Ex. adiunanti.

AN verò existimatis fieri potuisse, vt vir iste tanta sapientia præditus esset, nisi multa sibi fuissent ad literarum cursum ineundum persequendúmque adiumenta? An verò quod sibi summum erat ingenium paruam vim habuisse putatis? Quæ memoria custos rerum, quas audiebat & legebat ipse cunctarum? propensio quanta fuit eidem ad studium literarum, & naturalis inclinatio? Quid verò Academia impetrare non posset tot bonis præceptoribus & scholasticis industriis & diligentibus abundans, tot optimarum plena prælectionum, tot ac tantis in singulas hebdomadas disputationibus locupletata? Parentes, quod cuiquam incredibile videretur, si per literas, per nuncios incitabant, vt nihil magis frequentia literarum, & eorum, qui de patria veniebant, aduentu vsurparent atque repeterent, quàm studium literarum, quàm progressiones mirabiles semper incredibili celeritate faciundas. Neque parentes ab Academia discedendum adolescenti constituerunt æstus tempore grauissimo, non vacationibus datis, non vllis aduersæ valetudinis tentationibus, vsque eo non solùm adhærere libris, eos voluere semper, sed mortem gloriosam duxerunt, quàm vacando libris, si quæ vis morbi de medio auferret, obiisset. Quæ omnia absoluebantur & perficiebantur magnopere æmulatione contubernalium quorundam, qui certatim ad literarum studium dies & noctes incumbebant. Atque frequentatione dubitationum suarum, argumentorum, quæ in concertationibus literariis ponebant, assiduitate conferendi, quæ audierant, inter séque repetendi, consuetudine verum indagandi, & in summam quæstionem

perducendi, vt quid efficeretur, quid esset tenendum, certum & exploratum haberet? Hinc & contubernalium vnumquemque laudabant præceptores, verè dicebant illos & prædicabant ſcholaſticos, honorificè appellabant, & opponebant principes diſcipulorum æmulis & aduerſariis ad reſpondēdum, & ad ſatisfaciendum, ſi quæ contra ſententiam ſuam, aut doctrinam conſtanter rationibus, argumentíſque confirmatam attuliſſent. Denique vt alia multa prætercam incitamenta proficiendi, illa fuerunt non parui ducenda, quod cùm in illum condiſcipulorum oculi & ora coniicerentur ad ſuas difficultates, ſuos laqueos diſſoluendos afferrent, neque minus auidè, quàm ipſos magiſtros neque minus confidenter conſulerent & expectarent reſponſum ex illius vultu, & ore pendentes. Sed ſit iam extremum in his adiumentis ſpes & expectatio ſumma, quam ſuſtinebat in Academia, ad eam ſcientiæ magnitudinem perueniendi, vt in ſcholaſticis ſui generis & ordinis nulla maior animis cunctorum concipi nec haberi videretur.

A procreantibus exercitatio.

QVid amplius cauſæ requirimus ad ſacram Theologiam auidiſſimè diſcendam, quam illius inuentorem, & auctorem fuiſſe, cœlorum opificem & architectum Deum, & de cœlo traditam generi mortalium atque delatam eſſe. Itaque quotieſcumque Theologiæ meminerimus, quoties tantæ diſciplinæ myſteria recondita & abſtruſa perſcrutati fuerimus, & in cœlorum ſedes noſtras inferre cogitationes & ad auctorem diuinæ doctrinæ Deum immortalem Theologos offerre neceſſarium erit, qui ſi ad tanti Domini veritatem, virtutem, ſanctimoniam & abſolutam per-

fectionem

fectionem non aſpirauerint, an tantæ maieſtatis diſcipulos, alumnos & filios verè ſe, conſtantérque iactare non poterunt?

A conſeruanti vſus & exercitatio.

QVid vna quondam vigilantia Ciceronis, & laboribus pro Republica ſuſceptis? Quid illius incredibilis atque toties commendata eloquentia ad ſalutem Reipub. & ad patriæ conſeruationem magis expetendum videbatur, qui cùm videret coniurationem nefariorum hominum, ex latebris atque ex tenebris erupiſſe, palámque armatam volitare cœpiſſe, & ad Conſules interficiendos, ad conficiendos Magiſtratus, ad extinguendum Senatum ad Rempub. ad occaſum interitúmque deducendum tela iugulis Romanorum intenta de manibus coniuratorum extorquens, ſaluos & incolumes Magiſtratus, patriã & Rempub. ſuo conſulatu conſeruauit. Atque occaſurum procul dubio pulcherrimum terrarum opus, monimentum Romuli, ſedem omnium gentium atque nationum, præſidium orbis vniuerſi quaſi Athlas alter ſuis humeris ſuſtentauit. Inde parens patriæ à Catone, à Sulpitio, à Volcatio, à Pompeio, à Senatu Populóque Romano fuit appellatus.

A cauſis ſponte agentibus in laudem Beati Thomæ.

BEatus Thomas egregia ſua indole, & ingenio mirabili in literas & in virtutem ferebatur, neque egebat hortatoribus non impulſore aliquo, qui ſtimulos & calcaria ad vtri uſque rei ſtudium & contentionem admoueret. Sed naturali ſua propenſione modò virtutis actiones, modò literarum ſuſcipiebat; vt nun-

quam illum nisi in virtute, vel in literis versanté aspiceres. Sic autem tempora vacandi literis & virtuti partiebatur, vt cùm de literis ageret, aut de virtute animi voluntas in vtramque partem propensa comprobaretur. Ita parentes, atque præceptores nullum vnquam de literarum studio, nullum de virtute verbum adolescenti fecerunt. Ita videbantur illius perspicere animum propensum ad vtriusque studij admirabiles & præclaras actiones.

A causa agenti sponte & consilio.

ATque illa res in hoc adolescente fuit semper spectata magnopere, quæ nos in admirationem maximam sui studiosos, & amicos adducebat, qui cùm posset maiorum suorum itineribus incedere, equitare more locupletum adolescentum: patrimonio, quod à maioribus acceperat, quoniam nemo impediebat, & cum multorum adolescentum exemplo fecisset, haberet excusationem aliquam; cùm quod exemplo fit, id fieri iure putetur, tamé ad libidinem, ad sumptus alios, ad otium abuti noluit, sed ad virtutem, ad literarum studium, nullo suasore, nullo huiusmodi consiliorum auctore, sed sponte ac voluntate sua studiorum iter ingressus fuit. Atque ita literas & disciplinas didicit tanta cum auiditate proficiendi, vt sitim numquam explere videretur. Voluit enim ipse primus Dux esse splendoris huiusce literarij in stirpem & familiam suam illati? Et quemadmodum fratres ad rem militarem, vt parentum exempla sequerentur, nullius hominis impulsu applicuerunt sese, rem iste etiam adolescens literariam agendam suscipiendámque decreuit, vt togę militięque qui de prosapia sua fuerant summa cum laude floruerunt.

A causa, cuius species sunt quatuor natura.

QVid moramur tempestatem grauem, vehementémque existere tam turbato commotóque mari vehementissime, aperta existente causa, vi ventorum horribili, quibus fluctus tolluntur in cœlum, & puncto temporis deprimuntur in imos profundi voragines. Boreas ipse, Eurúsque violētissimi extiterunt, in mare incubuere vehementissimè, totúmque à profundo sæuiens ac fremens horrifico fluctuum insanientium fragore commouere visi sunt.

A causa efficienti ex necessitate.

MAlus puer, malus scholasticus. Quid huic scholastico facias, nescies prorsus: ita auersus à literis, & ab scholis videtur alienus esse: quem nunquam sponte ac voluntate, surgentem ad prælectionem, nunquam sumentem libros in manum, nunquam describentem aliquid, aut discentem aspicies. A pædagogo trahendus est in gymnasium & in classem intromittendus, vi retinendus à præceptore, & is aliquid agat literarum, qui malo cogendus ferulis, aut virgis semper?

A causa efficienti ex Fortuna.

QVid in diuitiis, & de fortunis tuis omnibus gloriaris? atque ipsos rides, & pro nihilo habes inopes & egentes viros? quos si fortuna locupletes fecisset, & ad tuam euexisset dignitatem, tui similes videres, & si te reliquisset, deseruissétque in humili statu fortunáque cōtemptissima, omnino hiscere non auderes: cogita igitur fortunæ & temporum hæc esse munera; quorum bonorum non tam facultatem vnquam & copiam expetēdam boni putauerunt, quàm in vtendo rationem, & in carendo patientiam.

Ex

Ex efficienti à casu de homine in venatione interfecto.

QVod hominem ille necauerit venantem & inter virgulta versantem, ipsis abditum arbusculis occultatúmque dumetis densissimis cùm in aues acra præteruolantes collineasset sagittam, dignus venia procul dubio, quem vellet viuum, vellet nunquam occisum non secus quàm seipsum viuum & incolumem: sic cecidit illa mors, vt eam non cecidisse, neque euenisse vellet occisor. Casus vt culpam nescit, sic pœnam sustinere nequit. Atque casus si melior fuisset, si fortunatus inde discederet occisus homo. Quoniam igitur ita tulit casus infestus, vt venantem & peragrantem lucum sagitta de medio abstulerit, habere vos debet placatos & propitios occisor ad ignoscendum.

Efficiens cum Materia.

VIdeo politam imaginem, video ex omni parte perfectam, neque causam aliam esse perfectiones animaduerto, quàm auctorem & egregium artificem pingendi. Cuius manus omne consequitur artificium. Ars cum parente rerum natura certare visa est, penicillum summum erat, colores nitidi & illustres, adhibito summo temperamento ad imaginis similitudinem exprimendam. Materia affecta admodum & apposita, ad suscipiendas formas & figuras similes. Quid nitore auri suis in locis distincta luminibus illustrissimis habebat splendorem & claritatem eximiam. Non Apellis dissimilis aut illo sane præstantior pingendi laude videbatur auctor operis admirandi.

Efficiens

Efficiens cum Effectis.

COmpleċtimini Saulum, nōdum Paulum è Saulo factum ante suam traductionem mirabilem & stupendam, illa nobilitate generis, suis opibus maximis, auctoritate plurima fretum in Patrum veteris legis peritissimorum curiam ingredientem, & habentem sermonem longum & valde accensum, quem iracundia, quæ ad ingrediendum illum adegerat, suppeditabat, & faces ardentes magis alebat ad Christianorum exitium & perniciem vltimam tonitru multo, & fulmine verborum iacto. Cuius os cùm sustinere non possent, & vultum in dicendo flagrantem, causam commiserunt, & Christianorum persequendorum prouinciam. Datæ sunt literæ, datiq; satellites ad comprehendendos Christianos, vbicumque locorum reperirentur illi. Data denique instrumenta Principum obsignata signis & eorumdem auctoritate confirmata: quorum ille præsidio munitus accelerat profectionem suam totus iracundia ardens & insatiabili Christiani nominis extinguendi cupiditate flagrans.

Efficiens cum simili.

IN Saulo libet præsens exemplum subiicere, quem proficiscentem Damascum animo complector. Quæ cupiditas delendi Christiani generis, & in cultores Christe Iesu ardēs iracundia? Totum ex ore, ex oculis, ex pectore flammas spirare, eadem Saulum in equum sustulit, & accinctum gladio collocauit in sella, & ad tantos processus & cursus faciendos, vt non currere, sed aduolare videretur, sanguinem Christianorum auidissimè sitiens. Ille admouere calcaria, crebro

crebro ſtimulare equum, illa velle perrumpere atq; calcaribus multum ſanguinem exprimere, anhelans, & deſudans, cuſtodiam, vincula, neces nominare paſsim atque in eam partem omnia, nullum vt Religionis Chriſtianæ veſtigium ſtudio & diligentia ſua relinquendum putaret. Quemadmodum dicam properaſſe Saulum, quanta adhibita & contentione currendi ſimilem illorum, qui perſequuntur hoſtes fugientes, & ferrum & crudelitatem ſpirando perſequi non deſiſtunt ad adipiſcendos omni celeritate prouolantes: cum nacti fuerunt inimicorum ſanguine protinus ſaginandi. Vt Tygres, quæ laceſsitæ Euro velocius dumeta, ſaltus & loca difficillima cæco furore inflammatæ prætervolare viſæ ſunt, veſtigiis inſequentes hoſtem, aut longè conſpicatæ corporis dilaniandi diſcerpendíque certiſsimæ. Tantus erat aduolantis curſus citatiſsimus, præceps & cæcus in Chriſtianorum ſobolem impetus & odium inſaturabile.

Efficiens cum Forma.

O Summam cœli pulchritudinem, cuius formam rotundam atque globoſam, tanta pulchritudine præſtantem, tanto ſplendore micantem, clariſsimis aſtrorum globis & Lunæ varietate noctu diſtinctam! Dum ſoles aſtrorum principis claritate orbi terrarum illucentem aſpicimus ab illo ſummo rerum omnium opifice & auctore Deo formatam.

Efficiens cum Forma, Materia, & ex variis generibus cauſarum, & Effectis.

HOmo quid expectas? cur in auctorem tui ipſius Deum immortalem non intueris, qui te homi-

nem

nem ex limo & argilla finxit, corpore atque animo constantem, & ad sui similitudinem animum in corpore conclusum formauit rationis, & intelligentiæ participem? cúmque potuisset propter scelera tua te dare præcipitem in profundam inferorum caliginem, in húc vsque conseruauit diem, & multis præsidiis muniuit, muneribus auxit & cumulauit plurimis, in nobilissima collocauit terrarum parte, Christianæ Religionis cumulauit insignibus, Sacramentorum rem & magnitudinem attribuit ad reficiendum te ex alicuius ruinæ capitalis naufragio, & omnium scelerum, quæ in suam maiestatem concepisses. Quod tot habeas præsidia, tot adiumēta ad naturam tuam iacentem in pristinam dignitatem restituendam non commoueris? Quod confessores, quod concionatores, quod plurimorum exempla sanctorum, quod Beatæ Virginis, nihil curabis? Ille te de Cruce pendēs Christus Iesus clauorum diritate manus pedésque transfixus sibilo boni Pastoris, iacentem in sordibus & squalore peccati excitare debuisset ad animi salutem, ad gratiam recuperandam, vt animi te ipsum tui misereat. Quem si semel Deus deturbauerit in sedes inferorum tuis maximis sceleratissimísque flagitiis infensus, emergendi nullam ex tam profundo pelago facultatem habebis. Ipse Deus immortalis ad cœlorum regionem, ad immortalem Beatorum Gloriam comparandam & ad tantæ maiestatis aspectu perfruendum in omnes sæculorum æternitates creauit. Quid expectas? quid immoraris? quid iaces? Huc exurge, inquit ipse Iesus, restituam te, atque cōplectar, in illis sempiternæ Gloriæ tabernaculis collocabo, quæ præmia sunt sanctissimæ anteactæ vitæ. Nihil mihi gratius neque iucundius est, quàm merito

meritorum meorum, quàm cruciatuum, & mortis acerbiſſimæ fructus aſpicere, quàm videre candorem animorum, pulchritudinem & ornamentum, pugnas acerrimè commiſſas, prælia ſecundiſſime facta, vulnera hoſtibus animorum illata, victorias & inſignia reportata victoriarum, & ornamentis omnibus decoratos & illuſtratos animos, debitis præmiis, & honoribus ſempiternis afficiendos in ſolium vſque Patris æterni celtiſſimũ auguſtiſſimúmque deducere. Enimverò ferus eſt ac ferreus ille, quem hæc ad reditum in gratiam cum immortali Deo non commouerint.

Cauſa ex minore cum exemplis.

HIc ego ſi hanc prouinciam non omnium amicorum rogatu ſuſcepiſſem. Si hoc à me muneris non vniuerſum trilingue collegium ſuſcepiſſet, ſi me animus atque amor in artem benedicendi, exiſtimatio deamatæ facultatis, atque artis oratoriæ non hoc facere coëgiſſet, atque hæc vna cauſa fuiſſet, quòd ſapientiſsimum hominem, quòd doctorem egregium, quẽ ego in curriculo liberalium artium præceptorem ſortitus eſſem, quem loco parentis habuerim, quem in prouincia Dialecticæ, Philoſophiæ, tam acutè, tam accuratè, tam doctè prælegentem omnes commendauerint, tamen digna cauſa fuiſſet, cur hanc theatri lucem aſpicerem, laudes ſuas oratoris voce prædicaturus, vt inter condiſcipulos obſeruantiæ meæ in præceptorem ſigna teſtata relinquerem. Fecerunt hoc multi in Academia noſtra, fecit etiam nuper Bachalaureus clariſſimus M. Antonius, qui te Martinum commendauit propter diſcipuli obſequium & obſeruantiam præceptori debitam

Effecta

EFFECTA.

Conglobato Effectorum.

QVæ quidem à me, ſi, vt dicenda eſſent, dicerentur, vehementiùs agerem, Patres, quàm adhuc egi quantam virgæ Chriſti Ieſu Religionem, quantum ictus virgarum infixi miſericordiæ ſenſum afferre debuiſſent. Reuocarem animos veſtros ad columnæ, cui Chriſtus Ieſus alligatus fuit, memoriam, ad illam acerrimorum ictuum per multum tempus tanta crudelitate infixorum acerbam vehementémque multitudinem, & illam vim ſtagnantis ſanguinis, & toto corpore profluentis largè copioſéque fluuium. Agerem vobiſcum, Chriſtum Ieſum ſpoliatum veſtibus, corpus vinculis acerrimis conſtrictum, cæſum crudeliſſimè, excarnificatũ modis omnibus, plagas inflictas innumerabiles, & vnam præcipuè medio tergo luculentam non cruciatis ſolùm carnibus, ſed conciſis, & ex omni parte dilaniatis. Oſtenderũ Chriſtum Ieſum, illum vindicem noſtræ libertatis, Filium Æterni Patris, ſpeculum & imaginem tanti numinis, pro noſtræ carnis extinguendis ardoribus, & libidinum maculis & ſordibus eluendis perpeſſum fuiſſe.

Altera Effectorum conglobatio.

FOrtiſſimi fuerunt illi Imperatores Romani & omni memoria digniſſimi, qui Romam ab hoſtibus defenderunt, illorum furentes impetus propulſarunt, coniecerunt in fugam innumerabiles copias, vrbes ceperunt & Prouincias, & totum terrarum orbem

bellis plurimis terra maríque commiſſis in tantæ vrbis imperium poteſtatémque redegerunt. Nónne ab his Imperatoribus victoriæ fuerunt reportatæ? Nónne triumphi prouinciis captis & ſubactis Regibus magnificentiſſimè deportati & tanta cum gloria laudis Imperatoriæ in vrbe Roma ſummo apparatu ſplendoréque acti? Non denique ſua fuerunt monimenta rerum præclarè geſtarum, vbique locorum conſtituta?

Effectorum tertia conglobatio cum vehementi interrogatione & repetitione & adiunctione.

ATque haud ſcio an malim te videri nullo pudore fuiſſe in ingreſſu gymnaſij? An amicos aliquid habuiſſe pudoris & conſilij, qui pro te nullum verbum præceptori fecerint? Non tu nefariis in hoc gymnaſio ſceleribus admiſſis in perpetuum tibi aditum præcluſeras? Quid tandem erat à te factum, quamobrem cum reliquis ſcholaſticis in gymnaſio retinendus fuiſſes? An abſentia tot dierum? an turbæ datæ in ſcholis? an perturbatio gymnaſij? an offenſiones ſuſceptæ? an verba contumelioſè facta? an iniuriæ tui & aliorum ordinis factæ? an largita ſuperbè præceptori reſponſa? an vis illata plurimis? an querimoniæ de te multorum ad præceptorem delatæ? Tu verò qui volebas in gymnaſium recipi, qua demiſſione, quo ſatisfaciendi deſiderio, qua mutandi vitæ, & morum corrigendorum voluntate, quo animo, quàm deliberato nihil in poſterum ſceleris admittendi? quem ipſo aſpectu, motu corporis, atque reſponſis perferre præceptor non potuit, qui te emiſit, excluſit, in malam rem abire iubens: ne tuo prauo exemplo commiſceres & perturbares Academiam in poſterum.

Effecta

Effecta cum Interrogatione & Demonstratione.

AN verò tu eras Christianus, cũ in platea pauperes clamitabant, non communi more, sed intoleranda fame pereũtes te sedente pro foribus tuis in sella diductis cruribus. Ecqua in hac vrbe maior vnquã fames fuit, cui diuites non succurrerẽt, horreis præsertim suis omnis generis frumento cõpletis. At tu illo ipso tẽpore palàm omnibus audientibus pauperum miserias & voces aspernabaris, atque alteram portam, porticum scilicet, aperueras ad triticum carissimo pretio venditum occultè quidem efferendum. An verò toto illo tempore quisquam te granum frumenti nisi pecunia grandi vendentem aspexit? quisquam dico etiam panem extorsit? quisquam deposcens ope tua famem aliqua ex parte leuauit? Nominandus est ille annus ad ignominiam tuã in ciuitate. Cùm summa caritas esset, & inopia rei frumentariæ, neque frumentum importaretur ex aliquot locis, neque in vrbe propter inopiam veniret. Peribant pauperes, fame enecati reperiebantur, fames in toleranda tota vrbe erat, neque tu in tanta miseria & vastatione ciuitatis opem & auxilium tulisti.

Effecta per præteritionem.

QVæ verò promulgata ab ineunte regno Isabellæ edicta fuerunt? Quæ decreta publicè affixa? Quę præconis voce quàm intenta prædicata? Quæ delata ex Aula Reginæ ad Angliæ reliquos populos vrbésque quascumque? Quæ promissa multis, qui Catholicos indicarent, qui proderent, qui de regno excũtes retinerent, qui deferrent ad Iudices creatos? Qui

locus Anglicani Regni non explorabatur? Cuius pecuniæ non publicabantur fortunæque Catholici? Quod genus iudicij, quæ prouincia, quæ ratio inquirendi reperiebatur, quæ non tentata demandatáque fuerit in Catholicos? Qui populus, quod oppidum, qui portus oráque Anglorum erat, in qua non essent speculatores exploratorésque constituti, vt tamquam canes venatici loca omnia inuestigarent, atque odorarentur, vt simul atque aliquem inuenissent, vinctum cōstrictúmque traherent? Quis autem improbus fuit, qui hoc toto Regni tempore non comparandas sibi pecunias, & prædas faciundas sibi maximas non arbitraretur ex Catholicorum bonis? Quis hæreticus prouincias, quis legationem in Catholicos à Regina petebat, quam nō acciperet, & obiret consequendi quæstus cupiditate? Comprehensis carcer diuturnus, solitudo, squalor, sordes comparabantur, damnatis spoliatio bonorum, iniuriæ contumeliæque grauissimæ, crucis ignominia, exquisita supplicia, inauditæ neces parabantur. Hic aliquando serius, quàm ipsi vellent Christiani, cùm malorum, quæ inferebantur, acerbitate commoti seipsos tenere non posſent, quin excitarent illam suam nō sopitam, sed temporum iniquitate ad opportunam occasionem reseruatam virtutem Catholicæ fidei defendendæ non passi fuerunt illi viri, qui fortunas suas, qui opes, qui statum omnē, qui vitam, qui sanguinem pro Religione deuouerunt plurimi, qui hostes fidei, feras indomitas, prædonum infinitam manum virtute sua, sanctitate debellandam comprimendámque curauerint.

Effecta cum fine.

CVm, Beate Hiacynthe, remisisti nuncium huic sæculo, & canonicatus amplissimo te sacerdotio abdi

abdicaſti, nō te remouiſti ab hoc honore populari, & ab hac illuſtri vulgi gratia? Cùm in Beati Dominici ſacram familiam coaptandum dediſti, & ſequutus fuiſti veſtigia tanti Parētis? Non valere iuſſiſti clariſſimorum Pontificum gratiam, non illorum ædes ampliſſimas? Cùm ciliciis, vigiliis, inedia, virgis corpus tuum aſſiduè conflictares, non ſtudebas domitas & compreſſas habere carnis cupiditates? Cùm concionareris, cùm itinera faceres, cùm aures præberes confitentibus, cùm labores omnes grauiſſimos, & hominum iudicio intolerandos ſuſciperes, non ad animorum ſalutem, non ad peccatorum fibras extirpandas, non ad hortos diuinis virtutibus conſerēdos incumbebas? Cùm miracula tot, & tam ſtupenda ederes, non animorum incolumitatem immortalis Domini decus & gloriam quærebas? Cùm in medias fluuiorum aquas te coniiceres tumentes, & incitatis verticibus, præcipiti ruentes impetu, non in Deum intuebaris, & in ſpem diuinæ poteſtatis erectus, calcandas ſuperandáſque fluminum intumeſcentium vndas decreuiſti? Cùm pallium proiiceres in medium flumen turgeſcens, & aquis adauctum hyemalibus, vt illo longè latéque explicato pro cimba te duce te nauclero cœleſti ſocij, comitéſque vterentur, & in vlteriorem ripam tranſmitterentur incolumes, non in poteſtatem diuini numinis infinitā, & in omnes partes interminatam mentis oculos coniiciebas? Cùm denique ſpirares mortuus cæleſtem ſuauitatē, & corpus incorruptum diuino afflatu ſuauiſſimam auram afflaret, caſu nos hæc miracula edita fuiſſe dicemus? an vt intuerentur homines caſtitatem tuam, corporis, & animi integritatem, Virginitatis lauream, Deum immortalem præuidiſſe conſtabit?

Effecta cum comparatione.

QVid eſt tam amœnū, quàm ver ipſum, quónam modo ij, quibus natura ſenſum dedit, ſed etiam tecta atque parietes lætari videntur? Quid iam iucundum quam tempus iſtud, quo non modò homines, ſed bruta ipſa exhilarari atque geſtire videntur? Quid tam lætum, quàm verni temporis amœnitas? Quod ita lætum eſt, vt ſummi, medij & infimi homines illud inire magnopere cupiant, vt auram ſalutarem, & temperationem cœli, & viriditates omnes, & veſtitus agrorum, & cæteras amœnitates habendas captandáſque curent? Qui idcirco ruſticationes decernunt, & villas ruſticanas ædificandas cenſent & curant, vt in agris ſe oblectare poſſint præſertim tanta cum delectatione corporum & animorum.

Effecta cum comparatione & exemplo.

ITaque veterum multas ciuitates, quæ ſeditionibus ſuis perculſæ, & afflictæ fuerunt, omittam. Illa prępotens Roma, quæ quondam opibus, imperio, fortitudine, gloria tantopere floruit, hoc vno malo concidit, diſcordiis maximis & ſeditionibus concitatis. Cùm in foro Tribuni plebis turbulenti ac peſtilentes tranquillitatis & otij communis inimici conciones turbulentas haberent, tunc temerè populum concitabant, tum nouos magiſtratus & leges petebant, tum optimos viros gubernaculis imperij deiiciebant. Quod ſi hæc Romæ tunc, cum illa non ſolùm fortiſſimis viris, ſed etiam ſapientiſſimis abundabat, commoueri mala accepimus, quot & quantas flammas putatis in aliis locis diſcordiarum excitatas fuiſſe, cum Reges abſentes, ipſíque moderatores fuerunt, & hominibus rerum nouarū cupidis, & regni cupiditate flagrātib⁹ occaſiones

nes datæ fuerũt.Hinc motus ciuiles in Regnorũ perniciem profecti fuerunt, hinc perfidia multorum hominum, qui à Regum ſuorum fide turpiter defecerunt, præſertim diſiunctis in locis, vbi maior eſt ad facinus audacia, pauci verò ſunt qui poſſint ſeditioſorum furori reſiſtere.

Ex cauſis ad effecta.

QVid iſtud rei?Quę nunc tanta rerũ mutatio videtur in adoleſcente tanta cum probitate? Tunc in hoc adoleſcente nulli mores optimi ineſſe viderentur? quia tunc in vita iſtius nihil videbatur præter otium, præter delectationem,voluptates, amicitias improborum turpiter ac nefariè retentas. Agebat iſte cum improbis,cum nefariis adoleſcentibus. Idem ad rixas, ad ſimultates, ad folia luſoria, ad ædes prohibitas non modò noctu ſolus, ſed diu in clariſſima luce præſto fuit,luſtrationes viarum & platearũ quotidianæ, quaſi deliciæ & amores ſibi videbantur,çùm prohiberet nemo,nullum ille vitiorum genus prætermittebat, cumulabat potius & augebat malis ſuaſoribus. At cùm neſcio quis bonus amicus verba feciſſet pauciſſima, vno verbo facto ſic in alterum mutatus,vt iam nihil in hoc adoleſcente videatis præter laborẽ, vigilias,bona ſtudia,exercitationes inſignes,bonorum ſermones, & familiaritates. Ille ſe totum dedit bonis adoleſcentibus,virtutis amantibus,ad caſtitatem,ad virtutem, ad confeſſiones, ad cœnobia ſacra,ad templorum luſtrationes propenſus fertur.Domo nunquam egreditur niſi neceſſariò, & ad ſcholás, aut ad templum audiendi ſacri cauſa. Quid ergo conferam tempora præſentia cum præteritis, vt ſuperiora improborum amicorum conſuetudo, & præſentia bonorum familiaritas attulit.

Effecta cum enumeratione per incrementum.

ILle vnus adoleſcens, vnus Antonius,vnus Rhetor nos cum ſuis carminibus & orationibus non modò ignominia,& turpitudine liberauit, ſed etiam effecit, vt aliquando videremus aliis ſcholaſticis nos oppoſituros eſſe,atque cum aliis non decertaturos ſolùm,ſed etiam præmia reportaturos,ſine quibus ignauia multorum cum ſummo probro atque dedecore gymnaſij per multos annos exconcertationibus excedebamus victi ſemper & ſuperati.Quo mihi etiam dignus videtur honor huic delatus fuiſſe Rhetori, Poëſeos, dicam an Rhetoricæ?an vtriuſque id quod eſt honorificentius?

Effecta cum collatione & diſſimili.

QVid ergo quæris illum orationem non feciſſe tam politam, tam elegantem? Aquo igitur eſt facta? opinor ſi incertum fuiſſet, cuianam fuiſſet, veriſimilius tamen eſſet,eum feciſſe,qui Rhetoricen audiiſſet? Deinde cùm eſſet nemini dubium, quin alias orationes publicè pronunciaſſet? eum certè potiùs, qui nonnullas attuliſſet, quàm illum qui nullas: poſtremò certè potiùs illum,qui biennium in Rhetorum claſſe fuiſſet, quàm eum,qui de quarta claſſe tranſiiſſet ad Dialecticam.

Ex effectis cum comparatione.

NEc verò illorum quiſquã quibus à veteribus Romanis morte obita pro Republica poſitas in excelſo loco,atque in roſtris ſtatuas accepiſtis ſtatutas, fuit minimo fidei Chriſtianæ Martyri, aut acerbitate mortis,aut in ſuſcepta moriendi cauſa præponendus,

qui

qui cum causam virtutis, causam Romanæ sedis, causam Vicarij Christi Iesu, causam Religionis susceperint, cúmque præceptis Christi Iesu, diuinæque legi parentes, fortitudine & alacritate mirabili occumberent, luce, palam, in mediis plateis, à nefariis pestibus & sacrorum Religionísque hostibus in Dei immortalis hominúmque conspectu fuerunt confecti, gaudiis & lætitiis maximis, multis præclarísque fortitudinis suæ testimoniis. Eorum igitur fortitudinem constantiámque quisquam spoliandam honoris & gloriæ diuinis ornamentis esse dicet? Cuius mortem in sanctissima causa ornandam monimento sempiternæ gloriæ omnes iudicauerunt.

Ad expoliendum ex causis & effectis.

AN vos aliam causam esse putatis cur in tot Academiis, in tanta multitudine adolescentum, in tanta præstantia ingeniorum acerrimorum, in maxima bonorum præceptorum copia, in tanto studio & accuratione bonarum artium tradendarum, tantis præsertim propositis præmiis, atque celsissimis Reipub. honoribus tam sint pauci, támque planè numerentur, qui in literis plurimum excellant, sed facilis est responsio. Omnes omittendæ sunt voluptates, relinquenda studia delectationis, ludus, iocus, sermones etiam penè nostrorum familiarium deserendi, suscipiẽdi laboros, vigilięque plurimæ, omnis denique corporum & animorum adhibenda contentio, cõtra vim imbecillitatémque naturæ nostræ. Addo etiam multos ab ineunte pueritia literarum inire cursum, quorum neque ingenium literis maturũ est, & studia plus roboris ac firmitatis postulant: atque illorum inscientia & teneritudo nullis consiliis neque exemplis ad studium, ad laborem fingi formarique potest.

Post effecta causas exquirit orator in parentem B. Barbaræ.

QVid accidit cur tantopere pater filiam accusaret? vt eam neque securi percutere verecundaretur deficiente carnifice. Homines cuiuscumque generis, qui nomen Christianum, qui legem nostram odiissent, cum nostrorum martyrum cruciatu atque supplicio pascere oculos, animósque satiare vellent, sanguinis accusandi nunquam iis animus fuit. Vnus plures Christianos prodidit: ecquando autem visus est quisquam tanta crudelitate fuisse vt filium aut filiam in iudicium adduxerit. At contra quamcumque intrabat domum Prætor, nullum ex ea spectaculum parentes vinctorum, cōprehensorúmque filiorum præbuerunt. Itaque parentes, vinciendos constrigendósque sedabāt potiùs, quàm filij in vllum vitæ discrimen adducerentur, quamobrem ipsorum filiorū amor omnium amorum iucundissimus generi hominum fuit, atque carissimus, quia nihil est filiis amantius: nullum est autem testimonium amoris certius, quàm quos charòs æquè ac te ipsum habueris, eorum nolle mortem aspicere (quid dicam) quod tu fecisti afferre velle. Hanc igitur quamobrem accusasti? quamobrem occidisti? quamobrem carnificis officio functus fuisti? Ecquē audisti in orbe parentem, qui filiam manu sua indignissimè vitâ priuauerit? Fera tua & immanis natura fecit, crudelissimum omni diritate deterrimum in Christianos odium cōceptum, compressúmque hāc à te tantam, tam inauditam ac plenè feram crudelitatem extorsit.

Effecta

Effecta cum causis.

QVid vis amplius? Quid diuitias appetis? Quid argentum & aurum concupiscis? Quid illius accumulãdi causa dies noctésque laboras? Si victus quotidiani causa, satis iam bonorum tibi est, quid quæris amplius? Si honoris alicuius consequendi desiderio, quæ tibi cupiditas altioris loci, quem antequam consequaris propter pericula exhorrere debuisti. Sin metuis ab aliis dignitate superari, quid metuis, quos vides ipsos corpori officere; nunquam autem animum posse offendere? Sin quòd bona splendorem aliquem afferunt, & honorem, idcirco hæc ipsa omnibus modis coaceruare studes, nónne ostendis ea te æstimare, quæ præ bonis cœlestibus parui facere debebas? Facis iniuriam Deo, si maiorem spem dignitatis quæ in bonis interituris ponis, quàm in iis opibus, quas Beati Ciues obtinebunt in perpetuum. Quod si tibi nulla causa est, cur huius sæculi bona tanta cupiditate velis appetere? Si tibi diuitias Beatorum propter sordes sæculi contemptissimas Deus immortalis largitur, nec quidquam relinques quod non illis Beatorum palatiis infinitum in modum cumuletur & augeatur? Per Deum immortalem quæ est ista tanta cupiditas, tam inexhausta insatiabilísque libido? Quis vnquam homo fuit tam cæcus, quis tam temerarius & amens, vt cùm chrystallinã, atque perlucidam aquam haberet, perturbatam & cadaueribus inquinatam bibere velit? Scis Franciscum nihil post sæculo nuntium remissum habuisse, nihil possedisse, omnia spreuisse contempsisséque, nihil viro sanctissimo defuisse tamen, atque hunc tantæ paupertatis sponte ac voluntate sua delectæ fructus post mortem tulisse sempiternos. Nisi

hoc alie

hoc alienum putas à fortuna tua, quem vestem & habitum Franciscanorum non induisse recte scimus. Quasi verò cupiamus in Francisci sacrorum alumnorum angustias adducere fortunam tuam, quem ornatum cultu honestorum non indigentem, non lacerata veste diffutáque horridum volumus, sed habentem ad viuendum quod satis est, nō tamen merentem, neque tabescentem amplissimorum secunda fortuna, & illorum bonis & opibus inhiantem.

Effecta cum dubitatione & Apostrophe, ad Amplificationem.

EN Pompeij patrémne appello, an filium? recentior memoria filij est, & cum bellis præsentibus coniunctior. Tantúmne te appellem, cùm tibi vindictam, & quotidie secundiores exitus in bello pro Republica suscepto pollicebaris. Negabas filio æquè atque patri fortunam infœliciter cesuram esse: vnus inuentus est, qui patrem & filium perdiderit. Cum exercitu victore terrarum & maria præteruolauerit, ferrum tibi, tibi & tuis mortem minitans, & patris turpiorem exitum, ni te dederes, ni traderes exercitum, & quas vellet, quas optaret, pacis conditiones offerret. Munda tuorum aceruo militum cooperta, campi sanguinis inundanti flumine manarunt, tu superatus vix fuga saluus euasisti. Venio ad Cn. Pompeium patrem: tu enim Pompeij pater cùm Cæsar gener tuus fuisset, cùm illum auctoritate iuuisses, cùm ad Galliam primò obtinendam, deinde ad prorogandam adiutor auctórque fuisses, cúmque omnia ad illum ornamenta detulisses, cùm victor fuisses omnium gentium ac nationum, hoc si quis tibi res tantas ad Cæsaris gloriam mollienti diceret, fore tempus, cùm is victor Galliarum, qui auctoritatem senatus, iudicium bono-

rum

rum omnium neglexiſſet, tuam non modò perſonam bello perſequendam, verũ Principibus Romanis, cunctis ſenatoribus tecũ Reipub. partes agentibus, arma capturum, diſturbaturum exercitum, & ad filios bellũ conuerſurum potiùs, denique de filiis, de te patre, de cuncto ſenatu magnificè glorioſéque triumphaturũ; non reſponderes, id niſi machina propè mundi atque hac prorſus vniuerſitáte ruẽte accidere nõ poſſe: Quãta conuerſio ſtatus, quãta inclinatio tuorum temporũ.

Effecta cum diſſimilibus.

Ad reprehenſionẽ per dubitationem in l. Syllam dictatorẽ.

IN omne genus hominum improborum, vtrum ſuperbiam prius reprehendam an crudelitatem? ſine dubitatione crudelitas grauior fuit sẽper, atque atrocior. Accepiſtíſne ex literarum annalibus, quemadmodum ſic iſte ſolitus proſcriptos homines in exiliũ mittere? quot neces fecerit, atque has intermiſſa publica concione. Cùm illi, qui iugulabantur, luctibus & lamentis complerent omnia, perturbaretur multitudo, quieſcere iuſſit omnes, præter paucorum cædem, addens ſuo iuſſu, qui occiderentur in ciuitate fieri mali nihil. Cùm præſcriptorum capita atria capere non poſſent, cùm viæ plateæque omnes ſanguinis flumine redundarent, atque ipſe crudelitate celebratus poſt hominum memoriam crudeliſſimi cognomen tyrãni deportaſſet: ſuperbia verò qua fuerit quis ignorat? quemadmodũ in Senatorem quemquẽ deſpexerit? tanta poteſtate per multũ tẽpus fungi non permiſerit? Senatorẽ nemo non imperator magni habebat, & ad illũ res omnes deferebat, nihil niſi quòd tãtus ordo cẽſeret faciundũ putabat. Senatores is vt infimos & contẽptiſſimos homines tractauit, ſe ſolũ fœlicẽ, ſe fortunatum, ſe Dominum cunctarum gentium appellans.

Ex

Ex effectis cum repugnantibus.

TV es ausus in publicũ prodiens cum tuo illo ore impudenti dicere te parẽtibus audientem fuisse? Quo verbo fratres tuos, atque sorores, tum cũ ad obseruantiã te adducerẽt minus morigerum demonstrabas fuisse. Tu obediens parentibus, quos neque oculis videre poteras, neque sermonem illorum audire, quos videndos audiendósque cunctis in rebus natura ipsa, Deúsque immortalis dederunt? Tu patri tuo, matri etiam, verba duo, si vnum facerent, respondebas, & quidem liberè nimis & audacter. Vt tu fratres in parentum obedientiam reuocare volentes, orantes, atque supplicantes superbissimis, & insolentissimis verbis ab oculis tuis repulisti. Idémque tu in parentes obsequio, & obseruantia singulari, cum illi vna cum canis, cum lacrymis te obsecrarent, tu auerso vultu, tergóque verso, immoderata brachiorum iactatione, tanta impietate, intemperantiáque fuisti, vt nec punctum quidem temporis interesse paterere inter abitum tuum atque obsecrationem paternam, saltem dum absolueretur obsecratio; & paternæ lacrymæ fluerent, non constitisti. Nondum quicquam significabat, cum negabas, nondum patefecerat voluntatem, cum notam tibi & exploratam dicebas, neque quidquam fieri posse dicebas, & quidem semper intemperanter. Atque non magno argumento hoc fuisse dicam, cur parentum colendorum mandatum non exequutus fueris? Neque tibi curæ fuisse confirmem eos, quos carissimos habere debueras. Nihilo secius tractaueris sæpe, quàm ad ministros, parum tibi fideles, & multis in rebus vi potiùs & malo, quàm officio & voluntate obsequentes.

Effecta

Effecta ad concludendum cum obtestatione.

INterea quidem per Deum immortalem, quoniam omnem nostram salutem, libertatem, dignitatem, gloriam beatorum & factorum nostrorum præstantia pulcherrimorum, & Assertoris Iesu maximis & immortalibus meritis obtinemus, à mandatis diuinis non discedamus, Iesum colamus, & in virgas, in spinas, in illius vulnera sanctissima mentis oculos tollamus. Simul & illud tanquam necessarium cogitemus, nisi virtute parta, & meritis tanti Domini miseros nos & calamitosos futuros in perpetuum. His præsidiis munitos, tanquam duplici vallo septos legiones inferorum non formidaturos esse neque causam vllam formidandi nos habere: atque tandem futurum tempus, & diem illam adfuturam, cum Dei gaudia verissima, plenissimáque nobis pariamus.

Effecta ad concludendi rationem alteram.

FAciendum est igitur, Auditores, vobis, vt nomen Christiani sanctissimis actionibus comprobetis. Nec enim verum Christianum quemquam post aliquod crimen capitale susceptum putare debetis, nisi ad se reduceret, & peccati sordes ac maculas eliceret. Quo enim puncto temporis inspectante immortali Deo audax, impudens, & temerarius plagam animo lethalem inflixit, & id egit, vt gratiam immortalis Dei abiiceret: eo die non modò se gratia tanti Domini, sed veri Christiani dignitate spoliauit. Esset enim statim deiiciendus in inferorum regiones, si Deus hominem huiusmodi repentina morte voluisset opprimere.

CAVSÆ

CAVSÆ OMNES IN B. IGNATII CONFESſoris laudem honorémque collatæ.

SED hæc omnia genera cauſarum in vnius Principis Eccleſiæ laudem conferamus, quo ſummam amplificandi ipſis ex cauſis petendam eloquentiæ: ſtudioſis habeant in promptu, maximè, qui non tanta memoria ſunt, vt tam multiplicem ac variam cauſarum amplificationem habere poſſint expeditam, & ad occaſiones & opportunitates paſſim pro quæſtione Rhetoricæ omnes partes interminata producere in hunc Solem, & Theatra, atque adeò in templa celebriora magni iam Theologi concionantes.

Ex fine in laudem B. Ignatij Confeſſoris.

CVm domo fraterna, cum paternis laribus, cum patrio ſolo excederes, Ignati ſanctiſſime, cùm relinqueres inanis ſæculi iactationem, cùm aulæ Regiæ, Principum palatiis, militari iactationi nuncium remitteres, cùm in itinere dimitteres famulos, & remaneres ſolus, cogitationis ſuſceptæ tandem & voluntatis explendæ propoſito ac deliberatione conſtanti, cùm incidés in pauperem veſtes cum illo commutares, & veſtitu pretioſo te exuens, indueres te attrito, lacero milléque centonibus refarto: cùm vicatim, hoſtiatímque corrogares ſtipem & te in Xenodochium conferens, in pannoſos, pedore, ſqualore

ſqualore obſitos pauperes inferres, & vnà cum illis caperes cibum, cubares humi, hyeme totus ſigore tremens. Video quò tuæ cogitationes ſpectarent, vt inires vitam conſiliorum Chriſti rationibus innitentē, & ad perfectionis modos exquiſitos aſpirares breui magnis Dei muneribus & donis cœleſtibus afficiendus.

Ex efficienti in laudem B. Ignatij Confeſſoris.

AMor ille diuinus, qui in tuis viſceribus hæret, Ignati clariſſime, magnam in te vim habet, vt nihil cogites niſi gloriam diuini numinis, nihil agas niſi actiones tuas in hanc gloriam Dei celſiſſimam conferens, nihil loquaris niſi cœleſte ac diuinum, & tanti Domini decus immortale ſpectans. Cùm regimen fœminarum à ſocietate repellis, cùm variis tempeſtatibus in te vnum excitatis gaudes, cùm plebi fame periclitanti ſuccurris, cùm Romam cum primis comitibus contendis veterem plebis erudiendæ morem & frequentem vſum confeſſionis & Euchariſtiæ reſtituis, cùm honoribus in ſocietatem aditum obſtruis, cùm diſtribuis iam ſocietatem in prouincias, & has prouincias in varias terrarum partes deſcribis, cùm ſummo Magiſtratu te ipſum abdicare conaris hac amoris diuini magnitudine flagrabas, cùm poſtremò viſiones cœleſtes, tot luminum ſtupendorum clariſſimam lucem, ingentem miraculorum multitudinem à Deo tibi datam & impertitam vides, & Deum ipſum horum donorum ac munerum diuinorum auctorem recognoſcis. Amor ipſe diuinus princeps fuit in te tot & tam illuſtria monimenta cumulans & adaugens, & adducens te ipſum in tam illuſtrem ac veram immortalis Dei cognitionem.

Ex forma in laudem B. Ignatij Confeſſoris.

VIdeo te, Princeps Eccleſiæ clariſſime, varia multiplicique forma fulgentẽ, cum gladio accinctũ, ab vno latere, & ab altero ſica, precioſis veſtibus indutum, famulis ac pueris comitatum, in Aula Regia verſantẽ, & cum Principibus Hiſpaniarum agentem. Video præterea cum galea in capite, cum lorica in pectore, in vna manu ſcutum, in altera gladium, vel haſtam tenentẽ, & peditem, aut equitem magnas ſtrages edentẽ, partes tuorum fortiter & acriter defendẽtem. Video te ſacco aſperrimo veſtitum, fune præcinctum craſiſſimo, & ex illo pendentẽ ſcuticam ferreis rotulis, & globulis acutiſſimis ad carnẽ lacerandam inſertis. Iam alio vultu, ore pallido, longiſſimo iam capillo, impexa longioréque barba, ſqualidum & horridum macie propè confectum, & totum exhauſtum, nudis pedibus omni tempore, ſumma etiam hyeme incedentẽ. Video te in habitum ac formam peregrini Ieroſolymam contendentẽ. Video te tunica talari, & epytogio, qui communis veſtitus eſt Presbyterorum Eccleſiæ honeſtiſſimorum, ſaluti animorum conſulentẽ, & huius rei cauſa nouam afflante Spiritu cœleſti Religionẽ inſtituentem, à Romanis admiſſam Põtificibus, & eorum auctoritate cõfirmatam. Quid hæ, Patriarcha clariſſime, tam variæ multiplicéſque formæ? Tempora equidem ſæculi, & tuæ traductionis, & inſtituti, ac ſocietatis nobis ante oculos ſtatuuntur.

Ex materia in laudem B. Ignatij Confeſſoris.

QVàm varia multipliciáque ſunt munera, quæ præſtas, Heros diuine, cùm te in Xenodochia confers, & pauperibus in lecto iacentibus inſeruis, & infima lætus & hilaris officia facis eorum, quos alij

fugere

fugere & vitare ſolent, faſtidiens neminem. Quid dicam te lectos ſternere, quid purgare eoſdẽ, quid pauperes medios amplecti, collocare in lectis, fratres tuos, & cariſsimos quidem appellare, in ſingulis te ipſum intueri Chriſti Ieſu perſonam ſanctiſsimam. Illa magna ſunt, cùm obis vias, luſtras plateas, inueſtigas pauperes, in Xenodochia defers curandos, & omnibus modis fouendos curas. Cùm pro viis publicis, pro compitis, pro plateis, pro locis celebrioribus pueros, & plebem infimam Doctrinæ Chriſtianæ rudimentis imbuendam inſtituere conaris, & conciones habere de vitiis, de virtutibus, de pœnis inferorum, de gloria Beatorum, de omni denique Chriſtianæ Religionis inſtituto. Chriſti gloriæ appetentis materia eſt hæc tam multiplex, & tua, & tuorum Religione digniſsima. Iam verò cùm vis prima docere pueros elementa, & ſcribere, & legere eoſdem ab indice Alphabetario tuorum opera ducentes primordia ſuæ inſtitutionis, occupationes ſunt hæc tuorum, per te traditæ tuis atque demandatæ. Nullum apud te tam humile, tam infimum officium, quod Dei gloriam attingens non magni facias. Vt iam mirari deſinamus humaniores omnes diſciplinas, Latinas, Græcas, Hebraicas, Rhetoricen ipſam à tuis tradi, cum eadem liberalium artium ſtudia conjungi. Notæ ſunt ſacrarum literarum diuinæ Theologiæ officinæ patentes & apertæ cuicumque ſciendi cupidiſsimo. In confeſsionibus audiendis, in miniſtrãda ſacra Euchariſtia, in habendis concionibus, in ope ſubſidióque morientibus ferendo, in omni re ſalutem animorum, & gloriam Dei ſpectante tui operam & ſtudium nauant te Duce præceptoréque cunctarum exercitationum inſigni.

Effecta in laudem B. Ignatij Confessoris.

QVæ ſigna apparent, & oculis omnium ſpectantur Beati Ignatij non adumbrata, ſed maximarum expreſſa virtutum. Prodeat paupertas ſocietatis Ieſu, quam audeo dicere, omnium maximam & anguſtiſſimam cunctarum noſtræ Religionis ſacrarum eſſe familiarum. Adſit integritas corporis & animi virginitas illa Angelica, qua nec minimo ſenſu caro tentata fuit à Virginis viſione celſiſſima. Caritas dicet, Ignatium in medias flammas pro ſalute proximorum irruere paratiſſimum fuiſſe, & quodcũque libenter, & lætè admodum appetiiſſe mortis periculum. Quod Romano Pontifici ſe ſuóſque præcipuo obedientiæ voto aſtrinxit, quod Chriſti nomen in orbis terræ fines vltimos, & vexillum Ieſu glorioſiſſimè triumphans tanta Chriſtiani honoris celebritate penetrauerit Duce Ignatio, ſuis nullam oram regionémque non obeuntibus, quod tot confeſſores, tot martyres pepererit Eccleſiæ. Quod ſui ſignis ſemper infeſtiſſimis contra hæreſeos ſectatores conflixerint ſæpè vitam cum ſanguine profundentes in cauſa. Quod ſui omnis generis literarum cognitione, quod voluminibus tam multis proditis, & quotidie exeuntibus in publicum Eccleſiæ lucem attulerunt. Quod de catedris, de ſuggeſtis, & in Academiis & in templis ad inſtituendos & literis & virtutibus animos tantam vim adhibuerunt, effecta ſunt profectò pulcherrima, ſpiritus, & eximiæ virtutis Ignatij Confeſſoris. Iam verò beatificatio ipſa, & ad illam confirmandam auctoritas Vicarij Chriſti Ieſu, tot prodigiis virtutum, & miraculorum ſtupendorum adducta, dies ipſi feſti; tam multa ſpectacula, tam varij apparatiſſimíque ludi, cunctarum fere maximarum Eccleſiarum, & ciuitatum ſingularium, & equitum, &

dynaſta

dynaſtarum maximorum ad dies hos celebrandos, & omni magnificentia certè quidem augendos mirabilis conſpiratio, decretáque exeuntia in publicum vim & ſplendorem habebunt inſignem. Nolo attingere, quæ libris iam typis excuſſis, & foras emiſſis, nota ſunt & teſtata generi mortalium vniuerſo. Dicam quæ nondum literis mandata ſunt. Quæ in Cantabria in prouincia Guicozpoa, in patrio ſolo Beatiſſimi Ignatij tanta conſpiratione celebrata fuêre cunctorum. Quod octo dialia conſequuta diem ſolemnem celebrata fuerunt, quòd ludi apparatiſſimi, quod taurorum agitationes bis, quod ſimulationes perſonarum, quod inuenta multa, quod ſingulis ſuis diebus ſpectaculorum varietas populo exhibita fuit? quod tot populorum effuſiones & concurſus ex prouinciis maximus ſpectatus & feſtorum dierum, & obeundi ſacelli Petris ſanctiſsimi, & illius palatij colendi cauſa, in quo ille natus & editus in hanc lucem ſigna videntur mirandæ ſanctitatis, qua in illum omnes propenſi, miréque affecti fuerunt. Idem prædicauit ad res ſumma religione cultus, decantatæ ſolemni amore modulationéque Eccleſiæ concinnente veſpertinæ preces & ſacrum quanto ritu cærimoniíſque celebrioribus fieri potuit atque celebrari. Cùm more maximorum Eccleſiæ heroum, peruigilis, & ad inediam ſolemnem & ad colendas ferias huiuſce Patriarchæ totos annos voti religione Oppidani Cantabri conſtrinxerunt ſeſe. Cum vſitatis anni temporibus & ter decantanda ſacra, & ad ſacelli & Eccleſiæ maiorem religionem cultúmque ſacerdotia (quæ Capellaniæ dicuntur) ſuis reditibus annuis fundarunt atque ſtabilierunt ciues ipſi de communi conſpiratione Oppidanorum & Principum totius prouinciç. Cum miracula facta plurima locis in illis aliíſque in ſedibus Bea-

Beatificationis huiuſce cultæ celebratæque. Cũ nullus ferè in Cãtabriæ partibus illis naſcatur infans,qui non Ignatij nomine & honore afficiatur, ſigna ſunt hæc maximæ Beatiſsimi Ignatij ſanctimoniæ. Mitto innumerabilia quæ afferri poſſent. Cùm in Portugalia in cæteras partes deſertas & propinquiores agros, cãpóſque patentes ingentes aquæ effudiſſent ſeſe,parcẽtes machinationibus puluere tormentario plenis & rotulis,ipſis papiraceis tormentis vndique circundatis, quæ vis & quàm ingens magnitudo miraculi fuit,cùm nubes ipſæ vrbẽ trãſierint,& mœnia ſalua reliquerint, poſt vrbis portas confeſtim delabentibus ingenti fragore,montibus aquarum craſsiſsimis? Quid de infante dicã,qui nondũ ſacro fonte ablutus, decertante matre cũ parẽte, de nomine,quo afficiẽdus eſſet ad ſacra ſuſcipienda delatus in tẽplum,ore proloquutus,& diſtinctos ſonos edẽs,ſuſtulit cõtrouerſiam,nomẽ Ignatij,quod ſibi imponendũ eſſet, indicans & proferens: ſed abſtineamus à miraculis perſequendis,in tãta fœlicitati Societatis Ieſu inuidentium copia,in tot obtrectatorũ,& maleuolorũ multitudine veritatẽ valuiſſe, quantũ habet veritatis,& oſtendit ſanctitatis in Ignatio, ipſius ſocietatis incrementũ tam breui tẽpore tot aucta collegia,tot ædes probationis, tot profeſſorum domus,tot prouinciæ, tam longè latéque diffuſi ſocij Ieſu,illorũ bonus odor ſanctitatis, tot fructus allati & literarũ,& virtutis,vnde cũ ignominia tonante aduerſariorũ & tumultu cũ dedecore & ignominia expulſi, eodẽ ſummo honore & gloria reuertentes, & plauſu tanto,tanta acclamatione redditi & reſtituti, quãtam oſtendũt capitis & fundatoris ſui virtutẽ & ſanctitatẽ abſolutã? Nihil ſanctitatis, Auditores, nihil miraculorũ,nihil prodigiorũ ſtupendorũ in aliis Patriarchis Eccleſiæ

clesiæ celsissimis reperietis, quod non in Beato Confessore eluceat, & emineat Ignatio. Quæ si vera, si sancta, si testata, si re comprobata sunt, colite Auditores tantum Ecclesiæ Principem, & lumen cœli clarissimũ, tãta sanctitate præditum, decus & gloriã Ecclesiæ & illis temporibus ab immortali Deo reseruatũ, quibus multis in locis labantem, & iam cadentẽ Religionem sua ope, suorumque subsidio fulcire potuit, cæteris in partibus stantem fidem conseruare, & exemplo vitæ, concionibus, consiliis salutaribus, doctrina disciplináque Christi Iesu gloriam & honorem augere.

Quem locum teneant causæ in Oratione.

APparet non solùm in confirmatione & in amplificatione, sed etiã ex Cicerone in Exordiis, in Narratione, & in Confirmatione ob varia officiorum genera, in quibus vim suam ostendunt, locum habere causas. Quod in Exordiis primum appareat ex ordine partium Orationis.

Exordium ab Enumeratione causarum.

CRedo ego vos, Auditores optimi, mirari, quid sit, quòd cùm tot præclari adolescentes, egregiíque Oratores in hac Cõplutensi Academia sint: ego potissimùm in hãc theatri celebritatem prodierim, qui neque hisce virib⁹, neque firmis lateribus, sed affecta iã ætate, & prope senectute media fuerim, vt his, qui dicere potuissent, essẽ proculdubio posthabẽdus. Omnes equidẽ ij, quos posse benedicere non ignoratis in hac laudatione, tantã loci dignitatẽ propter tẽporum breuitatẽ contingere noluerunt. Ita sit, vt adsint, propterea quòd cohonestatũ laureã venerunt, vacant autẽ idcirco, quia prouinciam suscipere recusarunt. At cæteris in arte benedicendi præstantior? neque illius adeò sum peritus, vt aliis eloquentiæ laudem non tribuam.

 Quæ

Quæ me igitur res præter cæteros impulit, vt laudes Doctoris sapientissimi prædicarem? Quia si quis complectētium Oratorū, quos Academiam videtis habere in quibus summa vbertas est,& facultas orationis, si orationem habuisset,id quod hodierno die fieri necesse est, multo minorem gloriam sibi comparasset, quàm comparasse putaretur. Ego etiam, si nullā mihi gloriam pepero, quæ in huiusmodi literariis actionibus potissimum spectanda est, nequaquam tamen honorem, qui nullum consequutus fuerim, amisisse videbor. Deinde quod cæterorum, neque accurata admodum oratio tanta videri potest propter præstantiam & laudem suam. Ego si quid minus politum dixero,vel minus reprehendendum videbitur, quòd nō ad Eloquētiam me totum contulerim, vel ignosci occupationibus meis poterit, quibus tam elaboratam & politam orationem habere nequiuerim. Accedit illa quoque causa, quòd à cæteris forsitan ita petitū sit, vt dicerent,vt vtrumuis saluo officio, & elegantia communi se facere posse vidissent. A me autem is petiit,qui me & iure suo,& officiis omnibus cogere visus est:cuius ego neque potestatē in me, neque summa in me fratrésque meos merita negligere debebam. His de causis ego hanc prouinciam orator vnus accepi,non comparatus vnus, qui multo tempore instructus ad laudem accessissem,neque in adolescētiæ flore, vt suauitate vocis, & magna cōtentione dicerem: sed coactus præ omnibus,qui tot vinculis & tam acerrimis constrictus me expedire non possem,atque minore eloquentia præditus nec omnino Doctor iste sapientissimus desertus esset. Forsitā quæratis, quis iste tantus casus,& quæ tanta necessitas, quæ tot ac tantos oratores deterruerit, quominus in laudem tanti

Docto

Doctoris, quemadmodum consueuerint, orationem velint habere? quod adhuc multos ignorare non mirum est. Propterea quod abhinc triduum eius rei, quæ lauream hanc anteuertit, causa publicata est: quæ res ea est, sacerdotij in Ecclesia Hispalensi possessio capienda, cuius ad illum nuncij diplomatáque Romani Pontificis auctoritate testata confirmatáque venerunt, necessitatem attulit, ne sine laurea discederet, aliorum Doctorum laurea noto & veteri more capiundæ.

Exordium per praeoccupationem causas officij reddens.

SI quis vestrum, Auditores, aut eorum, qui adsunt, fortè miretur, me, qui ab hoc dicendi genere iam pridem abstinueram, atque ita cecineram receptui, vt rarò me proditurum in publicum fuisse cuncti putarent, tam breuiter vix vno mense præterito in hanc loci celebritatem ad dicendum prodierim. Is si orationis habendæ causam rationémque cognouerit, vna & id, quod facio, approbabit, & nullum reprehensioni relictum fuisse locum videbit. Cùm collega trilinguis in hac Academia fuissé, Auditores, atque ex hoc Collegio decessissem, vt aditum mihi in Theologorum sodalitatem patefacerem factum est, vt cum nõnullum in meis vigiliis & laboribus, tum maximum in Doctore sapientissimo præsidium meis contentionibus positum esse arbitrarer. Itaque cùm multi illius opem implorãtes, ad illum supplices venissent, vt suæ petitionis causam cõtentionéq; susciperet; se sæpe esse pollicitum, sæpe promisisse dicebat, si quod tẽpus accidisset, quo tẽpore aliquid ab eo requireré, commodis meis salua sẽper iustitia, se non defuturũ. Venisse tẽpus respondebat candidatis, non iã vt causam meã,

ſed omnibus exploratam iuſtitiam defenderet, me neque hominem quidem in hac Academia, ad quem cõfidentius confugerem, habere, quod eorum gratiam ſtudiis deditus, parietúmque vmbraculis tectus non magnopere acquiſiiſſem. Quas res labor in ſtudiis, ingenia in literariis actionibus, virtus in omni contentione efficere debuiſſet: eas omnes me nunquam non publicis omnium teſtimoniis prǽſtitiſſe, rogare & orare, ſibi veniam illi darent, qui fidem mihi iamdiu aſtrinxiſſet, & ſine ſummo ſcelere minimè violare poſſet. Tuli grauiter & acerbè, Auditores, vt aut tanto Doctori viderer ingratus, à quo tantopere fueram adiutus: aut ſi ego qui me ad aliorum lauream & laudem non admodum multis precibus antea contuliſſem, iſtius viri de me tantopere meriti temporibus & honore cohoneſtando non obtuliſſem. Diceris habere illum alios Oratores obligatos ſibi valdéque diuinctos, qui præſertim aliis temporibus, eiſdem in contentionibus ab eodem adiuti fuiſſent. Quo ego exemplo ingrata animi labe aſpergerer, ſiquam gratiam alij referebant, hanc ego non referrem, id mihi quàm fuiſſet turpe, quis non aſpiciet? Adductus igitur ſum officio, fide, virtutè, beneficiis omnibus, gratorum hominum exemplo, naturæ vi, lege communi, vt laudem præſentis laureæ ex ſapientiſsimi Doctoris tempore florentiſsimo ſuſciperem. Qua in oratione, Auditores, illa me res magnopere delectat, quod hæc, quæ videtur ardua prouincia, non tam difficilis eſt, quàm propter multitudinem rerum, de quibus à me dicendum eſt, iucunda. Commendo enim virum nobilem, ſapientiſsimum Doctorem, varia multiplicíque cognitione præſtantem. Quamobrem ſi propter materiã copioſam fuerat expetenda, hæc vna eſt, quæ nos

in

in libero latéque patenti campo compellet excurrere. Quod si hanc materiam tam copiosam, tam illustrem, tam singularem nō haberem, sic aut hoc vir iste sapiētissimus nō petiisset, aut mihi cum Doctore hoc Ioanne Ildephonso causa tantæ necessitudinis non intercederet, & hoc quod facio, me referendæ gratię causa facere nō profiterer, vt homo singularibus in me meritis & beneficiis immortalibus aliquod à me grati animi testimoniū haberet, tamen vt hominum sermones fugerem, & linguas in me iure quidem optimo concitatas declinarem, in hanc theatri lucem prodire non recusarem. Quamobrem dum de illius laudibus & ornamentis maximis constituto breui tempore, verba facio, vestra me quæso singularis humanitas & attentio in finem vsque prosequantur.

Tertium exordium ex causis, cum partibus absoluti exordij.

QVanquam mihi semper frequētia vestri ordinis, formidolosa, celebritas huiusce loci similiter ad agendum metuenda, ad dicendum propter amplitudinem planè fugienda visa est. Tamen præsentis aditu laudationis non mea me audacia, sed tēporum difficultas, ne carere contēderem, hodierno die fecit. Nā cùm antea propter sapientiam vestram & tanti suggesti dignitatem non auderem in hanc theatri mediam celebritatem descendere, statuerémque huc nihil nisi excultum labore, perpolitum arte afferri oportere, omnē meam industriam priuatis gymnasiorum exercitationibus adhibēdam putaui. Ita neque hic locus vacuus vnquā fuit bonis oratoribus, qui sanctorum virtutes commendarēt, & meus labor intra domesticos parietes versatus, aliquā orationē magis elaboratam cōparare sibi potuit. Nā cū propter huius auctoritatē loci

ad orationis aliquam facultatẽ copiámque consequẽdã magis incumberem, perfeci, Auditores, vt aliquid elaboratius, quàm antea proferrem. Nunc cùm & temporis tantum huic exercitationi tribuerem, quantum huiusce facultatis studiosi, & ad dicendum ætatis tantum accesserit, quantum vires & latera nostra ferunt, si quid oratione potuero, his feriis sanctissimi Læandri, qui nostris sæpe rebus opem & auxilium tulit, tribuendũ deuouẽdúmque censeo. Atque illud imprimis mihi lætandum iure video, quòd in hac prima ex hoc loco ratione dicendi materia talis oblata est, in qua oratio nemini deesse possit. Dicẽdum est enim mihi de B. Læandri singulari maximáque virtute: huius autem orationis difficilius est exitum quàm principium inuenire. Itaque mihi non tam copia, quàm modus in dicendo quærendus est.

Quartum exordium ex eisdem causis cum partibus plenioris & absolutioris exordij.

IMmortalis gloriæ ostendendæ, quam in cœlesti regione sibi comparauit Beatus Hyacinthus, non casu aliquo, vel æmulatione proposita, sed partim opportunitate temporis oblati, partim dignitate sua hisce fœlicissimis temporibus, cùm in aliis terrarum partibus celebrata, tum Hispali paucos post menses celebranda, initium hodierna dies attulit, eadémque occasionem, quæ Heros iste sanctissimus sibi ornamenta pepererit, ex hac loci celebritate commendandi. Tantam enim gloriam comparatam, tam eximium & immortalem ordini Dominicanorum honorem allatũ, tam cœlestem ac plenè diuinam in sanctorum cœtu sedem adeptam taciti nullo modo præterire possumus. Diuo enim Hyacintho in sanctorum numerum ascripto non solùm illius virtutem, sed Matris Eccle-

siæ

ſiæ fœlicitatem in tanta præſentiũ hæreticorum ſentina laudatam ornatámque video. Gaudio enim vehementérque lætor cùm B. Hyacinthum, qui de ſanctiſſima ſacri Dominici familia fuit in tantam gloriã euectum fuiſſe. Nec ſanè me facere officium filiorũ egregiè fidelium ſatis vnquam putarem, niſi tantæ Religionis, atque noſtræ fidei ſanctiſsimo glorioſiſsimóque Patre, quibus modis, cuique datum eſſet, laudibus & honoribus affecto. Ergo & mihi, & reliquis mei ſimillimis oratoribus cum gloria Patris celſiſsimi, tum honores ab omni ferè Chriſtiana gente tributi, quaſi ſtimulos & calcaria ad aliquid de ſua ſanctitate dicendum admouerũt. Intellectum eſt iſtud maximè in feriis Hyacinthinis in Octobrem menſem, vt maior honoris acceſsio fieret, ab Hiſpalenſi ſenatu reſeruatis. Ille quidem Pater ſanctiſsimus fructus omnis anteactæ vitæ cùm iã pridẽ à diſceſſu animi è corpore in cæleſti aula tulerit, hac ætate fœliciſsima exultantis Matris Eccleſiæ gaudio & incredibili lætitia tum ſummo Romani Pontificis iudicio facto & afflatu Spiritus Diuini ad illum in ſanctorum ordinem abſcribendum in his terrarum ſedibus interpoſita auctoritate tulit. Ex quo profectò intelligi poteſt, quanta in B. Hyacintho ſit gloria & dignitas inſignis, cùm in comprobante ſanctitatem ſuam non minor, quàm Vicarij Chriſti Ieſu ſit cœleſtis celſitas & amplitudo diuina. Quod quidem B. Hyacintho ſuis maximis & cœleſtibus meritis, iure quidem optimo contigit.

Quintum exordium.

ASpectus iſte veſter iucundiſsimus, frequẽtiáque tanta, quantam me intueri gaudeo, & alacritatẽ mihi ſummam affert orationis habendæ, & ſpem laudationis ſuſceptæ aliqua ex parte ſatiſfaciendi, quamquam

quam animus mihi ſemper fuit in hūc locū veniendi, ætas tamen & anni defuerunt, qui ſimul atque accedere viſi ſunt, auidus equidem fui huiuſce ſemper lucis aſpiciendæ. Quòd ſi antea id facere potuiſſem, nunquā tentare poſtea ſine dubitatione deſinerem. Hodierno equidem die, cùm me & veſtra dignitas & concio tanta recreauerit, fundamenta iacere potui orationum in poſterum habendarum. Nā eſt commendatus à nobis Licenciatus digniſſimus, & abundans iis ornamentis, quæ mihi materiam orationis ampliſſimam ſuppeditarunt. Atque ego tum erectior ad dicendum, quanto minore cum expectatione in hūc locū aſcendi. Et quidem cum hodierno die primū prodeam in hanc theatri lucem clariſſimam paululum ſi ornatè dixero, adoleſcētiæ ignoſci poteſt, cuius in vbertate ſumma ineſſe ſolet luxuries quædam, quæ annis & ætate depaſcēda eſt. Quam ſi primū accedens ad forum de ſe confiteri non eſt verecundatus orator, neque nos affici pudore debemus, ſi adoleſcentes elaboratū nihil & abſolutū, in tanta præſertim literatorū & eloquentium multitudine protuliſſe videamur: in qua tot ſunt Roſcij, quot auditores. Si quis in culpa ponend⁹ eſt, ipſe eſt præcipuè noſter Licēciatus, cuius de laudibus, vt diceremus aliis præteritis conſūmatis oratoribus, in quos oculos cōiicere potuiſſet, ab eodē tāta voluptate electi fuimus. Quare dū munus demandatū obeo, me quæſo veſtra animorū attētio ſingularis in exitū vſq; proſequatur.

Sextum exordium ab eiſdem cauſis.

SI quantum in Theatris, locíſque celebrioribus eloquentia boni oratoris poteſt, tantū in hoc conſeſſu atque auditorum celebritate oratio mea valeret, non minus in hac prouincia, & munere demandato cederem orator eloquentium virorum orationi,

quam

quam tum in suscipienda, cùm multum ac vehementer obstiti deferenti. Verum & illud hominis esse putaui, qua de re prouinciam oratorem suscipere oporteret, animis deinde non amplius contendere:& hoc constantis, qui cùm fidem depocenti & obligare decreuissem, eam suo tempore egregiè fidelitérque præstare. Atque ego quidem cùm audax præcipuè fuisse videbor in commendando homine doctissimo, tum impudens in hoc amplissimo loco tot virorum splendore claritatéque decorato. Non solùm quòd in hāc loci amplitudinē prodire ausus fuerim (quòd tametsi audacter sit in materia difficili, tamen exēplo multorū nō est tam temerariū) sed quod nō dubitaui, id ipsum quod difficultatē habet, laudē scilicet tanti & tā amplissimi viri meis viribus imparem confiteri : & quod nemo in tam exiguo spatio tēporis ausus est, id mearū viriū imbecillitate tentare ausum esse. Nisi fortè hoc rationis habet, quoniā cùm facta vis fuerit, in tanta tēporis breuitate, & amicorū & hominum de me bene meritorū coactu faciundum decreuerim. At si in hoc theatro more institutóque aliorū oratorū, qui opinionis suæ discrimē nullū subire voluerunt, nō ageretur, vt primus in laurea Doctoris suscipiēda Frāciscus Antonius fuisset. Quia præter spē, præter communē cunctorū opinionē accidit, vt quòd prorogatū tēpus fuerat, id præpositū fuerit multo antè, in curiam Regiam (quod oēs sciūt) instante necessaria, celeriq; profectione. Quamobrē ignosci audaciæ meæ debet quod tāto honoris mei discrimine tēporis, quod ablatū fuit, rationē nō habuerim. Nec impudētiæ tribui potest, cū benignitati auditorū fidēs, cōtēdētis preces exaudiuerim tāto laudādi Doctoris cōmodo & vtilitate prçsēti: neq; laudes virorū præstātissimorū vllius oratoris insciētia,

aut

aut inopia orationis veterem ſuam & illuſtrem amplitudinem amittunt. Quare dum laudes, viri præſtantiſſimi vtilitatibus ſeruiens, voluntati morigerans, & honoris mei parum curans, fretus benignitate veſtra perſequor, me ex hoc loco dicentem beneuolis, & attentis auribus excipite.

Septimum Exordium. Ex eiſdem cauſis.

ETſi vereor, ne probro mihi detur, pro ſapientiſsimo viro me habiturum orationem, in hunc locum hominem parum in dicendo verſatum deſcendere: miniméque deceat, cùm Doctor hic præſtantiſsimus magis de re literaria, quàm optimi quique Duces de militari gloriari poſsit, me ad eius laudem patrem orationis elegantiam & ornatum afferre non poſſe. Tamen tot Princices eloquentiæ, & omnis generis literarum multitudo, quæ ad hanc lauream conuenit, magis terret oculos meos, qui quocunque inciderint, florem eloquentiæ, & lumina totius ſapientiæ intuentur. Non enim locus iſte aliquorum quamuis doctorum hominum conſeſſu non exigua ſtudioſorum numero ſtipati ſumus. Nam illi magiſtri eloquentiæ, qui non ſemper adeſſe ſolent, & coryphei ſacrę diſciplinæ, cęteríque reliquarum artium & diſciplinarum principes, qui niſi ſemel aut iterum oculis Oratoris cernũtur, etſi ad decorandã huiuſce diei celebritatem conuenerunt, quanquã tantis honoris & gloriæ inſignibus cohoneſtamur, afferunt tamen aſpectu præſentiáque ſua Oratori timoris non parum, vt ex hoc loco tot ſapientiſsimis hominibus audientibus dicere ſine timore magno non poſsimus. Quos ſi ex mei ingenij tenuitate & mediocri vſu & exercitatione orationem æſtimaturos magis, quàm ex ſuæ eloquentiæ viribus & immenſo

ac profundo ſapientiæ pelago cenſerem, deponerem profectò onus, nec inter tantam vim & magnitudinem artis oratoriæ,& ſapiētiæ exiſtimarem meæ orationi locum futurum eſſe. Sed me recreat éloquentiſſimorum & ſapientiſſimorum hominum conſilium & prudentia maxima, qui profectò nec inopiæ, nec tenuitatis noſtræ putabunt eſſe, quem oratorem nunc primum ferè theatra hæc ampliſſima acceperunt, eundem poſſe tantæ ſuæ eloquentiæ,& ſapientiæ maximæ horrida & inculta, & nunc primum ex vmbraculis in hanc lucem prodeunte oratiuncula ſatisfacere. Quamobrem tot Oratores antiquiſsimi, Iuriſcōſulti, Medici, Theologi ſapientiſsimi non periculum honoris,ſed fauorem denunciant, neque vt perturbato,ſed vt pacato animo dicamus, hortantur, neque ſilentium modò orationi noſtræ, verùm etiam animos & alacritatem præſentia pollicentur. Reliqua verò multitudo,quæ tota eſt auditorum,tota noſtra eſt, neque ſanè quiſquam eorum,quos vndique ſtantes, aut conſidentes extra cancellos ſuis in gradibus audire noſtra verba cerno, & huius laudis exitum expectantes, non cum dignitati Doctoris clariſsimi fauet, tum de ſe,de ſuis orationibus,de muneribus ad hoc theatrum demandatis,non aliquot poſtea diebus idem fieri iudicium poſſe arbitrabitur. Vnum genus eſt aliqua ex parte aduerſum, & infeſtum huic Oratoriæ actioni, eorum, quos orationes habitæ,verborum, & ſententiarum luminibus diſtinctæ claros & illuſtres oratores reddiderunt. Qui celebritate nominis comparatam nobis timorem etiam iniicere poſſent. Quorum laus cùm multis orationibus illuſtris ſit, admonere me debuit, vt hunc primum ad laudem iſtiuſmodi introitum non reformidem, qui vnam, alteram & plures

orationes pro conſequenda numinis gloria ſæpius habuerunt. Quamobrem adſum animo, & timorem quemcumque habebam, depono. Nam ſi vnquam de laboribus, de ſtudiis, de ſapientia omni honore decoranda cohoneſtandáque animi, voluntatéſque perſpectæ fuerunt, ſi denique vnquam locus ampliſſimorum ordinum Patribus grauiſſimis datus eſt, vbi ſtudia ſua in literatos, & omnibus ſapientiæ ornamentis præditos Doctores, & vultu, & ſilentio & animorum perſpicua benignitate declararent, hoc profectò tempore eam occaſionem nacti fuerunt, vt oſtendant eos, qui ſemper literis ac virtuti dedicti fuerunt, quíque tantas, & tam mirabiles progreſſiones fecerunt, meritos fuiſſe, qui ab illis ornati decoratíque hoc potiſſimùm tempore, in perſona tanti Doctoris per veſtram virtutem, benificentiam, liberalitatémque cohoneſtentur.

Octauum Exordium. Ex eiſdem Cauſis.

SVmmæ præpotentíſque terrarum Imperatricis, quæ diebus præteritis diem ſuum obiit, vitæ integritatis oſtendendæ, non conſuetudine Hiſpaniarum, ſed partim rerum ſuarum admiratione, pārtim Regíj, Imperatoríſque ſanguinis virtute perſpecta neceſſitatem præſens exequiarum dies attulit, eadémque materiam, quæque dolorem efficiet, quæque augebit vehementer tanto funeris mœrore monſtrandi. Tantam enim Imperatricis dignitatem, tam ſummam pręcelſámque maieſtatem tam incredibiles illius admirandáſque virtutes, tantam in ſumma Imperatoriæ maieſtatis gloria benignitatem, tam denique memorabilem

bilem,ac planè celebrandam religionem, ſummo ſtudio ac pietate proferre debemus. Imperatrice enim celſiſſima commendata, non ſolùm illius ſtirpem Regiam & Imperatoriam, ſed Regias & Imperatrice Chriſtiana digniſsimas virtutes commendatas prædicatáſque video. Admirati enim fuimus,ac vehementer admirati,cùm videremus talem ac tantam Imperatricem,quæ in tanto honore & gloria fuiſſet, tanta præditam fuiſſe ſanctitate,in tantæ præſertim dominationis,ac florentiſsimæ fortunæ gloria, quæ res diuinas; quæ Deum immortalem ſæculi tumultu & inanitate non rarò quidem obruta, obliuiſci ſolet. Nec mihi perſuadere potui, nec fas eſſe exiſtimaui prӕterire diem hunc ſilentio, tanta támque ſuprema præpotentíque Domina tantarum virtutum & ornamentorum cœleſtium participe non honore iſtiuſmodi eximio & illuſtri decorata. Ergo & mihi inuſitatam hanc, & ad hodiernum vſque diem præcluſam viam tantarum virtutum admiratio religióque patefecit, & omnibus vobis ad beneuolas aures attentioréſque mentes præbendas faces ardentes admouit. Intellectum eſt enim omnibus quidem in his ornamentis celebrandis,& maximè in pietate ſanctitatéque cõmemoranda, cùm Imperatricem Chriſtianiſsimam religioſiſsimámque Regi potentiſſimo Reginæque cum illa ſanguinis communione coniunctis, tot Principibus & Magiſtratibus Hiſpaniarum in tanto dolore ac mœrore verſantibus oſtenderimus,cõmemoratis præſertim illius præclariſsimis actionibus,tot virtutibus ac moribus integerrimis, & extantibus in Chriſtianam Religionem tot eiuſdem meritis immortalibus,illos omnes & Reges præcipuè potentiſsimos huiuſce ſæculi gloriam quancunque

& ſplendorem claritatémque Regiæ maieſtatis Beatorum honoribus & dignitatibus ſempiternis conaturos anteferre. Illa quidem fructum omnis anteactæ vitæ in cœleſti aula maximum iam accepiſſe cogitare debemus, cùm ſummo gaudio Beatorum omnium, tum maximæ, ſanctiſsimæque Triados, quæ merita bonorum cumulatè compenſare nunquam deſinet,& afficere præmiis immortalibus maximis magnificentiſsimiſque benignitate conſueta.Ex quo intelligi debebit,quanta in virtute diligentiſsimè ſanctiſsiméque ſemper culta ſit dignitas,cùm in acceptis pręmiis tanta ſpectetur in Dominam celſiſsimam diuini numinis largitas ac beneficentia.Erit verè fortunata illa,cujus ex meritis & virtutibus maior multo conſequuta, quam in hoc ſæculo perfruebatur, & perfrui poterat, ad animum gloriæ magnitudo redundauerit. Quod quidem ſanctiſſimæ Imperatrici iure quidem optimo accidit: quæ enim eſt illa ex omni genere mulierum, in tanto honore & gloria verſante, aut generis claritate, aut pietate,aut religione, aut omni genere virtutum præſtantior.

Nonum Exordium in laudem B. Sebaſtiani.

CVm propter egregiam ac ſingularem B. Sebaſtiani, Iudices, in Hiſpalenſium ſalute cuſtodienda & crudeliſsima peſtilentia, à noſtris ciuibus, à viris, à mulieribus auertenda opem allatam & auxilium ſingulare, tum multos & bonos Poëtas, & egregios Oratores eius laudibus viderem acceſſiſſe præcones, capiebam animo non mediocrem voluptatem, quod cuius interceſsio apud Deum immortalem vniuerſo populo Hiſpalenſi ſaluti fuerit

de

de eiuſdem bonorum & egregiè fidelium ac gratorum oratorum cœtum maximis & immortalibus meritis celebrandis in vulgus exeunte literarij certaminis edicto conueniſſe viderem. Cùm autem audirem plures partim Poëtas, partim Oratores, partim multo alacriore, quàm aliis annis ſtudio ac religione flagrantes dicturos, eſſe ſalutem acceptam, conſeruatamque maximè cunctorum ſtudia religionémque excitaſſe gaudebam magis ac vehementiùs gaudebam, ſi ob eam cauſam noſtrorum Poëtarum & Oratorum maior eſſet numerus ac multitudo, quòd ille apertè ſuam & parentum, & ciuium ſalutem & vitam precibus interceſsione patrocinióque texiſſet. Nunc etiam veſter, Iudices, conſpectus & conſeſſus iſte magis reficit & recreat mentem meam, cùm video vos ad hanc diei celebritatem auctoritatem tantam & oratoribus alacritatem afferre. Video enim ex vobis neminem, cui orationes gratæ non ſint, cui poëmata non iucunda, cui laudes tanti Principis non acceptæ admodum, & attentis ac beneuolis auribus non excipiatur. Quamobrem non extimeſco, quod in ſuis orationibus extimeſcere ſolent præſtantes Oratores, ne noſtra nunc Oratio parum à vobis attentè audiatur: qui Beatum Sebaſtianum maximè ornatum, prædicatúmque vultis, beneficiorum, quibus obſtricti eſtis, memoria ſempiterna: ſæpiúſque mihi venit in mentem admirandos vos fuiſſe in B. Sebaſtiani virtutibus ad prædicationem proponendis, ſtudioſiſsimos appetentiſsimóſque illius honoris, & alicuius, ſi non paris referendæ gratiæ, vt illius opportuniſsimo tempore magis, quàm aliorum Eccleſiæ Principum maximorum ſanctitatem religionémque. Quanquam mihi non ſumo tantum Patres, neque arrogo, vt meam orationem Diui Sebaſtiani

ni maximis erga nos meritis facturam satis esse putem: sed vt gratum me, & memorem beneficiorum præbeam, integerrimam eius vitam, sanctissimos mores, summam fortitudinem, inuictam patientiam, constantiam, mortem, gloriam consequutum ostendam. Quod si omnia non præstitero, quæ sunt à bonis oratoribus præstanda, petam à vobis, Iudices, vt cuius precibus ac patrocinio mea, parentum meorum vestrûm omnium, nostrorum ciuium, vtriusque senatus, & vrbis & Ecclesiæ salus custodita sit, qui gratus videri voluit, vos ei vestram veniam tribuatis. Equidem ad hanc prouinciam, quam in tanti Martyris laude arduam ac difficilem suscipio, istud consolationis accedit, quod mihi non solùm de B. Sebastiano dicendum est, cuius dignitatem magis, quàm res alias quascunque nostri status ac fortunæ, quàm honorem, quàm vitam nostram cohonestare vellem, sed etiam de eodem alij oratores, qui plura, quam ego de virtutibus ac meritis in nostram ciuitatem extantibus dicent, in hunc locum dicturi conscendent. Vos me dicturum, ne tanto viderer officio defuisse, quod cœpistis & optatis facere, attentis beneuolísque auribus excipite.

Decimum exordium ad Orationem, in laudem Beatissimi Ignatij Confessoris, & Societatis Iesu conditoris, ex causis petitum.

SI quis vestrûm expectat causas orationis habendæ in Beatissimi Ignatij Confessoris laudem iustas ac necessarias, quibus non gloriæ inanis cupiditas, sed necessitas in hunc locum vestrum Oratorem adduxisse visa est, is spectet quis ille sit, qui dicat, & officio

me

me parentis adductum hanc ſuſcepiſſe prouinciã minimè profectò mirabitur. Adductus ſum enim officio cohoneſtandi Parentis mei honorandíque feriis hiſce ſacris ac ſolennibus nunc primum Beatificationis oratorio munere & inſtituto celebrandæ. Tantam enim feriarum celebritatem,& nunc primum Romanorum auctoritate celebrandam,tam inſignem,& præclarum honorem, tam cœleſtem ac diuinam gloriam, cum aliis modis & rationibus, tum ritibus & cæremoniis Eccleſiæ ſanctiſſimis colendam,tam venerandam ligata ſolutáque inter nos oratione celebrandam, ſi filius aliquis prætermiſiſſet, in bene de Parentis pietate iudicantium reprehenſionem optimo quidem iure veniret. Parentes enim cum iura diuina & humana nobis colendos ſummoperéque venerandos proponant, & imperent, ipſa etiam natura tãtam inſæuit in filiorum animos pietatem,vt de illorum honore dies noctéſque cogitent,& vbi paterni nominis gloria agitur, ab illorum partibus agendis, augendíſque capitis etiam periculo auocari nequeant. Quæ ſi in humanis, in corpore, in honore ſæculi tantam vim habent,in cœleſtibus,in animo, in Beatorum gloria per ſpiritus parentes ſanctiſsimos qualis ac quantus fuit Patriarcha ſuis alumnis, Ignatius celſiſſimus, patefacta cum perfectione ſumma, ſuis præſcriptionibus ex Societatis Ieſu inſtituto demonſtratáque ſalutaribus, quanta pietate & obſeruantia nos in illius Parentis optimi ſanctiſsimíque cultum ac Religionem incumbere debemus, cùm hoc ſit tempus illud & primum & tam ſolenne illius colendi ſuſpiciendíque Pauli V. Vicarij Chriſti Ieſu auctoritate decretum. Eſt equidem iuſtum ac pium officium & Religioni debitum, & omni iure quidẽ vigente præſtandum, & multo magis

quod ad animum, quod ad cœli gloriam totum conferatur dato mihi reliquisque alumnis simili Francisci, Dominici, reliquorúmq; Ecclesiæ Patriarcharum Duce ac Principe clarissimo. Neque me audaciæ accusauit quisquam vel insolentiæ,quòd in tam celebr, maximéque bonis Oratoribus patéti campo nostram excurrere videant orationem. Quin ea potissimùm de causa huic cœlesti Principi inseruire possũ, ac debeo, cùm neque in audaciæ neque in superbiæ crimen venire valeam,qui in aliis feriis sanctorum solemnibus cum aliqua laude versatus fuerim,& in tanta rerũ copia materia deesse non possit,cùm modus potiùs quærẽdus sit,quàm rerum sylua lętum & alacrem reddens Oratorem. Quamobrem dum de Beatissimo parente Ignatio nunc in Beatorum ordinem ascripto verba facio , me quæso vestra benignitas in finem vsque dicentem excipiat.Ac ne quis vestrûm quærat , quibus de rebus dicturus sim, hunc mihi proposui defixíque orationi scopum,quæ non virtutes omnes perlustrat: hoc enim multos sibi dies postularet,sed gloriam immortalis Dei,inquam ab incunabulis traditionis suæ, verba,facta, cogitationes , vt nec minimum deflecteret,forma constantíque æquabilitate,dirigendas conferendásque decreui.

Occupatio.

QVæret aliquis, cur tot Exordia cumulauerimus? Primùm quòd quo plus auri & argenti aliquis cumulauerit,is locupletior erit, tum vt intelligat Rethor olim veteri Romanorum memoria maiorem Exordiorum partem à causis & Præoccupatione petitam fuisse.Quod in Ciceronis Exordiis,quæ in nostris adumbrare studuimus.Eloquentiæ studiosus,Oratoris volumina adiens versánsque diligenter agnoscet.

Narra

Narratio.

REm vobis, quemadmodum gesta est, breuiter narrabo, Adolescentes, quoniam Bacchanalia instaurabantur, adierunt cum gallo gallinaceo in campum longè latéque patentem ad gallum agitandum. Quẽ simul atque de manibus emissum viderũt, malis medicis appetere cœperunt. Vnusquisque dabat operam, vt alterum cursu præiret, nanciscendi galli, & euellendæ plumæ alicuius causa. His ad multum tempus vis incredibilis malorum medicorum in miserum gallum coniiciebatur, quem multitudine agitatorum appetitum, malè vexatum in orbem concluserunt, vt conficerent aliquando, & ad alias se delectationes cõuerterent. Quærere exitum gallus, si qua pateret: qui cùm ex omni parte præclusus esset, & propinquior agitatoribus magis ac magis obruebatur malorum multitudine medicorum, vsque eo, quoad à ceruicibus caput abscissum & in triumphi similitudinem, cuspide gladij affixum, gestatum est: vt speciem pugnæ commissæ spectatoribus agitatores præberẽt.

Vides in hac Narratione auctores ludi adolescentes, fines Bacchanalium celebrandorum, atque instrumenta, mala medica gladium. Effecta sunt vexatio galli, nex allata.

Altera Narratio. Scelus Iudæ teterrimi ex eisdem causis ostendens.

SCelus nequissimi Iudæ propter insignem proditionis nequitiã paucissimis verbis perstringamus, qui tantæ fuit auctor improbitatis, vt Dominũ & preceptorẽ suum hostibus crudelissimis prodiderit. Atq; ille nuncio iam remisso Apostolorum dignitati, totus sudans & anhelans præibat, festinans & accelerãs, vt

Assertorem generis hominum proderet. Cui obuiam processerunt satellites armati gladiis, & fustibus muniti Iuda teterrimo Duce festinationē accelerante & excitāte. Quem cūm intuentur, ab Assertore vno verbo facto armorum strepentium fragore summo, humi cecidere resupini, quasi cæci & amētes. Neque surgerent nisi facta potestate per Christum Iesum. Hic illi diuinę potestatis obliti, quem osculo notauerat & designauerat Iudas, hunc tantum Dominum à fronte, à tergo, & à lateribus quàm tumultuosissimè adoriūtur, strepitu tumultúque tanto surgere Iudæi excitati, virique ac mulieres, de lecto, proferre capita de fenestris minari comprehensionem, percontari decomprehenso, multi clamare scelus indignum, & obstupescere comprehensionis iniquitatē, propter summam Christi Iesu virtutem, & quam præuiderant, & audierant magnitudinem multitudinémque miraculorum stupendā, clamare multi scelus indignum, facinus flagitiosum, mulieres, quæ natura sua misericordes sunt, eiulatibus complere omnia: satellites nihilominus moueri patientiæ Agni spectata magnitudine. Ictibus multis pulsare, propellere mitem Agnum, rapido citatóque gradu, sudantē, anhelantem trahere, & inter trahendum dictis factísque, & modis omnibus indignissimis tractare.

Confirmatio.

Erigebant & confirmabant sese ad omnē subeundam dimicationem Martyres inuictissimi. Neque aliter fieri poterat, vt tantam vim & acerbitatē suppliciorum perferre possent: nisi Deus ipse vim & robur inuictum tribuisset in tanto discrimine & fluctibus in Martyrum vitam redundantibus, atque diuina consolatione, gaudiis cœlestibus, diuinitus sæpe obiecta visione

ſione cumulaſſet. Quin & precibus ſanctorum adductus, & ad oſtendendam fidei Chriſtianæ præſtantiam ad Religionis cauſam, pro qua fortiter occumbebant illuſtrandam, miracula plena admirationis & inauditi ſtuporis edebat, quibus ſic afficiebantur ſpectatores, vt erroribus ſuæ ſectæ relictæ Chriſtianorum ſacra ſuſciperent, & darent ſeipſos præter opinionem in medios rogos & flammas ardentes. His erecti confirmatique rebus Martyres fortiſſimi ſupplicia tyrannorum exquiſita Religionis defendendæ cauſa ſubibant. Atque cùm certò ſcirent illos manere gloriam cœlorum ſempiternam, honores Beatorum nullo æuo perituros, voluptates veras & ſolidas, & quod omnium præſtantiſſimum eſt, aſpectum ſanctiſſimæ Triados, ad hanc fœlicitatem aſſequendam totos neruos & vires corporum, animorúmque contendebant. Pro ſecunda fœlicíque Beatorũ fortuna conſequenda mori glorioſum ducebant, & millies, ſi toties mortem oppetere potuiſſent, vitam cum ſanguine profundere huiuſce finis adipiſcendi gratia deſiderabant, non genera ſuppliciorum expectabant, ſed occaſionem opportunitatémque temporum turbulentiſſimorum oblatam. An obliuiſci poſſumus Laurentij crates ex ferro factas, ad ignem admotas, flammarum ardore flagrantes, in illas corpus imponi, tanquam in currum triumphalem gaudebant. Lætum & hilarem vultum oſtendere, verba tyranno fortiter facere, hortari carnificem ad verſandum in alteram partem latus & ad edendum, quod alterum ſatis toſtum latus videretur, tyrannum inuitare, mediis in flammis, flammas ipſum Martyrem ducere roſas ac flores ſuauiſsimos, gratias agere Deo immortales, capere vehementer & adeo precari ſummopere flammæ magis ac magis inualeſce

ualeſcerent, & per multum tempus illarum vis ardórque permaneret. Quid Catharina (vt alias noſtræ fidei virgines omittam) an rotas ligneas vel ferreas gladiorum acerrimorum acie multiplici confertiſſimas incitata celeritate conuerſas noſtris mentibus vllo vnquam tempore excidere poſſe credimus? Quæ forma, quæ materia vtriuſque machinationis, quàm horrida, quàm formidoloſa? Vtramque Laurentius & Catharina adierunt, & conſtantiſſimè pertulerunt. Quo magis torquentur Martyres clariſſimi, maiores animos ſuſcipiunt, plus roboris ac firmitatis accipiũt, & oſtendunt formam & pulchritudinem animorum ſuorum, qui mediis in cruciatibus ludos ſpectare, & apparatiſſimis ſe intereſſe ſpectaculis viſi ſunt gaudiis omnibus perfuſi, atque voluptatibus affecti diuinis breuiter recepturi laborum & cruciatuũ ſuorũ abſolutam perfectámque mercedé: qua nihil cumulatius nihil maius, nec magis expectandum eſſe videatur. Ita cõprehendebantur, vt ipſi darent ſeſe in hoſtium ſuorum manus, ita manicis compedibúſque conſtringebantur, vt illi manus & corpus libenter vinciendum conſtringendúmque traderent. Ita ignominiis afficiebantur, & omnibus contumeliis onerabantur, vt ſe beneficiis immortalibus, atque diuinis honoribus affectos putarent. Ita denique tradebantur in necem, in crucem, in tormentorum omnium acerbitates, vt ad vitam meliorem, & nullo vnquam æuo interituram ſe proficiſci non dubitarent. Sic Heroes iſti præſtantes, & præclari cruciatus huiuſmodi tanquam obſides futuræ gloriæ, & immortalis vitæ à ſummo præpotentíque Deo datos, & aſſiduè vehementérque precabantur.

Refutatio.

HIc ego contendo neque credibile fuisse virum hunc in has pecunias cupiditatis oculos adiecisse, neque vllam fuisse causam adiiciendi. Non habitũ, non formam auari præ se tulisse, neque vnquam in munitissimum locum etiam si maxime vellet, hominem hunc potuisse aditum habere. Quod si aut vllum ex his nummis in manus hominum venisse suspicio fuerit aut vlla res extiterit, in quam contulisse pecunias necessarium fuerit hunc hominem, crimini affinem putatote. Primum enim non infimum asserimus, sed principem facile vicinitatis locupletem & copiosum, pecuniis abundantem, dantem de suo largè nimis, atque liberaliter, alieni nunquam appetentem, quin sustentantem & augentem rem aliorum familiarem, mutuas dantem passim pecunias & erogãtem inopum & egentum hominum generi. Quod si causam habuisset cur eas pecunias appeteret non mirarer. At quæ causa potuit esse locupleti? Grandis pecunia fuerat, ea nos cura liberauit aduersarius, quæ ad centum nummos aureos non peruenerat, aut si accesserat, summam hanc non superabat profectò. At de erãt homini pecuniæ, qui hoc tempore loculos pecuniarum refertissimos habebat. Et constat inter omnes, hoc ipso die, quo pecunias ablatas dicis, hunc eundem grandem pecuniam mutuam dedisse. Quid deinde? à nemine visus ex domesticis? non in breuiore, non in longiore pallio, non in habitum atque formam furantis? nõ postremò vt is, qui nosceretur communi vestitu? Quid deniq; locus ille, in quo arca erat, quæ continebat summam huiusmodi, patebat? communis erat? an verò remotum cubiculum, in quod herus

herus se concludebat, & arcam habebat duplici claui conclusam, obseratam, obductam ferro, quo priusquam penetraret, à ianua, & aditu multiplici perueniendum erat. Auditus strepitus? vox illius audita? comprehensus ab aliquo? è manibus euasit, arreptus pallio? illud reliquit in fugam se celeriter coniiciens? Nihil horum. Quid ergo testimonium falsum dicis, & apertis indiciis accusatio tua mendacij arguitur tanto tuo probro ac dedecore manifesto.

Reprehensio.

ILléne literatus homo, ex vestris gymnasiis eiicietur, ex Academia Complutensi amandabitur? Qui vestram ornauit Academiã, cathedram moderatus fuit primariam per multos annos tantam laudem comparauit indulgentissimæ matri. Qui Princeps Theologorum, qui Parens tantæ Academiæ habebatur, qui vbicunque fuisset siue in consessu Doctorum grauissimorum, siue in aliqua prouincia demandata, nihil nisi gymnasiorum vestrorum vtilitatem, nihil nisi parentis gloriam & honorem appetebat? Agite qua de causa? quis hoc nõ reprehendet inceptorem perfectorémque tantorum operum, & auctorem tantarum vtilitatum & commodorum ex officina literaria, excludi, eiici, amandari? O rem non modò visu fœdam, sed etiam auditu! Quamobrem iterum quæro, vt homini alteri, hoc Doctore multo inferiori locus honoratior daretur, vt paucorum suffragatorum cupiditas hominem eadem patria natum adiuuaret, & ad cathedram proueheret primariam immoderata & insatiabilis, qui neque leges, neque iustitiam seruarunt, neque Deum suis in suffragiis ferendis ante oculos proposuerunt. At qua in re? in cathedra primaria, quæ pondus & momentum est rei literariæ summum, qua

qua iacente iacebunt reliquæ: ab hac enim (vt ita dicam) reliquæ vitam & ſpiritum accipiunt ad impertiendas ſcholaſticis vtilitates literarias. Requiretur verò quemadmodũ cùm hęc ita ſint ad facinus iſti ſuffragatores tã fuerint audaces? Quia taciturum Doctorẽ noſtrũ, quia nihil loquẽtem, quia certum de cathedra, & ob eam cauſam nihil ad ſuffragia incumbentem vi ierũt. Ideo magis ad nequitiam auferendæ cathedræ oblata occaſione, totis ita neruis contenderunt, quoad conſequuti fuerunt, & minus doctò nefariè, ſceleratéque detulerunt. Hæc forma Academiæ? hæc ſpecies bene conſtitutæ Reipublicæ literariæ? diripi, ſpoliari matrem audiam ſuis ornamentis, & Doctoribus orbari, per ſummum ſcelus, atque nequitiam eiici, exterminaríque ſapientiam, decus & honprem eripi. Quò boni Academiæ filij ſe conuertent? Quem optabant, quo cum contenti erant, & feliciter rem literariam procedere videbant, hunc de cathedra nõ ſolùm deiici, ſed ſqualidum, atque ſordidatum, ab Academiæ gremio complexúque diuelli æquis animis videbunt? ſi quod vnquam tempus lugendæ calamitatis fuit, iſtud profectò lacrymas extorquere poſſet. Sed finis ſit, neque enim præ ſenſu, præ dolore acerbiſſimo longiùs progredi valeo. Precemur tamen à Deo Optimo, Maximo conuerſionem hanc temporum, & inclinationem fortunæ benignis oculis intueatur.

Enumeratio cauſarum in Epilogo.

QVare ſi nos hoſtes laceſſunt quotidie, ſi imminẽt cum exercitu & copiis & claſſibus inſtructis imperio noſtro & educta toties acie confligere nobiſcũ accerrimè nõ deſiſtunt. Si tot amiſimus ornamenta pacis, ſubſidiáque Reipublicæ, ſi vidimus agros vaſtari

cladem

cladem finitimis populis inferri, maiorem audimus. Si hæc non alio quam ad gloriam nostræ Reipub.imminuendam, ad minuenda vectigalia, ad bona ciuium diripienda abhinc tot annis acerrimis aliis hostibus, bello graui diuturnóque confligentibus, fœdatam & propè perditam habemus, cum neque muris ipsis altissimis, ex saxo factis fortissimo, nos aheneis portis muniti, non diuerso genere telorum, non omnibus tormentis, instrumentis vsitatis, bellicisque machinationibus tueri ac defendere potuimus. Si sæpe victi fuimus, atque præliis multis partim in fugam coniecti, partim nostrorum internecione facta miserrima malis omnibus oppressi. Quid expectamus ampliùs, quin pacem, quæ nihil habituta sit insidiarum, honestissimis conditionibus accipiamus.

Amplificatio in epilogo per Causas ad affectus mouendos.

O Spes fallaces! ô cogitationes inanes! sperabam equidem hoc robore, atque hac firmitate virium, quæ sunt adolescentes robusti, me semper futurum esse, neque mortem quidquam rei habituram esse mecum, in senectutem vsque non aggressurã, nisi post multos annos, post captatas voluptates, & perceptas huiusce vitæ iucunditates. Id tẽporis cùm iam ad me rediissem, & in gratia Dei immortalis fuissem. O spes fallaces! ô cogitationes inanes! inopinantem mors inuadit, in mediis voluptatibus, in mediis deliciis, atque ipsius sæculi iucunditatibus. Itaque mors fregit & debilitauit vires, præcidit machinationes omnes & inanissimas turres, quas mente architectatus fueram, inscius & ignarus consilij. Mors imminere visa est, quæ propter morbi grauitatem, propter de-

spera

ſperatam à medicis valetudinem non multum abeſſe poteſt. Quid agam? quid Iudici ſupremo, quid largitori bonorum omnium, quid auctori vitæ Deo Optimo, Maximo reſpondebo? qui me viribus integris, bona valetudine, & aliis opibus maximis fortunauit, vt ſeruirem, & obedirem ſuæ maieſtati, & itineribus diuinæ Legis progrediens ad cœlorum gloriam aſpirarem. Fregi mandata ſua, violaui Legem diuinam, laxaui habenas ſceleribus ac flagitiis omnibus, atque in his ſum anguſtiis, his mortis impendentis difficultatibus opprimor, vt ex limo & argilla factus mortem nunquam adfuturam putarem, mortis videar, & appaream effigies, oſsibus duntaxat conſiſtens, procul dubio morti propinquus, atque etiam breuiſsimè ſine dubitatione moriturus. Quid agam? Peccaui, ſcelerate feci, ad tuam, bone Ieſu, clementiam confugio, qui ſpem veniæ dè cruce ſanctiſſima dediſti, & apertis protentiſque brachiis in ſinum complexúmque tuum vocaſti. Grauia mea ſcelera fuerunt, ſed maior eſt profectò tua pietas, & infinita benignitas, qua dolentes, lugentes, ſupplices atque proſtrati ad tuos pedes veniam ſuorum ſcelerum à cœleſti tua Maieſtate conſequuntur. Dolendum eſt homini propter flagitia ſua? dolorem profectò vellem quàm maximum accipere, diſrumpi diuellíque viſcera concupiſcerem præ ſenſu, præ lacrymarum ingenti multitudine. In clauos, in crucem, in mortem tuam intuenti mihi dolorem affers maximum, & efficis maiorem, quàm explicare poſſim. Qui ſenſum hunc ex corde duro & adamantino haurire voluiſti, ſpem conſequendæ cœleſtis immortalitatis iniicies, vt minimè peccatorum veniam, neque

Beatorum gloriam deſperans,ſed in te vno,in tuis cruciatibus,& in meritis paſſionis immortalibus ſpem ſatis meæ ponens, animam exhalem.

Officia cauſarum. Ad laudem ex Efficienti.

SEd cùm parentum tuorum præſtantiam, cùm illorum in rebus gerendis conſilium, & prudentiam ſingularem,& tantam ſui nominis in hac ciuitate memoriam relictam recordor,perſpicio id, quod omnes iure optimo dabunt,te veram parentis ſimilitudinem, & imaginem expreſſam fuiſſe: vt qui te nouerit, qui te viderit, parentes tuos non deſideret Ita in oculis, in ore tuo, in grauitate,ſumma in ſtatu & inceſſu, in omni motu corporis, cum appoſita ad Remp. gerendam dignitate, & quod caput eſt, in actionibus vitæ præclariſſimis, in conſeruanda, tuendáque Republica, in omni procuratione muneris publici,cum integritate maxima,ſine fuco vllo, vel pigmentis vanæ ſimulationis,parentum viuam effigiem ante oculos ciuium viſendam ſpectandámque propoſueris: ſi enim honorificum eſt parentibus natum fuiſſe clariſſimis, & in omni bene morata ciuitate cunctorum ſermonibus & laude cohoneſtatis, vt ab illorum tu virtute non degeneraueris, peruerſitas enim filiorum parentum ſæpè laudes obſcurauit, quemadmodum præſtantia bonorum contéptam & obſcuram familiam è tenebris in lucem vocauit. Quamobrem ſic affectus eſſe debes in poſterum,vt incepiſſe te putes, inſiſtere veſtigiis parentum quotidie magis enitaris,neque deſiſtas, donec ad ſimilitudinem patris deductus, cùm illius mores & vitam imitatus fueris,aliquod tuæ virtutis in hac ciuitate monimentum ſtatuas; quo præ-

ſentes

ſentes non ſolùm homines tuam virtutem laudent, facta efferant, ſed poſteri ad tui memoriam præclaris virtutis tuæ poſitis ſtatutíſque monimentis excitentur. Hæc enim excellens virtutis præſtantia, quæ nota non ſolum hominibus ſuæ ætatis fuent, ſed ad omnem poſteritatis memoriam æternitatémque propagata.

Vituperatio ex Efficienti.

VEreror equidem mendacij notam, qua meritò deberem inuri, ſi te parentis tui ſimilem dixiſſem: tantùm abeſt vt prædicare fuiſſet in animo. Cuius quoties mores improbos, vitam nefariam, & omnia ad perniciem profligata in te vno fuiſſe video, non ſolùm parentum nobilitate, tanta virtute filium indigniſſimum iudico: verùm etiam vix apud me ſtatuere poſſum, an ex illo te genitum dicam, & ſuſceptum in hanc lucem. Nam filij parentum aliquam ſpeciem & adumbrationem habere ſolent, & tales plerumque fœtus eſſe videntur, quales fuerint parentes, quorum ſtirpe procreati ſunt. At in te nullum adumbratum paternæ virtutis veſtigium, quid expreſſum inſigniter dicam. Verè nominandus inter illos qui à parentum virtute conteſtata deſciuerunt, atque ita deflexerunt, vt, cùm ſe parentum inſigni virtute præditorum nominarunt filios, ſe magis execrabiles, magis deteſtandos, & omni odio dignos præbuerint, quàm ſi numquam tantorum ſe parentum filios iactauiſſent. Cum tuis nefariis ſceleribus, libidinum illecebris, & in omnem intemperantiam effuſis cupiditatibus dedecoris & ignominiæ maculis inuſtis tuo nomini, quantum in te fuerit

tenebras rebus præclarè gestis & virtutibus parentum tuorum offundendas curaueris, non adducar profectò, vt te filium tantorum parentum appellem.

Ad suasionem.

QVod si parentes tuos intueri velis, & quantum ille laudis generi suo attulerit considerare, daturus operam es, vt iis, à quibus progenitus es, & susceptus in hanc lucem respondere studeas: quos verò principes tuæ familiæ poteris appellare, & de tantis, támque præclaris parentibus iure quidem optimo gloriari & illorum virtutes atque res præclarè gestas sine vana orationis suspicione, omni loco atque tempore publicis & priuatis sermonibus prædicare. Hos si tibi proposueris imitandos, & facta gloriosa in memoriam redegeris & ad res militares, & ad omnem statum Reipub. & ad maiorum tuorum verum splendorem retinendum excitaueris, qui & in bello clari fuerunt; & ad difficiles & periculosas cótentiones, sæpe terra maríque delecti Duces, in omni verò administratione Reipub. principem in senatu locum obtinuerint. Cùm his itineribus processeris, ad illorũ imitationem te totum contuleris, horum te filium, paternæ virtutis æmulum & imitatorem; tantorum parentum excellenti pręstantia dignissimum iactare sine pudore queas. Quem cùm aspexerint omnes non oris solùm dignitate, omnibus corporis lineamentis, sed quod præstantius est, & in quo vera laus inest, virtutis, consilij, industriæ, fortitudinis paternæ viuam effigiem intueantur.

Ad

Ad dissuasionem.

QVód si penitus perspicere volueritis conditorem & in illius mores nefarios, deprauatámque vitam intueri, ciuitatem incolendam non magnopere putabitis, à latrone sceleratissimo constructam, & ad sua latrocinia, ad suas rapinas & ad incursiones faciẽdas magis ædificatam dicetis, quam ad hanc terrarum partem, tanquam amœnam & salubrem sedem diligendam. Qui si non in animo habuisset in abditis & tenebricosis locis habitare, in humidis atque palustribus, in deuiis atque syluestribus, quò se post spoliatos, necatósque viatores recepisset, quò faciles aditus paterent nemini, ingredientes autem in cœno statim inhærerent, progressi lòngius dumetis, & virgultis implicati, non se expedirent prius quàm in occulto receptatore latronum loco necarentur: nunquam ad situm, & positionem loci, palustrem humidam, difficilem, totámque penè syluestrem captandam oculos adiecisset.

De partium distributione.

HErbetius diffinit partium distributionem, alicuius generalis in suas partes diductionem esse. In partium enumeratione continetur, diuisio, partitio, distinctio.

Diuisio est propriè, qua genus in suas formas distribuitur, de quibus in nominandi casu dicitur, vt virtus distribuitur in Iustitiam, Prudentiam, Fortitudinem, & Temperantiam. Dicimus enim Prudentia est virtus.

Partitio propriè est distributio, qua totum, aut integrum in suas partes distribuuntur, de quarum singu-

lis non poteſt dici in nominandi caſu,vt domus in pauimentum,parietes tectum diſtribuitur, & non dicimus domus eſt tectum niſi per metaphoram.

Diſtinctio eſt vocis in ſuas ſignificationes diſtributio,canis,aut animal terreſtre, aut aquatile, aut ſydus cœleſte ſignificat.

Diſtributio eſt duplex;vna perfecta, altera imperfecta, perfecta eſt quæ conſtat omnibus partibus.Vt Rhetorica conſtat quinque partibus,inuentione, diſpoſitione, elocutione, memoria, pronunciatione. Imperfecta non omnibus conſtat, vt ſi dicas Antonium exhauſiſſe bona Pompeij, & ædes hortis, ſuppellectilem, vinum, aurum, argentum, númerum.

Cùm velis vti perfecta pàrtium enumeratione, ſic vteris; nullam vt partem relinquas, vt ſi velis probare calliditatem non eſſe virtutem, id ita probes. Calliditas non eſt iuſtitia, neque prudentia, neque fortitudo, neque temperantia, non igitur eſt virtus.

Diuiſio neque plura, neque pauciora habebit membra quam diuiſum.Hæc enim diuiſio, virtutum altera eſt fortitudo, alia prudentia,alia iuſtitia,imperfecta eſt,deeſt enim membrum vnum, nempe temperantia: vitioſa quoque eſt hæc.Rhetorica diuiditur in inuentionem, diſpoſitionem, eloquutionem, memoriam, pronunciationem,iudicium, nam redundat iudicium.

Velim te tamen admonitum habere, vti Rhetores frequentius imperfecta enumeratione, eámque probari ſapientibus ad amplificationem:ſatis enim eſt ſi illæ partes numerentur quæ ad rem præſentem pertinent.

Atque

Atque illud notandum eſt ad partium diſtributionem quancumque, nullo diſcrimine oratores vti nominibus, partium enumeratione, partium diſtributione, non tam rei, quàm elegantiæ ſermonis inſeruientes.

Omiſi etiam de induſtria quæ vulgò dicuntur diſtributiones fortuitæ, cum ſubiectum diſtribuitur in ſua accidentia, aut accidentia in ſua ſubiecta, vel accidentia in ſua accidentia. Subiectum diuiditur in ſua accidentia, vt hominum, alij magni, alij parui, alij patres, alij filij, alij docent, alij docentur, alij in Aſia, alij in Africa, alij in Europa. Accidentia in ſua ſubiecta diuiduntur, vt alborum, aliud nix, aliud peplum, aliud calx, aliud ceruſſa, aliud equus, aliud paries: ſapiẽtium, alius Paulus, alius Salomon, alius Plato. Perditorum ciuium, alius Catilina, alius Lentulus, alius Cethegus.

Accidentia diſtribuuntur in ſua accidentia, vt ſapientium & doctorum virorum, alij ſunt Chriſtiani, alij Ethnici. Diuitum alij ciuiles, alij Eccleſiaſtici, alij auari, alij liberales, alij ſuperbi, alij humiles, & ſexcenta alia id generis, quæ libens præterij, quoniam enumerationis nomine appellari volunt magiſtri Eloquentiæ, ne ſtudioſorũ Rhetorum ingenia & memoriam perturbent & obruant harum rerum ſubtili enumerata diuerſitate.

De partium enumeratione.

Amplificatio ab enumeratione ſtudiorum.

ETenim quod eſt ingenium tantum, quæ tanta facultas dicendi & copia, quæ iſtius vitã tot virtutũ ornamentis inſignem, iam pridem in omnium ore linguíſque verſatã aliqua ex parte poſſit cõmendare?

Cuius vt pueritiæ & adolescentiæ laudes virtutésque attingam pueritia bonæ indolis specimen nō habet in se introitum ad literarum studia clarum, deductionem ad scholas sociorum Iesu cum expectatione tanta, & ingenij, & virtutis opinione commendatam, auiditatem politiorum literarum, & totius honestatis percipiendi progressus maximos, fructus ex vtraque re perceptos tantos, quantos condiscipuli laudabant, & certatim æmulabantur. Cuius traductio ad Dialecticam breuissima fuit, & laudabilis, quibus in studiis cunabula huiusce facultatis (quam summulas vocamus) in hac scientia quærendi atque disserendi disputationes habitas; argumenta posita, responsa data, eorum, qui adsunt, scio ignorare neminem cum in publicis concertationibus in propugnatorem ponebat argumentum, & pro poste ingeniosè, subtiliter, & acutè obiiciebat, cùm eum, cui propugnandi locus dabatur, & vna significatione, id quòd omnes videbant aberrantem in veritate in viam sæpe reduxit, & in media argumentandi contentione, cum argumentantes calent maximè, & oppugnatores aliquid efficere velle videbantur; non solùm de sua sententia deiiciebat, sed planè refellebat, & conuincebat. Cuius in Philosophiæ totius arcanis progressio laureæ adipiscendæ fuit, primíque in honorum renunciatione gradus, certum quoddam augurium : simul in sacra Theologia perdiscenda nominis famæque, relictis semper a tergo condiscipulis non ambigua declaratio. Iam verò suorum studiorum plurima & maxima constituit monimenta, & indicia in Academia Saguntina, Valisoletana, Complutensi, quam iste per annos viginti continuos ita cohonestauit & illustrauit, vt ea in altiorem gradum ascendere nullo mo-

do

do posset. Vix autem per omnes sæculorum ætates de suo gradu deiici aliquando posse videatur. Hoc præceptore liberalium artium; & sacræ Theologiæ alumni, neque cœnobia Religiosorum, quæ antea frequentabantur, neque vigilias & lucubrationes aliorum, neque magis ingeniosa, vel vtilia scripta desiderauerunt. Tantum quisque scholasticorum ex istius prælectionibus vtilitatis habebat, quantum & diligentissimi hominis, & omnium doctissimi præceptoris labor & cognitio singularis afferre potuit. Nulla difficultas literaria per hoc omne tempus, nisi tanti Doctoris ingenio iudicióque excutiebatur, nulla res vnquam tantis difficultatibus affecta, vel tam implicita fuit & obscura; quæ non ad eundem expedienda deferretur & illustranda. Quæstiones liberalium artium Philosophiæque examinandæ; pericula examinis Bacchalaureorum, Licentiatorúmque subeunda. Comprobatio communis laurea afficiendorum sacræ Theologiæ literatorum hominum, qui & in aliis Academiis & in sua Philosophiæ, Theologiæque vacassent, propria semper huiusce Doctoris fuit. Idem iste Doctor Theologus suggesta antiquissima partim insignium Ecclesiarum, quæ maximi concionatores ascendebant, partim etiam templi maximi, & Academiæ sacelli Gregoriani, qui nunquam nisi maximis & doctissimis hominibus patuerunt, suis iste concionibus cohonestauit illustrauitque omnia. Neque hoc solùm in frequentioribus sanctorum feriis, sed in anni totius decursu, in celebrioribus sanctorum Virginis Mariæ diebus in Quadragesimæ statis solemnibúsque temporibus fecit; sed etiam conciones celebriores magnifica supplicationum decreta-

rum ad templa, ſacelláque illuſtriora pompa religionéque cohoneſtatas ſortitus eſt. Principem denique nullum Eccleſiæ, nullum Ducem, neque Magnatem ſæculi, qui paulo magis honorificè, atque apparatu viſendo excipiendus eſſet, is oratione vel prælectione non ornandum celebrandúmque ſuſcipiat conceſſu Doctorum Academiæ deferente ampliſſimorum, enixè vehementérque efflagitante. In virtutibus verò ſuis & ornamentis res geſtas, & laudes commemorare multitudine magnitudinéque pertimeſco: ſimul ornamentorum præſtantiam commemorando aſſequi non potero, quibus ab illo ſcholaſticos adoleſcentéſque omnes, collegarum conuentus omnes, ordines, & cœtus Doctorum clariores & illuſtriores redditos fuiſſe notum eſt. At enim hæc ita geſta ſunt ab iſto, vt propter obſcuritatem cognita non ſint ab omnibus. Hominem eſſe arbitror neminem, qui nomen iſtius audierit, quin facta quoque eius glorioſa commemorare non poſſit, vt mihi magis tacendum ſit, ne multas virtutes prætermittere, tum ne quas dicendo adaugere videar: ſic enim mihi videtur hæc multitudo, quæ ad audiendum conuenit, non cognoſcere ex me quidquam noui potuiſſe, ſed ea, quæ fecit, mecum recognoſcere. Quæ cùm ita ſint, homo amens ac perditus ſit, neceſſe eſt, qui id non agat, vt hominem hunc, qui literis, qui gratia, qui auctoritate, qui virtute huic Academiæ ornamento fuerit, non omni ratione commendandum putet.

Vitupe

Vituperatio ab eadem Enumeratione.

ETenim quod eſt tantum flumen ingenij,quæ tanta verborum copia,& ſententiarum vis?quæ iſtius vitam tot vitiis, flagitiiſque contaminatam, iam pridem in omnium reprehenſionem & vituperationem adductam aliqua ex parte adumbrare poſſit. Cuius (vt adoleſcentiæ maculas ignominiáſque prætercam) adulta ætas quid aliud habet in ſe niſi animum nudatum & ſpoliatum à ſeipſo, gratia Chriſti Ieſu nefariam & impiam defectionem, relictam fidem, deſertam Religionem, Eccleſiæ Romanæ auctoritatem dignitatémque contemptam? Cuius defectio cumulus fuit commodorum, & vtilitatum maximarum inimicis & hoſtibus Ieſu Chriſti, Iſabellæ deterrimæ Reginæ Angliæ, & Angliæ prædonibus rapaciſſimis. quæ in Regno multos ſceleratos, multos latrones, multos prædones ad diripiendas res Chriſtianorum excitauit. Cùm in Chriſti cultores Hiſpanos odium ſuum renouauit, & inſtaurauit inueteratum, cùm naues quarum ille maximus pirata erat, & pro Prætore ſe gerebat, ad Chriſtianorum direptionem aſcendit, & eas aggrediebatur, ſi poterat, tormentis omnibus oppugnabat, & multa longè latéque diſiuncta maria, tranſibat, nauigabátque. Cuius nauigatio multarum, & hyberno æſtiuóque tempore Hiſpalenſium rerum fuit mercatorum locupletiſſimorum direptio, ſimul in diripiendis mercibus, diuerſarum gentium, atque nationum contra leges omnes humanas atque diuinas inaudita quædam inhumanitas, intolerandáque crudelitas. Iam verò ſuæ defectionis & ad Lutheranos traductionis exercendæ plurima & turpiſſima conſtituit monimenta. In Inſulis atque portubus, quos ille cum prædonibus,

bus,per illud tempus quo dabatur,ita depopulabatur, atque vaſtabat,vt multas villas,plurimos etiam populos,omnes agros depopularetur. Hoc prædone neque mercatores nostros in Indos tranſire liberè, neque ex Indis in Hiſpaniam nauigatio patens & aperta dabatur. Tantum prædo nefarius cum ſuis piratis aſcitis,atque aggregatis diripiebat,quãtum poterat inuadendo rapiendóque nanciſci. Maximi, quod omnes ſciunt,aceerui ex vectorum pecuniis effecti,infinita vis auri & argenti, coaceruata, item delatæ merces in Angliam, in ſocias & in amicas non rarò Prouincias. Naues pleniſsimæ frumento,& oleo, vinóque captæ & exinanitæ, atque homines ſocij propter rapinas ignoti ſubito facti, & in hoſtium numero habiti. Plurimi propter eruendas pecunias ſeruilem in modum tractati, omnibus onerati contumeliis,& occiſi multi,trucidatíque crudeliſsime, alij tracti in Angliam in miſeram ſeruitutem, in carcerem, in ſqualorem, in ſordes maximas traditi. Idem prædo rerum humanarum atque diuinarum, ſimulachra vetuſtiſsima religioſiſsimáque partim ſanctorum Chriſti militum,quę magnæ fuerant Religioni ciuitatibus, partim etiam Virginis Mariæ, quæ omni ſtudio, religionéque colebantur,ſpoliauit, nudauítque omnia. Neque hoc ſolum in imaginibus religioſiſsimis ſanctiſsimíſque fecit,ſed etiam omnia delubra ſanctiſsimis noſtræ Fidei religionibus conſecrata depeculatus eſt. Imaginem denique nullam, quæ ex argento,vel auro facta videretur, reliquit. In ſtupris verò & flagitiis ſuis, & ſuorum comitum nefarias eius libidines commemorare pudore deterreor,ſimul illorum ignominiam, & infamiam commemorando percenſere non potero, quibus virgines, viduas, coniuges, mulieréſque omnes,

quas

quas nanciſcebantur, integras ab illorum petulantia conſeruare non liberum erat. Atque illa indigniſsima, quæ paſsim patrabantur, quę in inſula ſancti Dominici capta atque direpta, quæ in portu Corunnenſi acta fuiſſe commemorantur. Proh ſummam Dei immortalis patientiam in ſceleribus hominum nequiſsimorum, in ſtupris, in libidinibus atque in ſacrilegiis omnibus perferendis. Euerſa templa multis in locis, & diſturbatas aras; & imagines Chriſti Ieſu tractas atque raptatas, & ſacrilegis pedibus concultatas fuiſſe cognouimus. Hæc ita commiſſa ſunt ab iſtis hominibus, vt ita fuerint ad omnibus, & in oculis & ore patrata Chriſtianorum.

Enumeratio ex cauſis.

QVid tibi, Ieſu manſuetiſsime, circũciſione opus fuit? Qui ſic fuiſti cõceptus, & in hanc lucẽ exiiſti, vt totius cri minis & culpæ fueris expers: natus autem crimen non potes committere natura etiam diuina præditus. Deinde cur infans tam cito? ſtatim octo poſt diebus à natalitiis tuis. Reſeruaretur iſtius ſtigmatis acerbitas: & dolor in illud tempus cruciatuum grauiſsimorum & mortis in crucis ligno ſubeundæ. Nunc non modò caro tua tenera eſt, ſed infantilis, quæque indulgentia parentum alenda erat. Poſtremò tu Virgini hoc non luctuoſum & acerbum ſpectaculum fore putaſti, conſueto in loco, eadem inſpectante Virgine, carnem tuam reſecari teneram adeo delicatam? Quid illam loquuturam, quæ videbat, quæ ſpectaculo intererat acerbiſsimo, quid acturam, quæ te plorantem aſpiceret, intelligerent omnes, non ſciebas? & os lacrymis oppleturam ſuis, dolore cruciatuque conficiendam maximo? Nec illud quidem animo tuo,

tuo, Mariæ Matris tuæ ſtigmata inurenda fore? Equidem mortales exemplum à te petere diuinæ legis aſſeruandę, qui lege ſolutus tam illuſtre teſtimonium obedientiæ dediturus ſine dubitatione voluiſti.

Enumeratio cum ſimilibus & exemplis in Ægeam Proconſulem.

IN maleficorum ſceleratorúmque, in furum homicidarúmque cuſtodiam tu Ægea tantum numerum Chriſtianorum ipſúmque Andream includere auſus es? Nunquámne tibi multitudinis, nunquam illius tantæ frequentiæ, quæ tunc animo te iniquiſſimo infeſtiſſimóque intueretur, venit in mentem? Nunquam tibi populi concitati libertas, nunquam ſpecies ipſius multitudinis in oculis animóque verſata eſt? Nunquam te in horum conſpectum proditurum? Nunquam in forum ciuitatis exiturum? Nũquam ſub illorum manus poteſtatémque venturum eſſe cogitaſti? quem multitudo proculdubio cõficeret, & carceris vinculis ſolueret Andream, niſi Beatus Apoſtolus vtrumque facere prohibuiſſet. Atque erat iſta libido crudelitatis execrandæ? quæ tot ſcelerum ſuſcipiendorum cauſa? Nulla profectò, præter cupiditatem placendi tuis imperatoribus incredilem infinitámque. Nam vt homines, quos in ſimulatu fuiſſe ſcimus, omnes inueſtigare modos, atque rationes nouas, & inuſitata non rarò inuenta excogitare dicuntur, vt eorum, quibus ſeruiunt, animos explere poſſint, ſic tu in omne genus hominum, & maximè Chriſtianorum infeſtus, ex omnibus tuæ iuriſdictionis partibus imminebas. Quicumque homo Chriſtianus ex aliis populis, qui cultor denique Chriſti Ieſu deprehenderetur, ſtatim tuis indicibus & cuſtodibus tenebatur. Omnes Chriſtiani in cuſtodiam cõiiciebantur, & in eos quæ-

ſtiones

ſtiones & iudicia capitis exercebantur. Verſabatur in Achaia temporibus illis nõ Dionyſius ille, nec Phalaris(tulit enim iſta quondam inſula multos & crudeles tyrannos) ſed nouum monſtrũ ex crudelitatis viſceribus exortũ. Nõ enim Tygridẽ tã infeſtam neque leænam catulos arripientibus tam iratam, quàm te in tua ciuitate tibi demandata Chriſti cultoribus iniquũ infeſtũque fuiſſe credo. Hoc etiam infeſtior, quòd bene facientibus, & ad ſalutem animorum ad beatorũ gloriam conuocantibus vitam eripiebas. Ethnæa fax, & multo infeſtior, hæc enim finitimos partim incendiis vaſtabat & depopulabatur. Tu in omnes gentes ad tuam etiam iuriſdictionem non pertinentes faces tuæ crudelitatis, quibus auxiliares ſubminiſtrare non dubitabas. At quæ cauſa tũc afferebatur à te tam nefariæ crudelitatis? eadem, quę proxime in oratione commemorabatur. Quicumque acceſſerant ad Achaiam Chriſtiana Religione præditi, Chriſtianos eſſe & ad turbandam perdendámque ciuitatem venire iis probro criminíque continuo dabas, illi ad eripiendum animum tuum ex inferorum ac Dæmonis faucibus veritatem ipſam, Religionem veram, gloriam cœleſtis aulæ, opes Beatorum, immortalitatem ſæculorum omnium proponebant, & quod ſibi ad omnes veſtrorum in ſe beneficiorum numeros valere debebat, id ad vitam eiſdem eripiendam ſatellites tuos, & te ducẽ & principẽ tantę crudelitatis excitabat & inflãmabat.

Enumeratio cum diſſimili.

IN hac tam peruerſa deprauatáque natura, & ingenio adoleſcentis, quæ ita rarò exiſtunt, vt ſi quando adoleſcentẽ iſtiuſmodi acceperimus, portenti & prodigij ſimilem dicamus, quibus tandẽ nos rationibus & modis vituperandũ cenſemus oportere? Nónne & audaciam

daciā istius, qui vituperatur, possumus singularē ostendere & mores efferos immanémque naturā, & vitam flagitiis omnibus deditā, & denique omnia ad perniciē profligata atque perdita? Quorum nos nihil nec purgandi hominis istius causa sine reprehensione dissimulare poterimus. Parentes veritus est, & maiores natu qui homo? adolescentulus bonus & prudens, morigerus & obsequens admodum? Nihil vnquam nisi quod pater, quòd mater vellet, atque cuperet faciens? annos natus quatuor & decem, vt facile in officio continere potuerit, colendæ virtutis non insolens, in bonorum disciplina versatus? At omnia cōtraria esse vidistis, qui & audax fuerit & impudens, & nemini morem vnquā gesserit, neque parentum neque maiorum natu vocem aut sermonem exaudire visus est. Sic illos contemnebat & aspernabatur, vt filius famulum, vt mancipium quodque contemptissimum. Adolescentulum bonorum societas & exempla pulcherrima facta & exempla præstantissima indomitas cupiditates cohibere potuerunt. De sociis quid loquamur, quos audaces & impudentes, correptos & omnino deprauatos dies, & noctes adiungebat. Nullum autem bonum & studiosum coluit vnquam. Quæ porrò in illis verborū turpitudines, quæ rerum obscœnitates? Ad hunc hominem quamquam ille nequaquam non fuisset, penitus deprauandum satis essent, qui in turpissimis rebus, & nefariis amoribus vitam agebant suam, quæ vitæ prorsus est disiuncta ab honestate, & cum impurissimis meretricibus implicita.

Enumeratio cum eisdem dissimilibus, & descriptione.

SI Pictauorum Ecclesiæ præsules, Hilari sanctissime, vbi thiara auro gemmísque fulgens? vbi baculus

Ius Pontificius, à summo leuiter inflexus? vbi niue candidior alba vestis, tunicam super imposita? vbi sedes Pontificis amplissima? vbi tot, tantáque ornamenta Pontificibus à populo, & à Presbyteris honorificentissimè data? Denique vbi conciones in templis habitæ? vbi comitatus honorificus? Quid homines, qui domi tuæ sumptibus tuis & expensis alebantur? vbi celebritas Pictauij? vbi itiones in Templum Maximum & reditiones tuæ? solus nunc & extra concursum oppidanorum. Quantum interest inter tuam, & veterem amplitudinem, inter Pontificis dignitatem pristinam cùm Pictauij Præfecturam Ecclesiæ summa præcellentique auctoritate tuebaris. Hostes nunc Religionis de sede celsissima deturbarunt. Habitabas in loco celebriore ciuitatis, qui te conuenturus concursus fiebat nullam nō diei partem maximus? nunc in solitudine solitariam agis vitam, & ab vrbis, oppidanorúmque congressu remotissimam. Tu Pictauiorum gregi præesse visus es, & oues pastum doctrinæ capessere: hostes in exilium miserunt, & te vagas & errantes sine pastore oues relinquere coëgerunt, summa Pictauij dignitas & honos erat, nunc nulla non modò dignitas, sed summæ iniuriæ factæ impositæque contumeliæque, excedis è ciuitate, comitatur Eúsebius Vercellensius, eadem exilij pœna multatus. Duo Pontifices lumina Ecclesiæ clarissima, sed obscurata nunc atque deformata propter Arrianorum impietatem in Gallinariam insulam relegamini. Quò cùm peruenistis, fame coacti, folia arborum, herbas agrestes & amaras admodum, & radices fortasse arbuscularum, quarum erat in illis locis, sicut in cæteris solitudinis partibus vsitata co-

pia, colligeretis, & his famelici, propéque assumpti aleremini.

Enumeratio cum antecedentibus & consequentibus in Leouigildum.

ROgat & orat Leouiglidus Ermenegildum, vt de vrbe Hispalensi decedat, ad Galleciam vel ad Aragoniam proficiscatur. Demonstrat in Arrianorum secta Hispalenses esse non posse, si Ermenegildus Rex Christianus Hispali viuere, atque hanc vrbem Hispaniarum caput & principem tueri perseueret. Non tulit id Ermenegildus, noluit id facere quod pater nequissimus orabat, vt vrbem Hispalim, prouinciam Bethicam regnum istud relinqueret, & in Aragoniam patri obtemperandi causa, aut in Galleciam proficisceretur. Posteaquam filium exorare non potuit Leouigildus, contendit ab eodem per Paschasium Pontificem Arrianum, vt feriis excitati Domini à mortuis de manu Pontificis Arriani sacram Eucharistiam acciperet: venerat in carcerem Paschasius, atque eo consilio, vt id nomine Leouigildi asilio efflagitaret, adduxerat etiam administros, & assiduos coadiutores suos, quorum Paschasius in conspectum Ermenegildi nonnullos daret: erat in vinculis Ermenegildus, corpus acerrimè constrictum videbatur, & idem Rex vix se erigere poterat tecto adeò demisso, vt si staret capite tectum contingeret necessariò. Et tamen allegationes omnes, & oblatas patris conditiones, & preces Arriani Pontificis aspernatur. Discedit iratus Paschasius, vt qui clamaret, incredibile est, quanto mihi videatur Ermenegildi voluntas obstinatior, & in hac voluntate retinendæ

Chri

Christianæ Religionis obfirmatior. Quod vbi resciuit Pater, vbi tanta cum contentione, tantis verborum fulminibus agere Paschasium animaduertit, cúmque ipsum Ermenegildum sectæ Arrianorum nocere iidem Arriani dicerent, cõtemni maiestatem Leouigildi filium plus posse, quàm parentem, mittitur carnifex, qui mortem afferat Ermenegildo. Aspectu carnificis quantam voluptatem Ermenegildum putatis accepisse? quos discisso capite cantus diuinorum spirituum auditos fuisse? quos sermones atque verba Christianorum? securi esse percussum Principem Ermenegildum, Regem Hispalensem, fortem Christianæ fidei defensorem propter patris Leouigildi flagitiosissimi singularem nequitiam, & impietatem inauditam. Nemo iam Leouigilde, neque tui, neque tuæ crudelitatis quam in filium acerrimum Christianæ dignitatis propugnatorem exprompsisti, obliuisci potest. Arrius ne tibi tanti fuerit, vt eius sectam, filij natu maximi sanguine lui velles? Idcirco exercitum, & copias coëgisti, vt tua crũdelitate & impietate filium captum, & coniectum in carcerem capite multares? quod cum Paschasij Arriani postulationem nequissimam repudiasse, tibi reciatum est. Idcirco sanguinem filij crudeliter & impiè profundendum imperasti. Nesciebas à cultore Christianæ Religionis, cuius reuera filius propugnator erat, non modò non accipiendam de manibus Arriani sacram synaxim, sed neque verbo Arrianorum contra fidem aures esse præbendas. Expertus es optimi filij virtutem tunc cum se ad Christianæ Religionis signa contulit? cùm in te parentem suum pro Christo Iesu exercitum comparauit: cùm omnem imperij sui vim

h 2 filio

filio & vxore genti Romanorum datis obſidibus in tuam conuertit perniciem, quam attuliſſet profectò, niſi à Romanis in quorum ſe fidem dederat, proditus & deſertus fuiſſet. Tanta ne tua Leuuigilde crudelitas erit, vt eam non Leander ſolus, non Fulgentius, non alij Chriſtianæ Religionis cultores ſubire viſi fuerint ſolùm, ſed etiam filius, & hæres tuorum Regnorum & Imperiorum omnium? Tune quòd illum Chriſti defenſorem, quòd Religionis Chriſtianæ propugnatoré, quòd ducem ſectæ Arrianorum opprimendæ audieris? quòd videris? quòd ad tuum nutũ non fuerit? quòd libidini cupiditatiſque dæmonis non paruerit, habebuntur delectus? cogentur milites? inſtruentur acies? ciuitates Regni, Princeps Hiſpaniarum Hiſpalis, non modò de ciuitatibus Chriſtianis vna, ſed omnium caput & arx ad direptionem & vaſtitatem vltimam vocabitur? vt à mœnibus, à tectis, à capite ſuo filius Ermenegildus ſcelus, atque tuos impetus propulſari ſtudeat? Nam quæro abs te circunſeſſane fuerit ciuitas, perſtitetíſne ciuitatem illam, in qua ſedem & domicilium filius habebat, oppugnare? ſolicitaueríſne, & ſubornaueris Duces Romanos, ad nefariam proditionem atque perfidiam? Denique per ſummum ſcelus, & per eandem perfidiam Ermenegildum proditum atque deſertum comprehenderis, conieceris in carcerem? & quoniam à Religione non defecerit, interficiendum curaueris? negare non potes Leouigilde. Habeo teſtimonium carnificis ad necem à te miſſi, habeo teſtimonium & auctoritatem annalium, habeo teſtimonium Matris Eccleſiæ, quæ in Martyrum numerum relatum & aſcriptum Ermenegildum recolit. Fidem ab Ermenegildo Ieſu Chriſti defenſam, à

te

te comprehenſum, per ſcelus ſummum coniectum in cuſtodiam, & iniecta manibus & pedibus acerrima vincula, corpus conſtrictum, & oppreſſum, denique diſciſſum filij caput eſſe conſtat. Interfectus eſt à quo? à Leouigildo? homine alienigena, credo, aut ignoto, qui Ermenegildi nomen non audierit, neque vultum neque oculos vnquam viderit. Imò verò à Patre ſuo, & natura, & ſanguine, & cum filio coniuncto, porrò Regia & excelſa ſtirpe procurato, dignitate & maieſtate Regali, nomine & honore celſitatis tecum affecto, & ſine cauſa, nullo nomine, iniuſtitia atque impietate ſumma. Quod Religionem Chriſti colebat? quæ cauſa tibi debuit eſſe, ſi partem vllam humanitatis haberes, à furore mentis & inſania reſipiſcendi. Atque illo die, quo Chriſti Ieſu à mortuis excitati ſacræ feriæ recolebantur, omnibus negotiis forenſibus & capitalibus intermiſſis, tu filio tuo mortem afferres per ſummum ſcelus atque flagitium. Cùm ſoleat hoc ſacro ſolennique die mater Eccleſia ſuos cultores & adminiſtros ſtata hac celeberrimáque luce redeunte ad pietatem, ad virtutem, ad religionem excitare. Cùm ſupplicationes in oppidis, in ciuitatibus ditionis cuiuſcunque Chriſtianorum, à mortuis exiſtentis Domini, longo agmine, ſumma pompa, ſacras celebréſque habendas ſolita religione decreuerit. Cùm apud gentes Regnorum imperiorúmque Chriſtiana fide præditorum celebritas huiuſce diei tanto in honore gloriáque fuerit? cùm Chriſtus ſe ex ipſo ſepulchro exiens, immortali gloria circunfuſum, viſendum, ſpectandúmque Virgini Mariæ præbuerit. Tu lætitiam, tu iucunditatem huiuſce diei filij ſanguine ſacrilegas manus reſpergens, conta-

minaueris: crudelitas & impietas longiùs progredi non potuit.

Enumeratio cum comparatione & descriptione in Antonium.

EOrum omnium, qui latrones Cæsaris vocabantur, princeps erat M. Antonius, de cuius improbitate singulari grauissimarum orationum tonitrus ac fulmina legistis. Recordamini, quem orator discribit, vultum hominis, & ex ea mollitie, quam in adolescentia ostendebat, illius mores perditos, meritriciósque quos fuisse legistis, cogitate ac recordamini. Hic est Antonius, quē Principem in exercitu toto C. Cæsar, cùm vndique nequissimos homines, proditores patriæ aggregasset, & cùm ipse sui similes secum habuisset innumerabiles, audacia, nequitia, auaritia, regnandi libidine congruentem, suíque simillimum iudicauit. Quem patriæ charitate violata, non ratio, non virtus aliqua, sed regnandi libido auiditásque coniunxit. C. Cæsaris in patrium animum inimicum hostilémque nostris, fingite vobis si potestis, aliquem, qui in hac auiditate hiantéque auaritia par ad perdendam delendámque patriam esse posset. Is erat Antonius iste, qui vt ipse non solùm vita, sed etiam corpore atque ore significabat immensa aliqua vorago erat, & gurges vitiorum magnitudinémque impurissimarum. Hunc Cæsar in exercitu suo, hunc in acie pharsalica, hunc in Italiæ, in prouinciarum Imperij Romani auribus, populísque capiendis diripiendísque hinc in militum, & Ducum suorum numero, hunc in ærarij expilationibus Princi-

pem adhibebat, tantámque retulit gratiam pro intercesſione, victoria ciuili poſitus, vt Antonius qui in bello ſocius, & comes fuerat, etiam gerens conſulatum ſibi commodus, & vltimus Collega fuerit, vt quem omnes Romani odiſſent, neque videre vellent, ſine eo, Cæſar eſſe non poſſet. Vt cùm alij ne oculis quidem ipſis aſpicerent, quibus omnibus infeſtus eodem Magiſtratu vteretur. Poſtremò vt vitia Antonij deterrima propter quæ malè audiebat, vnum Cæſarem ad conſuetudinem & congreſſum quotidianum non offenderint. Ille erat in curia proximus, domi ſuæ aſſiduus, libidinum ſuarum ſatelles & adminiſter, ac tum maximè, cum ſedenti Cæſari ludis lupercalibus in conſpectu populi Romani, vnctus, nudus, ebrius concionatus eſt, & cum plangore multitudinis, Regni inſigne capiti imponendum curauit.

Enumeratio cum comparatione.

FIdem ſanctiſsimam qui colit, poteſt dici Dominici non ſtudioſus eſſe, qui factis itineribus, concionibus habitis, inſtituta Concionatorum Religione fidem conſeruare & amplificare conatus eſt? Pudorem & pudicitiam qui amat, poteſt non odiſſe libidinoſorum quotidiana adulteria, meretriciam vitam, domeſtica nonnullorum lenocinia, cùm corporis & animi caſtitatem Beati Dominici, compreſsiones carnis plurimas, & adhibitam corpori caſtigationem audierit? Qui Religionem Dei immortalis retinendam curat, eidem qui depulit errores Arrianorum, & diſiecit tenebras multorum animis offuſas, ignora-

tionis & inſcientiæ maximæ, & profundendi pro Religione Christiana ſanguinis ſtudio & cupiditate flagrabat, quantopere præcepta diuinæ legis ſeruanda curauit? Is ei non deditiſſimus fuerit, qui non præſcriptiones Dei ſolùm, & Eccleſiæ mandata integra ſemper & inuiolata cuſtodiebat, ſed itineribus conſiliorum Chriſti Ieſu obedientiæ, paupertatis & demiſſionis contendebat? Qui Beatorum ſedes immortales adipiſci voluerit, is in Beatum Dominicum non ſtudio voluntatéque propenſa feretur, cùm cogitet dignitates cæleſtis Aulæ, honores Beatorum Dominico delatos, qui laurea Virginis, honore Patriarchæ, inſignibus Doctoris, & inſulis Confeſſoris inter Heroas cælorum claros & illuſtres ornatus floret? Qui nobilitatem generis, iactationem ſæculi; pro virtutis ſplendore, pro Beatorum claritate commutandam curauerit, is non in gloriam Guzmaniorum ſtemmatibus ſancti Dominici virtute additam, in acceſsionem gloriȩ factam pro vulgi plauſibus & inanitate contempta mentis aciem intendet? An ſi quo in homine quidquam boni ineſſe ruſticus & agreſtis viderit, continuò mirabitur & ſimilis illius eſſe concupiſcet, nos qui cumulum bonorum omnium, multitudinem virtutum maximarum, abundantiam cœleſtium diuitiarum & modum rationémque ad florentẽ hanc & cæleſtem fortunam aſpirandi in vno Principe reperiamus, eundem, Beatum ſcilicet Dominicum, non colmus, non ſuſpicimus? Quid illa, quæ magnum pondus habent, non cuiuſuis animum commouere poſſunt, quod ad Chriſti Ieſu amicitiam, ſanctiſſimæque Triados facilem aditum Virginis Mariæ, cuius ſtudio ſus ille à puero fuit, oſtendit interceſſione patro

trocinióque ſuſcepto.

Enumeratio cum repugnantibus & minoribus.

SEd ego multitudine magnitudinéque tuarum laudum fretus vide quò progrediar. Quis filius patri, quis ſeruus hero ita morem geſsit,atque tu fratri maximo natu,vt quodcumque illi collibitum eſſet, tibi placeret? quid ratum Franciſcus habebat,ſcire deſideratis,proferte,quid tutori fratri ſuo fuerit libitum, id fratri minori natu collibitum erat. Quid fratri fuerit probatum, id huic erat probatum paulo antè cunctorum, quibuſcum verſatus fuerat, condiſcipulorum teſtimonia proferebamus. Quid ita? non domeſticis probatus? non fratri atque de ſua familia hominibus acceptus? imò quia propter virtutes ſuas tam clarus fuerat, externorum ad maiorem laudem iudicia facta efflagitabamus, vt quominus ſecundùm omnia, vos de tanto viro exiſtimaretis, non recuſaremus.Ecquis demiſsionem,& mores ad fratris nutum fictos atque formatos noſtis, obedientiam ſui ipſius voluntatis inimicam,ne contra fratris voluntatem & placita veniret, omnes magnopere commendarunt. Atque in ſtudiis inſtituendis atque perſequendis in curriculum vſque literariæ contentionis factum, nihil inquam niſi ex illius animo, atque præſcripto feciſſe cõſtat. Proh virtus hominis eximia. Eſſe nequenquam adoleſcentem tanta virtute præditum, vt quod ſuũ eſſet, id à tutore petere non auderet? quod petẽdi leges poteſtatem faciebant, neparum modeſtus videretur, id ſignificarenoluerit, quæ ſibi ſæpe fuiſsent opus ad ſumptus neceſſarios, ea magis à fratre vellet animaduerte-

quàm ne tutorem non arrogantiæ arguere videretur, & ea per fratrem admoneri, ſed nimis multa videbor de hac re dicere. Non habere ſe hoc in ſuis magnis laudibus & ornamentis, dicet aliquis: parum ne eſt, vſque eo ſe demittere quenquam & abiicere, vt cùm adoleſcens eſſet, ſic ſe temperauerit, vt actiones ſuas ex illius, in cuius ditione fuerit, nutu & voluntate dirigat, qui vultum & nutus hominis perſpiceret, atque adeò tacitos & recõditos animi ſenſus ad obediendum cognitos & exploratos habere? Quo ſtudio & alacritate iuſſa exequeretur, qui ſic à neceſſariis rebus poſtulãdis abſtinebat? quem modum & moderationem haberet reliquo genere rerum, quas adoleſcentes appetunt, quas efflagitant, & pro conſequendis tutores ſuos vrgent atque premunt, etſi non tutores ſuccurrant ſtatim, litem intendunt, vt in libidines ſuas, in multas inſanias ſuo arbitratu pecunias extorqueant?

Quibus ſchematibus illuſtretur, & amplificationum generibus enumeratio.

LIcèt ex ſuperioribus facilè eſt intelligere, quibus ſchematibus enumeratio illuſtretur, tamen ſeparatim ſchematis illuſtratas aliquot enumerationis exercitationes ſubiiciamus, quæ decori ſint & ornamento maximo exercitationibus oratoriis.

Enumeratio cum repetitione.

NVllum ſchema repetitione frequentius, à qua duximus initium ad amplificationem enumerationes repetitionem alia ſequentur ſchematum genera, quæ exercitationum inſcriptio ſuis nominibus notabit?

Itaque biennio conſumpto in Rhetorum claſſe è Rhetoricis exceſſit, Dialecticæ facultatem audire voluit,

luit, vel patri, qui iusserat, vel auiditati suæ vel contentionibus, quas habiturus erat, satis sibi prouisum esse duxit, ad Dialecticos se contulit, téque Dialecticam interpretantem præceptorem habuit, ille præceptori suo frequentatione, studióque non defuit, ille gymnasium suis argumentis & responsis publicarum disputationum cohonestauit, ille ad eos, quos tu ex tuis optimis præstantissimísque Discipulis rem literariam detuleras, & studium & operam contulit omnem, ille sæpe, sæpius ac sæpissimè arma dedit, quibus condiscipuli ad argumentandum vterentur, ille se primùm semper aduersariis obiecit, cum illísque primis in acie duce præceptore fuit, tuósque aduersarios esse duxit suos. Quæ quidem à te in eam partem accepta sunt, vt illum ad examinis periculum subeundum primùm præ cæteris condiscipulis designauerit.

Secunda exercitatio cum repetitione.

QVo tandem animo esse putatis, aut adolescentes, qui literas perceptum in Academiam veniunt, aut eos, qui prælegendi munus præstant, & cathedras omnes moderãtur, cùm pestilentiam in hanc vrbem inuasuram metuant? Cùm non procul ab hac vrbe distantes populi numerentur infecti iam esse pestilentia? Cùm vnius hominis infecti pestilentia, in hanc vrbem aduentus totam ciuitatem contaminare possit? Cùm rumor pestilentiæ oppidanos oppresserit, cùm tantam multitudinem adolescentum, quos Dialecticæ, quos Medicinæ, quos Iurisperitiæ, quos denique sacræ Theologiæ vacantes videtis vno solùm rumore Salmantica fugare possit, & in patriũ solũ vitãdæ pestilentiæ causa vnũquemque propellere, putatis næuos, hac quiete, & auditorum flore, nisi eos, qui

vobis omniũ artium & diſciplinarum gymnaſia complent,non ſolùm,vt neceſſarium eſt peſtilentia,ſed etiam peſtilentiæ formidine liberetis.

Enumeratio cum repetitione in ſingulis periodis.

NOn poſſum appoſitè Iudam accuſare.Si cuipiam opus eſt ad vnum duntaxat crimen, non ſolùm ingenio, verùm etiam arte quadam ſingulari. Vnum hoc crimen videtur eſſe,verùm in illo quot & quanta ſcelera continentur,vt ea,quo pacto diſtinguere ac ſeparare poſſim,neſciam.Eſt venditionis crimen, cuius cauſa pecunias Iudas ſceleratiſſimus accepit. Eſt proditionis, quod Chriſtum Ieſum impiè ac nefariè prodidit. Eſt perfidiæ, quod omnium perfidioſiſſimus, in Dominum perfidiam & inimicitiam concitauit. Eſt crudelitatis, quod Agnum mitiſſimum obtulerit bellluis immaniſſimis, diſcerpendum dilaniandũmque tradiderit. Eſt impietatis, quod parentem filius, quod diſcipulis præceptorem, quod ſeruus Dominum crudelitati obiecerit inimicorũ. Eſt ingrati animi, quòd à præceptore beneficiorũ memoriam abiecerit acceptorũ. Eſt auaritiæ,quòd pecuniarum cupiditate captus pretio ſanguinem addicere non erubuerit innocentis. Eſt maieſtatis violatæ, quòd Imperij Beatorum, Regnorúmque cœleſtium Principem, & Regem celſiſſimum ita nefariè violare auſus eſt. Eſt immanitatis pluſquam ferinæ, quod inſontem, tanta ſanctitate pręcellentem Chriſtum,ipſam potius innocentiam,ſummámque ſanctimoniã in tantas coniecerit ſuppliciorum acerbitate s.Eſt hæreſeos,quod à Domino Chriſto Ieſu, à ſua Fide ſanctiſſima Religionéque defecerit, aduerſariorum factionibus ſtudens. Eſt

ſuper

ſuperbiæ Luciferi ſectatoris, quod in Deum ipſum in auctorem viæ arma ceperit, & vniuerſam diuinorum ſpirituum aulam ſibi fecerit infeſtam & inimicam. Illud verò, quid ſit, iam non poſſum dicere, quo nomine appellem, neſcio. Quod ipſum Chriſtũ Ieſum inſpectãte ſenatu diſcipulorum, ſimulatione pacis, oſculi ſigno dato, vinciendum conſtrigendúmque tradiderit. Cùm Chriſtum Ieſum dico, quem me vis intelligere Iudas nequiſſime? ipſum Deum, Filium Patris Æterni. Nihil eſt quod dicam ampliùs.

Enumeratio per præteritionem cum repetitione.

TV præ condiſcipulis tuis optimo ingenio præditis, & lætiſſimis tui præceptoris doctiſsimi hominis, & antiquiſsimi, & imprimis ab omnibus commendati opinionem tuis progreſsionibus adauxiſti. Tu maximam & frequentiſsimam ſcholaſticorum celebritatem à præceptore, qui occupationibus neceſſariis impeditus prælegere non poterat, muneris iſtius obeundi prouinciã ſuſtines occupatis omnibus gymnaſij ſubſelliis inferioribus & ſuperioribus, ſed id non in laude tua pono, quod adoleſcentes ingenio magno, induſtria ſingulari, ſumma eloquentia commemorantur, qui id fecerint. Nolo communem cum aliis laudem amplificare oratione mea. Exquiſita quæro, non vulgaria de noſtro Doctore prędicabo, & in eloquentiæ ſtudia, & in reliquarum artium & diſciplinarum Oceanum ingreſſus.

Enumeratio per prateritionem, cum repetitione.

NOſtis hæc omnia multò meliùs, quàm ego mea poſsim oratione diſſerere. Quæ nunc ego omnia prætereo

præteꝛeo ac relinquo. Nihil de caſtitate hominis loquor, nihil de ſua demiſſione, nihil de ſingulari patientia & fortitudine, tantùm de vna charitate, quo faciliùs vos iudicium de ſacellis, de Xenodochiis extructis, de Sacerdotiis(vulgò præbendis) inſtitutis, & de miſericordia egentum multitudini ſemper facultatibus ſuis tributa facere poſsitis, quoniam id vos maximè video deſiderare dicam.

Enumeratio per præteritionem ad ſubiectionem facientem.

SEd quid ego ineptus de hoc homine apud vos dico? Ignotum hominem ſcilicet pluribus verbis commendo? Eſtne quiſquam omniũ ſuæ ætatis atque diſciplinæ virorum, de quo meliùs exiſtimetis vos? Eſtne quiſquam qui vobis prudentior, humanior, officioſior, doctior eſſe videatur? Quid inuidi, qui hanc ſuis in circulis propter virtutis præſtantiam, & eruditionis laudem corrodere ſolent ſecum taciti? ſeſe colligent, exiſtimabunt aliter? nónne quoties in literarum mentionem incidimus, toties in hũc, qui bene de doctis viris Academiæ loquuntur atque ſentiunt, toties hunc & virum bonum & doctum eſſe dixerunt, & honoris cauſa appellare conſueuerunt, quod nemo niſi aut optimo aut literatiſsimo facere conſueuit?

Enumeratio cum articulis, traductione, interrogatione.

OMnia iam, inuictiſsime Ioannes, prouiſa, parata, conſtituta ſunt, cùm tua ſumma cura atque diligentia, tum etiam eorum Ducum, quos tecum habes ad pugnam contra Turcas committendam.

Adeſt

Adeſt etiam hoſtis in oculis, in conſpectu noſtro, qui pugnandi ſtudio ſummo inflammatus venit. Omnes adſunt omnium ordinum milites, omnis denique generis, plenæ ſunt triremes, plenæ iam puppes, plenæ proræ: cauſa quidem eſt poſt Religionem natam hæc inuenta vna, in qua omnes ſenſerint vnum atque idem. Atque omnes quo ſtudio, qua alacritate, qua virtute, qua ſpe ad dignitatem fidei & ad honorem Chriſti Ieſu defendendum cõſentiunt? Quid ergo hìc equites Venetos commemorem, qui tibi ita ſummam pugnæ concedunt, vt tecum de Religionis amore certent, quos ex multa diuturnáque diſiunctione ad huius pugnæ ſocietatem concordiámque reuocatos fidei cauſa cum Rege Philippo coniunxit. Pari ſtudio defendendæ Religionis conueniſſe vides Italos fortiſſimos Duces, & inter illos claſſi Italorum Præpoſitum eximia virtute præditum Antonium Colũnam, milites item ſuos, quos cum ſtipendiis ad pugnandum hic dies frequentes aduocauerit, video ab omni alia expectatione ad tuendam Chriſtianam fidem eſſe conuerſos. Omne robur adeſt cruciferorum ordinis Beati Ioannis equitum fortiſſimorum. Quis enim eſt illorum, cui non cauſa præſens fœderis initi ſocietas, Chriſtianæque Religionis amor, honos, & decus immortale Chriſti Ieſu, cùm ſit carum, tum ad ſanguinem vſque profundendum dulce nimis atque iucundum. Operæpretium eſt, Imperator fortiſſime, aliorum, qui nobiſcum conuenerunt, ſtudia cognoſcere, qui ſua virtute multorum Imperatorum ſtipendia conſequuti hanc auidiſſimè pugnam expectant, quam quidem ex diuerſis nationibus oriundi, & multi ſummo nati loco, auidiùs expectare nequeunt. Sed

quid

quid ego ſingularum nationum homines perſequor, quos ſocietas iſta, quos communis cauſa, quos denique fides eadem, quæ cariſſima vnicuique debet eſſe Chriſtiano, ad Religionem defendendam excitauit. Hiſpanus eſt nemo tuæ gentis, nationíſque bellicoſiſſimæ, qui Turcarum impetus deterrimorum frænare non cupiat, qui non obuiam velit occurrere, qui non tantum, quantum viribus poſsit, conferre geſtiat ad prælium committendum. Qui tecum ſunt in triremi Imperatoria, qui veniunt Equites clariſsimi, qui Comites, qui Marchiones, hoc idem depoſcunt. Omnes paratos & inſtructos habes, expeditos ad prælium, omnes ex omni gente, ordine atque natione da ſignum, buccinarum clangore multo terrificóque, Arcabuſiorum diſploſione, tormentorum fragore percrepent, omnia, & cœlum ruere velle videatur.

Enumeratio vehemens cum interrogatione.

QVid mali aut ſceleris fingi aut excogitari poteſt quod non in Anglia hęreſis ſuſceperit, & patrauerit? Quod toto orbe flagitiũ, quæ cædes, quod latrociniũ, quod parricidiũ, quæ ſuperbia, quæ auaritia, quę ventris ingluuies quæ iracundia, quæ odij magnitudo, quod adulterium, quod ſtuprũ, quę libido, quod dedecus infamiæ, qui improbus non hæreſi fuit affinis, atq; reus, quis proditor diuinæ Maieſtatis, quis deſertor Religionis, quis prædo ſacrorum, quis corruptor iuuentutis, quis corruptus, quis perditus inueniri poteſt, qui ſe in hæreſi non familiariſsimè vixiſſe fateatur? quæ cædes per annos multos ſine hæreſeos factione factæ? quod nefarium ſacrilegium non per illam. Iam

verò

verò quæ tanta in vllo vnquam homine voluptatis illecebra fuit, quanta in hæretico? qui alios amat turpissimè, aliorum amori flagitiosissimè seruit, aliis fructus diuitiarum pollicetur, cum aliis necem bonorum, non modò impellendo, verùm etiam adiuuando, facit? Iam verò quàm subitò non solùm ex vrbe, verùm etiam ex omnibus locis ingentem numerum perditorum hominum colligit? Nemo non modò perditus Londini, sed nec vllo in angulo totius Angliæ libidinis, & libertatis appetens erit, quem non ad deserendam fidem, ad euertenda templa, ad stupra sacris virginibus facienda, ad rapinas, & prædas non asciuerit. Atque iidem isti hæretici scelerum & flagitiorum consuetudine assuefacti, stimulos & morsus conscientiæ cùm ferre non possint Ecclesiam per se fingunt, atque mentiuntur, mentientes caput illius, hæreseos ream, & adiutricem mulierem insanam & furentem, Elizabetham.

Enumeratio inquirendo causas, per subiectionem.

IN hac tanta, tam eximia, tam singulari virtute, quæ ita rarò extitit, vt si quando perspecta sit ferè absolutionem & perfectionem afferat, quibus illum adolescentem valdè bonum ornamentis prædictum esse censes oportere? Nónne & indolem eius, qui commendatur, mirificam esse, præclaros mores, egregiam naturam, & vitam donis & muneribus eximiis instructam; omnia denique ad exemplar, & formam honestatis spectare? Quorum tu nihil non in hoc adolescente, pro laudis instituto præconio non inuenies. Laudatur à te Petrus Martinus, qui homo? Adolescens probus & integer, & à bonis in pretio magno

habitus,annos natus nondum decem & octo, vetus profectò Rhetor, sciens Græci sermonis, & multùm in historia versatus, vt hoc ab omnibus prædicari sæpe audiuistis? Diuitiæ tamen istum adolescentem,& à parentibus relicti patrimonij amplitudo, & nummorum acerui ab itinere virtutis aliquando deflexerunt? De suspicione cuiuscunque vitij nũquam illum apud suos amicos, aut apud præceptores purgare necesse fuit. Diuitias sic maximas obtinuit,vt quæ sibi necessariæ fuerint, eas ad victum quotidianũ acceperit, reliquas tutor administrauerit. Occasiones porrò quæ potuerunt esse in eo,qui,vt omnes scimus, domi se semper tenuerit, ab scholis rediens & literis & studiis se totum abdiderit? Quæ vita máximè disiuncta à sceleribus,& cum officio planè coniuncta videtur. Quæ res alia cogitari potuisset, quamobrem sui semper similis non esset? Nobilitas, inquies, generis animum extulit? nobilitas generis efferebat? Quando obsecro? Necesse est enim aditum inferiorum difficilem, congressus cum his nullos,nullos sermones habuisse. At is fuit maximè comis & humanus,qui quamuis plurimis nobilitate præiret, infimis comitate par esse videbatur.

Enumeratio per subiectionem cum repetitione initio periodi, & cum interrogatione concludens.

QVæro abs te,isne qui sacerdotium postulat indignus erat,qui impetret? An illi non mouebũt pro quo postulabant? An postulatio tibi non æqua videbitur? Postulabãt homines nobilissimi, atque illustrissimi nostræ ciuitatis, quos nominare non est necesse: quia nosti mores & splendorem illorum, quia præsen

præſentes ſunt,& vos eoſdem videtis, qui tanto ſplẽdore ſunt ac dignitate, vt tales à populo Hiſpalenſi putentur,vt quidquid poſtularẽt, nemo eſſet, qui non æquum putaret. Poſtulabant pro homine egentiſsimo, & literis, ac virtute iam inde à pueritia dedito, qui vel ipſe hoc ſacerdotium appeteret, vt ſe magis virtuti dederet, & veſtram Eccleſiam ſuo ſplendore cohoneſtaret.Res porrò à vobis eiuſmodi poſtulabatur,vt æquè vobis atque homini conueniret, tantum ad ſe ſacerdotium deferri. Quæ cùm ita ſint quæro abs te quam ob cauſam ſacerdotium eidem non detuleris.

Enumeratio per ſubiectionem.

PRoficiſcuntur Reges obſeruata de cœlo ſtellula, relinquunt imperiorum gubernacula, nullo ſtrepitu,nullo tumultu,nulla gaza,neque apparatu regio. Quò?in finitima loca?minimè, Auditores, in remota igitur?ita quidem. Quónam? quò ſtella deduceret. Cuius Principis inuiſendi cauſa? Regis Iudæorum, & Principis ſummi, & Imperatoris dominantium. Verno proficiſcuntur tempore? hyberno potiùs, ſumma hyeme, hyemis infeſtiſsimo tempore, quod tempus eſſe ſolet aquarum,frigorum & niuium maximarum. Quò peruenerunt?Ieroſolymas.Quam tu mihi narras vrbem?Caput Iudęæ:& non ad Præſidem continuò, cuius domus Regum excipiendorum apparatiſsimum hoſpitium debet eſſe? Quid igitur ſibi rei cum Herode, qui Iudææ præſidebat? Nihil rei præter percontationem. Quínam Herodes accepit? Accepit Reges ſimulatione humanitatis, quem illi percontatione Regis Iudæorum na-

ti plurimum ac vehementer perturbarunt, & hæc Regibus in Iudæam veniendi causa, Regem vt inuiserent, quem prædicabat stella fuisse natum? Quid Reges ad Herode acceperunt? quod constanter periti veteris legis responderunt. Illud esse tempus à vatibus prædictum, Regis quem expectabant, in lucem prodituri, oppidulum Bethleem esse, quo in loco nasciturum esse vatem oracula prædicebant, adirent illuc, & vbi adorassent, ad se reuerterentur, quòd quem illi præstitum honorem, à suis sedibus venissent, eundem ille iustum ac debitum vellet eadé submissione tribuere. Quid agunt Reges? discedunt ab Herode, & nullo duce monstrante viam? Quínam igitur in porticum peruenerunt? Quæ se suis ex oculis abduxerat, eadem stella visa est continuò præire, denuò apparens, & deducens illos in Bethleem in ædem vsque? in porticum vsque humilem, & malè materiatum, supra quam illa constitit, & Reges in illam ingressi, quem inquirebant, infantem inueniunt? inueniunt certè quidem. Quomodo? iacentem inter duo animalia & hunc inuisunt? non inuisunt solùm, sed ad illius pedes prostrati suis donis ac muneribus afficiunt, & in illius pueri forma, atque figura maiestatem immortalis Dei latentem adorant. O fidem omni laude prædicandam, non exhorrent Reges humilitatem ædiculæ, non indignitatem præsepis, non inopiam parentum extremam, non solitudinem & speciem foris apparentem infimam & contemptissimam.

Enumera

Enumeratio per ſubiectionem cum correctione & dubitatione.

SEd quíſnam eſt tam eloquens de Rhetoricis noſtris? tametſi qui minus ſunt eloquentes, quàm qui adoleſcentes limina Rhetoricæ vix ingreſsi fuerunt? An ex eo numero, qui ex Rhetoricis ad alias artes diſciplináſque tranſierunt? Nō eſt credibilis tantus in vllo furor, vt qui vix floſculos Rhetoricæ delibarūt, aut in aliis artibus verſantur, ſi tantam audeant ſibi præripere laudē. At ſi nihil hæc duo genera adoleſcētum cogitant, vidēdum eſt, nequid præceptores Rhetoricæ. Qui? omnes enim qui ſunt, aut tanta ſuperbia non erunt, vt id ſibi ſumant, aut recordati diuitias oratoris ad Q. Fratrē omni conuentione repudiabunt: vt aut nolint, aut ſi tantum ſibi ſumerent, contra Ciceronis ſententiam venire ſe proculdubio videant.

Enumeratio per ironiam.

NIſi fortè etiam dubium eſt, quomodo ipſe ad tantum honorem aſcenderit, homo ſcilicet nobili genere natus, ſummis opibus ac facultatibus, excellenti ingenio, rectiſsimis ſtudiis, atque optimis artibus, bonitate ſingulari atque exiſtimatione, prudentia & exercitatione, acerrima mente, atque conſilio, homo denique omnibus ornamentis præditus, vt eum honorem alius nemo mereretur accipere. Non eſt neceſſe demonſtrare verbis, cùm neque literas nouerit, & ad illas percipiendas hebeti fuerit & obtuſo nimis ingenio. Quibus porrò poteſt ille hominum exiſtimationibus vti, qui propter Præturam hanc nefariam abſens nunquam in obliuione iacuerit, ſe in aſſidua commemoratione omnibus omnium flagitiorum fuerit.

Quam partem orationis sortiatur enumeratio.

ENumeratio in omni parte orationis dominari potest,& cum excellentia singulari.Et quanquam ex superioribus quidem exercitationibus pars illa confirmationis constare potest, tamen singulas modò ex instituto partes persequamur, quò clariùs id quod diximus; & imprimis in exordio præpositis aliquot exordiis confirmemus, deinde ex ordine ad partes alias accedemus.

Exordium in laudem B. Ermenegildi ex enumeratione petitum.

QVæ res in habendis orationibus plurimum possunt,eę pro nobis ambæ faciunt in hoc tempore, maxima Diui Ermenegildi virtus & Auditorum qui,meam spectant orationem in tantum Regem & Martyrem Christi Iesu venerandum singularis pietas, & religio notissima. Quorum vnus affert orationis vbertatem & copiam, alterũ incredibilem ad dicendum alacritatem. Laus enim D. Ermenegildi, fidem egregiam, patientiam animi, constantiam in extremum vsque spiritum seruatam ostendit. Neque hæc duntaxat, quæ tantopere mirari videntur omnes summa in hoc Rege inesse videbimus,sed vnius filij Regnorum maximorum hæredis,vxoris iungundæ & suorum Regnorum pro tuenda Religione deuotionem. Accedit illud quoque decus, ac lumen Ermenegildi, quod superiora ornamenta magis illustriora reddit,& omnibus diuinæ laudis numeris absoluit. Quod post carceris squalorem, post custodiæ tenebràs, & angustias maximas,post tolerantiam &

& perpeſſionem acerbitatum maximarum, caput ille diſcindendum vltrò carnificis obiecit crudelitati. Quantam verò mihi, Auditores, beneuolentiam, quantum ſtudium & attentionem polliceantur, declarat tantæ multitudinis, quãtam capit huiuſce theatri amplitudo, qui factus eſt ad audiendas ſui Patroni laudes concurſus maximus poſt conditam Academiã in aliarum orationum celebritatem, quocunque meos oculos & ora conuerterẽ, nunquam ex hoc loco perſpectus, nobilitatis magnificentiſſimus iſte motus, & honorificentiſſima Senatorum Hiſpalenſium frequentia, cum ſplẽdore conſeſſus Eccleſiæ ſanctiſsimæ, Portionariorũ, & Canonicorum omni dignitate florentium. Atque tu ipſe Cardinalis excellentiſsime, qui pro feriis tanti Regis illuſtrandi noſtram orationem audire voluiſti quantos dabis plauſus, vt de Diuo Ermenegildo dicere ſine magna voluptate & alacritate non poſsim. Vos igitur omnes, quos adeſſe video, qui mihi fauetis & facitis animum, quem cuperem & habere vellem ad dicendum, & teipſum Rex & Martyr fortiſsime, auctor & Princeps iſtius orationis inſtituendæ teſtor & imploro ad Orationem hanc tanquam nauim in portum vſque velis paſſis, & aura ſecundiſſima prouehendam.

Secundum exordium ab enumeratione per præoccupationem.

POterit aliquis veſtrûm quærere P. G. quid ſit quòd cùm tam ſummi oratores præceptoréſque eloquentiſsimi ſedeant, ego potiſsimùm ſurrexerim, qui neque ætate, neque ingenio, neque auctoritate ſim cũ his, qui ſedeant, cõparandus. Multi enim eorũ, quos videtis adeſſe, eloquentiam ſibi cum natura, tum ar-

te atque exercitatione ſibi compararunt. Neque quiſquam eſt eorum, quos enumerare potuiſſem, qui in hoc laudationis genere non fuerint ſumma cum laude verſati. Quid enim mihi nunc primum in hanc lucem prodeunti, cum exercitatiſſimis collegij trilinguis oratoribus, cum multis veteranis oratoriæ facultatis Principibus, cum præceptoribus Academiæ Complutenſis exquiſitiſſimis, quorum in voce ſuauitas, in agendo dignitas, in verbis ſplendor, in ſententiis grauitas, in omnibus dicendi luminibus laus præcellens & admiranda non meam, ſed aliorum, qui quondam Oratores ſummi ſingulareſque fuerunt, gloriam adæquarunt. Omnes profectò, quos habet Academia noſtra huiuſce laudis & orationis appetentes fuerunt, habere tamen propter occupationes ſuas orationem fortaſſe non potuerunt, ita fit, vt adſint, propterea quod lauream magiſtri ſapientiſſimi cohoneſtare voluerunt. Taceãt autẽ idcircò, quia tẽpora occupatiſsima afferre voluerũt. Quid ergo audaciſſimus ego ex omnibus? Qui occupationibus diſtinear etiam? minimè: at multò dicendi auidior, quàm cæteri? nec iſtius quidem laudis ita ſum cupidus, vt honorem meum in diſcrimen adducam. Quæ me igitur res præter cæteros impulit, vt iſtius viri præſtantiſſimi laudem ſuſciperem? Quia ſi quis iſtorum dixiſſet, qui dicere potuerunt, in quibus eſt ſumma orationis vbertas atque copia, ſi verba de laude Magiſtri noſtri facienda decreuiſſet, id quod hodierno die, propter profectionem quæ inſtabat, fieri neceſſe erat, fortaſſe niſi incommodo ſuo facere non potuiſſent. Ego, etſi omnia quæ mihi fuiſſent agenda, intermitterem, nequaquam res meæ quidquam detrimenti capere potuiſſent: deinde quod

cætero

cæterorum oratio propter excuſationem quam afferrent, nec poſtulanda tam facilè videbatur, & propter nobilitatem & amplitudinem ſuam id poſtulare, non magnæ fuiſſet, quod omnes fatebuntur, prudentiæ. Ego ſi quid non ita perpolitũ arte perfectum numeris oratoriis attuliſſem, vel non admodũ animaduertendum eſſe, propterea quod nunc primùm ad dicendum aſcenderem, vel ignoſci adoleſcentiæ meæ potuiſſet. Accedit illa quoque cauſa, quod à cæteris forſitan ita petitum eſſet, qui neque officiis, neque ſanguinis communione cum Magiſtro ſapientiſsimo coniuncti eſſent: à me autem ille contendit, qui apud me & ſanguinis communione, & beneficiis, & dignitate plurimum poteſt. Cuius ego neque coniunctionem cum parentibus meis ignorare, neque auctoritatem negligere, neque ſumma in me beneficia negare potuiſſem. His de cauſis huic ego laudi orator acceſsi non electus vnus, qui maxima eloquentia, ſed interceptus ex omnibus, qui meas occupationes intermittere potuiſſem. Neque vti maxima fuiſſem auiditate dicendi, verùm vti ne omnino diem neceſſarium obire deſinerem. Forſitan quæratis, quæ iſta tanta temporis breuitas, quę profectionis celeritas & repẽtina feſtinatio, quæ tot ac tales oratores impedierint, quominus de ſtudiis de laude præſtantiſſimi viri, quemadmodum cõſueuerunt, poſſent orationem habere. Quod vos adhuc ignorare non mirũ eſt, propterea quod repentinè nuncij, literæq́ue iſtius rei, quæ noſtræ orationis neceſsitatẽ attulit, abhinc quatuor dies venerunt, quæ res ea eſt, patrẽ noſtri Magiſtri, qui diem laureæ anteuertit, ex periculoſo morbo laborare nunciatum eſt. Ad illum ſenẽ iam, & grauiſſime ægrotantem, moriturum certò, vt prædixerunt

Medici, niſi dies aliquot ante obitũ proficiſcatur res paternas bene conſtitutas relinqui non poſſe. Hic repentinus & luctuoſus paterni morbi nuncius præponendæ tot ante dies laureæ, ſimul & orationis vſitato Academiæ more neceſſitatẽ habendi, nobiſque in diſcrimen honoris adducẽdi cauſam æquiſſimã attulit. Quare dũ breuiter de doctiſſimi Magiſtri laudibus dixero, quã veniam temporis anguſtiæ noſtræ parũ elaboratæ dictioni poſtulãt veſtra benignitas, & ſingularis in omnes oratores iãpridẽ perſpecta beneuolentia, minimè profectò, quemadmodũ ſpero, denegabitis.

Tertium exordium ab enumeratione.

SI Doctor aliquis P.G. aut eorum qui præsẽtes sũt, fortè quæſierit, me qui tot annos in ſacris Literis ſtudiiſque ita ſim verſatus, vt hoc omiſerim dicendi genus, nullas habuerim orationes ſubitò nunc intermiſſa facultate ſacræ Theologiæ ad orandũ aſcẽdere: is ſi noſtræ orationis habendæ cauſas rationẽſque cognouerit, vna & id, quod facio, laudabit, & in hac laude profectò, nullam mihi iuſtam futuram fuiſſe excuſationem putabit. Cùm auditor in Academia veſtra Rhetoricæ fuiſſem, Patres, ita quidem ex his ſtudiis exceſſi, vt Rhetoricæ gymnaſiis gratiam aliquam, iucundámque mearum in arte benedicendi progreſſionum memoriã reliquerim: factum eſt autem, vt cùm magnã in ſuis oratoribus multis, tum nonnullã in me ſpem huiuſce facultatis cohoneſtandæ poſitã eſſe arbitrarẽtur: qui nũc bonitate cauſæ adducti ferè omnes ad me de communi conſenſione cõuenerunt, vt ſuarũ præſentium feriarum laudem celebritatẽmque defenderem. Me ſæpe eſſe pollicitum, ſæpe oſtendiſſe dicebant, ſi quod tempus, dum ſacrę Theologiæ vacarẽ, accidiſſet, quo tempore meum officium Rhetorum

ordo-

ordo desideraret eorum honori me non defuturum. Venisse tempus aiebant, non iam vt ordinem Rhetoricæ, ad honorem famámque totius Academiæ commendatum haberem: se nullum genus Oratorum in hisce sacris solemnibúsque feriis, ad quos adire potuissent, prætermissuros esse: quod caput sanctissimum D. Ermenegildi senatus Hispalensis in nostrum collegium ex suo templo maximo augustissimóque transferendum decreuisset. Quas res in carminibus poësis, Rhetorica in orationibus, Hispana musa in suo genere, cunctorum ingenia in suis facultatibus, & in suis opibus efficere potuissent, eas omnes Academiæ tantæ cunctos ordines hac vna celebritate præstituros esse: rogare & orare non destiterunt, vt illos laborantes de tantarum feriarum honore consolarer, quos me Rhetoricæ non insciente maximè adiuuare oporteret. Tuli grauiter & acerbè, Patres, in eum me locum adductum, vt aut eos homines spes falleret, qui opem à me & auxilium expectassent, aut ego qui me ad sacræ Theologiæ disciplinam colendam abhinc duobus annis dedissem tempore, atque officio coactus ad artem Rhetoricæ facultatémque traducerer. Dicebam habere Rhetoricæ ordinem exquisitos facultatis oratoriæ magistros, & præterea nobiles alumnos & singulares Oratores, qui, quemadmodum sciebant, sæpius ad dicendum in istiusmodi sanctorum laudibus ante me in hunc locum surrexissent. Quibus ego Oratoribus nominatis, quòd excellentes in suo munere fuissent sperabam hanc à me proüinciam posse reiici, id erat mihi aduersarium maximè. Nam nisi hoc isti etiam præceptores & summa laude cumulati Oratores se facturos esse non pollicerentur, neque meipsum adiissent, neque hanc prouinciam vt susciperem, à me efflagitauissent.

Adductus igitur ſum officio, fide, precibus, bonorum Oratorum exemplo, aliorum meæ doctrinæ permiſſu conceſsúque veteranorum, vt munus hoc dicendi, non ex meorum ſtudiorum, ſed ex præſentium feriarum ratione mihi ſuſcipiendum putauerim. Quo in munere illa me res excitare & inflāmare debet ad dicēdū, quod hæc, quæ videtur eſſe, exercitatio oratoria, non potiùs Rhetoricæ, quàm Theologiæ res eſt exiſtimanda. Affero enim diuitias aliquot Theologorū, monimenta ſacrarum annalium, rationes ex ſacrorum Doctorum annalibus petitas. Quamobrem, etſi verba mihi petenda ſunt ab Oratoribus, & ex illorum præſcriptionibus oratorium artificium & ars exquiſita proferenda, propemodum manere in officio Theologorum videor & non omnino, à tractandis Theologis verſandiſque diſcedere. Quod ſi hanc cauſam tam iuſtam, tam illuſtrem, tam neceſſariam non haberem, ſi aut hoc à me Rhetorum ordo non petiiſſet, aut mihi præceptorum, qui laborem hunc ſuſceperunt auctoritas & exiſtimatio non intercederet. Et hoc quod facio, me ab ſtudiis meis non diſcedens profiterer: vt diuus Ermenegildus regia dignitate, contemptione rerū humanarum, in Chriſtum Ieſum fide & amore, patientia tanta, magnitudinéque animi, ſanguinis pro Religione profuſi, conſtantia, cuius merita in vrbē Hiſpalim, in totam prouinciam Bethicā, atque in regna Hiſpaniarum florentiſsima ante oculos omnium poſita, & maxima cuncti immortalia videremus, me dicente commendaretur: quis tandem eſſet, qui non omnem ſtudiorum rationem intermittendam, &, ſi opus eſſet, omittendam non curaret? Quid eſt, proh Deum immortalem! in quo Oratores Reipub. plus hoc tempore prodeſſe queant? quid quod

aut po

aut populoHiſpalenſi gratius eſſe debeat,aut alumnis huiuſce Reipub.literariæ optatius eſſe poſsit, aut ſaluti bonóque noſtrorum animorum magis accommodatum,quàm Regem ſanctum, & Martyrem & Patronum collegij, de tota non ſolùm vrbe; ſed etiam Hiſpania tam benemeritum,vt illius Hiſpaniarum Principis pro Religione ſanguine profuſo, fides, quæ in Hiſpania labare, atque concidere velle videretur, conſtantiſsimè retineatur, debitis, vt par erat, orationibus commendare. Dicam ergo de Martyris inuictiſsimi laurea,de genere mortis obitæ,quoniam reliqua ſcio, qui ſibi commendanda ornamenta ſuſceperint, ſi me beneuolis & attentis auribus audieritis.

EXERCITATIO ENVMERATIONIS IN DIſTRIBUTIONE.

Primùm mihi videtur de demiſſione, deinde de paupertate, tum de caritate Beati Franciſci eſſe eſſe dicendum.

Exercitatio enumera tionis in Narratione.

ATque vt inde oratio mea proficiſcatur, vnde hæc omnis cauſa manat, bellum graue & contumelioſum Regnis Hiſpaniarum, atque Sacræ Religioni Chriſtianæ à deterrimis hoſtibus infertur. Flandro & Anglo, quorum alter tot annos bellis oppreſſus,alter fidei inimicus maximè occaſionem nullam, ad noſtros populos & prouincias attentandas prætermittendam ſemper ratus eſt. Hiſpanis mercatoribus afferuntur quotidie nuncij, quorum magnæ res aguntur in negotiatione Indica occupatæ: qui ad Regem

Regem Philippum pro suis classibus, quas capiendas & diripiendas isti prædones classibus maximis ornatis & instructis curant, literas nunciósque mittunt Insularum B. Dominici incolæ habitatorésque, qui sunt in Hispaniarum ditione, portum ab his esse captum, vrbémque Gaditanã quæ in aditu est, & faucibus Bethicæ totam esse perturbatam Anglorum aduentu repentino, hos eosdem mare infestum reddere, & in Hispaniarum portus huc illúcque nauigantibus præcludere, spoliare multos, diripere naues, partim prædas facere, partim captas naues cùm contra tantam multitudinem paucæ nequeant se defendere, rebus omnibus onustas in Angliam deferre. Hostes eosdem magnis damnis illatis, metum esse plura velle nobis inferre. His necessarium esse classes Hispaniarum, rebus omnibus ornatas opponere, aduersariis quæ metum coniiciant, atque hoc potissimum tempore vnam necessariam esse classem potentissimam munitissimámque & huic clamitant Marchionem de sancta Cruz præficiendũ fortẽ, & insignẽ, vnũ de Ducibus Hispaniæ fortissimis, rebus bellicis & victoriis florentem, fama & nominis celebritate præclarum, præterea neminem.

Alterius numerationis exercitatio in narratione facti vehementiore, contra parentem B. Barbaræ cum amplificatione.

ACcipite nunc crudelitatis inauditæ supplicium acerbissimum. Pater iugulum filiæ poposcit, quã ipse idolorũ causa manu sua necaret. Iudices statim carnificem de tota ciuitate crudelem & immanem constituerunt: hoc officio delato in patibulum filiam prosequutus est. Nam quemadmodum filiæ sectam idolorum persuaserit, item de publica delatione in iudi

iudicium,de contumeliis,& iniuriis in filiam sanctissimam,tametsi tum verè,tum grauiter & vehementer possem,tamen dicere prætermittam,eáque omnia vestris animis integra reseruabo.Istud,quod neque taceri vllo modo potest, neque dici pro indignitate, cognoscite. Pater ad filiam mànu sua conficiendam sese offert & operam suam pollicetur ipse gladium fulgẽtem,ex carnificum, qui possent esse,& quidem erant in vrbe,numero satis multo,Præfecto,iudicibus& oppidanis inspectantibus elatum in sublime intẽdit, & à filiæ ceruicibus caput abscindit. O crudelitatem inauditam! O ferinam immanitatem! filiam tu de improuiso susceptã,quã tibi Deus Optimus ac Maximus, vt illi gratias ageres,dederat, ausus es occidere? Si te magnitudo maleficij,si te hominũ existimatio nõ mouebat,ne illud quidem cogitabas,huius inusitatæ crudelitatis,huius impietatis inauditæ gentes omnes & posteritatẽ sæculornm omniũ nunquam obliturã esse. An quia tũ Præfectus,qui Prouinciæ præerat,& in his locis in Christianos crudelitatẽ insatiabilẽ expromebat,in filiã animaduertere tuo rogatu voluerat, idcircò te in filiã tam crudelẽ,tam impiũ esse legemus?Pluris apud te Deus immortalis, quàm idolorũ cultus teterrimus debuisset esse.Multum te cæcauit idolorum amor,& quidẽ præter reliquos homines,qui eò vsque progressus fuisti,vt cùm in aliis, & maximè in filia te detestabilẽ cœlitibus & immortali Deo infestissimũ reddideris,cui si renunciatũ fuisset,pro Religione filiã in iudicium delatam esse,tamen te patrem meminisse deberes,vt patris animũ haberes, non feræ & immanis belluæ. Hoc quàm tibi fuerit infestum, tametsi ex cõsciẽtia, cruciatibus & angoribus assiduis intelligeres,tamẽ etiã ex hominũ oculis & ore de facinoris incru

auditi feritate cognoſceres.Iacuerunt aliquid Pręfecti crudelitatem exhorrentes, quamdiu aderat ille, qui tãtam carnificinam exerceret,ſimul atque liberè proloqui poſſent in hominis figura belluarũ immanitatẽ iactarent.Manſerunt teſtimonia tuæ impietatis, mãſerunt annales vetuſtiſsimi, & dũ erit genus hominũ manebũt,patrẽ vnum poſt hominũ memoriam, offerẽtem ſeſe,non iuſſum nec inuitatum feciſſe carnificis officium in nece filiæ virginis ſanctiſsimæ, non propter ſceleris alicuius perfidiã,ſed propter fidem Chriſto Ieſu egregiè conſtantérque ſeruatam,non propter impuritatem aliquam aut libidinem, ſed propter nuptias cum cœleſti Rege caſtitatis Religione celebratas,interfectæ. Atque te non iuſſu Præfectorum, ſed ſponte, voluntatéque tua, non coactu Iudicum,qui imperare nollent, ſed vltrò oblata manu, ſponte præſtita opera carnificis crudeliſsimi, non deniquè in carcere, nõ clàm & occultè,ſed in oculis hominum palàm & apertè,non minis atque terroribus, ſed impulſu hortatúque tuo ab Imperatoris Præfecto ad tantam crudelitatem adhibitum fuiſſe. Fuerunt in eo loco Chriſtiani hominis nobiliſsimi,principes defendendæ Religionis:teſtes fuerunt etiam de tuorum grege ſceleratorum multi homines, qui quanquam fautores idolorum & adminiſtri Præfectorum, cùm tamen brachium & cubitum vſque nudatum more carnificum vidiſſent,& intentum manu ſacrilega gladium, atque adeò in filiæ caput brachiorum contentione deiectum viderunt. Hanc tantam impietatem nõ modò negare interrogati, ſed palàm & apertè exhorrentes,iactare non deſinerent. Dicet etiam poſteritas ſæculorum omnium, atque illud tonitru terrifico fulmen de cœlo iactum,quo mortem miſerrimam

& im

& impietate tua dignissimam cōfestim obiisti, vt vno penè puncto temporis & filia in cœlestis aulæ sedes ascenderit, & tu pater crudelissimus in inferorum obscurissima loca sempiternis cruciatibus torquendus descenderis.

Vsus & exercitatio enumerationis in confirmatione, & in primis ad ingressum eorum, quæ confirmanda sunt.

RES est eiusmodi, quæ maximè vestros animos excitare atque inflammare debet. In qua agitur generis Hispalensis gloria, quæ cùm magna vobis à maioribus vestris rebus omnibus, tum summa in Religione defendenda tradita est. Agitur salus multorum Imperio nostro parentium, pro qua multa quidem & grauia bella maiores nostri gesserunt. Aguntur classes nostræ, quibus amissis & mercatorum fortunæ & aurum quod ex India plurimum affertur, amittentur. Aguntur multorum Catholicorum, qui à Regina Angliæ deterrima modis omnibus vexantur, libertas & incolumitas, quibus est & à nobis Catholicis, & à potentissimo Hispaniarum Rege consulendum.

Vsus & exercitatio enumerationis in confirmatione, & primùm de laude.

Exemplum in Ciceronis laude.

QVid ego contra Ciceronem loquar, cùm id quod loquor cōnsulatu suo, virtute, eloquentia ipsa comprobetur, qui à principio suorum studio-

 rum,

rum,atque eloquentiæ ab omni studio sensúque cómodorum mentem suam ad Romanum imperium noménque contulit. Quia cùm coniuratorum manus Rempub. delere voluisset, è ciuitate partim eos eiecit, partim in carcerem coniecit, atque extremo supplicio mactauit, qui & coactas Manli omni diriores crudelitate dissipauit, & huius eloquentiæ magnitudine Ducem & Principem Catilinam scelus anhelantem, pestem patriæ nefariæ molientem abire non solùm coëgit è Senatu, sed cunctis exultantibus, atque gaudio triumphantibus è ciuitate. Quorum mœnia, delubra, domos, Rempublicam vniuersam, à ferro, à flamma, à vastitate, vt ipsi Romani extinctam coniurationem, & illius consilio, eloquentia, capitis periculo liberatam esse voluerunt: testantur ingenij monimenta, orationes omnibus ornamentis oratoriis redundantes, quantum viuet immortalis memoria, & illæ vetus populi Romani nomen illustrarunt, & illustrabunt in perpetuum.

Exercitatio ad laudem Academiarum per enumerationem.

ATque vt Salmanticensis Academiæ laudes faciliùs intelligantur, hæc sum rogaturus. Extruxerúntne illam Reges? fatebuntur omnes. Constituerunt stipendia maxima, & amplissima? non negabunt. Ædificauerintne gymnasia singulis disciplinis, & artibus percipiendis dicata? ædificarunt. An bonorũ Præceptorum in omni scientiarum genere præcellentissimorum numero celebritatéque exornauerint? notũ id quidem est. An concursu omnis generis & ordinis auditorum hæc Academia celebretur? omnium maximè hac de causa celeberrima est Salmanticensis Academia. Quid de collegiorum numero dicèmus? & aliquot

quot maxima nominentur & appetantur? quanta diuersitas colorum & panni varietas, tanta collegiorũ, & illorum fama nominis & à celebritate quatuor maxima commendantur. Ex hac Doctores multi, multi literati in singulis artibus atque disciplinis prodierũt? plures tulit quàm olim Athenæ, quàm reliquæ in quacũque terrarum parte ædificatæ florentes Academiæ. Ad quas Præfecturas, ad quæ munera Doctores Salmanticenses ascenderunt? Ecclesiæ tribunalia, consilia Regum, sedes Pontificum plenæ sunt Salmanticensium Doctorum, & illorum literis ac sapientia non Hispaniarum solùm & vltima Hispaniæ subiecta sola terrarum, sed alienigenarum, & Romani Pontificis tribunalia celsissima. Quibus immunitatibus, & prærogatiuis Academia donata Salmanticensis? omnibus, quæ dari possunt cuicumque Academiæ. Quamobrẽ illa supra cunctis Academiis appetitur ad gradus, ad honores sæculi consequendos, & ad cathedras omni ratione contẽditur, atque hac fama, hoc nomine semper fuit, vt literis operam nauasse minimè videatur, nec vllam percepisse rerum scientiam & cognitionem qui Salmantiæ in literis non studium suũm & diligentiam contulerit.

Vsus enumerationis in vituperatione.

NVnc mihi temporis, quod mihi ad dicendum datur, quoniam in animo est causam omnem exponere, habenda ratio est diligenter. Itaque primos actus istius vitæ turpissimos & flagitiosissimos prætermittam. Nihil à me de pueritiæ suæ flagitiis peccatisque audiet, nihil ex illa impura adolescentia, quæ qualis fuerit, audiuistis, aut ex illis, quos sui simillimos habuit, intelligere pòtuistis. Omnia prætéribo, quæ

mihi turpia videbuntur: neque ſolùm quid vos audire, verùm etiam quid me deceat dicere conſiderabo. Vos quæſo, date hoc & concedite pudori meo, vt aliquam partem de iſtius impudentia reticere poſſim. Omne illud tempus, quod fuit, antequam ad Magiſtratus Reipub. acceſsit, habeat per me ſolutum ac liberum. Sileatur de fama non virtutis etiam ſpecie, ſed ſeditionum turbulentiſſimarum motu collecta: ſileatur de prauis affectionibus, & ingenio nequiſsimo, ſeditionum, rixarum communium nulla mentio fiat: bacchationes, & peragrationes nocturnę, quas domeſtici, parentéſque ſui pertulerunt, prætereantur. Luceretur probra veteris infamiæ, patiatur eius vita reliqua me hanc tantam iacturam facere.

Vſus enumerationis ad amplificationem cum expolitione, comparatione, diſſimilitudine & ſuis ſchematis.

QVid, quod ſalus Catholicorum ſummum in periculum ac diſcrimen vocatur? Regno expulſi ſunt multi Chriſti Ieſu cultores egregiè fideles ſacroſanctæ Matri Eccleſiæ. Veniunt ad vos adoleſcentes multi, & ędibus & poſſeſsionibus paternis relictis propter Chriſti Religionem cõſeruandam. Imminet quotidie Regina Elizabetha ſuis nõ ſolùm Catholicis inimicisſima, ſed Hiſpanis etiam & Catholico Regi Philippo. Catholici autem omnes ſpoliati, & noſtræ inſulæ direptæ, atque attentata Portugalia vindictam propter conatus & impetus nefarios, & claſſem iã & Ducem à vobis fortiſsimum depoſcere. Cùm præſertim Rex Catholicus bellum faciũdum omni contentione conſtituerit, & perſtant, neque ſe aliud ſumma

ſine

ſine reprehenſione facere poſſe vident. Vident & fatentur hoc idem quod & omnes Gentes vnum Regem Hiſpaniarum eſſe, in quo Chriſtiana Religio nitatur, & eum potentiſsimum eſſe; quo etiam inſtanc vehementiùs, cuius aduentu ipſo atque nomine, cùm primùm in Angliam miſerit, hoſtium animos fractos eſſe intelligunt, atque debilitatos, hi Catholicos Hiſpanos, quoniam hoſtes hæreticorum acerrimos eſſe vident, etiam atque etiam precantur: ſua quoque qui detrimenta ceperunt, & in aliquo fuerunt aliquando periculo ſupplicant, vt ſe, ſicut Chriſtianos homines, & pro Chriſti Ieſu Religione, vitã cũ ſãguine profundere paratiſsimos, diguos exiſtimẽt, quorũ ſalutem ſua fortitudine tueantur. Atque hoc etiã magis, quàm illos, quos Carolus Imperator defendit, quòd maioribus periculis opprimantur, neque modò ſint Reges Catholici præter Hiſpanos potentiſsimos, quia tam importuna bellua poſsit defendere. Philippum audierunt Angli Catholici ſemper propugnatorem fidei Chriſtianæ maximum, nunc videre ſuos Duces in Anglicano mari cupiunt tanta fortitudine, tanta potentia, tanto diuini numinis auxilio fretos, vt à ſuorum Regum, & Imperatoris Caroli, cuius viuit & viuet immortalis memoria viribus & felicitate minimè differant.

Affectus per enumerationem.

RESpicite, Auditores, hominum fortunas, reſpicite dubios varióſque caſus, reſpicite viciſsitudinem fortunæ, reſpicite inclinationem temporum, reſpicite debilitatem humanæ naturæ, quæ tam citò in hoc homine præter opinionem facta, mortis interuentu propè repentino ad nihilum redacta eſt. Nihil

illum iuuentutis flos,nihil bona valetudo, nihil corporis vires, nihil nobilitas generis, nihil opes,neque diuitiæ,vt vitam prorogaret ad ſenectutē, quid ſenectutem appello,ad pauciores annos,annos etiam nominem?neque ad biduum, neque ad vnum diem adiuuare hæc omnia potuerūt. Octaua diei hora fuerat, cùm ſtaret & deambularet,cùm ſuis loqueretur,cùm expectaret pro foribus, veſtitus toga ſerica & ridens multum & cachinans, vocatur ad prandendum & hora ſolita, quatuor poſt horas, duodecima ſcilicet & ante Solis occaſum cùm quatuor horæ ſolùm interceſſiſſent, nunciatur mortuus.

Affectus per enumerationem ad indignitatem hæretici.

PRimùm homines iſti gratia cœleſti ſuos animos exuunt,pro qua recuperanda filius Patris Æterni naturam humanam indutus in hæc terrarum ſola deſcendit,deinde ſcelera multa ſuſcipiunt, quæ Deus execratur & auctores eorum addicit ſuppliciis inferorum, niſi ad ſe redierint. Deinde libidines ſuſcipiunt effrænatas,ad quas reſecandas & extinguendas ſe paſſus eſt Chriſtus Ieſus alligari columnæ,& carnes ſanctiſsimas diſcerpi ac dilaniari virgarum diritate. Poſt ſuperbiam & arrogantiam ſuam ſumunt ſpiritus inſolentes & intolerandos Luciferi, ad quos reprimendos caput Chriſti redimitum ſentibus acerrimis, & ex omni parte ſanguinem elicientibus præbet ſpectaculum pleniſsimum mœroris & luctus.Tum crudelitates in omne genus hominum expromunt, & exercent carnificinam poſt homines natos inauditā,quam manſuetudine ſua & lenitate mitiſsimus Ieſus ablegandam,

gandam, & exterminandam ex finibus humanæ naturæ ſtatuit. His faſcibus atque inſignibus Magiſtratus ornati poteſtate ſibi tradita per ſummum ſcelus, libidinem, ſuperbiam, & crudelitatem in viis, in plateis, in iudiciis abutuntur. Et quiſquam erit, qui perferre poſsit dominationem hæreſeos, vt contemptæ, conculcatæque Religionis flagitia prætercam.

Ad vrgendum enumeratio, cum præteritione, gradatione, ſimilitudine.

ITa quæro abs te, Petre Antoni, quomodo is literas didicit? Ipſe Pater eum imbuit, an aliis imbuendum tradidit? ſi Patrem dicis, rudis ille fuit & expers literarum; ſi per alios ſcientiam habuiſſe dicis, quæro, præceptoréſne de patria fuerint? Qui ſunt hi, cur non à te nominantur? quo in oppidulo? quod quia miſerrimũ eſt, & contemptiſsimum, nulli modo ſunt, neque vlli fuerunt vnquam: ſi de aliqua ex celebrioribus Academiis, quando illas viderat, aut acceperat filius, qui Salmanticam, aut Cõplutum nullis annis anteuenit, neque ſi venit, vnquam plus biduo fuit. At quod tu planum facere contendis amplius vno menſe. Quas literas didicit? quibus in gymnaſiis? in quorum diſciplina verſatus eſt? Quomodo repentè literatus? Pretiũ alicui dedit? alio in loco dedit? cui dedit? per quem dedit? vnde aut quantum dedit? qui inops erat, & egens rerum omnium, vt vix ad alendos filios ſibi ſuppeteret? neque filij veſcerentur, cùm quiſquam hunc in villam, aut in opus aliquod non conduceret? nónne illis modis ad literarum cognitionem & ſcientiam perueniri ſolet? Et ſimul tibi in mentem veniat, facito quemadmodum ingenium iſtius depinxeris: hominem vaſtum & agreſtem fuiſſe, nul-

lo ingenio,neque memoria præditum, prorſus ad rem literariam ineptum. Qua in re prætereo illud, quod mihi maximo argumento ad huius inſcientiam poterat eſſe,in glebis, in arationibus, in vita horrida & inculta,in agreſti & ruſtica aſperitate literarum partem nullam reperiri, vt non cultus & elegantia in barbariæ mediæ fluctibus alitur,ſic non in ingenium hebes & obtuſum agreſtium & ruſticanorum hominum præſentia literarum. In Academiis literæ percipiuntur,ex literis gignitur ſcientia,ex ſcientia literati atque docti,ex doctis Prætores,Præfecti, Conſiliarij,Cenſores ſacræ fidei, quorum nihil in hoc homine, quem magnificè commendas,ineſſe videtur.

Enumeratio in peccatorem amplificata ad reprehenſionem cum repetitione, exclamatione & exemplis.

QVouſque tandem abutere peccator patientia Dei?quandiu Deum immortalem tuus furor aſpernabitur?quem ad finem ſeſe effrænata iactabit audacia? nihilne te maieſtas tanti Domini,nihil in te collata beneficia,nihil accepta vita,nihil conſeruatio tui ipſius,nihil illius in ſceleratos,téque minus ſceleratiores ſupplicia conſtituta,nihil pœnæ commouere potuerunt?latere putas peccata tua Deum immortalem? exploratos omnes tuos ſenſus, atque ipſius conſcientiæ latebras,& receſſus omnes habere cognitos penitúſque perſpectos non vides? Quid agas, quid loquaris,quid cogites præ ſua præpotenti maieſtate, diuinitatéque cœleſti tenere non animaduertis. O clementiam execrandam!ô furorem præcipitem!Hæc intelligit,hæc videt Deus,homo tamen peccat, peccat; imò inueteraſcit,& callum obducit flagitiis & ſceleribus ſuis.

ſuis. Fit ſcelerum omnium machinator & architectus, nullum genus peccatorum relinquens, nullum, quod non ſuſcipiat, prætcriens furit. Ille verò nunquam cogitat, quemadmodum vim immortalis Dei, & iram in ſe quotidie conuertat & inflammet magis. Ad inferorum ſedes te peccator præcipitari ſe veritate diuini numinis damnatum iampridem oportebat, in te conferri peſtem illam mortis æternæ, quam tu iampridem multis aſciuiſti. An verò Deus optimus, maximus Dauidem Regem clariſſimum, Vriæ necati, & libidinis captatæ cauſa, tot calamitatibus afflixit, & gentem Hebræorum perdidit innumerabilem, peccatorem autem quotidianis ſceleribus labefactantem magis ſtatum animi, & alios in exitium & interitum deducentem paſſim ſua lenitate feret? Nam illa nimis antiqua prætereo, quod Adamum de Paradiſi ſedibus deiecit in terram hanc vaſtam, atque deſertam, & poſteritatem ſuam, tot morborum generibus, malis infinitis, atque adeò cœlorum excluſione mulctauerit per tot annos in expiatam vſque Adami perfidiam aduentu expectato, & acerbiſſima morte filij ſui. Fuit, fuit ſemper tantũ odium & iracundia diuinæ Maieſtatis in ſceleratorum tyrannidẽ, vt flammarũ ardoribus quinque nobiliſſimas & ampliſsimas ciuitates abſumpſerit. Habemus eundẽ ſummũ præpotentémque Deum peccator. Qui conceptum habet idem in peccatorem odium vehemens & graue? Non abeſt diuinæ iuſtitiæ gladius, neque ſeueritas ad ſcelus vlciſcendum. Tu, tu, inquam, dico apertè peccator, erras vehementer, ſi perpetuam illam futuram lenitatem putas, qui tarditatem temporis grauitate ſupplicij compenſabit. Decreuit Deus optimus, ac maximus ſuperiores ciuitates flammis & incendiis vaſta-

re, parum amplitudo ſua, parum magnificētia adiuuit hominum multitudinem. Lucifer pulchritudine ſua ſuperbè extulit & inſolenter ſeſe. Minimum punctum interceſſit, quin inſtar fulguris in regiones inferorum datus fuerit præceps. Simili ſeueritate vſus fuit aquarum inundatione totum genus humanum delens, præter paucos in arca Noë ſaluos & incolumes, num mullum temporis alios Reges potentiſſimos & Imperatores terrarum pœna remorata fuit. At verò in te peccator tot annos in peccatorum ſordibus iacentem patietur diuina iuſtitia aciem hebeſcere gladij, iam pridem diſtricti, & in tui ipſius infigendi viſcera.

Amplificatio per enumerationem ex ſermocinatione.

SI hæc ad Regem delata fuerint, non ſolùm effugiemus, inquit, homines in ſuis quærendis vtilitatibus nimium diligentes: ſed accedit nobis etiam illud: Senator eſt C. Antonius frater M. Antonij, homo in fratris ſententia tuenda planè pertinax & contumax, quem minimè expediat eſſe, in hoc conſilio, quod conemur omni ràtione conſtituere. Propterea quod iam antea cùm frater in procuratione Regia delectus non eſſet, illam fratris repulſam non ſolùm grauiter tulit, ſed etiam aduerſarios vltus eſt. Hos Senatores ex illo die, quo res ad Regem deferebatur, non habemus. Q. Antonium & C. Sulpicium ſeueriſſimos, atque integerrimos viros, quod diuites & copioſi ſunt, Senatores habebimus, qui quoniam ſumma ſunt iuſtitia & integritate, ſenatoriam dignitatem ſi accipiant, vſui maximo noſtræ ciuitati futurum eſt. Hoc præſertim tempore, cùm ex nobiliſsima

&

& antiquiſsima familia L. Philippus, cùm ad cæteras res, tum ad gerendam Præturam homo ſumma vigilantia atque virtute Præturam inibit. Qui quoniam huic conſilio præfuturus eſt ita ex legibus & æquitate ciuitatem adminiſtrabit, vt pacato conſtitutóque conſilio noſtro magnam Prætoris perſonam magnámque Præturæ expectationem ad Oppidanorum ſummam voluntatem ſuſtinebit. Calendæ ſunt hodie Ianuarij, omnium breuiter animos & volunta tes explebit.

Secunda ratio amplificandi per enumerationem, ex ſermocinatione.

QVantum B. Dominici fuerit in Chriſtianā Religionem ſtudium ac pietas ſingularis arbitror ex eo cognoſcetis, ſi rogetis eundem, cur. Salmāticam ad literarum ſtudia profectus fuerit? vt Religioni literatus inſeruiret. Cur libros pro filio mulieris redimēdo vendidit? etiam vt Religionis in proximos caritatem oſtenderet. Quomodo id faciebat? tradens libros parenti, quos offerēti pretium vēderet. Si minus emptores darent, quàm popoſciſſet parens, aut quàm ad filium redimendum opus eſſet, ſe vendendum emendúmque proponebat Dominicus. Etiam quid amplius huc conciones ſuas, huc ſtudia, huc in animorū ſalutem ſuſceptas exercitationes conferebat. Ecquod fuit ſingulare tanti Confeſſoris in Religionem caritatis inflammatæ teſtimonium, quod Religionem inſtituit ad augendam propagandámque Chriſti Ieſu fidem, quorum commilitonum nomine? concionatorum fidei. Quid extremum? vitam ſuam pro eadem Religione dedere cupiebat in diſtrictos gladios & mucrones iugulo inimicorum infigendos.

Frequen

Frequentatio per enumerationem post laudem in oratione de laude B. Macharij.

CVm audiretis aliquem de solitariis Patribus loquentem, atque ita dicentem. Tu Machari in vasta solitudine Præfectus multorum fratrum fuisti tu cùm tibi tot fratres disciplinæque tuæ fuissent commissi, nihil per multos annos de cura solitudinéque remisisti: tibi apud eosdem omnis generis virtutum maximæ, clarissimæque susceptæ fuerunt exercitationes. Tu à fratribus virtutibus tuis gratiam ineras: tu exemplo tuo cœtus omnes excitasti: tu cùm aliquid faciendum esset, quod haberet quicquam laboris atque difficultatis, primus in omnium oculis laborem suscepisti: tu qui in via virtutis alacriores essent, qui à multis commendarentur res singulares agendas demandasti: tu dæmonem occurrentem tibi non semel & in animum inuadere molientem, aggredi, cúmque illo decertare fortiter ausus es: tu carnis appetitiones non inedia solùm & precibus, vexatione cilicij, sed susceptis maximis laboribus, onerum pendere grauissimo compressisti. Te per omne tempus nemo in solitudine tua non conuenire, nemo non videre cupiens multorum dierum iter faci ebat. Tu multas horas ad rerum diuinarum adhibu isti commentationem, tu corpus ita exerc uisti semper, vt animus Deo semper vacaret, tu præter modum, prætérque communem carnis imb ecillitatem, vigiliis, inedia corpus conflictasti tuum, vexasti & adeò redegisti in seruitutem, vt animo obedientem effeceris, tu totum illud tempus, quod i n solitudine posuisti, cilicio carnem intus lacerans corpus foris sic abiecisti, depressistíque vestitu att rito, dissutóque vt inter tuos cum tunica talari crassissima

ſiſſima contemptiſſimáque verſareris. Tu propter amorem caritatémque tuam pertentatos aliquorum animos & oppreſſos prauitate dæmonis ſedaſti & coēgiſti ad ſæculum redeundi ſuſceptam obiicere cōgitationem. Tu denique cum perenni humani generis hoſte congrediens & confligens acerrimè, ex illius ore audiſti, tua ſæpe demiſſione ſe perterritum dolentem frementémque fugiſſe. Atque hæc tot ac tanta tuarum virtutum ornamenta, in hominum obliuione iacere voluiſſes & ſempiterna taciturnitate tegi. Hæc ſi quiſquam de tuis fratribus diceret, num à tuis laudibus abſtinere poſſet.

Frequentatio ſecundi generis ex enumeratione de Chriſti Ieſu notalitiis.

QVare gaude tuo iſto tam excellenti bono Chriſte Ieſu, fruere fructu & gloria, tum Paſtorum aduentu, tum Regum muneribus. De genere hominum, quod in priſtinam dignitatem reſtitutum veniſti, quoties cogitabimus, toties de tuis maximis beneficiis, toties de natura Diuina cum humana in vtero Virginis copulata, toties de tuis natalitiis, toties de tuæ miſericordiæ monimentis cœleſtibus ac diuinis cogitabimus, quæ non humana & peritura, ſed æterna ſunt & immortalia, & planè debeo dicere in cœlorum ſedibus collocanda. Tantus eſt ſplendor in tuo aduentu, tanta in natalitiis & virtutibus tuis meritorum præſtantia, vt omnia humana fortunæ telis expoſita, hæc cum ſæculorum omnium ſint æternitate permanſura.

Frequen

Frequentatio ad superioris similitudinem de viro clarissimo Rhetorum inuisente classem.

QVare gaude Rhetorum classis hoc tãto bono, fruere fortuna ac fœlicitate tãta, fruere beneficio & splendore tuas illustrante sedes. Ex quo maxima est vtilitas, gloriáque Rhetorũ classi. De luce hodierna, quam faustam ac fœlicem videtis, quoties cogitabitis, toties de beneficio tanto, toties de aduentu præsenti fœlicissimo, toties de liberalitate maxima, toties de fœlicitate, qua vsi fuistis, cogitabitis, quæ non modò ad literas spectat, sed ad virtutem maximè, quæ cùm ad animum redundent, bona dicere potestis vera & solida. Tanta accessit vtilitas vestris studiis, tantum in accepti beneficij magnitudine incrementum, vt non à fortuna oblatum, sed à Deo optimo ac maximo planè impertitum esse videatur.

Digressio per enumerationem.

ATque vt omnes intelligant me aduersario meo tantum laudis tribuere, quantum doctissimo & sapientissimo Doctori tribuatur, dico eius ingenio & scientia maximas & nobilissimas Academiæ partes susceptas fuisse, iuuentutémque plurimam liberaliũ artium atque Philosophiæ præsidiis munitas, & instructas fuisse. Eidem cathedram sacræ Theologiæ, quæ ab aliis efflagitabatur doctissimis sapientissimísque candidatis, magna difficilíque contentione, sui ingenij, maximæ scientiæ & exquisitæ doctrinæ documento dato, plurima sacræ Theologiæ scholasticorũ suffragatione fuisse delatam. Ab eodem Doctore cathedrã hanc per quadriennium summo studio, labore & eximia nominis celebritate ornatam esse atque illustratam. Magnam Academiæ præterea spem suis

præ

prælectionibus eiusdem cathedræ retinendæ allatam, patefactúmque tanto Doctori fuisse aditum ad Primariam decursu temporis obtinendam Doctorũ consessum clarissimum, omnibus sapientiæ ornamentis florentem, atque ipsam denique totam Academiam tantæ sapientię lumine illustratam profiteri sese atque testari. Atque hæc omnia suis maximis & immortalibus in Academiam meritis extantibus fuisse consequutum addo. Satis opinor hoc esse laudis, atque ita reputo, vt hoc vos intelligatis à nullo candidatorum, qui hanc cathedram contẽdunt, Doctorem Ioannem Ildephonsum similiter ex hoc loco laudatum. Requiretur fortasse nunc, quemadmodum cùm hæc ita sint, præsens mihi cũ tanto Doctore possit esse magna cõtentio. Cognoscite suffragatores: non enim sine causa contentionem ~~hanc cum~~ tanto Doctore suscepi.

Amplificatio per enumerationem in ingressu laudis alicuius.

VEnio nunc ad istius, quemadmodũ ipse proposui studia, vt homines vulgò, artes atque disciplinas vt qui dotes hominis agnouerunt, sapientiã. Ego quo nomine appellẽ nescio: pelagus immensum & infinitũ nauigare incipiamus, vos postea hominẽ tantũ, támq; sapientẽ, quo volueritis nomine & honore prosequemini. Multitudinẽ prius & diuersitatem rerũ accipite; deinde fortasse nõ magnopere laborabitis, quo nomine appellãdũ putetis. Nego in Latina lingua tã copiosa, tã ornata facultate, tot flosculis, tot ornamẽtis Oratoriis abũdante vllã vim oratoris, vllũ exquisitũ dicendi genus, & Ciceronianũ fuisse. Nego vllam margaritam aut gemmã poëseos fuisse, aut quicquam ex politioribus literis, & Historiæ Annalibus depromptũ poëticum ornamentum, Historicum, Oratoriũ. Nego vlla

vlla eſſe Hebraicæ aut Græcæ linguæ, aut Philoſophiæ tam egregiam cognitionem, neque in Poetis, neque in Oratoribus, neque in Philoſophis fuiſſe, quin perceperit & habuerit. Quod ab illo ſæpius factum fuit periculum, in diſputationibus, & in ſcriptis atque prælectionibus. Magnum videor dicere. Attendite etiam quæ ſequuntur. Non enim ornandi, neque amplificandi cauſa dico. Nihil in liberalibus artibus, neque in Ariſtotele, neque in auctoribus antiquiſſimis, atque recentioribus, nihil in Matheſi, neque Arithmetica, non in Muſicis, non in ſacra Theologia tam abſtruſum reperietur atque reconditum, quòd ſcientiam iſtius hominis & cognitionem fugere videatur. Vnde igitur potiùs incipiam, quàm à literis politioribus, quæ ſibi puero primùm in amore, atque in deliciis fuerunt? aut ex tanta artium & diſciplinarum multitudine? Antequam aggrediar ad illius maxima grauiſſimáque ſtudia, ab Humanioribus, à Græcis & Latinis literis incipiam: ſic enim facilius perſpicietur, qualis in maioribus ſublimioribúſque ſtudiis fuerit, quæ coluit, quæ adoleſcens, atque iſtius ætatis, in qua nunc eſt, proſequutus fuit: cùm in pueritia, quæ patiẽs non admodum eſſe ſolet laborum, & maxime inimica contentionis tam illuſtrem ad Dialecticen, & ad ſacram Theologiam aditum ſibi comparauerit.

De enumeratione in epilogis dominante.

SIue epilogus fiat per enumerationem ſolùm, ſiue per commiſerationem, ſiue per vtriuſque ſocietatem & coniunctionem Enumeratio magnam habet dominationem in Peroratione, id quod exempla teſtabuntur.

Epilo

Epilogus per enumerationem siue frequentationem cum petitione.

QVare colite Hispalenses Patronum insignem sanctum Ermenegildum fide ea, quam bello contra patrem suscepto videtis comprobari, tum dignitate, tum auctoritate Patroni. Patientia autem tanta, quantum eam conuenit existimari, quam vinculis, ferro, & mente confirmatam esse videatis. Causa verò eiusmodi, quæ luce claritatis eximiæ, cantu Diuinarum vocum, & iudicio Matris Ecclesiæ comprobetur. Quæ cùm ita sint, petimus à vobis, Hispalenses, si qua non modò humana, verùm etiam diuina in tanti Martyris gloria commendatio debet esse, vt eum, qui vos vestram vrbem, qui vestros maiores, qui posteros amplitudine sua liberauit. Qui etiam diuinis Christianæ Religionis mysteriis æternum se morte sua testimonium dare constituit. Quiq; est eo numero, qui semper apud omnes Martyres habiti sunt atque dicti, sic in vestram defensionem patronum adoptatum veneremini inter vosque recolatis anniuersaria celebritate, vt religione vestra honoratus, & in summa gloria habitus ab Hispalensibus, & debito honore cultus esse videatur.

Epilogus per enumerationem ad misericordiam captandam in cathedræ petitione.

OMnia circunspicite, non Magistratum modò, à quo scientiam iuris ciuilis habeatis, sortiri poteritis, atque adeò vnde commodo quidem vestro fontes sacræ Theologiæ haurire, sed aliarum bonarum artium adiumenta & instrumenta necessaria petere ad absolutam Iurisprudentiæ cognitionem percipiendam. In quibus comparandis multos & magnos labores suscepi per omne tempus libros omnes & ve-

terum Romanorum & Græcorum Annales, vt aut ius ciuile accuratiùs intelligerem, aut ad Iuriſconſultorũ mentẽ & ſententiã interpretarer: obſecro vos & oro per pietatẽ matri debitã per fidẽ iuſiurando datam, per iuſtitiã in ſuffragatione ſeruandam, per Academiæ incremẽta, per cunctorum ſcholaſticorum, per veſtrûm omniũ, quibus antiquius nihil eſſe debet, progreſſiones, vt hoc tempore noſtri rationẽ habeatis. Etſi non paupertatis, at antiquitatis, ſi nõ tẽporis at iuſtitiæ, nulla capiat obliuio, vt vobiſcũ, in qua Academia tempus anteactæ vitæ cõtriui laborãs atque deſudans, in eadẽ hac in honoris ſede collocatus manere poſſim. A quibus ſubleuabor, ſi à vobis repudier? in quas ſedes recipiar, ſi ab hac Academia eiiciar? Quos præter Auditores, præter ſuffragatores appellem, habeo neminẽ. Vobis me totũ, vobis ſtudia noſtra progreſſúſque cõmitto. Vobis cõmitto exiſtimationẽ ac ſpẽ reliquæ vitæ tot laboribus & vigiliis probatus, ſpectatus cũctis in literariis cõcertationibus, variis in diſputationibus argumẽtorũ acumine nõnullo, & paſſim in arida ſæpe ieiunáque materia, in ardua ac difficili, in abſtruſa & recõdita, argumentorũ obiectu frequẽti proceſſúque fœlici commẽdatus, celebratus ore veſtro, linguíſque Doctorũ, atque denique in renunciationibus liberaliũ artiũ, & ſacræ Theologiæ, primus tanto plauſu, tanta ſemper acclamatione declaratus omnis generis & ordinis ſpectatorũ. Non nudus, & inanis ab ornamentis neceſſariis, ſed inſtructus, & munitus præſidiis omnibus ad vos venio, tandẽ obſecro, ſuffragatores æquiſſimi, vt quam exiſtimationem, quam expectationem in hoc theatrum in ſtudiis tot annorum acta iam ætate decurſáque attuli, eam faciatis conſequuta cathedra per vrbẽ, & per gymnaſia, per Academiam, alacrẽ

lætám

lætámque volitare. Nec is,de cuius iustitia nemo quidem dubitat, à competitore superatus, indignissimo dedecore,turpissimáque ignominia notetur.

Alter epilogus per commiserationem.

QVapropter commendata Iurisperitia Pontificiáque facultate, Patres, iam facilè perspicere poteritis amissas esse in orbe terrarum ciuitates, amplissimas ornatissimásque prouincias regnorum omnium & Imperiorum ditionem omnem longissimam latissimámque interire prorsus, nisi hæc omnia nos Pontificij Cæsareíque iuris auctoritate cõseruemus. Quid enim Hispaniæ, quid Italiæ, quid reliquis terrarum locis fiet, si harum facultatum præsidia Reges non habuerint,& iuris vtriusque peritorum numerum & nomen non auxerint? Quid enim potest esse, in quouis gènere mali,quod non ad miseros homines, vtroque iure sublato per summum detrimentũ atque perniciem non perueniat. Cui conseruandis bonis sibi consulere voluerint,ipsa per summam iniuriam auferentur. Cùm domos, atque possessiones retinere cupierint,per vim agris & suis penatibus homines euertentur? cùm pecuniæ debeantur nunquam exigi poterunt:cùm optimam existimationem retinere cupient homines,omnibus iniuriis afficientur.Dixi iam antea, vt has duas artes retineatis,ipsam rationẽ bene viuendi,legũ magis atq; Pontificũ decretis, quàm vllis artificiis,&machinationib.humanis teneri.Etenim ad incertos casus & euẽtus canonũ sacrorũ & legũ bonarũ præscriptiones spectãt.Homines porrò sunt, quorũ audacia suppliciorũ metu cohiberi non possit, si autẽ veritas iudicium fuerit in flagitiis vindicandis consequitur tranquillitas in rebus publicis, vt aut rectè faciendum intelligant homines, si viuere volue-

rint, aut malefacta, si rectè non fecerint, grauiter vindicanda. Quod si hæc non essent omnia, si populis, vrbibus, & Imperiis, si generi mortalium suis institutis & decretis leges non deseruirét, etiámne hæc legum ignorabimus edicta & decreta Iuris Pontificij sanctissima ad vitam & spiritum inter mortales tuendum valere? etiámne ad animorum salutem, cùm maleficia prohibeant, non aspicimus, afferre plurimum vtilitatis? etiámne ad virtutum omnium, & fidei conseruationem vim habere incredibilem? etiámne ad colendã hominis vitam, & à bestiarũm feritate ritúque disiungendam præsidiis maximis vtramque scientiam esse munitam? Itaque hæc, Auditores, quæ desiderari omni ratione potuerunt his duabus scientiis inesse docuimus. Omnes Iurisperiti Præfecturas atque à Regibus delata rerum publicarum gubernacula videtis. Neque quidquam aliud agitur hac oratione, nisi vt hæc duo præsidia firmissimáque propugnacula leges atque sacri Canones propter suas vtilitates & opportunitates maximas, & simul propter præstantiam & dignitatem suam, vestro studio, atque diligentia, me hortatore suasoréque, quo æquum est in honore & gloria hisce temporibus habeantur.

Tertium perorationis genus.

Videtis igitur Christum Iesum discipulis inspectantibus & Virgine Maria in cœlorum Regiones ascendentem, plenum gloriæ, plenum splendoris, plenum maiestatis infinitæ. Videtis positum in vestra manu ac potestate auxilio tanti Domini & suis meritis immortalibus, ad eam, in quam sua se virtute intulit, cœlestem aulam aditum vobis patefaceret

glorio

gloriosum & immortalem. Videte igitur vtrum sit æquius vos Christianos homines, ad tantam gloriam vocatos in tantam dignitatem efferendos, si per vos nō steterit, inter diuinarum mentium cœtus collocari aut dedi inimicissimis atque immanissimis inferorum legionibus, præsertim cùm tot vobis auditæ fuerint res, quæ vestros animos pro vestra dignitate amplificanda excitare debeant. Primùm gloria tanti Domini, quam partis de ferocissimis hostibus, trophæis & tot monimentis rerum gestarum magnificentissimis clarissimam effecit. Tum actus Apostolorum spectantium & ipsius maximè Virginis Mariæ, quæ huic tanto adfuit spectaculo, præsentia, qui & omnibus ornamētis, & animorum dignitate floruerunt, deinde recens memoria fratris maximi, cuius ingressu in Beatorum sedes hodierno die nō homines solùm natura immortalitate cœlesti coronatur, sed supra cœtus omnis generis & ordinis Beatorum ad Patris æterni sedem collocatur. Postremus scopus huius actus gloriosissimi, & ascendentis Christi Iesu spectaculum ad omnes vitæ nostræ partes, si Beatorum gloria perfrui voluerimus rectè constituendas cohortans atque persuadens. Quare si excitandi etiam estis à me, qui pro concionis exitu estis Auditores. Video hoc præcipuè pro spectaculi præsentis ratione vobis persuadere oportere, vt ex omni genere rerum, gloriam Beatorum, cuius cognita bonitas, conditio, & fœlicitas in Dei optimi & maximi aspectu consistit, diligenter vobis acquirendam existimetis. Fuit magna semper bonorum virorum in Ecclesia Christianæ Religionis copia, quæ cùm semper fuerit, semper in hanc illum gloriam, in ipsam æternitatem animorum intendebant. Quid faciendum vobis est, quorum vestigiis insistitis &

eorum studiis ad gloriam hanc aspirantibus & diei præsentis fœlicitate ante vestros oculos versante, cum dæmone præsertim insidiante semper & ipso mundo partim vitiorum agminibus, partim suis inanissimis rebus in animorum arcem inuadente, tot bella aut à vobis necessariò suscipiantur, aut subitò atque improuisò nascantur, nónne & animum ad ineundum certamen erigendum, & eundem magnitudine splendoris & gloriæ cælestis inflammandum putatis. Recordamini quos socios & comites habuerit Christus Iesus, quos Ecclesia martyres inuictissimos, quos singulæ Christianorum Prouinciæ omnibus maximis virtutibus redundantes, ad populorum & vrbium suarum tutelam & defensionem adoptarunt, tum vestræ ciuitatis Iustas, & Rufinas ac Isidoros, atque celsissimum Regem Ermenegildum Martyris laurea condecoratum hoc tempore recordari vellem. Præterea dies ipsos Domini nomine appellatos, auspicia cunctarum hebdomadarum fœlicissima, atque diem patefacientis Christi Iesu gloriæ immortalitatem, & foras proferentis in monte Thabor tribus discipulis visendam spectandámque iucundissimè. Agite nunc, inferte oculos in Beatorum aulam cœlestem, introspicite penitus in omnes cœli partes, vtrum videtis quidquam desiderari posse, quod hac gloria Beatorum maius, quod magis appetendum sit. Quæ si diligenter attendere volueritis, & mentis oculis cœlestem hanc gloriam collustrare, profectò vos ad labores impigros, ad iniurias patientes, ad disciplinæ vsum exercitationem alacres, ad omnem casum, fortunámque aduersam fortissimos, ad humanarum rerum contemptionem veros Iesu Christi sectatores præstabitis. Nihil nisi de Deo, nihil nisi de Christo Iesu,

nisi de Matre sua, nisi de Beatorum gloria cogitabitis. Infestis signis inferuntur dæmones, in vestrum animos inuadunt præcipiti ac cæco furore, vos & multis & firmis præsidiis Christo Iesu adiutore potestis huic immani, intolerandæque feritati resistere. Primùm obiicitur contra istorum impetus Christus ipse Iesus, cuius robore & infinita virtute pugnam inituri sumus, & vt à Christo aliorum egregiè fidelium administrorum contra dæmonem, animi liberati fuerunt: sic à nostro capite legionum infernalium impetus terrorésque depellet. Constituitur Rex altera parte gratia sacramentorum, quæ profectò non modò virtute sua resistere hostium furori possunt, sed etiam acies hostiles fundere atque delere. Atque ex ipsorum Sanctorum precibus, ex meditatione gloriæ Sanctorum, ex cognitione Christi Iesu in cœlorum sedes ascendentis maxima firmissimáque auxilia sumuntur. Veniet nobis subsidio maximo virginum cœtibus comitata Virgo Maria, Parens Iesu Assertoris integerrima, quæ Regina cœlestis aulæ præsidens maiestate summa sedibus illis altissimis, & tanto splendore, gloriáque redundantibus preces filio pro nobis adhibere nunquam intermittet. Quamobrem nemo Christianæ fidei cultor sibi vlla excusatione vtendum putet. Omnes ciues cœlestis aulæ, spiritus Diuini, Virgo sanctissima, Christus Iesus vno consensu vnáque voluntate nos tuebuntur. Quod si tantas auxiliorum nostrorum copias perditus aliquis atque dissolutus despexerit, obsecro per Christum Iesum, per gloriosum eiusdem in cœlorum sedes ascensum, antequam gratiam cœlestem abiiciens à

ſuo ſe creatore diuellat, atque diſtrahat, obeat cœleſtem aulam, colluſtret ſedes & tabernacula Beatorum, & valere ſanctos iubeat omnes, iubeat valere ſpiritus omnes diuináſque mentes, & inter tantam vim ac multitudinem Angelum cuſtodem iubeat valere, iubeat valere Virginem ſanctiſſimam, valere Chriſtum Ieſum in perpetuum: valere denique celſiſſimam Triadem, tum cùm maximè nuncium cœlo remiſerit, quæ Dei clementia fuit & erit infinita ſemper, eius fortaſſe menti ſpeciem aliquam Beatorum & viſionem ſuauiſſimam admirandámque diuinitus obiiciet: qua homo commotu ab humanis rebus abſtrahatur & ad cœleſtes mutata prorſus voluntate rapiatur.

ADIVNCTA.

Adiuncta ſunt, quæ cum re ſunt coniuncta, vt locus tempus, vt ea quæ rem circunſtant, vt veſtitus & comitatus hominem circunſtant, & apparatus, colloquia, pedum crepitus, ſtrepitus hominum, rubor, pallor, cæteráque, quæ ſuſpicionem poſſint mouere. Latiſsimè patent Adiuncta, námque in hominis ánimo vel corpore ſunt, vt virtus, vt oris ſplendor vel deformitas, aliáque innumera comprehendũt: ſic ad Adiuncta ſpectant literarum ſtudia, honores publici, & priuati, patria, genus, natio, reſponſa, quæ vitam comitantur, & conſequuntur poſt mortem habiti honores: ſic Cicero laudat Pompeium in Manilia- na à virtutibus imperatoriis, Cæſarem in Marcellina oratione à miſericordia, fortitudine, bellicis laudibus.

De

De antecedentibus & consequentibus.

ANtecedentia ſunt, quæ rem antecedunt, vt iuſtitia virtutem, homo animal, ædilitas magiſtratum, ortus Sol diem.

Conſequentia ſunt quæ rem neceſſariò conſequuntur, vt hominem animal, iuſtitiam virtus, ædilitatem magiſtratus, Solem dies.

Sol eſt, igitur dies eſt, ab antecedentibus. Dies eſt, igitur ſol ortus eſt, à conſequentibus. Hinc illud Ciceronis Ph. 7. Luculentam plagam accepit, vt declarat cicatrix. Probat Cicero, quoniam cicatrix magna eſſet, vulnus quoque fuiſſe magnum.

LAVS EX ADIVNCTIS Solis B. Ioannis Euangeliſtæ.

IN Beato Ioanne Euangeliſta multa ſunt, eáque præclara ornamenta, quibus mirum non eſt, carum adeò fuiſſe ſuo Præceptori. Nam virtutes, quæ in reliquis noſtræ Religionis Anteſignanis ſparſæ ſunt, atque diffuſæ, in tanto Principe coactæ coaceruatæque reperientur. Atque inter alias (omnes enim enumerare velle, fuiſſet infinitum) quanta fuit ille demiſsione? qui cùm ſe carum eſſe videret Aſſertori Ieſu præ reliquis & dilecti nomine & honore affectum, nunquam tamen prærogatiua tanta, ſeſe iactauit inaniter: ſed cùm ſuauiſsimum illud nomen vſurparet,

ſemper ad Diuinæ largitatis gloriam & magnificentiam conferebat: cùm rogare Dominum & percunctari poſſet de multis rebus humiliter atque demiſsè gerebat ſeſe. Quę fuit illius comitas & affabilitas? quæ iucũditas atque ſuauitas in tanta dignitate, qua diſcipulos ſibi plurimos adiungebat, & hominum colligebat beneuolentiam, & gratias omnium retinebat? quę caſtitas & integritas corporis & animi? cuius nomine ſingulari eximium ſe illi præbuit Chriſtus Ieſus & eidem Virginem de cruce Patri iam Æterno ſpiritum extremum exhalaturus commendauit. Ex Diſcipulorum delecto numero vnus ille ſomnum cepit, in ſinu complexúque Aſſertoris ſui. Quæ fortitudo? quæ magnitudo animi, cùm in mediis fluctibus cruciatuum Præceptoris Chriſti palatium Iudicum ſolus ingrediebatur, & animum patefaciebat alumnis veteris legis. In multis percontationibus, in multo ſtrepitu ſacerdotum, in multo furore, atque hoſtili amentia fortem & inuictum retinuit animum? Quæ fides? quàm clara & illuſtris? cum reliquis ſociis & comitibus fugatis atque diſperſis, in paſſionis vehementiſſima turbulentiſsimáque tempeſtate, ſolus ille permanſit cum Præceptore ſuo, plenus fidei, plenus animi. Ibat & redibat ad virginem, vt faceret participem tantorũ cruciatuum Matrem Domini ſanctiſsimam. Ad extremã crucem cum Maria fuiſſe ſcimus eundem, & Filij extremum ſpiritum excepiſſe teſtem locupletiſsimum admirabilium & ſtupendorum operum, quæ mortis Domini tẽpore grauiſsimo diuina virtute patrata fuerunt. Quæ fuit patientiæ magnitudo, cùm tyrannorũ comprehenſionem, cùm contumelias, & probra maxima, cùm vim olei feruentis, cùm flammas ignis ardentis, cùm denique ſolitudinem deſertam, & per tot

annos

annos exilij grauitatem in tanta rerum penuria & inopia maxima, radicibus & herbis vescēs syluestribus, lætus & hilaris patiebatur? Quæ denique caritas ardēs & inflammata, qui nihil agebat, nihil loquebatur, nihil cogitabat nisi facta caritatis? Hanc suis in cōcionibus, in publicis & priuatis sermonibus cōmendabat discipulis suis: huiusce virtutis commendandæ cùm finem nullum faceret, & ad se ipsos amore mutuo cōplectendos discipulos hortaretur, illi cupidissimi mētis præceptoris tenendę, & quo iterata, & toties geminata caritatis colendæ verba spectarent, percontantibus discipulis de proposito frequētiore, de caritate loquendi, responsum largitus est huiusmodi, quo maxima præclarissimáque caritatis dignitas cernitur. Quoniā, inquit, omnes virtutes vna caritas complexa est, quā si quis coluerit, aditum sibi clarum & illustrē ad cœlestis aulæ gloriam patefaciet. Has omnes virtutes cum cogito tanta cum præstantia fuisse in B. Ioanne Euangelista, iam nunc minimè miror, illum tantis à præceptore prærogatiuis & immunitatibus donatum esse.

Laus B. Ermenegildi.

Videamus virtutes tanto Principe & Hispalensi Patrono dignissimas, atque illius maximas & clarissimas dotes à primis suæ traductionis tēporibus ad nostram Religionem monitis & hortatu Leandri sanctissimi in tanto Martyre perspectas & cognitas. Videamus autem imprimis fidem, quam pater nullis precibus, nullis allegationibus Principum, nullo Arrianorum hortatu, nullis minis neque terroribus, non cum exercitu contendēs Hispalim celeritate maxima, non comprehensione, non mortis periculo, non

intenta

intenta ſuis ceruicibus bipenni diriſſima labefactare potuit. Intueamur cõtemptionem atque deſpicientiã rerum humanarum, quas tam parui habuit, vt non patrimonium lautum & copioſum, nõ reditus annuos & quidem ampliſſimos, non ædes magnificus & laxas, nõ pulcherrimam ſupellectilem, non denique diuitias hominum vſitatas & communes, quæ magnam viris ſanctiſſimis laudem, & gloriam, & nobis ad dicendum de tantis támque eximiis rebus materiam ampliſsimã compararũt, ſed ditionem Regnorum potentiſſimam diademata gemmis illuminata fulgentibus, ſcepta ex auro puriſſimo facta, ſolium Regiæ maieſtatis altiſſimum, omnem potentiam & magnificentiam Regum maximorum ſuperbiſſimam, quibus nihil eſt in orbe terrarum opulentius, nihil clarius, neque illuſtrius, ſpretam' cõtemptámque commemorabunt oratores. Quam verò magnanimitatem prædicabimus? Quæ celſitas & exaggerata Regiæ dignitatis maieſtas? qui nihil in rebus humanis quamuis eſſet inſigni pulchritudinis ſpecie excultum, putauit expetendum, omnia verò contemnenda repudiandáque pro cœleſtium ornamentorum eximio ſplendore? Quam patientiæ laudem excolemus, qua comprehenſionis iniurias factas, & Arrianorũ furorẽ pertulit ſæpe ac ſæpius ad carcerem ſatellitũ miſſorum, vincula manibus & corpori ſuo iniecta, prægrandes ferri catenas & illum ſqualorem, & ſordes, tantam laborum & moleſtiarum acerbitatem, carnificis os & vultum ferocem ac truculentum, animum ferreum ac ferinum, intentam in caput & infixam tanta diritate bipennim, qua diuiſum in duas partes caput illud Regium & excelſum, totum ſanguine manare cœpit & à vertice in pedes vſque flumine largo profluere? Non mortem Regis glo

gis gloriosam lux clarissima splendore de cœlo diuinitus allato illustrauit? non tenebras noctis, & carceris angusti caliginem depulit radiis longè latéque diffusis, & locum illum, quod Hispalenses viderunt, immensa claritate complentibus? non cantus exauditi fuerunt cœlestes atque diuini? quibus laus immortali Deo tribuebatur, & Rex inuictissimus ad Martyris lauream accipiendam vocabatur. Vnam (vt cæteras virtutes prætereamus) caritatem tollamus in cœlum, non enim Regem clarissimum Regnorum amplitudo ad imperium, non Regis dignitas ad Regiæ maiestatis splendorem, non subditorum multitudo ad inanem speciem, nō diuitiæ & opes Regiæ ad plausum & iactationem, non denique decora & ornamenta Regum potentissimorum, quibus capiuntur delectantúrque mortales ad sæculi voluptates perfruēdas auocauerit. Non filiorum amor de caritate Dei, non vxoris deliciæ suauitatésque de Christi Iesu amore flagranti quidquam detraxerit. Diuitias & opes Regias, diadematis splendorem, sceptri existimationem, solij magnificentiam, omne regale decus contempsit & spernatus est cœlorū & Christi Iesu flagrans amore cœlesti. Quid quod filium, Principem regnorum, vnicum suorum Regnorum successorem, paruulum & nondum sex annos natum, delicias & amores, vxorem splendidissimā, sanctissimámque fœminam, sociam & comitem vitæ, filiam Gallorum Regum, magnum incitamentum, & stimulum acrem ad modum traductionis ad fidem à sua societate disiunxit, distraxit & amandauit in Itàliam: dicam clara voce, vt omnes audiatis, & in Deum immortalem amorem Regis inflammatum agnoscatis, misit obsides prò pecuniis mutuis ab bellum impio sacrilegóque parenti pro

Christia

Christiana Religione faciundum. Hæc si in Ermenegildo non inessent caritatis admirandæ magnitudo putatis illum tanta Fide, tanta magnitudine animi, tanta cõtemptione rerum humanarũ,tanta patientiæ præstantia, denique Martyris infulis & insignibus clarissimis decoratum ornatúmque florere potuisse.

Laus Cæsaris.

SI quem in re militari ducem, fortem & inuictum Imperatorem laudauit antiquitas,hunc Cæsarem maximè cæteris, qui fuerũt,præponendum iudicaret. Cuius àpueritia in re militari vita cõsumpta nullum à bellicis laboribus tempus vacuum habuit,qui miles fuit maximorum Imperatorum.Prima autem stipendia fecit in Asia M.Thermi Prætoris militiam sequutus.A quo,velut à Sylla Pompeius contra duces Marianæ factionis in Italia, ad accersendam classem adolescẽs,ac pene puer missus est in Bithyniam,in obeũdo munere, talem se præstitit, vt Regem & totam Prouinciã comitate sibi deuinxerit & facilitate sua.In eadem adolescentia positus seruilio Isaurico Imperatore meruit in Cicilia.A qua mors illum Syllæ non multo pòst tempore reuocauit in vrbem Romam. Magna iam nominis celebritate commendatus erat omnibus & in spem adductus alicuius Prouinciæ senatus auctoritate & populi Romani benignitate consequendæ. Neque spes equidem illum fefellerat. Omnium enim Romanorum in illum oculi coniecti, omnium animi Cæsarianæ dignitatis amplificandæ cupidissimi videbantur. Primum vrbanis Magistratibus relictis(nam de fortitudine dumtaxat est in animo mihi dicere,non longior videar esse,

quàm

quàm exercitationis ratio postulat) Quæstori obuenit Hispania, quã cũ lustraret, cũ ille cũ imperio potestatéque sua Gades venit, quæ id temporis vrbs erat clarissima, & vna de quatuor, quæ conuentus iuridicundo florentissimos habebat, ad Alexandri Magni statuam constitisse dictus est, & ad illam ingemuisse, & quasi pertæsus ignauiam suam, qui nihil adhuc memoria dignum gessisset in ea ætate, in qua toto iam terrarum orbe potitus fuisset Alexander Magnus. Aspirat igitur iam inde ab illo tempore ad magnas expeditiones; ad capiendas Prouincias, ad ferocissimas gentes subigendas. Fauet fortuna desideriis, & conatibus Cæsaris mittitur Prætor in vlteriorem Prouinciam, pacata reuertitur ad Consulatum, triumphúmque debitum. Sed ne triumpharet, causa fuit, Cõsulatus, quem cùm consequi non potuisset, nisi priuatus, repudiato triumpho ad Consulatus petitionem totus incubuit. Abiens Consulatu nactus Galliam Transalpinam, & Cisalpinam & Illyricum, & progressu temporis comatam ad quinquennium, decreto senatus adiectas Prouincias ad suos conatus, & ad animum explẽdum idoneas, quot & quanta prælia fecit? quot exercitus fudit, quot superauit? quot ad internecionem deleuit, deinde Ariouistum Regem excitantem inuehentémque secum innumerabilibus Germanorum copiis, duobus filiis duabúsque captis vxoribus fugere cœpit. Maximum fuit prælium in Belgarum gentem, quæ tertia pars Galliarum est. Quam in Cæsarem ardentem, secúmque innumerabiles copias, ex diuersis maximéque bellicosis hominibus armatas ducentem, & ex syluestribus locis erumpentem virtute sua simili rerum magnitudine gestarum in Gallia profligauit. Pacatas iam atque sedatas habebat Gallias Iulius Cæsar, cùm

ſar,cùm nouum exortum eſſet, grauiſsimum periculoſiſsimúmque omnis generis Gallorum, & eorum qui victi fuerant,& illorum qui nunquam ante arma ceperant contra populum Romanum, atque tanto periculoſius, quod Cæſar aberat in Italiam profectus: vnde celeriter rediens nauali pugna ſuperatos, qui bello ſuperfuerant,vt in officio Galliamcontineret & gentem ad omnia conſilia mobilem deterreret, hos partim interfecit,partim ſub corona vendidit.Nihilo ſecius Germani viribus ſuis & multitudine confiſi,& natura maximè loci muniti, quod Rhenus interiectus eſſet, quem propter altitudinem rapiditatémque ſuam Romani non facile tranſire poſſent, multas gentes excitarunt.Sed ponte incredibili celeritate confecto, proh Deum immortalem! quot quàm innumerabiles, quàm bellicoſæ, quàm feræ & immanes à Cæſare ſuperatæ fuerunt? non armis, non ferro confligens, ſed ſolum aduentu ſuo ſueuos feros & immanes, quorum eſſe centum pagos & populos conſtabat, totámque Germaniam partam deterruit, partim præliatus maximis cladibus affecit. Sed quid ſingulos commemoro, fuit ea laus Cæſaris, vt annis nouem, totam Galliam, quæ à ſaltu Piryneo,Alpibúſque & monte Gebennæ,fluminibus Rheno, & Rhodano continetur, patétque in circuitu ad bis, & trecies centum millia paſſuum,populo Romano parere fecit. Et taceo ſocias ciuitates, prætereo de populo Romano benemeritas gentes quas exercitu ſuo tutatus, & ab immaniſsimis gentibus, & in illud vſque tempus incredibili ferocitate exultantibus defendit.Ecce igitur Hiſpaniam vlteriorem,duas ſcilicet Hiſpaniarum florentiſsimas partes Bethicam atque Luſitaniam à C. Cæſare Prætore

paca

pacatas, consulares verò Prouincias Gallias, quæ subiectæ populo Romano fuerunt, conseruatas, aliquot alienatas, maximéque inimicas imperio tanto, non deterritas duntaxat,& superatas,sed onere tributorum populo Romano persoluendorum grauatas. Quid aliud restare videbatur ad fortitudinem clariorē & illustriorē reddendā? Quis vnquam ad Britanniā accessit mari semper periculosissimo tutā & propter gentis feritatē, neque à populo Romano,neq; ab aliis gētibus bello attētatā vnquam? huc se incognito mari recepit,primo res malè processit. Aduersa tēpestate iactatus, magnā partem classis amisit,sed refertis nauibus, aliis denuo factis Britanniam inuadendam capiendámque curauit,& contra vim tempestatémque maris turbulentissimam contendens victis iam atque fugatis hostibus in flumen Tamesim penetrauit, [& totam Britanniam armis captam, tributis impositis populi Romani imperio subiecit. Cùm Cæsar victor iam tot populorum, tot vrbium, tot gentium & nationum bellicosissimarum esset Britannia excedendi iam tempus erat,& necessarium: sed quid aget Cæsar, qui se inimicorum iniuriis Romæ malè tractari, & honores à populo Romano tributos eripi videt per summam inuidiam? Cui Consules aduersantur, aduersantur septem Tribuni plebis, reclamat senatorius ordo,& omnium maximè Princeps Imperij Romani Cn.Pompeius: qui ferre æquo animo non potest parem esse sibi Cæsarem. Duo res agunt Cæsarianas, atque his obsistunt reliqui vehementissimè. Omnia raptim,& turbulenter aguntur in Senatu. Intercedunt duo Antonius & Curio, vis affertur Tribunitiæ potestati, cedunt curia, cedunt senatu, cedunt ciuitate, mutatis ad celeritatem iumentis recipiunt se ad Cæsa-

rem, docent de statu rerum suarum, de facta iniuria, de sacrosancto Magistratu violato, docent Cæsarem, nolle senatores pacem cum Cæsare, petere rem iniquam, aut à Pompeio retento exercitu, Cæsar dimittat legiones, deponat arma, tradat Prouinciam, si consulatum velit, veniat priuatus sine armis, sine ferro, supplex à populo Romano contendat. Quid ait Cæsar? videt hæc omnia non aliò spectare, quàm ad perniciem suam. Traiicit igitur Rubiconem cum exercitu, accelerat in vrbem Romam, videretis exire Senatores, discedere Consules, Pompeium aduolare Capuam ad agendum de rebus bellicis, diuidi populum terrarum Dominum in duas partes. En arma capta, en bella ciuilia. Videretis etiam parari exercitus ab vtraque parte, conscribi milites, euocari sociorum auxilia, implorari suppetias Regum, denique rẽ eò progredi, vt duo maximi inuictissimíque terrarũ Imperatores castra collocent in cãpis Pharsalicis. Committitur pugna ab vtraque parte, facile Pompeiani fugantur & alij in Africam, alij in Hispaniam, Pompeius Alexandriam fugit. Cæsar ad Ducem, vt ille dicebat, sine exercitu, deinde ad exercitus sine Duce properat, nihil temporis volens relinquere Pompeio ad se reficiendum, instaurandúmque exercitum. Quò cùm peruenisset, & Pompeium occisum vidisset, non bellum Alexandriæ excitatum confecit: non totum Ægypti imperium pacatum reliquit, maximéque sedatum? Quò contendit Alexandria Cæsar? in Pontum? in hoc bello conficiendo quantũ, teporis insumpsit? triduum dumtaxat. Inde in Africã, & tãdem in Hispaniam celeriter aduolat: nõ cernere videmini Pharnacẽ, Magni Mithridatis filium, Regem Ponti potentissimum, damna patris resarcire volentem, & occasione bel-

lorum

lorum ciuilium exultantem, atque bellum in Romanos maximum comparantem? Non ostendam superbiam Pharnacis, non commemorabo copias coactas, non proferam Regi spem allatam & animum Regni recuperandi temporum procellis iniectum, sed præter omnium opinionem animum creuisse Parnaci putatote. Quo plus igitur habuerat animi, quo plus virium ac potestatis, eo magis inuictā Cæsaris fortitudinē debetis admirari, qui triduo postquā in illius aspectum venit Regem Pharnacem profligauit. Inde celeriter in Africam trasiens Scipionem, & Iubam reliquias exercitus reficientes superauit. Restat Hispaniense bellum, quod alebant filij Pomeij quod nō minore fortitudine confecit, quibus bellis fœliciter confectis, toto iam terrarum Orbe deuicto quinquies triumphum agens Romam victor cunctarum gentium, atque nationum ingressus, quod cupiebat, quod contendebat, obtinuit, & tanquam alter Alexander potitus orbis terrarum Imperio.

Laus Prætoris ex adiunctis.

NEqueo nō commendare dignitatem Prætoris in administranda Prætura, in gubernanda ciuitate, in tota constituenda Repub. quam tanto consilio, tanta vigilantia, tanto labore & studio, tanta iustitiæ æquitatísque laude gesſit, vt ad Præturam & honores gerendos natus fuisse videatur. Quid enim de consilio dicam, quod sibi summum est ad clauum Præturæ tenendum: quo deliberationes de Republica maximas habet, & has suis in locis, suo tempore opportunas maximéque vtiles, ad quas adhibet optimum quemque prudentissimúmque de Repub. Senatorem, atque hos vt maximè idoneos videt, ita ma-

ximè rebus gerendis præfecit, res ad Senatum defert & verbis grauibus, maximéque appoſitis in ſuo ſtatu, vt ſeſe habent, oſtendit, quid boni, vel mali apportetur, quid metui ſpectarive poſſit oſtendens, rogat ſententias quemque Senatorum, pro antiquitate dignitatéque ſua, dicunt, audit attente, laudat, vt maximè Reipub. intereſſe videt. Denique quod maxima pars probant, cùm id ſequi reliquos neceſſarium ſit, maturat exequi. Prouidet futura, præcidit fibras malorum, & omnium ſtirpem radicitus euellit, vt antequam naſcatur malum illum occurriſſe conſilio prudentiáque ſingulari animaduertant omnes. Atque cũ hæc dignitas ornata faſcibus adminiſtris plurimis, apparitoribus ſolitis duplici Proprætoris honore ſummam habeat auctoritatem & ſplendorem: ſed tanta comitate gerit eam & adminiſtrat, vt Senatores omnes florem nobilitatis, omne genus hominum ſibi deuinxerit, maximè elegantia & humanitate ſolita, qua tractat potentiores, qua cunctis honorem ſuum tribuit, pro ſtatu, pro fortuna tractans, & plus honoris tribuens, quàm quiſquam ſperare poſſet, nemini vnquam, aut de induſtria, vel per minimam incuriam, vel minimum detrahens. Ita carus eſt, & acceptus omnibus. Aſpectu Prætoris lætari videntur & geſtire omnia, atque cùm comem ſe Prætor, & tantopere benignum præbeat, nihil in illo in ſceleratos nefarióſque homines vehementius: quem ſeuerum, acrem, ac vehementem experiuntur, ocioſi metuunt, timent aleatores, perturbatores rerum exhorrẽt publicarum, reliquum facinoroſorum genus vehementiſſimè reformidat: quarum ſentina vacuam habet ciuitatem, ac maximè purgatam viſens reuiſens, obiens & luſtrans vias omnes, & præcipuè ſuſpecta loca, & præter

ter opinionem, præter cogitationem in ludis in maleficiis opprimit, comprehendit, & iubet in custodiam detrudere. Qui latuerant antea, & nusquam inueniri potuerunt, ex suis extracti latebris, & proditi custodiæ, vinculísque mandantur. Maturat sontes punire, & pro grauitate sceleris aut leuitate pœnam statuere. Cauet ille plurimum in puniendo, ne pœna maior sit quàm culpa: atque pœnam ab egentibus, si soluendo non essent, aut remittebat, aut mulctam, quod sine partis offensione fieret, imminuebat. Non ille crimina aut opinionibus vulgi, quibus facilè Prætores raperentur in errorem nec æquum sæpe decernerent, sed grauitate maleficij, atrocitate mortis, peruersitate rei, quæ maximè grauia sunt & nefaria, & præter euẽtus calamitosos, qui plerumque consequuntur Rempub. maximè affligunt in posterum, prudens æquúsque ducebatur. Ad pœnam irrogandam nunquam accedit iratus, vt illam teneat mediocritatem, quæ est inter nimium & parum. Quibus personis pœnas pecuniarias leges præfinit, eas sic temperat, vt nihil ille sibi lucri capiat, quæ arbitrio relinquuntur Prætoris eas ad inopum miserias subleuandas, aut ad sacrorum cõfert ædificationem instaurationémque sacellorum, ad Xenodochiorum sumptus, ad alia misericordiæ & pietatis opera singularia. Nunquam ex his quicquam sibi ascripsit, aut in suã vtilitatẽ, vsumque cõuerteret, sempérq; pœnis modũ mediocrẽ statuit, vt eas cũ statu fortunáq; mulctandorũ metiretur nõ ad exinaniendos exhauriendósque homines spectare videretur: ita diligens erat, & assiduus officio præstando, vt cùm aures præberet litigatoribus horas vsitatas manè & vesperi vel ante præfinita tempora, vel post, quod longum tempus esset in noctem vsque lustrandis

obeundíſque viis, macello carnario, officinis omnibus & tabernis vinariis fructuariis, & foro olitorio, piſcario, eſcario, reliquíſque diuerſi generis poneret. Penit repetítque loca, quibus conuentus & frequentia ſolet eſſe, propter anniuerſariam feriarum inſtaurationem ne quid turbę, ne quid tumultus ſuboriretur, ſed omnia pacata tranquilláque ſpectarentur. Ad diurnos labores adiungere ſolitus eſt luſtrationes nocturnas, ferri, armorúmque tollendorum cauſa totam vrbem circuiens & peragrans à ſigno receptui dato, & poſt multam noctem domum repetens. Ita ludi, aleæ, furta, maleficia ablata, mulieres profligatæ de ciuitate eiectæ, pactiones, & venditiones repreſſæ, incendia reſtincta ſeditionum, leges & iura ſeruata, retenta pietas, boni mores culti, pax habita, Reſpublica florens ac fortunata fuit tanto, tam prudenti, benigno, affabili, vigilanti, laborioſo, iuſtitiæ & æquitatis amante Prætore. Quod nobis nobilitas ſui generis, inſigne Crucis pectori aſſutum, dignitas comitatis honorifica, multarum maximarúmque rerum vſus, & experientia diuturna, tanta de ſuis clariſſimis virtutibus opinio, & apud Conſiliarios Regios exiſtimatio, & apud Regem ipſum collecta gratia teſtatum omnibus me tacente relinqueret.

Laus viri nobilis.

PAtria huius illuſtriſſimi viri Madritum eſt, oppidum ſitum in Caſtella noua, temperie cœli, ſalubritate aeris, copia & vbertate rerum omnium abundans, cinctus mœnibus fortiſſimis & altiſſimis, ædifi-

ciis ornatum magnificentiſsimis. In eo Reges Hiſpaniarum propter ſitum & poſitionem loci ſedem habent, & domiciliũ ſuum, celebratus ab Hiſpanis & alienigenis propter Senatum Regium & conſilia omnis generis & ordinis omnium conſiliorum. Denique illuſtratum ſplendore & dignitate Comitum, Marchionum, Ducum, reliquorum Regni Magnatum, & Principum maximorum, qui aut Regiam conſectantur, aut à Rege accerſiti quotidie veniunt, vel ipſi aula Regia perfruendi cauſa, menſes aliquot Madriti morantur. Nobili genere natus eſt ille: refert autẽ nobilitatẽ ſuã ad Guzmaniorum antiquiſſimã illuſtriſsimámque familiam, quæ viros nobiles, & claros admodum habet, & cum fumoſis maiorum imaginibus inſignes, tum diuitiis, & opibus abundantes, & multis honoribus Rerumpublicarũ & ornamẽtis gloriæ ſingularibus affectos. Vt enim omittam alios titulos, & honorum inſignia, an quiſquam negare poteſt, Comites, Marchiones, Duces, & inter alios Ducem Sydonium, decus & lumen Hiſpaniarum clariſſimum. Quorum de familia cùm agimus ad illius nobilitatem & ſplendorem oſtentandum non raro ſcientes antiquitatis & claritatis familiarium vetuſtatem & gloriam Guzmaniorũ cum Regia & excelſa vbi ſi Gothorum progenie coniungere ſoliti fuerunt. Cùm verò quis iactat familiam ſuam, & fumoſis Guzmaniorum imaginibus ſe clarum & illuſtrem dictitat, hunc vbi ſi Gothorum & Guzmaniorum genere natum & editum in lucem continuò dicimus, & quaſi ad illum comparandum neminem, qui clariſsimarum familiarum ſplẽdore ſuorum claritate parentum obſcurare videatur. Cuius vetuſtiſſimæ clariſſimæque familiæ viri, quam am-

plas ſemper opes habuerunt, quibus ſe & alios alere poſſent, & ad omnem ſpeciem & ſplendorem illuſtrem magnifice glorioſeq; iactare. Neque verò de familiis aliis opulentiſſimis extiterũt vnquam, qui maiores geſſerint dignitates, ampliores vllis in locis honores habuerint, quibus floruerunt ſemper in Repub. Guzmaniorum ſtirpe procreati Principes, qui vel patrimoniis maximis, aut honoribus ampliſſimis, aut Præfecturis ſæculi, vel Eccleſiarum, vel ditione Comitum, Marchionum, & Ducum potentiores extiterint. Hunc ſplendorem generis vel ore ſuo proferebat vir iſte clariſſimus ad dignitatem ſummam compoſito, conformatione lineamentorum, atque ipſa recta & excelſa corporis ſtatura, ſumma in inceſſu, & ſtatu, atque ſeſſione, in omni motu corporis grauitate, vt quo genere, quibus diuitiis, quibus honoribus præditus fuerit intuentibus facile quidem eſſet coniicere. Ad hæc corporis & fortunæ bona virtutes adiunxit plurimas, tantáque nobilitatis laude digniſſimas: quibus ſe magis clarum & illuſtrem reddidit generi mortalium, quibuſcum agit, verſatúrque familiariter. Nam ſe comem atque benignum præbet, amicitias multorum colligit atque retinet facilitate ſuauitatéque ſua. Illam oris dignitatem, illam corporis formam & habitum pulcherrimum ad Dei cultum & obſequium, & ad Reipub. vſus & vtilitates confert. Neque verò quicquam huic viro nobiliſſimo fuit vnquam, quàm patrimonium ſuum, non ad alendam ſolùm familiam ſuam honeſtiſſimè, ſed etiã ad pietatis actiones, ad officia miſericordiæ præſtãda, liberaliter cõferre. Quamobrem domus illius ſemper inopum & egentum multitudine celebrabatur, nunquam ianua, nunquam veſtibula vacabant horum venien

venientium & aliorum diſcedentium multitudine, qui nullo tempore vacui inanéſve dimittebantur. Ad quas virtutes accedebat conſuetudo rei diuinæ ſingulis diebus audiendæ, conſulendi prius animo, neque vllius criminis capitalis labe eiuſdem animi vnquam aſpergendi. Quamobrem curæ fuit illi ſemper expiare conſcientiam per confeſſionem celebrioribus ſolennibúſque ſanctorum feriis decurſu anni redeuntibus. Quod in Aula Regia, in tanto ſtrepitu, atque tumultu rerum aulicarum, vbi maximè iactatio ſæculi dominatur atque regnat, nemini quidem non mirabile videbitur. Obiit mortem conſentaneam vitæ, quã egerat integerrimè, & ex Chriſtianæ diſciplinæ præſcriptionibus, cùm expiata conſcientia, tum accepta ſacra ſynaxi, ſummo ſtudio & religione, millies oſculans effigiem Chriſti Ieſu de cruce pendentis, implorans opem Virginis Mariæ, Sanctorum omnium & Angeli cuſtodis, crebrò Ieſum in illis anguſtiis extremis appellans, adhuc interruptis moriẽtibúſque vocibus, donec animam exhalauit? Vbi ad funus conclamatum eſt, nemo fuit, qui non ex illius morte dolorem grauiſſimum accęperit, ſummi, medij & infimi lugebant, pauperes maximè, præſidium maximum, & alleuamentum inopiæ ſuæ ſe amiſiſſe lamentabantur. Magnus concurſus factus fuit virorum & Aulæ Regiæ Principum ad illius exequias cohoneſtandas, qui tanquam ad commune reſtinguendum incendium confluxiſſe videbantur: tantum valet optimorum, & virtute florentium virorum in hominum animis excitatus amor, vt mortuos magis, quàm viuos omnibus officiis & honoribus proſequamur.

Laus Iurisperiti.

CVrſus tuorum ſtudiorum mirabiliter confectus me cogit, Doctor maxime, vt ſine laude fœlicem illorum progreſſum & exitum non præterirem. Nam cùm iniiſſes Grammaticæ ſtudia, in ea non ampliùs triennium poſuiſti, & cùm in auctoribus intelligendis, in locis eorum difficillimis explicandis multum condiſcipulis tuis præſtitiſſes, magnam apud omnes laudem merebaris, & omnium æqualium tuorum optimus & præſtantiſſimus prædicabaris. In Grammaticis audita Poëſi, quis te præſtantior euaſit Poëta, ſcientia in metiendis carminibus, in faciendis Epigrammatis concinnior & acutior? In quibus tam copioſa ac diuite vena affluebas, vt non cogitato ſolùm componeres, ſed etiam extempore magnum numerum optimorum verſuum funderes. Ab his ſtudiis excedens, quæ ſunt prima cuiuſcunque generis literarum fundamenta: quoniam patrem Iuriſperitum habuiſti & parentes plerunque volunt, vt filij artem eam, & ſtudia ſequantur, quibus parentes dediti fuerunt, tu memor obſeruantiæ, quam filij parentibus debent, & illius pietatis, qua paternum, maternúmque nomen colitur, parentis ſtudia coluiſti. Quæ cùm iniuiſſes ſtudia Salmanticæ, talem te in eis, tam ſedulum, & diligentem adeò, laborum omnium patientem tribuiſti, vt nunquam ab illo die, quo pedem Salmanticæ poſuiſti, ab Academia diſceſſeris, niſi confecto ſtudiorum curriculo, quod quinquennium eſt, & poſt lauream baccalaurei acceptam. Non dicam hic quanto ſtudio, quanta diligentia, quanta contentione corporis & animi in ius Pontificium, atque ciuile incubueris. Et quoniam vnum alterius ſtudij

parti

particeps eſt, ne quiſquam in altero perfectus vir euadet, niſi vtrumque ſumma auiditate ſtudium fuerit complexus, quanta te voluntate in vtramque facultatem conieceris, dictum eſt incredibile. Nunquam abſens à prælectionibus, præſens ſemper & aſſiduus auditor, vt nunquam dies vllus fuerit, neque hyeme tanta vi & magnitudine frigoris, neque æſtus tempore tantis Solis ardoribus, quam abſentem à prælectionibus te viderint condiſcipuli. Veniebas aſſiduè, aderas opportunè, audiebas attentè, excipiebas celeriter, percipiebas inſigniter, nihil tuas aures, nihil mentem præteribat. Repetebas egregiè ac fideliter, & præceptorem ſæpe de difficultatibus arduis percunctabaris, obiiciens & opponens rationes alias, & plurimas legibus innitentes, atque confirmatas reſponſis Iuriſconſultorum, & adeò ſubtiliter & acutè, vt acuminis magnitudinem & præſtantiam, facilitatem & vim obiiciendi ſæpe præceptores admirarentur, & priuatim, & publicè commendarent. Hoc quinquennio quis vnquam te niſi domi tuæ verſantem libros, aut in ſcholis res literarias agentem, aut audienten prælectiones vidit? ſcilicet otioſus in peryſtolio cum æqualibus tuis eras, aut in tyronem aliquem ridicula iaciebas colludens, iocánſque vel circulos conſectabaris, quibus deſides ſolent intereſſe adoleſcentes, & tempus literis datum perdere videbaris, detinebas aliquos, remorabaris, ne puncto temporis ingrederentur in gymnaſium. Nec minimam à te quiſquam offenſionem accepit, ſeriò ſemper agens, & aliquid literarum, & præceptorem anteuertens, præoccupabas ſedem, vt propriùs cathedram conſideres, à foribus gymnaſij, & ab ipſis angulis remotus, quibus in locis ingre-

ingredientium interuentu,quis interturbari ſolet, & liberiores & ſolutiores ſcholaſtici otium interturbãtes gymnaſij,ſuis ſermunculis, ſedes occupare ſolent. Quinquennio autem toto, quæ diſputationes habitæ ſunt in gymnaſio, in collegiis,quibus tu nõ interfueris, & argumentum non poſueris tuum. An verò præteriit quinquennium, quin quo de agimus viro diſputationes cohoneſtauerint Doctores.Quàm acerrimus propugnator & telorum, ab aduerſariis iactorum depulſor inſignis extitiſti?Nihil opus erat præceptorem ſubminiſtrare de ſuggeſto,non in viam reuocare, quem aberrantem nunquam viderat, ſed cogebatur tuorum celeritate veritatéque reſponſorum comprobare, laudare, mirari reſponſionem quancunque ſuam acumine plenã & intelligentia Iuriſperitiæ, plauſus crebros excitare tanta ſui obſtupectus admirabilitate reſpondentis, denique concludere vſque eo perduci poſſe argumentum, quò peruenerant oppugnator & propugnator, neque quidquam reſponſi amplius dari poſſe, præcidiſſe te argumenti perſequendi longius filium vno verbo facto, vel reddito reſponſo. Adeò ad propoſitum, ad rem, qua de controuerſia erat,reſpondebas,vt nihil ſupra. Sic de compoſitione duarum legum, quæ ſibi ipſis videbantur aduerſariæ reſponderi debere, neque quidquam aliud ſæpe præceptor confirmabat: atque ex tuis reſponſis componi plura reſponſa Iuriſconſultorum,& ad concordiam adduci quæ ſibi ipſi aduerſari videbantur. Confecto iam Iuriſperitiæ curriculo in prælectionibus, quæ ad baccalaurei lauream accipiendum, præire ſolent,cùm illæ magis ad ſpeciem antecedant gradum, quàm ad ingenij periculum faciundum, in his tanta documenta progreſsionum tuarum dediſti, vt

pedem

pedé nemo in illis prælectionibus supploserit, nemo mutuas vtriusque palmæ percussiones audiuerit, non sybilos vsitatos, non cachinnationes immoderatas, non strepitu gymnasium, non subsellia concrepuerint, sed te ab initio in exitum vsque tanquam præceptorem audiuerint de cathedra totam legitimámque horam prælegentem: qui discipulum prælegere, atque hora baccalaureorum vsitata tanta quiete trãquillitatéque audiebãt pro foribus consistere, audire, mirari plures ingredi, compleri penè gymnasium auditorum numero. Qui verò dies ille? quæ lætitia præceptoris, cum honore baccalaurei decorandum ornãdúmque discipulum, decus & lumen gymnasiorum vtriusque iuris videret? cùm id sibi datum muneris, quod quisque præstandum libens susciperet, animaduertit, eam de te habuit orationem, de scientia, de studio, de progresionibus in Iurisperitiæ facultate, de spe summa, & suo, & reliquorum præceptorum animis concepta, vt de Licentiato doctisimo nihil maius, nihil laudabilius dicere potuisset, tanta approbatione, tanto plausu auditorum, vt parietes ipsi tibi plaudere quoque viderentur laureæ delatæ lætitia incredibili gestientes. Accesit tempus relegendæ repetendæque priuatos intra parietes Iurisperitiæ, & ad honores appetendos præuisionis veluti cuiusdam & comparationis biennium antè longisimæ. Quam quemadmodum repetieris ab hominum celebritate remotus, ipsa in solitudine, in cœnobio Religiosorum, vbi neque amicorum interuentu, neque propinquorum & domesticorum officiis, neque vrbano receptu tumultúque à literis auocareris tempus diurnum nocturnúmque in libris positum declarauit. Tres matutino, totidémque horas vespertino, ampliùs tres noctur

nocturno in Iuriſperitia verſanda quotidie ponebas, ſucceſſiuis horis antiquorum annalibus euoluendis tradebas, aut libris aliquot ſuæ facultatis recentioribus, & exquiſitis, quibus creſceret facultas & cognitio Iuriſperitiæ. Quod ad Iuriſconſultorum intelligentiam, ad leges, & mentem auctorum callendam valeret plurimum veterum annalium cognitio & iſti, qui nunc exeunt in publicum accuratione ſumma elaborati libri recentiores. Sed concludam iam laurea licentiæ, ad quam cùm perueniſſes, omnium ſuffragatione Doctorum tua ſcientia, progreſſionéſque comprobatæ fuerunt, & apprime doctus & ſciens Iuriſperitiæ optimorum ſimilis iudicatus es, te ſuperior inuentus eſt nemo, neque peritior vnquam poſt conditam Academiam in B. Barbaræ ſacellum fuit ingreſſus quiſquam. Quid amplius expectas? quæ maiora de te, certioráve iudicia fieri, quæ clariora aut illuſtriora de licentia maximi doctiſſimíque viri teſtimonia dari poſſunt?

Laus Medici.

EXponenda quidem nobis eſt, ſi tui ſumus honoris cupidi, vir eximie, ratio tuorum ſtudiorum, & à primis literarum cunabulis altiùs repetenda: vt quem viri doctiſſimi tenuerunt curſum, cupidi literarum ineuntes perſequendum conficiendúmque putemus. Atque in Grammaticæ ſtudiis, talem te ſcimus fuiſſe, qualem adoleſcentem ſummo ingenio, memoria maxima & inſatiabili auiditate dicendi in eam artem ingreſſum fuiſſe cognouimus. Cui facillima præcepta omnia, & ediſcendi ratio ad verbum accurata, percipiendæ, reddendæque cuiuſcumque rei, quã audierit, quámque præceptores exegerint, ſumma facilitas, vt in prõpta omnia videretur habere. quę in puero bona

indo

indole & egregia ad virtutem propensiones honesta ac liberali facie, quali tu semper fuisti præditus, reddebantur gratiora, & à præceptore præclara voluntate magis commendata. Iam inde ab his studiis, documēta dare incipiebas tuarum in Dialecticam, in Philosophiam, in artē medendi progressionum. In quibus talis támque præstans euasisti qualem prima nobis ætas in Grammaticis posita semper pollicebatur. De quibus antequam dicam, de consilio prudenter capto Rhetoricæ vacandi pauca mihi verba faciunda sunt. Quod enim à te capi melius, vellēt, qui tibi bene vellent, & ex animo præstantiúsque dare, consilium potuissent, quā quod cœpisti, Rhetoricę pręceptionibus imbutū, & post vnū & alterum annum huic facultati deditum ad Dialecticem transire ne ieiunus & aridus esses in dicendo, vt ornatè politéque loquereris, vt te in tuorū conuentu condiscipulorū, in publicis disputationibus concertationibúsque literariis, in aliqua posteà contentione vel Philosophiæ vel Medicinæ te iactares, & ex tenebris tuam scientiam erueres in lucem, & in doctissimorum hominum conspectum claritatémque proferres. Quos vidimus, quos, inquam, tu vir sapientissime, & præsentes nouimus, qui verborum inopia, destituti facultate loquendi intra domesticos parietes latuerunt, aut in publico conati verbum facere, visi sunt, hærere passim, & reuocare sese conati fuerunt, quæ loquuti sunt, eos tam barbarè, & inquinatè extulisse, vt auditores risus & cachinnationes sustulerint, & cū sibilis & supplosionibus pedū eiecti de theatris fuerint. Atque in hac arte benedicēdi non contentus fuisti annum ponere, nisi bienniū totum posuisses, & in ipso liberaliū artiū curriculo, quod tempus ab audiendis prelectionibus

vacuum

vacuũ dabatur, repetitioni ſtudióque priuatim Rhetoricæ ſic dediſti, vt vnam eximeris horam, quam audiendæ oratoriæ facultati libenter ſtudioſéque poneres. Et quidem ſolitus es dicere, nullum tempus fructuoſius poni, quàm Eloquentiæ ſtudiis datum: quod non ad oratoriæ ſolum artis ſtudium, ſed ad omnium artium & diſciplinarum opes augendas amplificandáſque contuliſſes. Hinc ſermonis tui candor, mundicia, & elegantia ſcriptorum, habitæ in theatro perelegantes, & perſubtiles orationes, conſperſæ, verborum floribus, ſententiarum pulcherrimis luminibus, quibus lumen rebus adhibebas: & cũcta quidem inſignia & ornamenta dicendi videbaris aſſequutus. Sed tempus iam eſt de Dialecticæ ſtudiis dicendi, in quibus quantam laudem conſequutus fueris, dicerem profectò, niſi notiora fuiſſent omnibus auditoribus, quàm mihi, qui de his ſtudiis ad dicendum ſurrexi. Sed percurram capita præcipua, præteribo leuiora, quæque mihi moram afferrent ad maiora properanti. Nam cùm in diſciplinam magiſtri Ferdinandi Franciſci te tradidiſſes, te diligentior nemo, in gymnaſio frequentior nemo, nemo in percipiendis difficultatibus in indaganda, inueſtigandáque veritate, in propugnando pro veritate, pro tui præceptoris opinione, de tuis optimis pręſtantiſsimíſque condiſcipulis repertus eſt. Primus repetebas prælectionem, primus ponebas argumentum, atque illud acutum, ſubtile, ſummáque cum breuitate, ſed candore Latini ſermonis mirando. Quod probabas, quod verius eſſet inquirendo, nunquam deſiſtebas in concertationibus publicis, aut priuatis exercere, & quæſtionem, quæ in contentionem venerat, diſcutere, vel oppugnantis vel refellentis perſonam ſuſtinen

ſtinendo, donec eò iam in Philoſophiæ ſtudiis progreſſus fueras,vt non ſolùm magiſtri doctrina, ſed tuâ diligentia,lectionéque multa & progreſſionibus maximis ad præceptoris honorem, ad laborum alleuamentum,ad gymnaſij gloriam,ad ſtimulos & calcaria diſcipulis addenda magnum attuleris momentum. Te condiſcipuli, te præceptor amabat,te cuncti academiæ alumni, omne ſingulorum ordinum & claſſium commilitones laudabant. Et quanquam propter ingenij tui magnitudinum, propter ſingularem admirandámque progreſſionem tuarum prçſtantiam,qua inter omnes principatum,& dominationem habebas ampliſſimã,nonnullis parũ prudentibus, qui ſe tibi exæquare vellent, tua iſta tanta laus, inuidiam aliquam facebat, tamen nemo erat quanuis inuidus & obtrectator, qui de te iudicium non faceret honorificum ſine contentione cùm de præſtantia fuiſſet ſcholaſticorum decertatio, de te ſemper honorificè loquendo. Quod tu niſi acerrimo tuo ingenio conſequutus fuiſſes, & tanta liberalium artium cognitione,nunquam profectò, neque primus examinis periculum ſubiiſſes baccalaureorum, neque in renunciationibus Philoſophiæ primus appellatus eſſes. Quid ergo de medicinæ facultate dicam, ad quam tua ſtudia,& omnes,quas præpoſuimus,Grammaticæ,Rhetoricæ,Dialecticæ,& Philoſophiæ progreſſiones cõtuleras? nihil tam amplum dici poteſt, quòd non tuis ſanè meritis inferius eſſe videatur. Nam quadriennio toto, quod datur ad medicinæ facultatem; honorem nominis ac celebritatẽ opinionis, qua medicinæ operã nauare cœperas,tua diligẽtia & ingenij acumine in tam altum gradum euexiſti,vt cùm multi fuiſſent, excellenteſque in medendi facultatẽ condiſcipuli, qui

laudem maximam & decus gymnasio afferrent, tuo quidē ingressu obscurati fuerint paucos intra dies, téq; disputāte, disceptantéq; in gymnasio omnes cōticere viderentur. Quamobrem nemo breui tempore tecum de facultate, de scientia medicinæ contendebat. Omnes honorem tribuebant, omnes deferebant palmam, & secum præclarè actum putabāt, cùm te præsente alicuius verbi, quod multò antè præmeditati fuissent interponendi de sua arte facultatem haberent. Quòd si illud approbares, si viderere attentè audire, magni ducebant, & ad honorem aliquem comparandum putabant non parum pertinere. Non huiusce rei plura testimonia sumerem, quàm diem illum gloriosum, & ad nominis tui æternitatem consecratum, cùm primas medendi disputationes habuisti. Quibus de concertationibus cùm cogito, toties video obstupescere Complutenses, & vix apud se esse. Non enim discipulum, sed præceptorem; neque præceptorem, sed Principem & Apollinem, & auctorem artis medendi Æsculapium putabant se audire. Quid facies? quid præstabis, cùm post baccalaurei lauream accipiamus exercere teipsum in ægrotorum curationibus, & experiri cœperis, quæ per quadriennium à præceptoribus accepisti: cùm tu abdens te magnam partem temporis in cubiculum abditum atque remotum verses, & euoluas cunctos medicinæ auctores, conferas cum doctissimis hominibus, communices cum iis, quos ad recolendam repetendámque medendi facultatem principes auctorésque delegisti? Quid ages cum laurea medicinæ decoratus mederi cœperis humanis corporibus, & artis remedia, pharmacáque salutaria adhibere. Notissimum est, quod dicam, & à sociis & consortibus tui laboris prædicatum

tum prædixisse te ægroto morbi grauitates, & periculosiores euentus: nondum Doctor artériam consuluerat, cùm te consulere prius iubebat, & cùm sententiam rogaret, ad eam illum sæpissimè adiunxisse suam, nulla neque decisione, neque accessione medicamentorum. Quid si addam ampliùs se collegisse non rarò Doctorem, & mutasse præscrip tiones suas de iudicio, sententiáque tua curantem accuratissimè, & inter duodecim omnium, quos vidit Academia præstantissimos Doctores primum in renunciationibus appellatum fuisse. Quid gloriosius tibi possit accidere non video, non assequi profectò possum, nisi id quod ante Doctoris lauream consequutus fuit nemo, vt in experiundi munere, ipsóque exercendæ medicinæ tempore ante biennium confectum cathedram medicinæ suffragiis alumnorum medicinæ cunctorum obtinueris.

Laus Theologi Doctoris.

SI Medicos & Iurisperitos iure suo quidem optimo nostris in exercitationibus laudandos accepimus, non debemus profectò Theologorum obliuisci, & ad illorum laudem gloriosam clarissimi viri Ioannis Ildephonsi: cuius patria silentio prætereunda non est, quæ caput est totius Castellæ veteris, terra situ, multitudine & varietate fructuum copia & abūdātia rerū, quæ necessariæ sunt ad victum, & ad delicias hominum, maximè bonitate vini, fertilitate oliuarū, vi & copia frumenti, mellis suauitate, magnitudine & multitudine pastionis, aquis dulcibus passim scatētibus in solitudine, agris amœnis & iucūdis, viridariis, pulcherrimis & amœnissimis, fontibus ex vertice montium defluentibus vel ad imas valles, vel ad

camporum latè patentium æquora celebratur vbique locorum. Salubritate tanta aëris, temperatione cœli ac dementia, vt neque hyeme frigorum vis, neque æstus tempore, grauitas calorum, ardoréſque Solis metuantur. Quamobrem bona ſemper valetudine ciues vtuntur, non in graues morbos incidunt, nunquam peſtis, quod homines celebrant, graſſans etiam ac peruadens finitimos populos in hac ciuitate fuiſſe dicitur. Cuncta quidem mœnibus eſt altiſſimis, & ædificiis publicis & priuatis, profanis ædibus, & ſacris Templis cohoneſtata. Tanta celebritate, comitate gentis, elegantia morum, ſalutaribus inſtitutis, virorum fortitudine, ſapientium doctrina, nobiliſſimarum familiarum, ſplendore clara admodum & illuſtris, vt neque meliorem, neque clariorem diuinus ille Plato potuiſſet optare. Satis autem ſit ad illius laudem maximi imperij ſedem, libertatis domicilium, caſtella, atque adeò terrarum omnium quandam arcem pulcherrimam fortunatiſſimámque fuiſſe. Quæ cùm de rebus à me prædictis gloriari poſſit, tum quòd te talem ac tantum virum ſuo in ſolo ediderit in lucem, educauerit & ſuorum ciuium ornamentis cohoneſtauerit: ſed quamquam non parui ad gloriam referat, qua quiſque in ciuitate ſit natus, & ipſe etiam clariſſimus Imperator Themiſtoclis, ſi Seriphius eſſet, nunquam ſe nobilem futurum fuiſſe confiteretur, multo tamen ego quidem ornamenta ea magis laude digna iudico, quæ ſplendore maiorum ſolent hominibus euenire. Quapropter de nobilitate tui generis mihi pauca dicenda ſunt. Natus hic vir clariſſimus in ea familia fuit, quæ viros aluit omni genere laudis florentes, claros & illuſtres parentum nobilitate, & antiqua proauorum progenie celebratos, qui

non

nō illustri solùm genere clari equites, insignibus B. Iacobi, & reliquorum ordinū equestrium viros iactare potuerunt, sed dynastas magnos, populorum ditione potentes suis titulis & honoribus insignes, Comites, Marchiones, Duces, & alios Regnorum Principes clarissimos. Quorū si longā seriē ab origine repetitā oratione celebrare voluissemus, longiorem orationem haberemus, quam temporis ratio præfiniti postulat. Illi vobis multò notiores sunt, quàm mihi profectò, qui de clarissimo viro dicere aggressus fui. Horum si noster Doctor vestigiis insistere voluisset, qui illum honores, qui gradus maiorum suorum manerent, attendite. Ego non possum in illustrissimo viro non commendare fortunas & opes, quas à maioribus iure hereditario accepit, quibus cùm se magnificè alere potuisset, si Aulicorum fortunam cōsectari vellet, tamen ad studiorum rationem contulit: quæ cùm sequeretur in hac Academia Complutensi, scitis quas ædes habuerit, quàm amplas, quo in loco celebriore, quam familiam aluerit fortunæ & generi clarissimo consentaneam. Neque ob sumptus huiusmodi inopum obliuiscebatur domum suam confluentium, cùm ampliùs sex mille nummos aureos haberet in redditus annuos, magnam illorum partem in alendis pauperibus, suámque misericordiam implorantibus consumebat. Quod factum diuino beneficio crediderim, vt in maximis temporum angustiis, in magna caritate & inopia rei frumentariæ non vicatim & ostiatim corrogantium miseriam & egestatem subleuaret: sed vt priuatim & occultè latentium domi, ne foras exeuntium propter honestatem mulierum inopiam erogatis pecuniis & frumento leuaret. Quod in illo mirabile semper, ac valdè prædicandum cerneba-

tur, qui facie ipsa, dignitate oris, cóformatione corporis omnium membrorum lineamentis, tanto lepore ac suauitate congruentium liberalitatem hanc præ se ferre videbatur. Atque tam munificus, tam liberalis à primis Dialecticæ cunabulis visus est. Iam verò cùm vndeuiginti annos natus Theologiæ operam daret, cùm magis vir, quàm adolescens videretur hac liberalitate, quantopere cunctorum animos sibi deuinciebat? sic à puero didicit vir esse, & actiones suscipere misericordiæ, vt quid egressus ex his studiis futurus esset, augurari potueritis: sed in studiorum pelagus ingressurus, videor digressus fuisse ad facta virtutum pulcherrima. Quare redeo iam tandem eò, vnde mea digressa fuit oratio, atque omissis Grammaticæ, Poëseos, & Eloquentiæ studiis, quid de Dialecticæ studiis, quid de Philosophiæ progressionibus, quid de laurea prima, de Magistri insignibus dicam maius, quàm quod omnes scitis, & prædicatis, hunc magno ingenio præditum fuisse, tam vberi ac fœcundo, tam acri & acuto, vt res varias ac multiplices, subtiles & acutas indagauerit, collimauerit sagittas argumentorum suorum, repulerit tela aliorum ingenij vi & acrimonia, quibuscunque in disputationibus publicis aut priuatis intortu: sed quid non præstaret, qui laboris patientissimus libros nunquam de manibus deponebat, nullum sibi ab scriptione, aut lectione, aut disputatione tempus abire permittebat, nemini vnquam cedendi causam habebat, multis autem æqualibus laudem Dialecticæ præripiebat, & Philosophiæ, quod locus honorificus in renunciationibus testatum vniuersæ reliquit Academiæ nominatus inter primos. Quem cursum quemadmodum in sacræ Theologiæ longè patenti tenuerit actiones publicæ prædicarunt in hu-

iusce

iuſce diuinæ cœleſtiſque diſciplinæ theatro palàm perſpectæ, cunctorúmque ſermonibus commendatæ. Is enim erat ſermo cunctorum, hæ laudes per alumnorum omnis ordinis & cœtus ora volitabant, non minore nominis celebritate futurum virum hunc inſignem in Theologiæ ſtudiis, quàm in Dialecticæ ac Philoſophiæ. Hæcne ſpes fefellit alumnorum omnium, Doctorum & Patrum grauiſſimorum animos? Non omnia vt iactabant omnes in vulgus, doctiſſimo & ſapientiſſimo viro proceſſerunt. Cùm duo viri illuſtri genere nati in his renunciationibus Doctor hic, & Antonius ille Manriquius omni laude celebratus, verſarentur, non contenderunt de primo loco, non de primo gradu certarunt, & is, quod omnes expectabant, cunctorum ſuffragiis Doctorum euaſit ſuperior. Cui cæteri duodecim viri præſtantiſſimi lauream recepturi ceſſerunt illicò, his gradibus ad hunc locum peruenit. Quid ergo aſſeremus de tanto Doctore, niſi propter nobilitatem, propter ingenium acerrimum, propter bonarum artium cognitionem, propter ſacræ Theologiæ magnitudinem conſequutam, tot præſertim virtutibus ornatum ad Pontificiam aliquam dignitatem peruenturum eſſe? Deus ipſe faxit, vt quem à pueritia curſum tenere cœpit, fœlicem ac ſecundum bono Academiæ, Chriſtianæ Religionis commodo, & maiorum honore ſuorum, quòd omnes præceptori ſuo, vobis omnibus & noſtris ſcholis gratulentur, ad exitum vſque veniat illuſtri Pontificum tiara decoratus.

Vituperatio adolescentis humili genere nati.

QVid est cur te ipsum iactare queas in aliquo cœtu nobilissimorum adolescentum, ac nō potiùs quærere latebras obscuritatis, in quas te coniicias: ne quis tam dirum & immane monstrum magis execretur, atque ipse detestabilis est tibi ipsi, & vniuerso generi ciuitatum: qui te, qui parentes tuos nouerunt, & illorum fæcem, & sordes, à quibus originem trahis. Nam vt patriam omittam, oppidulum paruum atque humile, & nullis mœnibus cinctum, sine portis, sine conditore, ædiculæ paruæ sunt & humiles, neque vlla descriptione, ex luto & cœno factæ, saxis, & lapidibus congestis, ex campis casu repertis, non emptis pecuniis coagmentatæ, tectæ arundinibus, aut tegulis vetustioribus, sine forma, sine specie domorum, quæ nullas cognationes habent, nulla superiora cubicula, sed infimam habitationem, fœdam ac deformem, vt in tigurij similitudinem, quò se recipiunt pastores, & vbi se ab aquis hyemalibus & æstiuis ardoribus defendunt. Atque huiusmodi ædiculæ nullo ordine, minimè continuatæ, sparsæ ac dissipatæ, & ab aliis aliæ disiunctæ videntur. Ad quas per accliuia loca conscenderis summa cum difficultate spiritum ægrè ducendo. Cuius habitatores vasti sunt & agrestes horridi & inculti, inopes & egentes admodum, vnde nullus prodiit vnquam ad aliquod sacerdotium; quid dicam ad honores, vel ad literaria munera. Ex hoc oppidulo prodiisti tu omniū tuorum rusticanorum infimus & contemptissimus, obscuris parentibus natus: sic illi fæx & sordes dicebantur oppiduli, vt probrum & labes inferretur cuiquam de tuo oppidulo, ad cuius indignitatem sordes tuas admisceres.

res. His parentibus ortus, hac fœditate oris es, hac deformitate corporis, voce absona & agresti, motu deformi, cruribus diuaricatis, immani gibbo, vt qui te videret, se vidisse immane portentum putet. Has scilicet labes corporis, & maculas indignissimas bonis aliquot fortunæ, pecuniolis, & rebus ad victum necessariis mediocriter saltem appetentibus occultabis. Quem magis inopem, magis mendicum dicemus? qui in summa rerum inopia, & extrema mendicitate viuis? qui nihil habes, vnde te alas, nisi ostiatim corrogaueris: & pauci sunt, qui propter indignitatem tuam tibi velint erogare? Extorquendus igitur à te cibus est, si manes in oppidulo, & multos dies manebis ieiunus, aut si foras exieris, vicatim cogendus, vt famem expleas: sed mittamus hæc, veniamus ad tua scelera. Quis te in hoc oppidulo sceleratior? quis nequior vnquam repertus est? qui desidem & ignauam vitam, & vagorum otium & errantium consectaris? qui nihil vnquam facis, nisi parentum obscuritate dignum, te nemo suo congressu, nemo societate, nemo aditu, nemo sermone dignum putat. Qui quantum audere potes in oppidulo, tantum audax es ad facinus: sic es à virtute alienus, vt te neque recitantem aliquando quisquam in templo, neque preces adhibentem viderit. Quod grauius est, & valdè suspiciosum, an fidem colas, nemo viderit pedem inferentem in ædem sacram, nisi diebus festis, & non omnibus, atque serò post bonam sacri partem factam, vt magis videare metu Quæsitorũ hæreticæ prauitatis id facere, quàm sponte, & bonorum more Christianorum. Quin furta te facere suspicio est inter homines, & inter eosdem conuenit nulli rei honestæ te operam dedisse, sibíq; persuadent omnes nullum vnquam ad punctum tem-

poris cogitationem te boni hominis suscepisse, sed tanquam animal quoddam expers rationis tanquam impurissimam, intemperatissimámque pecudem ad sordes omnes, & fæcem te abiectum atque prostratum fuisse. Itaque cùm in promptu habeamus, quantum natura hominis pecudibus, reliquísque bestiis antecedat, tu præter vultum nihil hominis habuisse videris, sic ad ea te abiicis, atque prosternis, quæ sæpe fugiunt atque declinant ipsæ bestiæ deterrimæ. Atque in ore hominem non gerere visus es omnino, sed caput in formam, quasi suilem degenerare visum est, vt hominis indignitatem, & sordes agnoscatis. Quam te mortem obiturum esse dicam? quam improbi homines, quam scelerati, & à Deo prorsus auersi, vt aut morte repentina de medio tollaris, aut ex insidiis interficiaris, qui neque Deum videris agnouisse, neque numinis sanctissimi notitiam vllam habuisse.

Altera vituperatio Leouigildi.

NOn ponam in vituperatione patriam tuam, teterrime Leouigilde, qui, quãuis Rex fueris, ignotum tamen posteris fuisse videtur patrium solum: vt neque patria videatur tantùm & tam exitiale portentum sine dedecore suo suscepisse, quæ Leouigildum Regem impium ac sacrilegum tulerit. Crediderim te ore truculento, immani facie, diductis oculis, & crudelitatem spirantibus fuisse, tu illis lateribus, illa gladiatoria totius corporis firmitate tantum aluisse crudelitatis, quantum videre posteri te euomuisse profudisséque crudelissimè tuum in sanguiné, multos post annos fueris Regia & excelsa sanguinis & nobilitatis stirpe procreatus, vbi si Gothorum fumosas imagines, & Regiam progeniem iactaueris: sed profectò parentibus tuis, ipsíque Regi potentissimo, qui te in Regni

gni partem accepit, æternas dedecoris & ignominiæ maculas inussisti: vt quantum ille te euexerit ad altissimum Regiæ dignitatis gradum, tantū profectò tuipse tuis vitiis & sceleribus depressisse videaris, & obscurasse Regiam dignitatem. An verò negare possim, te opes amplissimas, & fortunas Regum florentissimorum habuisse, & ob eam causam suppetiisse tibi pecunias, ad sumptus domi militiæque faciendos, ad ostentandam Regiam maiestatem, & celsitatem augustissimam. Cùm summa vituperatio sit quemquam extulisse se in potestate, fuisse insolentem in fortuna amplissima, mala fecisse aliis propter potestatem dignitatis, vt status & Regia dignitas crudelitati videatur ac libidini, non clementiæ, aut bonitati facultatem ac materiam dedisse, quæ tua scelera? quàm tetra, quàm immania? quàm inusitata? quàm detestabilia? Atque primū iniurias à te factas subditis, per vim ablata bona, extortas pecunias, imposita tributa prætereo. Immanitas ac detestāda feritas, in hominem & in Deum impietas cogit me nōnulla proferre scelera. An quisquam est, qui neget, te tanta impietate fuisse, vt Religioni Christianæ bellum feceris, vt illam ad occasum interitúmque deducere conatus fueris, impiis decretis, ferro atque castris? vt Deo ipsi honorem eripere, Christū Iesum gloria diuinitatis priuare fueris ausus? atque tantam impudentiam oris & animi habuisse, vt negaueris Christū Iesū vtraq; natura diuina & humana cōstare, humanitatē reliqueris, diuinitatē tollendā eripiēdámq; curaueris? O crudelē hominem! ô ferū & impiū! quam sectā colere, quibus fauere hominibus, quibus opē ferre non dubitasti? Arrio scelestissimo, & illius sacrilegis sectatoribus, qui Matrē Ecclesiā lacerare, & dulcissimā Christi Iesu sponsā cōtrucidare aggressi

reſſi fuerunt, ſponſū Ieſum diuinitatis hominum per ſummam nequitiam impietatémque ſpolians. Atque non vident ſcelerati ablata celſitate diuinitatis merita eripi virtutis infinitæ, qua labem & maculam infinitam ex Adami defectione contractam venit Filius Æterni Patris expiatum in hæc terrarum ſola. Vel ſi vident nouos errores & noua confingentes portenta, furore & amentia præcipites in inferorum ſedes deferri volunt. Huic ſceleri alia ſcelera cumulaſti, qui minimè deſinis cultores Religionis Chriſtianæ quieſcere, omnibus iniuriis afficis, maculis aſpergis, atque adeò teter, & importunus inſectaris, vt exilium & mortem miniteris. Quanta tu impietate fuiſti, cùm filios eiuſdem prauitatis erroribus imbuiſti, cùm Arrij falſa dogmata ſequi, fraudes tuas & fallacias eos conſectari coëgiſti? Non omnes, qui tecum in aula tua verſantur, qui tibi miniſtrant, qui aditus ad te faciles habent, qui tuam gratiam colligunt, qui retinendam curant, à Deo nefariè abducti priùs Chriſtianæ veritati nuncium remiſerunt, Arrium & illius ſectatores ſequuntur, Chriſtum abiurant, ſuam execrātur Religionem, & Filium Patre faciunt inferiorem. Quàm contrarius es, & infeſtus Læandro Pontifici Hiſpalenſi tecum ſanguinis commūnione coniuncto. At qua de cauſa? quia filium ſuis monitis ſalutaribus, & hortatu cœleſti ab Arrianorum ſecta traduxit ad Religionem Chriſtianam. Video Præſulē ſanctiſſimum hac de cauſa eiectum ab vrbe Hiſpalenſi, Pontificia dignitate deturbatum, proficiſcentem in exilium, & abeuntem in terras ab vrbe Hiſpali diſiūctas, iacentem in ſqualore multo, ſuis ouibus, ſuo grege priuatum: quod Chriſtianam Religionem defendit, quod Chriſti dignitatem tuetur, quod cùm alios homines

homines ab hac impietate abſtraxerit, filium præci-puè tuum Leouigilde, filium (inquam) Ermenegil-dum Regem Hiſpalenſem, quem Arriani perſonam deponentem, eoſpaſtor optimus perduxit, vt egregiũ ſe Chriſtianum, cultorem Chriſti Ieſu præſtantem, inimicum Arrij capitalem, & hoſtem factionis Arrianæ acerrimum præbuerit ſeſe. Accepimus Leouigilde eo te furoris & amentiæ progreſſum fuiſſe, cùm primùm traductionem filij tui ad Chriſtianam Religionem accepimus, vt non deſtiteris donec modos omnes, & rationes tentaueris, quibus filium tuum à propoſito, ſemélque ſuſcepto conſilio abducere conareris. Vana proceſſerunt, & irrita fuerant tua conſilia. Quid ages improbe? Quò procedes? vt arma capias contra filium, vt obſideas vrbem Hiſpalim, vt ad proditionem Romanos milites pecuniis compellas, vt denique comprehenſum filium in vincula cõiicias, graui premas pondere catenarum, denique mortem afferas per ſatellitem, carnificémque miſſum. Quid dicam ampliùs? ô cœlum! ô terra! quæ te mors, qui miſerrimus manet exitus, & pleniſſimus miſeriarum Leouigilde? Quanquam ſtimulante conſcientia, & fodicantibus iis rebus, quibus ſine ſcelere obſiſtere non poteras, contra tuam conſcientiam veniſti. Qua in re dices? cùm reſtitueris Læandrum Recaredo id negotij dans, in extremo vitæ ſpiritu, non inficiabor: ſed non hæreſim eiuraſti, neque fidem Ieſu Chriſti ſuſcepiſti, quod neceſſarium erat, ad animi ſalutem, ita te in inferorum ſedes præcipitem actum eſſe, noſtra lex Chriſtianorum Religióque teſtatur. Quid homini potuit infœlicius euenire.

Suaſio

Suasio ex adiunctis ad bellum Isabellæ Anglorum Reginæ faciundum.

NIhil mihi facilius est, Rex Catholice, id quod tā dudum animo deliberatum habes, quàm persuadere tuæ Regiæ maiestati, vt classem instaures in Isabellam Anglorum Reginam. Nam quanquam semel ornatam & instructam rebus omnibus naufragio periisse sciamus. Primum potentissimus es, omnibus bonorū copiis circunfluis, multo argento & auro ditissimus abundas: quod partim in Hispania peditur, partim ex Indorum sedibus, duabus quotannis classibus, in nostra Regna redeūtibus pōdere plurimo auri, argentíque oneratis. Neque Rex quidem vllus, vlla vnquā sæculorum memoria, non ex Hispanis solùm, sed neque de potentissimis Persarum, aut Macedonū Principibus fuerunt, qui tecū de potētia, de pecuniis, de argēto, de auro contendat. Cedit ille Tyrānus Turcarum immanissimus, & præ diuitiis & summis opibus Philippi debiles quorumcunque Regū & infirmę vires nuncupantur. Ad hanc verò potentiā naues plurimæ, triremes accedunt, quæ partim diuersis in partibus sparsæ sunt, partē nouæ ædificari quàm breuiter possunt, & quæ denuò cōparari queunt, quæ si vnum in locū conferantur & armentur in Isabellæ perniciē, noua classis magis instructa magísq; ornata omni rerū genere munitissima cōparabitur, quæ capiet militum multitudinē, & ex his onerariæ fient ad cibaria, commeatúsque omnes comportandos. An verò frumenti vis desiderabitur? quod Hispania dabit, & Sicilia, horreum quondā Romanorū cùm primùm imperaueris. Vim verò tormentorum, tormentarij pulueris, omnis generis militariū instrumentorum paratam iam pridē

copiam

copiã ingentem ad bella hostibus facienda non deesse vides. Quid quòd milites tibi sunt strenui, quòd fortes, quòd scientes rerum militarium, quòd cum multis & diuersis hostibus præliati, quòd victores multarum gentium, quòd horribiles habiti sunt hostibus, quòd cùm rẽ aggressi fuerunt persequendi, & ad exitũ perducẽdi cuiuscumque belli Principes sunt, qui solo nomine & aduentu multorũ hostiũ ciuitates in deditionem acceperunt, neque quidquã magis scienter appetunt, quàm Angliam, quàm captam Isabellam, quàm illius vitam, & sanguinem, qui tot Christianorum millia cõcidit, & contrucidauit immanissimè. Si quod tempus opportunũ, nunc istud maximè, cùm sumptibus plurimis exhaustam Angliam, Regnum vix huic bello gerẽdo posse sufficere constat inter omnes. Cùm Catholici classis Hispaniæ reditu recuperabunt animos ad arma capienda contra terram hanc & immanem belluam. Concitabuntur præterea multi Catholici iamdudum iniuriis Isabellæ ferundis defessi, eiusdem tributis & vectigalibus immanissimis onerati, nouis in Christianos pœnis constitutis exhausti. Cõcitabuntur multi Principes, partim Anglici, partim Scotij, qui iampridem hanc temporis oblatam occasionem ab immortali Deo precantur. Iamdudum omnes propter potentiam tuam per literas atque legatos opẽ & auxilium efflagitant. Oppida ab Isabella capta, multa bello attẽtata, ab eadem Religionem afflictam atque prostratã fuisse regnis in Anglicis, & finitimis in prouinciis quærũtur, his miseriis, quæ succurrat, satis esse nomen & famam dispersam classis Hispaniæ redeuntis in Angliam: præterea nihil aliud. Quod si tempus hoc abierit, aliud erit expectandum. Nunc istud maximè idoneum esse ad nauigan

tigandum, ad mare transmittendum Anglicanum. Quod si locus quæritur opportunus, cùm in fluuium Tamesim classis penetrauerit Londinum classem peruenisse putato. At amisisti magnos clarósque duces, naufragio pereunte classe: fateor. Sed quot habes viros nunc, quot etiam Duces peritissimos rei militaris, in bello multum diúque exercitatos. Quibus de cum agunt hostes metuunt ac reformidant magis in dies Hispanorum robur. Quod si ab hostibus inustam maculam mare præoccupantibus, & infestam Hispana classe, vel eunte in Indiam, aut reuertente, nauigationem reddentibus, & cùm alienigenæ cum oneribus, & mercibus suis venientibus ad nostros considerare volueris, nihil credo de bello suscipiendo te dubitaturum esse. Quidquod tuæ virtutes, quod inflammatus defendendæ Religionis ardor, quod præcellentissimum Regis Catholici cognomentum incitare debet & inflammare regiam maiestatem, tributum præter te nemini.

Dissuasio ex adiunctis ad Cæsarem.

QVid agis Cæsar? quid arma cōtra Romanos capis? quid bellum facere paratus es? An tibi non venit in mentem contra quos exercitus pares? contra Romanos Principes terrarum, Dominos gentium cunctarum, victores nationum bellicosissimarum, potentissimorum Regum, & Imperatorum fortissimorum. Romanis neque pecuniæ ad bellum, neque commeatus deesse possunt, neque locus, neque tempus opportunum. Cum rerum potiantur, deligent, quē volent, volent autem, quem videbunt committendo prælio magis idoneum locum, neque tuis copiis cogentur

gentur alieno tempore prælium committere: cùm ducere bellum possint pecuniis adsumptis, & cæteris rebus necessariis semper suppetentibus. Qui verò populus? quæ gens? quæ Prouincia? qui denique Reges suppetias populo Romano ferre desinēt? Amici, socij fœderati concurrerēt omniū gentiū, cunctarū denique nationum in tuam pestem arma conuertentur: sed age non tanta potentia finge populum Romanum esse non iis viribus atque neruis ad ducendum sustinendúmque bellum. Non te milites veterani coacti, non prærogatiuis & immunitatibus donati, non tot Duces fortissimi, & qui bello præficietur Imperator Pōpeius omniū, gentium omnium sæculorū, omnis memoriæ facillimè Princeps ab incepto bello deterrebit? si te hæc omnia non commouebunt, si tuum in exitium & in perniciem non vis apertam ruere, quid patriæ respondebis, contra quam nulla iusta causa reperietur nefaria arma capiendi? Nihil illius te nomen, nihil pietas communis, nihil suauitas & dulcedo patriæ commouebit? in patriæ tecta, in forum, in curiam, in capitolium, in focos, profana sacráque omnia, copias, duces, & armata manu Rubiconem traiiciens, tectis omnibus ferrum & crudelitatem minitari teter & impius aspicieris.

Ad coniiciendum ex adiunctis.

QVid coniiciam cùm nulla extent expressa sceleris vestigia? Vbi, qua ratione, per quos, quo tempore maleficium sit admissum: quæ nisi multa & manifesta sint, profectò res tanta, tam scelesta, tam atrox, tam nefaria credi nō potest: scilicet huius adolescentis vita perdita tum singularis audacia ostendi-

tur,& ab eodem multa antea commiſſa maleficia. Primùm de ſceleribus in hunc vſque diem purgauit aduerſarius, quem nunquam pedem ſuum extuliſſe domo dixit, in delectationes nec adduci potuiſſe ruſticanas. Qui ſic in vrbe verſatus eſt, vt præter vias tritas, quæ deducunt in tribus ſuæ templum, & in templum maximum, & in gymnaſia, neſcierit alias omnino: quia domeſticis Carthuſianiis, Capuchinus etiam appellatur. Atque cùm domi eſt, ferè ſemper in cubiculo eſt, & cum libris, cum literis rem ſemper habet, alias neque res agit, neque nouit vnquam, quaſi nihil ad illum ſpectent. Audacia deinde quæ poteſt eſſe adoleſcentis, qui totus ad modeſtiam compoſitus, nemini verbum fecit, niſi modeſtum, niſi honeſtum, niſi ex adoleſcentis optimè ſanctiſſiméque inſtituti diſciplina. Qui cùm ſit productus à Patre in publicum, vel iuſſus venire ad ſe, & reſpondere coram eis, qui rei quidquam rogauerint, rubor oboritur ſtatim naturalis, quo perfuſus, neſcit verbum vllum proloqui. An in illo maleficia neque audita fuerunt vnquam, neque quiſquam de tam optimo adoleſcente ſuſpicari viſus eſt. Et tu repentè exortus es, qui maleficij bonum adoleſcentem arguas. Neque locum, neque tempus, neque cauſam profers, neque per quos ad præceptorem deferas, habes. Qui locus igitur fuit non morigerandi parenti ſuo? in platea ais. In qua platea, in ſancti, dices, Saluatoris, in loco tam remoto, tam ab ædibus ſuis diſiuncto, vbi neque filius vnquam. At accerſiuit Pater, neſcio cuius mandati, quod illum exequi debebat, deferendi ad amicum cauſa? Neque enim ſeruos habebat, quos cùm mandatis mitteret, & patris intererat filium mitti potiùs quàm ſeruum, vt conficeretur negotium, quod niſi per filium confectū

iri ſpes non erat. Non quæro, quàm veriſimile ſit, patrem non habuiſſe, quos mitteret, qui nunquam niſi comitatus exiret, ſolet foras grege famulorum præeuntium, & ſubſequentium, præſertim tam procul à domo ſua, qui neque in vicini domum, niſi bene comitatus ſolet accedere. Deinde credibile quemadmodum ſic filium à Patre mittendum, quem ſciet nullius hominis domum tenere. At quod tempus attribuis? pomeridianum, magis alienum. Cùm domi ſe continent nobiles, & qui ſunt huiuſce generis, florentiſsimæque fortunæ, neque id temporis exeunt, niſi negotiatores, aut operarij. Quomodo autem reſpõdit? ſe id non facturum. O nequam hominem, qui neque modeſtiam adoleſcentis, neque obſeruantiam in patrem agnouiſti, neque patris domeſticam diſciplinam, neque dignitatem & ſplendorem maximum, neque ſeueritatem in puniendo, ſi quid minus modeſtè, minus rectè dictum, vel factum fuiſſet à filio. Age igitur, dic cauſam cur ad Præceptorem miſerit. Quia cùm à filio nimis reſponſum fuiſſet intemperanter manus ab illo voluit abſtinere pater, ne ſi iniecíſſet, ita depexum, ita pro ſuis factis mulctatum dediſſet, vt in poſterum hominis officium fractus & eneruatus non faceret. Relinquitur ergo, cùm nihil habeas, quòd poſsis criminosè ca ſuſpiosè dicere, vt adoleſcentem apertè ludificari & calumniari ſciens videaris, vt qui conſimilem luſeris iam olim ipſe ludum de Petro Ioanne in amicum ſuum incidente.

Ad reprehenſionem ex adiunctis in filio prodigo.

QVid agis? quò te is perditum? nihilne te tua ætas, nihil adoleſcentia expers conſilij, quæ præ-

ceps ac temeraria fertur, & eget consilio senum, & maximè parentum flectet?Nihil parentis aspectus, nihil verba, nihil domestici, nihil fratris tui in patrem obsequium & obseruantia commouere potuerant? Nihil ipse discessus, nihil lacrymæ, nihil fletus paternus maternúsque tuũ animũ lenient?nihil salus quam tuo parenti dicere vis in perpetuum, nihil abundantia paternæ domus, nihil rerum omnium affluentia, nihil tranquillitas & quies, nihil status & fortuna florens, nihil illius splendor, & dignitas à sententia auocare valebunt? Putásne te prudentiorem aliis adolescentibus esse, magis cautum, magis prouidum futurum, & pecuniarum & patrimonij conseruatorem magis tenacem, magis parcum & strictum de tuo, quàm alios adolescentes, qui vix à patre suo patrimonium acceperunt, cùm illud per luxuriam effuderunt, atque consumpserunt. Nescis quid locus afferat alienus, quid amicitiæ, quid societates improborũ, quãtæ sint infidelitates in hominibus, quàm multi in secundis rebus adsint quã desint illicò absũpta re familiari & pecuniis, quibus inescãtur homines, si quod tẽpus, eiusmodi est, cùm nihil te magis insciens, neque magis stultum videatur esse, tanta equidem temeritas tua sit, vt non procul abhorreat ab insania. Et perstas in proposito, patrimonium deposcis, quod tibi iure hæreditario obuenit: quo consilio? qua prudentia? quo modo? quo suasu? qua ætate iterum? quo tempore? qua de causa? Si nihil in adolescentibus est cõsilij, si senes de suis rebus prudentissimos adire debent, & eosdem consulere: si adolescentes natura sua præcipites sunt, & omnibus sæpe cõsiliis deuij, quid postulas, quòd imprudentia, quòd temeritate lapsus facis? Quis tibi suasit? nemo. Tu tibi consilium dabis? in sua causa ius sibi nemo

mo dicit. Quomodo tam audacter, tam liberè fieri nõ criminis loco dabitur? Atque hoc tempore, cùm pater augebat patrimonium & ad te perdendum tam multi paratiſsimi ſint, ſi nulla præſertim de cauſa, niſi vt per intolerandũ, & impudentem licentiam omnia diſsipes atque perdas, viuendo turpiter, & libidinosè cum mulieribus profligatis, non potes equidem à reſponſione temeritatis abeſſe, quámque tu ſtultus & temerarius quæris, non videberis in delectatione eſſe diuturna.

Ad ſpem, vt literis vacent diligenter adoleſcentes.

SIc ſummo ingenio præditus es, & maxima ſemper fuiſti memoria, & ineſt in te literis vacandi egregia quædam atque propenſa voluntas, nihil eſt quod deſperes ſciẽtiam te conſequuturum eſſe maximam, ad quam aſpiras, & vt literarum peritus ſi es, omne ſtudium & diligentiam adhibes. Adde bonam valitudinem, vires corporis, ętatem aptam ſtudiis ineundis, vt neque puer admodum, neque ætate ſis prouectus, ſed in exeunte puerili ætate, vt iam inire velis adoleſcẽtiam, quæ plus habet roboris & virium ad labores capiundos. Quid quod Hiſpali ſis, vnde nihil opus erit Complutũ aut Salmanticã ſtudiorum cauſa cõtendere. Cùm ciuitas hæc propter amplitudinẽ multas habeas officinas literarias, & duas, vt ſcis, Academias vllis in Academiis plures habeãtur literariæ diſputationes, neque plures literati viri conueniant propter Religioſarum familiarium conuentus, in quibus cùm liberalium artium, Philoſophiæ, & ſacræ Theologiæ ſtudia colantur, tum & accuratè nimis doctrina cœleſtis explicatur, atque diſcitur diligentiſsimè. Præter Academias autem duas Societas Ieſu quotannis patefecit

fecit ludum Dialecticæ,& præbet quatuor prælectiones sacræ Theologiæ nisi auditoribus, qui suorum opera Præceptorum vti voluerint. Ad quas percipiẽdas inter séque recolendàs gradibus suis prouehit sapientiæ studiosos à primis Grammaticæ rudimentis in Dialecticorum,atque in sacræ Theologiæ gymnasia officinas. Quoniam verò quenquam Rhetoricæ scientem esse, Græcarúmque literarum magnum affert adiumentum ad specimen egregium in aliis artibus de sua scientia præbendũ & ad illustrium doctrinarum opes & diuitias proferendas in lucem claritatẽq; mortaliũ, præposuit huic idoneos præclarósque muneri præceptores. Neque quidquam Hispalenses à sua conqueruntur abesse ciuitate, quod ad absolutam perfectámque cognitionem desiderari posse videatur. De præceptorum nostrorum scientia nihil dicam,quod & eos Hispalenses audierint,& testes esse possunt: tu quòd tuum commodum fuerit, iudicabis de præceptoris, quos tua intersit, audire. Neque plures in aliis Academiis, neq; doctiores magistri esse possunt,quã in vbe,propter amplitudinem suã Hispalensi,non celebriore solùm, sed Hispaniarum facilè principe.In hanc vrbem omnes exquisiti & præstantes in quacumque facultate ac scientia doctores afferũtur. Locus ea est temperie cœli,salubritate aëris,& omni rerum copia abundat:vt cùm ad bonam valetudinem valdè salubris videatur ista ciuitas,tum ad corporis victum & delicias suppetant affatim omnia. Quid quod pater tuus eadem,qua tu voluntate,sit, vt cùm alios habebat filios,quos mercaturam velit exercere, te vnum potissimum delegerit, quem ad literas, ad studia natum, & affectum naturali propensione cognouerit.Neque te vllis vnquam negotiis,nullis

dome

domeſticis rebus diſtinebit:tradidit autem te in diſciplinam noſtram,vt fructus feras literarum præſtantes,ac ne vlla occaſione ab ſtudiis abſtraharis, pædagogum bonum & literatum dedit, quo ſecundum præceptum vtare duce ac principe ſtudiorum. Erige te igitur atque confirma, exple animum parentis, ſpe magna ingreſſus es in literarum ſtudia, quàm turpiſſimum erit cunctorum ſpes fallere adoleſcentem tui corporis,atque naturæ præſidiis munitum. Quo te tuum ingenium, quo natura præſtans, & conatus optimè,quo parentes tui,quo cupiditas ſcientiæ, quo dignitates & honores vocant,te noſtra excitat, & inflammat oratio.

Ad inuidiam ex adiunctis de Cæſare.

NEſcis equidem, neſcis C.Cæſar, capta vrbe Romà,quantam inuidiã habeat Dictatura tua, quæ ſemper in liberis populis, maximéque in opulentiſſimis ciuitatibus pacæ Reipub. ſtatu nunquam locum habuit.Cùm ſummum illius imperiũ, ſumma dignitas &principatus in ciues,in Senatores,in Magiſtratus omnes formidoloſa illius ſpecies videatur, & eadem faſcibus ſtipata terrificis armata ſatellitum grege perſtrepente, gladiíſque aſpectum oculorum perſtringente fulgentibus. Poteſtas ſilentij cõſulibus indicendi;ſumma reliquorum Magiſtratuum taciturnitas inuidiæ nihil non habitura ſit.Quid cùm exerceat poteſtatem ſuam ſpectantibus oppidanis,in medio foro, in oculis & luce Romanorũ:vt neque fugere quẽquã poſſit dominandi libido,& præ reliquis Magiſtrátibus dominatæ ſuperbiſſima? Quid cùm te ſedẽte in dictatoria dignitate tribuni ſileãt,neque poſſint intercedere. Quorum poteſtatem cum ſuis ornamẽtis ſpoliaſſet

Sylla reliquit intercessionē nudam & inermem? Quid cùm dignitas senatoria, neque domi, neque militię valeat adhibere suā auctoritatē: neque censeat senatus, neque iubeat populus, nisi quòd tibi collibitum fuerit? An verò incuria dominari Dictatorem, in concionibus præesse populo, imperia decernere, distribuere prouincias, demandare Magistratus, ferre leges, & cùm velit, abrogare, partiri orbem terrarum vniuersum, omnia per se ipsum facere non inuidiosum senatui populóque videbitur? Quietis Reipub. Romanæ temporibus, neque ad sex menses, quem modum Imperio statuerunt maiores sui: sed per omne vitæ suæ tempus, nimis, mihi crede, magnam inuidiam habet Dictatura, neque vllo modo toleranda videtur hominibus in libertate natis & semper educatis.

Ad odium ex adiunctis in peccato Cain.

TAntúmne scelus Cain commiserat? tantum flagitium in Dei immortalis maiestatē susceperit, vt neque seipsum, neque fratrem, neque præsentiam diuini numinis respexerit? siccine seipsum velle perdere Cain? qui fratricidio manus suas, & animum polluerit. At quem fratrem, optimum, integerrimum nihil mali facientem, immortali Deo sacrificantem, summa pietate, atque religione, & ex primitiis, id est ex meliore, multóque præstātiore bonorum parte, atque illud sacrificium tanto cultu, tanta sanctitate facientem, vt illam Deus euentu manifesto comprobauerit, preces Abelis exaudiens, & eiusdem respiciens sacrificium, nimis sanctum, nimiaque ex animi Religione profectum, & ex ea iterum animi præstantia, qui se suásque res deuouerat, nihil magis eximium, quàm Deum habuerit, suas delicias & amores duxerit?

At

At fratrem occidisti, sanguinem profudisti tuum,qui tibi carus esse debuit,atque periucundus. Quem natura ipsa, leges omnes, atque iura commendabant. Quem cùm occidisti,vix apud te fuisse crederem,non putasse tibi natum ex parẽtibus alterum esse fratrem: pro quo si opus esset, vitam cum sanguine profundere non dubitares. Tunc putabas præsentiam diuini numinis, Deum ipsum vbique locorum præsentem esse,quem nihil fugit,nihil latet eorum, quæque agimus,quæque cogitamus,quiq; tacitas animorum cogitationes perspectas & penitus exploratas habet. Credo equidem si id tẽporis cùm manus volebas iniicere,cogitationem boni hominis susciperes,&ad cœlum tuos oculos tolleres, recordareris præsentiam diuini numinis, potestatem tanti Domini, & illum toties in sceleratos homines gladium diuinæ iustitiæ districtum,abstineres à cæde,contineres pugionem, tui ipsum & inuidiæ vires contineres.O scelestum ac nefarium hominem! O fratricidam impium & sacrilegum! Vide fratrem ad tuos pedes prouolutum, sanguine multo profluentem. Vide sanguine tanti fratris stillantem pugionem tuum, terram vnda defluenti madefactam & imbutam, atque adeò ad occisi per summum scelus, cadauer stagnantem cruoris pal udem,vt te quantum odij cœperit fratris tui,tantum in te ipsum apud omne genus hominum fuisseconcitatum allata morte non ignores.

Metus ex adiunctis in furem.

TE non metuere dicam fur, non contremiscere miserum hominem, qui in ipsa faciundi furti meditatione, cùm tendis ad locum, spectas tempus

nocturnum, & ſummum noctis ſilentium, tum cùm maximè iacent homines in lecto & ſomno grauiſſimo conſopiti ſunt. Ne te quis perſentire poſſit, quemadmodum animam comprimis, retines ad multum tempus, & magna cum difficultate & compreſſi corporis multo, minimos muris ſtrepitus exhorrens, atque hominum inanes vmbras. Atque ſi quẽ ſeſe commouere audis, & inclamare furis præſentiam, quàm illicò terga vertere ſoles, quàm eodem itinere ſumma cum celeritate reuertere eò, vnde te intuliſti in domum interiorem. Quia malè procedit, in quanto metu verſaris, nequíſve ex domeſticis, qui primis in cubiculis dormiebant, audierit clamore excitatus à ſomno. Et quia ſuſpicio iam erat, & metus, cœpiſſe fures parietes transfodere, atque illos aucupari iam tempora huiuſmodi ad ſua furta: & vſitatum eſt, ſe in cubicula prima recipere nonnullos, vt cùm inclamarent, qui intus eſſent, ſurgerent celeriter & accurrerent, & mediam tenentem domum furem opprimerent, atque à tergo & à fronte interceptum fugere non permitterent, miſerande homo, contemptiſſime omnium ad virgas reſeruate, ad ignominiam & infamiam, & ſi furti grauitas tulerit, laqueo ſuſpendente, nondum furto facto, quid ages? pallens totus, ac tremens, & præ anguſtiis præcluſo ſpiritu, hiſcere non audes, vt tui ipſius miſereri velint, non flagitas? non obſecras, contractis humeris, & toto corpore demiſſo, & vtramque tendens manum, & ſupplici & trementi voces te dimittant protinus, ne prodant, quoniam honoratus eſt, & nequiſſimus te ſpiritus deceperit? Non addis ex indicio nihil boni comparaturos ſe præter ignominiam & infamiam furi inurendam, quid vis potius te paratúm eſſe perpeti, & ſupplicij quodcunque ſubire genus,

genus, si per illos statuatur, quàm ad iudices delatum, virgas, & ignominiam in generis suorum redundaturam in perpetuum, non adiungis. Quoniam notus eis fueris, quoniam parentibus ortus honestissimis. Quid plura? quoniam ciuis, quoniam denique vicinus.

Ad mœrorem & lacrymas ex adiunctis.
De Christo Iesu in crucem sublato.

INtuere peccator Christum Iesum, vindicem humanæ libertatis, recuperatorem salutis & dignitatis tuæ sublatum in crucem, sine forma, sine colore, pallidum, atque deformatum, oculis obrutis, genis depressis, sublato pectore, manus & pedes traiectum diritate clauorum, sed brachiis distentis, apertísque vlnis in suum sinum atque complexum, tanquam sibilo boni Pastoris accersentem, & te ipsum ad peccatorum veniam, ad salutem recuperandam, ad gloriam cœlestis aulæ repetendam inuitantem: suspice crucem, molem immanissi ligni, spectaculum illud luctuosum, adducens omne genus spectatorum, in mœrorem, & in lacrymas acerbissimas: suspice faciem, speculum Angelorum, spendorem Patris Æterni tuis peccatis & sceleribus deformatam: suspice pectus diuinæ sapientiæ, pignus amoris diuini, tot vicibus fœdatum, suggillatum adeò notatúmque turpissimè: suspice manus, quæ cœlestis regni sedes, quæ fabricam hanc & elegantiam mūdi totius admirabilem ad nostrum vsum & delicias effecerunt traiectæ diritate clauorum: suspice pedes, clauis quoque transfossos, quibus Gallilæam, Samariam, Iudæam vniuersam pro salute generis nostri multis factis itineribus peragrauit: suspice, suspice illud os diuinum, atque cœleste, mellis suauitate dulcius siti maxi

maxima confectum, & ad explendã depellendámque sitim à nefariis hominibus felle acetóque permixto perfusum: suspice latus hastæ diritate transfixum, patens & apertum, cruore diuino, aquáque cœlesti profluens, fontem illum perennem & inexhaustum infinitæ pietatis, quo dicuntur nostrorum sordes peccatorum, & omnia delentur & expiantur crimina. Patet semper, vt aditum ad illum habeamus, & in illum tanquam in arcam Noe, columba, & animalia cætera confugientes fluctus & tempestates concitatas euadamus. In illum tollentes oculos, tot indignissimis tractatum modis, clauis perfossum, transfixúmque crudelissimè, omni ex parte fœdatum, atque deformatum, omnibus suppliciis dilaceratum & excarnificatum intueamur, & supplices manus tendentes, manus ipsas, pedésque traiectos, fel & acetum Christo Iesu porrectum, faciem demissam, deiectos oculos, tot vibices, tot cruciatus, mortis acerbitatem, & vulnus lateris aperti, Patri Æterno suppliciter offeramus, vt qui nostris sceleribus pœnas inferorum iampridem meriti fuimus, cruciatibus & meritis tanti Domini in cœlestem aulam ascendamus.

Quibus cum argumentis adiuncta cohæreant & coniungantur.

NOn sat est affectus nosse quos ex adiũctis eliciamus, nisi argumenta, quæ valent ad splendorem, & amplificationem adiunctorum nouerimus, quæ ex causis instituens tradam, vt in adiunctorum loco verseris insigniter.

Adiuncta

Adiuncta cum causis efficientibus in filio prodigo.

VIdeo equidem filium prodigum ad patrem reuertentem, & pœnitentem iam eum suorum scelerum, & acerbissimè profundentem lacrymas & de reuersione paternam in domum, vnde accepto patrimonio exierat, cogitantem, atque hanc ille secum iniicientem consilij rationem, vt ad patrem redeat, ad illius pedes abiiciat sese, petat veniam effusi per luxuriam patrimonij, quæ solet esse parentum in filios indulgentia summa, quæ caritas & vsitata lenitas, recepturum in suam gratiam vagum & errantem, & ad se redeuntem. Quem vbi pater adspexit, quamuis sordidum & squaloris plenissimum, vt continuò in eius irruit amplexus, totus lætans & exultans, vt vix apud se esset præ gaudio. Exuere illum vestibus contemptis sordidatísque, & nouis induere iubet administros, albentíque stola necare vitulum fartum & opimum, multos menses antè saginatum: facit denique pater conuiuium lautum & magnificum, pro reuersione filij, & ouis amissæ recuperatione. Magna hæc & planè admiranda filij perditi in meliorem vitam moréśque præstantiores traductio. Vnde tanta mutatio, tam repentina conuersio? à misera ærumnosáque vita, quam agebat, à suarum rerum iactura, ab extrema penuria & mendicitate, à fame qua miserandum in modum conficiebatur. Qui neque suilibus escis, neque siliquis (horrendum quidem) satiabatur: cùm antè in omni rerum abundantia viueret, & illo quidem neque locupletior, neque fortunatior videretur in sua ciuitate quisquam. Recordatus igitur pristinam fortunam, & affluentiam bonorum omnium

omnium, siue ad vestitum, siue ad victum, siue ad delicias, & suauitates vitæ, quorum omnium egebat infœlix adolescens, constituit tandem, ac deliberauit animo domum patris redire, recordans fortunam pristinam & præsentem, inter quam sortem vtramque tantum interualli interiectum fuerat.

Conglobatio causarum efficientium, & adiunctorum.

HÆc magnitudo cathedræ primariæ facit, vt nisi planè præstantia candidati proferatur, nisi omnibus ingenij præsidiis munita scientia, nisi labores suscepti dies noctésque, nisi libri sacræ Theologiæ versati, nisi maxima cognitio, nisi tam consummata sacrarum literarum intelligentia, vt nihil ab antiquis patribus differat cathedra deferenda non sit. Accedat huc oportet laureæ primus in Academia gradus consequutus, opinio omnis generis hominum de competitoris ingenio habita, scripta summa Doctorum cōsensione comprobata, documenta ingenij publicis in disputationibus & reliquis literariis actionibus data, fama nominis & celebritas consequuta; penè dicam libros habeat typis excussos, aut breui mandandos, oportet, si tantam cathedram, tam honorificam, tam splendidam & cunctarum principem, primariam delaturus est. Quare hoc quominus sit intellectum, nisi planè appareat, eò magis est, antequam cathedra deportetur, prouidendum. Quamobrem cùm multis ex rebus intelligi possit, Academiam nostram non modò aliis scientiis plusquam cæteras terrarum partes, verùm etiam sacra Theologia floruisse, tum ex hac vel maximè, quod ad hanc primariam cathedram nunquam nisi varia multiplicíque cognitione, adiuuante

uante plurimùm, & omnia consequentem facillimè, præditi Doctores ascenderunt.

Tertia amplificatio ex adiunctis, cum efficientibus in occisores B. Thomæ Cantuariensis.

NOn dubito quin tametsi nullus in vobis sensus humanitatis, nulla ratio vnquam fuisset Religionis, tamen in aspectu sacrarum imaginum, ac delubrorum omnium tremere vos necessarium esset. Potuistísne apud vos esse, potuistis corpore vel animo consistere, cùm in B. Thomam, tam impij, tam scelerati, tam nefarium fueritis. Beatúmne vos Thomam inuadere ausi estis, ipsóne in templo, & omnium maximo, tam antiquo, tam sancto religioso manus impias & sacrilegas afferre conati estis? si in pueritia non iis artibus & disciplinis instructi eratis, vt ea quæ de templis literis mandata sunt, disceretis, & cognosceretis? ne postea equidem cùm in ipsum templum ingressi fuistis, potuistis aspicere, quod videre necessarium est, sacrarium Assertoris Iesu ante vestros oculos positum esse, tot imagines & simulacra sanctorum, quorum tanta est religio, vt neque hostes, nisi fidei fuerint inimici, cùm vrbem diripiant, quidquam audeant in templis maleficij suscipere.

Adiuncta cum fine. De Christi Iesu transfiguratione.

VIdemus Assertorem Iesum in verticem & summa iuga montis Thabor ascédere. Cuius rei causa? quorsum, obsecro, què in finem ascendit, Auditores? & secum deducit ex duodecim Discipulis tres carissi

cariſſimos omnium Petrum, Iacobum, & Ioannem? Quid ſibi vult aduentus Moiſis & Heliæ vatum olim diuinorum? Quid ille diſceſſus ab vrbe Solymorum, & in ſolitudinem deſertam, receſſus cum tribus diſcipulis? Quid hoc? Aſcendere Ieſum in montem, in ſumma faſtigia peruenire? ibi velle cum ſuis diſcipulis eſſe? adeſſe Petrum cum Iacobo, cum Ioãne? interuenire duos vates diuinos, & participes hos fieri viſionis admirandæ, quæ illos manebat iucunditatis, diuinitatiſque perfruendæ? Proh! Deum immortalem, in illo vertice, ac ſummo montis faſtigio facies viſa eſt Ieſu Chriſti, derepentè præter expectationem ſociorum Solis ſplendore clarior micare, veſtes albere niue albenti candidiores. Ex oculis, ex ore, ex pectore diuinam cœleſtémque claritatem diffundebat, qua obſtupefacti incredibili, ac diuina gloriæ ſuauitate perfuſi Apoſtoli, vatéſque qui cum illis erant, apud ſe eſſe non poterant, non poterant non mirari diuinitatis lucem clariſſimam, non capere fructus iucunditatis præſtantiſſimos; Petrus ibi volebat manere atque tabernacula collocari illius cœleſtis gloriæ perfruendæ cauſa: continuò vox Æterni Patris in illorum aures influens miſſa fuit de cœlorum ſedibus, Chriſtum Ieſum filij nomine & honore afficiens, ac iubens eum præceptorem & auctorem ſanctitatis audire. Quorſum hæc Patres? Quorſum? vt intelligere valeatis, ad cœleſtẽ aulam non niſi magnis laboribus & difficultatibus homines aſcẽſuros ſudando & anhelando, & omnibus vitæ periculis obiiciẽdo ſeipſos, ad cœleſtẽ Dei gloriam perfruendã peruenturos eſſe; paucos autem, atque hos omnium maximè delectos, qui aſpectu diuini numinis perfrui poſſint: neque homines hanc lucem aſpicere, nõ tã-

tam suauitatem percipere posse, nisi eos, qui maximis susceptis laboribus, periculisque neglectis, expertes vitiorum & flagitiorum, maximis virtutibus cumulati, staberfi penitus & purgati maximè albenti niue candidiores in beatorum sedes ascenderint.

Adiuncta cum forma.

QVid abest ab illo Pontifice, cur Pontificis honore dignus non sit? An dignitas, quam ore suo profert amplam & illustrem? an literarum cognitio? quis illo doctior & in omni genere scientiarum, maximè sacræ Theologiæ doctrina præstantior? an virtus, qui speculum & lumen sanctitatis habetur illustrissimum? An grauitas, quem qui intueatur ad dignitates, & ad honores gerendos natum fuisse fatebitur? Cum incedit oculis dimissis, & ore ad modestiam valde composito, tanta auctoritate, vt infulis ipsis, & insignibus Pontificiæ dignitatis ornatus cœlestem splendorem diffundere videatur. Atque cum in Deo rei diuinæ, vel precibus sacris præest, auctoritate tanta, tanta Religione, tanta dignitate cernitur, vt omnes vel aspectu suo reddat attentiores, & religionem afferat componendi corporis, oris, manuum ipsarum ad omnem honestatem, dignitatem religionémque singularem, & vt animos, ad rem qua de agunt, sanctissimam conferant atque conuertant.

Adiuncta cum materia.

RHętorica, quæ ars est bene dicendi, Regina quondam habita terrarum, firmamentum, cuiuscunque bene moratæ, beneque constitutæ Reipub. quæ dominabatur regnabátque in omni libero populo, maximéque in pacatis tranquillísque ciuitati-

bus. Quam summi, medij, & infimi discebant tanquam necessariam ad Magistratus gerendos, & sine qua aditum ad Rempub. habebat nemo. Neque Reges ipsi expertes tantæ facultatis gubernacula capiebant regnorum. Quin quod maius est & huic arti, quod vsus tulit peculiare, turbulentis magis Reipub. temporibus, & cùm reliquæ artes, & studia silebant, inter armorũ strepitus, & medias inimicorũ acies, iam iã inclinatas viribus orationis instaurãdo, & victorias, de manibus sæpe hostilibus extorquendo dominatum habuit. Quam quid dicam in Campo Martio laudationes suscepisse Magistratuum? Quid commemorem in Curia aut impulisse cunctum senatum in Reipub. vtilitatem, aut auocasse iam iam inclinatum in fœdera cum Pirrho Epyrotarum Rege facienda? Quid dicam etiam accusasse sontes, defendisse innocentes, suscepisse ægras, ac propè deploratas Reipub. partes. Denique contra Catilinam, contra Clodium, contra furias alias Reipub. pestésque funestas, valuisse plurimum, cùm huiusce facultatis materia tam longè latéque pateat, vt ad vniuersi generis, quo de voluerit Rhetor agere quæstionem pertineat.

Adiuncta cum forma & materia.

CONsidera corpus istud, quanuis infima natura præditum, ex limo, & argilla factum, tantis necessitatibus astrictũ, tamẽ societatem iniisse cum animo, spiritu sanè præcellenti, intelligentia, memoria, volũtate, tribus donis ac muneribus præcellentissimis constanti & ad Dei similitudinem formato. Post istius vitæ decursum, si particeps fuerit laborum, & conflictationum, quas subire debet egregiè fidelis homo, cupidus diuinarum voluptatum, cœlestiúmque præmiorum,

rum, pro domita hac putida ac fœtida carne tandem aliquando in partem venturum esse gloriæ cœlestis & præmiorum, quibus beati ciues in illis domiciliis celsissimis perfruuntur, vt quoniam consors laboris fuerit, sit etiam præmiorum. O beatos illos dies! O beatas etiam noctes! O tempora fœlicissima fortunatissimáque, cùm corpus teipsum abiecisti, ad pietatis munera, ad deliciarum contemptionem, ad despicientiam iucunditatum carnis cunctarum. Cùm te ĩpsum totum, cùm manus administras operum omnium in virtutis actiones, in charitatis studia voluntate mirabili coniecisti. Cùm omni loco ac tempore nulla periculorum habita ratione itinera pedes faciebas, & omnes excipiebas, pro Christi Iesu gloria libens & hilaris molestias. Cum non recusabas inediam, non exhorrebas cilicium, non scuticas ex funiculis ferreis constantes, cùm discerpebas, dilaniabásque carnem, & quod frequens erat, auertebas aspectum oculorum ab obiectu rerum inanium, præcludebas aures ridiculis vanísque sermonibus, omnes sensus frangebas, domabásque, & obedientes rationi faciebas. Ita quidem post mortem particeps fies præmiorum cœlestium & venies in mortem hæreditatis æternæ præter gloriam communem corporum, prętcr splendorem & claritatem propriam & peculiarem cœlitum cunctorum. sensus omnes redundabunt suis deliciis immortalibus, percipient suas iucunditates & suauitates eximias, neque vlla pars corporis vacabit veris ac solidis voluptatibus: sic equidem cùm se homines tãta fœlicitate cumulatos aspicient præ luce, præ claritate gloriæ immortali, præ dignitate, præ honore, præ gaudiis cœlestibus vix apud te esse videbitur.

Adiuncta cum effectis in Rectoris aduentu.

ADest ipſe Rector illuſtriſsimus, qui de more ſuo comitatus Collegis duobus, & ipſis variis præeuntibus magna auctoritate & ſtrepitu antecedentium, & conſequentium, qui multò ante aduentum denunciabant. Intrat gymnaſium aſtantibus miniſtris officij ergô, qui illum comitabantur, conſidet & quidem Rectoris dignitatem aſpectu gerens, & amplitudinem maximam. Conticere alumni rei literariæ componere ſeſe & erigere ad audienda verba præceptoris, ipſe verò Rector oculos in præceptores intentos habere, audire partem aliquam prælectionis attẽtione non minore, qua abſoluta, cuius officij cauſa venerat, id præſtare incipit. Ab auditoribus ſumere ſtatim teſtimoniũ, & quidem cũ iuſiurando, de modo, de ratione prælegendi: ã ex præſcriptionibus Academiæ, vel ad voluntatem ſuam, & arbitrium. Hoc interuallo exire auditores è gymnaſio manere ſolum, quo teſtimonia dicturi ſunt, ſummum intus eſſe ſilentium, foris ſermones haberi plurimi circuli non pauciores, multa iactari, atque ea omnia, vel ad doctoris honorem, vel ad cathedræ ſpoliationem, ſi ſuum, vt par erat, officium non feciſſet.

Adiuncta cum antecedentibus.

ATque ſi fortunam hominis miſeriam & calamitoſam, ſi inopiam, & anguſtias, quibus antea vrgebatur, & illam vitam inopem, & diuitem liberalitate ſubleuatam aliquantulum recordari voluerimus. Quemadmodum cum in vrbem Hiſpalim pedem intulit, neque nummulum ſecum deferebat, ſed

quod

quod alij ſuæ humilitatis, atque contẽptæ fortunę faciunt, vt ſe in aliorum dent famulatum, & quod datur vitæ tempus ſeruiendo collocent, atque ponant & ex annuis ſtipendiis, & mercede perſoluta cogant nummulos aliquos, quibus mediocriter veſtiti habeant ſpeciem aliquam mediocrem, qua iam verſari valeant inter homines. Hi ſi quo ſunt ingenio, ſi qua induſtria & calliditate ad quæſtum aliquem aſpirant, cogitant Indiam vnam, aut alteram, affectant primam nauigationem, qua ſe transmiſſuros eſſe putant, in Peruſi am, aut in Mexicanam oram: quo cum penetrarunt, nihil ſua ſeruire, laborare plurimum, operas præſtare baiulorum, quoad aurum, & argentum cumulent per aliquot annos, quo aucti reuertentes in Hiſpaniã emptis ædibus, prædiis opimis, pecuniis in reditus collatis, inter diuites habeantur & numerentur. En ſtatum primum, & fortunam miſeram & ærumnoſam. Quid huic homini facias, qui immemor iſtius fortunæ, perferri quidem non poteſt. Incipit efferre ſeſe, more nobilium tractare filios & filias dicere, & appellare titulis & cognomentis, quæ ſplendorem afferunt & claritatẽ nobilitatis, vxorem in lecticis collocare, in quadriiugis & albentibus perſtat imponere. Ornat domum periſtromatibus precioſiſſimis, pulcherrima veſte, magnificentiſsima ſuppellectile, attribuit ſpondam vxori, & quidem ſtratum tapete pulcherrimo, longiſsimo, latiſsimóque & ornatam puluinorum ſplendore ſericorum. Addit miniſtros, qui venientes excipiant, deducant in palatium, & diſcedentes reducant in portas vſque, atque adeo elegantia ſolita in aulam introducunt. Ipſis autem in palatiis, quem ſellarum ordinem, quos abacos, quos lectos pulcherrimẽ ſtratos & ornatos ad vſum & ad ſpeciẽ magnifi-

cam aſpicies? Illum verò equitem prodeuntem in publicum, luſtrantē plateas aliquot & equo peragrantem, pedibuſve vias, vicóſq; ciuitatis & comitatu ſtipatum famulorum, honoratum ſæpe nobilium occurrentium officiis, & quacunque præterit iactantem ſeſe, vt planè vanas efflare gloriolas, & inanes ſæculi ventos aucupari videas, omnes cernunt, & conſiſtentes ſæpe quoad abduxerit ſe è conſpectu reſpicere non deſinunt. Vide quid faciat nummus.

Adiuncta cum conſequentibus.

LAbora, vir optime, deſuda in Iuriſperitia, perge quo cœpiſti itinere. Graue eſt alumnū literarum ſurgere è lecto, albēte ſtatim cœlo, aut horas duas ante primum diluculum, cùm poſt mediam noctem cubitum ieris, dare operam literis. Moleſtum eſt totos dies, eundem petere repeteréque ſcholas, intereſſe prælectionibus, abeſſe nunquam, audire attentiſſimè, quærere de auditis, conferre cum condiſcipulis, verſare libros, magnam noctis partem & cum cœnobitarum cymbalis, quod mediæ noctis tempus eſt, vrbs perſonuerit, captum ire ſomnum. Infeſtum eſt valetudini, valdéque contrarium vim frigoris hyeme, moleſtias caloris æſtate, & alias vtriuſque temporis iniurias tolerare patiēter, & contra vim grauitatem morborum, quos ex laboribus ſtudiorum literati contrahunt, contendere. Quid quod hoc toto tempore, cùm longiſſimum ſit, & quinquennium debeat eſſe, à patria ſcholaſtici ſunt exules & extorres, & cœlo ſæpe contrario valetudini bonæ, & corporum affectionibus, procul à patria, à parentibus, à fratribus, à cognatis, ab amicis, à deliciis & iucunditatibus, quibus corpora reficerent, & ſalutem ſuam cōſeruarent: ſed con-

ſolatio

ſolationẽ accipies præmiis, quæ labores in literis poſitos conſequuntur. Hæc dum cogitant, dum animis cõplectuntur ſuis non ſolùm ad labores & ad vigilias ſuſcipiendas animantur, ſed mirum eſt, quàm in libris inhærere, & ab illis nunquam auelli volunt, labores conſequitur in eadem Academia confecto Iuriſperitiæ curriculo laurea baccalaureorum, qui primus aditus eſt, & gradus illuſtris ad literarios honores accipiendos, biennio pòſt licentiæ, atque tandẽ illud ſummum omnium & præſtantiſſimum ornamentorum, inſigne Doctoris. Cùm verò tãta Iuriſperitiæ ſcientia fueris prędìtus, vt collegia poſſis contendere, vt de cathedra decertare cum cõpetitoribus, quantum habet laudis, quenquam eſſe collegã, in vnum de maximis cooptatum collegiis, illorum veſtem, & inſignia gerere, cathedram conſequi magna ſuffragiorum multitudine, Academia tota plaudente Salmãticenſi. Quid vehi per vias, per plateas humeris ſcholaſticorum laurea redimitum triumphali, & in cathedram imponi, collocari, prælegere publicè, interpretari ius ciuile, audiri ſilentio ſummo, & magna ſæpe auditorum admiratione, adhærere poſti, pro poſte rogatum ſoluere quæſtiones, tollere dubitationes allatas, facere ſatis obiectis. Magna ſunt hæc, mihi crede, vir egregie, & quæ ad maiores honores ſpectant. Hinc Præturæ ciuitatum, hinc Præfecturæ ſæculi, vel Eccleſiæ, hinc conſilia Regum, hinc poſtremò ampliſſima ſacerdotia Pontificiæque dignitatis, ad quas niſi multis laboribus, magnis difficultatibus nunquam datur aſcenſus.

Adiuncta cum antecedentibus & consequentibus.

FOelicissimus & fortunatissimus B. Dominici status & dignitas in cœlesti regione consequuta quam mihi prima tempora in sæculo posita tanta virtutis admiratione præsagire visa sunt. Cuius in laude, cùm adhuc in sæculo versaretur, illa castitas & integritas corporis ponenda est; qua se integrum & incorruptum ab omni labe conseruauit. Cùm verò inter Canonicos versaretur non lumen prætulit sanctitatis & facem ardentem non solùm viris ordinis sui, sed ciuibus & eximijs? Sanè tanquam lucerna in edito & excelso loco posita lucem videbatur afferre mortaliũ generi cunctorum. Excitatæ sunt temporibus graues & vehementes hęreseos tempestates, quibus homines sacrilegi statum Ecclesiæ perturbabant, multos abducebant à sacra religione, & quemadmodum nubes cœlum caligine nefarij dæmonis satellites animos hominum tenebris errorum circunfundebant regiones, huic malo per doctissimos sanctissimósque medicinam faciendam rati, id negotij B. Dominico demandarunt. Quod tanto studio, & corporis & animi contentione munus præstitit, vt errores ex illis populis & ciuitatibus depulerit, deiecerit tenebras hominum animis offusas partim priuatis sermonibus, partim plebis concionibus & omni vigilantia; qua in specula positus nunquam oculos ab Ecclesiæ dignitate deiiciebat. Cùm nihil igitur sibi prius nec antiquius Matre Ecclesia fuisset, Romam cũ Pontifice Osmensi profectus de concionatorũ ordine instituendo cogitauit, hácque sibi mentem Deus iniecit, vt officium faceret Catholicæ fidei conseruandæ, veræ Religionis

enun

enunciādæ mortalibus, & cunctorum, qui ſparſi fuiſſent & in hominum animos inſediſſent, errorum contra fidem ſurgentium depellendorem. Quam cùm Romanus Pontifex Religionem ſua auctoritate confirmaſſet, cum prærogatiuis & muneribus diuinis ornaſſet & auxiſſet, quos iſte ſanctiſſimus ordo fructus, quas vtilitates, quàm vberes ac præſtantes ſacræ Religioni attulit longè latéque ſparſa, & per orbem terrarum diffuſa concionatorum Religio vnam de præſtantiſſimis ſanctiſſimíſque Religionibus Mater Eccleſia conſequuta fuerit ſacram familiam concionatorum, lumen fidei, propugnaculum religionis, arcem bonorum, montem perfectionis abſolutæ, fontem inexhauſtæ ſapientiæ, parentem omnis ordinis ſanctorum fœcundiſsimam, perfugium, & receptaculum Chriſtianorum, gloria & immortale Chriſti Ieſu decus. Tua eſt, B Dominice, laus, tua ſunt trophea & virtutis abſolutæ toto terrarum orbe, celſiſsimiſque Beatorum ſedibus monimenta conſtituta. Quod tot viros illa Religio ſanctiſsima pepercit omnibus ſanctimoniæ numeris abſolutos quod Confeſſores plurimos, quod martyres inuictos, quod caſtiſsimas virgines, quod Doctores præſtantiſsimos, fortiſsimóſque Petros, Caterinas integerrimas, beatiſsimum Thomam Doctorem Angelicum, & lumen Fidei Chriſtianæ clariſsimum. Quod Academiæ, quod cœnobia ſacrarum omnium familiarū D. Thomæ doctrina illuſtrentur, & tuorum Patrum clariſsima veriſsimáque ſapientia perſonent, tibi totum hoc quantuncumque eſt, quod certè maximum eſt, tuis laboribus, tuæ virtuti referre debemus acceptū. Denique quoniā omnia me perſequi velle neque orationis & inſtitutę, & maioris videtur operis, & tēporis procul dubio longioris, illa tuæ

ſunt Religionis decora & ornamenta maxima, quod de primis Fidei Chriſtianæ cenſoribus Dominicani fuerint Præfecti eius Religionis Chriſtianæ Quæſitores acerrimi, vigilãtiſsimique illos Principes cõſtituetunt adhibuerúntq; in procellis turbinibúſq; ſedandis Romani Pontifices. Quid amplius volumus, quod ad tuæ Religionis laudẽ, ad tuæ virtutis prædicationem præſtãtiùs afferri poterit, quàm tuis & tuorũ humeris ſuſtentatã videri Chriſtianã Religionẽ tuis præſidiis fulciri, protegi viribus, virtute corroborari, virtute doctrináque vigere. Id quod viſio declarauit cœleſtis, tuã prædicãs inſignẽ clarámque familiam, tanquã arcem fortiſsimã conatibus hæreticorũ teterrimis obiectam & oppoſitã, neq; doctrinã ſolùm ad hoſtiles depellendos errores, ſed ad incurſiones omnino propulſándas laterũ & corporũ ſuorum oppóſitas & ad iugula telis inimicorũ intentis fortiter conſtãtérque deuouenda. O virũ omni laude digniſsimũ! ô verum paſtorẽ totius virtutis abſolutæ clariſsimum! Hunc vitæ curſum clariſsimè ſanctiſsiméque confectũ, tot labores & vigilias ſine intermiſsione ſuſceptas, tãtos Chriſtianæ Religioni fructus allatos, tot pericula capitis, & adita diſcrimina, qui honores cõſequi debebant, quæ gloria Beatorũ, quæ dignitas clara & illuſtris, vt te in ſanctorũ numero collocatùm, & duplicis (quod vulgò dici ſolet) nomine & honore affectũ omnes Chriſtiani colerem?. Tibi ſacra tẽpla, tibi aras erigeremus, anniuerſariũ omnes tuũ diẽ ſanctiſsimè recoleremus, & vt inter Cõfeſſores ſanctiſsimos, inter Patriarchas celſiſsimos, inter Auguſtinos, inter Hieronymos, inter reliquos ſacrarum familiarum parentes, & principes eximios laurea virginis decoratum, & inſigniter fulgentem debitis honoribus afficeremus.

Adiuncta cum similibus.

NVnquam hominem vidi tam similem Ildefonsi, qui melius vitæ suæ rationes constitutas haberet, vt neque minimũ à recta ratione discrepẽt, omnia interualla diei, vel momenta temporũ, sic partitus est, vt nullũ habeat vacuũ præfinitis actionibus, consideratissiméque præstandis, omnia autẽ occupatissima, vt neque minimũ detrahat de tempore, neque addat, quod singulis rebus agendis dandũ cõstituerit. Atque istud nõ licet animaduertere solũ in negotiis domesticis & externis, sed in omni sermone familiari: qui sic loquitur, vt præfinito loqui videatur, neque verbũ illum faciat, nisi consideratũ, & multò antè præmeditatum.. Vt nunquã illum pœnituisse quisquã audierit inconsiderantiæ, qua cum aliquo egerit aut vnũ verbũ proloquutus fuerit, quid dicã temeritatis, cùm illud verbũ inconsiderantiæ præ viri tanti cõparatione, lõgissimáque in verbis, & actionibus prouisione maximũ grauissimúmque fuisse videatur. In vestitu verò nisi cõcinnus, nisi compositus, nisi ad modestiã ornanatus occurret nemini. Odit ille in priuato negligẽtiã corporis, quã ipse grauissimo verbo vitium appellat, moderatã diligentiã probat: sic incedere videbis cum vultu recto, & ad dignitatẽ cõposito, oculis demissis, & in loquẽdo, in spuendo senatorẽ Christianũ vidisse dices, qui prãdiis, studiis, deambulationibus, rebus diuinis, & exercitationibus animi sua sẽper legitima tẽpora fuerit impertitus. Vt enim horologium rectã moderatione cõstitutũ, nec minimũ à proposita tẽperatione discrepat, semper suis spatiis legitimis signa dabit horarum, vt neq; breuiores alias, neq; lõgiores horas in illo, quod de aliis horologiis vulgò queremur,

mur, si rectè obseruare voluerimus, animaduertamus. Ita quidem virum hunc bene compositum sempérque præclarè constitutum, neque vnquam vllo tempore à proposita sibi præstitutáque viuendi ratione defecisse videbimus.

Adiuncta cum dissimilibus.

NEque te tuorum vitiorum pudebit, neque pœnitebit vnquam, qui vel satietate tandem aliquando redire debuisses in viam. Quod spectas tempus resipiscendi? quem locum dari opportuniorem, aut quos homines, obsecro, magis idoneos ad te perditum & profligatum in gratiam diuinam, vnde tuis sceleribus deiectus est, restituendum? tempus, si sana mente es, tuum te iampridem officium monet. Cum multis leuioribus peccatis Deus in inferorum sedes alios deiecerit, & tu tibi hanc peccandi licentiam liberam & impunitam fore putabis in perpetuum? Qui locus autem scholis Religiosorum hominum ad Dei gratiam adolescenti de sæculo, qualis tu es, retinendam opportunior erit? Cùm verò homines Religiosi sint, & de instituto suo animorum saluti consulant, quid magis in manus dari cupiũt, quàm animos, quorum de salute cùm agant, non se suum officium facere, & in deliciis maximis versari putant, cùm abalienatos à Deo mortales, vel confessionum auditione, vel aliis modis diuinæ Maiestati reconciliauerint? scilicet is est frater tuus? quàm dissimilis est tui, quàm alia vita, quàm aliis moribus, & abhinc annos multos, à pueritia sua, antequam à parentibus, in scholas nostras deductus esset, in hunc locum venire gestiebat: quas poterat etiam puer nobiscum horas consumebat. Nihil equidem illi gratius, neque iucundius erat,

erat,quàm cum amicis ſuis cum confeſſario agere de tempore,cùm venturus eſſet in ſcholas ad Grammaticæ cunabula.Theologus eſt iam & nobiſcum amplius annos octo poſuit in ſcholis, neque noſſe viſus eſt homines alios,quibus cum agat, neque locum ad manendum,totos dies feſtos, profeſtoſque vt neſciat extra noſtrum periſtilium alio pedem efferre, nec inferre niſi in hanc Academiam. Et tu hanc vitæ rationem non inſtitues aliquando, eodem parente ſuſceptus, eadem domo, eiſdem parietibus contentus, & eadem diſciplina imbutus, non ad fratris mores,ſimilitudinémque vitæ optimè traduceris? Niſi verò parentes tuos,neque fratrem noſſe vis, & iam qui viſus es,ore quidem impudenti, ferocíque animo parentes alios,& aliud genus ementiris.Dic obſecro,vt ſaltem hæreditatis aliqua fratri tuo fiat acceſſio, nobis verò errorem eripias,in quo iam diu verſamur.

Secunda ratio amplificandi ex adiunctis per diſſimilia.

Regina Maria, quæ ſi non erat in regno ſuo, erat tamen Regina, melioréque iure, quàm Iſabella erat,eodem genere,eiſdem maioribus, eadem cum Iſabella ſanguinis communione coniuncta, denique erat Regina ſereniſſima: ſi tamen à regno per ſcelus eiecta,at non ita deſerta,vt regnum recuperare nõ poſſet, adiuta Regum Gallorum, & ſanè potentiſſimorum viribus in Regalem ſedem reſtitueretur. Hãc per fraudẽ,per blandicias, per pollicitationes & cum iuſiurando ſuum in regnum accerſit Iſabella, quam vbi finibus Angliæ tenuit,in arcem munitiſſimam incluſit, poſt multos annos de hac Regina nihil mali meri

merita, nihil vnquam perfidiæ cogitante, nihil ſuſpicante Iſabellæ Reginæ ſanguinem ſuum prodentis immanitate deteſtabili prolata eſt ſententia, vt in Caſtello, Hæretico Pontifice præſenre, & neſcio quibus Regni proceribus ſpectãtibus capite plecteretur nulla de cauſa, nulla culpa, nec minima. Multa acerba, multa turpia, multa deteſtãda habuit imperiũ Iſabellæ, tamẽ illo ſcelere poſt Religionem deſertam, atque violatã, quod in Mariã Reginam Iſabellæ immanitate fuit editum, haud ſcio an vllum indignius, iniquius, & grauius commiſerit? Mitridatem illum Ponti Regem immaniſſimum, qui cum populo Romano per multos annos magna belli contentione conflixit, auito, patrioque regno expulſum Tygrannes excepit, diffidentem ſuis rebus confirmauit, perditum refecit atque recreauit. Deiotarum bello ciuili ſuperatum, hoſtem Cæſarianæ partis acerrimum, ſuis in regnis ſupplicem & abiectum, procedentem obuiam Cæſari, & ad ſuos proſtratum pedes, erroris veniam petentem, Regis nomine & honore affectum ab Imperatore terrarum potentiſſimo legimus, & imperatis non multis pecuniis regnum tenere, regiámque dignitatem. Retinuit igitur Cæſar, & conſeruauit Regem, qui & hoſtis fuit, exercitus fuit Cæſariani, qui contra eundem conflixit, qui ſigna contulit, qui de Cæſare necando planè contendit, reſtitutus à Cæſare fuit in Regnum, regnauit per omne vitæ ſuæ tempus, & Regis nomen & honorem retinuit, quémque armis Deiotarus violauerat, cum precibus & aſpectu placauit. Illa Regina Maria, quæ ſemper ſocia, quæ ſemper amica fuerat, quæ tanta tecum ſanguinis communione coniuncta, quæ (quod caput eſt) nihil mali fecerat, nulla in re ſuam

digni

dignitatem violarat, quæ Christiana fuerat, quæ se Catholicam professa fuerat, ob hanc causam in vincula per summum scelus & fraudem coniecta fuerat, in custodia indignissimis tractata modis, denique vltimo capitis supplicio mactata. En cur filius tibi propinquus stabilem suam fortunam arbitretur, cùm matris suæ spectaculo funestissimo videat per impuram quandam, hæreseos labe inquinatam Reginam se fortunis omnibus spoliari, & omni suo Regno posse nudari. At equidem eo facto turpissimo Catholicæ fidei splendorem maculare voluisti. Ignara quid sacra Fides, quid Christiana Religio valeat, quid dignitas Ecclesiæ Romanæ, quæ in mediis hæreticorum fluctibus quieta est, & lucet in cæcis tenebris, atque turbinibus hæreseos, splendetque per se semper, neque vllis tempestatibus potest obrui: non id facit Catholicus & Christianissimus, vtroque nomine dignissimus, Philippus Rex Hispaniarum potentissimus, qui eiectos, & expulsos à te proceres Catholicos, exules & extorres à patrio Regno adolescentes magna spe atque virtute, moniales per terras, per maria tuam immanitatem & diritatem execrandam fugientes, profugas & vagas in Regna sua non recepit solùm, sed etiam pecuniis adiuuit, collegiis & cœnobiis magnificentissimis sustentat, & pro Catholica fide protegenda abhinc tot annos bellum alit in Flandria, contra te classes omnibus rebus ornatas & instructas in Londinum fluuium, in Thmesim ipsum propter Londinum intulisset, nisi impetus illarum incitatos fœdissima tempestas maris Anglicani retardasset. Atque hoc tempore bellum infert aliis gentibus à fide sacra deficientibus, vt Catholicos in eadem Prouincia conflictatos tueatur, Anglicani

cani belli cùm per tempus licuerit, perficiundi summa suorum Regnorum potentia minimè quidem memoriam abiiciens.

Tertia amplificatio ex adiunctis per dissimilia ornata repetitionibus & percontationibus, de B. Ioanne Baptista.

Estne Ioannes is, qui more hominum reliquorum conceptus grandæua muliere natus est, & iam ad concipiendum inutili? qui in matris vtero à Virgine Matre Assertoris Iesu dignissima inuisus, communi parentum nostrorum labe fuit expiatus? Qui diuitias omnes parentum suorum, amplissimè, magnificentissiméque repudiauit? Qui terrarum orbem vniuersum gaudiis natalis diei maximis lætitiísque compleuit? Cuius de sanctitate cum vulgo dicimus, atque virum tantum celebramus, prius sanctitatis splendore clarum prædicamus, quã in hãc lucem editum. Estne hic Ioannes, qui cùm nuncios accepisset Principes Iudæorum, postulatáque illorũ, vt Messiæ dignitatem vellet, & haberet, cum laude honorifica Christo Iesu tributa repudiauit. Estne hic Ioannes, qui laudatus prædicatúsque fuit à vindice nostræ libertatis Iesu Christo, vt idem tantus Dominus homini cuicumque meritis, & sanctitate præponeret? Atque vt alia omittam, estne hic Ioannes, qui testimonium dedit Christi Iesu pulcherrimum praeclarissimúmque? Qui Iordanis aqua caput aspersit eiusdem Iesu Christi? Estne denìque hic Ioannes, qui Regis effrænatæ libidini sese opponens caput à ceruicibus securi carnificis obtulit præcidendum? Vide Herodes impie, quid inter te, cuius nomine caput viro sanctissimo à ceruicibus ablatum

ablatum fuit, & nunciante Herodiade ſaltatrice præclara illa mandata deferuntur ad matrem, cui Regis nomen & dignitas, quæ præſidium debuit eſſe virtutis conſeruandæ tam immeritò defertur, vide, inquam, quod inter te, & tantum Ioannem interſit. Hunc Principes veteris Legis teſtimonio ſuo legationibúſque ad eam rem miſſis Meſſiæ dignitatem deferunt, te omnes viri mulieréſque propter libidines impuritatéſque tuas vituperant, atque adeo probris & maledictis omnibus vexant, ille præconio Ieſu Chriſti præ reliquis hominibus tollitur in cœlum, tu ſermonibus, linguíſque cunctorum infra mortuos amandaris, ille denique caput pro veritate gladio carnifici deuouere non formidauit; tute in ſedes inferorum tuis maleficiis deieciſſe præcipitem, omnibus etiam teſtantibus teſtis eſſe non deſines.

Adiuncta ex attributis personæ, loci, temporis.

FVerunt literæ à patre de filio præceptori miſſæ, & quod abfuerat multos dies ab ſcholis nimis iracundè ſcriptæ, ſummè expectabant auditores, quid in literis contineretur. Aperit præceptor gymnaſio frequentiſſimo, ſumma eo ſpectabat, mirari patrem ex ratione temporis, ex numero menſium negligentiam filij, incurantiam præceptoris, nihil mirum filium, nullas in ſtudiis progreſſiones feciſſe, qui tantum temporis abfuiſſet, quem ante profectionem ſuam in Claſſe ſecundanorum reliquiſſet, eundem adhuc in eadem verſari, & rudimentorum planè inſcium. Poſtulat igitur Pater, ſibi reſpondeat præceptor, quiſnam hoc filius tam

negligens, tam alienus à literis? nullo vel mediocri ingenio literis aptus, vel ineptus, in gymnasio frequens, an infrequens & in Tertianorum gymnasium trãsire posſit, an manendi neceſsitas puero ſit in Secundanorum, iam duodecim annos nato: ſic multa de filio rogaſſe filium nihil reſpondiſſe, videri truncum & ſtipitem, quo quid explorati haberet, rudimenta ſaltem clariora à filio ſe exegiſſe, nullam illũ reddidiſſe rationem, matrem in culpa eſſe, filio nimis indulgentem, quem ſi reliquiſſet ſibi, ſi non ex paternis eripuiſſet manibus, virgarum multitudine coopertum vix viuum reliquiſſet.

Adiuncta ex perſona, re, & modo.

ELoquentia, inquis, magnam habet auctoritatem, nónne vobis M. Tullius videtur loqui. Diſcite orationem veterani, & vos recentiores, etiam tu præceptor diſce ab egregio dicendi artifice, quanquam ille nunc primum in hunc locum aſcendit, ſed tamen diſce ab adoleſcente Rhetoricæ dedito, oratore bono, tum omnium orationis ornamentorum ſcienti, quid in oratione nónne, & quis dicit, & quid, & quomodo quæritur? An hæc tu ita confundis, & perturbas, vt quocumque velit, quid velit, quomodo velit, poſsit dicere? Quis eras tu, qui dicebas? quo ſtudio? quibus progreſsionibus? qua facultate? quot orationes antè habueras? quiſnam iſtud tibi onus & prouinciam impoſuit? Video enim te quidem audaciæ fore coarguendum, & impudentiæ, qui contra legẽ, contra morem, poſt annos nullos in vſu & exercitatione poſitos, orationem huiuſmodi ex hac loci celebritate habueris, quæ non ita habenda fuit, vt tu habuiſti, raptim, & curſim dicens, ſine auctoritate,

tate, sine dignitate, quam retinere debebat Orator in dicendo, vt rem ipsam non minus dictione, quàm vultu, quàm gestu, & apta corporis moderatione veterum Oratorum similis exprimat.

Adiuncta cum repugnantibus.

AN verò cùm Doctor ille sit, & de senatu vestro antiquissimus, de Matre semper Academia bene meritus, & præceptorum clarissimus, auctoritate sua, suis ornamentis, & beneficiis in Academiam collatis non impetrabit, vt quod aliis Doctoribus æquè præstantibus, & singulari virtute, exquisitáque sapientia tribuistis, sibi tribuendum putetis. Nisi verò, quia vobiscum mansit, & per omne vitæ suæ tempus manere vult, dignum putatis, quem excludatis illis præmiis & honoribus, qui sæpe dati fuerunt Patribus de vestro consessu recentioribus, qui potuerunt aditum ad cathedram patefacere proposita in decertatione capientibus, qui negari non possunt, nisi proditoribus Academiæ, nisi hostibus Reipub. literariæ deterrimis, & proditionis omnium patrum grauissimorũ sententia conuictis: videte patrẽ de vestro ordine grauissimũ, vestrum socium & comitẽ, consortem laborum omnium, æquè Academiæ consulentem, & vestrę amplificationis appetentẽ, cum hominibus nostris versatũ, annos circiter triginta, non modò sine labe, sine macula, sed sine offensionis minima suspicione, tanta cum approbatione omnis generis ordinum & ætatum, vt reprehensionem equidem omnium vereri debuissetis, si tales in tantum Doctorem, talem in tam virtutis præstantiam, & in tam illustre sapientiæ lumen tanta antiquitate notissimum non

præberetis animos, & ad huiuſmodi rem concedendam non omnibus ſuffragiis incumberetis. Cùm iam cani tam multi, exarata rugis facies, & auctoritas tanta magis clamitare, & veſtras mentes deberet impellere, quam cuiuſquam apud nos valere picta nitore vario diſtincta diuerſis luminibus, turbulentiſſimis affectibus plena, vehemens & ardens oratio.

Adiuncta cum comparatione.

HIc te ſi res ipſa, ſi indignitas iniuriæ tuæ non commouebit, ſi facta adoleſcenti nobili, facta locupleti, facta filio facile Principis vicinæ ſuæ: ſi loci celebritas apud te ponderis parum habebat, ne illud quidem animaduerteres eiuſmodi fuiſſe factam iniuriam, quã parentes vlciſci neceſſariò debuiſſent: Cùm verbis non contumelioſis ſolùm tractaueris, ſed pedibus conculcaueris. Etenim quid erat, quod has iniurias addi potuiſſet acerbitatis, adoleſcens ille ſuis parentibus carus erat, & eiſdem habitus in deliciis maximis, atque hunc tam fœdum reddidiſti, quàm qui ex grauiſſimis iniuriis contumeliiſque deformes manere ſolent. Dico adoleſcentem nobilitate generis clarum eſſe, téque multò nobiliorem, qui iactas paſſim nobilitatem maiorum. Dico nihil illo pacatius, nihil ad lenitatem, nihil ad bonitatem virtutémque propenſius: dico denique nihil in his iniuriis, neque verbo, neque facto contra te feciſſe bonum adoleſcentem, cùm ſeſe defendere conaretur & à corpore ſuo vim omnem propulſare, interceſſiſſe quoſdam, qui te ex tuis factis atque virtutibus ornarunt. Quid habes cur te non plectendum ſimiliter, atque mulctandum à præceptore timeas, cùm poſt cõditam Academiam, vt ex auditis intelligere potuerunt omnes nihil tetrius ab adoleſcente factum fuiſſe recordentur.

Altera amplificatio ex adiunctis cum comparatione.

ATque hæc Complutensis Academia, pares bonarum artium & doctrina sapientissimorum hominum abundans, quæ sunt ad virum omni literarum laude cumulandum percipiendúmque necessaria satis abundè suppeditare potest & abundātius quidem, quàm aliæ plurimæ toto terrarum orbe celebres Academiæ, siue literas humaniores, siue Græcas atque Hebraicas, siue facultatem dicendi spectes. Artes verò liberales, ipsa Philosophia, Medicina salutaris, Iuris Pontificij facultas, sacra cœlestísque Theologia traduntur in hac Academia. Atque singularum artium atque doctrinarum præceptores exquisiti numerantur, doctiores profectò, & sapiētiores multarum Academiarum magistris doctissimis sapientissimísque, quorum vocibus gymnasia personant. Atque illi tantum honorem Academiæ tribuunt, quantum alij quicumque exquisiti afferre possent magnis stipendiis propter famam ac celebritatem nominis accersitis, vt planè ex variis orbis terrarum partibus confluat alūnorum numerosa multitudo relictis aliis Academiis horum præceptorum literis & doctrina imbuendi. Qua in Academia maior alacritas & ardor, maiores vnquam in studiis progressiones, decertationes acriores ac vehementiores, per omne anni tempus singulis non modò mensibus, sed hebdomadis, atque diebus, ad literas percipiendas incitamenta maiora nulla in Academia, atque in Cōplutēsi propter renunciationē gradus locis suis ex ordine publicatos solēnibus statísque anni diebus concursu omnis generis & ordinis alūnorū sono concētúque tibiarū, spectatorū plausu & acclamatione tanta, quantā spectare posit aliquis,

maioré profectò nemo. Cedãt equidẽ necesse est nobis Athenæ bonarũ artiũ inuentrices: cedant nobilissima quondam Ægypti Alexandrina necesse est Academia: cedat, quæ in ipsis Italiæ visceribus ac medulis floruit fœlicissimis tẽporibus appellata, celebratáq; cunctorum annalibus magna Græcia. Quæ omnes si prædicatę fuerunt toto terrarum orbe, tamen illorũ artes & disciplinæ tantã minimè, quantam nostris tẽporibus absolutionẽ perfectionémq; nactæ non fuerãt, taceamus de Italorũ, de reliquorum hominum Academiis, quorũ longum esset statũ Academiæ nostræ fortunã fœlicissimã conferre. De Salmãticensi solùm dicamus aliquid. Demus illi reditus plures, & ampliora stipendia, demus tantã multitudinẽ & præstãtiã collegiorũ, demus illa cunctis notissima quatuor collegia primaria, ex quibus in Ecclesias, in Academias, in Præfecturas, in Regũ cõsilia tot homines doctissimi prodierũt: demus iuris ciuilis scientiã qua secũ Italis nõ æquauit solùm, sed illis fortasse præstitit Academia. Verũ Salmãticenses relinquãt Cõplutẽsibus vsum & exercitationẽ earũ artiũ, atque disciplinarũ, quæ Cõpluti colũtur. Cõcedant concertationes assiduas, vim argumentandi, acrimoniã persequendæ argumentationis, & ad exitũ perducẽdæ, tantã cõtẽtionẽ inquirẽdæ inuestigãdæque veritatis, feruorem & ardorẽ & disputationũ, politã limatámq; quæstionẽ accuratius rerum quæ in certamen & dimicationem adducẽtur, quæ omnia doctos admodũ & absolutos perficit, & ipsas in sublimi gradu sine contẽtione collocare solẽt Academias.

Adiuncta cum exemplis.

QVid ais bone vir, tu istis fascibus, ista Cõsulatus dignitate, ista denique totius Imperij Romani potestate tantum in celsissimo gradu positus præripies

pies tibi maiestatis & principatus, vt desinas esse Consul, qui debes & ad imperij commodum & vtilitatē Rempub. aministrare, atque reliquos Magistratus, quorum vim & iurisdictionem tua potestate muniendam confirmandámque sciebas, parum te curare debeamus, afflictos, & quasi vexatos cernamus, & te magis ad speciē, quàm ad rem insignia gerere. Quoniam tu ad imperij perniciem tradita potestate per summum scelus, & tyrannidem abutaris. Nescis planè quid sit Consulem agere, nescis quid sit virum gerere Consulatum, quem stipatum fascibus armatum imperij potestate, ornatum apparitoribus, & ad oculorum aspectum maiores Regia maiestate decoratu m esse voluerunt. Consulem in curuli sella, in ornatu apparatúque summo, in vestitu corporis pretiosissimo, in ipso propè Regali splendore summam auctoritatem & dignitatem habere quis nesciat. Cùm ad illum res omnes deferantur, cùm eidem te cæteri magistratus subiiciunt, cū ad Senatū primus deferat, primus sententiam dicat, cùm idē decreta faciat, leges sanciat, vetustiores abroget, omnē denique Rempub. & ob eam causam totū terrarum orbem suis humeris sustineat, quæ species? quæ dignitas? quæ maiestas Consulis? Hanc tu Antoni non ita vim potestatémquę superbissimā sustinebis, vt Syllas dictura deposita recorderis, & puteolis vi pediculorū absumptos, vt memineris dominantem Cæsarē & viginti quinque pugionibus confectū. Vt denique repetas memoria Reges propter superbiam & nimis crudelem regnandi rationē Regiis gubernaculis fuisse deiectos. Vt referre desinamus Ciceronis tēporibus Gabinios, Pisonésque duos Reipublicæ turbines omnibus ignominiæ maculis notatissimos. Hos si recordatus fueris, & ad

Reipub. vtilitatem Consulatum retuleris, vitupera-tionem nullam, nullam reprehensionem, neque capitis periculum, quod imminere tibi certò scias, nisi resipueris vllo vnquam tempore formidabis.

De antecedentibus.

ACtum est à nobis de adiunctis, nunc agendum de antecedentibus,& consequentibus, in quorum exercitatione magna pars adiunctorum, & vis incredibilis magnoperéque Oratori spectanda, posita est. Quidquid enim antecedit, quidquid consequitur ad adiuncta potissimum reuocabitur. Quorum trium vim argumentorum, qui in omni re ad dicendum proposita contendunt excitare, magnas ille vires eloquentiæ, neruosque contendet ad omnem exercitationis varietatem, amplificationémque oratoriam: an primùm antecedentium exercitationes proferamus in medium.

Antecedentium prima exercitatio.

QVis scholasticus huic viro cathedram non detulit in conuenticulis, in circulis ante suffragationem. Quis doctorum hominum nó primas tribuit inter candidatos, quis illum non modò ex Doctoribus, sed ex Collegis omnibus præceptoris prouinciám, si per leges Academiæ licuisset, non commendaret? Quis denique non solùm de patrio solo, sed ex omni ordine & classe alumnorum non hunc omnibus præposuit sine contentione competitoribus. Non omnes inclamarunt victoriam? non renunciauerunt cathedraticum? non in cathedram tanquam in currum victorem olim triumphantem imponere nondum dilata cathedra voluerunt? nisi vi facta, nisi abdendosè in cubiculum, & obdendo pessulum vir iste doctissimus

mus restitisset? Denique vniuersa multitudo suffragatorum, antequam suffragia explorarentur, & ex vrna fuissent elata, antequam Rectoris & Consiliariorum. Voce renunciaretur victor, non virentibus ramis, non palmis, non oliuis in sublime elatis, cursu plurimo, sursum deorsúmque facto cathedraticum prędicauit? Et tu vnus præ cæteris competitoribus repulsam turpem & ignominiosam passus, suffragatores nostros corrogatos, subornatósque dictitabis imprudenter.

Altera exercitatio ex antecedentibus.

VTra est splendidior, vtra illustrior commemoratio? prodidi eum, qui cùm collega fueram, qui cùm me sors, consuetudóque collegarum, qui cùm me studiorum honorúmque ratio coniunxerat, qui cùm octo annos, & totidem antè in literis in vtriusque iuris facultate coniunctissimè vixeram: an adiuui studio, & gratia mea, oratione mea atque suffragio, euexi in locum excelsum, omni contentione, amicorúmque meorum suffragatione florenti, qua multis aliis præteritis in cathedræ petitione superior extitit? Dubitare quisquam potest, quin honestum istud fuerit, vt & illud, quod in primo loco positum, turpe nulli non generi hominum videretur.

Tertia exercitatio ex antecedentibus, quæ mortem sanctissimæ Reginæ Mariæ præisse visa sunt: cum enumeratione & loco communi.

ID quod fuit dicam, quod testatum fuit, quod literis mandatũ, venisse Mariam, Reginam Galliç, & Scotiensem accersitu Isabellæ Reginæ Anglicæ, tum viæ se difficillimæ, & fide data, cùm prius pollice retur

auxilium se esse laturam ad pacandum Scotiense Regnum,& ad eandem Reginam Mariam ab insidiis & periculis inimicorum tutandam. Venit igitur Maria, vix pedem in Anglorum Regnum intulit, cùm Isabella in custodiam coniiciendam imperauit.Et quanquam per aliquot annos, humanitatis specie & simulatione falsa in Reginę morem relictis ad seruiendum ministris tractata fuit, neque Regina Maria mortem aliam allaturã putauerat,tamen ad extremũ, cùm id quod latuerat, quod quiuis de perfidia monstri huiusmodi facilè sibi persuaderet, emersit, & iniquissimis modis, & inhumaniter,& impiè tractatur ablatis Catholicis administris, & hæreticis in illorum locum subrogatis,qui premerent, qui vexarent Catholicam Reginam. Quæ eò progressa fuit, donec ad illud inhumanitatis,& impietatis genus peruenerit, vt omni Regia maiestate spoliata caput, quod fidem Iesu Christi sanctissimam deserere noluerit, carnificis nefariæ crudelitati subiecerit.Hic Isabellam si res ipsa,si indignitas iniuriæ tantæ non commouebat, si Mariæ virtus,sanguinis communio Regnorum,quæ Regina præpotens,habuerat, & habitura esset,si Anglici Regni,quod iure hæreditario veniebat,amplitudo, apud Isabellam ponderis nihil habebat, ne illud quidem animaduerterat, eiusmodi fore hoc peccatum suum, quod Reges Galliæ qui essent,qui debebant esse, necessariò vindicauissent? Quod filius Rex Scotiensium, cùm primum per ætatem posset, maternæ memor iniuriæ,memor allatæ mortis acerbissimæ fuisset vlturus?non denique cogitaret multis post sæculis fidem sibi non habituros esse Reges exteros, neque Christianos,neque sectæ cuiuscumque,quod Reginã, quod propinquã,quod neptem, quod à se inuitatam,

quod

quod adductam in Regnum Regia fide interposita per tantum scelus, & perfidiam inauditam prodiderit & impiè ac nefariè necauerit. Quid erat in Maria Regina nefarium? quid improbum? Perfidiæ credo, aut insidiarum, aut alicuius sceleris eiusmodi audieras atrocitatem Isabella, vt ipso nomine, & metu vitæ tuæ iudicium vehemens ac seuerum exerceres? Romanæ sedis fautrix erat & sanctissimæ Romanæ Ecclesiæ filia, quam viuens tum verbo, & virtute, & viribus Regnorum tum armis atque iuguli deuotione tuendam defendendámque deliberauerat. Hæc Regina sanctissima Christianissimáque, tuæ perfidiæ inaudita magnitudine, pro ditionísque nefariæ detestando crimine, Regno patrio, fortunáque Regali celsissima spoliata producitur in palatium (neque enim ausa fuisti in publicum, in plateam) conficienda. Si nihil aliud saltem, vt eam, quæ tua causa tot annos fuit in sordibus, & in squalore iacuit, paulò tamen obsoletius productam, ad supplicium vellē aspiceres. Quod decus Regiæ maiestatis Deus immortalis dederat, quod ornamentū, & insigne fortunæ celsissimę, hoc à te, nequissima muliere ereptum esse grauiter & acerbè pateretur Christiani, neque defuissent lacrymæ administrarum suarum, sed etiam tuarum, tui ipsius etiam fortasse, quemadmodum fuerunt illorum, qui postea audierunt. Atque ideo, quod communis est causa, cōmune malum, communes perfidiæ in Reges susceptę, communis Principum totius orbis sensus, in omnes in Regiam maiestatē iniuria facta communis, dolorem & motum efficit animorum. Habemus etiam Reges, certum est, quàm cara fuerit Maria cuicunque generi Christianorum, quàm cara vita, quibuscunque Gentibus ac nationibus vita salúsque suorum Regū. Precari
dies

dies & noctes Deum non desinunt cultores Christianæ Religionis, vt suorum Regum dies, & vita quàm longissima in sæcula propagetur. Quis autem tunc erat, qui tueri posset Mariæ vitam contra tuam perfidiam, & prauitatem. Filius credo Reginæ Mariæ, is puer erat & procul aberat, scilicet magno subsidio fuissent cùm te commouebas in illius perniciem subditi, minus equidem, quibus armis oppressi tenebantur. Perfacilè fuisset Regi Gallorum, tempora obfuerunt, ne quod faciundum erat, efficeretur, ne te tetram & immanem belluam, tuósque nefarios conatus, & facta teterrima scelestissimáque cohiberent.

Quarta ratio amplificandi ex antecedentibus cum adiunctis, contrariis illustrata flore schematum maximorum.

AT quem hominem P. Clodius tantis, tam insignibus affecit iniuriis, quem non modò inimicum habuit, & insectatus modis indignissimis, sed è ciuitate per summum scelus eiecit, atque adeò proficisci voluntarium in exilium coëgit? Quem hominem, Deus immortalis, non dicam conciuem tuum, quod apud homines maximum est, non Romanum Equitem, quod clarissimum est: nihil enim minus libenter de Cicerone commemoro, nihil aliud minus laude dignũ in suis maximis & clarissimis ornamentis inuenio. Fuerit ille ciuis Romanus, honestissimus & splendidissimus in vrbe terrarum principe. Vixerit semper, atque versatus fuerit ad C. Marij & Cn. Pompeij, vel Cynnæ, C. Sertorij ornatissimorum hominum, cæterorúmque Equitum Romanorum suum quoque nomen Tullius ascripserat: sed de patria sua,

de

de ſplendore equeſtri nihil dicam. Hoc laudemus in Cicerone,non iis,qui literati ſunt, hoc eſt nemini eorum, qui in hiſtoria, qui Romanis in annalibus, qui ſuis in libris verſatus fuerit, dubium eſt, quo Cicero in vrbe Roma ſplendore fuerit,qua apud ciues ſuos dignitate, qua exiſtimatione, ſed neque hominibus imperitis quoque quem in hominem vim funeſtiſsimi Tribunatus P.Clodij contuleris. Quod cùm propter indignitatem rei, tum etiam propter Ciceronis dignitatem acerbum omnibus, atque deteſtandum maximè videbitur. Eſtne Tullius is, qui ſummas artes omnes,atque Iuriſperitiam,Græcas literas & eloquẽtiam abſolutam atque conſummatam obtinuit? Qui propter eloquentiam & virtutem ſuam honores,Romæ facile cùm adeptus eſſet, ampliſsimè ac magnificentiſsimè geſsit? Qui coniurationem Catilinæ, multorúmque Catilinæ ſimilium adoleſcentum inueſtigauit,protulit,& extinxit? Qui Rempub. Romanam ex impiis coniuratorum manibus,ex ferro,ex flamma eripuit,atque conſeruauit. Cuius de maximis meritis in Rempub.Romanam, Italóſque vniuerſos fuerunt ſupplicationes ad ſuorum Deorum puluinaria decretæ.In quibus publicæ voces de Ciceronis beneficiis audiebantur in templis,& publicæ quoque tabulæ fixæ videbantur pro valuis,vt omnes iſtius honores inter ſuos & amplitudines maximas iuſtiſsimáſque cauſas poſſent agnoſcere.Eſtne hic Cicero, qui apud populum Romanum,& apud Senatum vniuerſum,cùm à te furia & peſte ciuitatis vocaretur ad ſupplicium, quod propter Equites Romanos participes coniurationis iugulatos in cuſtodia: contra leges & iura populi Romani veniſſe eum accuſatores & inimici dicerent,cum magis inuidioſo crimine, quàm verò accerſere

feretur, ita maximi fuit habitus, vt illius à ciuitate discessum lacrymis & squalore prosequuti fuerint? Ita porro curæ fuerit senatui bonisque omnibus hominis tanti patriæ Reique publicæ restituendi, vt ipse Pompeius ad senatum de restituendo Cicerone detulerit? At quemadmodum restitutus est? publica lætitia gratulationéque ciuitatis, humeris totius Italiæ, vt agmen perpetuum, qua prçteribat, à porta, qua Romam ingrediens vehebatur, per vias omnes in capitolium vsque cerneretur. Postremò éstne hic Cicero, qui & animum habuit in Rempub. eiusmodi, & tantum auctoritate apud suos ciues senatoresque potuit, vt perficeret in foro, in curia solus vna tãtum oratione, quod nõ modò Romanus nemo, sed neque omnes vna viri clarissimi commendatissimíque potuerunt: vt omnium animos voluntatesque sibi deuinciret. Cùm præsertim Romæ fuissent tam multi, qui nobilitate generis, vel factis egregiis, aut industria gratiam à Senatu populóque Romano inire possent, & modis omnibus colligere per se, pérque alios conarentur? Denique pestis Reipub. turbulentissimè Tribune vide quid inter te, cuius causa M. Tullius in exiliũ proficiscitur, & patriam mauult relinquere, quàm tot ciues propter se vnũ arma ciuilia capere, & inter eundẽ intersit. Hunc homines ex cunctis ordinibus omnes testimonio suo, vocibúsque de Ciceroniana virtute missis publicè laudarunt, te bonorum omnium, & Reipub. studiosorum voces, priuati, publiciq; sermones vituperarunt. Illum omnes defensorem Reipub. columen Imperij, parentem patriæ nominauerunt, & semper hoc nomine & honore affecerunt, te pestem patriæ, turbinem Reipublicæ, exitium vrbis, euersorem Imperij appellare nunquam desierunt. Et hoc de

homi-

homine,ac de eius bonis etiam in ciuitate per ſe conſeruata monimentum tuorum flagitiorum crudelitatiſque poſuiſti,in qua nomen parentis patriæ Ciceroni datum cunctorum linguis & ſermonibus vſurpapabatur: viderunt ciues domum Ciceronis iuſſu tuo, per te conductis operis ad id ſcelus patrandum dirutam & euerſam,& dominum omnibus ignominiis & iniuriis affectum, furori tuo cedentem, & in exilium abeuntem.

Quinta ratio amplificandi in Antonium ex antecedentibus & conſequentibus.

ETenim cùm infinita regnandi cupiditate flagrauerit Antonius, cùm excluſus à Quartanis, & Martiis legionibus Mutināaccelerauerit, cùm obſederit Conſules deſignatos, noluerit parere Senatui, cùm alterum ſe Cæſarem duxerit, cùm denique Romanis bonis omnibus iratus veniat, & vlciſcendi ſe deſiderio flagrans,quid futurum putatis? Hinc Magiſtratuum ſpoliationes, hinc Senatorū imminuta poteſtas, hinc Conſulum neces, hinc cædes bonorum, hinc defenſorum Reipub.interitus,hinc totius Italiæ vaſtitas,hinc prouinciarum occupata poſſeſſio; hinc denique totius Imperij occaſus, niſi prouidere conſilio ſuo mente boni properaſſent,conſequeretur.

Ratio ſexta amplificandi ex antecedentium deſcriptione.

PEtimus à vobis, peccatores, vt ante animi diſceſſum è corpore, nunc cùm maximè poteſtis,& datur vobis per Deum optimum,ac maximū reſipiſcēdi facultas,vt quæ Deus de ſceleratis hominibus pœnas ſumpſerit,quæ ſupplicia ſtatuerit in libidinoſos, quæ in auaros, quæ in ſuperbos, quæ in ſectatores ſcelerū

ac flagitiorum, quæ maximè in auctores & Principes nequitias consideretis: vt qui vester status in hodiernum vsque diem fuerit, quæ vulnera inusta peccatorum animis, quàm tetri & execrandi, quàm hominibus bonis, quàm cœlitum ordini cunctorum, quàm Virgini sanctissimæ, quàm Filio tantæ Parentis Iesu Christi, quàm sanctissimæ Triadi fueritis infesti, cogitetis. Vt sanie quadam terrifica, taboque fœdissimo manare voster animus, & in tolerandam odoris fœditatem, quam nemo perferre possit, exhalare, ipsa nocte, erebique deformitate fœdiores, imagines & simulacra nequissimorum spirituum, titiones (vt ita dicam) addicti flammis inferorum flagrantibus in omnem sæculorum futuram æternitatem, cùm vos videamini à furore, & mentis insania resipiscatis.

Ratio septima amplificandi ex antecedentium conglobatione.

ILla quæ antecesserunt factum, ne considerabis, quemadmodum alienatio animi, habitę inimicitiæ, minæ iactatæ passim, arma comparata, accersiti consortes aliorum scelerum, pecuniæ datæ, prandia, cœnæ concelebratæ, habiti sermones, idoneus locus, tempus præstitutum fuerit, iam intelliges non sine causa eadem potiùs in te, quàm in Petrum oportere conferri.

DE

DE CONSEQVENTIBVS.

Prima exercitatio ex solis consequentibus.

COnstitue nihil opis esse in hac voce, Rhetor sum. Iam omnia subsidia bonis artibus, iam nitorem Dialecticæ, iam elegantiam Musicæ, Geometriæ, Arithmeticæ, Astrologiæ, nonnunquam, ac sæpe Latino sermone poliendis, iam medendi facultati neruos, iam vtriusque Iuris Doctrinæ vires suas, iam denique sacræ cœlestique disciplinæ flores & insignia, iam omnibus maximis, clarissimísque doctrinis vim omnem loquendi latinéque se iactandi, quæ in Oratoria facultate posita est, hac oratióne maximo rerum humano detrimento tolles.

Secunda exercitatio ex consequentium descriptione cum petitione.

PEtimus à vobis peccatores, vt quàm acerrimè carnem afflictetis, vt quàm fortissimè hostibus animi capitalibus resistatis, vt hoc cogitetis in hac carnis conflictatione nisi quæ sit magnitudo vestræ voluntatis, quod robur animi demonstraueritis, eò progressuros esse grauissimos& nequissimos aduersarios quotidianis illecebris, & cõsuetudine peccãdi, vt non modò cogitationibus ipsis, verùm etiam sermonibus, factis denique turpissimis, vt mundus fallacissimus, Dæmon nequissimus, caro intemperantissima, omnes hostes capitales, vos tot dissipent, & perdant omnino.

Tertia exercitatio, ex consequentium conglobatione.

EGo verò ætatis non modò meæ, sed multo etiam superioris & honoris amplissimi puto esse, & eloquentiam exercere, & habere orationes, & sapientissimos, doctissimósque viros commendare. Et profectò aut hoc est incitamentum bonorum artis Oratoriç alumnorum, ac plane enitentis iuuentutis ad omnẽ artium laudem, & doctrinarum maximarũ vim ostendendam, aut si nõ hæc ars bene dicendi coletur, profectò nulla vnquã proferẽdis aliarum facultatum doctrinarúmque diuitiis potestas dabitur. Nõ medicina vigere non iuris peritia iactare sese suis in tribunalibus, non sacra Theologia contra hostes fidei, viribus orationis destituta tela contorquebit. Itaque semper Catholici nationum aliarum in arte Oratoria diligentissimè laboriosissiméque desudarunt; qui quotidie cum hæreticis in rerum maximarum, & ad nostram fidem spectantium contentionem venire debebant.

Quarta exercitatio, ex consequentium frequentatione & rerum repugnantium conflictu, cum præteritione & dissolutis.

ATque hi scholastici Academiam suis turpissimis libidinibus dedecorabunt. Non quæror diminutionem pecuniarum, non flagitium huius iacturæ atque damni. Prætermitto illa, quæ nemo domesticus est, quin apertissimè verisiméque testari possit, vos matrem vestram, vos parentem literarum communem, vos officinam studiorum altricem ingeniorum, arcem humanæ, diuinæsque sapientiæ celsissimam vestris seditionibus atque turbis quotidie datis perturbare, eam denique Aca-

demiam

demiam principem reliquarum coloniam Docto-rum præstantia abundantem, firmum magnúmque Christianorum contra Religionis hostes subsidium: quæ Præfecturas omnes & sæculi, & Ecclesiæ firmat munítque præsidiis suis: quæ quibuscunque amissis Academiis semper floruit ac permansit, intermissis aliarum pestilentia grassante studiis salua semper fuit & incolumis. Quæ si multarum rerum egens, & ornamentorum inops fuisset, vobis alumnis ali deberet, & sustineri vestrum ope, viribus, & neruis maximè contentis. Quæ nunquam ab studiis vacauit, nũquam aliquo fatali malo conticuit, in pace floruit, in bello nõ squaluit, literatos ad omne tempus emisit. Præter hãc omnem orationem, & ad exitum reseruo, de vestra dignitate toties imminuta violatáque querar. Quid existimatis in Academia vobis integrum fore, vt in tanta licentia thesauros sapientiæ quæratis non acquisita sapientia, ad honores ascendatis sine literatis honoribus? vllam putetis vestrum rationem habendam esse sine modo, sine ratione, sic intemperanter, licentiúsque quàm quisquam adhuc viderit, dissolutorum adolescentum more vagantium. Erratis equidem vehementer, & omnes honores, ornamenta quæ sunt comparanda, non negligentia, atque socordia, sed labore, diligentia, virtute obtinere poteritis.

Quinta exercitatio ex antecedentibus & consequentibus ad vituperationem.

QVid enim est, quod te in Academia delectare possit bone adolescens, in qua nemo est, extra pauculos vicinos, & amicos tuos, qui te nõ horreat, qui te non oderit. Quæ nota desidiæ languidæ pecudis

non inuſta eſt corpori tuo? quod turpitudinis dedecus non hæret infamiæ tuæ? quæ ſeditio, quæ turba reperietur, quam tu non cōcitaueris? cui ſcholaſt co ad nocturnas peragrationes, aut ad tumultum aliquem, aut ad facinus comitem teipſum non præbueris? Quid verò nuper cum nocte quadam parietes perforandos curaueris, vt in ædes, quas tu ſcis, te ipſum intruderis, niſi apparitor adfuiſſet, cum valentiſſimis aliquot ſatellitibus? Non patefeciſſes aditum, quo volebas ad tua ſcelera? quod aliis in fuga (neſcio enim quomodo poſtea euaſiſti) perrumpens cuſtodiam, frangens vincula nocturno tempore, & adulterinis clauibus aperiens forem, quod, inquam, aliis tuis ſceleribus ſcelus cumulaſti? Hoc ego prætermitto, & facilè patior ſileri, ne in adoleſcente tanti facinoris audacia, aut extitiſſe vnquam, aut non vindicata fuiſſe videatur. Sed apparitoris manus iterum fuga declinaſti, neque te, neque tuorum ſcelerum conſortes conſequi potuit. Prætermitto abſentiam prælectionum tuarum, quas rarò integras te audiuiſſe ſcimus: ad illa venio, quæ non ad priuatam ignominiam vitiorum tuorum, non ad domeſticam tuam turpitudinem & infamiam, ſed ad ſummam Academiæ, atque ad multorum ſcholaſticorum perniciem pertinent. Potéſtne prodire in publico, in oculis, in aſpectu verſari condiſcipulorum, cùm ſcias condiſcipulum eſſe neminem, qui neſciat te labem eſſe, & perniciem alumnorum Academiæ plurimorum, ſceleris, atque furoris tui Iudicem ipſum, atque Præfectum ſcholarum grauiſsimas ſumpſiſſe pœnas. At iam illa omitto (neque enim ſunt aut obſcura, aut nō multò pòſt cōmiſſa.)

missa.) Quoties tu bonos alumnos, quoties sedatos, atque tranquillos perturbare voluisti, quod illi tuam, & tuorum amicitiam atque congressum, vt vitare possent, viarum deflexu, & communi semper, cùm te inciderent, aspectus declinatione fugiẽdum curauerint. Quoties tibi iam, quoties vis allata fuit? & impetus in te, in tuos factus, quod illorum petitiones cùm vitare non possent, probi, fortésque adolescentes, ad manus se peruenire necessarium erat. Venisti sæpe in scholas, ingressus es peristylium ipsum, in vnam, aut in alterã deflexisti porticum, cùm omnia loca incredibili completa essent scholasticorum omnis ordinis multitudine, quis te ex tanto numero suum in circulum accersiuit? Quis nisi ex tuis amicis & familiaribus salutauit? Sic quod post conditam Academiam contigit nemini, & quod omnes testati fuerunt, certissimum extitit tuæ grauitatis argumentum. Quid quod aduentu statim tuo circuli soluebantur, conuentus tollebantur plurimi, alius & alius discedebat. Aspectu quidem tuo vacua fuit illa pars peristylij, ne tui cõueniendi, ne salutandi adolescẽtis improbissimi, ne suum in circulum admiscendæ labis, & nequitiæ tantæ necessitas bonis & honoratis adolescentibus imponeretur. Et parum putauimus argumenti, ad ea quæ postremò cõsequuta sunt, vt in carcerem fueris coniectus, vt vinculis acerrimis mandatus, detrusus in obscurum & caliginosum locum, in quem mandari solent turbulẽti, turpes & infames, tui similes scholastici. Denique nisi preces intercessissent multorum, nisi Doctores Academiæ grauissimi allegati fuissent, triremibus addicendus proculdubio dicebaris, qui ab Academia leucas viginti longè à suæ iurisdictionis sedibus fuisti relegatus in perpetuum.

Sexta exercitatio ex consequentibus, & antecedentibus cum enumeratione & prateritione.

ATque si diligenter, quid Annibal potuerit, & quid effecerit, & qui Imperator fuerit considerare volueritis cunctis Ducibus, quibus cum populus Romanus bella gessit, hunc Ducem anteponetis. Qué Saguntini adolescentes adhuc mœnibus fortissimis & altissimis cincti, clausis portis, non rudes in re militari, vt aliud nihil dicam, obsidentem vrbem propulsare non potuerunt. Quem legati à S. P. Q. R. missi accerrimè vehementissiméque obsidentem oppidum auctoritate senatus ab obsidionis contentione reuocare non potuerunt. Qui capto quidem oppido, & amicis populi Romani confectis ad bellum Italiæ faciendum copias tanta celeritate conuertit, vt Alpes cùm transiisset, & penetrasset in Italiam, Prouinciam totam & vrbem Romam incredibili terrore perturbauerit. Ad quod bellum maximis, & fortissimis Imperatoribus ita populus Romanus incubuit, vt alij vrbem Romam, alij Italiam tuerentur, horum res in Italia calamitosa, & exitus ærumnosi curam Senatorum, & cunctorum terrorem ciuium auxerint. Marcelli verò res tot ac tantæ extiterunt, vt neque maius Imperatoris nomen, neque egregia facinora clariora commemorari potuerint, neque maiore consilio, neque virtute facta. Nam cùm totius belli impetus ad illas partes, quas tuendas susceperat, constitisset, cúmque castra Marcelli Annibal totius Italiæ robur fore putauisset, quibus expugnatis, & captis tota facile caperetur Italia; perfecta à Marcel-

lo

lo sunt hæc omnia, vt Italiæ florentissimas potentissimásque ciuitates acriter ac vehementer defenderet, vt impetus Annibalis fortitudine & constantia Marcelli retardarentur. Quid Marcelli leuiora prælia, quid vigilias & excubias, quid conflictum frequentem & acerrimum tanta spe & animo Annibalis vincendi commemorem, cùm ille primus Romanorum animos ad præliandum contra Annibalem erexisse, primus attulisse spem videretur ab Italia omnium hostis acerrimi propulsandi. Mitto prælia Annibalis, prætereo ad lacum Thrasimenum occisa Romanorum infinita millia, taceo Cannensem pugnam tanto populi Romani damno, & Equestris, & Patricij ordinis sanguine profuso constantem. Sileo accessum Annibalis ad vrbem Romam, hastámque muros præteruolantem tanto Romanorum mœnibus ipsis, atque adeo intra mœnia contentorum inaudito terrore. Notum est, quemadmodum Titum Sempronium Consulem apud Rubiam profligauerit, Flaminium fuderit ad Thrasimenum lacum. Quid commemorem ope Fabij Maximi, consilio & prudentia tanti Imperatoris copias Annibalis fractas, furibundam Ducis Carthaginensis mentem compressam? At quemadmodum rursus collectis viribus, instaurato exercitu Annibal fregerit copias Romanorum Cannensi bello, cuius victoria prouerbio satis trito ac peruulgato calamitatem Romanam posteris tradidit. Non recordari videmini interfectos prostratósq; equites non iacentiũ cadauerum Romanorũ aceruos, non ad stragẽ ad quadraginta millia peditũ, & ad duo millia supra septingẽtos equites editã? Non tres amplius medios annullorũ Chartaginẽ missos, nõ trepidam, trementémque Romam vniuersam,

non omnes delinquenda ciuitate cogitantes & agentes. Soluit tandem obsidionem Annibal, castra mouere coactus est, & ad patriam à Scipione vehementer oppressam suis viribus defendendam, accelerare. Expulsus patria, regnóque suo tantum tamen consilio atque auctoritate valuit, vt se ad Regem Antiochum conferens nouis viribus, & copiis exercitum, & bellum redintegrauerit, sed vterque victus fuit, cùm tamen à Rege peteretur Annibal, ad Bythiniæ Regem in summa rerum desperatione se contulit: si bellum hoc magnum, si graue, & periculosum non esset, si hostis non formidandus, non omnium fortissimus & acerrimus, neque tanta cura studióque Senatus, & P. R. bellum suscipiendum curasset, neque tot annos contendisset dubio semper & ancipiti marte, neque claros & magnos delegisset Imperatores, neque illorum, qui cũ Annibale congressi fuerunt, adeò memorabilis fuisset, & gloriosa prædicatio. Cuius belli ex omnibus pugnis, quæ sunt innumerabiles, vel acerrima cunctis videtur illa, quæ fuit cum Scipione commissa, summáque contentione pugnata. Qua ex pugna, cùm se ille, vt prædixi, eripuisset, & primum ad Antiochum, deinde ad Bythiniæ Regem confugisset, etiam in extrema fortuna, fugáque nomen retinuit Imperatorium. Itaque Annibal Carthagine capta, & regni suis finibus, & oris omnibus expulsus, tantum vita nocere videbatur, vt cùm omnia, quæ Annibal terruerat, amisisset, tamen non antè Scipio conquieuerit, neque bellum confectum putauerit, quàm confectum iam & hac luce vitali priuatum certò sciuerit. Hunc Romani hostem, maximum omnium iudicauerunt: quo cum per tot annos, tot præliis acerrimis & periculosissimis, tanta Romani Imperij clade tot

Impe

Imperatores bella gesserunt, & ab eodem superati necatíque fuerunt. Qui ab Italia ad patriæ defensionem reuocatus, castra mouere coactus est, & Italia, vrbs Roma respirare potuerunt aliquando tot annos bellorum acerbitate vexatæ: morte autem Annibalis bella confecta facile sibi persuasit S. P. Q. R.

Septima exercitatio, ex consequentibus in fine, & antecedentibus, per expolitionem cum contentione.

QVid igitur ait peccator, si carni semper bellum inferendum est, vnum esse hominem miserum & ærumnosum, cui omnia turbuléta sint, nulla quies, nulla tranquillitas per omne suæ vitæ tempus. Non illi ipsi Christianæ perfectionis amantes multa pro debilitate carnis, & imbecillitate naturæ humanæ ad statum hominis conseruandum eidem homini tribuunt. Primum quæ parentes illi sanctitatis dicunt naturæ ipsius legibus, virtutis finibus metiuntur, non vagos & errantes homines, non solutos & perditos volunt. Quid enim per Deum immortalem, si plus apud hominem fragilitas carnis deterrimæ, quã ipsius animi salus, & vera causa voluisset, hodie tantum Christianæ gentis florem, tantam castitatis integritatem, tanta támque illustria virginitatis ornamenta tenuissemus? An tibi florens status videretur, cum ante Christianæ Religionis vagientia cunabula carnis blanditiæ, deliciæque non respuerentur seueritate doctrinæ, & conflictatione surgentium cupiditatum acerrima? Cùm ex omnibus corporis sensibus omnem iucunditatem & voluptatem habebat caro,

cùm nulla neque publica, neque priuata libidine turpissimi sectatores carnis abstinebant? Cùm ita patebant laxis habenis corpori omnia blandimenta, lenociniáque carnis, vt nullam, neque mediocrem, neque maiorem Venerem libidinosi respuerent omnibus se corporis illecebris, nequissimísque voluptatibus instar pecudum intemperantissimarum dedentes. Quæ secta quondam fuit, non dico Peripateticorum, quæ satis latè quondam florere dicebatur, non Pythagoreorum, qui permultũ pręcepto, & disciplina seueriore valuisse laudabantur, non Platonicorum, quorum vsque ad Romanam ætatem disciplina Philosophica, & gloria celebris & prædicanda remansit? Quæ secta, inquam, tam debilis, & infirma fuit, quę dogmata sua atque opiniones præceptionum non aliqua specie castitatis tueretur. At etiam quæ speciem habere videbantur libidinis, qui politi fuissent & elegantes, ea ab hominum oculis remouere suadebant. Romani Floram perditam ac profligatam mulierem leænæ figura occultare voluerunt simulatione Deæ Campestris. Atque aliqui peruersi homines, vt ad suas libidines fenestram omnem patefaciant, carnis infirmitatem afferent. Quid ergo si quæratis, boni viri, principes sanctitatis fragilitati carnis concedunt, dicam breuiter. Aliquot honesta requietis interualla, vacationem per breue tempus à labore, & intermissionem nonnunquam exiguam, vt maiore postea contentione redeant vsitata pensa. Ita quidem vt nunquam è memoria excidat Deus ipse, ratio officij, ex his, quæ agunt, quæ cogitant, quæ loquuntur, fructus capiant animorum & facta, dicta, cogitata in Dei immortalis gloriam conferre meminerint.

Octaua

Octaua exercitatio ex consequentibus cum comparatione, & fine multiplici in Iudæ odium.

HInc illa solicitudo, in qua fuisti, loci & opportunitatis quærendæ, vt dominũ ac præceptorem tuum traderes. Hinc itiones, ac reditiones tuę, ad conueniendos Principes veteris legis. Hinc defectio nefaria solicitantis & concitantis perditum Iudæorum gregem in tui Creatoris exitium. Hinc impudens accessus ad Dominum osculi simulatione prodentis Agnum mitissimum, vt ad illum comprehendendum satellites quàm tumultuosissimè aggrederentur. Hinc denique comprehensio tanto probro, dedecoréque Iesu Christi Præceptoris insontis, iniuriæ, contumeliæ, flagella, spinæ, mors denique acerbissima, quæ te flagrante face malorum omnium in Assertoris caput redundarunt, profecta. Nisi verò te extra culpam magnam ponas, & crimen in Iudæos conferàs, scelerum tantorum perfectores. Tu inceptor mala hæc struxisti, tu princeps & auctor cohorti sceleratæ præiuisti, vt quanquam illi perfecerint, tu tamen facem prætuleris, & ad necem omnium crudelissimus & teterrimus Iudæorum auctorem innocentiæ totius & sanctitatis dederis. Quid dicam amplìus?

Nona exercitatio ex consequentibus cum similitudine per descriptionem.

VIdeor mihi videre vrbem hanc Hispalim, caput prouincię Bethicæ, Reginam Hispaniarum, emporium cunctarum gentiùm vno pestilentiæ ardore deflagrantem. Cerno dolens animo funeribus redundantem

dantem patriam, miſeras atque lugendas mortes ciuium plurimorum. Verſantur mihi ante oculos baiuli pallido veſtitu amicti deportantes geſtatoriis in ſellis peſtilentiæ contagione infectos in xenodochia. Cùm verò auribus accipio cymbalorum pulſus, vbique ſenſus omnes, & animum percellentium, tum vacuitatem ędium, ſolitudinem vrbis, fugam potentum, metum omnibus iniectum, imminutionem familiarium, orbitatem omnis generis & ordinis, atque ſtragis edendæ mortem adhuc finem nõ facientem. Cùm hæc miſera ſint, atque miſeranda nimis, tum ad mortem obeundam alacritate debemus eſſe mirabili. Vt enim iuſſu Imperatoris boni milites nullum mortis periculum recuſant, & mortẽ alacres & erecti fortitudinis maiorum memores oppetunt, & nos ad Dei optimi atque maximi voluntatem animos conformantes noſtros gladios peſtilentiæ, flammáſque flagrantes, prompti paratiſſimíque ſubibimus.

Decima exercitatio ex conſequentibus cum diſſimilitudine.

ETenim ſi gymnaſia perturbare omnia & rem literariam permiſcere volumus totam Academiam periculoſam infeſtámque redderemus: ſi nullam quietẽ præceptores habere, languere omnes in literarum ſtudiis, artes facultatéſque cunctas iacere, nullam auctoritatem obtinere ſanctiones inſtitutáque conditorum, perturbatores in Academia contineamus, non excludamus ſeditioſos, noctes diéſque permittamus, cum armis, cum ſicis intra gymnaſia noſtra verſari. Vno verbo audito, vel facto, hiſce ſcholaſticis, non ad animorum voluntatem, in ſolitudine, in celebritate, in periſtyliis Academiæ, ipſis in gymnaſiis, inter dome-

ſticorum ſubſellia, ante præceptorum oculos contentiones erunt, turbæque periculoſiſſimæ, atque adeò grauiſſimæ ſæpe, lætaliáque vulnera inferentur, cędes nonnunquam maximæ indigniſſimæque fient. Ipſi conditores, quibus otium, quibus quies neceſſaria ſemper viſa fuit, à ſcholaſticis gladios, & ſicas omni loco, ac tempore remouerunt: iidem comprehendi huiuſmodi adoleſcentes & in cuſtodiam coniici voluerunt, atque ita in vinculis mandandos compedibus, manicíſque ferreis conſtringendos premendóſque decreuerunt, qui cum armis vllis deprehenſi fuiſſent, vbi iſti turbulenti adoleſcentes, rei literariæ, ſtudiiſque nocere nihil poſſent.

Vndecima exercitatio ex conſequentibus effectis, addita comparatione, cum articulis & ſimonimia.

HÆc ſi diligentia noſtris in gymnaſiis ad literas percipiendas adhiberetur, ſi virtus, ſi gloria diuini numinis quæreretur, proferrem in Rhetoricis ſcholaſticos inſignes, oſtenderem in poëſi Poëtas admirabiles, numerarem in vtroque genere ſummos & ſingulares alumnos, haberemus ſuas ſtatis diebus ligatas & ſolutas orationes, Rhetores ſuſciperent actiones omnes virtutis & honeſtatis, ſumma corporũ & animorũ contentione. Illa denique conſequeretur bene cõſtitutæ præclaréq; florẽtis Academiæ ſpecies, qualẽ nec præclariorẽ, nec illuſtriorẽ vidiſſemus vnquam. Hæc ego dicerem hoc tempore, ſi tanta literarũ & virtutis lumina noſtrorum oculorũ, & animorum aciem ſuo ſplendore perſtringerẽt. Nolite hæc quæſo mirari, vna ſtimulis & calcaria pectoribus Rhetorum non admouente diligentia, qua abſente omnia literarum ſtudia iacere neceſſarium eſt.

Duode

Duodecima exercitatio ex consequentibus per sermocinationem.

ETenim sic ratiocinabantur, sic literarum alumni plurimi inter se & cum competitoribus loquebãtur, apertè iam, & perspicuè paucas huiusmodi fore literarias contentiones. Qui nunquã se in mediis oratoribus cõstitutũ putabat, is posteaquam nescio quos adhibuit deprecatores, & allegauit homines ciuitatis potentissimos, imprimis constitit. Quid igitur? quid omnes competitores, quid iste vir bonus? Omnes eloquentiæ studiosi, qui de soluta, de ligata oratione iudicium facere poterant, palàm dictitabant, & sibi persuaserant? nihilne id valebit? nihil ipso Rhetorum Senatu dissentiente contrarium? Quid ipse euentus? nõ orationes? non carmina? non sermones omnis generis Doctorum consequuti, non quæ vulgo iactabantur? frustra literarij certaminis edictum promulgandum; frustra pro valuis templorum, pro gymnasij foribus affligendum, qui veniret ad concertationem futurum neminem. Non omnium voces hæ fuerunt? Verè loquar, Auditores, vehementer res hæc me commouebat, optimus enim quisque competitor ita loquebatur, iste quidem præmium bonis oratoribus eripiet: sed non habebimus iterum literarias contentiones. Etenim quis poterit hoc victore declarato ad contentionem animum adducere.

Vltima exercitatio ex consequentibus cum praeoccupatione, & sermocinatione.

QVid igitur rei desideraretur, quod ab illo abesset? Quid consilij, quod non inesset in Licentiato, quid animi, quod non esset ad resistendũ sceleratis? Non dicam multa de Prætore tanto: fac non tam lite-

ratum

ratum tibi videri, quàm reuera fuerit. Quid illa tot Regiæ maiestatis consilia? quid ordines omnes? quid Rex ipse? quid denique Proceres totius Regni? Non omnes delatam Præfecturam commendarunt? non literati gratulati fuerunt, aut per se, aut per nuncios, aut per literas, quibus hominis conueniendi potestas non fuerat? Cur omnes Auditores Regij consentientes potius Prætorem delegerunt, quàm aut præterierunt, aut vllam leuiorem causam demandarunt? An hoc timebant, si hoc cum illo summo & æquissimo iure fieret, vt possent à se Magnates aliquot alienare? scilicet ij homines sunt Consiliarij, qui Regem, & ius non spectarent potiùs, quàm alienationem aliquorum. Qui si fuerunt huic licenciato amici, id propterea fuerunt, & sunt, quod decus, & lumen Iurisperitiæ vident, neque illum causam vllam, cuius patrocinium susceperit amisisse, iam inde ab illo tempore cùm Aduocatum in graues & desperatas causas venisse viderint, & audierint. Hi sermones iactabantur, hæc vulgò audiebantur, & ad aures perueniebant Regias, non Præfectura, sed consilio Regio licenciatum huiusmodi dignum fuisse, respiraturos in posterum in reliquos Aulæ Regiæ Aduocatos, plus occupationum, plus causarum habituros esse, maiores facturos deinde quæstus, qui litigatores, non iam obstante, neque causas præripiente licentiato huiusmodi, patrocinium pollicebuntur, suscipient, & in litem omnem necessariò iam Aduocati venient.

Aliæ formæ amplificandi.

ACcedunt aliæ formæ amplificandi ex adiunctis petendæ, quæ non parum splendoris orationibus afferent. Quibus accedunt antecedentium & consequentium amplificationes.

Sermocinatio ex adiunctis de Herode in pueros Innocentes.

DIc nunc Herodes non à te coactos fuisse peritos veteris Legis? coëgi. Dic nō te detulisse Regum aduentum? detuli. Dic non egisse pluribus verbis cum Principibus de Messiæ promisso expectatóque aduentu? respondebis egi. Dic non respondisse constanter omnes protulisséque diuinorum responsa vatum? responderunt & confirmarunt. Dic non dimisso cœtu satellites in vnum locum à te conuocatos fuisse, & eosdem armatos in puerorum insontium perniciē exitiúmque? conuocati fuerunt & armati. Non ij tuo iussu, tuis facibus succensi conuolarunt statim & in populos, & in oppidula districtis gladiis irruentes illorum mucrones fulgentes pueris Innocentibus in pectore crudeliter infixerunt? fecerūt equidem. Quare igitur tantæ crudelitatis auctor fuisti, dicas mihi? quia puer erat natus? quia infans id temporis exierat in lucem? quia fidem datam liberandi generis hominum tuorum è crudeli seruitute Dæmonis præstitum venerat, gratiam hanc referes? Qui tam agrestes & barbari? tam inhumani fuerunt & efferi? hac natura? tuis istis moribus? qui pro bono malum, pro salute pestem vltimam auctori salutis suæ impiè ac furenter comparare cogitauerint, tantum abest, vt quod tu fecisti, facere constituerint.

Altera sermocinatio ex antecedentibus & consequentibus cum comparatione.

QVi Reges clarissimi Christi Iesu inuisendi causa relictis imperiorum suorum gubernaculis tot populos & vrbes continuis itineribus prætererant:

rant:quò properabāt, tandem Hierosolymas accesserūt. Atque videte triumRegum ingressum in ciuitatē. Cùm stellulam ex aspectu suo amisisset, post deliberationem habitam adeunt Herodē,& illi Reges Regē de Rege Solymorū nato, Rex Herodes de rebus multis Reges percōtatus est. Ille tandem per officij simulationem,per summā fraudē Reges dimisit, & supplicās humiliter,vt post cultū Regi,quē quæsitum venerant,ad illū reuerterētur,quod in animo sibi esset,quæ illi fecissent,debita religione facere. Accersere deinde Herodes peritos legis,colloqui cum illis,multa de Regum aduentu dicere, percontari ex illis tēpus à Vatibus Mesiæ aduentui præstitutū, illi respondere, quæ nollet Herodes audire, venisse iam & ex prædictionibus Vatum diuinorū, illud esse præsens, quod aderat, quod videbat Rex. Progredi longiùs Herodes, vt ab illis locū percontaretur. Quæ postquam omnia explicuerūt,Herodes dimisit illos,& quæ scimus conuocatis militibus verba fecit,& iratus ad modū,quod deludi seipsum à Regibus ægrè passus fuerat. Iam equidē ereptū sibi putabat imperiū, & ablata Regni gubernacula,succedere etiā Regem, qui suæ potentiæ viribus, sua fortitudine & inuicta manu, de sede Regia præcipitē deturbaret. Quis(inquā)Rex ex tyrānis veteribus tantā exercuit crudelitatem adipiscendæ, vel retinendæ Regię dignitatis causa,quantam in pueros, in infantes vagientes adhuc in cunis,& vberibus maternis inhiantes adhibuit? omnes qui crudelitate sanguinis perbiti fuerunt, à pueris, ab infantibus manus abstinuerunt, iniecerunt autem illis, à quibus vel violati fuerint, vel coegerunt exercitus in seipsos omni copiarum genere abundantes.

Dialogiſmus ex fine cum antecedentibus, & comparatione cum diſſimilitudine.

TEmpora fuerunt in Gallia miſera ſatis & calamitoſa, cùm Arrianorum hæreſis læta nimium & alacris cum animorum pernicie multorum exultâbat in vrbibus ac populis aliæ ditioni ſubiectis. Aliquot pòſt annis repreſſa fuit hæreſis Arrianorum & paulatim extincta. At Hilarius repreſſit exultatem ferocitatem, & faces ad Regnorum incendium ſubiectas extinxit. Credo. Ablata eſt enim liberè bacchandi Arrianorum facultas tanto támque vigilanti paſtore. At Imperatores Arrio fauebant? Id propterea magis diuina Paſtoris virtus viſa fuit, & ſplenduit in tantis nubibus & cæcis tenebris? At inſectati fuerunt Hilarium Pontificem Arriani, atque in horum perferundis iniuriis conſtantia Paſtoris lucem prætulit ſemper clariſſimam? conſtantiam dico? cæleſtem virtutem melius poſſem dicere? Qua in dimicatione etiam atque etiam facite, recordemini, quæ fuerint contumeliæ, quæuis, quod periculum: ab exilio reductus & in Pontificiam ſedem reſtitutus fuit? ſcio equidem. Et quid aliud? recordamini hanc ſedem adminiſtratam per aliquot annos magno Galliarum commodo, profligatis & deletis penitus Arrij nefariis erroribus, & in ſuum veterem ſtatum reuocatas reductáſque Gallias. Ibi patres, illo in regno, in Pontificia dignitate collocatus tanto Pontificiæ ſedis honore fungens officióque Præſidis præcellentiſſimi, cùm eſſent plenæ Galliæ hoſtium Fidei, cùm plenæ hæreſeos, cùm plenæ teterrimorum Arriano-

rum

tum, Religionem Christianam veterem suum statum recuperasse legere potuistis. Itaque quod Læander in Bethica fecit diuina sua virtute, id Hilarium in Galliis fecisse legimus & audiuimus. Læander pestem Arrianorum depulit ex Bethica, Hilarius ex omnibus Galliarum finibus: Læander Leouigildi Regis conatus & furorem fregit, Hilarius Constantium furentem & inflammatum, sua sanctitate continuit. Læander in exilium eiectus, per literas, per bonos viros, per administros agere nunquam destitit de radice tanti mali stirpitus extrahenda; Hilarius dum in exilio fuit eiusdem generis ac seminis Arrianorum ex Galliarum sedibus extirpandi ac funditus tollendi causas omnes & occasiones quæsiuit. Denique Læander in antiquam dignitatem restitutus quanquã serò, tandem tamen aliquando in ipsis extremi spiritus angustiis ad veritatem agnoscẽdam Leouigildum compulit. Quanquam Rex ipse ad dolorem omnino capiendum, & ad execrandum detestãdúmque Arrinorum errorẽ, & ad profitẽdã, recipiendámque Christianam Religionẽ Magnatũ suorum metu, vel quod credibile fuit, quoniam ad motum omnem sensúmque inueterata peccandi consuetudine obduruerat. Hilarius quæ literis suis, quæ cõsilij magnitudine, quæ summa sanctitate, quæ vi præstantiáque miraculorum, quæ laboribus & periculis capitis Constantium facere coëgerit, arbitror satis Annalium peritos meminisse.

Prosopopeia in laudem B. Pauli primi solitudinis incolæ & habitatoris.

SI B. ille Paulus incola & habitator solitudinis suis infulis & insignibus ornatus, immor-

talis gloriæ ſplendore circunfuſus in hæc terrarũ ſola veniret,& in hanc mediam auditorum coronam prodiret: quid aliud de ſolitudine dicturus eſſet, niſi quod continet laudes huiuſce vitæ mirabiles, & ſingularia commoda, vt nos ad huiuſce vitæ rationem intelligẽdam, & ad eiuſdem emolumenta penitus animis & mẽtibus percipienda mirum in modum excitaremur? Putamus vitam hanc plenam eſſe laboris, plenã difficultatis, horridam & aſperam, immanem & efferam: quod procul ab vrbium celebritate, ab hominum cõcurſu ſit degenda. Erratis procul dubio, quicunque hoc errore falſo ducti fuiſtis adhuc. Quid enim Paulus diceret, ſi dono ac munere diuino nos de tantæ vitæ bonis, & egregiis laudibus doceret? An verò putatis quidquam in Chriſtianæ vitæ conſummata ſanctitate futurum, quod non huic integerrimæ ſanctiſſimæque vitæ tribueret? vbi diceret demiſſionis, patientiæ, caſtitatis, manſuetudinis, caritatis, afflictationum carnis, cum Deo familiaritatis maximæ, meditationis rerum diuinarum, laboris & contentionis corporum & animorum, cunctarum virtutum præſtantiſſimarum exercitationes nunquam intermitti, ſuſcipi vero ſummo & inflammato ſtudio, conſtanti perpetuáque aſsiduitate videntur. Cùm ita viri ſanctiſſimi tempora partiantur, vt operas præſtent, & vtantur corporis exercitationibus, animos iucundiſsima diuinæ contemplationis dulcedine reficiant, colloquantur cum Aſſertore Ieſu, cum illius integerrima Parente, Virgine Maria, cum Beatorum ciuium legionibus celſiſſimis, luſtrent mentibus viridaria Aulæ cœleſtis amœniſsima, vias illas auro puriſſimo ſtratas, plateas longè latéque patentes, gemmarum eximio & illuſtri ſplendore

pera

peragrent, & altiùs aſcendentes, cœtus & ordines clariſsimos percurrant beatorum immortali gloriæ ſplendore circunfuſos, in ipſius ſummi præpotentíſque dominatoris oculis & ore cupientes acquieſcere, vnde palatiis cœleſtibus cunctis Aulæ cœleſtis Principibus, tantæ dignitatis claritas accedit infinita. Huiuſce boni viſendi cauſa, & deliciarum diuinarum ſuauitate perfuſi ſic nituntur, & elaborant, vt corpus laboribus frangant, afflictationibus belluam indomitam carnem comprimant, cupiditates omnes coërceant & doment, inedia, cilicio, verberatione, ſensúſque omnes rationi morigeros & obſequentes reddant. Nihil illos, addit B. Paulus, ſtrepitus huiuſce ſæculi, nihil inanis oſtentatio, nihil ementitus fucatúſque nitor, nihil falſæ dignitatum vmbræ, nihil voluptatum illecebræ, nihil gaudia lætitiæque, nihil ludi, ſpectaculáque publica, nihil veſtitus quotidiana mutatio, nihil ſumptus immodici & effuſi, nihil lauta ſplendidáque conuiuia, nihil poſtremò prauorum hominum exempla teterrima ſolitarios in agro vitam agentes Patres offendere valebunt. Cùm abſint procul ab vrbibus, in quibus hæc inuitamenta ſunt, & incitamenta flagrantia propter concurſum celebritatémque frequentem. Quos enim veſtitus ament, qui veſtitus contemptioris ſunt appetentes? quas eſcas velint, qui pane tantùm duróque contenti ſunt? herbis etiam & radicibus ad ſummum aliqui veſcuntur? quos honores appetant qui de locis inferioribus certatim contendunt? quæ negotia agant, qui in ciſtellis & corbulis texendis occupantur? quas carnis illecebras excitabunt, qui pro domanda carne

ſpurciſſima corpora ſuppliciis exquiſitis excruciant & affligant? quanti iactationem ſæculi habebunt, qui nihil niſi Deum, nihil niſi ſanctiſſimam huiuſce Domini voluntatem colunt & obſeruant? quos tumultus & turbulentos vrbium motus ſentient, qui rure tanta corporum & animorum iucũdiſſima tranquillitate perfruentur? quas voluptates, quas iucunditates ſectatorum ſæculi capient, qui pſallere, orare, res agere diuinas, & cogitare de Deo immortali, præcipuum ſemper & amplum duxerunt. In hac ſolitudine Moſis Deum familiariter alloquutus, in hac, inquit idem Hilarius, Moyſes tabulas ſanctiſsimæ legis accepit. Helias à Domino ſingularibus fuit aſpectus donis ac muneribus. Heliſeus præceptorem ſuum ſanctitatis magnitudine clarus & illuſtris æquauit; in hanc B. Ioannes ab ipſis pueritiæ cunabulis ſolitudinem conceſsit, vt ſe tanta tolerantia laborum, inedia, & carnis compreſsionibus compararet ad veritatis viam, & iter cœlorum, ad Aſſertoris Ieſu aduentum generi Solymorum enunciandum. Dauid nihil magis cupiebat, quàm dari ſibi temporis aliquid ab Imperij negotiis liberum, quod diuinarum rerum meditationi vacans in ſolitudine iucundiſsimè ſanctiſsimeque poneret: ſed quid commemorandis exemplis immoror, cùm Vindex noſtræ libertatis ſolitudinis vtilitates & laudes maximas quadraginta diebus in eadem poſitis, quaſi præparatione quadam & longa prouiſione potiùs quàm cruciatus, & mortis fructus vberrimos caperet, ſui diuini numinis præſentia conſecrauit in illam ſe conferens, vt hoſtis nequiſsimi Dæmonis incurſus & impetus exciperet; vt bellum gereret, cum hac effera &

immani

immani bellua, vt victoriam denique gloriosam retusis ac fractis telis, quæ teterrimus inimicus contorserat, honorificentissimè reportaret. Quod si de meis rebus (addit B. Hilarius) fateri volo à puero me fuisse versatum in solitudine fatebor libentissimè; neque me pœnitet profectò, neque pœnitebit vnquam. Tuli fructus vberes ac præstantes meæ mansionis, meæ constantiæ, meorum laborum, vigiliarum, inediæ, afflictationum reliquarúmque vitæ perfectioris exercitationum, cum è viuis excedens diuinarum mentium, vatum sanctissimorum, & Apostolorum ordinibus celsissimis, plausu multo splendoréque comitantibus in cœlestem aulam exultans ac triumphans ascendi. Nunc in quanta sim gloria, in quo honore positus, quibus immortalitatis præmiis affectus ex claritatis magnitudine, ex dignitatibus clarissimis adeptis considerate: & in fornacem hanc ad vasa Regis æterni mensa dignissima, quæ suo illustri semper eximióque nitore splendebunt in perpetuum politè perfectéque fingenda in cellam hanc & apothecam omnis generis bonorum cœlestium copiis refertissimam, in nundinas locupletes & copiosas, & omnibus cœlestis aulæ mercibus abundantes, in scalam illam Iacob præcelsam, per quam & homines in cœlorum sedes ascendunt, & diuini spiritus descendunt in hæc terrarum sola, in viam lacteam, & totam auream ad immortalis vitæ delicias, & solidas voluptates deducentem, mentes vestras, animósque conuertite. Quod si pallida videtis ora, vultúsque Patrum solitudinis, si corpus inedia, compressionibus carnis imbecillum & propè exhaustum, si tantam solitudinem,

& inopiam formidatis, contemplamini animos diuinis virtutibus ornatos,& gloriæ cœlestis claritate fulgentes, & illam bonorum omnium affluentiam permansuram in perpetuum,frequentiam,& cœtus Beatorum,& nihil erit infraLunam,quod non incredibili semper alacritate contemnatis.

Notatio Maxentij in laudem B. Marcelli Martyris.

NOnne ipsum os,& animus in periculis ostensus, & alacritas & studium in gerenda summi Pontificis dignitate declarabant vultum Marcelli Pontificis,quem Maxenti præstandis operibus stabularij addixeris,vt illius officij indignitate, sordibus & odore teterrimo à sacra Religione deterreres. Multũ habet indignitatis & offensionis stabularij sedes, sed illud Marcellus non recusabit, subibit omnem indignitatem & contumeliam, dummodo suis prodesse possit ouibus,& in loco versari fœtido, sordido tantopere, habere curam equorum, curare iumentorum multitudinem, non perhorrescere sordes & stercora, pascere suis temporibus, abluere, abstergere, purgare sæpe loca suis instrumentis vsitatis, perpeti rerum & loci tantam fœditatem & indignitatem Marcello maximæ voluptati,studióque semper erit, dummodo suis laboribus & acerbitatibus salus Christianis, & sanctissimæ Fidei gloria pariatur. Quòd si partes Pontificis summi præstare, si sedere in sede celsissima, & Christi Iesu locum tenere tanta cum dignitate, non intueri dignitatem supremam Petri, illa augustissima celsissimáque maiestate nequeat, nec fungi muneribus tantæ sedis amplissimis

valeat,

valeat, tantis affectus afflictúsque difficultatibus: tamen nunquam amittet potestatem dignitatémque semel Ecclesiæ delatam. Tu verò Maxenti cùm moueas dignitate Pontificem summum, cùm in humilem sordidúmque locum coniicias, cùm abiicias ac prosternas suam amplitudinem, magis excitatam & amplificatam videbis. Quid tantum sceleris moliris? quid dies & noctes faces admoues scelerum? ardentibus oculis, inflammato vultu, per te, per tuorum flagitiorum administros omnes machinas adhibens, quibus magis ac magis incendium excites, & nullam quietem capiens, vt perdas virum omni sanctitate clarum: quem cùm spoliatum, ac perditum magis ac magis putaueris, magis auctum & cumulatum bonis, veris ac solidis intellige. Nam cùm auram hanc vitalem ademeris, cœlestem & immortalem tuis fœdis ac flagitiosis factis viro sanctissimo gloriam comparabis. Ita mouisti tanta dignitate, vt verbo quidem & re Pontifex appelletur summus, ita à supremo loco in humilem & sordidum deiecisti, vt tantæ sedis potestatem insignibus spoliatus non amiserit. Ita in equorum curam & officium humile coniecisti, vt animorum salutem & dignitatem clàm per administros procuret. Ita pascit equos, & iumenta tua, vt animus diuinis gaudiis & voluptatibus pascatur, ita contempsisti illum & abiecisti, vt cultores veræ Religionis suum pastorem recognoscant & profiteantur: ita suis infulis & insignibus supremæ dignitatis Pontificiæ spoliasti, vt Principes Christiani, Heroésque clarissimi parati sint omnem eidem cultum, & honorem tribuere, ita postremò stabularium fecisti, vt summus Pontifex, vt Pater generis Christianorum, Princeps

Præſulum Eccleſiæ, Vicarius Chriſti Ieſu, aperiendæ claudendæ ſędis cœlorum poteſtatem habeat ampliſſimam. Ita tu poſtremò ſedis indignitatis delatæ, vt inter damnatos & additos inferorum pœnis breuiter numereris, Marcellus inter Heroas cœleſtes, inter Beatorum Principes domicilium ſibi celſiſſimum collocabit.

Mimeſis ex adiunctis in heluones compotoréſque.

TV mihi etiam abſtinētiæ, tu temperantiæ, tu virtutum harum ſtudioſiſſimorum hominum mentionem facis, qui non modò, cibis omnibus te complere, ſed etiam poculis frequentiſſimis omnibus horis atque momentis obruere non deſiſtis. Nam hæc tua ſunt, quæ te hominem abſtinentem temperantémque mirificè delectant. Adeſt puer, veſcamur potemúſque ſemper, quæ non modò abſtinentiæ temperantiæ non ſunt: ſed nec Alcinoi, nec illius ſectatorum heluonum compotorúmque ſpurciſſimorum. Iſta ſunt abſtinentiæ tuæ documenta, quæ tu homo temperans & abſtinens frequentiſſimè das. Ventrem infercite, complete vos eſcis omnibus, & pocula frequentate dies noctéſque. Quæ verba, Auditores ab Epicureorum & Lapitharum temporibus in omnibus populis non modò tenebris vetuſtatis, ſed luce veritatis oppreſſa ſunt.

Pathopœia de Beatorum Martyrum lætitia.

GAudere igitur ac lætari Polycarpus Beatiſſimus, cùm audiret ab inimicis inſidias ſibi parari,

ri, cùm vitam & ſanguinem clàm & palàm appeti, cùm fluctus in ſe paſſim hoſtili inuidia deflagrante commoueri videret, nihil ille magis appetere, nulla quidem ex re maiorem capere voluptatem, atque ipſis oculis & ore ferre lætitiam. Atque cùm affingere multa cognoſceret aduerſarios, quo facerent eam, quam minabantur, mortem acerbiorem, magíſque formidandam, minimè continere inclusam animo voluptatem, expectare ſingulos dies mortem, & vt hoſtes afferrent, orare Deum immortalem gaudens geſtiénſque non deſinebat. Quid cùm Smyrnæ præſidente Proconſule, & fremente furentéque multitudine mortis damnatur, & flammis ardentibus addicitur, quid illo lætiùs eſſe poterat? cùm in rogum accenſum coniicitur, vix apud ſe eſſe poterat præ tanto, támque cœleſti beneficio. Quanta verò lætitia B. Vincentium affecerunt exquiſita ſuppliciorum genera quibus tanta cum immanitare cruciabatur, interea alacer & latus erat, cùm in equuleo torquebatur, cùm cædebatur virgis, cùm erat nudus in carcere fragmentis ſtrato teſtaceis, cùm teſtarum aculeis vehementer pungebatur vulnerabatúrque infixis & inhærentibus in carne. Augebat incredibiliter lætitiam ſplendor ille cœleſtis, cuius alacritate carcer illuſtrabatur mediis in tenebris: & in cæca profundáque noctis caligine, cernebantur iam lætiſſimi vberrimíque fructus cruciatuum, cùm Dacianus Vincentium non via iam peruulgata hoſtium, non minis ac terroribus, non ſuppliciorum acerbitate, ſed bonitate verborum, mollitia culcitræ Melitenſi roſa infertæ, deliciis & blandiciis carnis à fide Chriſtiana dimouere conaretur. Sed has Martyr. inclytus deteſtari

volu

voluptates,iucunditatésque corporis,incredibili lætitia perfusus,cruciatus omnes appetere, constanter & enixè deposcere,nihil ille mihi, magis lætum clamare, quàm pro Religione cruciatus omnes subire, in craticulam imponi,prunis ardentibus subiectis comburi,ferreis vnguibus excarnificari, laminis torqueri candentibus, gaudium effusum & planè gestientem mihi lætitiam afferet. Declarant Christi Iesu Martyres inuictissimi,quibus fuerunt illi lætitiis elati,quibus voluptatibus exultauerint, quanta alacritate corporis & animi, cùm voluptates omnes, cùm iucunditates carnis,cùm honores & dignitates oblatas,cùm rerum omnium affluentiam lætè nimis atque iucundè contempserunt: vt Christi Religionem morte sua testatam posteritati relinquerent. His nos gaudiis & lætitiis non excitabimur ad veras & solidas Beatorum voluptates, nullo vnquam tempore perituras, cœlesti semper suauitate percipiendas. Ferus equidem & immanis est,& prorsus suæ salutis oblitus, nihil de Beatorum gloria cogitans, qui præsentibus sanctorum Martyrum exemplis ad veros lætitiæ solidæ fructus capiendos non exardescet.

In Beata Agnete, Barbara, Catherina.
Affectus spei.

QVis spem in Deo Optimo, Maximo nō habeat, & in Christi Iesu meritis immortalibus,quorum beneficio nullam defectionem animi metuit Agnes.Mihi certè spem fecit maximam,& afferre debet cuicunque generi Christianorum hæc Virgo sanctissima,quæ puella quidem,& vix tres & decem annos nata, non animo cecidit, tantis ignominiis &

suppli

ſuppliciis affecta: ſpectare Præfecti filius non deſtitit, nobilitate generis, copiis bonorum omnium, dignitate poteſtatéque patris ſe conſequuturum eſſe, quod optaret. Agnes ſpe ipſ plus habebat, quã dici poſſet, nullis ſe præmiis, neque minis, neque terroribus, neque ſuppliciis exquiſitis, à ſuſcepta ſe cauſa propoſitóque cõſilio abducẽdum eſſe. Minatur Præfectus in profligatarum mulierum quæ corporis copia quæſtum faciunt, ædem infamem & plenam dedecoris & turpitudinis deferendam, & inferendam contra voluntatem, vt in vita, & à virorum impuritatibus abhorrens, cunctorum proſtituatur libidini, quæ ſpe in Chriſto Ieſu poſita corpus & libidinibus iſtiuſmodi & infamia turpiſſima liberauit. An illa virginem ſpes fruſtrata fuit? non fefellit profectò: ecce cùm in turpitudinis & impuritatis locũ deferretur, & detruderetur Agnes cœleſtis claritatis ſplẽdore teguntur & occulũtur partes corporis nudatæ, ne deformium corporis partiũ aſpectu oculi caſtorũ offenderẽtur: nec improbi ac turpes ad libidinũ & impuritatẽ ſuarum aſcenſum excitarentur. Intrudunt igitur virginem, & relinquunt in turpitudinis officina ſatellites Veneris execrandæ. Effert ipſe filius Præfecti, eadem ſpe efferri multi adoleſcentes libidinoſi videntur virginis pulchritudine turpiter & impurè potiundi. Sed adeſt Deus ipſe, qui diuinis iam miraculis potentiam & præſentiam ſui numinis declarauerat, alacritatem Virgini iniecerat, in eadem æde ſeminario libidinum, & impuritatum omnium defendendæ ſpem attulerat, & conſeruandæ virginitatis. Editur ſtatim miraculum, quo plena animi, plena ſpei, nullam ſubiit ignominiam, neque turpitudinem Agnes, claritate diuini luminis non virgo ſolùm, ſed cubiculum, in quod homines nefarij tantam

tam

tam coniecerant & incluserant puellam cœlestẽ, circũfunditur. Perstat filius Præfecti facib. libidinis accẽsus, & ad virginem pergit propiùs accedere in omnẽ turpitudinis intemperantiam effusus. Sed orare pergit Agnes, nec spes fallaces, nec cogitationes inanes, non frustrà suscepta causa. Repentè filius ille Veneris & Princeps impuritatis concidit mortuus: quem vbi iacentem humi viderunt socij comitésque reliqui, & maximè satellites Præfecti, fremere cuncti ac furere incipiunt, vociferari, veneficiis & magicis artibus Agnetis confectum esse filium Præfecti. De cuius morte cùm domum patris repentinus & acerbus venisset nuncius, quid putatis illum patris amore, filij suauitate commotum, perculsum mortis nunciatę dolore grauissimo fecisse. Is, qui vno tempore, tanta calamitate, cunctorum vociferationibus, domesticorum luctu, vxoris eiulatu grauiùs ac vehementiùs percelleretur: ipsa quidem Agnes agere gratias immortali Deo, dicere, ac repetere sæpe ac sæpius non frustrà spẽ in Christo Iesu se collocasse, neque collaturam esse deinde frustra, iterare & ingeminare sæpissime non inaniter positurum illum esse suas spes, qui diuini numinis opem imploraret, atque hæc quàm gaudens ac læta confirmabat. Venire pater, venire alij, & properare pater comitatus satellitum præeuntium & consequẽtium multitudine ministrorũ, confectus mœrore, ac luctu perditus: sed cum virginis precibus à mortuis excitaretur adolescens, & detestaretur superstitionem idolorum, & profiteretur veritatem Christianæ Religionis, inflammari furoribus inferorum execrandis Pontifices idololatriæ, neque desistere, quod perniciem ac pestem vltimam Agneti machinaretur.

Sed

Sed ſperare fœlicem exitum Agnes, & principiis ac propreſſionibus ſimilem finem. Magna, inquit, me ſpes tenet bene mihi euenire, quod ad tui honoris, tuę gloriæ propagandæ cauſa mittar ad mortem, fore vt neque impiorum conſilia plus valeant, quàm noſtra, neque imbecillitas ætatis deſinat grauitatem acerbitatémque ſuppliciorum ſuſtinere. Vis flammas ſubeam? ſubitò libenter. Vis iugulum dedam carnifici? dedam fortiſſimè. Vis quamcunque mortem oppetam? adibo iucundiſſimè. Spes omnis eſt in te, in te omnis mea ſpes poſita: tu fer opem, qui ſpem tot editis adhuc miraculis dediſti. Chriſte Ieſu mearum rerum præſidiũ & anchora tutiſſima. Quid deinde? flammarum diſiunctione & amandatione longiſſima ab Agnetis corpore præſens Domini præſidiũ declaratur ſtatim atque illa virtutis magnitudine qua ſanctiſſima Agnes caput obiiciens ſecuri carnificis ad Virginis decus lauream Martyris adiunxit: in Deum igitur cogitationes noſtras conferamus. Puella fuit Agnes & corporis inbecillitate, ætatis teneritudine, communi mulierum conditione, ſed animi magnitudine diuina virtute freta, difficultates omnes ſuperans in cælum laurea duplici decorata penetrauit cùm hanc virginem mente complexus fueris, complectere etiam Catherinam regali ſanguine procreatã, mulierẽ tamen, & gemina virginis & Martyris laurea cumulatã. Complectere denique cum alias virgines, tum B. Barbaram patri fortiter & tyranno reſiſtentem, & à ſpe, quam in Deo rerum ſuarum vnico perfugio poſuerat, victoriæ deportatæ cæleſtiſque gloriæ conſequutæ decus immortale profectum fuiſſe proculdubio inueniemus.

Affe

Affectus ad pudorem.

HOs ego adoleſcentes meis oculis intuear, & æquo animo videã, quos turpitudinis infamiæq; ſuæ neque pudeat, neque tædeat. Nihilne vos ſermones multorum, nihil inuſtæ nomini veſtro maculæ? nihil generi offuſæ tenebræ, nihil occluſus ad honores aditus, nihil mortalium vultus oráque commouere potuerunt? ſi ſenſum vllum humanitatis habetis: ſi participes rationis eſtis, quæ vobis impendent mala, quæ ruina familiæ veſtræ, qui caſus grauiſſimi vos maneant, & exitus exitiales vitæ cum probro tanto dedecoréque amittendæ conſiderate: aut expellendi virgis è ciuitate, vel ſcelus in patibulo luendum eſt. Veſtrorum affines culpæ ſcelerum laqueo ſuſpenſi pendent adhuc. Pudeat vos tantæ turpitudinis, pudeat infamiæ, & antequam in Iudicum manus incidatis ab his flagitiis abſtinete. Sæpe vidimus fractos pudore, qui nulla alia ratione vincerentur; in quo homine nihil pudoris eſt, hunc in deſperatorum flagitioſos greges referimus: de quo deſperarunt boni, in hoc nulla neceſſe eſt ſignificatio pudoris appareat. Si veteres pudoris laude maximè commendatos ſuos homines voluerunt, omniáque ea, aliquos pudenter viuendo conſequutos eſſè legimus, quæ alij flagitioſi impudenter agendo ſemper amiſerunt, cur prudenter facere vos omnia non ſtudebitis? Multi pueri quondam & adoleſcentes, quia boni, quia pudentes fuerunt, in quibus nihil apparebat niſi ingenuum, nihil niſi moderatum, nihil niſi pudens, nihil niſi pudicum, omni laude celebrati fuerunt, qui ſcelerati fuerunt, ſi prius fuerunt in aliquo honore & gloria, tamen impudentiæ pudentes exitus quærere conabantur: ne tanta

apud

apud omne genus hominum infamia laborarent. Redite igitur ad vos, & nolite ita pudoris fines sæpe transilire, vt cum bene & nauiter impudentes vos & haberi & dici necesse sit, tum viuatis omnibus dedecoris & infamiæ maculis notatissimi.

Alterum exemplum ad pudorem.

QVem non pudeat superbiæ suæ? quem non inconsideratæ temeritatis? qui cum suis nefariis flagitiis ac sceleribus execrandis diuinam maiestatem violauerit, velit bonus & integer, & ab omni macula liber videri. An verò te elationis intolerandæ non pudeat, qui cum scelerum ac flagitiorum sordibus plurimis fueris inquinatus tot libidinis & auaritiæ maculis aspersus, non motus comprimendos, & omni ratione coërcendas cupiditates curas, Iesus tener ac delicatus octauo die à suis natalitiis, nulla minima labe infectus, quippe qui Filius Patris æterni, splendor & imago tantæ maiestatis ipsa fuit virtus & absoluta sanctimonia, neque suscipere scelus vllum poterat, sanguinem suum profudit, & vagiens ac plorans, præ doloris magnitudine, præ cruciatus acerbissimo sensu, carnem abscindi sibi tenellam passus est, & signum Circumcisionis, quo Iudæi à cæteris gentibus internoscebantur, in corpore sanctisimo impressum & inustum relinqui: ipsius filij exemplum sequuta Virgo Maria non quadraginta dies post editum in lucem tantum Dominum in templum venit? non filium æterno Patri deuouit, cum donis ac muneribus, quæ præcipua fuerunt semper inopum & extrema prope mendicitate laborantium? Cum lege soluta fuisset, cum filium interuentu

ſpiritus diuini concepiſſet, cùm ſalua integritate peperiſſet, cùm denique his de cauſis nullo præcepto fuiſſet legis aſtricta, puduit Virginem tantam, puduit Reginã cœleſtis Aulæ templi limina adire, in conſpectum venire ſacerdotis, emblema diuinum dedere Simeoni, diuinæque deuouere Patris æterni celſitati. O temeritatem hominum intolerandam! O impudentiã minimè ferendam, qui cum nefariis quotidie aſtringamur flagitiis, cùm in omni libidinum impuritate tanquam ſpurciſſimæ ſues, in cœno fœditatem odoris amantes, dies noctéſque volutemur, cùm ſcelera ſceleribus ſingulis horis atque momentis cumulemus & adaugeamus; cùm denique neceſſe habeamus execrari peſtem hanc, & perniciem animorum, cùm pudere oporteat, ac tædere vitiorũ, cùm debeamus omni ſenſu, dolore, lacrymis teſtari malum noſtrum, & ſupplices & abiecti ad Cõfeſſarij pedes, ad Chriſti Ieſu arã, quem noſtris ſceleribus toties in crucem ſuſtulimus, noſtrorum petere veniam delictorum, venire nos in templum, ad pedes Cõfeſſarij nos proſternere, eluere ſordes animorum pudeat? & ore impudenti, in ſceleribus ac flagitiis verſari, in populi clariſſima luce non pudeat? Diſcamus demiſsionis exemplum à Virgine à Chriſto Ieſu cùm pœnituerit nos peccatorum, cùm non puduerit veniam depoſcere, cùm ſuppliciter ac demiſſè eandem petierimus, ſperemus de benignitate Domini; nos eam ſine dubitatione cõſequuturos eſſe.

Affectus ad amorem Dei immortalis.

TE mi Deus ſumme præpoténſque ex animo diligam & amẽ in perpetuum. Quem enim magis carum, magis eximium habere debeam inuenio neminem: te rebus omnibus cuiuſcumque generis & ordinis

ordinis præponam. Poſt habebó fratres, amicos, parentes meos qui me genuerunt, & ediderunt in lucem, à quibus neque corpus, neque animum, neque diuitias, neque honores, neque gloriam, neque decus accipere potuiſſem, niſi tu largitor fuiſſes munificus ac liberalis, princeps & auctor omnium præcipuus ac ſingularis. Quid enim illi mihi donarunt, vel donare potuerunt, quod à te tanquam à fonte bonorum omnium perenni & inexhauſto, tanquam à maximo veróque parente cunctarum rerum nō profectum fuiſſet, & in me & in omne genus hominum infinita tua potentia liberalitatéque collatum. Quod cœlum tantis ſyderibus collucens, Lunæ varietate diſtinctum, claritate Solis illuſtratum tantam fabricam & elegantiam vniuerſitatis huiuſce venuſtiſsimam, ætheris ardorem, aëris circumfuſi regionem, mare immenſum atque profundum terram pulchritudine diuerſitatéque rerum refertiſsimam, tantam denique vim & copiam ſingulis in locis contemptam, meis vſibus inſeruire video: tuæ ſunt potentiæ, tuæ liberalitatis illuſtriſsima monimenta: quorum nihil ab hominibus, nihil à Principibus terræ potentiſsimis niſi te prius munificè magnificéque largiente potuiſſemus accipere: ſic ille diuitiis & bonorum omnium copiis affluunt, ſi tu locupletare illos volueris, opibus potentiæ, honoribus & fortunis ampliſſimis augere: ſic homines ad dandum largiendúmque propendent inclinatione voluntatis, ſi montem tu dederis eiſdem ad bene merendum de bonorum genere mortalium. Quid quod ea, quæ largiuntur parentes, quæ conferunt homines alij, ſic conſeruari poſſunt, & hæc vita qua perfruuntur, incolumis re-

retineri, si dono ac munere tuo retineatur conseruetúrque. Quid quod filium in hæc terrarum sola misisti, vt lucem cœlestem nostris mentibus perferret, & ex Dæmonis seruitute in veram libertatem vindicaret, & in cœli sedem altissimam, vnde parentum nostrorum culpa deiecti fuimus sua virtute restitueremur. Quid deinde locupletes & copiosi fuissemus, in summa gloria & honore collocaremur, fungeremur amplissimis muneribus Reipub. in ore cunctorum, clarissimaque luce fœlices ac fortunati versaremur, si post discessum animi è corpore deiiceremur, in obscuram & caliginosam noctis sempiternæ regionem. Quibus miseriis & ærumnis liberamur meritis ac virtute Christi Iesu cœlesti? Quamobrem abiiciamus amorem hominum, rerúmque omnium, quæ infra Lunam sunt, & in Deum immortalem transferamus. Hunc amore summo prosequamur, de illius celsissima dignitate, potentia, gloria, maiestatéque cogitemus. Nihil apud nos valeant diuitiæ, nihil honores, nihil parentes, nihil principes potentissimi: sed Dei solùm immortalis dignitas, & maiestas excelsa, quo nihil maius, neque bonis omnibus affluentius cogitari potest: præter quem omnia, quæcunque fuerint, quacunque specie pulchritudinis & communi hominum æstimatione magni habita, nulla sunt, & pedibus trahi debent à veris Christianæ Religionis cultoribus. Vt cerui æstiuo tempore in summis solis ardoribus sitientes, ad aquas decurrunt, & aduolant, vt sitim expleant: ita nos Dei summi præpotentísque amore flagrantes, & sitientes fontem bonorum cœlestium inexhaustum auiditate debemus infinita, tantum & tam liberalem

Domi

Dominum appetere, nos eidem semper dedere, voluntatibus, animísque propensis, nihil velle, nihil desiderare nisi summum & infinitum Dei sempiterni numen. Tanta magnitudine amoris, vt Deum duntaxat amores, & delicias nostras ducamus. Hoc amore flagrabat Paulus, cùm exilia, carcerem, vincula, virgas, cruciatus omnes, & mortem, pro Christi dignitate subire cupiebat. Eodem amore Petrus ardebat, cùm rogatus ab Assertore Iesu de amore, quo illum prosequeretur, ausus est proferre Dominum eundem, suámque maximè mentem diuinam, quam haberet sui amoris, & charitatis accensæ testem. Cùm multis testibus nostræ Religionibus integris & incorruptis hoc planum facere possemus, tum planius virginis sanctissimæ discessu e vita pleno amoris, pleno caritatis: quæ nihil magis cupiebat & hac infinita cupiditate Dei immortalis visendi flagrans extremum spiritum exhalauit. Atque ipsius legis diuinæ mandata ad duo potissimum capita amoris in proximum, & inflammatæ caritatis in Deum referri non ignoramus. Quamobrem omnes amore singulari Deum summum præpotentémque, Mundi totius opificem tam beneficum & liberalem largitorem amemus, ad cuius aspectum perfruendum editi fuimus in hanc lucem.

Affectus ad Odium.

QVis hoc ferat templum Diuinæ Maiestati consecratum non debito cultu, religioneque coli? & in æde Deo immortali, Matríque integerrimæ Mariæ, & Principibus cœlestis aulæ dicata summa cum sanctitate non esse quenquam mortalium? Tu templi

ſanctiſſima limina ingredi, tu intra parietes eiuſdem templi Religioſos eſſe? tu in eodem loco pleno ſanctitatis, pleno religionis cum aliis tui ſimilibus colloqui videaris? & ea loquaris, quæ ab omni cultu religionéque procul abſunt? quæ non modò aliena ſunt à loci maieſtate, ſed neque in tuorum parentum oculis agere auderes? quæ ſi loquereris audiente quocunque honeſto probóque ciue, obiurgaret te ſtatim, & tuam impudentiam increparet, & cum probro tuo ac dedecore maximo, dicens & agens è templo auguſtiſſimo ſanctiſſimóque eiiceret, eiiciendum multo ante clamaret? clamaret etiam vt tui te puderet, & vbi eſſes, quo in loco, coram quo etiam Domino, in cuius diuini numinis aſpectu, quid reliqui agerent, cuius rei cauſa templa ædificata fuiſſent, vt recordareris, ſæpe ac ſæpius iteraret. Non domi tuæ, non in ciuitatis platea, non in aliqua ſcena, non in theatro, vbi ſpectarentur & audirentur Comœdiæ, prodirent auctores, hiſtriones geſticularentur, & riſus & cachinni commouerentur, turpia verba fierent, & vſurparentur: ſed in templo, in loco religioſiſſimo, in æde immortali Deo ſacra coram ſacrario Chriſti Ieſu, in ſuis oculis, in ſuo ore celſiſſimo. Atque id temporis cùm res diuina fieret, cùm ſacrum celebraretur, & tot eſſent viri mulieréſque, quæ ſanctiſſimè religioſiſſiméque ſuis temporibus & ſtarent, & in genua procũberent. Et id temporis etiam cum ſacris & communione fidelium congreſſuſque & ſermone huiuſmodi: turpiſſima facta facientibus, & turpitudines & impuritates verborum ex ore ſpurciſſimo
euomen

euomentibus viris interdicetur. An verò præsente Rege huiusce sæculi, summo cum silentio, ex illius ore pendentes omnes modestia summa, cura, studióque magno animi Regis explendi, & non verbum modò non facientes minimum, sed vultum, & nutus minimos expectantes adessent Heroes & Magnates in aula Regia, & te in oculis in præsentia terræ cœlíque potentissimi Dominatoris tanta cum impudentia, intentáque loquentem voce, & tumultuantem, & cachinnantem sæpe, interturbantem & offendentem eos qui in templo essent, immemorem loci, oblitum religionis, & sermonum omnibus dantem, qui præsentes essent & ad summam impudentiam deprauatum, & perditum adolescentem viderent? Si antiqui lucos & syluas Diis suis Deabúsque sactas tanta religione coluerunt, Christiani veri Dei augustissimum venerandúmque templum non omni cultu sanctitate prosequerentur? Reges honore tanto afficiantur, & in illorum conspectu nihil nisi summa cum Aulicorum elegantia, munditiáque, gereretur. Deus ipse summus præpotens, terræ cœlíque Dominus contemneretur, & sperneretur audacter & impudenter in templo? Odium necesse est in te vnum cunctorũ hominum, Dei immortalis iracundiã excites, qui præsentiã sui nominis violare ausus fueris. An verò frustra fabulis traditũ putabimus, vt Pyrrhus occisi Priami in Idolorum tẽplo, Aiax Oileus violatæ Cassandræ pœnas luerit?nó vt templorũ religionis admoneremur? Quid quod Põpeius victor omnium gentium, post templum Solymorum direptum, post ablatum aurum & argentum nullam fuit

in posterum fœliciter victoriam consequutus? Atque ipse Christus Iesus vendentes & ementes, arrepto flagello, illa oris auctoritate cœlesti, illa grauitate maiestatéque celsissima, verborum fulminibus horrificis tonans & fulgurans fugauit & eiecit è templo, euersis prius nummulariorum mensis, dispersis ac dissipatis toto pauimento pecuniis,& quæ immensis essent rebus disiectis diffusisque. Est sanè hominibus Deóque immortali nimium infestus ille, qui sanctitatem templi debito cultu religionéque non prosequitur: nec impunè liber ac solutus, audax & impudens, contemptor templorum, religionísque versabitur inter mortales dici.

Affectus ad inuidiam.

ENimverò intolerandus es Leouigilde, hac tua potestate Regia, his tot regnis & imperiis potentissimis, quorum viribus fretus omnia pro libidine geris, nulla non modò virtutis, & iustitiæ, sed neque communis vrbanitatis & humanitatis vsitatæ ratione habita. An verò Regem te ipsum appellem, qui à via virtutis abducere, à Religione studeas abstrahere,& minis atque terroribus à veritate auocare genus hominum, & à vero immortalíque Deo filium tuum Regem inclytum, columem, & firmamentum Christianæ Religionis. Ecquis Regis nomine dignior erit,. aspiciamus Ermenegildus propugnator veritatis,tu oppugnatóres. Ille fidem acerrimè defendit, tu vehementer oppugnas, ille sequitur mandata Dei voluntatémque sanctissimam, tu nihil non facis contra Dei præceptiones, legémque diuinā: ille cœlestem & nunquam interituram gloriā appetit, tu fluxam & citò perituram: ille sempiterni numinis
hono

honorem,& immortale decus tuetur, tu tantæ Maiestatis gloriam imminuere conaris, & modis omnibus extinguere: ille Beatorum ſedes & dignitates ampliſſimas cœleſtis aulæ contendit, tu teipſum das præcipitem in damnatorum regiones obſcuriſſimas: ille vitam tibi dare, gloriam immortalem vellet, tu peſtem & exitium cum aliis Chriſti Ieſu adminiſtris, tum eidem egregiè fideliſque cultori filio molieris. Vter igitur melius Rex appellabitur, túne, an Ermenegildus? is,qui omnia pietatis,fidei, religionis officia ſanctiſſimè integerrimeque fuit, an tu, qui leges ſanctitatis, veritatis, & humanitatis omnis & iura nefario ſcelere polluis? Atque vt alia tua ſcelera prætercam, vel hoc vnum aſpice nefarium & deteſtabile.Quòd minimè contentus es ſatellites & adminiſtros Arrianæ ſectæ auctoritate tua,potentiáque adiuuare, niſi crudelitatem omnem adhibeas in filium. Atque primò cogere milites,deinde vrbem Hiſpalim obſidere,poſtea cum illo confligere,denique per ſummum ſcelus atque perfidiam donis,ac muneribus corrumpere Romanos perſtitiſti,vt deſerant, ac prodant: quē tueri pecuniis & obſidibus datis & acceptis conſtricti debebant, filium tuum Ermenegildum. Cogis milites, Ermenegildus delectus habet; vrbem oppugnas, Ermenegildus defendit; prælium depoſcis, ad manus venire non recuſat, tu copias tuas, ille ſuas acies educit in medium campum: viciſti ſit ita, ſed quomodo? ſcelere, perfidia, proditione ſcelerata Romanorum, & filius proditus ac deſertus fugit? deſerit fidem? tranſit ad tuas partes? Qui filium, qui vxorem, qui Regnum ad fidei defenſionem contulerat, ſeipſum & caput deuouet carnificis à te miſſi gladio ſine cunctatione diſtricto & crudeliter in me-

dium caput immisso. Túne Rex? túne pater, an tyrannus intolerandus crudelitate barbarus, & diritate sanguinis perlitus? neque Tygrides vnquam tanta crudelitate fuerunt, non vrsi, non leones tanta rabie agitati, vt fœtus, quos ediderāt & procreauerint crudelissimè conficiant: insitus est à natura cuicunque generi animantium & ferarum immanissimarum amor ad fœtus procreandos, alendos & conseruandos admirabilis, in quarum educatione conseruationéque cùm laborem cernimus naturæ ipsius amorem videmur cernere. Tu leonibus, vrsis, Tygride quacunque immanior naturam humanam exuere, & omnem sic abiicere visus es amorem à natura parentibus & bestiis etiam deterrimis insitum, vt non destiteris, quoad vitam ademeris in carcere, misso ad filium occidendum crudeli carnifice, vnus tu repertus es, qui tantùm immanitatem bestias viceris, vt qua de causa filium conseruare debuisses & pluris habere & magis ornare tuorum accessione regnorum hunc per summam crudelitatem de medio sustuleris: quid dicam amplius? non Regis, neque parentis honore, sed importuni monstri portentíque detestandi dignus probro dedecoréque turpissimo.

Affectus ad misericordiam.

EGóne contineam lacrymas, ac non effundam in his acerbitatibus, si quem fortasse possim ad misericordiam flectere? Quid agis anime mi ad Dei similitudiné create? siccine patieris te in luctu & squalore iacere? siccine deformatum peccati fœditate? inquinatum scelerum omnium sordibus, in miseriis tantis, & ærumnis esse? A creatore tuo abstractum te videas, & hostili odio dissidētem, amicum nefarij Dæmonis,

monis, & inimicũ ſempiterni numinis ſeruitute miſeranda premi, tanquã vile mancipium inferorum? qui ad libertatem natus fueris, & filius immortalis Dei donis ac muneribus gratiæ cœleſtis ornatus: ſiccine vt de gradu dignitatis altiſsimo te deieceris tuarum prauitate flagitiorum. O homo! qui in honore, & gratia cœleſti eras, qui ius habebas ad cœli gloriam cõſequendam, illud tam facile falſis voluptatum illecebris delinitus amiſeris? qui diuinæ pulchritudinis aſpectu perfui poteras, deformem & horribilem Dæmonis vultum ſubire poteris? qui ſuauitates & iucunditates Beatorum percipere, cruciatus & acerbitates damnatorum perferes? qui nunquam interituros cœlitum honores conſequi, iniurias & ignominiam nequiſsimorum ſpirituum ſuſtinebis? qui lucem aſpicere cœleſtem & immortalem, in tenebris & in caligine noctis ſempiternæ iacebis, qui perfrui gaudiis, & lætitiis omnibus, veris & ſolidis, timoribus aſsiduis, angoribus & cruciatibus torqueberis in perpetuum? qui inter Beatorum cœtus & ordines tanto cum gaudio voluptatéque verſari, cum legionibus inferorum horrificis, cum nequiſsimis ſpiritibus, cum furiis, fœda terrificaque facie formidandis cõmorabere? Quid iſtud mali? quid miſeriarum? quid calamitatum & ærumnarum obſecro? Ideóne filius Patris æterni in terrarum ſola deſcendit? ideo naturam humanam admirabili ſocietatis vinculo ſibi copulauit? ideo in præſepi tener ac delicatus, ab illo pũcto tẽporis, quo bellus & aureus infans exiit, in hanc lucem ploratus edidit & vagitus? ideo octaua luce à ſanctiſsimo natali die carnem teneram & cœleſtem gladio ſibi paſſus, fuit reſcindi Simeonis? ideo per omne ſuæ vitæ tempus, per tres & triginta continuos annos hominis è

ſer

ſeruitute liberandi cauſa tantopere laborauit, & deſudauit, tot itinera fecit, poſt virgas & ſpinas in crucem tẽporibus illis plenam dedecoris & ignominiæ ſublatus extremum ſpiritum exhalauit? Vbi precor homo natalia Domini, vbi labores & vigiliæ, vbi contumeliæ & ignominiæ pro genere hominum libenter ac fortiter toleratæ? vbi doctrina cœleſtis? vbi multitudo, magnitudóque miraculorum? vbi illa quinque millia verberum? vbi aculei ſpinarum diuino capiti crudeliter infixi? vbi crux ſuis humeris comportata? vbi poſtremò mors tanta alacritate obita? vbi merita? vbi fructus horum omnium cruciatuum? tot homines in ſuam vtilitatem conuerterint facta Chriſti Ieſu ſanctiſſima, & fructus tulerint vberes ac præſtantes, & immortali gloria digniſſimos: tu ferus & inhumanus, improbus ac nefarius his fructibus te ipſum priuaueris, tuis nefariis & execrandis ſceleribus, tuis præcipuè turpibus, & impuris voluptatibus. Recordare homo, quot tui ſimiles, quot natura tua præditi, & multo clariore illuſtrioréque dignitate, quot non viri ſolùm corroborata iam ætate, ſed pueri à teneris ſuis annis ab ipſo pueritiæ flore, cùm nobili genere nati eſſent, & omnibus bonorum copiis affluerent, magnis Reipub. muneribus, ampliſſimis honoribus ac dignitatibus fungerentur. Cùm eſſent Regia & excelſa ſanguinis & nobilitatis ſtirpe procreati, cùm in celſiſſimo Regiæ dignitatis gradu collocati, in ſummo honore & gloria fuiſſent, vniuerſo illi hominum genere humiliter ac demiſsè ſeruiente, voluptatibus & honoribus huiuſce ſæculi, atque adeò periruræ gloriæ nuncium remiſiſſent, diuinæ maieſtati ſe conſecrarunt, deuouerúntque. Horum tu non facta pulcherrima potiùs imitabere, quàm nequiſſimorum

& à

&à Deo procul abhorrentium veſtigia nefaria ſequeris? Recordare miſericordiam Dei infinitam,qui te de cruce ſuſpenſus, & brachiis protentis apertíſque ſibilo boni paſtoris in ſuum amplexum vocat,vt accurras & aduoles ſtatim veniam petens peccatorum, qui nihil magis vult, quàm tibi in viam redeunti miſericorditer ignoſcere. Cruci affixus eſt tribus clauis, commouere ſe non poteſt,&quamuis ſua infinita virtute poſſet, non faciet tamen, vt tu ad ſuos celeriter amplexus properes ac feſtines. Ille te amplectetur medium, ſcelera & flagitia tibi condonabit. Quid expectas?quid immoraris? Mitis eſt & miſericors, qui ſi tuam nollet vitam & incolumitatem æternam,non te accerſeret, non vocaret, non ille crucem ſubiret, non apertum latus, haſtæ diritate demonſtraret. In quod tanquam in immenſum, & infinitum miſericordiæ pelagus te totum immergere, & omnes maculas & labes peccatorum flumine ſanguinis tam largiter & copiosè profluentis delere poteris &obruere. Id vt facias, bonus Latro documenta dabit diuinæ miſericordiæ,& manſuetudinis Chriſti Ieſu infinitæ, qui quanuis improbus & ſceleratus vno verbo duntaxat,vnaParadiſi mentione facta,recognita tanti Domini poteſtate veniam ſuorum conſequutus fuit ſcelerum ac flagitiorum.

Affectus ad metum.

Fieri profectò non poteſt, ſi quidquam humanitatis habes, quin ſimul atque aliquod flagitium admiſeris, continuò totus tremas corpore atque animo. An non veniet ſtatim in mentem tibi multorum hominum qui propter ſua ſcelera grauiter ab

ab immortali Deo mulctati fuerunt? Non recordaberis, infinitam Domini potestatem, quem diuersis & grauissimis flagitiorum generibus ad iracundiam, ad vindictam toties prouocasti? Quid illius sæpe gladius in sceleratorum hominum pectora districtus egerit? quorum vitam petierit? quæ potestas suorum armorum? qui sanguis profusus? quorum vita adempta? quot strages editæ, quot clades, & calamitatibus hominis allatæ fuerint propter suorum vitiorum multitudinem magnitudinémque? Multi quidem paucioribus & minoribus peccatis gladio diuinæ iustitiæ conciderũt. Atque vno sæpe scelere, & vix penè commisso dati sunt in inferorum pœnas sempiternas. Et tu tantis flagitiis contaminatus, tot vitiorum sordibus inquinatus, non formidabis diuinæ iustitiæ seueritatem? Quòd adhuc te sustinuerit, quòd pertulerit incredibili sua benignitate, quòd in te gladium non distrinxerit, quòd non dederit præcipitem in obscuras inferorum regiones, quòd expectauerit adhuc & expectet, quòd ad sanctitatem te vocet, ad suam gratiam inuitet, putas hoc perpetuum fore, & impunè te semper abiturum esse? Caue homo, caue obsecro, ni vis tarditatem diuina maiestas supplicij grauitate compenset, & morte repentina conficiat. Quot mors immatura præoccupauit adolescentes? quot in ipso iuuentutis flore, qui ad senectutem se peruenturos esse putabant, de medio rapti fuerunt, & inimicorum gladio occisi, sica traiecti, confossi pugionibus & ex insidiis, adeò repẽtè, vt neque proferẽdi nominis Christi Iesu tẽpus datũ fuerit. Hi ceciderũt, ceciderunt in obscuram sempiternæ noctis caliginẽ, & cru

& cruciati ſunt,& cruciabuntur in perpetuũ exquiſitis ſuppliciorum acerbitatibus. Quibus ſi facultas ad hanc vitam redeundi concederetur,quam vitam agerent?quam duram?quam aſperam ? quantis ſuppliciis carnem hanc mulctarent, affligarent, & comprimerent,ciliciis,inedia, vigiliis, & omnibus horis, atque momentis,vt merita fuit,diſcerperent, & dilaniarent? Atque omnes ſibi pœnæ, omnes cruciatus leues viderentur præ odio quidem hoſtili, quo beſtiam hanc teterrimam perſequi vellent & inſectari, memores pœnarum, quas paſſi fuerunt, & paterentur in omnem ſæculorum memoriam. Non intueri Dæmonem ,& mentis oculis cernere videris dies noctéſque, nullam horam , neque minimum punctum requieſcẽtem vt inſidietur & præcipitem agat in inferorum ſedes execrabiles? Quid agis conſcius tantæ feritatis? Non timebis cùm cubitum eas, ne te dormientem adoriatur,& gulam comprimat, ſuffocet (ſi vis apertè loquar) & det præcipitem in vallem miſeriarum, & ærumnarum pleniſſimam, te miſerum & infœlicem, ærumnoſum,& calamitoſum peccatorem.Cùm ſis in inferorum ſedibus , cùm in illo carcere caliginoſo, cùm deflagres flammarum ardoribus, cùm deterrearis furiarum terrifica facie, cùm pœnis pœnæ , cùm ſuppliciis ſupplicia cumulentur & augeantur,cùm ad communes damnatorum cruciatus accedant, & addantur qui præcipui debentur & ſingulares, & exquiſiti tuis tetris & inauditis ſceleribus , & illorum nullum finem ſtatuendum, non defatigandos vnquam Luciferi ſatellites , valentiſſimos & exercitatiſſimos ſcias, quid ages homo nefarie? Quibus lamentis quibus vlulatibus, & diſſonis rugitibus inferorum illa

obſcura

obſcura caliginoſáque loca complebis? Cogita à tergo ſemper inſidiantem hoſtem, nec vllum periculo vacuum temporis momentũ immanem ac ferinam hoſtis crudelitatem, caſús aliorum miſerabiles, & exitus tragicos & exitiales, & iam te profectò incipiet tædere vitiorum, incipiet pœnitere flagitiorum tuorum: & quem virtutis & honeſtatis pulchritudo, Dei immortalis maieſtas, Beatorũ gloria, & præmia ſempiterna in officio non continuerunt, inferorum pœnæ, cruciatus damnatorum, mortis imminentis pericula, grauis ac vehemens Iudicis æterni ſeueritas à flagitiis auocabit. Magnæ quidem & extremæ dementiæ fuit, ſemper illa pericula, quæ vitare poſſis, non maturè cauere: ſed cum extrema pernicie, ſcelere ac nequitia ſua quenquam vltro tot mala ſibi accerſere & attrahere. In horum numero tu videris eſſe, qui fores ſalutaribus monitis diuinæ Iuſtitiæ, & intimis animorum ſenſibus occluſeris, & nullum ad bene de tua ſalute ſperandum optimo cuique æſtimatori locum reliqueris.

Poſtulatio.

TRia illa potentiſſima Rhetoricæ præſidia, poſtulatio, obſecratio & obteſtatio accedunt, quorum luminum primum ſimpliciter depoſcit, illi proximum humiliter ac demiſsè ſupplicat, tertium flagrans & ardens omnino teſtandi vim habet, quorum exempla ſequentibus deſcernes exercitationibus.

Poſtulatio.

AVarus equidem id poſtulat, vt quoniã pecuniarum cupiditate flagrat, & diuitiis huiuſce ſæculi inhians, nullã aliã cogitationem niſi de nummis, niſi de fortunis & opibus humanis ſuſcipere poteſt, vt ad

hos nummos comparandos, ad facultates & fortunas suas augendas vos adiutores præbeatis. Vobis æquidē operam sibi præstantibus sperat, id quod per prauas rationes, per summum scelus, per aliorum spoliationem & fraudem apertam consequutus est, se breuiter ita quidem aucturum esse, vt cùm ad pecunias magnas peruenerit, tum omnibus bonorum copiis affluat, quibus copiosus ac bene nummatus, & facilè suæ ciuitatis locupletissimus appelletur: se diuitiis & pecuniis maximis non præditum, nullum gaudium, nullam lætitiam capturum esse confirmat: cùm areas aperuerit, & tentauerit, & respexerit nummorum refertos loculos præ gaudio vix apud se futurum esse lętitiis omnibus gestientem. Quare petit à vobis, qui potestis, & cōsueuistis alios vestro studio locupletare sæpissimè, vt pecuniarum, & diuitiarum cupiditate flagrantem animum expleatis. Hæc quoniam iniqua vobis postulatio videbitur, aliam ego, & vt vos videbitis multò æquiorem affero. Primum à vobis Antonius petit, vt si vel nummulum aliquem, si quidquam rei acquisiturus sit, nisi bonis & honestis rationibus, nisi summo iure, & ex Deì diuinis præscriptionibus, vt nihil vnquam bonorum sibi comparet, neque auctam vnquam rem familiarem aspiciat: sed pauper & inops, totos vitæ suæ annos agat, & ostiatim stipem cogens ad se alendum & sustentandum: sin autem id quod cupit, & in quod est voluntas propensior, velle Deum intellexerit, vt crescant & augeantur suæ facultates & fortunæ magis ac magis ad commodandum aliis, ad opitulandum miseris & ærumnosis hominibus: id postulo atque peto iterum atque iterum, vt tales vos mihi præbeatis ad fortunas, & ad patrimonium vestrum augendum, vt non auari-

tiæ, ſed liberalitati materiam ſuppeditaſſe videamini. Auarus pecunias vult, vt illæ nullæ ſint vſui, neq; ſibi, neque proximo, ego ſic peto, vt meis honeſtè moderatéque inſeruiã, & multò magis indigentibus, & opem noſtram implorantibus. Ille diuitias appetit, vt hæredes locupletes & copioſos relinquat, & ipſe vitam in multis miſeriis & anguſtiis agat, ego quidem vt viués & incolumis inopum & calamitoſorum hominum generi opem feram, & ante diſceſſum animi è corpore in diuinum cultum religionémque conferam: ille eos vult, vt loculorũ aſpectu pecuniis confertiſſimorũ ſe oblectet, vt arcas aperiens tentet attrectétque loculos, vt eiſdem ſua verba iucundiſſima auarorũ vſitato more faciat, ego & ex commodo allato pauperibus, ex ſumptibus rectè factis, ex collatis in vſus honeſtos atque præclaros, quam magnam lætitiam accipiam, & bonorum omnium largitori Deo, ea munificus ac liberalis dicam, quæ bonum Chriſti cultorem dicturum eſſe maximè ſcio. Auge me bonis tuis, & fortuna meum ſtatum, & fortunatiorem redde liberaliſſimè magnificentiſſiméque Deus ad miſericordiam impertiendam iis omnibus, qui bonitati diuinæ confidentes, meam opem imploratum venerint. Quę fuerit hominis vtriuſque poſtulatio, vos Auditores cernite, vt quæ boni viri facere debeant & conſueſcant intelligatis.

Obſecratio.

OBſecro ſanctiſſime mitiſſiméque Deus, vt mei ipſius miſerearis, qui in hac miſera & ærumnoſa ſæculi valle verſor, innumeris periculis & telis hoſtilibus expoſitus. Tu mihi fer opem, qui promiſiſti à tuis genibus non repulſuram eſſe quenquam hominem,

qui

qui misericordiam tuam implorauerit. Sponte soles miseris,& calamitosis hominibus occurrere nullius etiam oratione sæpe vocatus, nunc verò clamoribus multis, & assiduis precibus, tot lacrymis in tuo conspectu profusis, obsecrò nostrarũ te misereat calamitatum: qui vides in quibus malis, in quibus periculis versemur,quibus inimicorum insidiis dies noctésque circunuenti premamur. Obsecro benignissime Deus me ipsum ex hac dæmonis seruitute liberes. Peccaui, impiè egi,ad clementiam tuam confugio,vt ignoscas obsecro,& meorum mihi dies veniam peccatorum. Tu me ad tuam similitudinem & imaginem Deus Optime ac Maxime formasti, & editum in hanc lucem,sacro fonte ablutum,& Fidei Christianæ insignibus ornatum, & labe ac macula parentes Adami in matris vteri contracta expiatum per salutare lauacrum,in eum statum adduxisti,vt in tua gratia positus in veterem amicitiam redirem à pueritiæ cunabulis, quibus me beneficiis affecisti? quibus cumulasti donis ac muneribus?quos præceptores ac magistros Religionis? quos ad colendam diuinam legem doctores mihi præbuisti, maximos duces ac principes virtutis, omnibus sãctitatis numeris expletos:in qua me Christianæ ditionis parte,in quibus regnis ac prouinciis fidei cultorum egregiè fidelium numero ac præstantia florentibus, doctrináque verissima sanctissimáque Christi Iesu abundantibus,sanctorúmqueDoctorum, & Religiosarum omnium familiarum præsidiis maximis firmissimísque munita collocasti:Me tuum amicum antea, nunc inimicum & impurum flagitiosúmque vides,qui his omnibus beneficiis à tua diuina maiestate acceptis tã ingratus fuerim,vt vno solùm aspectu mulieris,vna voluptatis illecebra, à te meo duce

parentéque ſummo defecerim, & in miſeriam, & ærumnam peccati deteſtabilem & execrandam inciderim. Quid agam ſanctiſſime Deus? quò me conuertam? cuius opem & auxilium niſi tuum implorem in hac tanta & tam ærumnoſa calamitate? Per tuam miſericordiam & benignitatem infinitam, per Filij tui merita, per cruciatus eiuſdem acerbiſſimos, per mortem tuam ſanctiſsimam, mihi ingenua tua procumbenti, tuámque opem imploranti, quæſo velis ignoſcere. Agnoſco bonitatem tuam, & prauitatẽ meam: agnoſco tuam benignitatem, & ingrati animi mei labem: agnoſco pulchritudinem tui numinis & deformitatem ac maculas conſcientiæ meæ. Recordor acceptorum beneficiorum magnitudinem, & obliuionem meam & ingratum, & immemorem animum, recordor per te, per cuſtodem Angelum ſenſus intimos & motus animi factos, & à me toties abiectam tui ipſius, boni Angeli, mandatorum tuorum, tuæ diuinæ voluntatis memoriam. Occidi, perij, interij totus miſer, niſi tua benignitate opem mihi feras in tanto luctu & miſeriis iacenti. Vates ille Regius miſericordiam tuam ſummo dolore, lacrymis multis implorabat: & afferens tuę maximè benignitatis monimenta ab initio naſcentis mundi ègregiis numinis tui cultoribus teſtata, vt ignoſceres ſuppliciter orabat. Eandem implorabat miſericordiam Magdalena, quæ demiſſo vultu, oculis in terram defixis non erubuit vultus, & ora ſubire conuiuarum & procumbens in genua, à tergo ſumens in manus pedes Aſſertoris Ieſu lacrymarum ingenti multitudine ſpargebat eos, & præ ſuſpiriis, præ lacrymis verbum proloqui minimè poterat. Sed os admouens pedibus oſcula imprimebat millies labiis infixis & inhæren

hærentibus, & magis ac magis lacrymis pedes ſanctiſſimos perfundens, eoſdem capillis auro fulgenti clarioribus abſtergebat, ipſámque contra conuiuarum ſermones & linguas detrahẽtes & obtrectantes maledice defendiſti, & liberam ac vacuam omni cura, ſine angore, ſine ſolicitudine, peccatorum vinculis ſolutam diſcedere iuſſiſti. Multos alios afferre poſſem teſtes tuæ benignitatis, & infinitæ miſericordiæ: ſed præ lacrymis loqui non poſſum. Tu igitur benigne, pie miſericórſque Deus, qui mihi mentem inieciſti confugiendi ad numen miſericordiæ tuæ ſempiternũ, mihi precanti, gementi, lacrymanti da veniam, quam efflagito. Quid enim aliud ego poſſum facere niſi flere, niſi gemere, niſi mortem, & omnes quoſcunque cruciatus & inferorum flammas velle ac polliceri me potiùs perferre paratiſſimum eſſe deinceps, quàm quidquam ſceleris in tuam maieſtatem ſuſcipere.

Obteſtatio.

SEd quid pluribus opus eſt ad huiuſce peccatoris ingratum in diuinam maieſtatem animum oſtendendum. Teteipſum obteſtor terra, te mare, te cœlum & omnia, quæcunque Dei immortalis cœleſti poteſtate creata ſunt. Quæ mirum eſt profectò non in hũc peccatorem conſpiraſſe, & de tam ſcelerato, & omnibus vitiorum ſordibus contaminato peccatore non ſumpſiſſe pœnas. Te teſtor terra, quam patefactis inferorum faucibus non abſorpſiſſe peccatorem mirum eſt perfectò. Te teſtor mare, quod finibus contentum tuis, non te te effudiſſe, ac redundaſſe, vt tam ſceleſtã, tam tetram belluam obrueres, ſimile quidem eſt miraculi, vt alias ſenſu carentes omittam. Te cur nõ teſter cœlũ, vnde multa ſæpe iacta fuerunt in improbos

& nefarios homines fulmina crebro fulgure, & ruentis prope totius machinæ tuæ fragore terrifico. Hunc, hunc peccatorem non ictu alicuius fulminis conflagrasse, & deiectum in inferorum sedes animum eiusdem flammis ardentibus flagraturum in perpetuum, quis non miretur. Non est credibile tantam in vllo feritatem esse potuisse, nisi manibus, nisi oculis tenerentur innumerabilia bestiæ tam teterrimæ flagitia. Nullum enim sceleris, nullum flagitij genus reperietur, quòd non ab hoc admissum fuerit in Deum immortalem. Atque sic ex omni flagitiorum colluuione factus, vt noua quotidie cogitet, noua nefariè & impiè in homines Deúmque molliatur. Vos etiam testor, Auditores, quos aures occlusisse crediderim ad libidines, in quas semper sese effudit intemperanter. Testor quoque Iudices, qui toties administros suos ad hunc hominem comprehendendum, & coniiciendum in carcerem, atque adeò in interiorem locum, disiunctissimúmque recessum detrudendum, & amandandum procul cum infimis & sordidis hominibus, cum infamibus & latronibus. & omni turpitudinis nota condecoratis sæpe iussistis. Testor denique parentes tuos miseros, qui huiusce filij scelerati liberandi causa iudiciis plurimis ad summam inopiam redacti, aliena misericordia viuunt stipem abhinc iam multos dies corrogantes vicatim. Quos antea diuites, quos copiosos, quos omnibus bonis affluentes vidistis, & honestè non modò, sed aliquando magnificè domi suæ sumptus facientes: vt qui filios hominum, qui seruos, qui comitatum intuerentur, facilè sibi persuaderent, multis pecuniis, fortunísque maximis locupletatos Principes ciuitatis

esse.

esse. Si terra, si mare, si cœlum ipsum, si lites & iudicia, si pericula capitis, si turpitudo & infamia, si parentum extrema nunc inopia, mendicitas cæteræque miseriæ commouere non potuerunt: quid te-ster potissimum nisi crucem ipsam, nisi mortem Christi Iesu? si hæc duo tuum animum ferro diriorem non commouerint: scio nihil vim vllam habiturum esse ad flectendum mentem tuam & à scelerum multorum maximorúmque prauitate deterrendum. Intuere igitur crucem illam, quam tanquam molem & machinam ad euertendas opes inimici Christus Iesus suis humeris comportauit. Intuere manus ac pedes clauorum diritate transfixos. Intuere Dominum terræ cœlique præpotentem in Crucem actum, & te, te inquam, benignitate summa ad gratiam inuitantem. Sic fortasse dirus iste tuus & ex adamante factus animus tantæ benignitatis magnitudine mollietur.

De commoratione & expolitione.

COmmoratio quoque ex adiunctis petitur & sola, & aliis argumentis ornata. Nihil enim est aliud, quàm exercitatio, qua in eadem re immoramur, aliis & aliis coloribus rem distinguendo, vt si perfectissimum virum in B. Ignatio visendum proponamus.

Perfectio paupertatis in B. Ignatio.

AT quem mihi proponis paupertatis laude cumulatum virum? Ignatium non solùm se abdicantem rebus humanis, & sæculi vestibus exuentem pretiosis, & pauperis attritis, & cẽtonibus inducẽtẽ, & cũ illis cõmuni solùm cibo potúq; vires reficiẽtem ad

 susten

ſuſtentandā corporis imbecillitatem, ita plenum ſpei diuinæ, fidentem ſummo præpotentique Deo, vt nequemanticis, neque cucurbita vtaturad panẽ, aquámdam. Cùm erogarunt aliquid, qui poſſunt, quod ſaque deportantis eſſet ad enuiſsimum victum eo quidẽ contentus eſſet, & famelicus tamen maneret, præparuotenuíque victu? Qui cum iam Auctor eſſet Religionis ſociorum Ieſu, tãti paupertatẽ habuit, vt ſuis omni nõ modò vſu ſuperuacaneo rerũ interdiceret, ſed neceſſario, niſi parce, niſi tenuiter, & pauperum vere egentium modo, qui cubicula non tabulis pictis ac nitidis, non ſignis opere mirabili fictis, non etiam imaginibus magno pretio emptis, non ſellis multis, nõ librorum magna copia reliquarumque rerum ad ſpeciem ſupellectile exornata colerẽt: ſed lecto, ſella, mẽſa, libris ad vſum duntaxat neceſſariis, contentos alumnos eſſe volunt, & iis omnibus non politis, neque venuſtis, ſed rudibus & impolitis, quæ præberent vſum, non oſtenderent accurationem. Atque his in hunc modum vti voluit, quaſi commodatis, vt cùm ſuperiores vellent, auferrent, & aliis eorum locum ſuppeditatis ad vſum neceſſarium. Quid quod in cubiculo nihil, quod eſui, quod potui eſſet, neque quicquam ex fructibus, neque ex dulcibus, nihil conditanei ſuos aſſeruare, nec habere permiſit, quin præſcriptionibus prohibuit ſuis, & quæ foris dono mitterentur, in communitatem deferri. Patent cubicula ſuorum nullis clauibus clauſa, nullis aſſeruata ſeris communibus, neque penſilibus, vt cùm quis veniret in cubiculum, introire poſsit, verbo ſolum audito, ingredere: ſcilicet Pater ſanctiſsimus ſuoſ eo ſpectare voluit, & ſibi perſuadere velle, vt è cubiculo iuſsi diſcedere, diſcerent confeſtim; & alio,

quaſi

quaſi in ſuo non ponerent, libenter immigrarent, & cum animi magna lætitia, hinc commutatio paſſim veſtium, & immigratio familiaris ex vno in aliud cubiculum ſociorum. Hinc verbum illud in alumnorum Ignatij, paſsim ore verſans, ablatis procul de ſermonibus ſuis, illis verbis, meum, tuum, ſed vſus ſolum vſurpatus rerum, quæ vel in cubiculo habent, vel in ſuo geſtant corpore, vt inauditum plane & inuſitatum ſit ſociis omnibus, vnum aut alterum verbum meum & tuum. Quæ vſque eo exercentur, & inualuerunt in ſocietate, ac maxime anguſta inter eos paupertas ſeruetur Apoſtolorum, primis orta naſcentis Eccleſiæ cunabulis. Vultis dicam vere, quod de paupertate iudicium fecerit Ignatius, matrem illam Religionis, murum ſocietatis fortiſſimum appellauit. Ego vero audeo dicere omnium ſacrarum Familiarum venia, quod omnes mihi concedent, quod ad priuatum Religioſum vſum ſpectat, nullum neque ſeuerius, neque anguſtius, in quo omnia ita contracta ſint, & adducta in anguſtum, ex ſacris omnibus Familiis atque in ſuis Societatis Ieſu paupertatis genus. Quod verò ad communitatem, vel ipſius ſocietatis vniuerſitatem ſpectat, Domos Profeſſas ſic inſtitutas & fundatas voluit, atque præſcripſit, vt nullos reditus haberent, nihil præter domum incolendam, & hortum quo valetudini, & penſis quotidianis exhauſti irent refectum ſeipſos, ad operas proximorum, & onera repetenda Religionis. Pro concionibus pro ſacris, nihil erogandum cenſuit atque imperauit, quo liberius ſui munera ſpiritus obirent, & quod gratis acceperunt,

gratis in Dei obſequium pietatémque conferrent. Ita procul a ſocietate funera externorum pecuniis erogatis concelebranda, procul ſacerdotia illa (quæ vulgo Capellinæ dicuntur.) Voluit ſuos nudos & inanes rerum fere omnium vni nudo & pauperi Chriſto Ieſu ſemper inſeruire. Tanta fuit Patriarchæ ſanctiſſimi in rigidam ac ſeueram paupertatis rationem propenſio & amor ſingularis: verum ſane paupertatis Apoſtolicæ, & Chriſti Ieſu diſciplina, viuum & expreſſum exemplar. Licet in confeſſore Eccleſiæ ſanctiſsimæ recognoſcere, ſi enim paupertas in rerum humanarum contemptione ac deſpicientia poſita eſt, quam pauper ille, qui tam vere & ex animo paupertatem amplexus fuit? Qui modus, quæ ratio fingi poteſt rerum contemnendarum, quam non ex ſuperioribus in Ignatio vigentem aſpiciamus: ſi paupertas, vel à paruo dicta eſt, vel à paruo lare, quem magis paupertatis amantem reperiemus, atque Ignatium, qui vias omnes ſuis ad res huiuſce ſæculi præcluſit, qui domos non iuncturis, non emblematibus, non opere mirifico, ſed vſitato honeſto, ad paupertatem ſpectante, ædificandas præſcripſit. Addam duo, quæ in Heroe Religionis inſunt illuſtria, & prædicantia paupertatis amorem infinitum. Profeſſi, præter commune paupertatis votum ſolenne, facere alia debent priuata laxandæ nunquam, ſed aſtringendæ potius paupertatis. Cùm vero ambitio miſerrima ſit honorúmque contentio, conturbétque facile; aut palam vel occulte Religionis officia ſanctiſſima, ſuis honoribus huiuſmodi interdictum voluit præcipua voti Religione conſtrictis. Cuius de virtute Patris & ſuorum ſanctiſſima in his ſummo iure ſeruandis exempla afferre potuiſſemus illuſtria & omni

admi

admiratione digna, nisi ad alia properaret oratio. Vos Auditores, in hoc paupertatis amore cogitate quos volueritis, parentes sacrarum Familiarum, & inter alios, Dominicos, Franciscos, & horum similem agnoscetis, Beatissimum Ignatium.

Alia possem genera commorationis afferre, sed contentus superiore, in quo & adiuncta, & subsidia aliorum argumentorum insunt, ab aliis abstinebo. Qui plura commorationis genera voluerit, adeat nostræ Demonstrationis opus. Te tamen bone lector admonitum vellem, superiorem commorationem, & ad alias exercitationes huiusce generis patefacere posse viam, siue adiuncta, nuda, siue aliis argumentis conuestita desideraueris.

De Expolitione.

VLtima est Exercitatio ad locum adiunctorum spectans, Expolitio; quæ latius patet atque commoratio: hæc enim priuatim progreditur. Expolitio verò sæpius sese effundit vniuerse. Huius Expolitionis genera videbis in Demonstratione nostra, mea solum interest, vnam aut alteram ex adiunctis, Exempli ergo literis mandare.

Expolito in Confessore sanctissimo Parente sociorum Iesu, Ignatio Beatissimo.

DEbemus, qui boni sumus rerum æstimatores, & veri sāctitatis absolutæ cēsores pietatē Beatissimi Ignatij recognoscere, qua in virtute, sicut in aliis exemplum licet intueamini exemplaris Christi Iesu. Nam vultu ipso, ore, oculis, sermone, omnibúsque

que ſuis actionibus pietatem exprimere viſus eſt: vt nemo ſane acceſſerit ad eum, quem exceperit pietatis egens, qui non diſceſſerit laudans, & refectus Ignatij pietate mirabili, neque notus ſolum, ſed ignotus, amicus & inimicus, fautor ſocietatis, ſeu obtrectator. Quæ virtus quoniam longe latéque patet, & ad humana, & ad ſacra pertinet & in res ipſas, & in homines confertur, quocunque in genere tanti principis excellentia ſemper obiit officia pietatis abſolutæ. Hæc non ſolùm in colenda maieſtate diuini numinis, ſed in minimis quibuſcunque rebus pietatem attingentibus, vt quæ alij pietatis expertes, non admodum abſtinent, neque animaduertant, hæc ille magni colenda ſemper ac ſuſpicienda curauerit. Quamobrem cùm ille ad ſacramentum altaris acceſſurus eſſet, dici non poteſt, qua comparatione, qua pietate, vir ſanctiſſimus accederet. Septem Vrbis templa, & religione, & Pontificum indulgentiis celeberrima, ſuis anni temporibus, quanuis variis morbis affectus diligenter, & piè viſebat pedes, & hyemali tempore, ne ſe tantorum bonorum communione ſeipſum fraudaſſe videretur, & aliis ad eadem ſacra obeunda non exemplo fuiſſe maximo. Piacularia vero grana, quæ diuntur, & cereas Agni cœleſtis effigies, pictáſque ſanctorum iconculas, & alia id genus, tanti ducebat, tam caras habebat, vt & commendauerit ſemper & ad pietatem excitandam & donauerit frequenter, & earum copiam habuerit diligenter piéque aſſeruatam, vt poſt illius diſceſſum è vita nihil fere aliud apparuerit in ſuo ſcrinio. Sed qua religione hanc pietatem ſanctiſſimis Mariæ & Chriſti Ieſu, & cœlitum imagini-

bus

bus ſimulacris, & ſignis omnibus præſtiterit, vel ex eo cognoſcite,quod nomina tanto cultu proſequutus fuerit,vt religioſiore quidem non potuerit ſolum eorum audito nomine lacrymæ ſtatim oboriebantur, quibus opplebat os, & alienos ſæpe ad Religionem adduxerit. Veteres Æneam ſuum armis & pietate inſignem celebrarunt,qui Penates,& ſacra ſecum aduexerit,& Græci per medias flammas ſaluum & incolumem excedere paſſi fuerint,hoſtes quanuis,& Troianæ genti infeſtiſſimi. Cæretani, quod vrbe à Gallis capta Romanos, æternóque Veſtæ igne ad ſe profugerant, & vrbe Roma donati fuerunt & digni habiti, à quorũ nomine omnis Deorum ſuorum cultus cæremoniam traheret,& haberet in perpetuum. Metellus cognomento Pius appellatus fuit, qui pium ſe adeo, in Palladium Mineruæ ſimulacrum præſtiterit. Pompeius iuuenis olim celebratus, qui pietatem in exercitu,teſſeram militarem voluerit. Atque hæc omnia vel in humanis, vel in falſis Diis & Idolis commentitiis locum habuerunt, & tãtam eminentiam,in vero cultu, ſancta Religione pietas non erit honori maximo, clariſſimóque ornamento Beatiſſimo Patriarchæ Ignatio. Pietate quam ſingulari, pro Catholica Religione, pro Principibus & Regibus, & Imperatoribus Chriſtianis fuiſſe dicitur, non eſt facile commemorare dicendo. Qui princeps eximius obliuiſceretur Romani Pontificis, Vicarij Chriſti Ieſu? O ſancte Deus, maiori ſemper curæ fuit, maiore & magis inflammato ardore, muneris huiuſce præſtandi. Quid dicam fuiſſe illum vel minima vnquam indiligentia: ſed vbi teſtes ſunt tam locupletes quid moror nonnullis rudi & incondito genere orationis ſpectaculis proferendi. Vos lacrymæ ſanctiſſimæ, teſtamini

ni pietatem Ignatij in singulis precibus statim magna vi & copia semper erumpentibus: vt neque enitens atque contendens cohibere posset, vsque eò, vt parum affuerit quin oculorum aciem amiserit? Quòd igitur remedium? Quanquam sua nihil publicæ tamen vtilitatis, vniuersæ societatis intererat, & coërcere, & reprimere vim illam ingentem & flumen lacrymarum. O singularem Domini pietatem, pietate diuina consequutus, cùm adeò pro bono publico & Ecclesię precaretur, vt lacrymas cùm vellet, contineret. Itaque quasi in manu vir sanctissimus habenas easdē, easdē pro volūtate sua, & adducebat, & remittebat. Sed duo pietatis accipite, precor, exempla ex innumerabilibus. Cū adhuc tyro esset, & nondum se vestibus sæculi exuisset incidens in Maurium, Virginis integritatem negantem, non sic probri Mariæ illati vlciscendi, & honoris defendendi optimus miles fuit cupidus, vt inscius occidendi Mauri religione teneretur, è manu habenas deposuerit, relinquens equum, quam versus partem vellet, iter progredi, certus tamen, si qua Maurus contendebat, progrederetur, hominis occidēdi, quod eam putaret Dei voluntatem. Sed cùm diuina prouidentia aliò deflecteret, abiecit voluntatem, factum illud diuino consilio ducens. Qui miles hac in Virginē pietate fuit, & nondum iactis perfectioris vitæ fundamentis, qua precor esset, cùm ad tantum perfectionis culmen, summumque fastigium peruenit. Illud etiam notum, qui tribus verbis, piè, benignè hominem à nostra Religione alienum. Mane nobiscum Isache compellans adeò ad Dei cultum flexit, omninóque traduxit, factis exemplis pietatis illustribus, quid quotidie, & singulis momentis ageret. In homines verò talem, tam pium, tam sanctum se præbuit, qualem in hunc

Isachum, qualem ſcopus inſtituti ſui & ſocietatis fundatæ, in generis humani ſocietatem infinitam ſpectãs prædicat & extollit. Qui pius in aduerſarios, & ſuæ Religionis capitales inimicos fuit, qualis in reliquum proximorum genus exiſtimandus erit? Hac pietate in omne genus ſanctitatis, & virtutum maximarum excitabatur mirabili ſtudio flagrantique ardore. Hac eadem pietate ad ſummum contemplationis faſtigium, & tantam cum Deo familiaritatem aſcendit. Hac, vt materia facilis ad concipiendum ignem, qui flammas mittit, & tollat in ſublime, facillimus & aptiſſimus ad tantas viſiones cœleſtes, & lumina claritatis diuinæ, quibus à traductione ſua per omne tempus, illuſtratus fuit, & viſus fuit poſt mortem plurimis cœleſti immortalis gloriæ circunfuſus. Quibus de non dicam amplius, quàm librum compactum & concinnatum fuiſſe. Et addo maximam viſionum partem Parentem diuinum cælaſſe filios ſuos, quæ ſua ſemper cœleſtis & admiranda. Si Pius Moiſes, ſi pia Virgo, ſi pius Chriſtus Ieſus prædicatur, en pietatis ſpeculum quartum Virginis, & verbi ſplendorem illuſtratum clariſſimus. Talem ac tantum parentem decebat, lumen iſtud pietatis. Rex apum aculeis caret, examen reliquum minimè pungens, neque exulcerans, neque vulnus faciens vllum, nihil mali cuiquam inuehens quos infigere ſolent apes reliquæ, & ſæpe, ſi quando violatæ, vel minimum laceſſitæ ſunt, bombo terrifico hominem inſectantes.

DE

DE EXORDIO, ET NARratione ab adiunctis.

NAM latè patent adiuncta, vt nulla ſit pars orationis, quam non obtineant. Patet illorum imperium in amplificationibus. Imperent modò in exordiis, & in narrationibus, quarum partium ſubiicientur exempla.

Exordium ab adiunctis perſonæ.

MAgnum mihi negotium faceſſerent aduerſarij, Auditores, in hac cathedræ primariæ, quod illi dicunt, dubia & ancipiti contentione, niſi vobis merita cuiuſcunque nota eſſent, & Academiam totam noſtri labores alacres & læti peruagarētur. Nam qui vobiſcum verſatus fui ſemper & in hac Academia ſic meorum ſtudiorum tabernacula collocaui, vt ab ineunte pueritia prima Grammaticæ rudimenta didicerim, & reliquas artes liberales, ipſam Philoſophiam atque tandem cœleſtis diſciplinæ ſtudia ſummo labore, qua ſpe, quo ingenio, qua auiditate, qua laude audiſtis omnes, & vidiſtis, coluerim, & perſequutus fuerim, ad gradus vſque petendos, & ad cathedras contendendas quod modò cernitis, quid vos minimè peregrinantes, ne errantes tanquam hoſpites in Academia, ſed in cunctorum peruagato ſermone verſantes narratione longa remorari velim, nō video. Non debemus, qui fuimus aliquando Rhetores, & noſtræ eloquentiæ ſpecimen non vnum theatro frequentiſſimo, ſæpe vobis audientibus, in ſapientiſſimorum

tiſſimorum Doctorum laude præbuimus obliuiſci præceptiones oratorias, quibus vti narratione non licèt in re perſpicua, & omnibus teſtata. Quòd ſi nobiliſſimi homines, olim Romæ candidati, in honorum & Magiſtratuum ſuorum petitione, ne parum politi & elegantes haberentur, ab hoc narrandi genere abſtinuerunt, me inſcientem, in exercitum adeò præſtabor, & impolitum & inelegantem, vt trita narrem & peruulgata? Faciam, Auditores. At eſt aliquis laborum meorum inſciens, ignarus progreſſionum noſtrarum, & curſus ſtudiorum? non committam, vt cùm ſuffragatores omnes non inſcij ſint, veſtras aures offendam, quas prælectioni tam attentas præbuiſtis, nec minimum oculos à nobis inter prælegendum auertentes, vt vobis æquiſſimis Iudicibus, & Academiæ conſulendi cupidis ad modum diffidam. Quamobrem nulla meorum ſtudiorum mentione habita, nullo de progreſſionibus verbo facto, quæ in bono præceptore ſpectanda ſint, ſolùm oſtendam, & breuiter & ſimpliciter, ex quibus quid factu optimum ſit, boni rerum æſtimatores, & incorrupti Iudices intelligatis.

Exordium ab adiunctis loci.

SI quæ loci dignitas huiuſce poſtulat, ſpectare voluiſſem Auditores, ab hoc dicendi genere abſtinerem hodierno die, neque in hanc theatri amplitudinem, tam illuſtrem & præclaram loci celebritatem, quæ diſertis oratoribus, & facultatis Oratoriæ gloria commendatis ſemper patuit cùm mente ſemper & animo formidauerim, tumoculis modò in omnes partes coniectis, timere quidem ſine magno timore non poſſum. Quocunque enim me conuertam, video

clariſſimos Magiſtros, ſapientiſsimos Doctores, lumina & ornamenta Academiæ, Principéſque & Anteſignanos totius ſapientiæ cognitioníſque dotibus diſtinctos, & inter eos, Craſſos, Antonios, Cicerones ac Demoſthenes conſpicuos, quorum aſpectus timorem iniicit huiuſmodi, vt penè mutum & elinguem me non fieri, hiſcere auſum fuiſſe, mihi meam inopiam cogitanti, & eorum theſauros & diuitias eloquentiæ pendenti mirum profectò videatur. Quod ſi ſummi Oratores in ſuggeſtum aſcendentes, vix apud ſe eſſe viſi ſunt, & receptui, nondum miſſa voce continuò canere cupierunt, ſæpe ac ſæpius etiam gratiam Auditorum aucupati ſuarum orationum ornatu & elegantia, quid mihi futurum putatis, qui nullam adhuc gratiam neque collegi, neque merui ex hac loci celebritate deportare? Adductus in has anguſtias, quibus me videtis, habeo profectò ſubſidij nihil, niſi opem veſtram & benignitatem, qua multorum animos iacentes erigere conſueuiſtis, implorem, quæ plus quidem opis afferre debet, quo magis & illa viſus ſum tempore indigere, & in eadem ſpem ponere diffidentiæ noſtræ, & exanimationis, quæ ſi non ad pallorem acceſſit, neque ad præcluſum ſpiritum, tamen ad officium liberè faciundũ, & ad bene de Academia merendum frangit ac debilitat animum. Quare adeſte, precor, Auditores, Oratori benignitatem veſtram flagitanti, qua timorem, quem amplitudo loci facit, omittens orationẽ habeam, de laudibus viri clariſsimi hoc conſeſſu Doctiſsimorum virorum, hoc cõcurſu omnis generis & ordinis alumnorum tanta ſpe & expectatione literarum & ornamentorũ, quibus abundat materies copioſa nimis & glorioſa Theologorum ſenatui Doctorum, qui talem ac

tantum

tantum virum tanta laude cumulatum obtinuerunt, vt maiori nequeant ſperare quenquam. Ac ſi quæratis, quibus de rebus dicturus ſim, omiſſa patria, nobilitate generis, fortunis & opibus amplis in literarum, in honorum, in virtutum cãpo latiſsimò per ſpatium, quod Oratori detur, quo poterat ornatu vobis benignè audientibus excurret Oratio.

Exordium ex adiunctis temporis, ad Orationem B. Euſtachij.

DIes hæc Auditores, mihi præſtituta fœliciter ad B. Euſtachij laudem, non bonis oratoribus fugienda fuit temporum varietatem & conuerſionem afferens, lætam & iucundam, & quam vulgus putat aduerſam multúmque iactatam, licet cultores perfectionis amantes, pro ſuarum virtutum numeris omnibus expletis, bonã & ſecundam, id quod faciunt bene quidẽ, & ſic facere debẽt appellare conſueuerint. Nã primũ ſecunda fortuna dũ in ſæculo fuit, opibus filiis, vxore, honore nimium àmplificata primã partem ſibi vendicat, altera tẽpus habet Chriſti Ieſu in venatione oblati, & ad prælia magni Athletæ Beatum Euſtachium comparantis admirandam viſionem, tertia cõuerſiones rerum & inclinationem fortunæ maximam fortunas amiſſas, diſceſſum à patriis laribus in inopia extrema lugubrem ac miſerum ablatos filios, ereptam vxorem, ipſum hæc omnia varióſque ictus inflictos fortiter pro Chriſti Ieſu gloria perferentem, vltima reſtitutum Euſtachium in priſtinum ſtatum & honorem maximum, filios & vxores redditam ac diuino numine recuperatam, cunctorum fœlicẽ ac fortunatum progreſſum in vitæ vſque diſceſſum glorioſum. In quibus omnibus licet Auditores documenta data virtutis, patientiæ, fortitudinis in B. Euſtachio de

perenni humani generis inimico triumphante, gloriosásque deportante victorias agnoscere, laudare, mirari modis omnibus, & ipsius Eustachij tam multiplici ratione probati,& spectati perpetuam constantémque perseuerantiam ante oculos Auditorum imitandam proponere. Nam si Beatum Iob amicum Dei immortalis, veréque tantæ maiestati gratiosum, quo de ipsa sempiterni numinis celsitas gloriatur, patientiæ laudibus & trophæis insignem, decus & lumen inuictorum Dei alumnorum, exemplar inuictæ patientiæ, fortitudinis & constantiæ viuum & expressum colimus & veneramur, debemus quidem similẽ Iob viri pręstantissimi Eustachiũ quoq; patientissimũ, & eisdẽ penè in certaminibus celebratum,& tropheis immortalitatis non minoribus exornatũ,pari quidem in laude ponere, & ad Dei sempiterni laudem honorandum colendúmque hodierna,& tam fausta,tã fortunata diei celebritate honoris plena oratione proferre. Quòd si mihi quisquam opposuerit peruigiliũ hoc esse feriarum B.Matthæi,& vespertinum tempus,cùm preces vespertinæ tanti Principis huiusce cultu ac religione Mater Ecclesia diuino spiritu afflata recolit,& instaurat,non inficias ire possum:sed priuatim B. Eustachio priuata religione sui studiosorum tempus hoc in sacello sibi consecrato pro suarum feriarum honore,dicatum fuisse consecratúmque meminerit. Atque recordetur idem ob hanc causam nihil de sanctissimi Apostoli feriis detrahi,quæ publicè cunctorum templorum Ecclesiæ patentibus valuis vbique locorum recolũtur solenni ritu cæremoniisque celebrioribus. Quare dum huius diei celebritate insigni, studiosi B. Eustachij perfruuntur, date veniam ad quatuor tempora vitæ præstituta breui oratione recolenda: quæ

quæ vsque eò progredientur, vt amissis bonis, ablatis filiis & vxore, eisdémque postea miraculo cœlesti recuperatis, vitam cum sanguine pro Christi Iesu Religione Beatissimus profundat Eustachius.

Exordium ex adiunctis quatuor personæ, loci, temporis, ac modi. In laudem Philippi, hoc nomine tertij, Hispaniarum Regis, scholas Societatis IESV *inuisentis.*

SI quod tempus fuit, celsissime Rex, in quo Societas IESV, tuis, & Austriacæ familiæ Regię & excelsæ beneficiis maximis per omnem ætatem, vbique locorum, & Regia planè liberalitate affecta gratiam aliquam referre potuit, hoc profectò pręsens fuit & fœlicissimum, te nostram Academiam inuisente, & splẽdore tuæ Regiæ maiestatis scholas illustrante, vt oblatæ fœlicitatis occasionem sine crimine graui, & perfidiæ nota valde turpi, in sæculorum posteritatem eluenda nunquam, prætermittere tuæ amplificationis studiosa non potuit. Tantã enim Maiestatem Regiam Hispaniarum & Indiarum dominatione fortunatissimam, atque ad vltimos Iaponios, & in Sinarum, quò nullæ gentes accesserunt, sinus remotissimos tanto dominatu penetrantem, dominantémque ditione potentisſima sine summa, debitáque tantæ Maiestati submisſione recognoscere debuit in tanta scholis omnibus, Academiæ & huic loco Solis luce oborto splendore clariore. Nam si nullis in locis de tanto támque præpotenti terrarum Domino Societas non fuisset merita, Regio solùm nomine, & sui Regis celsissimi, potentisſimíque solo aspectu illustrata tã ingẽtis beneficij magnitudinem, inusitatámque liberalitatem pro suis viribus & facultatibus literariis,

atque adeò redundantibus humanæ facundiæ fluminibus efferre debuisset, præsertim tot innumeris & immortalibus, tot Principum, tot Regũ, tot Imperatorũ beneficiis affecta, tot ab eisdem collegiis domibus. Probationum, domiciliisque Professorũ amplificata, per omnes ferè partes sedésque Christianorũ. Et iis modis atque rationibus, quibus inimicorũ fidei conatibus, & hæreticorũ factionibus in Societatem tumultuantibus obuiam Principes Austriaci processere non rarò, nostrorum defendendorũ, & ab illorũ impiis & sacrilegis manibus defendendorũ causa. Si Pompeium victorem Asiæ inuisentem Athenas bonarũ artiũ inuentrices & imperatoria sua maiestate, ad triumphũ vsque permansura, populorum, vrbium, prouinciarum, regnorũ dominatu potentissimo carente præditũ præceptores omnes literariis honoribus ornandũ decorandúmque curarũt, qua grati animi volũtate, quibus officiis, qua demissione colemus, & quantum in nobis fuerit, hac nostra ingenij tenuitate Regiam hanc & augustam tuam Maiestatem, tot beneficiorum memores obsequio tuo dediti prosequemur. Obest nobis & Oratori tua hæc Maiestas nostrorum vt oculorum, sic mentis aciem insolito splendore perstringens, non inficiabor. At quàm deterrere videtur sceptri potentia Regalis, excitat benignitas tua, tanto Rege, tantóque Cæsare dignissima, quæ dum mihi facit animos ad instituendam orationem, & ad eandem in exitum prouehendam alacritatem afferre non desinet.

Exempla narrationum ex adiunctis.

EXempla proponemus ex adiunctis aut solis, aut comitatu antecedentium, ex iis tribus duntaxat argumentis, simplices narrationes constant.

Puer

Puer deductus in Societatis Iesu scholas.

DEductus fui à parentibus in Societatis I E S V scholas,& primùm ad Præfectum qui me excuteret. Qui legendi scribendíque peritũ misit in Primanorum classem; primis Grammaticæ rudimentis imbuendum,quibus institutus & classes omnes breuiter prætergressus, trãsij prouectus in Grammaticis ad Rhetores, inter quos versus optimos & solutas orationes facere didici ad Præceptoris, &, quod caput est, ad Ciceronis imitationẽ. Orationes pronunciabam & suauitatẽ vocis, & venustate agendi,nec vlla fuit Rhetoricæ exercitatio, ad quam cum prouectis non deligerer à Præceptore. Cui carus eram non ingenio solùm & literariis progressionibus cõmendatus,sed etiam propensione in virtutem naturali,frequentatione sacrorum, expiatione conscientiæ crebra,& ab omni dissensione, dissidio tumultúque alieno prorsus animo. Qui nihil nisi scholas, & domum, & templum tenebam,& ad summum rusticationem propinquiorem vrbi. Cùm in Academiam venirem, primum recta in templum, precibus adhibitis in gymnasium, neque vnquam in porticibus, nunquã in perystilio,nunquam in classe visus fui,nisi res literarias agens. Cùm excessi è Rhetoricis in Dialecticorum gymnasiis, candorem illum & mundiciam animi retinere omni semper ope contendi. Liberalium artium curriculum confeci, nunquam publicis concertationibus abesse studens, siue argumentando, siue propugnando boni Dialectici, ac Philosophi nomen obtinui: cuius specimen, non vulgare dedi excussus ad baccalaurei

licenciatúque gradum, quibus insignibus ornatus processi tandem ad Theologos, Theologorum studium & nomen, vt in reliquo progressu feceram, & diligentia & virtute prouehere conatus fui in studiorum vsque cursum confectum. Hic meorum studiorum ad Theologię vsque duplicem lauream cursus perpetuus atque constans, nullis intermissus ludis, neque vanis oblectationibus, nullis laboribus, neque vigiliis fractus.

Altera narratio Salmanticensis scholastici.

MIssus Salmanticam à patre, iam Grammaticis & Rhetoricis non mediocriter imbutus, vt iuri ciuili operam nauarem, nihil mihi prius, nec antiquius fuit, quàm vt bene tempus consumerem, & pecunias paternas, disiunctus à vagis & errantibus adolescentulis, & tempus inane terentibus bene semper insumerem. Adiunxi me ad contubernales, moribus, studiis, & voluntate mirificè conuenientes, qui sic partiti tempus fuimus, vt diem audiendis prælectionibus nocte recolendis separatim in cubiculis, postea spatio trium horarum expleto, cœnati conferremus inter nos, quis sexqui hora cœnando, repetendóque consumpta nos in nostra cubicula redeuntes in duodecimam vsque pensum literarium repetebamus. Quæ vt bene procederent, neque audiendi sacri, neque Virginei circuli vnquam persoluendi, neque excutiendæ conscientiæ consuetudinem intermisimus. Octauo quoque die sordes animorum per sacras confessiones eluendo. Hunc cursum tenuimus per quinquennium, quoad tempus relegendi iuris accessit, & baccalaurei tandem iam elapso quinquennio, gradus & honoris primi summa præceptoris voluntate delati.

Narra

Narratio petentis collegium Dialecticæ.

OPpreſſi inopia parentes mei, Cõplutum me miſerunt poſt Grammaticæ nauatam operam, vt qui ingenio æqualibus & maioribus natu videbar excellere, & maioribus ſtudiis vacare non poteram in patria, Dialecticæ collegium contenderem. Qualis euaſerim, Vicarius ſæpe ſuæ diligentiæ relictus à præceptore, nolo dicere, qui dicens, me laudarem. Sed tẽtarũt progreſſiones meas à vobis Præfecti examinandis adoleſcentibus præceptores de veſtra Academia magni & exquiſiti, qui ſi non Rhetorem, Grammaticum tamen, & audiendæ Dialecticæ idoneum probarunt, ad artes liberales, & ad Philoſophiam me natum acuto ingenio commendarunt, & vos Rector, collegę ſapientiſsimi, ſuis teſtimoniis, vt ſpero, probatum accepiſtis. Si pro votis non ſucceſſerit contentio huiuſmodi, cogor inopia patrios in lares redire, vbi in Grammaticis conſiſtam præciſis ad euolandum altiùs ingenij pennis. Vos quid optimum factu pro veſtra benignitate decernetis.

Narratio petentis collegium maximum.

INſtitutus literis humanioribus, & Rhetoricæ facultate non mediocriter inſtructus, collegium Dialecticorum obtinui, in quo cum collegis meis Dialecticæ, Philoſophiæque ſic vacaui, vt ad primũ in renunciationibus gradum omni labore ingenium & ſtudiũ conferrem. Neque in collegio, neque in gymnaſiis, neque in publicis concertationibus muneri argumẽtandi, refellendi & opponendi defuiſſe videbor: qui primas detuli, quas omnes mihi pollicebantur, & cõdiſcipuli deferebant ingenio, ſtudio, progreſsionibus

meis. Hac celebritate laureæ ſic creuit fama mei nominis, vt Theologorum collegium ſine cunctatione nactus fuerim. In quo ſuſtinui quidem nominis exiſtimationem, & eam opinionem alui ſcientiæ, acuminis, progreſſionum, quæ me ad ſummum collegium appetendum perduxit, quòd non contenderem quidem niſi commemoratis ſtudiorum incrementis niterer.

Narratio petentis canonicatum ſiue cathedram.

RAtio ipſa poſtulat, vt quoniam quatuor de Canonicatu Hiſpalenſi tam amplo támque honorifico decertamus rationem breuiter ſuorum exponat quiſque ſtudiorum. Omiſſis literis humanioribus, quæ fundamenta bonarum artium & diſciplinarum ſunt, quoniam illorum cognitionem, candorem ſermonis, & facilitatem latinè loquendi ex prælectione potuiſtis intelligere, Salmanticam ſcitote meorum ſtudiorum fuiſſe parentem. In qua quinquennio confecto baccalaurei gradum accepi, inde me in D. Hieronymi cœnobium ius ciuile relecturus recepi: in quo quantum alij relaxandis corporibus, dare ſolent, tantum me ſtudiis vtriuſque Iuris tradidi, & collegij, & cathedræ appetendæ propoſito & voluntate deliberata, vt inde ac Canonicatum, ad conſilium cenſorum ſacræ fidei, vel ad Regium ſupremúmque Senatũ, adiuuante Deo totus aſpirarem. Succeſſerunt omnia mihi pro votis, qui mentem animúmque ad altiora direxeram ſemper, atque contuleram. Nã licenciati laurea decoratus in B. Barbaræ ſacello, cuius audito nomine tremit doctiſſimus quiſque cunctis Doctoribus nõ ſtrã ſcientiam cognitionémque Iuris acclamatione cõprobantibus. Continuò

tinuò ad ingenij documenta danda publicè prælegẽdo me contuli:magnã enim ex ſtudiis,maiorẽ ex laurea tanta comprobatione,& plauſu honorifico cõſequuto nominis gloriam pepererã.Neque prælegẽdo ſolùm detentus fui,vna collegiũ vetus contendi,obtinui.Annus duntaxat fuit,interim dũ antiquior me cõtendebat,à quo cathedrã contendi,& quod paucis contingit,etiã ſapientiſſimis, ex prima contentione inſtitutionum cathedrã detuli,ſuffragiorum ingenti multitudine meis candidatis antecellẽs.His trophęis & inſignibus literarum me cõparaui ad ſacerdotium ampliſſimũ Hiſpalenſe,vnde Deus poteſt patefacere nobis aditũ ad opes noſtras maiores,quibus Eccleſiæ cõmodare valeamus,& huic Hiſpalenſi Eccleſiæ honori & gloriæ decurſu temporis, vobis adiuuantibus eſſe. Cãdidati noſtri potuerunt iactare progreſſus literarios,ſimpliciter adumbratos narratione breui,nõ tantam Doctorum comprobationem,non Salmanticenſem gradum, non collegium, non cathedram, non data publicis prælectionibus ingenij documenta,in eadem florentiſſima Salmanticenſi Academia.

Obſeruatio.

HÆ narrationes ſimplices ſunt,& temporũ ordinẽ ſeruant,quæ omnes ex adiunctis, antecedẽtibus,& cõſequentibus conſtant vt ſint perſpicuæ,vt breues cũ ſemel res dicãtur & breuiter credibiles fiũt rationibus allatis,neq; deeſt varietas,vt iucundę ſint, his enim virtutibus narratio cõſtat.Sed hæ narrationes pro exornatione,quæ ſequuntur,ſpectãt ad deliberationẽ.Quę cùm duplex ſit priuata & publica illa narrationem nunquam exiget, eius duntaxat rei, de qua dicẽda ſentẽtia eſt,quia nemo ignorat id de quo

conſulit

consulit. Extrinsecus possunt pertinentia ad deliberationem multa narrari. In concionibus sæpe illa, quæ ordinem rei docet necessaria est narratio, in quibus narratio breuis esse potest, propter concursum multorum qua inscij sunt eius rei, quæ venit in deliberationem.

Narratio ad deliberationem in bello contra Agarenos Granatenses.

GRaue bellum & periculosum ab Agarenis Granatensi Regno infertur, qui in Philippum Regem concitati sunt, & ab aliis sectæ Mahumetes sectatoribus adiuuantur. Qui Regulum iam inde clàm à multis mensibus creatum renunciarunt, & belli faciendi causa montes altissimos, & omni propè aditu præclusos occuparunt, quorum & notitia, & difficultate locorum freti sperant se, quod per summam perfidiam tentarunt, per crudelitatem non minores esse confecturos. Afferuntur quotidie literæ Granatensium Christianorum, quorum magnæ villæ, prædia & reditus aguntur, vitam summum in periculum adduci cunctorum, res populorum finitimorum multas direptas & vicos exustos esse non paucos, templa euersa, aras disiectas, conculcatas imagines Sanctorum, Sacerdotes crudelissimis suppliciis affectos, dissectos corde, & intestinis proiectis foras, impiè ac nefariè necari, ingentem carnificinam omnis generis Christianorum, qui vbique capiuntur fieri, itinera præclusa, montes occupatos confluere ad illos sui generis homines, & Africanos, & ex Regno Argiliensi multitudinem innumerabilem, Marchionem Beiarensem magnis rebus gestis huic bello propter locorum diuersitatem non satis esse conficiundo.

ficiundo. Vnum à Granatenſibus Dominum Ioānem excellentiſsimum ab Auſtria fratrem tuum depoſci atque expeti, eundem hunc pro magnitudine animi, pro fortitudine à Carolo V.patre ſuo tuóque,Imperatore inuictiſsimo hæreditario accepta metui prærerea neminem. Bellum quod ſit, vides, Rex Catholice, nunc quid agendum ſit conſidera.

Altera narratio ad prælium nauale.

REx Turcarum immaniſsimus, & imperij ſui propagandi cauſa,& Chriſtiani nominis extinguendi deſiderio flagrans, magnam claſſem rebus omnibus ornatam & inſtructam comparauit, quæ in Siciliam prouinciam tuam, Rex Catholice, primum inuadere, eſt in animo, inde in magnas Italiæ partes, quibus præoccupatis, & Romæ & tuis finitimis Regnis,id quod facile putat, copiis omnibus pedeſtribus & equeſtribus immineret. Sicilienſes & Itali in magno metu ſunt,& in periculo,quod vides,ſi quemadmodum impius Rex Turcarum minitatur, impetum in has partes fecerit. Romanus Pontifex per literas, per legatos cum Chriſtianis Principibus, & cum Venetis egit, te ſemper Catholice Rex ducem cæteris præponens, vt fœdus ineatis in tam immanem Turcarum Regem, eáque de cauſa claſſem plurimis nauibus ornatam & inſtructam comparetis ad illius conatus infringendos, & ad opes euertendas teterrimi tyranni, vt cum diuino præſertim auxilio, tum machinis bellicis quibus ille fidit, ſuam debilitetis, & frangatis potentiam,vt nouerit,quibus cum ſibi res ſit quoque pugnent ſummo præpotentíque Duce. Huic pugnæ nauali ducem & Imperatorem

omnes

omnes præponi volunt fratrem tuum excellentissimum Ioannem Austriacum, rebus bellicis insignem, & victoriis de Agarenorum gente deportatis notum, patriæ fortitudinis exemplar, cuius nomine, hostiles Turcarũ impetus probe norũt facili negotio esse retardatos. Hunc propter fortitudinẽ, prudentiã, fœlicitatémque ab hostibus metui, prætereà neminẽ.

Vltima narratio in deliberatione.

OMnes Hispani, Rex Catholice Philippe, hoc nomine I I I. legatos ad tuam Regiam & augustam maiestatem mittunt, méque oratorem huic causæ præfecerunt, qui dicendo rem facile suadere possem propter vsum & exercitationem, & propter graues & difficiles alias legationes obitas in Romana curia, Regúmque aliorum maximorum aula. Quos ipsi propè exploratum habent, ex illorum perfidia maxima, & ab hinc tot annos retenta Mahumetes secta nefaria, tuis Regnis malum aliquod comparare grauissimum eiúsque rei transigendæ causa cœtus nocturnos cogere, cum Agarenis diuersarum Prouinciarum, per literas, per internuncios agere, eo iam rem perduxisse, vt arma comparent, instrumenta bellica in specus occultissimas conferant, pecunias cogant, ducésque præponant, & ad capiendam occupandámque Hispaniam, quam illi suam nuncupant. Illi nobis inopinantibus diem præstituisse dicuntur iam cum quo maximè Christiani in exequiis Christi Iesu, vita functi instaurãdis inter séque recolẽdis, occupati distentíque sint. Omnes Hispani me rem hanc tibi Rex Catholice, suadere volunt atque eo magis, quod scelus post hominum memoriam in auditum non tam occultè conflare potuerunt

runt, vt non ad tuæ Maiestatis aures peruenerit, & abhinc annum de te transigenda consulas, & sapientissimos, maximósque Christianæ fidei cultores in deliberationes adhibeas, tum quod à Regibus aliis de perfidia deterrima, vt tuis caueas, tibi consulas literas acceperis. Atque hac de causa, quod nisi prouideas maturè, cùm velis, & maximè cupias, non poteris, oppressus nequissimorum hominum insidiis. Quæ quoniam sic patent, & illustratæ sunt insidiæ, vt in actum propè iam erupisse videantur, & non adumbrata, sed expressa machinæ, quam moliebantur, vestigia intuearis. Id te præmonitum habere vellent Hispani tui, semen malorum & stirpem tantæ proditionis à Valentinis Agarenis ortam, progressam ad Castellanos, & perductam ad incolas & habitatores prouinciæ Bethicæ, qui quoniam finitimi sunt Africanis, viciniores mari facilè se confectam rem daturos esse putent, vt vnó die, vna hora occupatos Christianos in Pasione Christi Iesu recolenda inopinantes opprimant diuersisque in locis cunctis in partibus Regnorum tuorum cùm tot millia in tuam Regiã maiestatem in tuos in Christi fidẽ concitata videantur multitudine bellorum oppressus Rex Catholice succurrere nõ possis, id temporis totã valentiã, Castellã nouã, & veteri, Bethica vniuersa, omnibus Hispaniarum sanguinis flumine redundantibus, summa coniurationis & perfidiæ breuiter à me fuit exposita quid illi tentauerint, ac moliri fuerint vides; tu quos Agarenos excludendos & è regnis eiiciendos curare debes, & per quos potissimum Regni tui Principes, pro tuo summo consilio considerabis. Primum enim mihi de genere gentis Agarenorum, deinde de coniuratione suá nefaria, ac de

per-

perfidia in tuam,diuinámque Maiestatem, postremò de impietate Christianóque nomini infectæ gentis eiectione videtur esse dicendum.

Mandauimus literis tres narrationes, ad suasoriæ narrationis exercitationem.Excute singulas,& explora, eas virtutibus narrationis quatuor, breuitate, perspicuitate, veritate, &, quod placet Ciceroni, & Quintiliano, Græcis omnibus, & maximè Hermogeni instructas & ornatas videbis.

De narratione iudiciali.

QVanquam à iudicij narrationibus possem abstinere,& deberem quidem aliqua subiecta Ciceronis contentus esse.Cui tantum tribuo, vt pudeat me, & omnes pudere debeat, vbi Cicero loquutus fuit,verbum vllum proloqui, cùm insciertiæ sit, vel extremæ potiùs dementiæ,aliquid illo dicēte,vel scribente id in eodem genere dicendo,vel scribendo tentare quenquam, tamen ignosci meæ audaciæ debet, quod in nostris rebus,& propriis Christianorū adumbrare conatus fuerim summum eloquentiæ Principem,veteribus omissis exemplis, quorum nullum in nostrum vsum cadere potest. Duas igitur narrationes nostras inspiciat,& explicet nouus Rhetor, ex quibus suas possit exprimere faciliusin fictis causis, nam in veris nunquam versabitur, ab oratoribus iudiciis translatis ad Iurisperitos.

Narratio in genus iudiciale cadens ad Lutheri accusationem.

OMnia quò faciliùs argumentis perspicere possitis,rē gestā dum breuiter expono,quæso diligēter attendite. Nefarius Lutherus,aditu ad cupiditates

suas

ſuas & honore præcluſo, cùm ſtatuiſſet omni ſcelere vexare Chriſtianam Religionē, viderétque ita Fidem Chriſti Ieſu in Hiſpania cultam, vt non vim vllam ſui conatus nefarij habere poſſent, qui non Theologorum maximorum ſcientiam ſpectaret, vt boni viri, & carcerem, & vincula Quæſitorum Fidei ſanctiſſimorum effugeret, & flammas ignis, quo arderet, hæreſeos damnatus præceptor ſacrilegus, & liberas quæreret prouincias erroribus hæreſeos inquinatas, ad lacerandam Chriſtianam Religionem, ſubitò reliquit Hiſpaniam, & abiectis inſignibus Religioſi, ſe in Germaniam ad ſuos conatus & machinationes appoſitā contulit. Videbat liberum ſibi ad eas partes aditum futurū eſſe, vt errores ſuos ſpargeret, & infectas partes magis inquinaret ſuarum opinionum commentis, vbi frænum iniici ſibi nō poſſet, & liberioris vitæ homines cupidi in errores omnes in fallacias & fraudes omnes induceretur dogmatibus Lutheranę ſectæ vitā vagam & ſolutā, & carnis blandicias omnes & lenocinia tribuentibus. Cœpit ergo primū in Romanā ſedem in Vicarij Chriſti Ieſu ſanctiſſima placita, nefariè probra coniicere, vt capite vexati ſuis contumeliis, homines ab obedientia Catholicæ ſedis abduceret, quæque doceret cathedra ſanctiſſima, quæq; præſcriberet falſa eſſe perſuaderet rudi & imperitæ multitudini, & hominibus, carnis & libidinum appetentibus. Inde impudenter ad virginalem ſtatum, liberúmque arbitriū oppugnandū aggreditur, quod vinculis aſtringi nō poſſet, vt ille falsò dicebat, ſurgētibus paſſim & rebellantibus in hominem motibus effrænatis ac turpibus. Inde laxare habenas properauit carnis intemperantiæ, in omnem libidinem effuſæ, dare facultatem virginibus nubendi virginitatis voto deuinctis,

quod non tenerentur vlla voti Religione in tanta carnis laſciuientis, & ebullientium turbationum rebellione. Qui hæc ſuſtulit, tollebat etiam confeſſionẽ auricularem de Eccleſia, ſacramenta omnia, imagines ſanctorum, ritus tandem omnes & cæremonias, quaſi hominum inuenta potiùs dogmata delata mortalibus ad ſalutem & gloriam immortalem comparandam. Vt reliquos incitaret ſuo prauo exemplo, quoniam quod Princeps & caput facit, id fieri licere ſibi facile in animum cæci & amentes inducunt, quãuis impium, & diuinis legibus infeſtum. Ne pluribus morer, ducit vxorem, & ducit in matrimonium nefarium monialem virginem, Deo dicatam voti Religione, & publicè, & cunctis inſpectãtibus, & ſacrilegas nuptias non matrimonij dignitate, ſed ſceleris ſocietate coniunctis epulis, vino, ſaltatione, tympanis, choræíſque turpiſſimis exhilarantibus. Alacer & lætus (qui enim ſuperiora commiſerat, quid non ſceleris admitteret) impudenti ore loca omnia peragrare, ſpargere ac diffundere venenum, ad ſectam corroborandam & augendam, concionari viis omnibus, & compitis, quaſi miſſus de cœlo vates. Ad illum omnes libertatis amantes, omnibus libidinibus & flagitiis cõſtricti concurrere in ſuam ſe aggregare ſectam. Denique eo peruentum, vt omnes finitimæ nationes, quæ eodem ingenio & natura erant, tentatæ primùm, deinde infectæ, tandem eruperunt ex latebris & tenebris Lutherana factione tumultuantes. Tumultuari igitur omnes, & principum aliquorum amentia Lutherãnorum furores ali. Res denique armis caſtríſque tentarì, inſtitui Eccleſia noua, ex fallaciis & fraudibus conflata Lutheranis, abiici, repudiari Matris Eccleſiæ Catholicæ Romanæ Fides & Obe-

dientia ſanctiſſima Romano Pontifici debita,& ad ſalutem,gloriámque cœli neceſſaria. Hæc ſi miſera, ſi luctuoſa,ſi animis pernicioſa,ſi Deo immortali cœlitibúſque bellum impium & exitiale faciunt, cur non accuſem, & quo narraui ordine in veſtrum iudicium Lutherum adducam, tanti concilij auctoritate damnandum. Cuius vt reliqua ſcelera miſſa faciam, mortem teterrimam, vitæ nefariæ, flagitioſæque conſentaneam,& exitu fœdiſſimo terminatam, & ab illius vitæ ſceleratis ſacrilegíſque ſectatoribus occultatam per ſummum dedecus, & probrum obitam, & ad illum damnandum, & omnibus ignominiæ maculis inurendum multum facientem,inter confirmandum, defectione & impuritate breuiter expoſita veſtris nollem animis pro atrocitate poſt hominum memoriam inauditæ accuſationis excidere.

Hac in narratione nullam cupies virtutem, quam nõ inuenies. Eſt enim breuis,nihil bis repetẽs,& nullis rem exaggerationibus,ſi Lutheri perfidiam,ſcelera & ſacrilegia perpendas, auget: credibilis eſt, cùm veriſſima narret, & rationem reddat ſingulorum teſtata cunctiſque cognita proferat: ſuauis admodum eſt, quæ perturbationes, motus animorum, exitus inopinatos, colloquia perſonarum, triſtitias, voluptates, lætitias continet.

Altera ad iudicium ſpectans narratio de equite Salmanticenſi ab ſcholaſticis occiſo.

CIuitas eſt in Caſtella veteri, imprimis illius prouinciæ clara & nobilis; homines autem ipſi Salmanticenſes, cùm ſummè in honeſtos & nobiles

officioſi, tum præterea maximè vrbani & elegantes in ſcholaſticos, propè præter cæteros Caſtellanos, ad otiū & quietē potiùs quàm ad vllam vim & ſeditionē accommodati. Accidit cùm eques quidam cum aliis ſui generis ac fortunæ nocturno tempore, mutatis, vt fieri ſolet, diurnis veſtibus & in ſimulatorū habitū atque formā luſtraret vrbem vſitato more & conſuetudine, galero caput & pallio faciē obuolutus, vt incideret in neſcio quos ſcholaſticos nō admodū ſedatos & quietos, qui continuò laceſſere equitē cœperunt, & neſcio quæ ridicula in illum iacere, quæ probra bonus eques ducens, & in eam partē accipiens, vt ſe dedecoratū putaret, & ad vlciſcendum ſe, quaſi legibus ſæculi aſtrictum, parem gratiam, ſimilia retorquendo, quæ illos morderent, referre cœpit. Adoleſcentes qui ad reſpondendum paratiſſimi, & vt ſe homines præbere viderentur, reiiciendis retorquendiſque dictis conſtantes, & ad libidinem ſuam omnia facere aſſuefacti, pergere ac perſtare ſuis incœptis. Iraſci Eques, & illius comites, & alumni Academiæ multò magis flagrare, vt iā parum quin ad gladios: ſed interuenerunt neſcio qui, ij ſumma vi retinere equitem, & aduerſarios conati ſunt, vicini ſcilicet, qui clamoribus excitati concurrerunt illicò. Eques qui iam tranſigendæ rei occaſionem non habebat, & adoleſcentes, qui interuentu vicinorum impediti, ne noti quidem, inde diſcedunt, ſed interminati, fore vt vlciſcerentur ſeipſos. Diuerſas igitur vias ingreſſi neſcio quomodo poſt mediam multam noctem, iterum in plateam conuenerunt in vnam, qui vbi nouerunt ſeipſos, vtraque pars clamare, hic locus & tempus vlciſcendi? Educuntur gladij ab vtraque parte fit impetus vehemens, clamor interea fit in platea,

ſtre

ſtrepitúſque exauditur armorum, & ictuum viciſſim inflictorum crepitus & creber & frequens, nec tamen quia media nox erat, & omnes cubabant in lectis tam citò exauditur, quod ferè iam per aliquod ſpatium gladiis decertarant inter ſe, pro ſe quiſque manus afferebat, vexatur eques ab ſcholaſticis, qui numero plures erant, & gladiis vtendi non inſcij, & cùm duo equitis comites leuiter ſauciarentur in turba, ſcholaſticus item vulneraretur, eques tandem accepto graui vulnere concidit, quæſtus lætalem ſe accepiſſe plagam. Hic Prætor Salmanticenſis, neſcio quo caſu, obiens, vt ex officio facit vrbem, in plateam accedens, audire viſus ſtrepitum clamorémque turbæ accelerat. Atque ſcholaſtici, qui nouerunt Prætorem & ſatellites, diffugere cœperunt, veloci curſu, qui vellent Prætoris manus effugere, & equitem mortuũ putabãt, & confeſſionẽ efflagitantẽ audierant. Aduolare Prætor, & incitare ſuos ſatellites ad capiẽdos auctores cædis, ſcholaſtici accelerare magis fugam, properare non minùs velociter Prætor & ſatellites, & iã iam parũ à comprehendendis auctoribus cædis, reliquis deflectẽtibus, & neſcio quibus diuerticulis euadentibus duo ſcholaſtici cõprehẽduntur, & auctor cędis. Deducuntur in cuſtodiam vrbis publicã, & vinculis mandati, manicis compedibúſque vexantur, atq; adeò detruduntur in neruos. Quid hic tumultus, exortum in ciuitate, dum effertur brachiis nonnullorum, totus ſanguine manans eques, & qui nondum illatus in domum, ipſo in limine egiſſe viſus eſt animam, ſine expiatione conſcientiæ, nullis ſacramentis exceptis. Qui fletus domeſtiorũ, qui ploratus puerorũ, qui eiulatus vxoris & mulierũ, omnia luctibus perſonabant. Neque quidquã miſerius, nihil luctuoſius,

quàm exanimatam coniugem videre, humi proſtratam per multum tempus, ore, vultu vocéque ablata mulierum effigiem ſpirantium mortuam. Interea cæde tota vrbe diuulgata, & ſcholaſticorum comprehenſione cuſtodiaque Academiæ filios perturbante. Videres amplius mille ſcholaſticos aduolare in carcerem, & omnes armatos obſidere ex omni parte, cædere ictibus ianuas vehementes, depoſcere comprehenſos, & quia ſuæ iuriſdictionis non eſſent, nec ad Prætorem pertinerent, diplomatibus Pontificum Romanorum, Regiis ſanctionibus, Prærogatiuis, & immunitatibus Academiæ Rectori reddendos reſtituendóſque depoſcere. Iterare & ingeminare voces cuncti, ni redderent, & ſtatim frangendas portas, perrumpendos aditus, & ad minimum ligonibus, falcibus, machinis aliis & inſtrumentis ferreis euellendas deiiciendáſque portas omnes. Hæc ante cuſtodiam publicam, in platea verò maxima, vbi ædes Prætoris erant, non minores motus, tumultus maximi. Oppidani vocabantur ad arma, vt auxilio iam & ſubſidio Regi venerunt iuſſi. Rector excitatus magna turba comitatus primo petere carcerem pacandorum & ſedandorum ſcholaſticorum cauſa, deinde domum Prætoris: ſuis polliceri comprehenſos ſe repetiturum, & ſuo iure efflagitaturum, nec capturum interuallum requietis, quoad ij redderentur. A Prætore reddi ſibi comprehenſos efflagitare, quod ad ſe pertinerent, quod comprehendere ille iure non potuiſſet. Rogare nollet vrbem in diſcrimen adduci, tantos motus concitari, ſanguine redundare loca omnia, noſſe naturam, ferocitatem, conſuetudinemque ſcholaſticorum, quos volens & maximè contendens continere non poſſet, ius eſſe Rectoris, quando Rector nũquam

quam oppidanos,ne Prætor ſcholaſticos vinctos conſtrictóſque habere vellet in cuſtodia. Se hoc cunctis audientibus Rectorem indicere Prætori præmonere, vt ſi quid poſtea mali, vrbis moderatoris culpam omnem eſſe noſſent omnes, ea carere Rectorem, qui pacẽ,qui quietẽ,qui nihil vellet præter ius ſuum.Cómotus metu Prætor & Rectoris officio,tantáque vrbanitate,metuens etiam perniciem vrbi impendentẽ, & ferǫs mores, flagrantéſque animos adoleſcentum, adiit cuſtodiã publicam,cunctis lætantibus & exultãtibus oppidanis,& Academiæ ſcholaſticis,& reſtituit comprehenſos Rectori, prędicens præmonénſque in ſcholaſticos occiſores tanti equitis habita quæſtione cędis animaduerteret.Rector ea,quę ſequuta fuit die, quæ fuit proxima Calẽdis Iunij quęſtionẽ habere cœpit de cæde:nã reliquos,nihil erat, quod comprehendẽdos inueſtigaret,ac quęreret,quod abierãt ex vrbe, & quo ille neſciret,neque quiſquam indicare poterat: ſic eadem nocte, inſciis omnibus, & repetẽdis ſcholaſticis comprehenſis omnes occupati fuerant.

Quæ virtutes in priore narratione ſpectandæ ſunt, has non minùs perſpicuas reddidit poſterior conſequuta narratio.

De epilogis ab adiunctis.

EPilogi non petuntur ab adiunctis, ſed à partium diſtributione per enumerationẽ, cùm amplificatione non vtaris.Sed quoniã vrgere poſſet quis, coacervationem hanc,ſeu ſummã rerum, decurſis breuiter capitibus,in adiuncta cadere.Huic non obſiſtã magnopere,dummodo à trito & Regio Doctorum artis oratoriæ itinere non deflectamus,vt illi tamen faciam

ſatis vnum ſubiiciam exemplum,quod nihil mea, vel adiunctorum frequentatione,vel enumeratione conſtare dicat aliquis, dummodo contra Rhetorum præſcriptiones non veniamus.Exemplum ducetur ad abſoluendam orationem, ex adiunctis corporis fortunæ, & animi perductam ad exitum vſque ſuum.

Peroratio Orationis ex adiunctorum frequentatione.

QVamobrem, doctiſſime vir, ſi nobilitate generis, ſi patriæ claritate viges, ſi patrimonium iam lautum & copioſum accepiſti, & illius reditus, ad literarios ſumptus,& ad pietatis opera contuliſti: ſi magna eloquentia liberalium artium cognitione,ſi ſacra cœleſtíque diſciplina, ſi varia multiplicíque rerum ſcientia præditus es:ſi is es, qui ad ſuggeſta celebriora, ad magnas Eccleſiæ dignitates aſpiras, ſi hoc tempore lauream Doctoris tanto plauſu,& Academiæ totius acclamatione accipis, ſi cunctorum oculi in te coniiciuntur, & honorifici priuatim & publicè de te ſermones habentur. Exple cunctorum animos,ſpes & expectationes maximas, quas cuncti de te habent, laboribus, vigiliis, virtutibus tuis, magnis in Eccleſiam meritis, maiores,& ampliores redde. Quò te præconia ſuperiora, quò tot decora & ornamenta vocant, quemadmodum adhuc feciſti, ſolita celebritate perge. Cùm id præſtiteris, te maioribus tuis, te tot laudibus congeſtis, te claris Eccleſiæ ſedibus, te, quod caput eſt, Chriſtiani Doctoris nomine, & honore dignum putabis, & ſimilem quidem eorum, quos Principes Eccleſiæ magnos ex hac Academia florentiſſima prodiiſſe multi ſciunt,

&

& recordantur. Neque enim quod tuis laboribus, quod tuis ornamentis clarius & illustrius tibi comparare valeas, boni vnquam nobilitatis, sapientiæ, virtutis æstimatores inuenient. In hoc enim est elaborandum, hoc bonis omnibus & illustribus viris, sapientissimisque Doctoribus perficiundum, vt Rempub. vt Ecclesiam, vt Deum immortalem pulcherrimis suis in actionibus sibi omni loco ac tempore proponant, & hoc itinere cursus faciant, ad Beatorum gloriam progressione mirabili comparandam.

DE GENERE ET Forma.

PARTIVM distributionem genus sequatur, & forma, quod ad illius similitudinem amplificandi ratio conferatur, cùm primum genus ipsum, vel aliquid loco generis præponatur, inde dilatetur oratio, partibus aliquot, quæ sint veluti formæ, vel formis ipsis nonnullis amplificatione decursis: sed amplificationem antecedant generis vel formæ præceptiones.

Genus igitur est, quod duas aut plures partes, sui ipsius communione similes amplectitur, quæ formæ dicuntur. Vt virtus genus est, continet in se iustitiam, prudentiam, fortitudinem, & temperantiam. Ars est genus, continet in se Grammaticam, Dialecticam, Rhetoricam. Animal genus est amplectens hominem, equum, leonem, & alia animalia; locus est genus Asiæ, Europæ, Africæ, regionis ciuitatis, pagi, domus. Tempus est genus, temporis præteriti, præsentis, & futuri, anni, mensis, hebdomadæ, diei, horæ:

item ætatum hominis, infantiæ, pueritiæ, iuuentutis, virilis ætatis, senectutis.

Triplicia sunt genera, summa, vltima, & media. Summa genera dicuntur, alio nomine cathegoricæ, ea autem sunt, supra quæ nulla alia genera sunt, eáque sunt decem, quæ his vocabulis nominantur: substantia, qualitas, quantitas, relatio, actio, perpessio, vbi, quando, situs, habere. Vltima genera sunt, quæ solùm dicuntur de indiuiduis, vt homo de Socrate, Platone, Aristotele. Media seu interiecta genera sunt, quæ inter summa, & vltima continentur, vt inter substantiam & hominem, est corporeum, corpus animatum, sentiens, animal.

Species verbum priscum est, cuius composita tantùm extant, & hæc deriuata, specula, speculator: solebant enim prisci Latini ex edito saxo, cui specula nomen erat, obseruare, quid procul agerent hostes. Inde species pro re visa, vt facies pro re facta, dicitur: ipsa igitur imago, quæ in speciendi instrumentum reciperetur, species fuit vocata. Quæ à Rhetoricis forma dicitur. Nobis hoc loco species, siue forma, est pars generi subiecta, vt Dialectica, Rhetorica, Prætura, Consulatus, Tribunatus. Vt quod iustitia est vtique virtus est.

Rationes amplificandi à genere.

PRima ratio amplificandi à genere, nihil aliud est, quàm cùm à genere præposito delabimur in species, vt si virtutem laudes, in formas aliquot descendens à genere.

Laus

Laus virtutis à genere.

QVidni commendemus virtutes, quæ nobiles habet,& cœleſtes ac diuinas filias, fœtus ſuæ dignitatis vberrimos ac præſtantiſſimos. Age enim laudares iuſtitiam, ius ſuum vnicuique tribuentem, laudares fortitudinem, res arduas ac difficiles aggredientem,nulla pericula formidantem,omnia conſtanti robore ac virtute perficientem, niſi virtutis laude niteretur?laudares temperantiam in libidines, ac non rectos animos motus, firma & moderata dominatione tenentem imperium,niſi virtutis laudem & decus conſectaretur.Denique prudentia rerum gerendarum rationem & vim obtineret, niſi gubernacula tractaret ex virtutis rectis maximéque deuinctis vinculis, & aptiſſima ſuauiſſimáque lege cõſtrictis. Quæ Dux & Princeps præfiniret, quid in quacunque re agendum,quò progrediendum, quo quidque exitu terminandum ſiet. Inde quidem iuſti nomen iuſti deportarunt:fortes nunquam abiecerunt excellentiam animi ſui ad res ſordidas & abiectas, nihílque fractis & anguſtis animis fecerunt. Ipſi verò temperantes homines,ſic modum & finem tenuerunt, vt nullus vnquam fines tranſilientes, naturæ leges ſeruauerint, mandata Dei coluerint, humana diuináque iura integra & inuiolata conſeruauerint.Prudentes ipſi quaſi gubernaculum manu tenentes, flatu ſecundo ſemper vecti portum pacatum & tranquillum tenuerint, ſine vllo,quo ſæpe homines pereunt,maria periculoſa ingreſſi,naufragio facto.

Altera

Altera exercitatio de eodem genere in formas distributo.

SI laudantur artes ingenuæ & liberales, quæ ingenuos, & honestos homines reddunt suis inuentis & laudibus eximiis, quæ laus Dialecticæ, quæ Arithmeticæ, quæ Geometriæ, quę Rhetoricæ laus tribuetur? quę omnes artium numero magnatum contentæ suis omnibus numeris absolutis explētur? Arithmetica, numerorum rationes, Geometria terrarum situs & dimensiones, Dialectica verum à falso disiunctum ac diiudicatum, Rhetorica tantam elegantiam & ornatum, tot insignia & lumina protulisset ad vsum & ad splendorem humani generis clarum & illustrem, nisi artis viam & rationem sequeretur quælibet facultas & ars enumerata. Quidquid, Auditores, numeris deuinctum, dimension e definitum, veritate comprobatum, & luminibus illustratum orationis legeritis, & audieritis, ab artis excellentia ductum ac profectum putate. Quæ rem suam, munus, & institutum prouehit in tantam amplitudinem, vt ab illa omne suum decus & gloria proficiscatur.

Secunda amplificationis ratio, præposito aliquo generali, quasi genere, vnde vis omnis emanet ad amplificationem.

ETenim, Auditores, cum omnibus me virtutibus natum esse cupiam, tum id vehementer appeto, vt gratus sim, & dicar, & videar. Hæc est enim vna nō solùm virtus magna, sed fons & origo bonorum sine dubitatione maximorum. Quid enim pietas, nisi voluntas

luntas grata in parentes? qui ſunt boni ciues, niſi qui de patria bene meriti ſunt? qui fortes milites, qui magni Imperatores, niſi qui fortitudinem acceptam à Deo in Reipub. ac patriæ defenſionem contulerunt? qui vere Reges, niſi qui Regiam poteſtatem à Deo tributam, Deo ipſi tribuunt ſacram tuendo Religionem? qui verò magis ſapientes, quàm qui Academiis meritam gratiam referunt? Illa verò hominis ratio, qui cognoſcit Deum principem & auctorem rerum omnium. Eidem ſummo, præpotentique Domino gratias agendas, intelligamus, & tanquam parenti, cui omnia debeantur tribuendáque ſint grati ac memores noſtras actiones, fortunas, vires corporis, ſtudia literarum, ſapientiam omnem, vitam ſumma demiſſione debeamus. Quis eſt mortalium vel paululum intelligens, cui non veniat in mentem, ſi qui ſumus, ſi qui fuerimus progreſſu temporis, quidquid habuerimus bonorum aut felicitatis, id fontem bonorum, tuum Deum, à quo cuncta profluxerunt, vt in mare flumina debere ſuo quidem iure redire, ipſiúſque Domini ſic omnia eſſe, cuncta ſic Deo celſiſsimo deberi, vt non ingrati ſolùm, ſed impij debeant appellari, & ſanè re ipſa fuerint, qui non in illis gratam diuini numinis memoriam proſequantur. Denique ſic ſe ingratos homines habere certò ſciant, atque latrones nefarij, prædones impij, qui ex direptione viuunt, & aliquando prædas non facturi mortis interuentu, tam ingrati animi labem Luciferi diuinam gloriam præripientis ſupplicio, tandem aliquando in inferiorum ſedibus luituri, & nulla vnquam pœnarum intermiſsione maximarum.

Altera exercitatio, aliquo præpoſito generali loco generis in partes excurrens inſtituto conuenientes.

O Fallaces hominum ſpes! ô cogitationes inanes! ô miſeram ærumnoſámque fortunam, & in medio curſu, tum cum minus opinamur deficientem & opprimentem homines clariſſimos inſperatæ & inopinatæ mortis interuentu! Omnes modò mortem excellentiſſimi Domini Ioannis ab Auſtria lugent. Lugent Hiſpani, quorum ſedibus patriis natus fuit: lugent Granatenſes à quorum ceruicibus gladios Agarenorum hoſtiles & impios depulit: lugent Itali, cuius fortitudine ac fœlicitate ſuperatam Turcarum claſſem, & maiore quidem ex parte ſubmerſam & obrutam, vrbibus & prouinciis propinquioribus imminentem recordantur: lugent Flandri, quo imperatore impetus hoſtium retardatos, tot victorias conſequutas, Religionem Chriſti Ieſu defenſam nunquam obliuiſcentur: lugent fortiſſimi viri, quo mortuo fortitudinis tantum propugnaculum amiſſum dolebunt magis in poſterum: lugent Heroës & Principes Hiſpaniarum, cùm decus & lumen Hiſpaniæ tam præter opinionem, ac ſubitò extinctum aſpiciunt? Luget frater illius ſecundus hoc nomine Rex Hiſpaniarum, qui ſimilem illius nunquam adipiſcetur ad metum hoſtibus iniiciendumr. Luget Romanus Pontifex tantum fidei præſidium, tantum columen & robur terra marique Religionis hoſtibus formidatum animaduertens è viuis ablatum: lugent cuncta Regna Hiſpaniarum, & Indiarum, quod tanto lumine fortitudinis & Religionis clariſsimo orbata ſe vident: lugent poſtremò vrbes noſtræ prouinciæ

ciæ regna, & in ſordibus & ſqualore iacent. Quæ tantum defenſorem & propugnatorem rerum ſuarum alienis in ſedibus, tamque remotis mortuum acceperunt, vt illius ſaltem cadauer habere non merita fuerit in Hiſpania vbi pro meritis ſepeliretur, & oſsibus ornaretur decoraretúrque patrium ſolum de tanto principe gloriandi nunquam finem facturum. Obiit enim diem ſuum in Flandria, quanquam ſui generis Principibus, & Hiſpaniarum id temporis Philippo Regi fratri ſubiecta? tamen quantis ſumptibus, qua magnificentia, quo ſuperbiſsimo & magnificentiſsimo, ac propè Regali Hiſpaniarum incolæ cunctis in vrbibus exequias ad mœrorem luctúmque omnem acerbiſsimas qua ſua patientia, maximóque in tantum principem amore celebri.

Tertia ratio amplificandi à genere.

CVm de re aliqua priuatim loquimur, & in genus excurrimus, egregia amplificandi ratio proponetur, vt Sex. Roſcium parentem à filio non occiſum fuiſſe ex parricidio generatim amplificato probat orator, ita nos eloquentiam hominis, & priuatam virtutem ex eloquentia & virtute commendata generatim copioſè ornatéque celebrabimus. Commendamus B. Sebaſtianum Martyrem, Beatum Petrum Principem Apoſtolorum ex Martyrum, ex Apoſtolorum laude magnam vim & copiã oſtendemus omnibus eloquentię fluminibns redundantem. Proponamus igitur laudandum B. Laurentium, excurremus in Martyrum laudem inſignem tanquam in genus.

Laus B. Laurentij ex Martyrum laude.

LAudari,& meritò quidem grauitatem suppliciorum, patienter fortitérque perferentem ingentem Laurentium celebrari flammas tanquam rosas suaues ac iucundas Martyri inuictissimo visas, læto hilaríque animo aditas,atque toleratas, commendaui Heroa fortissimum in cratem, tanquam in equum ingentem;siue in currum deauratum impositum, & verba eidem homini nequissimo facientem,parui habentem ardores flammarum accensos, contemnentem cruciatus omnes graues & exquisitos, & prouocantem tyrannum ad carnes assas,& affectas iam ad esum, prandendas deglutiendásque illa sua insatiabili, inauditáque sanguinis hauriendi cupiditate. Denique ostentaui equitem fortissimum,victoriam insignem deportantem, & agentem ex hoste deterrimo triumphum clarum & gloriosum. Qui cùm ex flammis his & cratibus inflammatis Martyris gloriam adepturus in sedes Beatorum celsissimas euolauit,quã nobis dignitatem, quam inclytam, quam honorificam, quam omnibus ornamentis redundantem ostẽdit? Ille purpura fulgẽti clarissimus sedem habet cum Sebastianis, cum ipso Principe Martyrum celsissimo. Qui Christi Martyres,qui sunt alij,nisi Heroes Christianæ Religionis,Principes cœlestis aulæ gloriosi, & ex Magnatibus diuinis atque cœlestibus locum excelsum obtinent in militante triumphantíque Ecclesia? Qui sunt, nisi lumina terræ, cœlíque clarissima? quorum lux suppliciorum acerbitatibus magis nitere visa est,& collucere clarissimè. Sic equidem Gedeone,

deone,& militibus,hydrias in castra portantibus,ipsis multo fragore confractis continuò latens & abdita lux fulgere visa est. Quæ luminum clarè micantium conspicua lux quos alios potissimùm nisi Martyres præfert,diuinæ claritatis magnitudine fulgentes? contemplamini quæso lucem, quam Beatus Stephanus Prothomartyr lapidum grandine terrifica, nimbóque concrepanti crudeliter appetitus & obrutus lucem clarissimam diffudit. Quid enim in honorifica lapidatione, tum maximè, cum magis ab hostibus Fidei per summam crudelitatem impeteretur, fecit? Quid verba inuicto robore ac magnitudine animi proloquutus. O diuinam lucem! O cœlestem amoris in proximos claritatem pro se preces adhibet, stans, pro inimicis, in genua procumbens! Quis non seuerum, vehementem, & atrocem putaret, animo ferreo & indomito sanctissimum Stephanum id temporis, cum hostes Christi teterrimos, dura & indomita ceruice, animis obstinatis, & pertinacibus auribus occulsis diuini Spiritus sanctissimis cogitationibus aditum obstruentes, & tanti numinis sanctitati resistentes, similes parentum suorum, tetrorum ab omni pietate prorsus abhorrentium, feros & immanes appellauit? Cùm parentum diritatem obiecerit, cùm pertinaciam & feritatem generis apponeret, cùm eos facta crudelia facere maiorum vestigiis insistentes repeteret, & ingeminaret, nónne durus, inhumanus, ferreus mortalium oculis & iudicio videretur: sed fracta hydria, lapidibus appetitus, tam horrifico nimbo fractus, disruptis ac dilaceratis carnibus, tot apertis & patentibus toto corpore, brachiis, collo, capite, omni reliqua membrorum parte fenestris,

quam incredibilem, & planè celebrandam mansuetudinem ostendit? Quid ipse Iob, nisi robore ac magnitudine animi explorata, tot documentis fortitudinis inuictæ datis, amissis bonis omnibus, filiis & coniuge carissima, tot plagis ac vulneribus affectus, ingenti vermium scaturientium multitudine coopertus, sanie multa, fœdissimáque manans, ab amicis derelictus, & omni humano subsidio destitutus iaceret in sterquilinio opificem & molitorem huiusce vniuersitatis Deum extollens, tanta patientiæ fuisset commendatione celebratus? Omitto cæteros Athletas, quid de sociis & comitibus Christi Iesu dicam? Quorum celsitas, & antiquitate, & dignitate cæteris omnibus præerit. At illi suam hanc gloriam & honorem amplissimum, Martyrum inuictissimorum laude decorauit. Alij fuerint telis confecti, alij gladio traiecti, Bartholomæus pelle exutus, Ioannes in olei feruentis dolium immissus, Iacobus notus omnibus fuste peremptus, Andreas sublatus in crucem, illa duo Ecclesiæ lumina, Doctor Gentium gladio caput à ceruicibus tradidit abscindendum Princeps Ecclesiæ Petrus spiritum vltimum exhalauit actus in crucem. Atque illi omnes imitati fuere præceptorem suum. Tu mi Christe Iesu numeros huiusce tam excelsæ Martyrum dignitatis omnes & absolutos ostendis suis discipulis, & generi sanctorum vniuerso. Itaque Princeps Martyrum, Antesignanus & dux horum Athletarum insignis & excelsis præire societatis tuæ consiliíque celsissimo principibus voluisti tot suppliciorum generibus excruciatus? Quæ quàm multa in tuo corpore sanctissimo crudeliter exercita fuerunt? Quis enim poterit adumbrare iniurias

rias factas, contumelias impositas risus & ignominiæ maculas inustas? cùm à nefariis satellitibus comprehensus, indignissimis tractatus modis fuisti, cum virgis cæsus, sentibus redimitus, in crucem actus mortem, pro humani generis recuperanda libertate subiisti primus Martyrum principatum in aula cœlesti gloriosus & triumphans obtinuisti, quanto splendore, quanta gloria Martyrum dignitatem illustrissimam tuâ cœlesti, præcipuáque laurea præuexisti? tibi proxima fuit, secundum te laureæ tantæ decus immortale Virgo virginum consequuta fuit: à qua meritis & gradibus suis cæteri Ecclesiæ Martyres gloriosi in locum eundem altissimum ascendere. Sic videre est cœtus fortissimorum Martyrum gloriosos, purpura fulgenti ornatos, agno de collo pendente speciosissimo, diademate quam splendenti decoratos propriis insignibus fulgentes, immortalitatis gloria circunfusos cohonestare palatia Beatorum amplissima, eorum agminibus ornatissimis splendidissimísque præesse ducem ingentem gloriosissimúmque Imperatorem Christum Iesum, illi proximam Virginem Mariam decus & honorem eisdem Athletarum maximorum sedibus afferre quam immensum, proximos comites & socios Christi Iesu, Prothomartyrem Stephanum, cæterósque illustrissimos Magnates magno quidem ornamento huic nobilissimæ dignitati semper esse, & inter hos decus Hispaniarum, gloriam Martyrum cratibus suis insignem diuinúmque Laurentium.

Amplificatio à toto integro & partibus eius.

SIc à toto integro poſſumus amplificare præclarè ſatis orationem, totum integrum eſt, quod componitur ex partibus integrantibus, de quibus non dicitur in nominandi caſu, vt domus in tectum, parietes, pauinaretum: nec dicimus, tectum eſt domus. Corpus diuiditur in ſuas partes: nec dicimus caput eſt corpus humarum.

Partes integrantes ſunt, è quibus totum integrum componitur.

Amplificatio ex toto & partibus ex humani corporis fabrica.

COnſidera humani corporis elegantiam, & hanc tanto artificio, ad vſum omnem, & venuſtatem, à Deo formatam fabricam tam admirabilem. Atque intuere caput ſupra collum, in altiore loco poſitum, & illud ſuis ſenſibus ornatum tam appoſitis ad varios vſus & opportunitates, & ad neceſſitates paſſim incidentes. Aures valeant ad audiendum, ad ſonos omnes percipiendos, ad voces accipiendas in tam varia multiplicíque rerum diuerſitate. Oculi ſpeculatores officiis funguntur ſuis, plurimis & longo interuallo diſtantibus, & circumactis, & coniectis in diuerſas partes, ſublatis in cœlum, demiſſis in terram, & lætis, & triſtibus, & placatis, & minacibus. Nares feneſtris ſuis patentes percipiunt ſuauitates odoris, qui fertur in ſublimi, & ad odoris fœditatem ſentiendam & fugiendam commodæ ſunt & opportunæ, ore guſtatus ipſe continetur, qui eſt ſenſus ex omnibus maximè voluptatibus, quíque dulce

dulcedine præter cæteros ſenſus commouetur. Dulcia, amara, acria, affecta ad eſum, neque eſculenta solùm, ſed poculenta guſtat. Manus ac pedes, quemadmodum partes ſuas tuentur,& ad diuerſas functiones habiles ſunt opportuni. Corpus medium inter crura & caput interiectum quàm cum hominis fabrica congruit ad omnem elegantiam, ſi in eleganti homine ac bene à natura formato conſpiciatur. Circumſpice omnia laudabis opificem & Architectum tanti operis Deum immortalem, & quantum brutis animantibus pronis, & ad paſtum capeſſendum deiectis ſemper in terram præſtet non deſines admirari, videns hominem recto & excelſo corpore, & ad cœli aſpectum, in quod creatus eſt, vtramque oculorum aciem erigentem atque tollentem. Tanta eſt conformatio humani corporis, tantus ex omni parte contentus, & mirifica conſenſio.

De proprio.

INeſt in proprio magna vis ad amplificandum. Quod ſic definitur. Proprium eſt quiddam ſimplex, quod ſpeciei ſoli, & omni, & ſemper conuenit. Vt hominis proprium eſt ridere poſſe, loqui, ratiocinari poſſe, rationis & diſciplinæ capacem eſſe, equi hinnire, Leonis rugire, bouis boare, virtutis reddere bonum hominem, in quo eſt. Denique omnes propriæ affectiones, rerum animatarum,& animæ expertium, virtutum ſcientiarum huius ſunt loci.

Amplificatio à proprio.

MIraris alienigenam diuerſis in locis tam acutè diſputantem, colligentem multa, & ratiocinando

 nando

nando nihil non efficere, quod probandum & oſtendendum curauerit, ſiue in peryſtilio cum doctis hominibus diſputauerit, & rem huc atque illuc traxerit ſuis argumentis, & veritatem extorquere conatus fuerit intuere in gymnaſio, & quidem in diſputationibus publicis comparãtem ſe ad argumentãdum. Primũ vt aperto capite propugnatorem tentare volens, tentat vocem mittere, & oratiunculam habere ad aditũ ſibi patefaciẽdum ad argumentum ſuum. Erigere ſe Auditores, proſpectare de ſuis locis, ſpectare, quò tendat comparatio, & aditus factus ad ingenij ſpecimen præbendum. Subridere aliqui, & non quidem hominis contemnendi cauſa, ſed admiratione, & audacia hominis proſpecta, quæ in loco tam celebri, & minimè quidem notus vellet facere periculum in literis ſacris, vbi tot eſſent Doctores, tot Profeſſores ſacræ Theologiæ, tam clari & præſtantes magiſtri, de tota ſanè Academia nimium exquiſiti. Sed ecce qui primo riſus aliquos mouere videbatur, adducet breuiter cunctos auditores in admirationem acutè nimis & ingenioſè ſæpe ac ſæpius obiiciens & in horam ferè integram trahens & producens argumentum. Vſque eo, vt propugnator laborare videretur, & in anguſtias niſi præ ſe ſuo tempore reſponſa ſubminiſtraret. Hinc ſermones multorum apparet literarum capacem, & ad res literarias affectum & propenſum mirificè, & quod proprium docti ſit ſumma cum præſtantia munus obiiſſe ſuum.

Altera

Altera amplificatio in B. Pauli laude ex proprio.

QVæ facultas orationis, quod tantum, & tam incredibile genus dicendi cogitari poteſt, quod non dicam exornare, ſed enarrare B. Paule tuas præclaras virtutes poſſit? Hoc affirmo & hoc pace dicam tua, nullam in tuis ornamentis eſſe laudem ampliorem, quàm eam, quam Vincti cognomēto conſequutus: es ſoleo ſæpe mecum tacitus cogitare, & aſſiduis vſurpare ſermonibus traductionis tuæ primordia, tot itinera facta, tot conciones habitas, tot gētes ad Chriſti Ieſu fidem tuis concionibus traductas, caritatem illam ingentem & inflammatam, ad nationum cunctarum multitudinem infinitam ab Idolorum cultu traducendam, infinitas alias laudes & virtutes innumerabiles, quas noua ſemper acceſſione cumulaſti, atque his omnibus video vincti pro Chriſto Ieſu Pauli laudes eximias & admirabiles, præſtitiſſe. Cognomentum enim Vincti ita magnum eſt, vt illud nullius mens nec cogitatio capere poſſit. Atque alias plurimas B. Pauli laudes poſſumus communicare cum aliis Heroibus Chriſti Ieſu maximè cum ſociis & comitibus tanti Domini, ne propriæ ſint duntaxat B. Pauli. Et certè itinera facta, conciones habitæ, fides maxima, caritas incenſa, traductio multarum gentium, & alia quidem ornamenta communia ſunt tanto Principi cum Apoſtolis ipſis. At verò iſtius cognomenti gloriæ, Pauli Vincti, honoris ſocium habet ille neminem, totum hoc, quantumcunque eſt, quod certè maximum eſt, totum eſt B. Pauli, & ille propter excellentiam tanti cognomenti decus eximium notum omnibus planè immortale deportauit. Hoc & literis

multorum & ſermonibus Chriſtianorum, cognominis honore decoratus. Itaque quotieſcunque vinctum audimus, omnes & intelligimus & recognoſcimus B.Paulum. Nihil ſibi ex hoc cognomento Sebaſtiani, nihil Laurentij, nihil Stephani, nihil omnes Apoſtoli decerpunt. Quin etiam ille Princeps Eccleſiæ, Vicarius Chriſti Ieſu Petrus in iſtius cognomenti gloriam ſe non offert, tibi cædit B.Paule, tuam eſſe iſtius cognomenti gloriam, & præcipuo Chriſti Ieſu munere tibi delatam tributámque fatetur, vt propriam peculiarémque B.Pauli. Comparaſti equidem tibi maxima virtutum ornamenta, illuſtres admodum & excelſos ſignorum gradus, & alia decora & lumina donorum cœleſtium clariſſima: verùm ea detuliſti, quæ & alij Magnates cœleſtis aulæ detulerunt: verùm vinctura dici, Vincti nomine appellari, iſtius cognomenti honore Paulum intelligi, atque recognoſci, magnam habet in te laudem, hoc qui deportauerit præter te cognomen, agnoſcis profectò neminem: ſic etiam Beatiſſime Paule alia propria ſunt tibi cognomenta, clara & illuſtria præ aliis Magnatibus Eccleſiæ celſiſſimis, illud Doctoris cognomen, quod cunctas gentes & nationes tuis concionibus inſtitutas, & luce veritatis illuſtratas oſtendit tibi honorem peperit. Alij multi fuerunt Eccleſiæ Doctores, qui laboribus, qui vigiliis, qui monimentis ingenij, qui doctrina Chriſti Ieſu diffuſa, & adſperſa in orbem terrarum vniuerſum Doctores dicti & habiti ſunt, & illos hoc nomine & honore celebrante Diuino Spiritu afflata Matre Eccleſia: ſed qui cunctarum gentium Doctor prædicatus fuerit, vnus fuit ſolùm & habitus & commendatus ſanctiſſimus Paulus. Illa verò etiam Apoſtoli prærogatiua, vt cùm Apoſtolum dicimus,

intel

intelligier opus sit B.Paulum,quantum in tanto Principe laudis habet & honoris amplissimi. Cùm Oratorem dicunt Rhetores, & audiunt mortales omnes, Ciceronem intellectum & prædicatum volunt.Idem de Virgilio, idem de Homero, vno Latinorum, altero Principe Poëtarum Græcorum fatentur omnes Poetæ solùm audito nomine, etiam silentio proprio nomine prætterito. Alia multa priuatim tibi propriéque debentur,nullo cum alio Ecclesiæ Principe communia cum tuba, tum buccina diuini verbi, diceris, non expresso Pauli nomine. Quæ omnia gloriam tãtam tibi, & in his terræ infimis, & in altissimis cœli sedibus compararunt, quam nu lla facultas oratoria pro sua magnitudine poterit adumbrare dicendo.

De coniugatis.

IN hunc locum incidunt coniugata, quæ dicuntur vulgò abstractum, & vox eiusdem significationis alia, quæ ab eodem abstracto tanquam à sua causa deriuatur, vt à sapientia sapiens, sapienter sapere.

Nomen abstractum est causa reliquorum, vt iustitia est causa, cur Aristides sit iustus, & sic nominetur, & iustè iudicet. A Cicerone definiuntur coniugata, quæ sunt generis eiusdem, id est primogenita, & deriuata, hinc illud Ciceronis, si pietati summa tribuenda laus est,debetis moueri cùm Q. Metellum tam piè lugere videatis.

Triplicia sunt coniugata, quædam significatione & voce, vt sapientia, sapiens sapienter, sapere: quædam significatione & non voce, vt virtus, probus. Aliæ sunt voce & non significatione, vt somnus somniculosus: differunt coniugata ab ethy-

mologia. Coniugata enim deriuatione, etymologia significatione continetur.

De exercitatione coniugatorum.

AMplificatio coniugatorum vna quidem est, cùm à deriuatione occasionem rei augendæ videor arripere, vt si laudes iustitiam hoc modo: si laudanda iustitia est, quidni laudetur Aristides, qui iustè omnia faciens iusti nomen adeptus.

Ad superiorem modum vituperabis aliquem si iniustitia exterminanda, quæ iniustos reddit homines, cùr hominem iniustè leges & iura perfringentem è Repub. velùt infestum gentibus humanis ipsi Deo inimicum non expellemus?

Hinc describendo rem amplificabimus. O iustitia, quæ meritò nomen habes huiusmodi, & à qua iusti nominantur, iustè facta omnia facientes. Hinc suadendo rem quoque amplificabis: quidni igitur si Philosophiæ operam damus Philosophos sequemur, è suæ disciplinæ præscriptionibus philosophantes.

Accedunt

Accedunt exercitationes descriptionum in locum adiunctorum ascribendæ, quod ex adiunctis descriptiones maximè petantur. Quibus de præcepta nobis tradenda non sunt, quod duo Apparatus volumina, tertiũ etiam Demonstrationis ad multitudinem varietatémque rerum describendarum, nihil & ad vsum, & ad splendorem spectans prætermittendo retulerimus. Hæc in volumina quidquid collibitum fuerit descripturus bonus Rhetor, & concionator diuini verbi se conferre poterit. Quas descriptiones etiam multas & varias in hunc locum retulimus, eas multò aliter expressas idem intelligat. Hic enim & sermoni, & Rhetoricæ artificio adiuncta sequuti, statuimus inseruire. Adiuncta igitur vel personæ vel brutorum animantium, vel generis cuiuscunque rerum spectent, quæ hîc sequimur, descriptionem absolutam consummatámque cupientes.

ANI

ANIMALIA.

Castelli Militenses.

AGgredimur descriptiones ex adiunctis, & descripturi. Animalia rationis expertia, instituimus eas à Catellis Melitensibus. Catelli Melitenses paruuli sunt, ac delicati, in magno pretio matronis habiti. Qui si membris omnibus pusilli, & graciles fuerint, quadrato corpore, capite instar murini, rostro paruo, auribus non maioribus cuniculorum, cruribus breuissimis, pedibus angustis, cauda oblonga, magnopere commendantur. Maiore autem digni commendatione, cùm collum longiusculis pilis ad armos vsque veluti iubatum sit, partes cæteræ tonsis similes. Qui mites & blandi, delicatuli præterea, huc illúcque saltitant, colludunt, in matronarum gremium iniiciunt sese. Suspiciunt, & intuentur suspenso intentóque ore, expectant manus illarum, & tenue sputum, quod inhianti ore, & exerta lingua excipiunt. Gaudent se attrectari, demulceríque manibus, leniter latrant, & mordentium speciem præbentes minimè quidem mordicant. Illi mundi esse solent, qui præter oblatum tangunt aliud nihil. Atque in pedis erecti, anteriores non raró porrigunt instar manuum, motitant, &, quod vulgò dici solet, seruiunt. Quod si matronæ

tronæ procul ab eo loco, in quo consident, aliquid proiiciant, quod ore præcipiant reportandum, continuò imperata facientes, læti & hilares celeritate mirabili rostro reportant, & offerunt, quasi morigeri & obsequentes dicto mulierum præcipiẽtium. Quamobrem mirum non est, in tantis eos deliciis haberi, sic enutriri diligenter & studiosè, vt catellorum istiusmodi cingulo serico collum exornetur, cupreis campanilis circumsepto, vt quacunque domum peruagentur, persentiri possint, & internosci & vocati suo nomine, confestim accurrant. Hoc est elegans & pretiosum catellorum genus, & quod magni venit. Alij sunt hirsuti admodum longioribus pilis, alij breuibus, & glabri propemodum.

Canis venaticus.

CAnis venaticus, qui maximè venatoribus probatur, celer & mediocriter robustus esse debet, qui cùm incredibile sit ad inuestigandum sagacitate narium, simulatque odoratus fuit sagacissimè feram latratu statim excitare possit, aduolãtem mira celeritate persequatur, neque desistat, quoad venatoribus incitatus magis, ac magis ad insequendum currat & inuolet vsque eò, quoad consequatur cuniculum ore capiat, & ex illo deferat pendentem ad herum, nullo modo affectum. Quod si valentissima fuerit, & robustissima fera, vt capere non possit, morsu vrgeat, premat, defatiget, quoad cursu desistat, & venatores comprehendant occisam venabulo, vel adigant in retia. Hîc autem animaduertere libet canem hunc venaticum post captam feram, quasi in contentione superiorem, & adeò victoria præcellentem, exultantem, & quasi triumphantem in præda facta, tanta lætitia gestientem

tem, vt præmium, si per dominum sibi licuerit, eam spectet, quam mandat, & deuouet. Quod si non licere sibi agnoscit, continet sese, bestiam asseruare satis habet, & ducit præmium maximum ad venatoris vsque aduentum, vt quod sibi collibitum fuerit, pro arbitratu suo statuat. Quod si ceruum, vel aprum confecit, abstinet à præda, in oculis & ore posita, nec attingendi quidem cùm facultas detur, vel minimum facit, quod suum non est facere, nec ad se pertinet, faciundum officio fungentibus relinquit, ne alienis se rebus admiscuisse videatur, vt se virtutis æmulum & studiosum à natura fuisse facile sit omnibus agnoscere, neque tam carnibus voluisse explere seipsum, & famem saturare suam & auiditatem ferinam appareat, quam victoriam in pugna periculosa támque aperto discrimine sitienter expetiuisse. Quod videre licet magis in lepore, quem insequutus fuit, quē occisum discerpere, & illius sanguinem lambere gaudet. Sin quod persæpe fit cursu confectum, aut spiritu, quantum supererat extrema contentione exhausto, defessum currendo, & deficientem in medio cursu, planè exanimem assequatur, prorsus non attingere videas canem hunc, astare tamen duntaxat gesticulantem quasi non pulpæ: sed virtutis ergo certasse velit. Sed quid non facient canes hi, qui à teneris annis sic alti & educati sunt, sic assuefacti equis venaticis, vt agiles, fortes, sagaces, celeres cunctis hominibus fuerint blandi, solis infesti feris, non faciles ad latrandum, taciti admodum in venatione, præsertim inter vestigandum, iis omnibus præditi signis bonorum canum, atque adeò, qui læti semper, & alacres fuerint, & animo magno ad inuadendum. Qui aures deinde mouent, & frontem versus dirigunt, qui circunspectant vndecunque

&

& ferarum tractus, & halitus sequuntur, & olfaciunt. Inde videre est canum inter venandum continétiam, obedientiam, sagacitatem, egregiámque fidelitatem. Qui tanta disciplina spectantur laudabiles vt videas parere domino, nunquam eos ab illo discedere, illius insistere vestigiis, suspensos expectare eiusdem aduentum, & copiam, & facultatem factam persequendi, signo suis temporibus dato, comprehensam feram seruare vel ad dominum deferre fideliter, & egregiè satis.

Secunda descriptio canis venatici.

NOn omittam profectò, quamuis molestus esse videar canem tibi magnum ostendere, qui Mastinus nobis vocatur, ferocissimum imprimis ad quæcumque animalia inuadenda capiendáque audacissimum, atroci vultu, & capite maximo, labro superiore, super inferius dependente, acutis dentibus, collo tumente, amplo pectore in leonum horrificorum speciem ac similitudinem, magnis pedibus, discretísque digitis, duris & curuis vnguibus, vt loco magis inhærere possit, quo valentior feram prosternat conculcétque. Is canis hæc horribili forma atque figura simul atqúe leonem emissum vidit, valentissimam bestiam appetens, horrentibus per totum corpus villis, ingenti primum latratu intonuit, mox ingruit assultans, contraque belluam exurgens hinc & illic artificij plenissima dimicatione, versutia calliditatéque maxima infestare, & deuitare visus est, vsque eo quoad assidua rotatum vertigine afflixit, ad casum illius tellure concussa. Quem fractum ac debilitatem iacentem viderunt omnes, techna mirabili, machinationéque canis ad

Leonem

Leonem ſperandum adhibita. Qui ſe dedere cani cõtinuo viſus eſt, & præda illius dentes fugere apertè non potuit, neque carnificinam declinare. Qui canis hoc in valentiſſima beſtia fecit, à venatoribus emiſſus in vrſos, in ceruos, in damas, non ſagax odore, latratu horribilis, non importunus latratibus feram inſequeretur, cogerétque ad laſsitudinem, quoad in venatorum manus iniecerit, & quam iuſſu ſignóque venatorum aſſequi cœperat feram, relinqueret, etiam ſi in alias multas incideret currẽs & aduolans per rura, per campos, per ſyluas, per valles imas, per montes accelerarct, nullum inſequendi finem faciens.

Tertia deſcriptio canis venatici.

QVę ſagacitas canum in leporibus inueſtigandis? ſic inueſtigant, vt à viis, à tramitibus recedant, capita terræ obliqua admouentes, ad veſtigia ſubrigunt, auréſque demittunt, & faciles ſubinde oculos per ſingula voluere nunquam intermittunt caudis blandientes multis in latera orbibus, per veſtigia ſimul omnes progredientes. Qui ſimul atque ad leporem ipſum accedere, & iam iam prope eſſe videntur, id venatori planum faciunt celeriùs progrediendo, pergendóque ſignificando vehementius animo, capite, oculis, geſtu multo corporis, aſpectum oculorum modò in leporem, modò in latibula dirigentes: diuerſo tamen impectu recto, aduerſo, obliquo, & vere iam arrigendo animum, geſtiendóque quod propinquiores lepori ſint. Vehementius tamen premere, perſequi leporem, accelerant, nec remittere certũ eſt illis plurimo vehementíque latratu cum lepore quoslibet ſaltus, dumeta, ſaxa locáque omnia alacritate mirabili velocitatéque tranſmittendo, amiſſis nunquam veſti-

giis:

giis:vt si quando è conspectu leporem amiserint, prosequantur & indiciis manifestis ad venatorem nisi cum præda reuertantur.

Quarta descriptio canis venatici.

SI superiora iucunda fuerunt, multò tibi iucundiora fore credo, quæ sequuntur. Nam propono tibi canem sagacem, longè venatoris vinculo alligatum, silentio maximo odorantem, inuestigantem & venatori præeuntẽ, atque pręcurrendo quẽ ad pergendum attrahit, atque allicit. Qui vbi vestigia deprehendit, & feram acerrimo narium sensu assequitur, hic subitò consistere cernitur nec se commouere, & præsagiens non procul ab eo loco venationem esse gaudere ac lætari incipit, & blandiri venatori, qui proximè accedens, & osculatione pedum, & complexu inuitatus ad prædam, ad institutam venationem incumbere perseuerat, & pedetẽtim vsque eò procedere, donec ad cubilis locum peruenit, quem vltrà non progreditur significatione venatoris notissima, id temporis iacere venatores retia, canis latrare, excitare feram, lepus verò perterritus apparere, conari ac velle fugere, sed retibus præclusa fuga in casses incidere, & comprehendi confestim. Quo capto canis instar hominum, quasi victoriam expugnata deportauerit, exultare lætitia, triumphare gaudio, & modis omnibus gestire, denique quasi vitulari.

Quinta descriptio canis venatici.

CAnes sagaces & odore maximè probantur, qui neque opimi multùm, neque magni, sed parui sint & fortes, Agasęi propter alacritatẽ dicti, vnguibus propè armati, & multis dentibus acuti, odorandi

indagandíque principes maximi tum ad veſtigia deprehendenda, tum ad notandos aëris alitus idonei maximè. Quocunque venator deducat, præſto ſint, ſeu recta, ſeu obliquè, ſiue ad dextram, ſiue ad ſiniſtram procedentes, ſcrobes quaſcunque & latebras laterum indagent, & vbi odorati fuerint, apparentibus veſtigiis, anxij & ſoliciti diſcurrant, & obuia quæque perſcrutentur, lapides, colles, vias, arbores, vites, ſepes, areas, tandem deprehenſo aëris tractu per omnes ruris ambages ſequantur, donec in ipſum leporem incidant. Quorum ſi in ipſa venatione opera velis vti, ij eſſe debebunt, qui cautè veſtigia ponant, quam tacitè, inſidioſè accedant, cùm præ corporis exiguitate facilè inter vites, aut inter arundines lateant, ſagittæ, aut excitati, è latibulo ſerpentis inſtar mira alacritate prædam inuadant, qua partim vnguibus acutis, partim dentibus ſub acta illam ad venatorem referant, qui lætus accurrens canem vnà cum lepore à terra ſublatum gremio reponit. Horum canum ſimiles Britannia ferre dicitur.

Vltima deſcriptio canis venatici.

PRobat Xenophō canes illos, qui immittantur in ceruos, lepores, damas: qui corpore ſint longo, valido, non admodum aſpero, oblongo, auriculis paruis, tenuibúſque membranis, collo procero, pectore robuſto & lato, pedibus anterioribus breuioribus, & rectis, curribus longis & rectis, ſcapulis latis, coſtis laterum obliquis, lumbis non pinguibus, ſed moderatione quadam, denique cauda longa & aſtricta, id eſt, ſolida & virium ac neruorum plurimum habente.

Canes pecuarij.

CAnis pecuarius robustissimus valentissimúsque, ore ferocissimus, nigro fuluóque colore, nunquam non ringens, simul atque aliquem aspexit præter pastorem, quem longè prospectum agnoscere solet, & eidem occurrere, colludere, blandiri cauda, admouere se cruribus, lingere nonnunquam manus, & frustulum obiectum capere. In ouium custodia positus, qua natura est & ingenio versutus, fraudulentus, clandestinus, taciturnus, non se commouet, nisi cum lupũ appropinquãtem videt & impetu facto multum diúque pugnans aut vincit, aut mille morsibus saucium fugat, vel in pastoris oculis ab eodem inflammatus prosternit, & impressis dentibus suffocat. Sæpe circuire videas gregem vniuersum, obseruare custodiréque latratu multo, vt lupi arceantur longiùs, disturbentur, dissipentúrque feræ immaniores, nec vllo modo audeant accedere. Quid cum accidit, vt ouem media nocte, tum cùm pastores quiescant, lupus abstulerit, sentiens canis pecuarius, aut ouem latrare audiens, quanta lupum celeritate persequitur, quanto quámque vehementer latratu, vexat, & premit, quoad fessus & defatigatus currendo balantem ouem perferre non potest lupus, aut ex illius ore ac faucibus abstulit. Quamobrem canis hic robustus est, & ad cursum promptus & strenuus, & ad rixam & pugnam comparatus, cùm insidias lupi depellere, & raptorem fugientem consequi, & ex ore ac faucibus prædam extorquere debeat.

Secunda descriptio canis pecuarij.

QValem oportet esse canem ad pecoris custodiam, talem tibi describã. Ille nõ strigosus, neq;

pernix, similis eorum, qui damas, ceruos, & velocissima sectantur animalia, nec tam obesus & grauis, vt non sit egregius pecoris custos. Robustum ergo, promptum, & strenuum volo, quoniam ad rixam, & ad pugnam & cursum comparatur. Cùm & lupi depellere insidias, & raptorem ferum consequi fugientem, prædámque ex ore ex faucibus eripere debeat. Ad hos casus magis habilis est, quam breuis, quam quadratus villas custodientium similis, generosus admodum, & magno corpore, vegetis viribus, animo non deiecto, graui latratu, atque formidoloso, quíque in adeuntes, non temere nec frustra insiliat, sed vires in suum tempus, conatus & impetus opportunos reseruãs. Vbi lupum viderit, inuadat vehementissimè acutis dentibus, prædam faciat insignem & egregiam. Vt autem nihil ille capiat detrimenti, collum corio crudo circunuentum habebit, quod guttur, & totas fauces muniat, & ab eodem corio surgentibus ferreis aculeis, rectis & erectis, nequam harum partium attingere audeat fera, quam attingens ad canem proculdubio accedẽs, reliquas corporis partes mordens, vulnerare poterit, non tamen occidere. Sic etiam nihil feras, nihil lupos canis exhorrebit, gutture atque collo veluti ferratis thoracibus, clauísque acuminatis, transfixis septo. Quo tutior autem sic, & à luporum morsibus defendatur, aculei duorum digitorum latitudine distabunt.

Descriptio canis villatici.

CAnem villaticum, villæ custodem, & eorum, quæ villæ proxima sunt, magis opimum, & grauem, quàm pecuarium aspice, vasto canoréque latratu; vt priùs auditu maleficum, deinde conspectu deterreat, & nonnunquam equidem nec visus horribili

fremi

fremitu fuget insidiantes. Qui colore nigro fuerit, siue luce clara fur venerit, terribilior conspicitur, siue nocte nec cernitur quidem propter vmbræ similitudinem, & ob eam causam noctis tenebris tectus niger tutiorem habet accessum ad furem: maximè si fuerit quadratus, capite non ita magno, vt corporis occultetur pars maxima, deiectis, & propendentibus auribus, nigris aut glaucis oculis, acri lumine micantibus, amplo villosóque pectore, latis armis, cruribus crassis, & hirtij, cauda breui, vestigiorum articulis, & vnguibus amplissimis, qui neque mitissimus sit, neque rursus crudelis ac truculentus. Ille enim furibus quoque adulatur, hic etiam domesticos inuadit: sed seuerus & blandus, vt nonnunquam etiam iratius intueatur. In custodia vigilans esse debet, non vagus & errans, frequens & assiduus, cautus valdè non temerarius, neque præceps. Quippe nihil nisi certum indicet. Non vano strepitu, & falsa suspicione concitatus villam terroribus compleat inanissimis. Atque cùm natura bonus sit, siue domi natus, siue emptus, his moribus his institutis formandus. Nec multum refert villaticus canis, corpore grauis sit, & parum velox: plus enim cominus, & in gradu, quàm eminus, & in latissimo cursu facere debet. Nam semper circa septa, aut intra vallum consistere, neque longiùs abire, neque aberrare debet. Quando enim melius fungitur officio, nisi cùm ad venientem sagaciter adoritur, & latratu deterret, neque patitur propiùs accedere, vel audacius, & constantius appropinquantem inuadit vt lacessitus, & seipsum fortiter & constanter vindicat.

Canes ædium custodes.

CAnes domestici egregiè fideles domestici esse debēt, neque aspectu horribiles, sed re ipsa fun-

gentes officio ſuo, vt domum latratu defendant, cùm opus ſit, inuadant, pro foribus excubias agãt & dominorum rem tueantur. Qui nunquam admittant in ædem quẽquam, præter domeſticos agnoſcãt neminem, ſaxis, lapidatione facta hominem alienũ latrare nunquã deſiſtant, licèt etiã illos allicere conetur aliquis, panẽ, & offas canũ illecebras obiiciens, ſemper tamen ſe implicabiles, ſemper inexplicabiles præbeant, vt illorũ latratus & impetus perferre nemo queat præter dominum cui blandiores erunt, auribus, & cauda eidem fauebũt, & illius manibus caput ſubiiciet, & dorſum. Multò autem acriores & vehementiores ſentientur, ſi in hunc modum tractentur, vt quo ferociores ſint, interdiu ſemper includantur, ligati vinctíque teneantur, & noctu ſoluantur, qui leuiſſimum propter motum experrecti officium ſuum faciant. Nam illos in ædium cuſtodia poſitos, & totos dies domum peruagantes, & ſtatis prandendi, cœnandíque temporibus ad menſam accurrentes, & ita comparantes ſeſe, vt vnum in ianuam, alterum ad domini manum porrigẽtiś, & obiiciẽtis aliquid oculum coniiciant, parũ hominibus boni cuſtodes probantur.

Mimici canes.

CAnes dociles experietur homo, qui voluerit illos aliquot ludicris modis inſtituere, & ad ludos diuerſos, & ad mimica opera præſertim aſſuefacere. Nihil nõ iuſſi faciẽt, ibũt, quò iubeãtur, redibũt ſtatim, vt reuocẽtur, quam voluerũt, deferẽt, referéntque rem, dentibus apprehẽſam ex collo pendentẽ. Ludere hos videbis, tranſire pallum tranſuerſum, in duos ſe pedes erigere, molliter ad Symphoniæ cantum mouere ſeſe, denique morigeros ſe præbere, & inſtar ſeruorum, ſæpe mandata quæ fuerint, celeriter exequi.

Deſcri

Descriptio vltima canum.

LIbet voces ipsorum canum breui descriptione persequi,quos latrare modò audias impetum facere volentes in aliquem , atque vt illorum sæuo latratu tota domus personet. Quid cùm lamentantium similes lugubrem quandam & querulam vocem edunt , nónne vlulare dicuntur?cùm os in rugas diducunt,torquent nares,ostendunt dentes,truci vultu,rictu terrifico ringere videas , quasi parare se velint ad inuadendum. Præsertim cùm aduersi fuerint sibi, & infesti duo canes,& ambo ringentes ad rixam , ad pugnam inflammantes sese.

Caprarum descriptio.

CApræ non longo admodum corpore, longa , & acuta habent cornua , frontem robustam , eis oculis sunt,qui in tenebris splendẽt,lucémque eiaculantur.Superiores dentes non habent pręter primores geminos. Spirillo eiusmodi sunt , vt dependeat ex omnium mento villus,qui aruncus vocatur.Hoc si quis apprehensam è grege vnam tradat, cæteræ stupentes spectant. Sensu illæ sunt audiendi acerrimo præditæ, & auribus & naribus respirare dicuntur,aluntur herbis & arborum ram osculis,quos ore possunt attingere in montibus & cõuallibus,ita vt pascentes loca crebrò permutẽt:summáque tantùm contingãt,sese duos in pedes erigentes,si propter altitudinem ore sublato contingere non possint. Idque facere possunt propter celeritatẽ,qua donatæ à natura,nihil mirum locis mõtanis,& excussis gaudeant.Quamobrẽ magister pecoris huiusce acer, durus, strenuus laboris ; patientis-

ſimus,alacer atque audax eſſe debet. Qui per rupes, per ſolitudines facile vadat, non vt alterius generis Paſtores ſequatur, ſed plerunque antecedat gregem, atque capellæ dum dameta paſcunt, capris cedunt, quæ cedit cohibere debet,ne procurrat, ſed placide, lente pabuletur. Vt largi ſit vberis & non ſtrigoſiſſimi corporis.

Cuniculi.

CVniculi dicti ſunt,quod ſub terra cuniculos facere ſoleant,vbi lateant in agris.Illi enim natura timidi quærunt antra in collibus terreis,& ſolertia ſibi à natura data adæquant puluere, ne deprehendantur. Atque in ſpecus inferunt & intrudunt ſeſe, quos multos foderunt receptacula commorandi, intra quæ deliteſcunt totum diem,neque egrediuntur vnquam niſi mane aut veſperi, cùm tutos ſe putant, & ab hominum inſidiis liberos. Quid ſi hominem vident, vel ſtrepitum audierunt minimum? continuò ſeſe referunt in receptacula ſua, vnde non extrahuntur niſi venandi cupiditate homines viuerram immittant, quæ ex latebris ſuis eos exire cogat in apertum locum, & in retia compellat. Paruo ſunt corpore, multóque leporibus minores, cauda etiam breuiore, exiliore capite, & minima carne prædito, ſed candidiore corporis colore ſpeciem habent venuſtiorem, & iucũdiorem, quàm reliquorum leporum multitudo. Quamuis non candidos ſolùm, ſed atros, fuſcos, ſuffauos,rubros, & aliis coloribus inſignitos aſpicies, & rurſus vel totos colore vno præditos vel vario diſtinctos, ſed inter alias cauſas placendi magis hominibus hanc exiguitatis vnam non exiguam

puta.

puta. Parua nescio quomodo longioribus iucundiora sunt & gratiora generi mortalium vt pueri magis grati sunt, & iucundi, quàm adolescentes, quamuis habeant speciem & formam elegantem & valdè expectatam.

Echinus.

ECHinus terreste animal est cuniculi magnitudine, sed specie porcina, aculeis vallatus ore, pedibus, ac parte inferiore rara & minimè perniciosa, lanugine opertus: Qui aculeis erectis & acriter pungentibus ab iniuriis & malis illatis seipsum tuetur. Nam cum serpentibus & herinaceis mutuo odio flagrat. Qui si fortasse in latibulis occurrãt Echinus orbem se contrahit, vt præter spinas nihil emineat, quas erigit & attollit horrendum in modum: irruens verò in eum serpens, & spiris implicans frustra mordet & premit, nam malo suo grauissimo, quo arctius circumuoluta premere perstat, eò magis ipsa sibi aculeos imprimit, & infigit, vulnera faciens & sanguinem exprimens plurimum. Quibus cum afflicta, non remittat tamen, quoad moriatur mortem sibi asciscens, dum in aduersariis necem incumbit, sæpe ambo eo conflictu pereunt. Aliquando Echinus euadens serpentis immortui corpus aut carnes aculeis infixas gestat.

Elephantus.

ELephantis magnitudo, & tota species stupenda quidem est, plurimos autẽ & maximos India fert robore & magnitudine præstantes. Quibus si natura opitulaia fuit, vt ad necem arcendam in ea corporis

mole,tantáque vastitate multum opis & auxilij tulerit. Elephas totus niger est, glabra cute sine pilis, obscurum est, duro admodum dorso tergus, venter mollis, setarum nullum tegumentum, nullum in cauda præsidium ad abigendas muscas, sed concellata cutis: sed inuitatur id genus animalium odore. Cùm ergo aperti cancelli vim & multitudinem illarum receperunt, conclusi, compresśique enecant & conficiunt examen molestissimum & infestissimum proceritati, vastitatique Elephantis horrendæ. Hoc enim datum est illis pro cauda, pro iuba, pro villo: sed inter alia dentes ab vtraque parte quatuor habet Elephas, quibus conficit cibum, & in farinæ speciem molit. Duo prætereà prominent grandes, quos mares grandiores, reflexósque habent, fœminæ rectos, atque pronos. Atque cùm tam vastum & procerum sit animal, linguam tamen habet exiguam, in ore latentem adeò, vt vix oculis videri possit, sed talem tantámque narem nactus est, vt ea manus vice vtatur. Quippe qui nonnisi ad os illam admouens, & bibat, & edat, suóque rectori eam erigit, atque offert: qua arbores maximas prosternit. Quoties autem immersus per aquam ingreditur, ea edita in sublime, reflataque respirat. Promuscidem habet pendentem, angustam, & longam, ad terram accedentes, intus concauam, suillíque labri speciem præbentem, quam ita rebus apprehendendis accõmodat, vt ne minima quidem numismata eum fugiant. Qua sublata proboscide terrificus videtur, barrire quasi volens, aut barriens, si sibi opus est. Hæc præcipuè, cùm ad alia donata sit pro muscis, & ad cibos capiendos, & ad alia opera stupenda tum ad bellum gerendum & ad pugnam acerrimà contentione committendam.

Quid

Quid magis ſtupendum, quàm Elephantem promuſcide proſternere arbores, & ramum arboris, quem viri quatuor & viginti fune trahentes ad terram flectere non poſſent, ſemel, iterum ac tertiò motum ab Elephanto tractúmque fuiſſe, dalmas celſiores fronte proſternit, vt iacentium fructus capiat. Quanto autem cum ſtridore, quàm horribili pugnas Elephantes ineunt, teſtes ſunt exercitus illorum horrifico barritu ſæpe in fugam coniecti, ſæpe perturbati, & ad internecionem deleti: ſed cæteras corporis partes accipite. Crura priora multò poſterioribus longiora, pedes ipſos maiores etiam, rotundos, equinorum ſimiles, digitos leuiter diſcretos inuenietis. Qua de cauſa ad natandum parum habiles ſunt; cùm ad fluuios, ad aquam accedunt, aquam turbidam bibunt & ſordidam, neque claram oculis intueri poſſunt, non ad bibendum adduci. Quamobrem illam pedibus perturbare ſolent, vt bibant, faciem enim ſuam, & molem corporis vaſtiſſimam oculis cernentes in aquis exhorrent mirandum in modum. In qua illud eſt mirabile tanta odorum & vnguentorum ſuauitate permulceri, vt flores offerantur eis, & in prata ad flores legendos agantur, qui odoratu flores internoſcentes colligunt, collectos in calathum inferunt, quem eorum rector ſuſtinet. Quem poſtquam floribus compleuerunt lauatione ſtatim tanquam homines lauti delectantur, abluti autem quaſillum quem floribus plenum reliquerunt, expetunt in eum locum, vnde diſceſſerunt, redeuntes. Quod ſi non afferatur ſtatim, barritum edunt, neque prius ſumunt, quàm flores collectos videant,

quos

quos de quasillo, tollentes illis sui præcepti labra exornant. Quam odorum suauitem cibo comparantes, stabulum vbi diuersantur, qui indulgere volunt, herbis ac floribus sternunt. Inter cætera tamen à natura Elephanti donata, tam acerrimis sensibus est, & odoratu maximo valent, vt antegredientes subsequentésque cùm herbam odorati fuerint humanis calcatam vestigiis, eam primus euellit, & ei, qui à tergo proximus est, olfaciendam tradit, is rursus alteri, qui post eum stat, ac deinceps per omnium quasi manus contrectatur, donec ad illum, qui extremum agmen ducit, peruētura fuerit. Is simul ac olfecerit, barritum vastum edens, quasi signū fugiendi dat. Fugere statim omnes in valles imas, aut in loca concaua, & palustria, vel si minus id concedatur in nemora lucósque remotissimos, ab eo loco iter auertere, prorsúsque se amouere ab eo loco, quacunque frequentes homines iter facere solent. Quod ab hominibus tanquam ab animalibus sibi infestissimis timeant. Consulere denique hac fuga & omni itinerum declinatione ab insidiis à periculis imminentibus vitam incolumitatémque seruare pergunt. Atque cùm hac corporis horrenda specie sint, sunt tamen mites & mansueti, vt ad hominis rationem propius accedant. Quippe qui si vagabundum hominem, & errantem per desertam solitudinem viderint, ad notum & directum iter deductum. Si verò confertis pecoribus occurrerint imbecilliora manu dimouent, ne quod animal obterant imprudentes, & ad progrediendum planum & expeditum iter relinquunt. Neque verò hominibus nisi lacessiti nocent vnquam. Atque summum pœnarum illud est, vt ad teli iactum promuscide sublimem iaculentur. Hac natura,

tura, hac virtute præditum est, tantum támque horrendum animal, vt ab illo mansuetudinem, & misericordiam, qui natura sumus inexorabiles, & implacabiles, accipiamus.

Equus.

CVm in equo quatuor expectanda sint, color, formamentum, & pulchritudo. Hi colores præcipui sunt, bladius, aureus, albineus, rufus, murteus, ceruinus, gilbus, scutulatus, albus, niger, pressus, sed varius, nescio quam habeat speciem & elegantiam præstantem multiplici splendore suo, præsertim cùm equi maculam preferant albam in fronte. Qui sic excellunt tãta sunt pulchritudine, & venustate præditi, vt equestre nullum Calamidis signum spectabilius esse videatur. Fortissimus autem illorum laudabitur magnopere, qui à teneris didicit, laborem perferre, altiùs ingrediens, & reponens crura mollissimè, primus viam inire, reliquis præire, fluuios traiicere tumentes & incitatos, & ignoto ponti cõmittere seipsum audet, nollos strepitus, nullos fragores exhorret. Ea autem est compositione oris, & conformatione corporis, vt ardua ceruice, arguto capite, breui albo, obeso tergo luxuriante thoris, animoso pectore, honestis spadicibus, glaucísque. Si verò datum fuerit signum committendi prælij, & procul armorum horror ingruere visus fuerit, & campi latè armatorum millibus occupati buccinæ clangore personuerint stare loco nesciat, & in arma, in prælia furens præcepsque feratur, micet auribus, & tremat totis artubus, & compressum conclusúmque intus ignem naribus efflet, multiplici hinnitu, horrendóque fremitu complens omnia densis admodum iubis, iactatis ac dextris in armis recumben

bentibus,duplici ſpina,quæ per lumbos agatur ducatúrque,fodiat ictu terram,quacunque tranſierit,vehementi,vbicunque fuerit,ſolido cornu ſemper vngula perſonanti.

Deſcriptio pulli.

CVm natus eſt pullus confeſtim licet indolem æſtimare qualis ille futurus ſit equus, è pullo coniectare poſſumus. Cuius bona ſigna ſunt,ſi cum gregalibus in pabulo contendat, in curſu, aliáque quacumque re,quo præſtantior ſit,excellat. Si flumen prius traiiciat audacter,gregem præeat imprimis, nec reſpectet alios. Si hilaris,ſi intrepidus,ſi denique aſpectu,neque nouæ rei auditu terreatur. Si alacritate laſciuiáque cum æqualibus certet, victor euadat. Si foſſas pontémque non horreat, quæ cùm honeſti ſint animi documenta, mores quales ſpectabuntur in pullo? Qui ſunt mites & concitati. Quippe qui ad obſequendũ reperiuntur habiles, & ad laborum certamina patientiſsimi, vt qui ex ſumma quiete facile concitantur, vel ex incitata feſtinatione non facile teneri poſſunt. Qua verò forma,quàm præſtanti, quàm ſpectata? exiguo capite,nigris oculis,naribus apertis, & ignem ſpirantibus, auribus arrectis, & breuibus, ceruice molli, latáque nec longa, iuba denſa in dextram partem ceruicis iactata, lato pectore, pleno, & muſculorum thoris numeroſo, ſubſtrictóque, ſpina duplici non prominenti, latis lumbis, & ſubſidentibus,clunibus rotundis,feminibus toroſis ac numeroſis,cruribus æqualibus, atque altis rectiſque genibus rotundis, vngulis duris, & altis, & concauis, cauda longa & ſetoſa,criſpáque,toto denique corpore venis ita diffuſis, & apparentibus, vt quæque qua in parte

corporis

corporis fuerint, ſine difficultate videatur: ſic denique corpus vniuerſum compoſitum, ſic ex omni parte ad ſpeciem & vſum conformatum erit, vt ſit grande, ſublime, rectum ad aſpectum, agile, & ex longo, quantum forma promittit, rotundum.

Deſcriptio mali equi.

OMitte equum, quem tibi deſcribam, ac noli, quæſo, emere, ni vis ab omnibus iure optimo reprehendi, & nulli aut exiguo tibi vſui videri. Quis enim malè pecunias impenſas non dicet, in equo, cui vitio dari videas ea, quæ ſequuntur. Cuius caput graue, & carnoſum fuerit, aures magnæ, nares anguſtæ, oculi caui, ceruix oblonga, iuba parum piloſa, pectus anguſtum, & latera, ac parum carnis habentia, lumbi acuti, coxæ aſperæ, crura duriora, & tarda ad motum, genua ægrè flexilia, parum mollia, & quem greſſum equi difficilem & periculoſum præſtant, vt & magis laſſetur, & ſæpius offendat, ac non rarò (quod vulgò dicitur) cęſpitet, femora parum ſolida, tibię varicoſæ, cynepodes craſſi, tenues vngues, & vngulæ plenè carnoſæ. Paſſim deterretur, rerum non modò nouarum, ſed frequenti aſpectu viſarum, inanes vmbras, & quamcunque aſpiciens, conſiſtere, retrocedere, à via diſcedere cernitur. Mouere ſe loco non vult, calcitrat poſtremò, & in itinere, non multum ſpatij, vel paucas progreſſus leucas laſſus ac feſſus in puluerulento præſertim loco iacere auet. Cum verò ad oppidulum aliquod, quod eſt in itinere, accedit, nunquam medium callem præteruehet equitem, ſed ad parietes adhærebit, nolens longiùs progredi, inde calcaribus admotis, & ſtimulis inflixis, & multis fuſtibus vix euelletur, & perſequi cogetur iter legitimum:

mum: ſic hinnire,ſic fremere incipit affectans diuerſoria, & ædes quaſcunque apertas, in quas niſi de induſtria,& vi adhibita contentionéque multa ſeipſum equitémque intuliſſet,atque planè intruſiſſet. Sic opus eſt famulum habenas ſumere in manus, & inſidentem illia perfodere, ſtimulare,agitare, quoad oppidum tranſierit,neque domum vllam videat,vt actus habenis, & coactus calcaribus longiùs progrediatur. Cùm autem ſternendus eſt,opus eſt vicinos conuocare,qui adiuuent domeſticos(neque enim illi ſufficere poſſunt)vnus caput,duo à dextra, & à ſiniſtra collum, reliqui corpus,& quidem vinculis aſtrictis pedibus,& fune ad annullum ferreum alligato, difficili negotio, magno labore in ſcapulas ſella iniiciatur,& poſt multam adhibitam contentionem, feſſus iam & fuſtibus valdè mulctatus eam accipit.Quid dicam de fręno,vt amouet caput, vt retorquet os, vt multorum opera neceſſaria eſt,vt collum, vt aures,vt caput famuli teneant,vt vnus lupatum per vim maximam inferat,& intrudat.Et cùm manticas in clunes imponi ſentit,antequam ad ſellam funiculis conſtringendam accedas, & quæcumque alia imponenda, vt loculos coriaceos ab armis vel à tergo pendentes ferre nequit, calcaribus mille deiicere ac deturbare conatur.Quod minori vitio verteretur,niſi equitem excutiens,malè ſępius afficeret.Nulli equidem,non fræno,non ſellæ, non oneri ſe facilem præbet: denique dominus vendidiſſet libentiſſimè, ſi inueniſſet, qui beſtiam tam indomitam,tot vitiis laborantem emere voluiſſet, & multò quidem vilius, quàm ipſe emiſſet. Nam ſatius eſt equo carere tam indomito, & pedibus iter faceret, quàm difficilem, tardum, durum, & intolerandum equum habere.

Eques.

Eques.

VIde equitem in equo ferè indomito insidentem, mira venustate, recto corpore, & excelso & cruribus compositis ad equestrem speciem & elegãtiam, cum habenis in manu ad exercendũ, defatigãdúmque equum, quem multo cursu, sursum deorsúmque facto equum defatigare vides & officium facere tanta peritia equitandíque scientia, vt laudent omnes, omnes mirentur, veniant spectatum, & sese equites effundant artis istiusmodi cognoscẽdæ cupidissimi. Quem exultantem & moderatius excurrentem continere, quemadmodum solet & coercere, vt habenas, cùm opus est, adducit, vt remittit? vt versat in omnem partem? vt inctat ad cursum, vt reuocat, & parere lupato cogit? planè videtur ab incunabulis, ad rerum equestrium scientiam institutus. Sed inter alia illa scientia fræno sustinendi equi, in præcipiti etiam & lubrico loco, quãto clarior est, cùm refractarium lupatis adeò refregit? quàm admiranda illa in equo tractando & in exercendo virtus, expectata laus, qui indomitum & effrænatum equum in exiguum sæpe gyrum compulit? sed quid non ageret, qui præter equestrem scientiam, præter vsum & exercitationem, ad hunc gyrum agendum atque conficientem orbem, brachiorum, & manus incredibili robore fuit præditus.

Catus siue felis.

CAtus animal est velox, & scandendo, reptando saliendóque miræ agilitatis, valdè mordax, diuersa murium genera, & aues quoque venatur, & ob eam causam naturæ beneficio in tenebris cernit. Vescitur eisdem, quibus canes, cibis, pisces præci-

puè appetit,in cibum, & in ventris ingluuiem effusus intemperanter. Cuius rei causa non rarò pericula subit maxima. Fornaces & calida loca diligit, vnde pilos sæpe adurit. Si gelidam aquam proieceris in illum, vel pauculis guttis resperseris, quasi æstro percitus, & furiis agitatus fugit celeriter in eũ vsque locum, vbi cõsistens, excutit sese, & abstergere conatur lingua lambendo. Purè nimis & molliter cubare gaudet, quare in puluinulis, in lectis mollissimè stratis, in tenuissimis mollissimisque vestibus cubantem aspicies. Vnde abactus eò redit simul atque despexeris, vt fustibus & flagellis necesse sit deterrere, ne malo affectus reuertatur. Domo sua relicta vagatur, & domus & tecta vicinorum peruagans penũ quærit, & loca, vbi si explere consueuit, & aliquid prædæ nancisci. Vbi sæpe miser facilè capitur, aut iterum, qua domos ingreditur, per fenestras, per loca, in foueam, in laqueos cõparatos incidens. Mures captat & venatur solertia maxima obseruans, & expectans inuadendi tempus, & dentibus arripiens, ex ore pendentes trahere solet ad aliquod tempus. Quos aliquando ex ore deiecit, vel leniter humi statuit, & obseruans, si mus se commouere audeat. Quem spatium aliquod currere permittit, accurrens & capiens iterum & magis premens, quasi volentem se ex ore suo ac dentibus liberare: & vlciscitur audaciam, puncto temporis deuorans ac deglutiens, & alio deinde se proripiens prædæ maioris faciundæ causa. Denique, vt alia omittam, rixari solent duo sæpe feles, & tanta rabie feruntur incitati, dentes & vngues in omnes corporis partes maximè in collum iniicientes, vt rictum diducant, exerant aliquando linguam, dentes ostendant, ogganniant, & cæco

fure n

furentíque impetu inuadant se ipsos, & complexi accerrimè constringant sese in mutuam, quasi necem contendentes, sui plerunque inscientes adeò, vt se sustinere nequeant, sed detectis in perystilium horrifico strepitu ac fragore dent præcipites sese. Fugere statim ambo,& diuersi & quasi agitati, in tenebras,& in locum abditum recipere sese: ridere præsentes, cachinnari, clamoribus insectari, & sæpe lapidibus appetere donec è conspectu amissi minimè comparent.

Leo.

LEonem ferarum omnium, & belluarum immanissimarum Regem esse magno sunt argumento caput, pectus, genua, incessus, saltus, celeritas, cursus, visus, iuba, os, cathaphractum, latera firma, nerui solidi, vngues magni. Ille capite firmissimo est, facie magis quadrata, quàm ossea. Quam speciem habet frons, in medio magis caua eminentibus decorata superciliis, qui oculos habet charopos, concauos, non admodum rotundos, magnitudine mediocri, aspectu horribili. Oculi tamen prægrandibus vestiti superciliis, & pilis quasi horrentibus timorem incutiunt. Rictus oris amplus, & in tantam amplitudinem labra tenuia, ita vt partes superiores inferioribus superiniectæ sint. Bone Deus, quos dentes habet? teretes & acutos, quam ceruicem rigentem, & ex vno osse constantem, nullis vertebris cohærentem? Quamobrem nullis eam articulatis ossibus, nullis spondilis coniunctam flectere nequit, nullam in partem retorquere: sed quæ

ſpiritus magnitudo? quæ celſitas animi in Leone videtur ineſſe, cùm colla armóſque veſtiunt iubæ? quàm ſumma vis & robur in pectore? iis coſtis, eo dorſo valdè firmo munitum eſt, vt ictus omnes, & plagam omnem illatam perferre poſſit. Cùm verò crura multum roboris ac neruorũ habeãt, tũ pedes ad incedendum,& ſiſtendum ſtabiles: ſed priores quinis diſtinguũtur digitis, poſteriores quaternis, atque vnguibus armatos rapaciſſimis, & ad diſcerpendos hoſtes,& carnificinam exercendam aptiſſimos. Incedit autem tardis &paſsibus multum diſtantibus,humeris ad ſingulos paſſus commotis, ad militum noſtrorum ſimilitudinem: qui in vrbana luſtratione, numeris quaſi in inceſſu ſeruatis haſtati progrediuntur ad oſtẽtationem, iactationémque ſuperbiſsimam. Atque vngues retrahunt, ne hebetes, & obtuſi reddantur, quaſi in vaginam incluſos. Quæ ſi ſpeciem habẽt maximam, ſi iactationem & inſolentiam ferè intolerandam, quid illud in capite; præcelſum diadema, quaſi regiæ dominationis præcellentiſsimum inſigne? Quid cauda illa tracta modò, raptatáque modò in vnum & in alterum latus iactata cum longitudine ſua, tum quaſſu non pauco, eiúſque frequenti verbere ſe ſtimulans & inflammans ad pugnam,cùm erigit iubas cum rugito horrendo tonant loca terrarum deſerta. Quid præ ſe fert?& oſtentat,atque id temporis curſus propoſiti, & inceſſus vſitati immemor curſu citato fertur, rapido ac præcipiti,ſui ipſius quaſi inſcius & impotens, vt ſe ipſum retinere nequeat, quo vult, rem tranſacturus, & exerciturus carnificinam, accelerans & aduolans.

Vora

Veracitas Leonis.

FErocissimus quidem est in edendo, nisi pastus & satiatus, nunquam quiescens, semper crudelissimus & immanissimus, cibum vt quærat numquam segnis. Quærit anxius ac solicitus, donec prædam faciat, cùm cadauera non degustet, & crudis carnibus satietur, quòd viuum comprehẽderit, illius vnguibus rapacissimis apprehendens, & discerpens, dentibus serratis, fame intoleranda, crudum & sæpe solidum deglutit, ad ventris voraginem imam detrudens. Quòd si quid reliqui fecerit, ad illud non reuertitur. Nec deuorandi finem facit, quoad ritu reliquorum syluestrium animalium suam insatiabilem auiditatẽ, & famem expleat, intemperantia tanta, tanta incontinentia vescendi, vt in carnes sese effundens, plurima deuoret solida, nihil dissecans. Quem postea, quoad concoctæ carnes illæ fuerint, biduò, triduóque abstinere videas ad tantam iam expletum satietatem, & interim iacere, cubando fouere seipsum. In tanta autem multitudine carnium, quas deuorare potest, non autem decoquere, vt simiæ, vt alia animalia vomitionibus se purgans Leo insertis in ora vnguibus, & in fauces adactis, quæ aluus capere non potest, extrahit, & euomit frusta esculenta, halitum redolentia teterrimum, fœtido illo suo ore, saliua iam & humore corrupto.

Alia descriptio Leonis.

DOno ac munere diuino datum est, Leo sic incedat, vt vestigia reddat prorsus incerta venatoribus, neque latibuli vestigium ex impressis pe-

dum vestigiis consequatur. Cùm enim ingreditur, non recta iter facit, nec simplex ponit vestigium, sed varium imprimit & multiplex. Modò enim progreditur, modò regreditur, tum rursus procedit, idémque vicissim retrò commeat, modò quasi sursum versus, modò permixtum facit vestigium, deinde partim progreditur viam, partim obliterat, vt ne venatores eius vestigiis insistentes lustrum vbi cum suis catulis habitat, inuenire possint. Atque hæc vestigia, quod admiratione dignum est, variè inuoluta obliterat, & incerta reddit, cùm eundo, progrediendóque obliquè, tum causa confundendo, ne catuli furto substrahi possint, inuolutis semper vestigiis incedit, tanquam vagina conditis, intus vnguibus, ne attritis acies retundatur, ac se, & catulos tueri nequeat: ac ne vestigantibus occasio detur magis aperta venatoribus, qui catulos auferre volunt multitudine canum circumuallati, sed latratu multo, multo impetu appetitus, ictibus horrificis telorum, & omnis generis armorum sauciatus quemadmodum illos defendit inter tantam vim & armorum, & hostium multitudinem oculis in terram defixis. Nec ille venabulorum fulgorem, nec horrorē pertimescit, & impresso semper vtroque vestigio pro catulis acerrimè pugnantem videre quantam admirationem affert. Præclarè contemnit factam saxorum lapidationem, & crebram missionem telorum. Neque infinitis vulneribus, inuicto animi robore, & incredibili magnitudine omittit eos tueri ac defendere, priusquam hac contentione, susceptáque catulorum defensione extremum spiritum exhalans, occumbat. Neque enim sanè sua tantopere morte mouetur, quam ne ab antro sui catuli abripiantur. Quos si rediens aliquando leæna vidit subtractos,

tractos, quemadmodum se afflictat? miserabili voce non aliter exclamare solet ploraréque, quàm eiulare solent mulieres, cum patria armis vastatur, diripiuntur ædes, cædes fiunt indignissimæ, & crudelitate in omnium funeribus exultante deterrima, ignis ardore deflagrat.

Descriptio Leporum.

OMnes corporis partes in Lepore mirificè ad celeritatem compositæ sunt: si quidem ea, quæ insunt, cernuntur in corpore. Caput agile est, breue, rotundum, pronum, & acutum terminatur, aures sublimiores, collem angustum, molle oblongum, scapulæ rectæ, non arctæ, sed laxæ solutæque ad modum faciliorem, crura leuia ac solida, exiguo interuallo distincta, posteriora magis distant, & deuaricantur, pectus non graue, nec carne multa obductum, costæ leues, aluus carnosa, ilia tenera, fœmina longa, & solida, pedes anteriores summè flexiles, longi molles aliquantulum, posteriores solidi, duriusculi, angusti, recti, lati nulliúsque vtrique non contemptores asperitatis, posteriora crura prioribus multò longiora, parúmque procurua breuibus villis leuibus notati. Quæ compositio, conformatióque totius corporis quantam vim habeat ad agilitatem summam nemo ignorat. Atque cùm cauda ad currendum non multum emolumenti habere videatur, ne illa possit cursum retardare celerem, auribus maximè ducitur in cursu. Quia verò timidus est admodum terram proximè aratri vomere perstrictam quærit, ibíque nonnumquam stratus, nulla alia re abditus, venatores canésque ipsos prætereuntes sagaciter propè

omnia perquirentes, coloris tantùm beneficio, quia dorsum pullum est, latet. Cùm verò lepores alij mõtani, alij campestres, alij palustres sint, velocissimi sunt primi, proximi verò minus, tardissimi sanè postremi, qui loca omnia pererrant in cursu molesti sunt. Sciunt enim compendia viarum, currunt per aduersa vel plana maximè, per diuersa variè, per decliuia minimè. Nam faciliùs capientur, cùm per decliuia ferantur propter pedum posteriorum altitudinem præcipites in caput acti. In accliuibus verò pedum inæqualitas facit, vt corpus æqualiter feratur, cùm quantum locus humiliter subsidit, tantum ipse altitudine crurum erigatur, vt quasi in plano currere videatur: aut quod ad leporem sanè locus videri planus possit. Sed vbi lepus cubat? In arbustis occultioribus, in dēsis fruticetis, in foraminibus terrę profundis? quem vagire audias, & quod alij dixerunt, acutã vocem edere, quiescere scias interdiu, noctu vagari, & nunquam nisi nocte ad pastum progredi, atque in patibula vsque longinqua, natura duce, vt se exerceat, & pedum celeritatem armet. Atque cùm hæc sint in lepore, ille natura timidus est, pauidus & fugitiuus, & admodum debilis & imbecillis: qui non prius cubile solet adire, quàm modò ingrediens, modù egrediens sua confuderit, conturbaueritque vestigia, vt ea struentibus insidias, parantibúsque laqueos non occulet ad fallendos homines naturali sagacitate præditus. Neque lepus duntaxat venatorum, sed vulpium insidias cauet, quorum incursiones perhorrescit, vt extimescit auium impetus, & exhorret coruorum & aquilarum voces: quibus cum auibus nullum inire fœdus, nullam pacem facere dictus est vnquam, sed se intrudit in dumeta, in alia fruteta,

in cespites, aut cum angustiis vrgetur, in quoduis aliud latibulum iniicit sese:sed vt alia omittamus animalia, videte leporem fugientem vulpeculam, vulpeculam insectantem leporem. Postquam vulpes in leporis vestigium incidit, ex eo sensum percipit, animam continens, compriménsque spiritum sensim, & pedetentim vsque eò vestigiis leporis insistit, quoad in cubili deprehendens, tanquam ex insidiis securum & inopinantem aggreditur:sed lepus non soluto, nec remisso animo somnum capiens, sed sollicito ac suspenso, simul atque vulpem aduentantem sensit, de cubili exilit, properat, ac fugæ se mandat, cursum ad summam celeritatem faciens vllius vestigiis insistens currere non desistit. Lepus vbi longam viam confecit, qui iam longinquo interuallo à vulpe distet, in dumeta, ac fruteta densiora abdens sese ex longo cursu libenter ac multum quiescere cernitur, & vulpes è vestigio insequi nec concedit quidem, vt effuga multum consistat, reficiat, ac recreet sese; sed ad alterum cursum ex quiete leporem excitare poterat, statim agitare. Lepus rursus fugam capere, & quàm incitato cursu, à tergo abscessu longiore vulpem relinquere properat, iterum requietis, interualla capiens ex cursu magis defatigatus, ac vix respirare valens. Vulpes accedens frutetum, in quod ille se coniecerit, vrgere pergit multum valdéque excuterè. Leporem non consistere magis videbis, sed procurrere, & prouolare, vulpem non minùs insequi, imbecillus & infirmus lepus longiùs procurrere non potest. Itaque cedere vulpi cogitur, labori succumbere. Vulpes verò inuadere cernitur longinquitate temporis, captiosa inuestigatione currendo fessum leporem comprehendere.

Deſcriptio venandorum Leporum.

DEſcribam venationem Leporum, qui incolæ ſunt, & habitatores montium. Qui non tam veloces ſint, quàm qui in patentibus camporum æquoribus verſantur, niſi quando traiectus habeant ad radices montium in planiciem explicatos, quò ex montibus decurrant. Hos vbi venatores excitarunt, & inſequuntur, fugere ſcias, vt reliquos properare & accelerare fugam, quantum poſſunt. Cùm autem non procul abeſt, vt capiantur, campeſtris viæ breuitatem illi declinare, in altiores locos, & montes ſe conuertere in ſuas ſedes feſtinantes euadere ſtudent, id temporis, & inſperatam ſalutem aſſequi. Canibus enim & equis itinera ſunt infeſta montium & inimica. Quamobrem pedes illis obteri ac debilitari neceſſarium eſt, & eò acerbiùs vexari canes, quippe quorum pedes carnei ſunt, & minimè ad ſaxa perferenda reſiſtentes. Lepores ob pedes pillis conueſtitos diritatem & aſperitatem locorum faciliùs pati poſſunt.

Deſcriptio Leporum aliorum.

MVltò diſſimiles ſunt Lepores in crebris dumetorum frequentia locis commorantes, qui laboris inertia ſegnes non ad curſum velocitate valent ex pedum tarditate ad fugiendum laborantes: quos capi facile videas à venatoribus. Opimus enim illorum habitus,& ceſſatio torpere facit, & currendi inſuetos &ad proficiſcendum longè imbecilles. Quamobrem quàm facilis ſit eorum venandorum ratio, vel ex eo potiſſimùm cernes, cùm frutices Lepores videas,

deas,per paruulos, & minimè continenti crebritate densos permeare,densiores verò,qui transiri non possunt,transilire,vbi fruticetum aliud ex alio nexum latissimè continuatur corporis grauitate parum ad saltum valentes, sanè quàm citò laborare ac succumbere, canes verò ab eis ipsis primum aberrare,quod non eos per minutarum arbuscularum frequentiam vident.Et verò per frutices salire properant, odoris sensu illecti, deinde visos tandem aliquando insequi de contentione currendi nihil remittētes.Lepores ipsos partim ex cōtinuatione saliendi ad fugiendum remolescere,& viribus deficientes cōprehendi necesse est.

Tertia descriptio Leporum campestrium venandorum.

LEpus, quem canes & equi insectantur, si campestris fuerit,celeriore concitatioreque cursu,quàm Montanus, viam conficit, propter corporis exiguitatem & tenuitatem.Cum gracili habitu sit,ipsum celeritate præstare vero proximum est.Primum à canibus, à venatoribus excitatus exiliens saltu fertur dumeta virgultáque densiora præterlabitur, herbas quamuis altas & frequentes transilire potest, ex illis facilè explicare sese atque elabi,aurium robore ad cursum incitatus fugiens eas retorquet,eidemque ne accurrendo retardetur,tanquam stimulus concitatur. Currere igitur leporem scias,nec eundem tenere cursum, rectum atque directum. Sed huc & illuc se versare,à recto cursu deflectere, vt exterreat canes, & ad id circunuenire diuerticulum, quo vult iter conuertere, aurium alterutram intorquere, atque inflectere, & ea quasi moderatrice cursum dirigere. Neque verò improuidè vno eodémque tempore omnes sui corporis neruos contendere visus est, sed impetum insequen

insequentis obseruare, & si ad insequẽdum tardus & segnis ille sic non omnem suam celeritatem profundere. Sed canes duntaxat antegredi maturans, sese integrum seruare, & ex viribus suis gerere, non omnẽ suam currendi vrgere facultatem, ne ex incitato cursu deficiat. Penitus enim cognoscit sese cursu longè multúmque excellere, & videt impensius, non esse opus nimia celeritate cursus. Quod si pedum celeritate canis ad conficiendum interpellet, id temporis omnibus reuocatis viribus lepus quàm maximo cursu fertur. Cùm longè multúmq; canibus anteuerterit, & longo pòst se interuallo venatores, & equos reliquerit, in aliquem tumulum properat ascendere, & in posteriores pedes sese erigens tanquam ex aliqua specula tantum certamen prospicere gaudet, & vt coniicere licet, quasi rationis particeps more hominum, vt debiliores ridere venatores & canes. Ex quo tempore omnibus in rebus se superiorem videns quietem & tranquillitatem adeptus ex lassitudine gratè libentérque dormit.

Vltima descriptio.

CVm exeundem est ad venationem diluculo, inuestigatione venator priuetur, si mora fiet, & vt leporem canes inueniant, & vestigium maneat, quod singulis horis euanescit, stolam custos retiũ leuem indutus retibus diuerticula claudit fragosa, decliuia, caua, obscura, riuos, aquásq; perẽnes: hęc enim præcipua sunt leporum perfugia. At qua ratione, diuerticula, biuia, vias, vel semitas latas, & angustas præcludit? hastilia figit supina, vt cum adducãtur, contendi possint, in iis summis laqueos æquales subiicit, paritérque fulcit in medio reticulum ob longum lapidem, magnúm

gnúmque suspendit,ne rete,cùm leporem cœperit,reduoere possit. Vbi casses in opportunis locis obiecerit,circumiens cautius obseruat, leporem iam incipit agitare,insequi,cum clamore ad retia adigere.Cùm in rete inciderit,canum iram, non pulsando, sed leniendo,refrænare,venatori, clamando, dicere captum esse, aut hac illàcue leporem transcurrere. Venator qui cum neglecta tenuíque veste, & calceo venatũ exiit, manu baculum gestans., saltum adire, canes inuestigandi peritissimos, capiendíque cupidissimos dimittere, illi leporem insequi, vrgere, premere, venatori significare, toto cum caudis corpore micantes, hostiliter insultare,certatim prærerire, studiosè concurrere,repentè consistere,diuulsi rursus inuadere, postremò ad leporis cubile peruenire, & in ipsum tandem incurrere. Quid de Lepore? Lepus subito è latibulis erumpens,canum in se latratum & clamorem fugiendo conuertere, discurrere Lepus & canes, hos venator clamans animare, Io canes, Io segnis, bene ô canes,sequi nec perturbare ob oculos positus, sed ab oculis proripiens refugere, & loca vbi primùm inuenitur repetere, pro more clamare, & loqui cum retium custode. O puer, heus puer, ha puer, ehe puer, captúsne lepus? vbi custos significauerit,vel inclamauerit captum esse leporem reuocatis canibus, alium inuestigare pergit,vel incitare canes,& currentes inclamare. Euge, euge, ô canes instate, vrgete, premite, capite,deferte,date in manus, bellè canes, bellè ô canes mei,optimi, bellissimi.

Lupus.

VIde prægrandem & atrum Lupum, eúmque ferocissimum ouibus infestum, quarum canes

nes appetit in ſpeciem & ſimilitudinem canis, ore & dentibus valens, rigenti collo, humeris latis, hirſutis femoribus vlulat horrendum in modum, & toto impetu fertur illo ricto ſuo ampliore, os quàm maximè diducens, vt maiore vi mordere queat, inuadit in feras voraciſsimus & propè inſatiabilis pilos & oſſa deuorat, & multa ſolida. Qui ferox adeò & inſidioſus, audax, & doloſus, vt eorum rapax natura fert. Vbi caulas intrauit non ſolùm interficit quod ſatis eſſet ad ventrem, ſed magnam partem gregis iugulauit, ſed quomodo ouem cepit, inſidiari incipit, ouile circuire, canis ſomnum ad paſtoris deſidiam vel abſentiam explorare, caulas intrare, aut incidens in gregem ouium interficere, tranſglutire multo commanſu, & ſeſe explere ad ſacietatem vſque deinde numerum ouium ingentem iugulare, exercere carnificam maximam, & niſi ballatu multo occurriſſet interuallo longo diſiunctus Paſtor cum canibus periiſſent ferè oues omnes, quibus Paſtoris ope fugatus cędem reliquam intermittit. Sed quid miraris lupum hunc truculentum adeo, & ferum in oues natura imbecilliores, qui in bouis vitulum in oculis & ore bubulci non audentis opem ferre, audacter inuadit, & arrectis naribus trahere conatur, quamuis vitulus viſus fuerit retrahere ſeſe & permulta interim pugna, dum ille vitulum expugnare, hic reſiſtere conatur adeò pugnaciter reſiſtentem perſpiciem vitulum obnitentem non remittit, ſed ex vi retrahendi, & tergiuerſandi in ſuum dorſum recidere compellit. Qui continùo impetu facto ventrem illius lacerare, & diſtractum exedere, ac conficere pergit. Neque hoc etiam mirabere, cùm lupi natura ſint crudeles & immanes. Vt homines inſidias molliuntur, circumagi ſcias illos, in orbes

conuer

conuerti plures, deinde excurrere, donec ex vertigine currendi, & caligine eorum, aliquis lapſus eſt, quem illicò ſtratum humi, cæteri omnes impetu facto dilaniant. Sed calliditatem iſtiuſmodi fame dominante, minus admirabere, ſi videas lupum cum tauro calliditate contendere, contra quam lupus ire, & ſimul eum à fronte adoriri non audet, cornua extimeſcit, & illorum mucrones oppoſitos: pugnare tamen calliditate ſua non deſinit, & quaſi aduerſus pugnam committere paratiſſimus, minas iacere, & illius oculis crebrò ſeſe obiicere, deinde ſe retorquere, in dorſum inſilire, & celerrimè ad illius perniciem incumbere, quoad cum naturæ verſutia debilitatem ſuam compenſans tandem expugnat.

Deſcriptio Muli.

MVlus natura ſua aſinum magis quàm equum refert: quamobrem aſini vocem edit, & illius multa propria ac peculiaria habet, auriculas longas, pedes exiguos, corpus macilentum, reliqua verò habet, vt equus, nigranti tamen plerumque colore, magnus & caudatus eſt, ceruix tamen illorum, non erecta, vt equorum, etiam ſi longa ſit, ſed protecta protenſaque. Qui hordeo herbáque veſcitur. Sed maximè potu pingueſcit, atque inter bibendum, extrema duntaxat labra videas immergere. Sed cùm nati ſint ad onera perferenda, clitellas eorum dorſis muliones imponunt, quibus detractis rudere incipiunt, gaudere, indulgere volutationi, vt à laſſitudine recreantur, denique exurgentes extergere ſeſe quaſſu multo totius corporis, & ad paſtus corporis ſtatos iam ſe comparare.

Ouis

Ouis.

OVis ea debet esse laude prædita, quæ corpore amplo, multaque lana sit & molli, & villis altis & densis toto corpore maximè circum ceruicem & collum. Ventremque quoque habebit pilosum, sed & cruribus erit humilibus, cauda longa, nec colore vario distinguetur; cornibus tamen caret, quibus valet aries ad sui defensionem. Vallatus earum tenuis est, & remissus. Mitis tota est emansueta, quæ radicitus herbas carpit, & arboribus obest, plurimis plantis morsus est exitialis. Pascua tenuia & vberrima debent esse, vt lanam ferat molliorem. In pascendo ruminat, vt quæ superiorum dentium ordine careat. Illa verò pabuli vbertate saturatur, tum verò longè pascitur à fontibus, quæ lanam diminuunt & corpus incidunt. Quæ pinguis ac nitida fit ex potu, atque illa quamuis debilis sit, capris valentior fiet. Est enim algoris patiens, quæque hybernis temporibus pruinam, quam susceperit, sustinet. Quæ minus virium habet, parum præ sua imbecillitate constans, discutit corporis motu: contenta autem si à caudis glaciem excutiat. Cùm autem mitis sit, & natura sua maximè quieta & aptissima est ad hominum vitam, & ad parendum admodum facilis. Pastoribus enim obedit, & canibus obtemperat, & capras sequitur, tamen ouile genus amens, & moribus, vt dici solet, stultissimum est. Quippe quod omnium quadrupedum ineptissimum repit in desertam solitudinem sine causa, hyeme sæuiente ipsum egreditur stabulum, & obductum niue, nisi pastor compulerit, redire non vult, sed petit desistens: nisi mares à pastore ducantur, quos reliquus grex consequitur: sed oues tanto se amore

prose

proſequuntur, & caras habent viciſſim, vt afficiantur dolore maximo, ſi viderint aliquam eorum imbecillem. Atque id temporis hoc facere ſolent, vt ſoli pro ea ſe obiiciant & vmbrã eidem obtendant. Quid memorem ouium vtilitates, quas afferunt hominum generi, quæ ad cibum lac, caſeum, & carnem, & ad corpus veſtitum & pelles attulerunt. Quamobrem præmoneamus paſtores, vt prouidi ſint ac vigilantes in cuſtodiendis paſcendíſque ouibus, vt eas manſuetudine clementiáque moderentur, & in cogendis recipiendíſque ouibus acclamatione, ac baculo minentur, nec vnquam telum emittant in eas, nec ab illis longiùs recedant, nec aut recubent, aut conſidant: nam niſi procedunt ſtare debent. Grex enim quod aliud cuſtodis officium, niſi ſublimem celſiſſimámque veluti oculorum ſpeculam deſiderat, vt neque tardiores & grauidas, dum cunctantur, neque agiles & fœtas dum procurrunt, ſeparari à cæteris ſinant, ne fur aut beſtia hallucinantem paſtorem decipiat.

Tonſura.

ADeſt iam tempus tondendarum ouium ineunte Iulio vel vellendarum, quod prius factum fuit. Quod tempus expectatur, vt oues neque frigus, ſi lanam detraxeris, neque æſtum, ſi nondum detonderis, ſentiat. Sed officio fungentes huiuſmodi, vt pedibus ac manibus deuinctis inter duo crura interiiciant ouem vallantem & pronam modò, modò reſupinam, obliquam & à lateribus iacentem detondent paulatim forcipibus in vaſſa proxima illatis, abſtergendas, vt credo, ſordes inter tondendum ſuſceptas. Interim dum tondentur oues, vt gaudent illæ,

vt conticent & ſeſe cõmoueri patiuntur & in vtrumque conuerti latus, nonnunquam breui contentu ballatu, quo ſe demulceri quaſi gaudent, & gratificari videntur tonſoribus. Tonderi omnes partes gaudent, quia mole vellerum & grauitate leuantur, nudę quaſi & ſpoliatæ amictu qui ad frigoris vim depellendam à natura datus eſt vellere creſcente exurgentéque ad iuſtam denſitatem, detonſas vngi vſitato medicamine, & imbui neceſſarium eſt, & delibuto tergore triduum manere, vt oues medicamina iſtiuſmodi perbibant, neque hac indulgentia ſolũ recreantur oues, ſed ſi mare, ſi flumen proximum eſt ad littus mergendæ deducũtur, vel aqua cœleſti cum ſale paululum cocta pecudum iſtiuſmodi tonſæ & vncta mẽbra diluuntur. Hac curatione oues ſcabræ fieri non poſſunt atque lana mollior & prolixior renaſcitur. Videas conglobatam lanam, vellera glomerata, poſt tonſuram in ſua loca deferri quoad in ſaccos ampliſſimos & longiſſimos inferenda detrudendáque ſint, quibus complentur inferciuntur magni, quidem ad vſus hominum ad veſtes præcipuè conficiendas emenda.

Rhinoceros.

RHinoceros Elephanti ſimilis, longitudine par, breuior cruribus, cornu in nare habet, in quo id eſt peculiare; vt quamuis alia ſingulis animalia cornibus conſpiciantur, vt Oryx, onager, cæteris tamen à media fronte, huic vni è maribus promineat. Cuius fiducia aduerſus elephantem pugnare non metuit, cuius duo cingula tanquam draconum volumina cernere eſt à dorſo in ventrem vſque tantum animal circumeuntia, vnum iubam verſus, al-

terum

terum ad lumbum. Frons illius est ornata pilis, & leuiter ruffa dorsum flauo spectatum colore & maculis distinctum purpureis. Pellis tamen tanta firmitate munita est, vt ægre iaculo penetrari queat. Nam prædensa cernitur, ceu crustis quibusdam squamarum compacta colore & figura tectum referente testudinis, cornu autem illud quod vnicum est in hāc formam figuratam, vt rospandum sit idem modicæ reflexū breue tamen, & acutum instarensis, & adeo valēs vt quidquid impetierit, aut vētilet, aut perforet, ferrum etiam & saxa traiiciat. Quod contra Elephantum pugnaturus saxis exacuat & leniat postea congrediens eo acuminato elephanti crura toto rictu subiens, aluum petit, quam scit esse molliorem, & suis ictibus peruiam, eamque differpit sic valentissimam bestiam vincit, & fuso sanguine exanguis procumbit Elephas. Vis scire causas pugnandi? pugnat pro pastione, pro qua tuenda multi dicuntur occumbere. Atque in aluum fertur toto impetu Rhinoceros. Nam si non præoccupauerit, sed in aliam Elephantis partem aberrauerit, proboscide feritur, ac dentibus laniatur, quorum vis dirissimam illius, & saxi similem cutim & iaculo superiorem penetrat.

Simia.

SImiæ dictæ sunt, quod simæ sint & naribus depressis, vel quasi mimæ & imitatrices fœda sane facie, & deformi cernuntur. Quæ quanquam hac deformitatę fuerint, & fœlicitate prædictæ, tamen hominis faciem referunt, sed rotundam. Quæ tam prona, quam supina sui corporis parte totę pilosę sunt, & crassiore pilo vestiuntur, longéque hirtiores

in omni loco.Congruunt cum homine facie vt nares, aures, dentes tam primores quàm molares hominis more habeant, habent brachia hominum more, sed hirtiuscula, quæ vt homines pedes inflectunt,ad hæc manus,digitos,vngues hominis similes,verum omnia rudiora, efferatioráque.Adde lacertos & femora breuia, proportione cubitorum & tibiarum.Sed illa corporis pars superior est,quàm inferior more quadrupedum. Degunt plus temporis pronæ quàm erectæ caudis sunt, sed non longis. Natura autem præditæ sunt ridicula, quamobrem in diuitem ædibus ludicri ac ridiculi spectaculi gratia catenis alligatæ nutriuntur. Simia enim quéuis ludum docetur, natum ad imitationem animal. Sed vitia potius,quàm recta facta hominum imitatur, tristis fraudulenta cernitur, nunquam ita mãsueta, vt veterem omnino feritatem exuat.Rabie agitatur aliquando, facit impetus cæcos & vehementes. Sed ludendi studiosa,delectatur ludendo, cũ pueris,cum canibus,fistula canere videas, saltare, scribere,& alia agere vniuersa conãtẽ mandere instar hominũ vna manu.Nucẽ accipiens,& cortice primũ nudare cernitur,deiicere deinde,extrahere nucleũ, & in os inferens,edere sensim vtraq; mala.Cùm sit animal saltationis auidũ,saltare cupit, & numeros in saltatione seruare:si quenquã viderit induentẽ,hunc imitatur, Si lauãtẽ aspexerit lauare faciem,abstergere postea,se ablutã & quasi nitẽtẽ proponere viris, mulieribus repræsentibus spectandã. Quin fucata, cerussatáq; cernitur, vt fuco cerussáq; illita cãdorẽ,ruborémq; falsũ comparare possit, & rugas & formæ vitia occultare, quasi deformis anus,fucata tamẽ, & meretriciis culta lenociniis. Illud autem quantum risum concitat? non ridere solũ,sed cachinnari coguntur homines,cum se

ad spe

ad ſpeculum intuentem, ſuamque aſpicienté formam adeo fœdã, adeo deformé, mille geſtus agere, & quaſi placere ſibi videtur. Ad corpus verò pugandum & pediculos præſertim detrahẽdos, cùm os, cùm manus adhibet, cùm explorare partes corporis, cùm percrutari pediculos, cũ illos ex intimis quaſi corporis partibus latentes extrahere viſa eſt, ex vtraque manu digitos vſitatos ad comprimendos atterendóſque admouere, quaſi pro malo, pro morſu referat gratiã debit & dignos iudicet, qui pro malis illatis talia ſubeant, & patiantur. Denique pro ridiculo ac delectamẽto ſimiæ iſtiuſmodi maximè habentur, cùm ad hominum morem veſtiantur & ornantur ſępiſſimè, quò parum attentos, aut imperitos fallant, próque homine ſalutentur nonnunquam: aut ſi deprehenſa fuerit ſpecies ac diſſimulatio, res magis videatur ridicula & ſpectatorum cachinnis excipienda.

Sphinx.

SPhinx monſtrum Thebarum deterrimum, cuius caput eſt, & manus puellę corpus canis, alæ auis, vox hominis, vngues leonis, cauda draconis. Quàm in Phincio mõte ſedentem ænigma propoſuiſſe ciuibus fabulantur Poëtæ ſoluere neſcienté interemiſſe, cùm verò id Ædipus ſoluiſſet, ſeſe ipſam ex monte deieciſſe. Vnde ab aſtringendo dicta, vel quod cogeret trãſeuntes conſiſtere, dũ ęnigma proponeretur, vel quòd homines ſuis quæſtionibus ita conſtringerent, vt ſe expedire non poſſent: vel quia ſic omnium mentes ſuis propoſitionibus ligatas conſtrictáſque teneret.

Sus.

SVs eſt facie deformi, capite paruo, anguſta fronte, planáque, oculis cauis, profundíſque, ampli-

tudine rostri notissima terram faciliùs infodiendam. Nam mollium & radicum appetens est. Quamobrem os à natura latum est, latum anterius, in cuius medio inter nares additum nescio quid quasi acutum habens angulum, quo terram fodiat, cauétque. Atq; ex inferiore mala dentes prorumpunt exerti ad robur & auxilium, quibus armatur his in sublime spectãtibus, illis deorsum retortis collum suis, quàm crassum, & ceruix rigens corio duriore tecta procerum corpus, setísque horrentibus rigens, vngues bisulcæ, cauda nõ lõga, quàm facilè, cùm vult, intorquet, & inflectit. Appetens est luti, cœni, sordium, quibus se oblectat & volutatur auidissimè, species & adũbratio libidinosorum. Vbicunque fuerit grunniens prodit sese, & non aspectus agnoscitur. Glandibus & furfuribus infertus pinguescit in sterquiliniis rastro, rictúq; amplissimo versat, & prouoluit sordes omnes, odorũ suauitatem omnem tanquã venenũ fugit. Naribus enim crassis, interceptísque vim hebetẽ olfaciendi habet. Itaq; tetrum & intolerabilem odorẽ percipere nequit omnino. Sed istius animalis saginandi, quanta cura est mortalibus, vt à carnibus, quarũ gustatus est suauissimus, macris, pinguibus, & permixtis vescantur. Quæ cura deinde ad ignem indurandi ad escarum delicias. Nullũ conuiuiũ celebratur, in quo non apponãtur carnes suiles carnibus aliis permixtæ quibus & ius sapere, & perfici dicitur & absolui. Quid depernis integris vino decoctis æstimare licet maximis iucũditatibus, & deliciis conuiuarũ, & frigefactis postea, quibus nihil suauius, nihil iucundius, nihil cõuiuis magis appetitum, nec expectatũ: vt si tardari videant, nec inferri suo tempore efflagitent statim & importunis & magiis vociferationibus. Hinc bõleti, hinc lucanicæ,

hinc

hinc farcimina, hinc ventres falisci, hinc lumbi, hinc succidia, hinc isicium, tomaculum, sumen, omasum. Hinc costæ, quibus non parum hyeme iugulandorum suum tempore replentur inferciúnturque domestici. Quoniam autem animal voracissimum natura existit, & lanij rarum esse suem aiunt, qui non aliquo vel hepatis, vel pulmonis, vel alio vitio laboret, cùm potissimùm splene laboret, danda est aqua bibenda, qua canales repletæ sint, & sitientibus admotæ: quippe ligni succus medicabilis potus, intestinum tumorem compescit.

De Subulco.

SVbulcus vigilans, impiger, industrius suum, quas pascit rationem habere debet diligenter, suẽ præcipuè vt obseruet enitentem, includátque vt in hara fœtum edat? denotet, quot & quales sint & curet maximè, ne quis sub nutrice aliena educetur. Nam facillimè porci, si euaserint hastam, miscent sese & scrofa, cùm decubuit, æquè alieno ac sua præbet vbera. Atque officium maximè obibit, cùm vnãquanque maximè cũ suo fœtu clauserit. At si nescit internoscere, vel memoria est imbecilli præclarè succurret si diuersis notis signauerit, si numero distinxerit: quãuis id magnũ habet laborẽ ingregibus amplius præstare? Meminerit haras ita fabricari, vt limẽ earũ in tantã altitudinem exurgat, quantũ possit nutrix euadere, lactens autem supergredi non possit. Ita nec alienus irrepet, suam quisque matrem locus expectat: qui tamẽ non debet amplius octo capitũ numerum continere. Atque eæ, quibus partus submittitur cocto sunt hordeo sustinendæ, ne ad maciem summam perducantur,

& ex ea ad aliquam perniciem. Curæ etiam sit,vt frequenter suile conuerrat, & sæpius haras. Quamuis illud animal in pabulatione spurce versetur, mundum tamen admodum cubile desiderat. Illa pars maximi quoque officij præstanda, vt per porticus haræ fiant,quibus aut à partu,aut etiam prægnantes includantur.Nam præcipuè sues,cateruatim & inconditæ, cùm sint pariter inclusæ super alias aliæ cubant, & fœtus elidunt.In quo non obliuiscetur iunctas parietibus haras construere in pedum quatuor altitudinem, ne sus transilire septa queat. Nam contegi non debet, vt à superiore parte custos numerum porcorum recenseat, & si quem decumbens oppresserit, cubanti substrahat. Neque gregatim claudendæ portæ more aliarum pecudum: sed in his omnibus illud caput, vt sues omnia faciant ad buccinam, ad quam assuefactis suibus laboris magna parte porculatores leuabuntur.

Pretium & æstimatio carnis suilis.

AVrelianus porcinam carnem populo distribuit, quæ hodie quoque diuiditur.Carnem suis nondum vetuli,minutatim concisam, cum lardo thesselatim inciso,& columbis,& perdicibus & aliis,& pastillo vulgò dicto,inclusam nostri decoquunt. Porcellus verò Troianus, gulæ veteris irritamentum, totus appositus, differtus intus variis animantium generibus,quas mensas,quàm splendidas,quàm refertes honestauit? Inferebatur discus argenteus non modica crassitudine inauratus, tantus, vt porcum assum caperet, qui supinus in eo positus erat, eminenti ventre variis carnibus. Inerant simul assa, turdi, vuluæ ficedulæ plurimæ, oua super infusa, ostræa, pectines,

nes, quæ adhuc feruida ſingulis conuiuis cum orbibus diſtribuebantur. Sed cùm ſuperius, illud quoque Athenæi accipe. Porcus illatus fuit in menſam ſemel, dimidia parte diligenter aſſus, & dimidia tanquam ex aqua molliter ac tenerè elixus, mira coqui induſtria ita paratus, vt qua parte iugulatus eſſet, & quomodo variis deliciis refertus eius venter non appareret. Inerant enim turdi, & aliæ auiculæ, & ſuminum porcinorum, vuluarúmque partes. Item ventriculi Gallinacei cum vuluis, & iſicia, grana piperis, carnes minutatim conciſæ, & granis piperis conditæ. Ex ſuilibus deliciis botellus genus farciminis erat, è carne ſuilla à bollis, id eſt fructulis carnis dictus. Fiebat enim ex vitellis oui coctis, nucleis pineis conciſis, cepa, iure crudo, cum pipere, liquamine vino, ſicque fartum inteſtinum coquebatur: ſed noſtri inteſtina ſanguine farta, cerebro, etiam & lardo conciſo farciunt, & aromatibus condiunt, cepe, & alias res addentes, quæ ad ignem durata, aſſa, vel decocta in menſas inferuntur.

De animalibus generatim nonnulla.

QVamuis ſpeciatim de animalibus egerimus in hoc argumento prædicta concludentes, plura tamen adiũgam, ne quid obliti fuiſſe videamur, quod ſcribentibus & Latinè agentibus neceſſarium ſit. Quemadmodum enim laudamus Deum optimum, maximum in multitudine tanta & diuerſitate creatorum animantium? Ex quadrupedibus equidem aliud amphibium, aliud aquatile, aliud altile, aliud natatile, aliud reptile, aliud volucre videbis. Ex his ve-

rò, quæ terra procreat, ex quadrupedibus pecuarium, & armentum reperies, bestias alias ex feritate æstimatas, morsibus vnguibúsque sæuientes belluas immanes & efferas, ac planè formidolosas, quasi minimè bellas, feras verò horribiles ac truculentas, ad omnem immanitatem armatas, nimirum feras immanésque natura: sed ex mansuetis, & condocefactis iumentis, quoad hominum operas adiuuandas, aut vectando, vel arando? illud clitelarium, seu sarcinarium ad onera ferenda, sarcinas vehendas, cui quidquid oneris imponas, id feret. Quod immigrantes in domum aliquam, sarcinas componentes facere solent, & milites castra mouentes, sarcinas colligere consueuerunt, & in mulos sarcinarios imponere, aut si non habeant fasces compositos itinere toto requietis aliquot interualla capientes comportent. Aliud est iumentum plaustrarium ad currus & plaustra ducenda. In quibus, quæ comportantur, palam cernuntur omnia. Atque hunc honorem olim matronis ob munificentiam habitum accepimus, vt plaustro, seu pilento ad sacra, ludósque carpentis festo, profestóque die veherentur. Aliud est pistrinense, seu molarium, cuius opera molæ ad frumenta igni torrentur, & in pilas missa pestillis tunderentur, torrerentúrque. In his animalibus cernere præcipuè est armos & iubam in dextram sinistrámque partem iactatam, totósque armos pulcherrimè vestientem, terga pelle vestata, ad onera sustinenda, vngulas, & in aliis solidas, in aliis scissas, hoc est bisculas, aut bifidas. In aliis faculam, id est, aduncam vngulam. Vngulæ autem ortum habent à corona, chelidon autem, id est, concauum vngulæ

ad veſtigium imprimendum ſolea ferrata munitum ſuam habet opportunitatem. Lauda verò non minus eſt equorum ornamentum, ſiue ad abigendas muſcas, & ad motus declarandos, & ad ſpeciem & ornatum valdè idoneum & præſtans. Quamobrem tractantur ab hominibus & curantur, iumenta, muli, equi ſummo ſtudio ac diligentia: vt ſi ex languore aliquo ad maciem perducti ſint, aut ſudantes in opere rigeſcant, aut ſi ſub onere, pluuia, madefacti fuerint, aut coriagine, quæ bubulo pecori infeſta, laborare videantur: ſi auribus micent, oculis caligent, & girent in circuitum, tanquam ad molas: ſunt enim appioſi id temporis, ſi etiam tetano morbo laborant: tetanici enim ſunt muli, cum muſculi ſecundùm ſpinam ita rigent, vt ſeſe inflectere non poſſent. In hunc modum aliæ corporis partes afficiuntur, vt ſi pectori mentum annectatur, caput ſcapulis adhæreat. Horum animalium alia coriis tecta ſunt, alia villis veſtita, alia ſpinis hirſuta, alia pluma, alia ſquamis obducta, alia cornibus armata, alia habent effugia pennarum. Quæ omnia data ſunt à natura ad ſuorum corporum & vitæ defenſionem. Atque in cornibus quanta diuerſitas aſpicitur? cùm cornua in ramos ſparſa ceruis natura tribuerit, ſubulonibus ſimplicia, platiceroti in palmas efficta, capreis ramoſa, arietum generi in anfractum conuoluta, tauris infeſta rupicapris in dorſum adunca, & damis in aduerſum erecta & rugarum, quaſi lirarum ambitu contorta ſprepſiceroti. Inter hæc palearia boues, roſtra ſues, pro muſcis Elephantos, arunci capras, vellera oues notant & deſignant inſigniter. Nonnullis animantibus quæ-

dam

dam ſunt, quæ ad noſtram vtilitatem valent plurimum. Illæ animantes, quæ in ſuperiore mandibula dentes primores non habent pabulum ad tempus in rumen demittere ſolent, indéque rurſus ad os reuocare, vel in mediis camporum æquoribus iacentes, vel æſtatis tempore frigora captantes herbas ruminare ſolent. Vtiles ſunt hæ omnes animantes, & habent ſpeciem præclaram, in hoc duntaxat intolerabiles, quod illæ fimo ſuo, alia ſuccerda ſæpe profectò perferri non poſſunt. Vis recordari nomina communium quadrupedum & notiſſimarum. Accipite agnos, & cordos, & ſub rumos, arietes, & admiſſarios, mutilos, capros, verueces, & inueruecces ſextarios, hircos, hœdos, capras, capreas boues, equos, & admiſſarios, calcitrones refractarios, ſternaces pauidos, ceſpitatorem, ſuccuſſatorem, cernuos, ſuſpirioſos, deſultorios, ephippiatos, meritorios, helcyarios, tolutarios, equuleos, mannos, veredos, quæ omnia in equis, vt quibus equis vtantur, homines animaduertant. Equum enim vitiis omnibus detractis emere quis non velit. Admiſſarij ad ſobolem procreandam valent, calcitrones calce feriunt, & mordere ſolent, vnde mordaces dicti, refractarij ore duro ſunt, nec facile frænum accipiunt, obſiſtunt, nec coërceri poſſunt, obſtantia quælibet refringere conantes. Sternaces ſeſſorem non patiuntur, excutiunt, & in terram deiiciunt. Pauidi ad quemuis ſonum ſeu clamorem pauent, & vmbras inanes fugiunt, conſiſtere id temporis, retrocedere nolle videntur, progredi niſi calcaribus ilia vehementer fodiantur, & adhibitis ſtimulis ſanguine ſæpe expreſſo. Cæſpitatores paſſim pede aliquid percutientes, in ceſpitem, ſeu in lapidem impingentes, eo ruere & ferri videntur

videntur. Quos habenis erigere solent & sibilo, vel clamore equites sustinere, ne prolabantur, & proruant. Quod si iumentum sit, quod offendendo ceciderit, sæpe multorum ope ad extollendum, & sublevandum adiuuare opus est, vel onere leuari, ni iacere velis, & eum onere opprimi: succussatores duriore gradu procedentes sessorem concutiunt successu frequenti molestissimóque torquentes. Cernui in faciem cadunt, & nisi eques præuiderit, capite deiicietur, si stapedis pedes id temporis extractos habuerit. Suspiriosi, id est, anheli, spirandi difficultate vrgentur, & angustiis maximis. Desultoriis, sine ephippiis, ex quibus facilis desultus detur mira celeritate, quod olim vsitatum fuit equitibus exercitatis, quæ altero deuia fesso transultare possent in recentem agilitate velocitatéque mirabili, inter pugnandum etiam. His aphippiati opponuntur sellis strati ad molliorē vecturam, vel dorsualibus tegminibus & stragulis, quæ ephippia dicebantur. Meritorij quęstu locātur, strigiosi, graciles & tenues, & præ macie restricti vehendis minimè hominibus apti dorso semper eminenti prolatóque foras præ macilento corpore. Helciarij helcio ab armis pendente molas per machinulam annexas versant, & curricula per temonem trahunt, helciariorum similes, qui in naui onera funibus moliuntur, vel naues deducunt, subducúntque ad officia vicissim adhortantes, vt vno connixu pariter conspirantes admoliri totis viribus posſint, quod singuli nequeunt. Scutulati qui pedes ad stucularum similitudinem habent: tolutarij qui asturcones, & gradarij dicuntur, qui sic alterno glomeratu pedes tollunt, & cruca explicāt, vt commodam admodum sessori prębeant vectationem citra vllam succussationis molestiam tolutim semper

ſemper progredientes. Veredi velociſsimi, quibus principes vtuntur in venatione, & curſores mutatis ad celeritatem equis ad curſum celeriùs conficiendum. Sed inter hos equulei quàm lepidi ac venuſti? manni, ſeu mannuli, quàm manſueti, qui manum ſequuntur & ſe demulceri & tangi patiuntur, quos calciare laborioſum non eſt ſponte ad ferream ſoleam inducendam tollentes, & præbentes pedem. Nec de his amplius, cætera animalia boues, tauros, vitulos, & hoc genere natos ſuis in locis videre poterit eloquentiæ ſtudioſus adoleſcens.

AVES.

Accipiter.

ACcipiter auis rapax, ab accipiendo nomen tulit, quæ quondam in auſpiciis accepta, gratáque fuiſſe dicitur. Accipiter paſcitur auibus præſertim aquaticis, quæ tardiores ſunt ad volatum, & plus carnis habent ad eſcam. Elegans autem auis eſt, valido corpore, dorſi colore fuſco, vel ſubnigro, capitis fuſco dilutiore, pectore ventréque varius, oculis ſplendentibus, adunco roſtro, aſpectu hilari, pedibus craſſis, vnguibus longis, & ad prædam aptiſſimis. Atque ille nullas fruges excedens, neque conficiens, ſed carnes vorans, & ſanguinem exorbens, iiſdémque ſuos alens pullos, primum prædatur aues domeſticas, vt gallinas, anates, quas etiam deuorat. Capit etiam

corni

cornices::sed capiendi dissimilitudinẽ cernite. Capiẽs lepores sinistrum pedem terræ infigit, & dextro prædam tenet, tum quàm primum potest, oculos eruit, & interficit. Cicuratus magnas inuadit aues, audaciam sumens homine adiutore nempe gruem, anserem, ardeam, & absque negotio rapit anatem maiorem, & mergum, & fulicam. At quemadmodum capit columbas? Illæ cum inani quadam iactatione & ostentatione efferantur bicoloris suę formæ, quasi gloriolam aucupantur, & ex volatu plaudere sibi videntur variéque totũ aëra sulcare. Qua in ostentatione accipiter latronis instar speculatur, & implicatis strepitu pennis, minimè soluto volatu velociores rapit. Atque aues non in eodẽ loco capit, sed has ex terra ipsa, alias circa arbores, alias sedentes in sublimi, alias volantes in aperto. In perdices verò cùm immittatur cucullo detracto quàm celeriter aduolans currendo aduolandóque, vsque eo persequitur, quod fessas defatigatásque capit. Sed quid non faciet, qui quanuis corpore exiguo sit, adeò tamen magnanimus est: qui magis animo, quàm vnguibus armatus in aues inuadit, qui sic velocissimè volat, tanto fertur impetu, vt primos impetus habeat vehementes, & prædam faciat, quam si non fecerit, auem persequi desistit, & in arborem se recipiens aliquam tanta insidet iracundia, vt ad dominum reuerti recuset, quasi affectus pudore, quasi se inertiæ ignauiæque commendans ob amissam è manibus prædam. Quam ad rapiendum propter terram, quantum potest volitare fere semper aspicies, ne ab auibus, quibus insidiatur videri possit. Et solus absque socio volat, quod prædæ participem admittat neminem. Quem

omnes

omnes aues tanquam raptorem maximum instinctu naturæ cognouerunt. Vbi vident, aut sentiunt, garriunt, fugiunt, & quantum possunt, occultant, & à locis, in quibus nidos construunt, ab arduis, & saxosis discedunt. Vident enim illum in asperis, & altis rupibus inter vepreta, quandoque in arbore altissima, in quercu, fago, abiete, atque pinu sedem habere. Hunc verò accipitrem, qui cicurare voluerit, & ad prædam instruere, caueat ne quomodo lædat, vel minimum offendant eum. Sed cùm viderit paratum & volentem super manum, vel super virgã suauiter tangat ipsum, & eleuet, si pendet, & quantum potest consideret morem, & voluntatum eius, & nulla in re non eius voluntatem sequatur. Sunt enim accipitres iracundi, implacabiles, sui ipsius impotentes. Mœrentem accipitrem ad aucupium ne emittat, nisi videri prædę auidum, & auium appetentem, neque nimis è magno interuallo. Cùm enim auem assequi non potest, sępe iratus & cũ dolore vehementi recedens, & in arborem conferens sese non vult ad dominum redire. Atque cùm fessum non mittet, tum victorem & exultantem tam multiplici præda, ex præda sua pascet, vt sibi suã venationem profuisse sentiat & ad venandi amorem incitetur. Atque illud vellem dominus animaduertat cautionem adhibendã esse in accipitre gestando & ad canes assuefaciendo. Ille melius dextra gestatur, quàm sinistra, & facilius dextra ad volatum proiicitur, vnde leuior ac pernicior fertur ad volandum. Quid quod descendente domino tutior erit in dextra, quàm in sinistra. Ac ne in manu parum quieta cùm fuerit, volitare velit, reficiendus erit leniter ac placidè, vt cognoscere dominum familiariter & amare discat. Neque capitium dementi in accipitris faciem inspiciendum

est.

eſt. Inter equitandum geſtanti prouidendum diligenter, ne in portis & ad parietes cum lædat, & canibus aſſueſcat, & eos ſequatur, non refugiat. Quamobrem curandum eſt, vt ante oculos ſuos verſentur, & accipitrem circunſtent dum paſcantur. Cautio tamen ſumma, vt reuocatorio aſſueſcat. Quapropter donec ad aucupium volatu rectè vtatur, non ſoluendus eſt, donec etiam ad manum redire, & cibum ſuper ea capere conſueuerit. Quin ipſo reuocatorio in mediam hominum turbam proiiciendus, vt homines ſequi non fugere diſcat: neque emittatur iuxta fluuios, aut loca inuia, aut ibi illum ſequi non liceat, cùm plerumque amittatur. Sed abſoluo iam deſcriptionem accipitris, collocans accipitrem in dextram dominus placidè tractabit, cùm poppyſmoſiue ſibilo, & partes corporis demulcens indulgebit eidem plurimum, emittens ſole ter manu porrecta, cum blanditiis & adhortatione, vt animoſum reddat, & vocem eò magis intendens, quò longiùs inſequendo diſtabit. Voce enim familiari, & conſueta, auribus hauſta audacior fit, & promptior ad perſequendum. Ita vt inter volandum, aqua conficitur, extimeſcit.

Deſcriptio capiendarum perdicum.

PRæter ſuperiora, quæ de accipitre ſcripſimus, ſeparatim vellem accipitrem perdices capientem videas. Nónne vides aurora albenti exeuntem, & circunſpicientem locum, qui non omnino planus, & reſupinus ſit, ſed è riuo aliquo irrigetur, & fruteta habeat, non illa quidem continua, ſed longiuſculis interuallis diſiuncta, & qui non inæqualiter partim accliuis, partim decliuis ſit, nónne vides hunc lo-

cum deligentem accipitrem? Quippe auibus, quas accipiter insectatur, conducit, & perfugia eis suppeditat, & eidem accipitri. Continuò sursum deorsúmq; volatu & laborem auget, & audaciam minuit, & aduersus aues ignauiorem facit, ipsius denique aucupis gloriam imminuit. Non nactus igitur idoneum locum, nondum à perdicibus conspectus, humi subsidet, perdicum cantus auscultatur. Non ipsas aues audis vocem placidam edere? non has sequutum aucupem locum maximè propinquum occupare, & leniter enunciare ea, ea, ea, quarum vocum sono perdices capita inclinant deorsum, & non turbari, cùm illum qui non placidè vocat, conspexerint? Non aspicis propius accedere aucupem, & eandem vocem blandè ac leuiter repetentem, & simul obseruantem, ne paulatim dilapsæ è cubilibus perdices sibi venatoribus inquirendi negotium exhibeant? Non intueris etiam his ritè peractis ab eo, qui perdices tranquillat & cohibet, venatorem vnà cum socio canes venaticos vinctos tenentem, intelligentem perdices quiescere locum fructicosum & densum circunspicientem, qui ad latebras petendas aptus sit non vides. Illic socios venationes statuere, & ritè diligenter progredi eos iubere, & voces mittere consuetas, & desibilis vti, & virgis, quas de more venatores ferunt ramos obuios quosque ferire, item terram herbas, & si quid aliud obuium fuerit, virgis confractis lapides proiicere, aut glebas terræ, quarum sonitu continuo perdices exturbentur? Id temporis, qui accipitrem gestat, perdices euolaturas expectare pergit, & cùm vocem exturbantium audierit, oculos in accipitrem coniicere, videre an vt primum vel antequam aspexit perdices inuolare in eas accipiter aueat, vt vix eum tenere

possit

possit non soluere tamen vult : sed auertere tantum, ne videat, donec transuolarint, tum demum emittere eum properat demonstratis perdicibus, vt rectà à tergo eas persequatur. Accipiter persequitur emissus blanditiis solitis, & adhortatione: quibus plurimum animi capiens celeriter aduolat auceps eò magis vocem intendere studet, quò longiùs ille progrediatur, accipiter plus animi capere visus est, atque continuo volatu perdices defatigare, & à canibus adiutus, & inflãmatus, auceps magis clamare pergit clamore vrgere, & sibilare & lapides cũ opus est in perdice mittere, accipiter eò vsque à volatu non desistet, quoad vnã ex his fessam defatigatámq; cepit festinare videas aucupẽ, & ad eũ progredi, & placidè accedere, & blãda voce & consueta vti oi, oi, oi, & ore sibilantem assidere, manu altera contos apprehendere, altera caudam complanare, demulcere, & prædam pro arbitrio gustandam offerre, eáque vt incitatior fiat ad reliquam venationem satiare libentem gaudentémque permittere. Sed vide, quæ adnectuntur pedibus tintinnabula, cum orbiculis argenteis indice circunscriptis, vt si amissus fuerit & repertus ad dominum referatur: sæpe enim vagari longissimè & sublimis altiùs ferri solet.

Acanthis, Ispinus, siue ligurinus.

QVamuis Achantis colore viridi, sed obscuro non splendido sit, vertex tamen nigro colore probatur, & alarum pennæ, eodem colore præditæ sunt, sed quæ viridi insignitæ distinguuntur. Quæ cum carduelli communia quædam habet pectore luteo, rostro longiusculo, tenui & acuto, duas

habens maculas, nigram alteram in fronte, alteram sub mẽto, ad carduelis suauitatem accedens, cantillat non insuauiter. Hæc capitur non passim, sed in montibus præcipuè, iisque nemorosis, in quibus per ætatem nidificare ac degere solet, gregatim volat, obstrepere & clamosa.

Alauda, siue Galerita.

ALauda quam alio nomine Galeritam dicimus, à crista, quam gerit in capite perdici similis, rostro & pedibus, secundùm quosdam rubeis, colore fusco, neque plumis despicienda. Hæc in segetibus, in agris, non in syluis habitat, frumento & seminibus cereatibus victitat. Quamobrem in viis passim obuia viatoribus obuersatur, in arbore numquam consistit, sed humi, & huc, & illuc circunspectat subsistens. Non multùm euolat, & cùm euolare conatur, statim procumbit, ingenio est ad cantum docili: quamobrem suauissimè cantillat caueis inclusa. Nam mira alacritate pennis exertis in aëre vocis modulatione sereno tempore & aperto, maximéque patenti cœlo plaudit tum gestu alarum, iis expansis tum voce. Nam pluuio nebulosóque cœlo vix aut nnuquam canit, ac neque humi sed inter ascendendum ascendit paulatim; subito verò, & instar lapidis descendens cantillat. Atque masculus in hoc genere musicæ valdè laudabilis est, ob multam & suauem modulationem. Qui æstatem primus inter aues prænunciat, & cantu suo diem antelucano prædicit, pluuias & tempestates exhorret: cantat ascendendo per circuitum volans, & cùm descendit primò quidem paulatim id facit, & tandem alas contrahens in modum lapidis subitò

deci

decidit, quo tempore cantus edit. Auis verò hæc cicurata inter cantillandum alas mouet, hoc veluti gestu ad liberum aërem redire deposcens, quod si diu capta inclusaque teneatur aspectu priuari dicitur oculorum.

Calandris.

CAlandris auis est parua, similis ferè alaudæ, colore fusca, plumis despecta, sed vocis modulatione audientes mirificè delectat, & cunctarum voces auium imitatur, & mirificè delectat, & cunctarum voces auium imitatur, & mirificè exprimit. Quinetiam capta inclusáque, carceris & suæ seruitutis oblita vix vnam diei horam sine cantu præterire potest, adeoque per diuersos auium cantus euagari solet, vt de cibo solicita non sit.

Anas.

ANas auis est lato dorso, minor ansere, & maior pullo aquatico, gallinæ magnitudinem æquãs. Mas caput & collum viridi coloris habet; rostrum verò latum, pedes rufos & latos ad natandum aptos. Quædam anates candida tanquam zona cinguntur ex pennis albis, sed talem in medio collo circulum anas fera maior habet. Lingua in plerisque anatibus vtrumque videtur quasi plumas habere, & interiùs gula tota ampla est & lata. Rostri autem latitudo apta est ad fodiendum, & quasi euentilandum lutum. Aquis fluminum gaudet, difficiléque sine his viuere potest maximè cum cibis se siccis ingurgitat. Annatum marium vox rauca est, & grauior, fœminarum argutior. Atque anates rostro fodiunt cœnum in aquis vbi reperiunt radices

herbarum, & ſemina plantarũ aquaticarũ, & vermes piſciculos, lumbricos, lacertas, araneos. Atque anates ſolæ, quæ ſunt eiuſdem generis, in ſublimè ſeſe protinus tollunt, atque eueſtigiò cœlum petunt, vt hoc etiam ex aqua. Atque in foueas, quibus feras venantur homines, delapſæ ſolæ euadunt. Anates imitantur ciuilitatem hominum gregaria ſocietate, & defenſione communi. Quamobrem facilius defenduntur ab aucupibus, poſitis ſui generis auibus ante oculos, aut auium iſtarum ſpecie ſimulationéque, ad quas cùm veniendi quaſi gratia acceſſerint, retibus includuntur: ſed quemadmodum defendunt ſe mutuò aduerſus accipitres & aquilas? Nam viſa aquila conuenire ſimul ſolent, & cùm illa impetum fecerit ad rapiendum demerſo capite aquam aſpergentes in aquilæ faciem, acceſſum illius prohibent. Atque aquila inuolante aliquando ſeſe ſubmergunt protinus, & infra aquam natantes ad alia loca euadunt, vnde eminent, aquila prorſus deluſa. Quod ſi illuc incumbat aquila, ſi properet, & inſtet, iterum demergunt ſeſe, atque tandem ſurſum deorſum commeant, dum aqua ſubmerſa pereat, aut diſceſſerit ad aliam prædam. Cuius hoſtis metu liberatæ ad ſummã aquã elatæ rurſus natãt. At anates cùm ſint natura anſerum, & eodem modo nutriantur: noſotraphij enim cura ſimilis eſt, vt anſerum, ſed maior impenſa eſt. Nam clauſæ paſcuntur anates, ad quod locus planus eligitur, iſque munitur alta pedum quindecim maceria, deinde clathris ſuperpoſitis vel grandi macula retibus contegitur, ne aut euolandi ſit poteſtas auibus domeſticis, aut aquilis aut accipitribus inuolandi. Atque ea tota maceries opere tectorio leuigatur interius exteriúſque ne feles

aut

aut vipera perrepat. Media deinde parte nostrophij lacus defoditur duorũ pedum altitudine, ſpatiúmque longitudini datur,& latitudini, quantum loci conditio permittit. Ora lacus ne corrumpantur impetu reſtagnantis aquæ, quæ ſemper interfluere debet opere ſignino conſternuntur, eáque non in gradus oportet erigi, ſed paulatim cliuo ſubſidere, vt tanquam è litore deſcendatur in aquam. Solum autem ſtagni per circuitum duarum partium lapidibus inculcatis & tectorio muniendum eſt, ne poſſit herbas euomere, præbeat nantibus aquam ſummam puram, & limpidam. Media rurſus terrena pars eſſe debet, vt collocaſiis conſeratur, aliiſque familiaribus aquæ viriditatibus, quæ in opacam auium receptacula. Neque ob hanc cauſam totus ille locus ſylueſcat, ſed per circuitum vacet, vt ſine impedimento, & aprico die geſtiant aues, nandi velocitate concertent. Nã quemadmodum deſiderant eſſe, vbi irrepant, & vbi deliceſcentibus fluuiaticis animalibus inſidientur. Ita offenduntur, ſi non ſint libera ſpatia, quà permeent extra locum, deinde per incenos vndique pedes gramine ripæ veſtiantur. Sintque poſt hunc agri terminum circa maceriam lapide fabricata, & expolita tectoriis pedalia, in quadratum cubilia, quibus nidificent, eáque contegantur interſitis buxeis, aut myrtetis fructicibus, qui non ſuperent parietum altitudinem. Atque ſtatim perpetuus canaliculus humi depreſſus conſtruatur, per quem quotidie commiſti cum aqua cibi decurrant: ſic enim pabulatur genus iſtud auium.

ſemper progredientes. Veredi velociſsimi, quibus principes vtuntur in venatione, & curſores mutatis ad celeritatem equis ad curſum celeriùs conficiendum. Sed inter hos equulei quàm lepidi ac venuſti? manni, ſeu mannuli, quàm manſueti, qui manum ſequuntur & ſe demulceri & tangi patiuntur, quos calciare laborioſum non eſt ſponte ad ferream ſoleam inducendam tollentes, & præbentes pedem. Nec de his amplius, cætera animalia boues, tauros, vitulos, & hoc genere natos ſuis in locis videre poterit eloquentiæ ſtudioſus adoleſcens.

AVES.

Accipiter.

ACcipiter auis rapax, ab accipiendo nomen tulit, quæ quondam in auſpiciis accepta, gratáque fuiſſe dicitur. Accipiter paſcitur auibus præſertim aquaticis, quæ tardiores ſunt ad volatum, & plus carnis habent ad eſcam. Elegans autem auis eſt, valido corpore, dorſi colore fuſco, vel ſubnigro, capitis fuſco dilutiore, pectore ventréque varius, oculis ſplendentibus, adunco roſtro, aſpectu hilari, pedibus craſſis, vnguibus longis, & ad prædam aptiſſimis. Atque ille nullas fruges excedens, neque conficiens, ſed carnes vorans, & ſanguinem exorbens, iiſdémque ſuos alens pullos, primum prædatur aues domeſticas, vt gallinas, anates, quas etiam deuorat. Capit etiam corni

cornices::ſed capiendi diſſimilitudinē cernite. Capiēs lepores ſiniſtrum pedem terræ infigit, & dextro prædam tenet, tum quàm primum poteſt, oculos eruit, & interficit. Cicuratus magnas inuadit aues, audaciam ſumens homine adiutore nempe gruem, anſerem, ardeam, & abſque negotio rapit anatem maiorem, & mergum, & fulicam. At quemadmodum capit columbas? Illæ cum inani quadam iactatione & oſtentatione efferantur bicoloris ſuę formæ, quaſi gloriolam aucupantur, & ex volatu plaudere ſibi videntur variéque totū aëra ſulcare. Qua in oſtentatione accipiter latronis inſtar ſpeculatur, & implicatis ſtrepitu pennis, minimè ſoluto volatu velociores rapit. Atque aues non in eodē loco capit, ſed has ex terra ipſa, alias circa arbores, alias ſedentes in ſublimi, alias volantes in aperto. In perdices verò cùm immittatur cucullo detracto quàm celeriter aduolans currendo aduolandóque, vſque eo perſequitur, quod feſſas defatigatáſque capit. Sed quid non faciet, qui quanuis corpore exiguo ſit, adeò tamen magnanimus eſt: qui magis animo, quàm vnguibus armatus in aues inuadit, qui ſic velociſſimè volat, tanto fertur impetu, vt primos impetus habeat vehementes, & prædam faciat, quam ſi non fecerit, auem perſequi diſiſtit, & in arborem ſe recipiens aliquam tanta inſidet iracundia, vt ad dominum reuerti recuſet, quaſi affectus pudore, quaſi ſe inertiæ ignauiæque commendans ob amiſſam è manibus prædam. Quam ad rapiendum propter terram, quantum poteſt volitare fere ſemper aſpicies, ne ab auibus, quibus inſidiatur videri poſsit. Et ſolus abſque ſocio volat, quod prædæ participem admittat neminem. Quem

omnes

omnes aues tanquam raptorem maximum instinctu naturæ cognouerunt. Vbi vident, aut sentiunt, garriunt, fugiunt, & quantum possunt, occultant, & à locis, in quibus nidos construunt, ab arduis, & saxosis discedunt. Vident enim illum in asperis, & altis rupibus inter vepreta, quandoque in arbore altissima, in quercu, fago, abiete, atque pinu sedem habere. Hunc verò accipitrem, qui cicurare voluerit, & ad prædam instruere, caueat ne quomodo lædat, vel minimum offendant eum. Sed cùm viderit paratum & volentem super manum, vel super virgã suauiter tangat ipsum, & eleuet, si pendet, & quantum potest consideret morem, & voluntatum eius, & nulla in re non eius voluntatem sequatur. Sunt enim accipitres iracundi, implacabiles, sui ipsius impotentes. Mœrentem accipitrem ad aucupium ne emittat, nisi videri prædę auidum, & auium appetentem, neque nimis è magno interuallo. Cùm enim auem assequi non potest, sępe iratus & cũ dolore vehementi recedens, & in arborem conferens sese non vult ad dominum redire. Atque cùm fessum non mittet, tum victorem & exultantem tam multiplici præda, ex præda sua pascet, vt sibi suã venationem profuisse sentiat & ad venandi amorem incitetur. Atque illud vellem dominus animaduertat cautionem adhibendã esse in accipitre gestando & ad canes assuefaciendo. Ille melius dextra gestatur, quàm sinistra, & facilius dextra ad volatum proiicitur, vnde leuior ac pernicior fertur ad volandum. Quid quod descendente domino tutior erit in dextra, quàm in sinistra. Ac ne in manu parum quieta cùm fuerit, volitare velit, reficiendus erit leniter ac placidè, vt cognoscere dominum familiariter & amare discat. Neque capitium dementi in accipitris faciem inspiciendum est.

eſt. Inter equitandum geſtanti prouidendum diligenter, ne in portis & ad parietes cum lædat, & canibus aſſueſcat, & eos ſequatur, non refugiat. Quamobrem curandum eſt, vt ante oculos ſuos verſentur, & accipitrem circunſtent dum paſcantur. Cautio tamen ſumma, vt reuocatorio aſſueſcat. Quapropter donec ad aucupium volatu rectè vtatur, non ſoluendus eſt, donec etiam ad manum redire, & cibum ſuper ea capere conſueuerit. Quin ipſo reuocatorio in mediam hominum turbam proiiciendus, vt homines ſequi non fugere diſcat: neque emittatur iuxta fluuios, aut loca inuia, aut ibi illum ſequi non liceat, cùm plerumque amittatur. Sed abſoluo iam deſcriptionem accipitris, collocans accipitrem in dextram dominus placidè tractabit, cum poppyſmo ſiue ſibilo, & partes corporis demulcens indulgebit eidem plurimum, emittens ſole ter manu porrecta, cum blanditiis & adhortatione, vt animoſum reddat, & vocem eò magis intendens, quò longiùs inſequendo diſtabit. Voce enim familiari, & conſueta, auribus hauſta audacior fit, & promptior ad perſequendum. Ita vt inter volandum, aqua conficitur, extimeſcit.

Deſcriptio capiendarum perdicum.

PRæter ſuperiora, quæ de accipitre ſcripſimus, ſeparatim vellem accipitrem perdices capientem videas. Nónne vides aurora albenti exeuntem, & circunſpicientem locum, qui non omnino planus, & reſupinus ſit, ſed è riuo aliquo irrigetur, & fruteta habeat, non illa quidem continua, ſed longiuſculis interuallis diſiuncta, & qui non inæqualiter partim accliuis, partim decliuis ſit, nónne vides hunc lo-

cum deligentem accipitrem? Quippe auibus, quas accipiter insectatur, conducit, & perfugia eis suppeditat, & eidem accipitri. Continuò sursum deorsúmq; volatu & laborem auget, & audaciam minuit, & aduersus aues ignauiorem facit, ipsius denique aucupis gloriam imminuit. Non nactus igitur idoneum locum, nondum à perdicibus conspectus, humi subsidet, perdicum cantus auscultatur. Non ipsas aues audis vocem placidam edere? non has sequutum aucupem locum maximè propinquum occupare, & leniter enunciare ea, ea, ea, quarum vocum sono perdices capita inclinant deorsum, & non turbari, cùm illum qui non placidè vocat, conspexerint? Non aspicis propius accedere aucupem, & eandem vocem blandè ac leuiter repetentem, & simul obseruantem, ne paulatim dilapsæ è cubilibus perdices sibi venatoribus inquirendi negotium exhibeant? Non intueris etiam his ritè peractis ab eo, qui perdices tranquillat & cohibet, venatorem vnà cum socio canes venaticos vinctos tenentem, intelligentem perdices quiescere locum fructicosum & densum circunspicientem, qui ad latebras petendas aptus sit non vides. Illic socios venationes statuere, & ritè diligenter progredi eos iubere, & voces mittere consuetas, & desibilis vti, & virgis, quas de more venatores ferunt ramos obuios quosque ferire, item terram herbas, & si quid aliud obuium fuerit, virgis confractis lapides proiicere, aut glebas terræ, quarum sonitu continuo perdices exturbentur? Id temporis, qui accipitrem gestat, perdices euolaturas expectare pergit, & cùm vocem exturbantium audierit, oculos in accipitrem coniicere, videre an vt primum vel antequam aspexit perdices inuolare in eas accipiter aueat, vt vix eum tenere

possit

poſſit non ſoluere tamen vult : ſed auertere tantum, ne videat, donec tranſuolarint, tum demum emittere eum properat demonſtratis perdicibus, vt rectà à tergo eas perſequatur. Accipiter perſequitur emiſſus blanditiis ſolitis, & adhortatione : quibus plurimum animi capiens celeriter aduolat auceps eò magis vocem intendere ſtudet, quò longiùs ille progrediatur, accipiter plus animi capere viſus eſt, atque continuo volatu perdices defatigare, & à canibus adiutus, & inflāmatus, auceps magis clamare pergit clamore vrgere, & ſibilare & lapides cū opus eſt in perdice mittere, accipiter eò vſque à volatu non deſiſtet, quoad vnā ex his feſſam defatigatámq; cepit feſtinare videas aucupē, & ad eū progredi, & placidè accedere, & blāda voce & conſueta vti oi, oi, oi, & ore ſibilantem aſſidere, manu altera contos apprehendere, altera caudam complanare, demulcere, & prædam pro arbitrio guſtandam offerre, eáque vt incitatior fiat ad reliquam venationem ſatiare libentem gaudentémque permittere. Sed vide, quæ adnectuntur pedibus tintinnabula, cum orbiculis argenteis indice circunſcriptis, vt ſi amiſſus fuerit & repertus ad dominum referatur : ſæpe enim vagari longiſsimè & ſublimis altiùs ferri ſolet.

Acanthis, Iſpinus, ſiue ligurinus.

QVamuis Achantis colore viridi, ſed obſcuro non ſplendido ſit, vertex tamen nigro colore probatur, & alarum pennæ, eodem colore præditæ ſunt, ſed quæ viridi inſignitæ diſtinguuntur. Quæ cum carduelli communia quædam habet pectore luteo, roſtro longiuſculo, tenui & acuto, duas

habens maculas, nigram alteram in fronte, alteram ſub mẽto, ad carduelis ſuauitatem accedens, cantillat non inſuauiter. Hæc capitur non paſſim, ſed in montibus præcipuè, iiſque nemoroſis, in quibus per ætatem nidificare ac degere ſolet, gregatim volat, obſtrepere & clamoſa.

Alauda, ſiue Galerita.

ALauda quam alio nomine Galeritam dicimus, à criſta, quam gerit in capite perdici ſimilis, roſtro & pedibus, ſecundùm quoſdam rubeis, colore fuſco, neque plumis deſpicienda. Hæc in ſegetibus, in agris, non in ſyluis habitat, frumento & ſeminibus cereatibus victitat. Quamobrem in viis paſſim obuia viatoribus obuerſatur, in arbore numquam conſiſtit, ſed humi, & huc, & illuc circunſpectat ſubſiſtens. Non multùm euolat, & cùm euolare conatur, ſtatim procumbit, ingenio eſt ad cantum docili: quamobrem ſuauiſſimè cantillat caueis incluſa. Nam mira alacritate pennis exertis in aëre vocis modulatione ſereno tempore & aperto maximéque patenti cœlo plaudit tum geſtu alarum, iis expanſis tum voce. Nam pluuio nebuloſóque cœlo vix aut nnuquam canit, ac neque humi ſed inter aſcendendum aſcendit paulatim; ſubito verò, & inſtar lapidis deſcendens cantillat. Atque maſculus in hoc genere muſicæ valdè laudabilis eſt, ob multam & ſuauem modulationem. Qui æſtatem primus inter aues prænunciat, & cantu ſuo diem antelucano prædicit, pluuias & tempeſtates exhorret: cantat aſcendendo per circuitum volans, & cùm deſcendit primò quidem paulatim id facit, & tandem alas contrahens in modum lapidis ſubitò

deci

decidit, quo tempore cantus ędit. Auis verò hæc cicurata inter cantillandum alas mouet, hoc veluti gestu ad liberum aërem redire depoſcens , quod ſi diu capta incluſaque teneatur aſpectu priuari dicitur oculorum.

Calandris.

CAlandris auis eſt parua, ſimilis ferè alaudæ , colore fuſca, plumis deſpecta , ſed vocis modulatione audientes mirificè delectat, & cunctarum voces auium imitatur , & mirificè delectat , & cunctarum voces auium imitatur, & mirificè exprimit. Quinetiam capta incluſáque, carceris & ſuæ ſeruitutis oblita vix vnam diei horam ſine cantu præterire poteſt , adeoque per diuerſos auium cantus euagari ſolet, vt de cibo ſolicita non ſit.

Anas.

ANas auis eſt lato dorſo, minor anſere, & maior pullo aquatico, gallinæ magnitudinem æquãs. Mas caput & collum viridi coloris habet; roſtrum verò latum , pedes rufos & latos ad natandum aptos. Quædam anates candida tanquam zona cinguntur ex pennis albis , ſed talem in medio collo circulum anas fera maior habet. Lingua in pleriſque anatibus vtrumque videtur quaſi plumas habere , & interiùs gula tota ampla eſt & lata. Roſtri autem latitudo apta eſt ad fodiendum , & quaſi euentilandum lutum. Aquis fluminum gaudet , difficileque ſine his viuere poteſt maximè cum cibis ſe ſiccis ingurgitat. Annatum marium vox rauca eſt , & grauior, fœminarum argutior. Atque anates roſtro fodiunt cœnum in aquis vbi reperiunt radices

herbarum, & ſemina plantarũ aquaticarũ, & vermes piſciculos, lumbricos, lacertas, araneos. Atque anates ſolæ, quæ ſunt eiuſdem generis, in ſublimè ſeſe protinus tollunt, atque eueſtigiò cœlum petunt, vt hoc etiam ex aqua. Atque in foueas, quibus feras venantur homines, delapſæ ſolæ euadunt. Anates imitantur ciuilitatem hominum gregaria ſocietate, & defenſione communi. Quamobrem facilius defenduntur ab aucupibus, poſitis ſui generis auibus ante oculos, aut auium iſtarum ſpecie ſimulationéque, ad quas cùm veniendi quaſi gratia acceſſerint, retibus includuntur: ſed quemadmodum defendunt ſe mutuò aduerſus accipitres & aquilas? Nam viſa aquila conuenire ſimul ſolent, & cùm illa impetum fecerit ad rapiendum demerſo capite aquam aſpergentes in aquilæ faciem, acceſſum illius prohibent. Atque aquila inuolante aliquando ſeſe ſubmergunt protinus, & infra aquam natantes ad alia loca euadunt, vnde eminent, aquila prorſus deluſa. Quod ſi illuc incumbat aquila, ſi properet, & inſtet, iterum demergunt ſeſe, atque tandem ſurſum deorſum commeant, dum aqua ſubmerſa pereat, aut diſceſſerit ad aliam prædam. Cuius hoſtis metu liberatæ ad ſummã aquã elatæ rurſus natãt. At anates cùm ſint natura anſerum, & eodem modo nutriantur: noſottaphij enim cura ſimilis eſt, vt anſerum, ſed maior impenſa eſt. Nam clauſæ paſcuntur anates, ad quod locus planus eligitur, iſque munitur alta pedum quindecim maceria, deinde clathris ſuperpoſitis vel grandi macula retibus contegitur, ne aut euolandi ſit poteſtas auibus domeſticis, aut aquilis aut accipitribus inuolandi. Atque ea tota maceries opere tectorio leuigatur interius exteriúſque ne feles

aut

aut vipera perrepat. Media deinde parte nostrophij lacus defoditur duorũ pedum altitudine, spatiúmque longitudini datur,& latitudini, quantum loci conditio permittit. Ora lacus ne corrumpantur impetu restagnantis aquæ, quæ semper interflüere debet opere signino consternuntur, eáque non in gradus oportet erigi, sed paulatim cliuo subsidere, vt tanquam è litore descendatur in aquam. Solum autem stagni per circuitum duarum partium lapidibus inculcatis & tectorio muniendum est, ne possit herbas euomere, præbeat nantibus aquam summam puram, & limpidam. Media rursus terrena pars esse debet, vt collocasiis conseratur, aliisque familiaribus aquæ viriditatibus, quæ in opacam auium receptacula. Neque ob hanc causam totus ille locus syluescat, sed per circuitum vacet, vt sine impedimento, & aprico die gestiant aues, nandi velocitate concertent. Nã quemadmodum desiderant esse, vbi irrepant, & vbi delicescentibus fluuiaticis animalibus insidientur. Ita offenduntur, si non sint libera spatia, quà permeent extra locum, deinde per incenos vndique pedes gramine ripæ vestiantur. Sintque post hunc agri terminum circa maceriam lapide fabricata, & expolita tectoriis pedalia, in quadratum cubilia, quibus nidificent, eáque contegantur intersitis buxeis, aut myrtetis fructicibus, qui non superent parietum altitudinem. Atque statim perpetuus canaliculus humi depressus construatur, per quem quotidie commisti cum aqua cibi decurrant: sic enim pabulatur genus istud auium.

Anser.

ANseres Aquilæ magnitudinem adæquant, qui albi & cinerei enhydróque varij, & in nostra Hispania multi sunt oloribus candidiores, capite tamen rubeo, rostro lato, gula ampla, omnes clamosi, circa lacus & amnes versantes, gaudent herbis riguis & frigidis. Veloces natura sunt, à volatu vix cessantes, quem extento collo suscipiunt & conficiunt. Natura calidissimi lauationem frequenter appetunt: etenim natare gaudent, cùm congregari cupiant, & cohortes quasi construant gregatim progredientes: si qui fessi progedi nequeant, proferuntur ad primos, & à proximis impelluntur, ne deficiant. Atque illi custodes ponebantur, vt clãgore suo proderent hostium, aut furum aduentus; id quód gallis ascendentibus in Capitolium, & canibus id temporis dormientibus fecerunt, vigilias excitantes. Præstabant plumas, quæ autumno vellebantur, & æstate media, quibus culcitræ farciebantur, vt delicatorum ceruices meliùs recumberent. Neque culcitræ solùm ex his, & ceruicalia, sed totos lectos facere mos erat, vt mollissime cubarent effœminatissimi. Sed gerunt sua bella, quos ex cohorte non aquilæ solùm, sed vulpes, & lupi rapiunt, sed nihili faciunt canes, & magnos struthiones. Accipitrem tamen vel minimum reformidant: sed quæ illorum verecundia? quanto pudore afficiuntur, ne turpe vorax animal fit, cùm superbia aliqua, vel metu afficitur, solet hiare, sicque progredi per multum tempus, & semper inhians, & crebro gingriens: vnde gingriæ tibiæ, quælicèt breuiores, subtilibus tamen modis lugubrem & flebilem sonum edebant.

Aquila.

EX auibus omnibus, quas nouimus, Aquilæ maximus honos tribuebatur. Quam multi Reginam auium esse volunt, non profectò quod Regem imitetur, sed propter tyrannidem, qua vim omnem infert. Illa colore fusco, capite rotundo, naso adunco, à fronte planè discreto, rostro magno, oblongo, & curuo, pedibus magnis & flauis alis magnis, elatis potiùs, quàm longis & acutis, oculis ardentibus, croceis, & supra modum ardentibus. Ita quidem vt ablumen oculorum topacium ferè exprimat, & pupilla ad sapphirum nigrum perluendum conculcatæ nigredinis accedat. Oculis autem eius cauis & profundis, & videndi acie in eis ita melius collecta, vnguibus longis ac validis. Tanto robore prædita est, vt declarant ossa durissima crassissimáque quibus & medullæ minimum inest. Montium vertices editos & conspicuos incolunt, siue cùm à venatu ad quietem se recipiunt, siue soboli nidos construunt, & rarò ad campos apertos, & patentes rupibus relictis descendunt. Sed ferè semper è speculis suis cœlum prospectant, modesta quidem est, neque petulans: quippe quæ neque clangat, vt vultur, neque murmuret. Tanta autem oculorum acie viget, vt oculis solem aduersum intueatur. Atque ad pullos ingenuos ac legitimos explorandos, eos solis radiis obiicit. Quod si solem minimè perferre debet, vt nictatione oculos obnubat, nido expellit, & tanquam adulterinos abdicat. Nihil enim magis aquila curat, quàm vt generosos fœtus alat. Illa verò violentum animal non modò ad victum necessarias rapinas facit, sed etiam vsu carnium delectatur. Nam ad se explendã lepores, hinnulos, anseres ex cohorte,

& alia pleraque animalia rapit,illis adūcis vnguibus, & rostro rapacissimo,quæ ad lapidem acuēs acutiora reddidit, & ad prædam aptiora. Tanta autem volatus magnitudine prædita est, vt ad æthera vsque cōscendat,ex oculis hominum omnino subducta. Quamobrem consecrata Ioui, & Regum maximorum & Imperatorum stemmata, ac se pulchra decorat propter præstantiam & magnitudinem suam.

Ardea.

ARdea, quasi ardua petens dicitur, quæ colore cinereo,longitudine rostri, colli, crurum, quibus ciconias referunt,sed collo magis inuoluto, ternis digitis, & longis & membranis modicè iunctis prædita est. Corpus pro sua magnitudine nō amplum est,sed leue,& exile. Atque in capite aliquæ Ardeæ cumulum pennarum, veluti comam gerunt oblongam.Circa aquas & lacus piscosos degunt, venationi piscium interdum operam dat. Sed quanquam in aquis cibum suum quærat,in syluis tamen & altis arboribus nidum construit. Alta autem petit volando, vnde Ardea, quasi ardua petens appellatur:falconem enim fugiens in sublime euolat. Atque ad capiendas Ardeas duo falcones pariter relaxantur, quorum vnus summa petit,alius terræ vicinus inuolat, vt ille volantem Ardeam impulsu præcipitet, hic præcipitem actam arripiat. Cùm multa sint Ardearum genera,vna Veneri,altera Mineruæ consecrata fuit, quam Vlyssi,Diomedíque Minerua,tanquam bonum fœlíxque augurium,sociis & comitibus ad bellum Troianum proficiscentibus misisse dicta est.

Bubo.

Bubo.

BVbo à sono Bu inditum nomẽ habet. Auis autem est curuorum vngium, & acuti curuíque rostri, plumis varia, fuluas alas, caput magnum, grandia lumina, longos & aduncos vngues habet, nocturnarum auium magnitudinem superans. Bubo cùm ab aliis auibus, quæ luce delectantur, oppugnatur, resupina pedum vnguibus se defendit ac tuetur. Veteres auem habebant mali ominis, & cùm appareret, bellum ac famem portendentem, funebrem maximẽ que detestabilem, deserta terrarum loca incolentem, nec tantùm deserta, sed dira & inaccessa, nostris monstrum nec cantu aliquo vocis, sed gemitu priuatorum domibus insidiantem, plurimis habitam feralem.

Carduelis.

CArduelis dictus est, quòd spinis, & carduis vescatur, auis parua, croceo in corpore, rubeo in capite colore decorata: dorsum tamen habet cinericium & fuscum, alas croceo colore nigroque vicissim distinctas ab iisque notatas maculis, verticem nigricantem, rostrum niger ambiens, hunc miniatus, miniatum cæsius circundat. Cùm spinas & tribulos appetat, pascitur eodem loco seminibus carduorum, vermem, & quoduis aliud animal edere aspernatur. Edit etiam semen papaueris, & rutæ, & cannabis, & quæcunque semina, quæ cortice nudat, vt pura præcipuè medulla vescatur. Atque carduis insidens suauissimè canit, huc & illuc inflectens capitulum. Facit imperata, nec voce tantùm, sed pedibus, & ore pro manibus vtitur. Carduelium

tamen genera omnia, cum carduis insident, adeò sunt stulta, vt frequens vna post alteram laqueo in virgæ extremitate ligato per collum attrahantur, per foramen parietis, post quem auceps latet non fugientibus cæteris, sed nostri in virgis visco illitis, dum inhærent, & perstrepentes alij, euolare non possunt, simulátque inhæserunt accurrendo capiunt, & in caueas includunt, vbi vescuntur seminibus in canaliculo sparsis, & potu sitim sedant, suis temporibus canentes suauissimè.

Ciconia.

CIconia auis notissima, vel amœnum & iucundum tempus generi mortalium prenunciat. Quę frigoris vim & niues, ac pruinas cùm perferre nequeat, calidiora loca petit, frigoris iniurias fugiens, vt mutatione soli solum vertere, ac rursus hyberno tempore exacto ad patriam sedem remigrans, cùm illos, tum hos, sicut homines domum, nidos probè recognoscat, & repetat. Cæterũ ciconiæ abituræ Aquilonis secundum flatum expectant, qui simul atque secundus flare cœpit, tam ceu lege prædicta die, abitum maturant. Sed priusquam mare traiiciãt, omnes in locum quendam conuenire cogíque dicuntur, ibíque quasi concionum publicarum speciem præbentes commurmurare, exercitum lustrare, cognitionibus diem vnum, aut alterum traducere, iudicia grauiter exercere, & tardã atque segnem, inertiæ desidiæque damnare, communibus sententiis disiungentes, tanquam societate indignissimam occidere. At quemadmodum collecto agmine pulcherrimo iter laboriosum, & nocte Luna ingrediuntur, & illæ in turribus celsissimis nidos construunt. Glotorant sono, quem

rostro quatiente edunt. Cum verò sint procero collo, cruribus pro ratione corporis, volatus pedibus tanquam gubernaculo nautæ, cursum moderantur, porrectísque in caudam, quæ breuior illi contigit, pedibus per magnum aëra contendunt, vno autem tantùm pede dormientes innituntur, & caput humero alteri imponunt. Quas videre est primo protinus aduentu cùm nidum repetunt, si saluum & incolumen inueniunt, collectis hyberno situ sordibus statim repurgant instaurántque: si enim sæuiore aliqua ventorum tempestate deiectum cernunt ramentis illicò vndique ex agris plaustríque vlua comportatis possessionem sedis nouo nido occupant. Pomœria primum rotunda schiotherico valdè similia figunt, mox ædificant, deinde constabiliunt, postremò si quid minùs rectum, inflexum & distortum horrent admirabili quadam solertia & industria, ope rostri ipsius, dirigũt, & componunt, illę verò ad se alendas, pullósque suos, stagna & prata adeunt, variáque & multa animalcula, sed præcipuè omnis generis ranas, aliásque pratorum pestes capiunt, lacertas, chersydros, maximè cæcos serpentes, quibus maximè delectantur: sed vt ranas comprehendunt, mira celeritate comprehensam ranam iactu statim quopiam non fallẽte in fauces deiiciunt, deiectas stomacho recondunt: sed pulli à ciconiis enutriti tales euadunt, quales à parentibus instituuntur, qui parentibus senio confectis gratiam referentes alunt in nidis, sed cum omni tempore teneras adhuc considera ciconiolas. Ciconiolæ enim simul atque in pennas integras excreuere, iámque alarum firmiore ope leniter spirante aure nido se tollere, mox proxima nido, tecta circunuolare audent, deinde libero etiam cœlo sublimes ludere sustinent

ſtinent,poſtremò cum finitimas Cycloniarum ædes obolitantes, ad aliarum facienda pericula euocantur, euolant,ac reuolant.

Columba.

NOta ſunt duo columbarum genera, vnum agreſte,quod habetũr in turribus, & ſummis villarũ faſtigiis, vnde appellatæ columbæ, quæ propter timorem à natura inſitum, ſumma loca in tectis captant,quo fit,vt maximè agreſtes ſequantur turres,in quas ex agro euolant ſua ſponte,ac remeant.Alterum genus eſt mite, ac manſuetum, quod cibo domeſtico contentum intra ianuæ limina ſolet paſci:quod genus maximè eſt album.Illud alterum agreſte vario colore diſtinctum: ſed apud nos columbæ reperiuntur aliæ niue ipſa candidiores,aliæ atræ totæ,aliæ reliquo corpore præter caput & pedes,aliæ cæruleæ ferè,aliæ capitibus criſtatis modicè, aliæ cruribus hirſutis ad extremos vſque pedum digitos.Iuxta aquas quieſcere gaudent, vt ſitim ſedent. Quarum hoc proprium eſt, ne collum,cùm bibant,efferant,niſi ſatis hauſerint,& ſitim iam ſuam expleuerint.Omnes autem bibunt demiſſo capite,& non erigunt,vt aliæ aues,tum vno tractu bibunt:nam collum earum breue & amplum eſt, multæ aquæ capax.Quæ mites ac manſuetę ſunt,cum hominibus degere ſolent,ſéque ad horum pedes huc, & illuc magna manſuetudine facilitatéq; verſant. Atque in locis vbi ab hominum frequentia ſolitudo eſt, ſocietatem hominum minimę expectantes,fugiunt:in cœtu verò multitudinéque hominum confidentiores ſunt,ſéque nihil ibi graue paſſuras planè ſciunt. Vbi aucupes,venatoriáque inſtrumenta verſari vidẽt,non amplius ibi,metu pauoréque perculſæ degunt. Quorum

rum ſpecie ſua pulchritudinéque delectantur mirũ in modum, inſtar pauonũ, qui circunſpicere ſe ſolent, & quaſi oſtẽtare pulchritudinem venuſtatémque ſuam, & in colli pennas intuentes volando ſibi gratulari videntur, colores varios circa collum admirantes, & alarum plauſu, roſtro plumas fulcire, & ad volatum accuratiore cultu, pennas comparare. Cùm auolant, fallunt cæteras motus pernicitate. Cum ſedent, nihilminus, neque ſimplicius, neque quidquam habent, quo ſeducantur aduerſus miluios & accipitres præter alarum celeritatem. At quemadmodum aucupes capiunt, exoculatam columbam in reti ponunt, quæ ſuffultas cæteras columbas alliciat.

Columbarium, ſeu periſtereon.

COlumbarium locus eſt columbis alendis accommodatus, verùm ab aliis columbaria capiuntur pro nidis, & loculamentis & cellis, in quibus ſingula paria fœtus edunt & pariunt. Hoc genus columbarum minore tutela paſcitur longinquis regionibus, vbi liber egreſſus auibus permittitur. Quoniam vel ſummis turribus, vel editiſſimis ædificiis aſſignatas ſedes frequentant patentibus feneſtris, per quas ad requirendos cibos euolitant. Periſtereon, in quo columbæ includendæ ſunt, vt teſtudo, magna camera tectus ſit, vno hoſtio anguſto, feneſtris punicanis, aut latioribus reticulatis vtrinque vt locus omnis ſit illuſtris. Neue ſerpens, aliudve quodcunque animal maleficum introire poſſit, intrinſecus quàm leuiſſimo marmorato toti parietes & cameræ oblinuntur, & extrinſecus circum feneſtras, nemus aut lacerta, quæ adrepere ad colũbaria poſſit. Nihil enim timidius colũba, ſingulis paribus colũbarum fiũt rotunda,

tunda, in ordine crebra ordines quamplurimi fieri possunt, vt à terra vsque ad cameram columbaria singula esse oportet, vt os habeant, quo introire & exire possint. Intus ternorum palmorum ex omnibus partibus sub ordines singulos tabulæ factæ, vt sint bipalmes, quo vtantur vestibulò ac prodeant. Aquam puram esse oportet, quæ influat, vnde & bibere, & vbi se lauare possint: permundæ sunt enim hæ volucres. Itaque pastorem Columbaria quotquot mensibus crebrò oportet euerrere. Est enim quod cũ inquinat locũ, oppositũ ad agriculturã, ità vt hoc optimum esse scripserint aliquot siue si columbam quid offenderit aut medeatur, si qua perierit, vt efferatur, si qui pulli idonei sint ad vendendum promat. Itémque fœtæ sunt, vt certum locum disclusum ab aliis rete habeant, quo tran ferantur, è quo foras euocre possint mares. Quod quidẽ duabus de causis fit, vt si fastidiant, aut inclusæ cõsenescant, libero aëre, cùm exierint, in agro redintegrẽtur, & propter illicium. Ipsæ enim propter pullos, quos habẽt, sanè redeũt, nisi aceruo occisæ, aut ab accipitre necatæ. Nõ in plano loco, nec in frigido, sed in edito fieri tabulatum oportet, quod aspiciat hybernũ meridiẽ. Eiúsque parietes cõtinuis cubiculis excauentur, vel si ita non est necesse, pasillis adactis tabulæ superponantur, quæ vel loculamenta, quibus nidificent aues, vel fictilia columbaria, quæ è viminibus etiam non improbantur, recipiant, præpositis vestibulis, per quæ ad cubilia perueniant. Totus autem locus, & ipsæ columbarum cellæ poliri debent albo tectorio: quoniam eo colore præcipuè delectatur hoc genus auium. Nec minus extrinsecus leuigari parietes maximè circa fenestram, & ea, vt maiore parte hyberni diei solem admittat, habeátque oppositam satis amplam

plam

plã caueã retibus munitã, quæ excludat accipitres & recipiat egredientes ad apricationem columbas, nec minus in agros emittant matrices, quæ ouis vel pullis incubent: ne quasi graui perpetuæ custodiæ seruitio mœrentes consenescant. Nam cum paulum circa ædificia volitauerint, exhilaratæ recreantur, & ad suos fœtus vegetiores redeunt, propter quos nec longius quidem euagari aut fugere conantur. Columbarium potest accipere sublimis vna turricula in prætorio constituta, leuigatis ac dealbatis parietibus, in quibus à quatuor partibus (sicut mos est) fenestellæ breuissimæ fient, vt columbas solas ad introitum exitúmque permittant. Columbarum denique plausu multo, crebróque personare fere semper solent columbaria.

Pulli.

FRuctus columbarum pulli columbini sunt, quos pluris vendere domini cupientes secludere iubẽt. Præfectus columbarij facere statim properat, ac pluma tectos videt, & molli præmãso masticato pane (vt ita loquar) candidóque farcire sibi curæ est. Curat etiam hoc bis hyeme, æstate ter, mane, meridie, vesperi. Qui pennas iam magnas habere incipiunt, in nido relinquuntur illæsis cruribus, & matribus, vt vberius vti cibo possint, obiiciuntur. Eo enim totum diem se & pullos pascunt qui ita educantur, celerius pinguiores, & candidiores aliis fiunt, pulchri & bino colore præditi, & ementur ad modum necessarij.

Turtur.

TVrtur in columbaceo genere minima est, cinereo colore rufo, tum campestris, tum monticola

æſtate in locis frigidis, hyeme in tepidis agit. Loca ſabuloſa libenter frequentans, atque ſemper in ſummis montium iugis & arborum verticibus commoratur. Gaudet enim locis tutiſſimis, cœtus & hominum ſocietatem fugit, curſu & peregrinatione lætatur, cum accedentium, tū recedentium ſuo tempore nulli auium eſt infecta, & ad omnium incurſiones patientiſſima non canit, ſed gemit, poſt primum coniugem, ſecundum neſcit, quo amiſſo, vel capto ſolitaria gemens ſiccis arboribus aut triſtis inſidet, & aquas limpidas & claras turbat: neque adduci poteſt, vt amiſſo ſocio & comite vitæ ſuæ virides arborum veſtitus, & liquores aquarum perlucidos bibat. Illa frugibus viuit. Ad capiendas tamen turtures, qui aucupium earum tenent, ſaltare ſolent, valdéque ſuauiter concinnéque canere, quorum auditu hæc delectantur, ſaltationíſque conſpectu permulcentur, accedúntque propius, aucupes ſenſim ac pedetētim eò ſecedunt, vt retium explicatorum poſitæ ſint inſidiæ, in quas incidentes capiuntur, captæ primum ſaltatione, & cantiunculis. Turtures etiam capiuntur & ſub arbore, cuius ramis turturem alteram allectatricem inſidere viderint. Atque capiuntur etiam cum ſitientes ad fontem acceſſerint, prope quem venator arundinem erigit, pennis ad ſummum alligatis quarum motus turtures admodum terret fugátque. Sed alia turtur iam pridem capta in propinquo ponitur, qua conſpecta cæteræ aduolant, & retis tractu obtēguntur.

Educatio turturum.

TVrturibus locus conſtituendus eſt magnus, ſi turturum multitudinem alere velis, illéque, qui, vt de

vt de columbis dictum est, habeat ostium ac fenestras & aquam puram, ac parietes, & cameras munitas tectorio. Sed pro columbariis in pariete mutulos, aut palos in ordine supra quos tegeticulæ canabinæ sint impositę: infimum ordinem oportet abesse à terra non minus tres pedes cibo, quod sic obiicitur tritricum siccum, euerretúrque quotidie stabulum, ne offendantur stercore, mundiciē amantes, & bonum odorē.

Cornix.

CORnix auis est generis coruini, vnde nomen trahit illa rostro, cruribus, & toto corpore nigra admodum est, vt præ nigro colore splendeat, & vel lucem obuersa, quasi indicum colorem, id est nigrum subcæruleum referat. Superiores rostri parte barbulas quasdam veluti setas emittit circa palpebras, aliquando etiam inferius nigra quædam veluti granula habet. Circa vrbes præcipuè versatur, littora petit, & quæ vnda eiecefit, animalia vorat. Vocalē tradunt aliqui cornicem plura contexta verba exprimentem, & alia atque addiscentem. Viuere dicitur longissimam degens senectutem ad annos vsque quingentos. Cum baccis oliuarum, & nucibus vescantur, & illas propter duritiem perfringere nequeant, in sublime volantes, in saxa & tegulas iaciunt, iterum ac sæpius, donec quassatas perfringere valeant.

Ratio cornicum capiendarum.

MVltæ magnæ aues, vt cornices, & corui capiuntur, virgulis inuiscatis auxilio noctuæ. In iis locis, quos frequentare solent aues, truncatur ramis arbor aliqua, quæ ab aliis arboribus multum distet. Sed aliqui rami frondibus nudati relinquuntur in ea,

vel perticæ aliquot super eam ponuntur. His leuiter infiguntur virgulæ magnæ, visco illitæ. Noctua in terra ponitur in loco parum eminente, vt facilius ab auibus volantibus videatur:quam cùm aues viderint, circumuolitant, & volando defessæ in arborem visco illitam se recipiunt, vnde in terram decidunt: eas auceps pertica persequitur, & occidit. Nam si manibus caperet, læderetur ab eis. Est & illa ratio cornicum capiendarum, cum vna capta duobus perbreuibus palaslolis ad alarum principium annexis supremis in terram firmatur. Clamat illa, & fugere conatur, aduolant aliæ iurandi cupiditate, ex quibus illa proximam rostro & vnguibus correptam detinet, quę sic detenta facile capitur. Sunt qui vt cornices, & gracculos alliciant, cũ viuis allectatricibus carẽt pelles occisarum materia aliqua factas, vt viuentium speciem præbeant, exponunt. Sed audi garrulam cornicem, terrestrem nocturno cantu tempestates prædicentem, & propinquam morti littus eminens subire(quippe quæ aquis gaudet)aut in fluuios ingredientem,& in aquam illas à capite in summos vsque humeros immergentem sese, aut etiam totam innatantem. Est enim admodum sicco corpore, & plurimum gaudet humectantibus.

Coruus.

CORuus maior est cornice, totus niger, rostro & corpore valens, aquis plurimum delectatur, qui vorax admodum cibo multiplici se complet, omnibus cadaueribus inhians, cunctis seminibus insidiatur, fructus arborum persequitur, clamosus adeò, vt horrendum in modum crocitãs quæcunque prætervolet loca, & horrifica commoueat crocitatione, nihil

hil ſciens ſonare aliud, quàm cras, cras, diuerſos tamen ſonos formans,ad quatuor,& ſexaginta peruenire dicitur. Sic maximè cunctarum auium multos clangores, & varias voces fundit, & tanta varietate, diſcriminéque diſſidenti. Nam inſtitutus, cùm humanam vocem mittit, tum eius vox alia quidem eſt ludentis,alia longè ſeriò agentis. Si quod ad Deum pertineat,agit, hic tibi ſacrum quippiam : & diuinationis plenum loquitur : cicuratus loquitur, & voces hominum imitatur, & cantus auium domeſticarum. Gerit bellum cum tauro & aſino : ſed ſi quod animal contra vulpem pugnare animaduerterit, ſubſidio ei venit amicitia ductus, quæ illi cum vulpe intercedit, atque vlciſcitur, ſed bellum magis naturale eſt coruis cum miluo, quàm cum tauro vel aſinis. Coruum miluus oppugnat, eripit enim miluus quidquid tenet, & extorquet per vim maximam, quippe qui vnguibus ſit præſtantior & volatu.

Coturnix.

COturnix appellatur à ſono vocis : nam ſi iteret voces vt ſingulas ſyllabas nominis toni tractu pronunciet, & diſiunctas ac ſeparatas coturnix auis vocem te liquido imitatum cognoſces. Sed mas vocem edit exilem, inſtar ferè grilli, fœmina craſſam. Humi nidificat, neque vnquam in arbore conſidet. Cum ad nos venit, terreſtris potius, quàm ſublimis eſt, & pulueris non parum fert ſecum, currit tamen ſatis velociter. Milio & tritico, & aqua pura pingueſcit. Coturnices cum volauerint, ſi ſerenum eſt,aut aquilo flat, ſocietatem ineunt & quiete agunt omnes. Sed ſi auſter flauerit, moleſte quidem con-

iunguntur: quod parum volant humidus grauisque est auster. Quamobrem qui aucupantur austrum, non aquilonem obseruent, omnino enim ægrè propter sui corporis pondus volant: sunt enim corpore grandiore, quam suis pēnis deferri possint, vociferantésque ob eam rem tollant. Laborant enim quasi oppressæ onere. Cum hæc adeunt loca sine ducibus pergunt. At cum hinc abeunt Duce ortygometra proficiscuntur, atque etiam cynchram, à quo reuocantur noctu. Cuius vocem cùm senserint aucupes, intelligunt parari discessum. Atque aduolant coturnices non sine periculo nauigantium, cùm appropinquauerē terris. Quippe velis sæpe incidunt, & hoc semper noctu, mergúntque nauigia coturnices perdicibus similes sunt, sed multis partibus minores, vt planè perdices nanas dicas: sic per omnia perdicem imitantur, vt præter exiguum & pressum corpus, nihil omnino differant à vertice in pedes vsque præsertim testaceo colore.

Ratio coturnicum & perdicum venandarum.

QVi coturnices aucupantur, austrum, non aquilonem obseruant, qui capiuntur imitatione vocis fœminæ, sed in hunc modum. Instituuntur ad aucupium earum canes apud nos vulgò, qui priuatim etiam à coturnicibus denominantur. Reti, quod expegatorium vocatur, satis magno capiuntur perdices, coturnices, & phasiani, & aliæ quædā aues auxilio catuli ad hoc instructi, qui aues inquirit, quas cū viderit, subsistit, nec ad eas progreditur, ne depellat. Sed aucupem dominum suum respiciens, recto caudā mouet, vnde auceps cognoscit aues esse propter canem, & tunc ipse sociúsque rete trahunt, quo aues vnà cum

catu

catulo operiunt. Eſt & aliud paruum rete in capite pertice præparatum, vt apertum exiſtat, quo vnus ſolùm vtitur auceps, & ad coturnices ſolum cum quaſilatorio, cuius ſonus eſt ſimili voci coturnicis fœminæ ad quem mares cupidiſſimè accedunt, & ſic irretiuntur. Coturnices etiam capiuntur, ſi fiant laquei multi de pilis caudæ equinæ in funiculo eiuſdem materiæ texti, qui tenduntur in ſulcis frumenti, funiculo à terra eleuato vltra altitudinem auis parum decliuis laqueis & apertis, vt auis tranſiens capite immiſſo capiatur collo. Atque hoc modo capiuntur perdices in agris, & coturnices ac phaſiani in ſemitis nemorum, per quas tranſeunt. Coturnices etiam noctu retibus, quas nubes vocamus, capiuntur, clamantibus aliis natu maioribus, iam olim captis, ad quarum vocem dum accurrunt, in ſagenas incidunt. Interdiu etiam in terra hoc modo capiuntur reti extenſo aliquis tunicam ſupra caput erectam calamis vtrinque ſuſtinens mouet, paulatim progrediens. Metuunt illæ ſibi, & dum veſtis huc illuc nutantis vmbram fugiunt, retium laqueis inuoluantur.

Ortygometra.

ORtygometram vulgò Itali coturnicum Regem appellant, maiorem aliquanto refert gallinam aquaticam, quam Itali fulicam appellant, quoniam & nigro colore eſt, & aquam quotidie frequentat. Sed longè minor eſt, & non omnino ſic nigra. Cùm ſub alis colore albo variet, & vtrinque ad latera cauda eius rufa eſt inferius, & breuis, vt in omnibus auibus aquaticis roſtrum duos digitos longum. Cum volatu non admodum valeat, curſus celeritate à natura accepit.

Cuculus.

CVculus maior ex asture & columba componitur, qui rostrum, & vngues, & pedes habet similes Palumbo, reliquum corpus simile est asturi; nisi quod varietas pennarum in cuculo habet maculas nigras ferè rotundas, in asture vero sunt lineæ nigræ. Volatu etiam asturem refert. Ille insiadiatur nidis auium aliarum debilium, & ideo, aues pugnant cum cuculis tempore, quo oua pariunt. Ille à voce nominatur, quam non mutat, sed semper eandem iterat & ingeminat cuculando. Sed immutatur colore, & vocem minus explanat, cum se abditurus est, quod facere oriente canicula consueuit. Apparere enim incipit ab ineunte vere, ad eius syderis ortum, æstate volat, & lasciuit hyeme iacet languens, & deplumatus, ac buboni similis apparet fœdus ac deformis, atque latet in cauis arboribus hyemali tempore, quo plumas amittere dicitur, intratque terræ latibula, vel arborum concauas speluncas. Qui suæ fortunæ non inscius æstate congerit, vnde hyeme nutriatur.

Cygnus.

HIspania nostra producit Cygnos plurimos, qui videntur generis anserini esse, tum rostri figura, tum pedum victúque, qui pugnæ tempore etiam sibilant, vt anseres. Multò tamen maiores sunt, toti candidi, pedibus nigris, & primo quidem anno nigri sunt, post annum verò euadunt albissimi. Caro eorum nigra, & dura est admodum. Rostro sunt parum turbinato serato, & falcis instar dentato. Cùm dentes habeant in rostro minutissimos, tum collum à pectore

longè

longè porrigitur, quod inflectunt, & intorquent facile fontes, lacus, paludes, aliáue loca aquis redundantia incolere ſolent, vt ſtagna, & fluuios perennes, qui pacati feruntur & ſedati. Graui corpore ſunt, nec ſe cœlo committere poſſunt, herbis & vermibus, & ouis piſcium, & granis ſegetum veſcuntur. Audire eſt eos in fluminibus & aquis drenſantes, in pugna verò ſibilantes, interdum bombos emittere ruditui aſinorum non diſſimiles, ſed breues, & qui longè audiri non poſſunt. Inter omnes aues ſuauiſſimè Cygnos occinere conſtat, ſed morientes voces lugubres mittere ac flebiles, quibus canentibus ſcopuli valléſque reſpondent. Quamobrem ob Muſicæ ſuauitatem & dulcedinem Apollini conſecrati fuerunt. Nam concinunt ſuaui mellitóque cantu, veluti tibiis, aut citharis adhibitis. Canere autem audiemus eos diluculo ante Solis ortum, tanquam in aëre vacuo, id temporis eorum cantus clariùs audiantur, & in hominum aures ſuauius influant. Nec in aquis ſolùm canentes audiemus, ſed in maris littoribus, niſi tempeſtatibus & procellis maris vehementioribus à canendi dulcedine auocentur: quibus concitatis, & ipſum mare perturbantibus, nec illis ſuis cantilenis tanta ſuauitate concinnentibus perfrui poſſunt, ſed in ſenectute ſumma, morti iam vicina mirabile quidem eſt cantus non obliuiſci, quos remiſſiores edunt propter virium imbecillitatem, cùm neque ceruicem amplius erigere, neque pennas extendere valeant. Fauonium tunc ad canendum expectant ignaui iam cruribus, & membrorum viribus deſtituti. Sed ad moriendum quò ſecedunt? vbi nulla auis illos canentes audiat, nec olores alios luctuosè interpellant, ſi qui fortè adeſſent, qui ſi vitæ

exitum ſibi imminere intelligerẽt, ſic morituri flebiles cantus emittunt, fixa prius in cerebro penna. Neque tamen, vt Plato tradidit, canunt ex mœrore, ſed potiùs ex lætitia incredibili, qua appropinquante fato afficiuntur, quod immortales ſe putant, & ad ſuum Apollinem remigraturos. Præbent illi nobis ſpeciem viri probi, & virtutibus maximis præditi, qui morte appropinquante, æquiſſimo non ſolùm, ſed lætanti admodum geſtientique anima moritur. Excedens enim è corporis hoſpitio vitam cum immortali ſæculorum omnium æternitate commutare ſe videt, & ad Deum, vt illius aſpectu ſempiterno perfruatur, euolare. Robuſti ſunt admodum & valentes, qui vim ſuam in alis habent, quibus & roſtris contra aquilas acerrimè pugnant.

Gallus.

GAllo gallinaceo honorem, & præſtantiam quãdam natura largita eſt, qui formæ excellentia condecoratus plumis ſplendidis ac micantibus & vario ſæpe colore diſtinctus veſtitur. Criſtam habet in capite rectam & excelſam, ſic inſtitutam, vt nec caro ſit nec à natura carnis aliena, ſpectatiſſimum profectò inſigne, & ſerratum. Quod magis eminet & ſpectatur cùm è recto collo, huc illúcque inflectens, omnia proſpectat, & cum iactatione quadam corporis totius imprimens veſtigium incedit, inflexa à ſummo cauda, ſpeciem illuſtrem præbente, & ſpeculis crurum, quibus ad ſe vlciſcendos armati ſunt, porrectis apparentibus, & alarum plauſu mirifico, quibus fauet, & maiorem amplitudinem præfert. Ex cunctis volucribus crebrò cœli faciem ſuſpicit, quem

vigilem & in excitandis ad pẽsa sua mortalibus, rumpendóque è somno natura generauit. Ternas distinguit horas interdiu canens, nocturna verò spatia non minus astrologorum intelligens, crepusculo cubitum tendens tribus ante mediam noctem horis canit, medio eiusdem cursu vocem iterat tribus etiam ab intempesta nocte horis similiter canit, quod tempus ob hanc causam Gallicinium appellatur. Sed maximè Galli antelucano tempore cibo per quietem depulso, & in omnes partes corporis diuiso canunt naturali quodam sensu Solis ad nos redeuntis, quasi effectorem maximarum rerum salutantes, impulsi seu caliditate suæ naturę, & motus vbique capiendi cupiditate, videre est Gallos pro gallinis contra serpentes, miluósque dimicantes, atque vt gallinas custodiant alienos à grege abigentes. Atque mares nonnulli visi sunt, qui cùm forte fœmina interiisset, ipsi officio matris funguntur, pullis ducendis, fouendis, educandísque operam dantes: vt deinde neque cucurire, neque gallinas inire appetant, ab omni procacitate cohibeant sese. Quin & matrice gallina extincta iidem ipsi incubant, & pullos ex ouis excludunt, & tunc silentio vtuntur, quod sanè sibi conscij sint, se muliebre munus obire & parum viriliter facere. Sed cum luna exoriente nescio quo spiritu afflatum bacchari atque exultare ferunt, orientéque Sole, qui nunquam cum fallit, tum vehementissimè voce contendere, semet ipsum magis magísque cantando vincere conari. Cùm imperitent suo generi, & regnum in quacunque sunt domo, exerceant, dimicatione paritur hoc quoque inter ipsos veluti ad hanc rem agnata tela cruribus suis intelligentes, nec finis sæpe nisi commorientibus. Quod si palma contingit, statim victores canunt, séque

que ipsi Principes testantur, victi occultant sese silentes, ægréque seruitutem patiantur.

Capus.

IN gallinaceo genere villatico capi semimares numerantur, qui capones dicti à recentioribus. Qui vt euirati, neque vocem edunt, neque Gallinis molesti sunt, sunt enim abscissi galli. Cum gallinis pascuntur, sed non defendunt eas, non cantant, neque horam diei, vel noctis discernunt, vna cum potestate virili crista resecta ad nihil, nisi ad cibum vtiles. Liguritores autem saginare capos inuenerunt, quò lautiùs & splendidiùs deuorarent. Atque sunt homines qui capos saginant in hunc modum. Includunt eos angusto loco, & è farina milij turũdos faciunt magnitudine ferè articuli digiti mediocris: è quibus ab initio circiter denos eis in fauces inserunt, & per aliquot deinceps dies quotidie plures paulatim aucto numero. Hoc postea imminuunt, etiam paulatim, plures aut pauciores dando, quos concoquere valeant: quod tactu explorata ingluuies animaduertitur. Sed sic inserendi in os turundi, vt prius in aquã, aut in lac immittantur, vt faciliùs descendant, & leniter digitis per collum premendo deducantur. Deficiente milio furfur, cùm pauca de frumento farina in turundos redigetur.

Gallina.

GAllinarum generosa præstantia spectatur probro colore, robusto corpore, quadratóque pectoribus magnis, magnis etiam capitibus, plicatili cristula, & sub hac specie, quàm amplissima, nec paribus vngulis, quæ cùm quinos digitos habeant cruribus,

bus,non eminebunt tranſuerſa calcaria,ne cùm incubent,calcis aculeis oua perfringant.

Gallinarium.

GAllinarium parietibus corbes,id eſt cubicula,affixos habebit,in iiſque gallinas incubantes. Gallinaria autem conſtitui debent parte villæ, quæ hyemem ſpectat orientem,coniuncta furno vel culinæ vt ad auem perueniat fumus, qui eſt huic generi præcipuè ſalutaris. Ab oriente ſuis illuſtrentur feneſtellis, quæ matutinum exitum præbeant auibus ad cohortem,nec minus ad veſpertinum introitum. Sed curandum eſt,vt noctibus ſemper claudantur,quo tutiores aues maneant, intra tabulata conſtructa, maiores feneſtræ aperiuntur, & clatris muniuntur, ne irrepere queant animalia perniciosa. Sic tamen vt illuſtria ſint loca,quo commodiùs habitét, auiariúſque ipſe debet ſpeculari incubantis aut parturientis fœtus. Nam etiam in ipſis locis craſſiores parietes ædificabuntur, vt exciſſa per ordinem, gallinarum cubilia recipiant, in quibus aut oua edantur, aut excludantur pulli. Hoc enim ſalubrius & elegantius eſt, quàm illud, quod paſſim fieri videmus, vt palis in parietes vehementer actis,vimineos qualos ſuper imponant, ſiue parietibus ita cauatis,aut qualis vimineis præponenda erunt veſtibula,vt ad cubilia vel pariendi vel incubandi cauſa perueniunt. Neque enim debent in ipſos nidos inuolare,ne dum adſiliunt,pedibus oua confrigant. Aſcenſus deinde auibus ad tabulata per cellam datur iunctis parieti modicis aſſerculis, qui paulum formatis gradibus aſperiores fiunt, ne ſint aduolantibus lubrici:& à cohorte foris prædictis feneſtellis ſcandulæ ſimiliter iniungantur, quibus irrepant aues ad requiem

quiem nocturnam. Maximè autem curabit auiarius, vt hæc auiaria intrinsecus & extrinsecus dealbentur: ne ad aues feles abeant, aut coluber accessum, & similes prohibeantur pestes. Tabulatis insistere dormientem auem non expedit, ne suo lædantur stercore, quod cum pedibus vncis inhæsit, podagram creat. Ea pernicies vt vitetur, perticæ dolantur in quadrum, ne teres lęuitas earum superciliente volucrem non recipiat, conquadratæ feratis duobus aduersis parietibus induntur, vt à tabulato pedalis altitudinis, & inter se vipedalis altitudinis spatio distent. Atque hæc cohortalis officinæ dispositio læterum cohors ipsa, per quam vagantur, non tam stercore quàm vligine careat. Nam plurimum refert, aquam in ea non esse, nisi vno in loco, quàm bibant, eámque mundam admodum. Puram autem, vt serues, in hunc vsum fabricaueris, ligneos, aut fictiles, vel plumbeos canales, quos claudes semper impositis operculis: & à lateribus aperiuntur per spatia palmaria modicis perforata cauis, vt auium capita possint admittere. Nam nisi operculis muniuntur, quidquid aquæ, vel cibi inest, pedibus euertitur. Neque illud fieri probant multi, vt in superiore parte operculorum imponantur foramina. Nam cùm multis casibus exposita sint, tum supersiliens auis proluuie ventris cibos, & aquam inquinat. Nostri auiarij hisce temporibus contenti sunt, si in locis bene munitis, & ab aëris & frigoris aditu tutioribus gallinas educēt, in quæ fumus aliquis inferat sese. In parietibus mãsiones faciũt, vt in eis oua edant, quas accommodant paleísque substernunt, ne delatum ouum in durum locum incidens dirumpatur. Perticas etiam figunt, in quibus aues pernoctant. Neque tam officiosi sunt studiosi, vt in cellas includant, sed

porti

porticus conſtruant aſſeribus,& oblata fronde, quas vel ſcandulis, vel ſi copia ſuppetit tegulis, vel quod facilius eſt, & ſine impenſa fit, tegunt caricibus, aut geniſtis, vel palmitibus aridis. Nam illa miſſa facio, quæ ſpectant ad puluerem & cinerem, vbicunque cohortem porticus vel tectum protegit iuxta parietes reponendum: vt ſit, quo aues ſe perfundant, quo pennas, plumáſque purgent.

De ouis.

OVa quæ auiarius ſubiiciet, potiùs & vetulis ſunto, quàm paluſtris: ſed omnium optima ſunt ad excludendum recentiſſima, ſi Varroni credimus; ſi verò Columellæ, incubari infra decem dies edita vtiliſſimum eſt. Numerus ouorum, quæ ſupponuntur, obſeruatur, nec ſemper idem gallinæ iſtiuſmodi, quæ roſtra, aut vngues habent acutos, vel calcaribus ſpiculatis armantur, à fouendis ouis arceantur: pertundunt enim oua: ſed gallinas iſtiuſmodi curat auiarius includendas, vt diem & noctem incubent, niſi mane ac veſpere, dum eis cibus, aut potio datur. Circumit diebus interpoſitis aliquot, & vertit oua, vt æqualiter concaleſiant. Recludit oſtium tum diluculo, tum crepuſculo veſpertino, illíſque pro conſuetudine offert cibum & potum, poſtea occludit. Quòd ſi aliquę non aſcenderint, vltrò cogit eaſdem & compellit aſcendere. Quàm verò ſecreta, & abdita cubilia deliguntur, & ab aliis auibus diſiuncta, ne matrices incubantes perturbentur. Qua diligentia purgantur, & paleis conſternuntur, & iniiciuntur aues in factos concauatóſque nidos, & ita molliſſimè ſtratos, ne ab aduolantibus aut deſilientibus euoluta decidant,

cidant oua: oua verò iſtiuſmodi non curator ſingula in cubili manu componit, ſed totum ouorum numerum in alueolum ligneum confert, deinde vniuerſum in præparatum nidum transfundit. Curæ verò quantæ gallinis incubantibus iuxta cibum ponere, vt ſtaturæ ſtudioſus nidis immorentur, neue longius euagatæ refrigerent oua, quæ quamuis pedibus, ipſæ conuertant, auiarius tamen cùm deſilirent matres, circumire non deſinit, & manu verſare, & æqualiter calore concepto animentur. Quin etiam ſi qua vnguibus læſa vel fracta ſint, remouere non obliuiſcitur. Sed quid non curabit, qui vſque eò progreditur, vt die vndeuigeſimo exploret, an pulli roſtellis oua percuderint, & auſcultatur, ſi pipiant. Nam ſæpe propter craſſitudinem putaminum erumpere non queunt, vt hærentes pullos manu eximat, & matri fouendos ſubiiciat, idque non amplius triduo facit. Nam poſt vnum & vigeſimum diem cùm ſilentia oua careant animabus, ea remouet, ne incubans inani ſpe diutius detineatur effœta. Interim in cunabulis dum parturiunt, ſtudet acus ſubſternere, cùm perierint tollere ſubſtramen & recens aliud ſubiicere, ne pulicibus, & aliis ſimilibus repleantur, quæ gallinam conquieſcere patiuntur. Quamobrem oua aut inæqualiter matureſcunt aut conſeneſcunt.

Ouum.

OVum ipſum in ſe ſuum habet diſcrimen; quippe quod parte ſui arctum, parte latius ſit. Oui pars acutior principum eſt, vt quæ vtero adhæſerit, quódque durior ſit parte obtuſa, & poſterior exeat, quod oua quaſi in pedes conuerſa, animalia verò in caput prodeant. In medio autem intumeſcit: quippe quod

quod amplius ſit, aut maioris materiæ capacius ſit albuginis & lutei. Eſt enim bicolor ouum intus luteum & album: ſed intus membrana tenuiſſima tegitur, membrana teſta duriore, cuius putaminis tanta firmitas eſt, vt recta nec vi nec pondere vllo frangantur, nec niſi paululum inflixa rotunditate. Tenta ouium preſſum vtraque extremitate ambabus ipſe manibus frangere, non franges. Preſſum tamen latere facilè per angulos tantummodò ſuos manibus reſiſtit opprimentibus, preſſum per latera parte ampla conflictatur, vt facilè poſſit deſtrui. Sed agè iam oua compara ad edendum, rupto putamine plura in patinam coniice excreta, & coque igni molli, & continenti vitelli omnes in medium coibunt albumina circundabunt, & quaſi ſepimento vallantia oras occupabunt. Compara ſi vis in aqua, vel ſub cineribus calidis, vel in ſartagine, & liquida vel dura fient pro concoctionis modo, quæ elixantur, vel ſorbilia vel mollia, ac tenera magis, quàm dura probantur, oua quæ coquuntur in aqua, quandoque abſque teſta, quandoque cum teſta comparantur, ſed quæ teſtis effuſa ſuis coquuntur integra in aquam calidam iniecta, vt ſorbilia, vel mollia coquenda. Quæ cum teſtis coquuntur, mediocriter incraſſantur, ac ne indurentur omnino, ſed ſuccum ſuum retineant, vas ab igne ſubmouendum. Quod ſi ad ignem aſſentur, torreantúrve, oua ſeparabuntur, antequam indurentur, vt cum tota adhuc liquida ſint, tota vel exorberi poſſint vel mollibus panis ſegmentis intingi queat, vt panis ſegmentis ouo tenero imbutis veſcamur paulatim. Si iam denſata ſunt admodum & igne durata manduntur & teruntur dentibus, quæ quicunque appetunt, primùm teſtis exuere ſuis, & in partes aliquot

ſecare, vt alternis & vitelli & albuginis ſegmentis lances coronent, & partes ſingulas ſale perfuſas iucundiſſimè edant. Sed cùm oua in ſartagine ſpiſſata ſint, oleo ſcilicet, vel butyro fricta(quæ vel in butyro vel in oleo appellantur) vel frixa ſtellata,vel orbiculata ſi cuiuſcunque generis illa futura ſint, frangi neceſſarium eſt oua, & è teſtis infuſa in patellam agitari verſaríque cochleari, quoad deſtructa ſint, poſtea in ſartaginem infuſa friguntur, quoad coaleſcant & ſpiſſentur ad duriciem, vel mollitudinem, quam volueris, vt aut in vitellum frixa comedas, vel ſecando in ſuas partes, quod in ouorum orbibus fieri conſueuit. Sed in ſtellatis cùm vitelli in medio conſtiterint in ſtellarum ſpeciem ac ſimilitudinem cernuntur flauo colore, albumine ex omni parte tanquam muro ſepta vallatáque. Atque alias differentias ouorum à coquis require concinnata variis liquoribus & conditionibus appotiſſimis ſuauiſsimíſque, dummodo intelligas nullum ius ouis non abſolui ac perfici mirabiliter, & plurima ciborum genera ſuauitatem & abſolutionem ſuam ab ouis accipere.

Gallopauus Indicus.

GAllopauus ex orbe nouo deportatus, Indicus vulgò appellatus,eadem eſt,qua Pauo,colli proceritate. Quod ipſum ſimul cum plumis omnino nudum eſt, tantùm purpuraſcente pelle obducitur : & tam valde craſſum eſt, vt pellem, quæ antea laxa, & vacua ſpectabatur, cùm vocem mittit, ſic contendat & inflet, vt ad brachij craſſitudinem accedat. Vox cum fragore per collum longè latéque vagans redditur,vt liquorem in dolium infuſum diceres te audire ſtrepens,in ſua tamen voce quiddam gallinaceum recinit.

cinit. Eius capitis vertex colòre partim albo; partim cæruleo, partim purpureo diſtinctus, criſta caret. Quædam rubrica appendicula carnea ex eius ſummo roſtro per ſuperiorem roſtri accliuitatem tantopere eminet, vt digiti longitudine inferius pendeat roſtrum ipſum. Quod quidem ipſum caſu perintegitur vt hoc niſi à latere tranſuerſo videri non poſſit. Hanc appendiculam cùm paſtum capeſsit, contrahit, vt quæ antea digito longior, quàm roſtrum propendebat, modò contracta ad roſtri longitudiuem non accedat. Huius plumæ cum accipitris ſpeciem ſimilitudinémque gerunt, tum extremæ albæ viſuntur. Cruribus eſt proceriſsimis, & vnguibus aduncis, & diſtinctis. Corpus rotundum eſt & pauonis celſitatem ſuperat: oculorum ambitus ceruleo, purpureóque colore efflореſcit, & ob eam cauſam vt accipitres acri & acuta oculorum acie vigent. Cum quiſquam ad gallinam accedit, totus inhorreſcit continuò plumis & gradu ſuperbo deterrere accedentes conatur.

Pauo.

PAuo totus venuſtiſsimus ac pulcherrimus eſt vario pennarum fulgore conſpicuus, tot oculis fulgẽtibus ac eximiè ſplẽdẽtibus, inſigniter illuſtratur. Magna ille iactatione corporis, & quaſi põpa, erecto collo & inflexo progreditur, criſtã in ſublime elatã geſtãs admirabili pulchritudine ſpectatã: ſed gaudet videri & omniũ in ſe oculos cõuertier venuſtate caudæ, quam ipſe admirari geſtit in orbẽ conuerſam, & omniũ oculis tãquã pulchrẽ, & ſpectatu digniſſimã videri deſtructam terra trahere ſolet, vel à terra, vt collibitum, parum ſublatam, quæ ab aduerſo ſole collucet ac vibrat aſpecta, ſolis radiis repercuſſa. Sed cùm in pedes oculos deiicit, verecũdatur illos deſpicere prę deformitatẽ

continuo contrahere & destruere eandem incipit, & pedes quasi fastidire suos, qui crocitans antea, quasi ad corpus ad pennas ad rotundum orbem támque splendentem caudæ absolutionem spectandam homines vocabat, & inuitabat, præ se quodcumque reliquarum auium genus contemnens aspernánsque.

Graculi.

GRaculi coruini generis sunt, cornicibus similes, rostro rotundo, nigro corpore ac pedibus, qui libenter in locis altissimis nidificant, atque in tanta multitudine, vt in vna sæpe arbore septem paria graculorum nidos construant. Loquax admodum auis est, minimè canora, sed garrula, obstrepera, tumultuaria, clamosa adeò, vt importuna videatur, vocem primæ nominis syllabæ absurdo & incondito sono semper emittens: vnde nomen accepit, non quod gregatim volet, nec ab ipsa gracilitate. Aduersus tamen clamosos graculos venatio istiusmodi instituitur. Virgam oblongam terræ infigito, cui laqueum ad funiculum adde, & in medio, quæ circum actu suo vimina vtrinque sita contegat in summam virgam oleæ baccam imponito, cui è regione laqueus pédeat, quem vbi contigerint graculi, delabatur, & virga erecta laqueus ita attrahatur, vt auium ceruices inhæreant. Est & alius dolus graculis capiundis accommodatus: illi in vasis labro consident, & suás in vase imagines intuitu, aliósque graculos esse rati in oleum resiliant, oleo tamen madidi, ita pennis & membris omnibus grauantur, vt auolare nequeant, eóque statim loco, olei crassitudine circunfusi, sine laqueis, sine retibus constricti tenentur.

Grues.

GRues nigro colore videntur, & aliquando albo, porrecto, procero collo, cruribus altissimis, & vnguibus aduncis, & rapacibus, plumis crurum cineriticiis, quæ quinque digitos supra genua desinunt, infra plumas cortice vestiuntur nigro, sed cùm anterior colli pars, & ad latera nigricet, prona albet, reliqua omnia cinerea præter maiores alarum pennas, quibus cauda breuis occulitur. Vox gruum rauca est, vnde à propria voce appellatæ. Tali enim sono susurrant, Gruere enim dicuntur. In gradiendo pedes præponunt, mollia crura reponentes. Quanta verò, quámque iucunda societate degunt grues, quàm concordes, & mirificè congruentes inter se, nullo dissidio, nullis simultatibus disiunctæ, semper siue cùm pascuntur, siue cùm volant nunquam segregant sese, neque disiunguntur. Inde congruere ad homines amicos, & familiares, vinculis acerrimis constrictos tractum est. Volant altè, vt procul prospicere possint, & si nubes tempestatésque viderint, demittunt sese in terram, & clamantes, vociferantésque ducem suum celeriores captare volatus hortantur, & humi quiescunt, quod ingruens tempestas desæuierit, ac purum & tranquillum aëra repetant. Cùm autem in Thracia nascantur, vbi hyems solet esse atrox, & tempestas perfrigida, medio autumno salutis ergô suæ frigoris vim non sustinentes tanquam terræ solum patrium, cœli mutationem, temporúmque varietatem scientia & cognitione comprehenderint, frequentes in calidas regiones, in Ægyptum, Lybiam, Æthiopiam proficiscuntur: sed frigoribus transactis & veris parte maxima, in sedes patrias reuertun-

tur, vbi patriæ ſtudio captæ æſtiui temporis partem iucundiſſimè ponunt. Sed in volatu, vt faciliùs aëra incidant, & aduerſum melius ſecent, trianguli formam efficiunt. Atque cum ventus eſt exortus vehementior, & ſæuire viſum eſt cœlum, non quomodo cùm eſt tranquillum frontatim ac lunato globi ſinu volant, ſed in cuneum momento ſe traducunt, néue circumflante vento ordo perturbetur, vel etiam de ſuſcepto itinere depellantur. Sic enim ipſo mucrone diuidunt ventum circum latera fruſtra luctantem, ſic planè, vt nihil acies turbetur. Duces habent, & eos, qui clament. Sed diſpoſiti ſunt in extremo agmine, vt vox percipi poſſit, nequa officio ſuo deeſſe videatur, & qui cùm opus fuerit, gregem contineant. Agũt excubias nocturnis temporibus lapillum pede ſuſtinentes, qui laxatus ſomno decidens inertiæ coarguat vigilem. Cæteræ dormiunt capite ſubter alam condito, alternis pedibus inſiſtentes, dux erecto prouidet collo ac prædicit. Id quod facit etiam cùm in terram deſcenderint cibi gratiâ, & multum clamat, vt omnes conueniant. Quod ſi nimio clamore rauceſcat, ſuccedit alius. Atque grues in tergo præuolantium colla & capita reponunt, quod quia ipſe dux facere non poteſt, quia non habet, vbi nitatur, reuolat, vt ipſe quieſcat, & in eiùs locum ſuccedit alia ex ſequentibus, eáque viciſſitudo in omni curſu conſeruatur. Sed in acie inſtruenda, ornandáque itineris ſcientiſſimo, duces ad volatum conſtituunt, & nutu grandiores. Vt verò proximum eſt ad regendũ extremum agmen deligunt: minores natu mediæ ſunt interiectæ. Ex quo facile eſt agnoſcere grues rationem, & rerum publicarum recta moderatione regendarum mortalibus doctrinam dediſſe. Sed vt cuſtodes ſem-

per ac

per ac duces circumeunt, & siue homo, siue fera accedat, gruunt vehementer, & alta voce insidias indicant, vt reliquæ in tempore fuga sibi consulant. Quæ omnes cùm ab aquila se impeti perspiciunt, in orbem circumsistunt, & contractæ in sinum falcatæque existunt, atque ordinatim tanquam in aciem structę speciem pugnæ præbent. Quare aquila deterrita regreditur, sed lapillos quibus se muniunt ad volatus recordari debemus: quibus ideò vtuntur, vt de via defessæ, & quia ad multum tempus volauerint, deiiciant lapides, & ex lapidum lapsu percipiant, supra maréne, an terram subolent. Nam si ad mare lapides deferantur, iter susceptum facere pergunt, sin ad terram decidant, à volando requiescunt.

De Gryphe.

GRyphem Indicum animal, audio similiter quadrupedem, vt Leonem, esse robustis armatũ vnguibus. Quarum collum cæruleis pennis distinguitur, aquilino ore & rostro, & capite cuiusmodi pictores fingunt, oculis autem igneis: quos cum ætate progrediente nidi capere non possunt, earum pullos capiant. Atque illa loca tenent Scythiæ, Asiaticæ, quæ terræ sunt locupletes, quæ tamen non incoluntur. Nam cùm auro, & gemmis affluant, gryphes tenent vniuersas, alites ferocissimæ, & vltra rabiem omnem sæuientes; quarum immanitate obsistente aduenis accessus difficilis ac rarus est. Quippe qui visos discerpunt, veluti geniti ad plectendam auaritiæ temeritatem. Cum animalibus omnis generis pugnant, eáque fundunt, & euertunt. Contra leones autem & elephantos stare non audent.

Hirundo.

HIrundo auis leuiſſima eſt roſtro paruo, grata forma,nigro corpore,aluo ventre,rubeo gutture,veſtitu multo, tecta plumarum, maculis duabus ſanguineis pectus diſtincta. Quæ caudam habet longam,& bifurcatam,vt auiculis omnibus, & hirundini non amplior gula,nec ingluuies, ſed ventriculis longior eſt,pœnis præualet, flexuoſos ſuſcipiens volatus, veloci celeritate. Qua de cauſa rapinæ reliquarum auium minimè perniciosa. Quæ ſola auium non niſi in volatu paſcitur,ſola carne veſcitur, ex his, quæ aduncos vngues non habent. Apibus iniuriam infert, quibus & muſcis inſidiatur,& capit cicadas.Hirundines tam domeſtinæ, quàm agreſtes hyeme ad loca tepidiora abeunt, ſi vicina ſunt, aut ſi longè diſtent, non mutant ſedem, ſed ſe in anguſtis montium locis condunt atque domos petunt villarum, in quibus confingunt nidum implicito loco, feſtucis ad lutariæ paleationis normam. Et ſi quando luti inopia eſt, ſe ipſas madefacientes volutant & in puluere omnibus pennis,& ſtragulum ſibi hominum more faciunt,duriora primùm ſubiicientes, deinde mollibus plumis floccíſque conſternunt,tepefaciendis ouis, ſimul vt mollis ſit nidus infantibus pullis; ſi verò luti facultas ſit, id hirundines vnguibus ferunt, nidúmque ex eo fingunt: ſed tandiu hirundines hominum hoſpitio vtuntur,dum pullos ex ſe pepererint, & aluerint, deinde ingratæ in deſertos receſſus abſtruſæ latent. Cùm verò volucrum pleræque aues à ſuis vocibus nominentur, hirundines, quæ drenſant, aut aliàs trinſant vagæ, cantu valent, garrulæ quidem, &

diem,

diem præcinendo nunciantes, veris incunctis tempus, cùm omnia virent in agris, & amœnissimè florent, prænunciant. Cantu pristinis nidis inuentis, plaudere sibi, & gratulari videntur mirificè vario & quasi articulato, vt verbis etiam quibusdam gaudium suum testari videantur. Eædem hirundines maternæ sedulitatis in filios magnum satis dant, & insigne documentum. In nutrienda enim prole mira tam mares, quàm fœminæ æquitate commendantur, impertientes singulis pullis cibum, obseruant consuetudine sua, nec qui semel acceperit, bis accipiat. Tanta autem mundicia sunt, vt egerant incrementa pullorum, & adultiores circumagi doceant, vt foris saturitatem emittant.

Miluus.

Milui, vt refert Plinius, ex accipitrum genere sunt, sed magnitudine differunt, & pennis non dissimiles, quæ rufæ sunt, vngues & rostrum adunca similiter, sed alias curuas, & non rectas habent. Rapacissimi semper & famelici sunt, carniuori. Insidiantur auibus domesticis, maximéque pullis gallinaceis, & anserinis, & quos incautos viderint, statim rapiunt: sectantur etiam cadauera, quare circa coquinas, & macella volitant, vt si quid carnis crudæ proiiciatur foras, mox rapiant. Illi cùm à nido egrediuntur, perfectis iam alis aues magnas venantur, cùm verò adultiores fiunt, & valentiores, capiunt debiliores. Tandem cùm ad summam vim peruenerunt, muscas, culices, & lumbricos terrestres captant, ac tunc fame moriuntur. Feruntur anno primo adeò audaces esse, vt nihil mortuum gustent: se-

cundo nihil viuum præ metu, tertio fame mori: sic timidi & formidolosi sunt. Iugere dicuntur milui cùm vocem emittunt: vnde multi coniiciunt fictitio nomine doctos, à voce, quam edunt.

Noctua.

NOctua, à noctis tempore dicta, quo canit, vel volat, quanquam multa nocturnarum auium genera sint, hæc vna tamen præ cæteris apud Latinos à nocte nomen accepit. Huic magnitudo columbæ, crura & digiti pedum hirsuta plumis albis, imi tamen digiti ad terram nudi sunt, vngues nigri & adunci, color tota prona fuscus modico rufo permixtus, maculis albicantibus distinctus, caput ad reliquam magnitudinem prægrande, iris oculorum flaua, & oculi magni, rostrum breuissimum, & aquilinum: inter oculos & rostrum pennulæ quædam, ceu pili, aut barbulæ rigent, in ventre plus albi habet, quàm cæteris in partibus. Nõ multum alacres sunt, & interdiu cæcæ, cum noctu vagentur. Ex orto enim lucis splendore plurimum offenduntur & suorum aspectus oculorum obtunditur, propter siccum & tenuem oculi humorem non ferentem vim lucis. Venantur mures, lacertas, verticillos, & eiusmodi alias bestiolas, quibus alantur. Verùm non tota id nocte faciunt, sed vespertino, & matutino tempore. Illæ sacratæ fuerunt Mineruæ, quæ abini dicta videtur ἀπὸ τῦ ἀθρεῖν, hoc est à videndo. Quippe quæ præuideat, quæ in tenebris latent atra caligine circunfusa, & in tenebris obscurissimis noctuam videre scimus.

Paſſer.

PAſſeris nomen quanuis ad omnes ferè maiores aues referatur, priuatim tamen ſpeciem quandam habet ac formam. Auis enim parua eſt, cinereo colore, capite pro corporis proportione magna. Paſſerum pulli cùm euolare debent, vicini paſſeres parentes eorum, conatus euolantium comitantur, vt imbeciles, ſi neceſſe ſit, plurimum conſtipatione adiuuentur. Capiuntur autem viſco, ſi virgulæ viſco illitæ ponantur in locis, vbi paſcere, vel morari conſueuerunt.

Pauo.

PAuo quondam Iunoni ſacer ſpeciem habet, & pulſchritudinem venuſtiſſimam, colore vario diſtinctam: auis non ſolùm pulcherrima, ſed pulchritudinis ſtudioſa, cui è volucribus natura formæ dedit præſtantiam & excellentiam admirandam. Paruo ille eſt capite, & quaſi ſerpentino, & longis pennis coronato, quaſi cono in ſublime elato pulcherrimo venuſtiſſimóque atque illo ad maiorem venuſtatem ruſo. Collum longum eſt, & ſapphiri colore, quocunque ſe conuertat, & inflectat, nitet, & ſplendet Pectus quoque ſapphiri colore lucidũ, & ſplendens, alæ ruſæ, dorſum cinereum, ad ruborem declinans, cauda longa, pennis plumoſis, & in fine pennarum habet orbes, ex viridi, quaſi Chryſoliti ſplendore, & auri, & ſapphiri coloribus diſtinctos, ſyderum & aſtrorum clariſſimè micantium fulgorem referentes planè ad ornatum, & ad ſplendorem, & magnificentiam præ reliquis volucribus pauoni data, vt nullam auem putauerit Plinius pauone noſtro fingi potuiſſe pulchriorem

rem,tot oculis in cauda,tam lõga, támque densa plumis,tanta oculorum varietate, tanto nitore,tam delectis etiam colorum generibus,vt albus ac niger, quorũ vnus per se tristis est, alter reliquos alios obscurat, colores deuitentur. Atque pauo semetipsum miratur caudæ gemmantibus pennis protegens, orbem efficiens plenissimum, tanto támque illustri splendore micantem vt nihil suprà.Cum forma, tum intellectu quasi pulchritudinis & gloria offert sese.Gemmantes laudatus expandens alas cum iactatione quadam superbissima colores ostentans aduerso maximè sole: quia sic clariùs vibrant,& collucent,simúlque vmbrę quosdam repercussus,cæteris,qui in opaco clariùs micant,conchata quærens cauda,omnésque in aceruum contrahens pennatum, quos spectari gaudet oculis: sed cum alio tempore magis laudatus, quasi rationis particeps,cùm se formosum prædicari audit, auricomas pennas explicat longè latéque,& veluti pratum floribus variis & pulcherrimis stratum & distinctum erigens ostentare, gaudet, & oculis ipse lustrans in orbem circumducere.Adeò cauda ei tanquam stellata nitet: cumque magis ac magis aliquis pulchritudinem laudauerit,ambitione maiore se gerit, captãs illarum laudationes gloriolas. Si verò reprehenderit, cauda statim recondita, quasi calumniatorem odio sibi esse testabitur.Cùm verò pauo ex auibus pulcherrimum se esse non ignoret,& vbi formę sita sit pulchritudo,præclarè tentat,ea elatus non modò caudam tot stellulis distinctam,& oculis collucentem ostentat;sed etiam ceruicem iactat,& ex pennis, quæ ei non mediocrem ornatum afferunt,decus & ornamentum capitis,lumen & insigne decoris & elegantiæ maximæ maximos spiritus sumit, & insolentiæ plenissimos.

Nocte

Nocte experrectus, cùm se in tenebris iacentem in atria noctis caligine videre non possit, clamans pauidè suam se pulchritudinem amisisse putat: exclamátque etiam die dum pedes intuetur, deformitatémque eorum aspernatus, caudámque in rotam erigens, exponit aduersam soli, vt pulchrior videatur, gaudénsque hominum admiratione, qui illam intuentur ad lassitudinem vsque continet. Cùm verò aliquem exterrere vult, pennas primùm explicat, deinde ad iniiciendum terrorem his concrepat, capitísque elatione ac supero supercilio veluti triplicem cristam iactat. Cùm reficere se vult, tum passis pennis, & in anteriorem partem reflexis ex seipso corpus suum opacans, caloris vim frangit, & propulsat. Si retro atque à tergo ventus flat, alas paulatim pandit, atque ventus interspirans auras, & molles, & suaues afflat, vnde is reficitur ac recreatur. In pauone illud est mirabile puritatis, id est, munditiæ studiosum, gradu composito incedere, ne inquinetur: & dum est pullus madidus aliquando totus, & pollutus expirat, spurcitię & sordium impatiēs. Sed cùm caudam quotannis amittat, donec renascatur cum flore arborum, pedibundus ac mœrens quærit latebras. Recordatur enim illius temporis, cùm commendatus, tanquam formosus puer, ac mulier pulchra corporis præstantiam tanta cum elegantia ostentabat pennas ornatè, & ordine erigens, vt vel florenti prato & florum omnium pulchritudine distincto, vel vario picturæ similis videretur. Recordabatur cùm ante pictorum oculos se ad imitandum exponens, abundè sui pingendi potestatem faciebat, & spectatorem conspectu suo expleri patiebatur, & quaquà versus conchatam caudam intorquens illustriorem, & varia magis, quàm sint Medorum Persarúmque vestes

suam

ſuam ſtolam inſolenter admodum & elatè iactabat & oſtentabat.

Educatio Pauonum.

IN auiariis ſtabulantur turdi ac pauones. Pauones nutrire facillimum, niſi fures, aut animalia inimica formides, qui plerunque per agros vagantes ſponte ſe paſcunt, pullóſque educũt, & altiſſimas veſpere arbores petunt, in inſulis prȩſertim manufactis, multíſque herbis & luxuriantibus educantur. Curator auium id facere debet, vt diei ſtato tempore, ſigno dato iuxta villam gregem conuocet, & paululum hordei concurrentibus obiiciat, vt nec auis eſuriat, & numerus aduenientiũ recognoſcatur: ſed herbidus ſylueſtérque ager planus in ſublimi clauditur maceria, cuius tribus lateribus porticus applicantur, & in quarto duæ cellæ, vt ſit altera cubiculum, atque altera ſtabulum pauonum: ſub porticibus deinde fiunt arundinea ſepta in concauarum modum: qualia columbariis tectis ſuperponuntur, ea ſepta diſtinguuntur velut clatris intercurrentibus calamis: ita vt ab vtroque latere ſingulos aditus habeant. Stabulum autem carere debet vligine, cuius in ſolo per ordinem figuntur breues paxilli, earúmque partes ſummæ ligulas edolatas habent, quæ tranſuerſis foraticis perticis inducantur. Hæ porrò quadraticæ perticæ eſſe debent, quæ paxillis ſuperponuntur, vt auem recipiant ad ſalientem. Sed idcirco ſunt exéptiles, vt cùm res exigat à paxillis deductæ liberum aditum conuerrentibus ſtabulum præbeant. Dicti sũt pauones à voce ſua: pupillare enim pauones dicuntur, qui ad conuiuia magnum addunt apparatum & ſplendorem, ſed occiſi per dies aliquot ſeruari debent, vt durities carnis remittatur, & relinquantur

ſuſpenſi

ſuſpenſi pedibus per tempus omne ad mollitudinem teneritudinémque neceſſarium.

Pelicanus ſeu Platea.

PIctores Pelicanum tanquam peregrinam & incognitam auem pro arbitrio ſuo finxerunt, adunco roſtro pectus ſauciantem, & effluentem ſanguinem hiante ore excipientibus pullis: ſed pelicanus videtur ardearum generi adnumerandus, à quo non tam alio inſigni, quàm roſtri latitudine differt, ille candidus eſt pennis omnibus præter quam vltimis, & maximis alarum, quæ ex parte inferiore nigricant. Pedes & crura nigra ſunt, magnitudine ad anſerem non omnino accedit, lingua breuiſſima, longum collum, oculi glauci, cauda breuis, crura tamen alta, inter digitos aliquid membranæ eſt, idque ampliùs inter duos maiores vngues breues nigri acuti, qua natat, & quærit aliquid immerſo roſtro in fundo. Iraſcitur adeuntibus, roſtro aperto colliſóque, ſonum edit. Circa mare præcipuè degit, cicuratus piſcibus veſcitur, inteſtiniſque gallinarum & aliis culinæ reiectamentis, & ramentis aliquando radicum geniculatis, &, vt aliqui dicunt, ranis & ſerpentibus. Dictus eſt ille, quaſi pellem habens canam, id eſt, plumas albas, qui ſemper macie afficitur, & quidquid glutit, citò digerit, quia venter eius nullum habet diuerticulum quo cibum retineat: ſolum enim inteſtin orum habet ductum, qui ab introitu oris, vſque ad partes iuſtis ac debitis naturæ perſoluendis ſpectantes accedit.

Perdix.

PErdix colore rufo, nigris interpictis, longis maculis, aut colore teſtaceo, aut vario. Quæ cacabare dicitur

dicitur vocis contentione cantúque valens: nidificat humi, ſpinis & frutice ſic munit receptacula ſua. Cùm verò eſt ad pariendum vicina, aream molliter pulucre ſubſternit atque fructicibus, & ſurculis circumſepit. Contextus areæ cauus eſt, & ad incubandum accommodatus. Cùm enim pulucrem infixit, & molle quiddam, veluti cubile effecit in ipſum ingreditur, poſtea ſeſe fructicum inuolucris occultans contra auium rapacitatem hominúmque inſidias, in multa tranquillitate incubans, & rorem ac imbrem, humorémque omnem auertens.

Aucupium Perdicis.

PRoducitur perdix venator accuratus ad eliciendos feros, & ante retia præpoſitus cantum edit eos laceſſentẽ ad pugnam, eoſdémque vt ex inſidiis in laqueos inſerit, incitãtem. Contrà cantãs ſylueſtriũ dux ſuum gregem præcurrens obuiam procedit, cum hoc luctaturus: cicur autem per ſummam fraudem & malitiam ſemper inſidias inſtruẽs pedem refert, ſe timere ſimulans: alter verò ſpe, atque animo inflatus, ſimul & ſibi iã victoriam ſpondens impetum facit, ſed mox captus compage tenetur. Quòd ſi venator perdix, qui ad illecebras venatorio inſtrumento aſſidet, mas ſit, cæteri gregales ei ipſi captiuo òpem ferre conantur. Perdix garrula ad menſas extruendas magni habita: quam lauti mandere maximè auent, & ſolent, Cuius pectus cum ſuperioribus perquam ſuaue eſt, inferior pars non æquè poſt diem vnum naturalem comedi debet, vt amittat quod durum eſt. Atque obſeruandum eſt, vt in omni carne aſſanda, & præcipuè in perdice, ne nimium ſiccentur, & torreantur. Aſſa

perdix,

perdix,aſperſa aromatibus temperatis editur. Perdices aſſæ prope coſtæ alas, & pulpam circunquaque abſcindes, indéque in locum modicum, ſalis aromatum caryophillorũ contuſorum ſuccus citri, aut mali medici, quo meliùs ſimul hæreant, miſceri debet, atque inter aſſandum ne obliuiſcaris perdicum pluma leuiter perfundere conditionibus iuris neceſſariò comparatis.

Phaſianus.

PHaſianus peregrina auis, magni pretij & æſtimationis, quo nihil ſpecioſius contemplari poteſt ex volucribus. Pictores omnes, ipſe Apelles, ſi rediuiuus foret, varietatem & ſplendorem pennarum, plumarúmque imitari non poſſet. Phaſianus eſt gallus ſyluaticus, auis perpulchra,pennis coruſcis, ignis inſtar micantibus,cæruleis,interdum ac viridibus,rubeiſque pennis interſcripto nitore.Aures geminas videtur habere,in capite plumis extantibus. Quas ſubrigit,cùm libet, atque ſubmittit:criſtis in capite, & ſpiculis in cruribus,quamuis careat,audax & animoſus eſt.Caudam habet longiſſimam, eximia pulchritudine ſpectatam,ſed fatuus eſt & facile decipitur. Si enim pannus albus quadrangulus inter quatuor virgas pictum Phaſianum rubei coloris præferat, adeò Phaſianus miratur picturam,vt aduertens venatorem retrorſum, in rete contrudatur. Aliquando auceps panno,in quo hæc auis depingitur coopertus,phaſiano ſe oſtendit,qui ſequens coopertum, nec fugientem,nec retrocedentem, tandem à ſocio aucupis in inſidiis latitante inuoluitur. De carne Phaſiani nihil eſt,quod dicamus, quam primam ferè in menſis eſſe iudicant omnes propter carnis bonitatem & præſtantiam.Caro illius gallinarum carni ſimilis eſt, ſua-

uitate verò in edendo superior. Dictus est, quod phasiani populi sui generis auibus abundent.

Phœnix.

ÆThiopes, atque Indi discolores maximè ferunt aues, & pulcherrimas, & ante omnes, nobilem Arabia Phœnicem, vnum in toto orbe, nec visum magnopere. Qui aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa collum, cætera purpureus, cæruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem, caput plumeo apice cohonestante. Tradit Manilius, qui Phœnicem vescentem viderit, extitisse neminem, sacrum in Arabia soli fuisse, viuere annis sexcentis sexaginta, senescentem casia, thurisque surculis construere nidum, replere odoribus, & superemori, ex ossibus deinde ac medullis nasci primò, ceu vermiculum, inde fieri pullum principioque iusta funeri priori reddere, & totum deferre nidum prope Panchaiam in solis vrbem, & in ara ibi deponere.

Pica.

PIca auis est magnitudine Columbæ, alis vario colore, & præsertim cæruleo depictis: sed cauda nigro colore est splendenti in viridem, cum sapphyrino permixtum, longiore cauda, quàm aliæ sui corporis aues, quæ voces plurimas commutat. Singulis ferè diebus diuersam emittit vocem, imò eadem die eandem vocem variat, & omni tempore. Quin & aliquando per hyemem ita fingit vocem venatóris, vt canes moueat & incitet ad se: quin Pica in vocis mutatione singularem naturam, & quàm diuersa animalia refert. Audies enim Picam garrienté, hœdi vocem existimabis, qui à matre separatus iuxta arborem eam requireret, cui clamans Pica nonnunquam insidere

visa

visa est. Audies iterum edito mugitu vitulum referentem, deinde ouis instar balantem, postremò fistulam siue sibilum pastoris imitantem, quo ille post pascua oues ad potum ducit. Denique audire poteris salientem omnium auium voces, & sonos tam varios ac multiplices reddentem. Minor est Picæ nobilitas, quàm Psittaco, quia non ex longinquioribus terris defertur: sed pressior loquacitas certo generi picarum est. Non discunt solum verba Picæ, sed diligunt, meditantésque secum curam cogitationémque, qua intentæ sint, occultare non possunt.

Psittacus.

INdia mittit Psittacum, qui pulcherrimus est; viridis toto corpore, circulo tanquam miniato, velut aurea torque, pari fulgoris ambitu cingitur & coronatur. Rostro & pedibus rubet, similis falconi, capite rotundo, rostro adunco, tantę fortitudinis, vt caueæ virgas ferreas vi frangat, habet capitis ossa durissima. Quare cùm discit sermonem hominis radio verberatur ferreo, & cùm deuolat, rostro se excipit, propter pedum infirmitatem. Cùm aues aduncę breui sint collo, & lingua lata, atque ad imitandum apta, psittacus est multo latiore, quã cæteræ aues. Vnde illud efficitur, vt articulata verba penitus loquatur quasi humanam linguam referens. Inter nobiles & plebeios disiunctionem facit digitorum numerus. Qui præstant, qui nos in pede habent digitos, cæteri ternos, sed hoc commune est psittacis, vt habeant digitos binos antè, & totidem retrò, vt picorum genera. In Caluhut tanta harum auium est copia, vt exhibendi sint custodes seruandæ oryzę in aruis, ne eam depascantur. Pede seipsos pascunt, & ori admouent escas, vt manu homo:

dum bibit pedibus suspensus caudam in altum, & caput deorsum ad aquam protendit. Caudam etiam diligenter custodit, & sæpe rostro componit, & pennas summo studio frequenter abstergit. Inter aues ingenio sagacitatéque præstat, quod grandi sit capite, atque in India cœlo puro ac tenui nascatur: vnde didicit non solùm loqui, sed meditari, & meditatur gloriç cupiditate flagrans. Vnde summa memoria valent, amant cum pueris loqui, à quibus cæteræ aues faciliùs loqui didicerunt: sed quæ solertia illorum in fingendis nidis. Inuestigant procerum arborum, tenuibus ramis, & intolerabilibus ad quiduis graue sustinendum, ad quorum cacumina pensilem surculum alligant, ex quo nidum affabre, & callido artificio factum suspendunt, pilæ modo rotundum sanè quàm exiguo ad aditum & exitum relicto foramine. Quod quidem illi moliuntur, vt serpentium insidiis viã obstruant, non enim ex tam subtilibus ramis pensilem nidum serpentium genus corpore suo audet inuadere. Caueis inclusi Psittaci aluntur, vt cum aspectu suo colorísque venustate, & formæ præstãtia humani sermonis imitatione domesticos & externos oblectet.

Struthio, vel struthio camelus.

STruthio partim auem, partim quadrupedem refert. Quippe qui pennas habeat, nec sublimis volet. Non enim pennas admodum aptas gerit, sed pilis similes. Glaber capite, & parte colli superior est, & cilia palpebræ superioris pilosiora. Bipes tanquam auis est, bisulcus tanquam quadrupes: non enim digitos habet, sed vngulam bipartitam, corporis molem sublimem mouere nequaquam potest. Crura alta sunt similia

ſimilia cruribus camelorum, crebris corticibus, ſeu ſquamis intecta vſque ad geminos duros poplites. In ſublime porrigit caput exiguum, ceruicem verò magnam,& proceram: cuius collum cùm longum ſit,& cyanei coloris, tum oculi magni, roſtrum breue acutumque,molles plumæ,& vngula,vt prædixi,fixa, vt terreſtre ſimul,volatileque animal videatur.In huius ventre inciſo, expurgatis ſordibus lapides inueniuntur:quos poſtea quàm deuorauit in omaſo prope reticulum diù aſſeruatos concoquit. Qui propter naturam calidiſſimam ferrum concoquere dicitur, mira natura concoquendi,quę ſine delectu deuorauerit,ferunt altero oculo cœlum,altero terram intueri,ſi quis eam inſectetur propter corporis grauitatem volando effugere nequit,ſed duntaxat explicatis alis greſsu ipſo effugere tentat, ſin propior facta eſt, vt capiatur obuios lapides, ſic pedibus retrò ad hoſtes verſus tanquam funda iaculatur. Capitur tamen ad hunc quoque modum, cùm illam incubantē vir venationis peritus animaduerterit per acutas ex ferro cuſpides, ſpiculorum more circum nudum defigit,& prope in occulto latens ex inſidiis rei euentum acerrimè expectat. Struthio ab inquirendo paſtu rediens antequam in nidum introeat, huc illuc verſans oculos circunſpectat, quòd metuat nequis ſeſe ſpeculetur, deinde ardenti pullorum ſtudio victa,quamuis ferrum ſplendeat, alis tamen paſſis, tanquam velis contento fune explicatis in nidum ingreditur, & cuſpidibus munito ferro transfixa acerba morte conficitur. Venator repentè properans accedit,& ſimul cum matre pullos capit.

Turdus.

TVrdus auis eſt, cinereo colore, non magno corpore, albo pectore, nigricantibus maculis variegato, roſtro ſubflauo, quod in extremo nigricat, ferè magnitudine & figura merulæ, bono præcipuóque ſapore, præ cæteris auibus inter lautitias habetur. Et porcelli quondam dimidia parte aſſi, & dimidia elixi, farti turdis, & ventriculis gallinaceis inferebantur in menſas. Atque per ſyluas, & baccis fœcunda virgulta ad turdos & alias aues capiendas laqueos expedire oportet.

De auibus generatim.

VT de animalibus, & de auibus generatim dicamus, ne quid ad ſcribendum, & ad agendũ latinè deſit. Aues dictæ ab auiis, id eſt, locis ſecretioribus, quibus maximè delectantur, alites ab alarum magnitudine, volucres à volando. Oua pariunt & pennis decoratæ ſunt, & maioribus, quæ remiges dicuntur, quáſque ad volandum expandunt, & veſtitricibus, quæ prætexunt illas. Pennæ autem e caule, id eſt, calamo extra cutẽ eminente, ex quo plumea omnis lanugo erumpit, producuntur: ſed caules præciſi non creſcunt, vulſi renaſcuntur, prętur pennas pluma molliore veſtitæ ſunt, & ſublatis pennis in ſublime volatus ſuſcipiunt, natura cœlo frui volentes libero, clangore multo, quem multæ fartæ ſatiatæque affatim vaſtum fundunt & horrendum. Sed in hac immenſitate latitudinum, longitudinum, & altitudinum aeris circunfuſi, quam infinita volitat auium multitudo leuandi laboris ſui cauſa paſſim ac liberè ſolutarum opere quocunque. Quod cum à natura auibus inſitum ſit, cùm

cùm pulli pinnullis vti non possunt, matrum volatus imitantur,quæ pullos volantes prosequuntur, quoad liberè possint volatus maiores suscipere. In auibus crista quantam habet præstantiam? in gallis palea de mento gallorum, rubens, velut barba pendens speciem habet. Rostro magno,procero,& corneo,adunco etiam magnopere adiuuantur ad capiendum cibum,ad fingendum, ad purgandum, ad discernendas sordes,ad pungendum, ad abigandas bestiolas, ad inuestigandum aliquid, & eruendum infra puluerem latens & abditum. Cruribus rigidis,& calcari sunt & vnguibus præditæ. Auium etiam quanta diuersitas? aliæ sunt oscines, quasi ore concinnentes,quas veteres ridiculis, & inanissimis superstitionibus imbuti rerum augurandarum causa natas esse putabant,& tum à dextra,tum à sinistra canere oscines, & prædicare sicut alites volatu rerum suarum secundos,& aduersos euentus. Altiles autem seu fartiles saginantur,& turundis farciuntur, vt pinguescant,quas bene pingues & opimo iecore ingluuies indicat plenissima. Harum similes, cortales seu cohortales, quibus intra cortem caueámve inclusis minùs libera vagandi potestas datur. Atque syluestres sunt aliæ & feræ nondum cicuratæ, quæ dispersæ in agris locisque syluestribus vagantes, montanas & syluestres sedes appetunt, & ingentibus,& patulis, & porrectis alis,volant, & superam regionem petunt. Quemadmodum inferæ naturâ petunt volatu terræ vicinam aëris regionem, cùm neutrum auiculæ inuolucres & implumes facerent. Hinc accipiter ex auibus cunctis rapacibus maximè ad prædam faciendam prouolans, tinnunculus columbas defendens,accipitres territans,occulta naturę vi, quoad aspectum illius vocémque fugiant. Hinc

aquila regina auium, alauda seu galerita cristato capite, in galeri seu galeæ modum pulchram habens speciem: Alcyon, quæ hyemali, frigidóque maximo tempore propter maris litora fœtus edere solet, cùm maximè intumescit mare, litoribúsque vehementiores fluctus illiduntur, ventíque flant valde vehementes, immoderatæque tempestates sæuiunt, vt mare omnia velle absorbere videatur. Mirandum autem, cùm statim mitescere mare, sedari tempestates, desæuire venti, flatus omnis quiescere & omnia tranquillari pacarique cernantur. Intra quatuordecim dies, quiete tranquillitatéque maxima quod tempus à ludo partim educendo, partim nutriendo fœtu, quod adolescat, ponere consueuit. Hoc maximè nautæ tempus obseruarunt, quod nacti nullas tempestates perhorrescunt, quietissimo semper tranquillissimóque mari nauigantes. Hinc anates fluuiorum appetentes, & nandi studiosissimæ: hinc anseres, quibus alendis cibaria quondam locabantur in capitolio, vt significarent clangore suo strepitúque alarum, siquando fures venirent. Hinc ardea, ardua petens, & ardea stellaris, stellis quasi quibusdam picta. Attagen inter esculentas aues præcipuè sapere celebratur, vocalis alias, captus obmutescens, inter raras quidem aues quondam existimatus: inter aues etiam bubo numeretur debilis ad volandum, in cauernis commorans, dirum omen mortalibus quondam habitus, à boue mugienti, quem imitari visus est, appellatus. Capus in auiarium inclusus & saginatus omni studio, vt opimus inter fercula feratur assatus in mensam, carduelis minima auium, imperata faciens, nec voce tantùm, sed pedibus & ore pro manibus, cùm sit parua, capite rubro, luteis alis, albo nigroque colore distinctis,

à car

à carduis, quorum ſemine veſcitur appellata, quanto in pretio habetur? Ciconiæ veris ineuntis nuncium præferentes procero collo, roſtro longiſſimo longiſſimo, incredibiliſque duritie ad obiectas res percutiendas, cruribus & vnguibus, pro natura rerum, ad quas creatæ ſunt, vim frigoris fugientes, calidiora loca petunt, gruum modo curſum perficientes. Columbæ in culminibus, & turribus villarum habitantes propter inſitum à natura timorem in ſumma loca conſcendunt: ſed aliud manſuetum genus eſt columbarum, domibus ipſis contentum & album cibo domeſtico. Ad columbarum habitationem, columbaria extruuntur, leuigatis & dealbatis parietibus, ſingulis autem paribus columbaria, id eſt, locumenta in periſterotrophio fiunt rotunda, & ex ordine crebra: atque columbaria os habent, per quod columbæ ingrediuntur & exeunt. Videbis autem paxillis adactas tabulas concinne ſuperpoſitas, quibus vel loculaméta, quibus nidificent aues, vel fictilia colũbaria recipiunt præpoſitis veſtibulis, per quæ ad cubilia veniant fœtus. Harum pulli columbini ſunt, & ouum quod ſupponitur ad fœtus procreandos. Columbatiis autem maxima cura eſt columbariorum frequenter purgandorum, ne ſordibus aliis, & fimo columbino redundent. His accedat coruus, coturnix, cucullus ille niger & horribilis, mali ominis, & ad animalium cadauera ſe abiiciens in ſterquiliniis aſpecta. Coturnix parua auis eſt, & cum ad nos volat terreſtris magis, quàm ſublimis. Aduolant autem hæ nauigantium periculo maximo: quippe quæ velis ſæpe inſident, mergúntque nauigia. Nunquam autem volant auſtro humido, grauioréque vento: nam aura vehi volunt propter corporis grauitatem viriúmque debilitatem maximam.

Hinc volantium illa conqueſtio labore expreſſa. Itaque Aquilone maximè volant ortygometra duce: ſed vere primæ appropinquanti & accedenti ad terram, quam miſerrimam accipiter rapit. Cucullus adeſt omni generi auium odio maximo habitus, qui in aliquarum auium nidis oua parit, non audens in nido ſuo relinquere, quaſi parum tutos, & ab aliis auibus confeſtim perdendos. Cygnus proximus ſit, auis candore maximo, anſere maior, ſuauiſſimè canens, & ſuauiùs imminenti morte. Ille colli proceritate ad cibum capeſſendum adiuuatur. Halcon in eundem numerum referatur, qui vngues more falcis habet introrſum inflexos: ficedula ſequatur ficubus pingueſcens, à Romanis in magnis habita deliciis: quorum tanta fuit in cœnis inſtruendis luxuries, vt negarent auem vllam præter ficedulam totam comeſſe oportere. Iam vero gallus, gallina, pulli omittendi non ſunt. Gallus enim parens gallinarum, & earum defenſor acerrimus capite criſta decorato, & ſub mento palea pendente incedens habet oſtentationem & iactationem corporis, quem ſuperbiorem facit, veſtigium non leuiter impreſſum, & inflexa cauda, reflexáque venuſtiſſime. Animal eſt canorum ſua ſponte, qui poſt depulſum de pectore, & in omne corpus diuiſum cibum & modificatum, cantus edit quiete ſatiatus, exſuſcitans homines, qui ſic canere aſſiduè incipit, vt nunquam intermiſſurus videatur. Gallina mater pullorum eſt, ad quos excludendos oua ſupponuntur; cùm autem illa parere vult ouum, quietum requirit ad pariendum locum glociens non parum. Sed quot Gallinarum genera? Adriana, iubenca, ſeu nouella, veterana, effœta, pumica, decumana proceris ad pectus cruribus, meleagris, numidica, guttata; quæ in plumis nigrãtes plumbos

bos habet, hosque aspersos albis guttulis, Africanæ: sed fœtus gallinarum ouum est, quod rotundum est, aut acuminatum, atque medium intumescens, testa coopertum, quam membrana sequitur, quæ tegit albumen, & luteum intus delitescens. Sed ouum aliquando geminum est, sæpe irritum, nonnunquam cynosurum videbis, pullescẽs etiam, pulli verò teneri, & ad ægrotorum, & delicatorum cibos aptissimi, qui die vndeuicesimo rostellis oua percudentes pipire solent. Quod auiarius diligẽter explorat, & animaduertit, vt ouo pertuso pullus educatur foras. Non etiam omittendi graculi, seu monedulæ, grus, griphis, grues quasi rationis participes sint, profectionem præstituunt mirabili consensione conspirantes, volant ad prospiciendum altè, ducem, quem sequuntur, eligunt in extremo agmine vicissim ad acclamandum disponunt, & qui voce gregem contineant. Excubias illæ habent nocturnis temporibus nequid improuisum accidat, lapillum pede sustinentes, qui laxatus somno, & decidens parum prouidentes, negligentiæ arguat, cæteræ dormiunt capite subter alam condito, alternis pedibus insistentes, dux erecto prouidet collo, ac prçcidit, volantes colla tergo præeuntium imponunt, quod quia duces facere non possunt fessi reuolãt, & ad terga recipiuntur. Gryphes alis & facie tantùm aquilæ similes, reliqua parte leonum, equis admodum infesti. Quid hirundo? Quid luscinia? quid miluius? quid noctua? quid onacratalus? quid palũbes? quid perdix? quid phasianus? quid pica? quid Psittacus? quid struthio? sturnus, turdus, turtur, vespertilio, vpupa, vultur, quid aliæ aues à nobis descriptæ, & in apparatu nostro, & in hoc volumine? Has & alias considera, si notam vis habere multitudinem & diuersitatem auium innumerabi

rabi

rabilem, atque illa, quæ ſequuntur de auibus perlege, ſi vis latinè agere, non hæſitans. Aues vario meatu feruntur, & in terra ambulant aliquæ, vt cornices. Saliunt aliquæ, vt paſſeres, merulæ currunt, vt perdices: ante ſe pedes iaciunt ciconiæ, grues expandunt alas pendentéſque raro interuallo quatiunt, aliæ crebriùs, ſed primas duntaxat pennas, aliæ tota latera pandunt, quædam verò maiore ex parte compreſſis volant. Percuſſo ſemel aliquæ & ictu gemino aëre feruntur, velut incluſum eum prementes, eiaculantur ſe in ſublime, in rectum, in pronum. Impingi putes aliquas, aut rurſus ab alto cadere has, illas ſalire. Anates ſolæ, quæque ſunt eius generis in ſublime protinus tollunt ſeſe, atque eueſtigiò cœlum petunt, & hoc etiam ex aqua. Itaque in foueas, quibus feras venamur, delapſæ ſolæ euadunt. Vultur & ferè grauiores niſi ex procurſu, aut altiore cumulo immiſſæ non euolant, cauda reguntur. Aliæ circunſpectant, aliæ flectunt colla, nonnullæ veſcuntur iis, quæ rapuère pedibus. Sine voce nõ volãt multæ, aut è contrario ſemper in volatu ſilent. Quædam ſubrectæ, pronæ, obliquæ in latera, in ora quædam, & reſupinæ feruntur, vt ſi pariter cernantur plura genera non in eadem natura officio ſuo fungi videantur. Quã verò in nidificando ſolertia aues præditæ? quo ingenio? quàm admirando? Hirundines videas luto conſtruere, ſtramento roborare, ſi quando inopia luti madefactæ multæ aqua pennis puluerem ſpargunt, ipſum verò nidum mollibus plumis, flocciſque conſternunt tepefaciendis ouis, ſimul ne durus ſit infantibus pullis. In fœtu ſumma æquitate viciſſim partiuntur cibum, ſingulari munditia egerunt excrementa pullorum, adultóſque circumagi docent, & foras ſaturitatem emittere. Videas alias eadem materia

nidos confingere, diuersos figurâ totos, supinos faucibus porrectis in angustum, vtero capaci, mirum qua peritia habiles & occultandis pullis, & substernendis molles. Videas alias excauare ripas, atque nidificare multos dies ante, si futurum est, vt nidos flumen auctum attingat. Alias ex arido musco nidum ita absoluta perficere videbis pila, vt nusquam patere videatur aditus. Quot in surculo primis in ramis cyathi modo nidos suspendunt, vt nulla quadrupes possit accedere. Iam verò commune istud est, tabulata ramorum sustinendis nidis prouisione multa eligere, camerámque ab imbre, aut fronde densa protegere: sed cernere etiam est modum bibendi dissimilem, valdéque distantem. Certum est alias sugendo bibere aues, quibus longa colla, intermittentes, & resupino capite velut infundentes sibi. Porphyrio solus morsu bibit, omnémque cibum, aqua tingens, pede quasi manu ad rostrum affert. Neque plura de auibus, quæ volueris, ex aliis nostris descriptionibus sine dubitatione percipies omnia.

De vermibus & insectis.

Accedunt vermium & insectorum descriptiones. In vermibus & insectis non pauca sunt animaduersione digna. Noti enim sunt vermes, lûbrici, apes, vespæ, fuci, crabro, culex, locusta, scarabeus, papilio, musca, ricinus, formica, bombyx, grillus, cicada, araneus, eruca, tipula, millepeda, lens, pediculus, cimex, pulex, aquaticus, curculio, voluox, trox, mida: de quibus nonnulla describenda nobis erunt.

De

Vermis.

VErmes rependo torquent ſeſe, & vertunt in omnes partes infeſti non modò lignis & arboribus, ſed etiam plantis & fructibus. Nati ex fimo tetro, & grauiter olenti, multis lineis notantur, & quaſi toto corpore interſecantur. Inde vermiculata opera, quæ præbent ſpeciem vermiculorum, vt pauimentum minutis teſellis inſitiis vermiculorum inſtar variatum ac diſtinctum.

Lumbrici.

LVmbrici vermes terreni, lubrici, qui contrectati effluunt, & elabuntur e manibus, vt continere non poſſis, inflectunt ſe & torquent corpore. Hi in hominum corporibus propter cruditatem nati, inteſtinis nocere ſolent. Neque contenti ſolùm, niſi aluo mouentes verſantéſque ſeipſas modeſti ſint & adeò graues, vt perferri non poſſint ſine angore cruciatúque maximo.

Apes.

APes iure optimo generi mortalium admirationem afferunt præbentes ſpeciem Reipub. bene gerendæ & omnem ſuſcipientes laborem rerum ad hominum vtilitatem conficiendarum causâ habent Regem, cui obtemperant omníque officio proſequũtur. Nunquam autem ante fabarum florem laborare incipiunt. Hoc autem incunte tempore diſtribuunt ſuas operas, & albente cœlo bombo excitatæ, aliæ exeunt in campos longè latéque patentes, & flores colligunt, aliæ aquam ore, & corporum ſuorum lanugine comportant, quibus venientibus obuiam occurrunt

runt aliæ, onera excipiunt, & inferunt in alueos ad ſuum opus perficiendum. Quarum primum opus eſt fauos conſtruere, ceram fingere, hoc eſt domos celláſque facere, deinde ſobolem, denique mella cerámque ex floribus melliginem ex lacrymis arborum, quæ glutinum pariunt, ſalicis, vlmi, arundinis, ſucco, gummi reſina. His primum alueum ipſum intus totum, vt quodam tectorio illinunt & aliis amarioribus ſuccis contra aliarum béſtiolarum auiditates, deinde foris latiores circumconſtruunt: ſed in opere faciundo iaci ſcias primùm fundamenta, quæ commoſin vocamus, cruſta prima ſaporis amari. Quem conſequitur piſſoceros picantium modo ceu dilutior cera & vitiũ, populorúmque mitiore gummi. Proxima eſt propolis craſſioris materia additis floribus, nondum in cera, ſed fauorum ſtabilimentum, qua omnis frigoris, aut iniuriæ aditus obſtruitur. Ita fingendorum fauorum, & mellis faciundi datur apibus opportunitas optata, in elaborandis perficiendíſque fauis, & melle complendis, aliæ ſtruere, aliæ polire, aliæ ſuggerere, aliæ ex eo, quod allatum, comparare ſolent. Exploratores ſunt, qui ſpeculantur, & obſeruant operas. Ceſſantes inertiæ arguere, caſtigare deinde & mulctare morte quaſi conſtitutum eſt & decretum inter apes. Quæ munditia?admoliri omnia mos eſt à medio, nulláſque inter operas ſpurcitias iacere, & excrementa laborantium intus, ne longiùs recedant, vnum in locum congerere. Turbidis diebus & ab opere vacuis egerere, fulcire quoque maximæ curæ fuit ruentes ceras pilarum integerinis à ſolo fornicatis, ne deſit aditus ad ſarciendum, quemadmodum primos ferè tres verſus inanes ſtruere, ne promptum ſit, quod inuitet furentem, nouiſſimos implere melle, ideóque aduerſo

alueo faui eximuntur. Gerularum officium est secundos captare flatus. Coorta autem tempestate, apprehensis lapillis se librant, atque ita strenuam operam, & laborem assiduum adhibent, vt vescendi tempora statuta habeant, & omnes vnà vescantur, ne opus remittatur, aut minus ab aliis laboris suscipiatur, quàm reliquæ ponunt. Cùm aduesperascit in alueo obstrepunt minùs, ac minùs, quoad vna circunuolet, eodem, quò excitauit, bombo receptui signum dans omnibus castrorum more, quo audito protinus omnes conticescunt.

Fuci.

FVci sine aculeo sunt, imperfectæ aues, nouissimæque à fessis, & iam emeritis inchoatæ, serotinus fœtus, & quasi seruitia verarum apum. Quamobrem apes imperant his, & primos in opera, quasi mancipia expellunt, tardantes sine misericordia puniunt. Hi non immeritò fuci, qui specie calefaciendi aluei mella absumunt, & apibus fucum facere videntur. Quod non sanguine diffusus, sed fuco illitus color, fuci fallaciæque hominum fucata & simulata à synceris verisque longè distantia, fucosæ & ambitiosæ amicitiæ, merces fallaces, & fucosæ facilè ante oculos statuunt. Fuci enim, quamquam apum similes, sed maiore corpore non mellificant, neque operam vllam præbent. In opere faciundo, nisi quod ad concalefaciendos fœtus adiuuant, & consumunt alimenta, quæ apes congesserunt.

Vespa.

VEspæ in sublimi è luto nidos faciunt, & in iis ceras muscas grandiores venantur, & amputato

iis ca

iis capite, reliquum corpus auferunt, aculeos impressos & infixos relinquunt non sine magno dolore, vt eliciant sæpe sanguinem, & ad euellendos magna vis adhibenda sit. Atque illæ partes, quas pupugerunt, & stimularunt, intumescere videbis singulari deformitate.

Crabrones.

CRabrones vesperum similes, sed maiores, ex equis creati potissimùm, in syluestrium arborum cauernis degentes, ictus illorum infesti admodum & perniciosi. Hi nullum Regem agnoscunt, sicut nec vespæ, in hoc prorsus ab apibus abhorrentes. Asperi licèt sint & immites, aliqui mitiores numerantur.

Culex.

IN culice animalculo paruo, vbi tot sensus, vbi appetitus, vbi gustatus, vbi odoratus, vbi truculenta illius & maxima vox sit, quis non quærat admirans? qua subtilitate pennæ fuerint annexæ, qua longitudine crura, ieiuna illius cauea, tanquam aluus auida sanguinis, & potissimum humani, mirabilis cuicunque videri potest. Quod verò telum perfodiendo corpori, & spiculis acerrimis acutum, quod cùm fodiendo acuminatum sit, sorbendo fistulosum est, atque tanto cum stridore, vt animal tedicas maximorum aliquod tantos ciere strepitus, stragem & cladem hominibus minitantes.

Locusta.

LOcustæ insecti genus est, infirmas habens alas, tam modicis se à terra volatibus attollens, vt sal-

tare potiùs videatur, quàm volare. Tanto volant alarum ſtridore, vt aliæ alites credantur, ſolémque obumbrent, cœlum obducant, multa contactu ſolum adurentes, omnia verò morſu erodentes, pernicies maxima & calamitas agrorum, omnia vaſtantes depopulantéſque. Ad quas enecandas homines exeunt in agros pro numero, ſeu menſura locuſtarum, quas confecerint, pretium accepturi mercedémque conſtitutam.

Scarabæus.

SCarabæus teneras habens pennas, & ob eam cauſam cruſta ad firmitatem tectas, ſtercore ſeſe potiſſimùm alens, ingentes e fimo pilas pedibus volutat auerſus. Aliqui volitant magno murmure ac mugitu, alij ficos & prata crebris foraminibus excauant, nocturno ſtridore vocales. In quodam autem ſcarabæorùm genere grandi cornua prælonga ſunt, biſulcis detentata forcipibus, in acumine cum libuit ad morſum coëuntibus.

Bombyx.

BOmbyx ſimilis erucæ apud Indiam, Æthiopiam, & Seres in araneorum morem tenuiſſima fila ducit, ad veſtem luxúmque fœminarum. Bombycas autem in Ceo Inſula naſci Plinius tradit, cupreſſi, terebinthi, fraxini, quercus florem imbribus decuſſum terræ halitu animantes. Fieri autem, tradit auctor, primò papiliones paruos, nudoſque mox frigorum impatientia villis inhorreſcere, & aduerſus hyemem tunicas ſibi inſtaurare denſas pedum aſperitate, radentes foliorum lanuginem in vellera, hanc ab ea apprehenſam corpori inuolui nido volubili, tum ab

homine

homine tolli fictilibúsque vasis tepore & furfurum esca nutriri, atque ita subnasci sui generis plumas, quibus vestibus ad alia pensa demitti;quæ verò cœpta sunt lanificia humore lentescere, mox in fila tenuari ceu fuso. Nec puduit has vestes vsurpare viros propter leuitatem contra calores æstiuos, ita à lorica gerenda abhorrentes,vt oneri sint iam vestes:cùm bombycis olim ad fœminarum vestem luxúmque prima in filum ducere, deinde texere inuenerit in Ceo Insula mulier Pampila Plateæ filia.

Cicadæ.

CIcadæ naturâ sunt canoræ, aculeatum nescio quid habent in corpore, quo rorem lambant, nunquam nisi æstiuo tempore apparent, carent ore: aculeum enim habent pectoris linguæ similem,atque pectus fistulosum ad mittendam vocem, dictæ à cadendo:citò enim euanescunt, æstus solùm tempore resonantes.

Grillus.

GRillus speciem quandam habet locustæ, non dissimilis cicadæ, corpore tamen longiore, pernicies agrorum retrò ambulans, & saliens in locustarum morem terram terebrans, noctúque stridens: quem pueri in caueas ex vbere factas solent includere,lactucarúmque foliis alere.

Araneus.

QVis est cui non admirationem afferant Aranei, qui corpore exiguo vario & acuminato, assultim ingredientes,internodiis ternis crurum notati, erudito, & acurato opere clari & illustres. Quippe

qui telas ordiuntur, tantique operis materiæ vterus ipsorum sufficit, tam moderato vngue, tam tereti filo, & tam æquabili deducit stamina ipso pondere vsus. Texere à medio incipit circinnato orbe sub tegmina se annectens, maculásque paribus semper interuallis, sed subinde crescentibus ex angusto dilatans, indissolubili modo implicat. Quanta arte celat pedicas scutulato reste grassantes? Quemadmodũ ad araneorum opus cribratæ pexitas tela, & politissima artis accuratione ipsa per se tenax ratio tramæ, nec comparanda quidem videtur: sic araneus telam texit inclusus vt an sit intus aliquis cerni non possit. Quanta autem firmitate contra ventorum vim irrumpentium contra vim omnem pulueris decidentis de tecto, contra grauitatem temporum infestissimam? qua latitudine? sæpe inter duas arbores exercet artem, qua longitudine fili? à summo culmine à terra in summum vsque veloci reciprocatione subit pariter ac telam deducit. Cùm verò prædam facturus, quam paratus ad cursum licèt extrema hæreat plaga, semper ad medium currit, quia sic maximè totum concutiendo implicat: si scindatur, si interrumpatur tela, quam polito opere reficit sarciendo. In omnium incremento futuro telas suas tollit altius, sereno non texit, nubilo texit cœlo. Cùm muscas, tum lacertarum catulos venatur os primum tela inuoluens, & tunc demum labra vtraque morsu apprehendens, quàm amphitheatrale spectaculum præbens.

Eruca.

ERuca ab erodendo dicta, oleribus & plantis perniciosa, quemadmodum in olerum folia repit, & erodit? Ea præsertim brasicas perdit ac vastat: quæ ne

repat longiùs, ac promanet ad olerum perniciem vltimam, manu colligatur, vel ab albenti cœlo, matutinis temporibus fructices olerum concutiantur: ſic enim dum adhuc torpet nocturno frigore, ſi deciderit, non amplius in ſuperiorem partem prorepet.

Tipula.

TIpula ſex pedes habet, leuitate tamen tanta, vt ſuper aquam currens, non deſidat.

Millepeda.

MIllepeda piloſus eſt pedibus multis arcuatim repetens, tactúque contrahens ſeſe.

Lens.

OPus eſt pectere, & lentibus purgare caput, quæ ſemen ſunt & origo pediculorum, caput hominis & partes corporis infeſtantium. Atque caligas, tibialia, ſubuculam curæ erit ſuis temporibus purgare, ne pediculi animalia infeſtiſſima gignantur, procreentúrque. Qui vel parui, vel adulti iam, tenues ac craſſi prodire foras volent, & ſi procul aſpecti, cum probro ac dedecore hominis tollantur ab amicis, & in illius oculis & ore, vt pedibus terantur, aut inter duos vngues interiecti conficiantur, rubor ori confeſtim adoriri ſolet. Qui ſe natum nollet potiùs, quàm tantum ſubire dedecus & ignominiam: ſic à natura appetimus munditiam & elegantiam, fugimus ſordes & ſpurcitiam.

Cimex.

CImex colore ruber, odore teter, ex ligno naſcẽs, lectis & paleis, & chartis æſtiuo tempore ebul-

liens, remediis multis vitandus est, & aqua calida obruendus. Fugit seuo illitas partes, in quas sese recipere solet, & abdere, tam tetrum & fœdum animalculum.

Curculio.

CVrculio paruulum est animalculum, ita dictum, quòd guttur solum in eo apparere videatur. Infestum est frumento in horreis condito, quod totum corrodens, perdere visum est. Ad pestem hanc auertendam, magnam vim habet diligentia, & cura purgandi sæpius granarij: & quod caput est, ne multum in tempus asseruetur frumentum annorum multitudine expositum subiectúmque curculioni.

Volucx.

VOlucx teneros vitium pampinos & pubescentes vuas erodens, quanto fructu priuet dominos vinearum satis testatum est, cùm spem omnem ab initio præcidat, quam & vini & vuarum colligendarum habere possent vitibus saluis & incolumibus.

Serpentes.

SErpentes à serpendo dicti, qui pedibus carentes serpunt vario multiplicíque flexu, impulsúque corporis totius adhibito horribiles. Qui erecto collo, tumida ceruice, ardentibus oculis, sibilis horrificis terrent genus humanum, & afflatu multo, sæpe venenato nondum inuadentes occidunt. Quid cum inuadunt, & nexu plurimo implicant corporis partes, mordent brachia, collum, & os, venenum lethale fundentes, quo necantur statim homines, vt ad summum, si explicare sese, ac depellere serpentem potuerint,

potuerint tumefactis corporis partibus, ſimul atque venenum in corpus totum per venas diffuſum cor attigerit, nulla ſpe, medicina nihil auxilij ferente ſpiritum extremum exhalabunt. Id quod in aliquot ſerpentum generibus videamus.

Baſiliſcus.

BAſiliſcus vaſtam ac deſertam Africæ ſolitudinem incolit, candida in capite macula, tanquam diademate ornatus, ore rudi, oculis & colore nigricantibus, duodecim digitorum non amplius magnitudine: ſolo tamen halitu ſerpentem magnum enecat, neque flexu multiplici, vt reliqui corpus impellit, ſed celſus & erectus, à medio incedens. Necat frutices non contactos modò, verùm etiam afflatos, exurit herbas, rumpit ſaxa, atque hominem, ſi inſpiciat, ſolo intuitu perimit. Atque Baſiliſcum multi regulum appellant, quem multi Reges occiſum videre cupierunt. Sed quem nulla vis, nullæ machinæ adhibitæ occiderunt, muſtelarum virus in cauernas illatum ad exitium & interitum deducit.

Serpens.

SErpentes in reconditis & abſtruſis latebris degunt qui longiores ſunt, & multis ſpiris ac voluminibus corpus inflectentes, ſublato nonnunquam aliquantulum à terra capite ſerpunt. Atque nonnulli hyemali tempore latentes, æſtiuo prodeunt, noua pelle pellucentíque admodum induti, quam exuerant antè, in petras per anguſtiſsima foramina inferentes intrudentéſque ſeipſos, & omni adhibita contentione, quoad ſpoliati, nudatíque manſerunt.

Anguis.

ANguis in aquis, & in paruis ſaxetis agunt, ſerpentes inflexione corporis multiplici, minores multò ſerpentibus. Sed hoc inſtinctu coluber prædítus, vt ad bibendum accedens, in aqua venenum euomat, ne illum aqua concretum venenum occidat. Nondum ille hominem timet, veſtitum perſequitur, caput tamen ſuum celat, vt ſe mortis imminenti periculo eripiat.

Hydrus.

HYdrus ſemper immaniſsimus ex oculis, ex ore, crudelitatem, ex toto pectore venenum ſpirans. Quē numeroſis capitibus finxiſſe Poëtas quis neſciat? Quorum cùm vnum ab Hercule demetebatur, confeſtim renaſcebantur gemina, quoad ab Hercule, & ſagittis & igne interfectus. Percuſsi ab hydro intolerandam odoris fœditatem exhalant, obliuiſcuntur omnia, quæ in memoria habebant & oculos nebulæ cuiuſdam caligine craſsiſsima circunfuſos habere ſibi videntur. Horreſcunt toto corpore & rabie agitantur maxima, nec mirum. Nam in corcyra hydri procreantur; quæ ſe à tergo ad inſequentes retorquent, & grauem odorem exhalantes retardant ac reprimunt.

Lacertus, Lacerta.

NOtæ ſunt lacertæ, pedes ad humanorum lacertorum, vnde dictæ ſunt, ſimilitudinem habentes. Quarum duo ſunt genera, aliæ ſunt minores tergo ferrugineo, maculis quibuſdam nigricantibus diſtincto. Maiores viridi colore ſunt, ſuperioribus multò maiores.

Stellio.

Stellio.

HVc accedat ſtellio lacertæ ſimilis, circulis quibuſdam, & veluti lucentibus guttis ad ſtellarum ſimilitudinem depictus, qui rore & araneis veſcitur. Exuit quotannis cutem, exutámque deuorat inuidens nimirum homini cute iſtiuſmodi ad comitialis morbi remedium valde præſentaneum vſuro.

Ad hanc adiungo ſcytalem tanta præfulgentem tergi varietate, vt notarum venuſtate videntes retardet. Et quoniam rependo pigrior eſt, & tardior, quos aſſequi nequit miraculo ſui captat ſtupentes. Sed ſatis eſt nos ſuperiores numeraſſe ſerpentes, ex quibus nihil in illorum materiam incidet, quod diſertus adoleſcens facile deſcribere non poſſit. In hanc materiam vipera, ſcorpio, ſalamandra, bufo, chelydrus propremiendo ſeſe conuoluens per terram, cherſidros, dipſas, natrix, cenchris, pharias, qui dum ſerpit, ſulcum in terra exarat cauda, cæteríque ſerpentes incidunt, maximè Python, poſt aquarum alluuionem ex terra putefacta natus, & ab Apolline confectus, vnde ille Pythius.

HOMO.

NOn erat prætermittẽdus ſine reprehenſione homo Regiũ & excelſum animal ad gloriam & ad decus natum. Qui cõſideretur primum in fœtu, dum conceptus in matris vtero continetur, qui ortus vix exiit in hanc lucem, complorare incipit&

vagire, Itaque à ploratu & vagitu vitam instituit. Neque ille expositus, non subditus, sed patre legitimo natus, in cunis iacens, amictus indumentis, fasciis deuinctus, constrictúsque puerilibus. Cui mater vbera suis temporibus admoueret, papillas in os inserens, sugere eum lac iubeat, & ad mammas appetendas solitis blandiciis alliciat, suauium & delicias, iucunditatem & amores appellet, & in puero demulcendo lallare illud vetustissimum & commune nutricibus vsurpet, cùm lactare velit, quoad ablactandi tempus est, & ab vberibus maternis istius infantis abducendi.

Caput hominis.

FAbrica corporis humani ad omnem elegantiam & magnificentiam spectat, quæ suum à capite capit initium, quod rectè in sublimi collocatur: quod in eo sensus omnes & mens sedem & domicilium suum habet. Illud autem cum collo sustentetur, sincipite constat, & occipite inter quæ vertex interiectus est. A lateribus sunt tempora, & in prospectu frons, quæ ianua animi est. Caput autem cute tegitur, & cutis capillis obducitur, infra cutem cranium est durum admodum, & ad cerebrum tegendum spectans: quod craniis concauis partibus inclusum est, & impressum, sed ob cerebri mollitudinem aduersus crassitudinem, & duritiem cranij meninges sunt, id est, membranæ duæ propugnacula quædam, & tegumenta quæ totum ex omni parte contegũnt, & tuentur cerebrum. Prima dura mater appellatur, hanc altera consequitur pia mater nuncuputa, quæ inter se & priorem tantùm spatij

habet

habet quãtum necessarium est ad cerebri pulsus: dura in cerebri morem perforata est, & duplicatur ad venas firmiore vallo muniendas: altera, quæ tenuissima est, adhæret penitus, & cum illo coniungitur.

Capillus.

CApillus alebatur olim, qui niger aut flauus habebit speciem egregiam in capite, quamquam caluo quemquã esse capite, habet grauitatẽ in homine quemadmodũ senex propter canos, & annos multos albenti capillo auctoritatem affert capiti cano. Adolescens autem composito ac delibuto capillo, vel in torto ac cincinnáto, vt nonnulli quondam, quibus compti fuerãt capilli, & madentes cincinnorum fimbriæ, incedebant, oculis & animis infestissimis cernebantur, à Catonibus præsertim & aliis viris grauibus, qui cirros istiusmodi, & propendulos pręcipuè, in frontem decidentes delapsosque & in sublime postea elatos, in diadematis speciem videre non potuerunt. Quid ergo de nostris adolescentibus dicemus, qui cincinnos capillorum, & à fronte antias erectas in sublime diadematum speciem præbentium gerere non erubescant. Qui sic tondentur, vt inæqualiter tonderi non eos pudeat, & cirros in sincipite relinquere, vt crescant & tollantur multo reliquis sublimiores, referentes capillamento muliebris similitudinem. Quos non dubites, si ferret vsus, adscititiam comam adhibituros, ita remollescere & effœminari videntur animi.

Frons.

SEd iam frontem istorum vide, quæ nitere videtur vnguentis, & ad mulierum morem longè

si len

ſplendeſcere aquis accuratione muliebri expreſſis. Animaduerte autem frontem explicatam & exporrectam hominum, contractam & mœſtam, tranquillam & ſerenam, rugis execratam. Quoniam in fronte oſtentatio eſt, quamquam aliquando ſimulatio ſuſtineatur, & ſæpe mentiatur, nec verum dicat. Explicatio frontis lætitiæ ſignum eſt, contractio grauitatis indicium, tranquillitas ſedatum animum præfert, rugæ verò iracundiam: quemadmodum cùm quis ingemit, queritur, fremit, frontem ferire ſolet: ſed anni ſimiles rugis maximè oſtenduntur, ſed qui excuſſam nunquam ſeueritatem volunt, in his contractæ frontis notas aſpicies, & ſi ſeueritatem aliquando excuſſerunt, reliquias priſtinæ frontis apparere volunt. Sed fruſtra multi eas fronte contegere volunt, quas nolentes aperiunt. Nam licèt homines aliquando fronte & ſupercilio perturbationes animi contegant, ſed non ſolùm ex oratione, ex reipſa, ſed ex vultu, oculis, ex fronte, quæ volumus facilè perſpicere poſſumus. Quod in Socrate, quod in Scipione, quod in Philoſophis multis apparebat, quibus frons ſemper eadem fuit.

Oculi.

OCuli tanquam ſpeculatores locum altiſſimum obtinent, ex quo plurima conſpicientes, funguntur ſuo munere, quos veſtiuit & ſepſit natura incluſos in ſinus membranis tenuiſſimis. Quas primum perlucidas fecit, vt per eas cerni poſſet; firmas autem, vt continerentur, lubricas & mobiles, vt oculis, ſi quid noceret, declinarent, & aſpectum quocunque vellent, facilè conuerterent. Pupillæ autem paruulæ ſunt, iri aut corona ornatæ,

albu

albumine circundatæ, quæ palpebris teguntur, & ad claudendos & aperiendos oculos: ad tutandas verò pupillas palpebræ ciliis vallatæ omne malum ab oculis repellunt. Hirgui ad lacrymas effundendas aptissimi locum inferiorem obtinent, vnde genas præterlabuntur, & faciem oculis subiectam: sed superiora superciliis vestita oculos magis tuentur ac defendunt quemadmodum inferiora, genis leuiter eminentibus. Sed oculi nimis arguti quemadmodum animis affecti simus, loquuntur. Quorum tum intentione, tum remissione, tum coniectu, tum hilaritate, tum mœstitia motus animorum significamus, æquè quidem atque ipso genere orationis. Quid enim oculi conturbati, quid ardentes, quid eminētes, quid iniqui, & infesti, quid læti & hilares, quid immobiles, & in aliquem defixi, quid auersi significant? non indicant animorum nostrorum sensus, & mentem explicant. Cùm nictare soleant homines, hoc naturale quidem est illis, quos ita pauere accepimus, vt nictare non cessent.

Nasus.

AB interciliis nasus incipit, qui quasi æquali porrectus iugo, vtramque aciem & discernit & munit. Duo autem eius spiramina, geminæque fenestræ, quas veluti quidam paries per medium locum ductus interfinio imbriéque suo intersepit, nares appellantur, quę humorem semper habent, & ad puluerem multáque alia repellenda, sed contractiores aditus habent, nequid eas, quod possit offendere, peruadat. Terminantur autem pirula, quam alæ, id est, pennulæ ab vtraque parte sæpiunt: rectè an superiore parte collocatæ patent, quòd odor ad superiora fertur

fertur. Illis ſuauitates odorum, qui afflantur ex floribus, thus, & odores accenſos, pomorum odoratum, ſuauitates vnguentorum percipimus, nec ſuaues ſolùm & iucundos odores, ſed teterrimos oris, corporis, cadauerum, aliarum rerum, quam nec beſtiæ ferre poſſint propter intolerandam odoris fœditatem. Quàm frigere naturale quidem eſt brutis ipſis, non ſolùm hominibus, qui odore ſuaui recreantur, & capiuntur mirificè. Quidam enim tam acerrimo ſunt odoratu, vt longo interuallo olfaciant, quæ bene aut malè oleant. Sic homines habent ſtrophiola ad occludēdas nares, quia graue olens omne cœnum, aut fœditatem aliam cuiuſcunque tetri odoris tolerare nequeunt, & emungere frequenter ſolent, & omni muco exinanire. Atque hoc vitium cōmune eſt multis hominibus, vt quieſcere non poſſint, niſi agitandis & purgandis naribus, vibriſsiſque euellendis digitorum immiſſione crebra. Narium formam non eandem videbis: alij enim ſunt reſimis naribus, id eſt, compreſſis ad ſimiarum ſimilitudinem, alij aquilinis, qui plerunque magno ingenio, iudicióque præditi putantur.

Aures.

AVris ab hauriendis ſonis dicta, vel potius ab audiendo: quę tota cartilaginea eſt. Sed aſpice auriculam exteriorem & infimam, quam prehendere, & vellicare ſolemus, pinnulam ſummam aurium partem, capreolam, & ſcapham, concham ipſam, & tragum extrinſecus conchæ reſpondentem, teſtudinem concameratā auriculæ partē, atque ipſum auris meatum, per quem aditus eſt, & introitus durus, & corneolus, multiſque cum flexibus, nequid intrare poſſit, quod

quod noceat,tum quia his naturis relatus, amplificatur sonus. Prouisum etiam est,vt si qua bestiola conetur irrumpere, in sordibus aurium, tanquam in visco inhærescat. Patent autem semper, quoniam audiendi sono dormientes,egemus,& cum illum accipimus,à somno excitamur.

Facies.

FAcies,quæ in fronte,oculis,naso cernitur,suauitate coloris,dignitate oris commendatur, genas natiuo colore perfusas leuiter eminentes habet, vultu reconditos animi sensus prodens. Etenim pro variis affectibus vultum mutare solet homo, qui imago animi est, & tacitus mentis sermo, vt indices oculi. Ita videre est vultum familiarem, seuerum & tristem,hilarem atque lætum, eundem sæpe & fictum, & simulatum. Quamobrem videre vultum hominis cupimus, & vt aliquis absentis vultus omnes exprimat,& in illis,ex quorum voluntate pendeamus,diligenter eos perspicimus,vt animum intelligamus, licèt animus vultu,qui mentitur sæpe, sicut flagitia parietibus,tegatur. Sic fuerunt quõdam,qui vultum importunum in forum detulerunt. In Socrate fuit semper idem vultus, quòd mentis, à qua is fingitur,nulla fieret mutatio.

Os.

FAciem cõsequitur,quod labiis superioribus,& inferioribus munitur,extrinsecus labium adolescentum superius prima vestitur lanugine,id temporis pilis erumpentibus,vel sensim nascentibus potiùs. Infra labrum inferius bucca est cum nympha non ignota: sed buccam intra malas concauam, à pulmone spiritu reuocato, & oppressis labiis retento inflatam

inflatam deprimere poſſunt homines. Mentũ autem fundamentum eſt barbæ, quæ ſpeciem habet & ornamentum in homine præſtantiſſimum, alis præſertim, id eſt, muſtace ab vtraque parte intortis & productis admodum, quod bonis non probatur, elatis in ſublime. Ad dexteram & ad ſiniſtram oris mãdibulæ ſunt, intra os, dentes ſuperiores & inferiores, atque primores alij, alij intimi, alij canini, & molares. Intra quos gingiuis inhærentes, lingua continentur: dentibus in ore conſtructis manditur, atque ab his extenuatur & molitur cibus. Eorum aduerſis acutis eſſe diuiduntur, intimis, quos genuinos dicimus, conficiuntur: quam confectionem lingua adiuuat. Cùm in ore autem lingua ſita ſit, finita dentibus quæ ſonos diſtinctos & preſſos efficit, vt cùm addentes, & ad alias partes pellitur oris, vocem immoderatè profuſam fingit & terminat, cuius linguæ ſolutio, vocis ſonus ſpectatur. Inde lingua celeri & exercitata laudantur oratores. Quidam ita lingua hæſitantes, ita voce abſoni, vt loqui non poſſint: & ſi loquantur, in India quadam vaſti & agreſti nati fuiſſe videntur: linguam autem ad radices eius hærens excipit ſtomachus, quo primum illabuntur ea, quæ accepta ſunt ore. Is vtraque parte tonſillam attingens palato extremo atque intimo terminatur, & agitationibus & motibus linguæ, cùm depulſum & quaſi detruſum cibum accipit, depellit. Ipſius autem partes eæ, quæ ſunt infra id, quod deuoratur, dilatantur, quæ autem ſupra contrahuntur, ſed cùm aſpera arteria (ſic enim à Medicis appellatur) oſtium habeat adiunctum linguæ radicibus paulo ſupra quam ad linguam ſtomachus annectitur, eaque ad pulmones vſque pertineat, excípiatque animam eam, quæ ducta ſic ſpiritu, &

eandem

eandem à pulmonibus respiret, & reddat, tegitur quasi quodã operimento. Quod ob eam causam datũ est, ne si quid in eam cibi forte incidisset, spiritus impediretur. In ore signa sunt lætitiæ, & mœroris, cum deducitur rictus, aut contrahitur, cùm inuertitur, producitur, torquetur, mox in pristinam formam rediens.

Collum.

COllum rectum & excelsum est, & ad sustinendum caput tanquam columna, aptissimum, & iugulo anteriori parte, gula interiore, per quam cibus & potus in vẽtriculum defluit & tonsillis vtrinque gulã attingentibus, extremis faucium partibus constans, & ceruice ab occipitio incipiente, ad spinámque tendẽte. Cuius hæc commoditas est, vt ad dextram sinistrámque versetur. Quod facile quidem homini factu est, propter ossa orbiculatim verterebrata: quorum ope ad circunspectum omnem facilis est ceruix articulorum nodis iuncta. Aliis collum tenue & procerum, aliis crassum & breue solet esse. Quod à colendo dictum est, quippe quod viri ac mulieres præcipuè monilibus, murenulis aureis, & torquibus exultum & ornatum proferunt in publicum.

Pectus.

PEctus, quod sub iuguli clauicula est, à gula ad vẽtrem pertinens, homini tantummodò latum est, reliquis animantibus carinatum. Costis vnde deducitur, compactum est, quæ veluti firmamentum pectoris sunt. Intus latent cor, pulmo, iecur, vitæ instrumenta domiciliáque singularia. Pulmo enim viscus spongiosum vngulæ bubulæ similitudinem dissectus in follis morem spiritũ attrahens, eundémque reddes, caloréque natiuũ leniter reficiẽs. In pulmonibus enim inest raritas quædem, & assimilis spongiis similitudo ad

hauriendum ſpiritũ aptiſſima. Qui tum ſe contrahunt aſpirantes, tum reſpiratu ſe dilatant, vt frequenter ducatur cibus, quo maximè vtuntur animantes. Iecur autem coacto ſanguini ſimile, in quo ſedem habent & domicilium, cupiditates hominum inexplebiles & immoderatæ: vnde venæ omnes deducuntur in cor, à corde in corpus diffunduntur. Quod ventriculum lobis quibuſdam, quaſi digitis ex omni parte complectitur. Cor denique præcipuè in viſcera, & vitæ ſedes, & arteriarum, & caloris natiui, quo animal regitur, quaſi fons quidam & domicilium. In hoc pectore extrinſecus vbera ſunt, ſeu mammæ cum papillis, quas iris, circulus niger ambit, quæ cùm attolli videntur & intumeſcere ſuos habent ſinus concauos, & lactis non parum capaces.

Aluus.

VEnter accedat artificio mirabili conſtructus, & ore, ventriculo, fundo, felle in veſicula contento, liene, renibus, inteſtinis conſtante. Eſt autem aluus ſtomacho ſubiecta cibi & potionis receptaculum. Quæ multiplex & tortuoſa arcet, & continet, ſiue illud aridum eſt, ſiue humidum, quod recipit, vt id mutari, & conſequi facile poſſit. Ea tum aſtringitur, tum relaxatur, atque omne, quod accepit, cogit, & confundit, vt facilè & calore, quem multum habet, & terendo cibo, & prætere a ſpiritu omnia coacta, atque confecta in reliquum corpus diuidãtur. Inteſtina ſunt quaſi mẽbranacei quidã canales, qui in interiore ventris parte ſiti, ciborum extrema è ventriculo excipiunt, longiſque flexibus & circuitionibus per ſeceſſum eiiciunt. Quanta multitudo inteſtinorum vt primum omittam, quod piloron rei Anatomicæ periti vocant, proximum illi ieiunum, quod vacuum

cuum ſemper & inane ſit, tertium tenue, quartum cæcum, quod ſinuoſum eſt: huic finitimum eſt craſſum, carne multa obductum, vltimum rectum ac directum. Quippe quod nullos habet ſinus, ſpinæ incumbam, ad ſedem vſque protractum. Quid de meſenterio dicam craſſo, & adipe multo redundante membrana, multis & neruis & venis,& glandulis intertexta, medium inter inteſtina ob tinente locum. Cuius veluti manus cuiuſdam beneficio iecur chilum à ventriculo attrahit:ſed omentum quas habet opportunitates ad inuoluendas, tegendáſque inteſtinorum interiores partes, quod cum duabus tunicis à peritoneo ortis,denſis & ſubtilibus, & ſibi incumbentibus inteſtina veſtiat,& foueat,& calorē innatū tueatur, tū longiſſimè protēditur, nullam relinquens partem inteſtinorum nudā ad concoctionem eorū, quæ imbecilles ſunt,adiuuandas. Iam verò ilia in imo vētre,inter vexícam, & coxas poſita ſunt, quæ ſi rumpantur, actum de homine planè videtur. Neque vmbilicum mediam ventris planiciem obtinentem prætermittā, cuius ope fœtus, dum eſt in matris vtero, nutritur. Cuius acromphalum inexplicabilis ſagenæ contortæque ſpeciem præbet, & anus rugis ſuis ſimilē formam præbens vmbilicum ſuperat. Quæ de ventre ſpeciatim dicta ſunt cùm admirationem afferant,tum illud in humani corporis fabrica non minus habet admirationis, cum ventriculi facultate cibum ſic concoqui ſciamus, vt quod craſſum & terreſtre eſt, in ventriculi fundum detrudatur: quod verò tenue eſt,& ad alendum idoneum,perfectiùs elaboratur, idque venis tanquā baiulis,præciſo & tortuoſo aditu in iecur velut in opificem & architectum ſanguinis deferatur. Creſcet autē admiratio fabricæ,ſi in ſanguinis

officium mentis oculos conieceris. Nam vtvim musti, & maturis racemis expressi, quod crassum est, subsidet, tenue verò instar spumæ natat in summo: sic iecur hac si esset intelligentiæ particeps succum per venas mesaraicas delatum perpurgat, in sanguinem conuertit, & cùm fæces in splenem, & subtile depulit in vesicam, elaboratum, & purum sanguinem vena caua in vniuersum corpus diffundit: qui conuenienter naturæ suæ alit, & sustentat animantes.

Terga.

POst anteriores corporis partes, & interiores descriptas terga breuiter describenda sunt. Quæ à ceruice profecta, cùm lata sint, scapulis opertis, idest, ossibus humerariis nituntur, quæ ad spinam tendunt. Ab vtraque parte superiore eminent humeri, qui in animantibus armi dicuntur. Quorum acromiũ eminet & apparet, vbi cum scapulis iugula committuntur. Ab humeris dependent brachia, subter brachiũ est axilla, quæ ala etiam dicitur, in qua grandes balæ, pili subalares videntur. Infra alam sunt latera, deinde costæ sequuntur, quæ cum spina cohærent, intestináque suo complexu coërcent. Quarum, quæ latior est, palmula dicitur, altera angustior: remulus spinæ vertebras attingit. Interiecta sunt spatia costarũ mesopleuria, atque has costas sua succingit membrana. In tergis præter animaduersa cernere quidem operæ pretium est spina dorsi, quæ præcipuè prominet & spectatur, tubum, id est, sacram fistulam, quæ medulla spinæ decurrit, vertebras seu vertibula, & spondylos, quibus nodis quasi firmissimis quibusdam vinculis colligantur, & cohęrent ossa, & inflectendi præbent hominibus facultatem, sine quorum dono ac munere rigeret corpus, & flecti profectò nullam in

partem

partem poſſet. Cernere etiam eſt lumbos partem inferiorem ſpinæ, quinque conſtantem vertebris, quæ mediæ ſunt inter os ſacrum & vertebras dorſi: ſed in brachiis cubitus quantam habet commoditatem? cuius beneficio inflectere poſſumus, & porrigere, tollere, & deiicere brachium, & alios vſus accommodare plurimos, ſi cubitus cum lacerto compingatur. Sed brachij oſſa ſunt duo, minus quod radium, maius quod vlnam dicimus. Sed accedamus ad manus atque cum brachiali iungatur coarctetúrque. Inde metacarpium, id eſt torus manus, & tubercula, vnde oriuntur digiti, cernantur. Manus vtraque tota dextra, læuáque ornatur palma, quæ eſt diducta dilatatáque manus vola media, quæ pars eſt manus in pugnum compreſſa. Quinque ſunt digiti, porrecti, conuolutíue ad frontem talitro percutiendam, pollex, index, medius, medicus ſeu annularis, auricularis. Hi digiti pectinatim inter ſe amplexi ſunt articuli, id eſt, internodia digitorum vngues, quibus digiti tanquam ad bellum in aciem armantur, manum vtramque decorant. Sed vt abſoluamus fabricam humani corporis, partibus inhoneſtis ſilentio præteritis, coxendices ſolùm ſeu coxæ nominentur, quæ duo oſſa ſacro oſſi ex vtraque parte aſtricta caua quædam habent acceptacula, quibus oſſium femoris capitula inſeruntur. Inde crus naſcatur ex fomere, & femine conſtans, medium eſt genu, cum patela ſua, poples pars eſt oppoſita genu, accedit tibia obiecta ſure. Atque tibia duo habet oſſa, maius & minus, radium & fibulam. Pes protenditur, tarſo vnde oriuntur digiti vnguibus armati. Cum ad incedendum pes homini datus, vt veſtigium facere poſſit, quacun que progreditur, & non ponere ſolùm leuiter, ſed imprimere ac relinquere expreſſum.

Cella penaria.

QVoniam ſine penis prouideri non poteſt homi-nibus in annum, quæ ſint in cella penaria, vbi res neceſſariæ, & ad victum annuum pertinentes reponuntur, videamus. Et quidem eſculentum ſolum, nam poculentum in cella penaria quæremus. Non etiam cibos ad prandij fercula paratos: ſed ad longi temporis vſum quidquid reconditum eſt, & aſſeruatum. Cùm non hæc in promptu, ſed intus & penitus habeantur, vnde penu dictum eſt, percurremus. In penu ſanè numerantur aromata, caſei, carnes ſalitæ, & horum eſculenta ſimilia, cùm per anni proceſſum eis homines veſcantur. Atque in hac cella penaria, quanto ex ordine, partim in armariis, partim in arculis, partim in loculamentis, partim ex parietibus, & ex tecto ſuſpenſa cernuntur, vnde cùm opus ſit, ad ſingulos dies depromantur omnia. Panis in areis ad dies aliquot, & hodiernum præcipuè recens, ſiligineus, ſimilagineus, ſeu ſimilaceus, quo heri veſcuntur, & filij aſſeruatur, panis cibarius ſeu ſecundarius ſeruorum, furfuraceus canum, buccellatum, panis dulciarius, panis ſacharites, butyratus, ſuas ſedes habet. Panis quanquam ad delicias dominorum recens quæratur, & variis ſpiris, & figura multiplici notatus atque diſtinctus ponatur in menſa: tamen curæ ſemper fuit primò, non aſſeruandi panis in multos dies, ne indureſcat, ne mucidus fiat & ſitum contrahat. Huc conferuntur globuli, placentæ, liba, lagana, ſtribilitæ, ſpiræ, artolagani, artocreæ, quæ omnia illo die ex pena cellaria triclinij Præfecto traduntur, foris allata, aut domi concinnata, ſalſamenta, larduna, ſuccidia, perna, coxæ porcinæ ſalitæ, petaſo, ſaliſci ventres, inſcitium, tueta. In hunc locum conferuntur

cumi

cumificio lucanicæ, fumina, omasum apud veteres in mensarum deliciis, porcelli Troiani, caro aprugna, ouilla, vitulina, conditanea seu salita, muriaticáque fumo durata. In eandem cellam penariam reliquiæ prandiorum ad cœnam asseruandæ deferuntur, caro scilicet iussulenta, assa, elexa, tosta, procul ab hoc loco caro morticina. Atque oua, caseus, sal, butyrum, hœdi, agni, lepores, cuniculi, perdices, pauones, gallinæ, capones, pulli empti, peni Præfecto traduntur à promo, cæteráque ad cibum spectantia: separatim tamen asseruantur in altera cella bellaria arida, hypotrimata, grana saccharo condita, conditanea omnia, cydoniatum suis in loculis seruatum, vuæ passæ, pruna passa, atq; alia istius & diuersi generis ad delicias spectãtia.

Taberna aromataria.

AD hominis victum, quæ sequuntur plurimum valent. Taberna aromataria omni genere aromatum abundat, quæ necessaria sunt ad ciborum conditiones, & ad vnguentorum compositiones. Magmata orbiculi, pastilli, massa ex fece vnguentorum odoris causa, stacte, omnium suffimentorum varietas, caryophyllon, zingiber, piper, cinamomum, crocus, cuminum, coriandrum, carum, moschus, siue muscus. Omnia hæc veneunt tanti, quanti venire solent. Atque hæc in loculis, loculamentis ligneis, in arculis, in pluteis asseruantur. In pluteis etiam illorum longa serie, continuationéque cernitur multitudo, diuersitásque suis in volucris tecta, vtque cùm emptũ aliquis venerit singula de loco tolli suo: imponi alueũ præpositũ oromaticæ tabernæ queãt qui tantũ à terra excitatus est vt stãtis hominis prope pectus attingat, aperiri postea expromi aromata venalia, & ex inuolucris euolui, proferri visenda spectandaque,

& pactione facta auferri, quantum emptor petierit, & pro corolario quidquam, si venditori placuerit, ita dimitti emptor, & cũ bona pace solet, & bonis auibus abire iussus, qui gratificans discedit, & cum bona gratia, quam collegit venditor bona semper verba faciens, & non respiciens minutias, quæ emptorem abalienare non raro solent, & ab adeundis tabernis istiusmodi auocari fastidientem difficiles & cupidos, & nunquam nisi summo vendentes propolas, vt quæstus duplicare possint, & triplo maiores, si fieri posset, detrimento conscientiæ.

FRVGES.

SVperiora ad delicias magis, quàm ad necessitatem spectant, ad victum corporis fruges necessariæ sunt. Agricola frugum appetens, vt sementem faciat (qualem enim quis sementem faciet, sic & metet) terra iam ad arandum affecta, cùm parat aratrum, & aratri vomere terram incipit perstringere. Et buris cùm vomerem excipiat, æstiuam manu tenens, sulcum altiùs imprimere, & iterare terram properat, donec aratione legitima, totam ad serendum affectam relinquit, ducens vomerem, & imprimens, & extrahens suis temporibus, maximè si solum non exile, & macrum est, sed opimum & fertile, quod aratrum & nauatum, & iteratum meliores fœtus, & grandiores possit edere. Id autem non vna, vt scimus, sed triplici fit aratione. Primùm si proscindatur terra, deinde effringatur, denique liretur, vt in sulcos, id est in fossas ex porcis aqua defluat, quod fieri solet aratione tertia, iacto semine,

ſemine, atque boues lirare dicuntur, cùm gremio mollito ac ſubacto, vel crate dentata, vel tabellis ad vomerem additis, ſatum frumentum occatum relinquunt: vnde occatio.

Segetes & meſſes.

CVm terræ ſemina mandata ſunt, terra ſemen tepefactum complexu ſuo diffundit, & elicit herbeſcentem viriditatem, quæ nixa fibris ſtirpium paulatim adoleſcit, culmóque erecta geniculato, vaginis quaſi pubeſcens includitur. Ex quibus cùm emerſerit, fundit frugem ſpicæ ordine ſtructam, quæ contra auium minorum morſus vallo munitur ariſtarum. Ita primùm in ſegetem datæ ſunt fruges, quæ ſua natura nitent. Et quanuis ſegetes fœcũdæ herbas effundant inimiciſſimas frugibus, tamen non minùs ſegetibus, quàm pratis & vineis, & arbuſtis res ruſticæ lætæ ſunt, frumentáque luxuriare videntur, dum ad maturitatem perueniunt. Quarum ſpicæ ſolis ardoribus toſtæ, maturæ iam, & meſſoriæ falcis appetentes, & vbertate granorum incurueſcentes & flatu ventilantur ſtridore gratiſſimo. Sed ante metenda frumenta, iterum vt laudemus Creatorem tantæ frugis, qui ex minimo grano tantam in ariſtæ vallum granorum multitudinem incluſit; & coëgit, granum tepefactum imis terræ viſceribus conſidera, inde ex illo herbeſcentem viriditatem, inde culmen, id eſt, frumenti calamum à radice ad ſpicam vſque tendentem, ſtipulas, id eſt, folia, ambientes culmum, quæ ſtipula ſuum capit initium à vagina, in qua deliteſcit culmus cum ariſta priuſquam exoriatur. Inde culmus ſpicam extulit, quæ granum continet, glumam & ariſtam. Vtruncum autem in infima ſpica, & in ſumma, ſed matura, iam

frit,quod vtrumque minus eſt,quàm granum eſt,ſtramen veluti quoddam eſt ad culmi ſpeciem & conſeruationem. Ariſtis verò ipſis intimum & ſolidum granum continetur, ac ne in illud irruant & abſumant aues, harum vallo ariſtarum munitum conſeruatur aculeis quaſi quibuſdam,& ſentibus ſeptum.

Meſſoria falx.

MEſſores in frumentis metendis occupati mediũ culmum ſiniſtra apprehendentes, ſecant falce meſſoria,acuta, & habili. Id verò temporis ſtramentum relinquunt, terræ penitus inhærens, manipulos conſtrictos & colligatos, vbi abſoluerunt humi iacentes,qui poſtea coguntur,& in plauſtra impoſiti in aream comportantur terendi. Qui omnes faſciculi ſoluti iam,& ſparſi ac diſſipati tota area, quæ triungalis plerunque ſternitur, teruntur iumentorum paribus vſitatis,aut traha dentata. Quem moré terendi caſtellani ſeruant,in quam impoſitus aliquis, & ſtans aut ſedens, ſi collibitum fuerit,à tergo agens, & cædens funiculis,vel flagello,mulo tribulam trahámque rapida incitatáque celeritate in orbem circumagit:quoad tritum omnino ſit, & ventilandi videatur opportunitas. Quam ſimul ac ventilatores nacti ſunt opportuno vento flante, ventilabris ipſis triticum ventilare incipiunt, ventilabris frumenta in ſublime eiaculantes,vt venti flatu grana ſecernantur à palea. Quæ quo ſublimiùs proiiciantur,pura decidant,in ventum proiecta crebra ventilatione, quo ventilatores conſtituerent:ſic purgata puráque frumenta manẽt in area, in horreum condenda poſtea, quo medimnis dimenſa,& in ſaccos coniecta plauſtris aut iumentis in granaria inuehuntur. Quò priuſquam perueniatur,poſt arationem, poſt ſemina terræ mandata, poſt demiſſa

frumen

frumenta,in metas construuntur manipuli, qui coarctati in strigam,iacebant humi, falce strati, iidémque in angustissimos vertices tolluntur acuminati,sic congesti, vt inferiore parte latiores, supernè in angustum desinant conum.

Moletrina.

MOletrina hęc,ad quam molendi frumenti causa omnes concurrunt, molas habet frumentarias ex ordine tres,quæ cataractis sublatis, & ex abrupto præcipitíque loco ruente aqua, cum antea demissis contineretur,incredibili fragore impetu mobilis, id est, manubrij impelluntur, & in gyrum aguntur, & frumentum in fundibulo contentum,decurrit ac trāsmittitur in molam, quam subscus ferrea sustinet.Cuius molæ catillus, & meta farina perfunditur, atque adeò operitur,vt tota albicare videatur. Moli videas paulatim frumentum conuersione celeri citatáque molæ, orbes conficientis plurimos, farinam in tympanum cadentem colligi,verri postremò,purgari, & in saccos infundi & detrudi constrictam compressámque. Quæ fieri post molam tusam pertusámque necessarium est.

Fabæ & siliquæ.

AD fruges adiunges quæ sequuntur,alendi causa. Ex leguminibus lupinos, cicera, phaseolos,eruilias,pisa,vicias,lentes, panicum,orizam, miliū,far, eriū omittamus, & describamus fabas solùm, & siliquas.Faba notissima quidē est,sed fingamus nos in fabale ingressos fuisse, in quo tantam vim & multitudinem istius leguminis animaduertentes, videbimus à radice exurgere scapum rectum & directum in speciem ac similitudinem styli, & totum illum flosculis primùm, deinde foliis vestitum, & tandem fructu fabarum,

fabarum,quibus tam multa brachia ex omni parte redundant. Quorum nucleum suum primum quasi concha quadam, deinde siliqua à temporum iniuriis tectum vmbilico suo, vbi bifores fabarum fores committũtur,& hilo notatum Deus protulit. Atque hæc pendent ex fabilibus suis,idest,stipulis,quæ coactæ ad ius perficiendum piscium diebus, & ad concrum maximè officiendum, & suo sapore suauiorem reddendum valent. Quin & piscium aliorum generi immiscentur ad reddendam escę huiusmodi iucunditatem suauitatémque præstãtiorem, siliquæ sunt digitorum longitudine ad minimum non rarò longiores, nonnũquam falcatæ, multæ quanuis rectæ directæque reperiuntur intus, osciculis suis sedes occupantibus personant. Harum corticem pueri mandunt voluptate magna, duratæ iam dentibus profectò acutioribus, & valentioribus indigent: in eam enim duriciem perueniunt, vt ligno te vesci dicas, siliquas cum degustaueris primùm colore viridi sunt, postea buxeo vel fusco præditæ cernuntur.

Herbæ.

REferamus in herbas & plantas absinthium, achantum, adiantum, gramen, algam, vluam, allium, amaratum, apiastrum, anisum, apium, apiumpalustre, ampeloprassum, arundines, asparagum, asplenum, betam, blitum, brassicam, buglossum, cannabim, caricem, carduum altilem, cepam, cucurbitam, cucurbitam camerariam, cucumerem, cuminum satiuum, fœnum, fungum, hemerocallin, hiacinthum, intybum seu intubum, inturim, iuncum, lactucam, rorem marinum, marrubium, siue prassium, mercurialem,

nasturthium, origanum, papauer, pastinacam peponem, melopeponem, porrum, portulacam, pulegium, raphanum, napum, scolopendrium, sinapim, thymũ, trifolium, vrticam. Ex his nonnullas herbas & plantas percurrere nos æquum erit breuissimis descriptionibus. Atque in describendis herbis siue voluntariam siue satam velis describere, primùm considera caulem, vnde folia, frondésque emicant, scapum ipsum in columnæ formam rectum & excelsum, qui suis articulis, id est, geniculis & nodis distinguitur, inter quos internodium interiectum est, folia deinde ipsa resupina vel prona, cum sinu alarum cauo, vnde folia explicant ac diffundunt sese, totúmque verticem, siue calicem ambientes, ex scapis cymæ nascuntur colliculi delicatiores teneriorésque scaporum. Quo decernere est in brasica, quæ ab scapo surgere incipit, & efferre sese ille scapulus articulis distinctus est, & inter articulos internodia interiecta sunt. Calix autem vndique foliorum multitudine quasi vallo munitur resupinorum sinus concauos toto explicantium circuitu. Cymę verò, id est, colliculi, quàm teneræ, quàm delicatæ à principio in extremitatem vsque scaporum folia crenis suis notatissima tanquam venis brachia eminent, & apparent.

Allium.

QVis non allium nouerit, simile propè porri, grauissimo tamen odore: quippe quod lassitudini mederi dicitur, & fugare serpentes. Cùm ab scapo folia pendent viridi colore prædita, angusta tamen & acumine terminata multo, quasi acuum speciem præbentia, stimulorúmque acutissimorum, tum ab eodem scapo surgit caput, comes siue capillamento tectum.

tectum. Quod nucleis miro ordine constructis, & aliis inferioribus, & superioribus, tanta stabilitate firmatas constat, vt illi ventorum vi non disiungantur, nec ab aliis alij diuellantur, omnes autem suis loculis contenti, inclusique tueantur, ac defendant sese tanti capitis artificio constructionéque potentissima. Allium messoribus in deliciis esse solet æstiuo tempore, & hyberno frigore valentes stomacho contra vim magnitudinémque hyemis ad calefaciendum ventrem auidissimè mandunt. Iidem alliatum conficere solent, in quod panem vicissim intingentes, & summo gustu suauitateq; vtramque buccam complentes demittunt in aqualiculum. Quod postea per multum tempus exhalant, & halitu quidem grauissimo & penè intolerando.

Cæpa.

CÆpa caput habet multò crassius, quàm allium, quod multis tunicis vestitum est, & aliis alias operientibus & tegentibus ex ordine, à summa latiore paulatim ad angustiores, & ad vltimam & angustissimam peruenietibus: summa autem tunica membrana sua cooperitur ad tegendam cæpam, & asseruandam incolumem & saluam à sordibus terræ, & iniuriis temporum: verticem summum capitis capillamentum ambit, & circundat totum quasi ciliis quibusdam in circuitu mira venustate cadentibus ornatum.

Lactuca.

LActucæ varij generis sunt, sed omnes à radice profundunt scapum, & hunc summum ordine miro foliorum complent. Quæ calicem totum in circuitu resupinatæ ambiunt, atque vt propius ad calicem

calicem accedunt, angustiora & exiliora sunt folia gustatu suauia, & in ollis concisa, concinnata, cum aliis herbis olus suaue perficiunt & absoluunt, oleo acetóque perfusum. Coctæ lactucæ soluunt ventrem, quem stringunt & sistunt aliæ res. Integræ lactucæ purgatæ tamen, & ablutæ manduntur, intingenda tamen folia, vel soluta, vel complicata, vel in sinus adducta in acetum, quod ad acrimoniam mitigandam aqua nonnulla temperare potes, vel nonnihil sacchari in acetum infundens, si suauitatem, vel dulcedinem appetieris.

Raphani.

RAphani intra terram abditi latentésque folia profundunt in omnes diffusa partes. Quos euelles, aut candidum aut bicolorem corticem ferentes, intus carnem, medullámve continentes, foliis recisis, & capillamentis omnibus nudatos, sale conditos cum iucunditate mandes.

Cardui.

CArdui cùm primum nati sunt, & ad iustam altitudinem excreuerunt, obrui debent, & infra terram condi, vt maturescant, & ad edendum afficiantur: qui extracti scapum habent brachiorum refertissimorum, quæ quò interiora, eò exiliora & angustiora sunt. Sed illi caules aculeatas habens paruulis spinis terminatas, foris striatas, intus concauam canalium speciem præbentes.

Arbor.

INgredere in hortos amœnissimos, nullam infœlicem arborem, fœlices planè omnes reperies, & in

quàm

quincuncem directas, & aliquot biferas, arbusculas similiter varias ac multiplices fructices, taleas, & inhumatas, si volueris termetes aliquot, tuus est, quem volueris, & offerto munus ac donum hortorum vbertate dignissimum. Sed vide arbores proceras, & breuiores, exiles, & crassas, & radicibus infra terram actis, trunco proportione arboris, libro, & cortice suo, quo sint à frigoribus tutiores obducto. Diffusi rami in omnes partes, primùm flosculis, deinde foliis vestiti, postremò fructuum vbertate onusti, & propterea grauitate ponderum incuruescentes, ex vbertate surculi nati, stolonésque quantam voluptatem afferunt & commoditatem, ad acquiescendum, & vmbram captandam æstus tempore flagrante. Ob multitudinem arborum quisquiliæ quot & quantæ caducorum foliorum, nullam hîc reperies materiam vitiosam. Curæ quidem est colono, euellendæ, cædendæ arboris cuiuscunque inutilis, & igni, cùm opus fuerit deuouendæ: nequid sit in his hortis, quod offendat, & vituperetur ab his, qui hortos inuiserint, & lustrauerint tam bene cultos ac nitidos, & fructuosos adeò. Nihil profectò musci reperies, cuius purgandi & adimendi tanto studio diligentiáque suis temporibus laborat, vt opportunitatem arborum emuscandarum diligens & assiduus nullam omittat. Reperies tamen gummosas arbores aliquot, gummi multò diffluentes, quod ad rutilandos mulierum capillos, & ad illiniendas res aliquot vtilitates afferat non paucas. Vt enim muscus arbores deformat, & gummi flauus liquor toto cortice diffluẽs decorat. Nullum genus arboris desiderabis, quæ his in hortis sata non sit. Alnus, amigdalus, cerasus, corylus, ficus, fraxinus, malus medica, malus armeniaca, malus cydonia, malus punica, morus, nux,

persicus

persicus, pyrus, prunus, sorbus, & aliæ arbores satæ fructus pariunt suos. Videbis aliquot in locis vlmos, populos, salices, ebulos, palmas, lauros, castaneas, caprificos, arbutos, & alias arbores, quas prætereo, ne multitudine arborum descriptionem hanc replere videar. Tantùm dicam proximum esse oliuetum, & quia ad radices montis horti iacent, quercus esse, & quibus vehiis lignorum cæsorum multitudo comportatur ad vsos domesticos, ad ignem præcipuè omni anni tempore faciendum, & accendendum hyemali præcipuè frigore.

Ligna cæsa.

SEd vide hominem valentem ac robustum, cum bipenni in manu, lignorum, quæ vehiis comportata sunt multitudinem cædentem, & in orbem & in pulpam, & hoc extrahentem arripientémve, ex meta siue strue, & nonnunquam propter crassitudinem cuneum interiacientem ad findendum paulatim, vt securis viam & aditum reperire possit faciliorem. Quos ictus infigit, quàm fortiter & altè impressos, vt adigat semper securim in medium ligni pulpam, neque corticem solum detrahat, nudans prius libri parte nonnulla ad lignum faciliùs cædendum. Videas dissilire schidias inter cædendum multum, dispergi dissiparíque, iacere magnam copiam abvtraque parte rescisi resectíque ligni, cogi, denique deferri ad coquinam tanquam facilem materiam ad concipiendum ignem, quáque adiuuantur coqui plurimum ad excitandas & alendas flammas & ad crassiorem materiam accendendam. Sunt enim assulæ ex pulpa ligni interiores, & tenues ac teneræ, siccæque admodum, in quas facilè adhærescit pruna ad flam-

mas excitandas & tollendas in ſublime. Quamobrem conſeruandas curant, vt cum ex lignili deferatur lignum reſciſſum, ac reſectum, adhibeantur adminicula hæc & auxiliares aſſulæ flammarum profecto excitandarum adminiſtræ maximæ.

Vitia arborum.

SEd redeamus ad arbores, ne prætermiſiſſe videamur, quę nulla ratione ſilentio prætereunda videbantur. Licèt enim ſæpe animaduertere in arboribus panum, nodos etiam callo carnis in ſe conuoluto, cētrum certis infeſtum propter duriciam, & claui ſimilem, alburnum moliſſimam partem arboris à colore nomen trahens, & teredini ſubiectum, carbunculum malum commune vitibus & arboribus valde perniciosum, cùm arborum flores aduruntur, & ad carbonis ſiccitatem, nigredinémque, vt ita dicam, rediguntur. Nota ſideratio eſt, cũ æſtu nimio, humore aſſumpto inareſcunt arbores, ſyderis præcipuè caniculæ afflatu teterrimo, & inſitæ ac nouellæ arbores moriuntur, præcipuè ficus ac vites. Nota denique articulatio, cùm articulari quaſi morbo vites & arbores laboraſſe videntur, vi tempeſtatum germinibus vitium arreptis: fungus tamen, qui clauus & patella dicitur, qualis, & quàm teter, cùm ſole exuruntur arbores tetrius eſt hoc ſentire patique arbores, quàm dicere poteſt, qui labore ſummo, ſumptibúſque maximis hortos colit.

Vites.

NOn hîc acturi ſumus de vite compluuiata, non de pergulana, non de iugata, canteriata, quæ pedamentis canteriiſque tranſuerſa iugatur, ſed de ordinaria in quicuncem directa, quanuis aliquando

pedata

pedata ſtatuminatáque ſit, id eſt, adminiculis ſtuminibúſque ſuſtentatã. Non hanc lacrymantem, neque ſyderatam, ſed luxuriantem volumus, quę poſtea multiplici lapſu erratico ſerpens amputatur & coërcetur agricolarum arte, ne diffundat ſę nimium, & palmitibus veſtita ſuis vuas fert racemis pendentes racemos botris conſtruit, botros denique acinis, quæ omnia ſcapo continentur. Ne tamen ſolibus adurantur & aliis temporum iniuriis ab omni calamitate defenduntur viridi veſtitu foliorum. Sed in folliculis vinacea concluſa latent, ſuccúſque omnis, vnde poſtea vinum optimum & ſuauiſſimum. Sed capreolis, ſeu clauiculis, vites quidquid nactæ ſunt, quaſi manibus apprehendunt. Atque ſuis adminiculis fulciuntur, ne cùm naturâ caducæ ſint, niſi fultæ, ferantur ad terram. Hinc pampinus in vite tener, frondoſus colliculus, fructum fouens, & ab æſtus vindicans iniuria. Hinc malleoli, nouelli palmites ad propagationẽ vitium, ex quo vno vitis latiſſimè propagatur, quæ ſi bona eſt, non orbos, neque pampinarios, non focaneos, ſed fructuarios fert palmites flagella ipſa teneriores & longiores palmites in ſumma vitæ natos & extantęs.

Malum punicum.

VIdeo malum punicum rotundum, mallichorio duro obductum, & in ſummo coronatum ab aduerſa parte vmbilicoſum. Sed in arbore cyteneum relinquens, & patens, & apertum rubore miro perfuſum acinorum. Interius tamen malum punicum, & ex ordine conſtructos cõſtrictóſque & acerrimè cõpreſſos acinos contemplor, qui ne lædantur, primùm mallichorij duricie, deinde eos tunica veſtiuit

& obduxit creator fructuum cũctorum, atque cicco, id eſt, membrana tenuiſſima acinos diſcernente intra mallichorium contẽtos atque ſeruatos. Planę ſpecies & forma foris apparens præbet ſui principatus documenta ſingularia.

Ficus.

FIcus arbor ampliſſima eſt, pyris magnitudc æmula, craſsitudine cubiti duntaxat ramos flexuoſos habens, lenta cortice viridi, folio aſpero, ad res lubricas continendas aptiſsimo, quę radices longiſsimas agit breui tempore conſeneſcentes, amat calida loca, fert fructus à ſuo nomine ficos appellatas, quæ albæ vel nigræ ſunt. Atque ficus vel ſerotinæ, vel præcoces (vulgò breuas) ficus autem virides cùm ſint ante maturitatem, ad quam ſumma celeritate properant, acuminatæ cernuntur, quo pediculo propiores fuerint, à ſummo in vmbilicum intumeſcentes paulatim vt matureſcere inceperint, deprimẽtes tumorẽ ſuum, & explicãtes ac dilatãtes ſeſe à lateribus. Tactu autem molles ſunt, vbi maturuerunt, maturis frumenta intus, ſuccus matureſcentibus lactis, percoctis verò mellis, vt ſapore ſuo mellis ſuauitatem referant. Seneſcunt in arbore, anúſque gummi modo lacrymare videntur. Siccantur autem ad ſolem in vſus annuos, quę Põpeiæ, vel Liuiæ à Plinio dictæ, vt Chælidoniæ, quę purpureæ ſunt. Quò longiores & ampliores ſunt, præſtantiores habentur, atque laudabiliores. Vbi copia ficorum abundant homines, illis iidem implent orcas, & cados, & venales exponendos, & vendendos ſummo pretio dimittunt in loca ficorum inuectarum appetentia, obſoniiq́ue vicem ſupplent: ſed in edendis ficis recentibus, aut liuiis, quantum eſt diſcrimen:

Pompe

Pompeias ficos totas mandimus cum ſuo corio, prӕterque vmbilicũ, & pediculum relinquimus nihil, recentes verò totas ferè mandimus. Sed delicati homines, & faſtidioſi, ſalutis amãtes, neque decoquẽtes facilè cibos alui difficultate detracto corio mandere cõſueuerunt. Quamobrẽ videre eſt illos cum gladiolo à ſummo vmbilico ad pediculum vſque ficos corio nudare, eoſdem nudatam carnem in os inferre, ſale ſparſam, ad ſuauiores ficos reddendos. At quemadmodum fici matureſcũt ope caprifici, quӕ cùm nunquam matureſcat, quod ipſa nõ habet, aliis tribuit. Gignit enim culices, qui ad alias ficos aduolantes ipſis maturitatem afferunt.

Caſtanea.

CAſtaneӕ echynato calicis vallo armato, & cortice obductę putamen tunica molli tectum conſeruant. Quod durum eſt, quanquam ſuaue. Coſtӕ vel aſſӕ, vel toſtӕ appetuntur ab hominibus, & diebus piſcium ius cum ciceribus, & mellis ſuauitate concinnatum, craſſum, & concretum perficiunt & abſoluunt. Illӕ à ſuperiore parte latӕ paulatim coarctantur, & ad extremum acuminatӕ terminantur.

Nux.

NVces plerunque rotundӕ ſunt, aut acuminatӕ culeola viridi putamen ambiente, putamen ita compactum eſt, & conſtructum, vt bifidas carinas aſpiciamus. Durum eſt putamen, & fractu difficillimum, intus nucleus eſt, & nauci diſſepimento, quaſi membranula intergerina diſcretus concluſúſque ſeruatur.

Glans.

DEſcriptis nucibus , faciles deſcriptu videntur glandes,quæ calice ſuo continent, putamen verò nucleum tunica obdúctum molli.Glans ouata, rotunda vel acuminata, in deliciis quondam habebatur ante fruges inuentas,& Ioui conſecrata. Sed vt rancida & vitioſa nulli vſui eſt : ita opima ſues paſcit , & hilares reddit,ſed ſuaues coquuntur, vel torrentur ad caſtanearum rationem.

Horti fructuarij.

GAudes te ingreſsũ in hortos fructuoſos , vbi poma decumana,nana præcocia,ſerotina,fugacia, immitia,matura videre poteris,& putrida humi iacẽtia,cadiua,vermicuoſa , calculoſa , vt poma peſſima fugias , carpas optima. Sed primum libeat ſpectare pomum,quod cortire obductum,& medulla ſuaue nimis eſt. In cuius medio tanquam interfinio quodam volua eſt oſſiculorum referta,quibus ſparſis & emandatis terræ ſoboles creſcit & proles pomorum.Ab aduerſa pediculi parte vmbilicus eſt , qui in pomis prominet, aut conditur. Cape gladiolum , nuda pomum cortice ſuo in orbem ſecans , vel à ſummo in extremum vſque verſans in alteram partem, quoad nudatum ſit omni cortice ſuo , & præſegmina iſtiuſmodi proiiciens , quod carnis eſt, & guſtatu ſuaue,mande. Sed priùs ſi fragrãs eſt, & odoratum,ſi odore caperis, olfacito,& aſpectu ſuo,venuſtate coloris refice ac recrea tuos oculos , & obi,luſtra partes omnes hortorum mala orbiculata , muſtea mellimela, malum aureum,hiſperium, medicum,cydonium,chryſomelum catoneum,malumPunicum,malum Perſicum,Armeniacum,

niacum,pyrum cerasum, prunũ, nucem, amygdalam, castaneam, sorbum, mespilum ziiziphum, ficos præcoces,ficus maturas,serotinas,caryotas, vuas, & alia fructuum genera,quæ de industria prætereo.

Rosa.

ROsa nascitur in spinis, seu rubetis. Quæ germinat primo inclusa granoso cortice, quo mox intumescẽte,& in virides alabastros fastigiato paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit in calycis medio sui stantiis complexa luteos apices,folia fortice,idest, vngue terminantur,ad quæ sustentanda pro numero foliorum fulcra acuminat è globulo profecta subiiciuntur,quæ omnia tanquam columna ab scopo longo,sed exili sustentantur. Odore suaui rosam flagrantem, & omni venustate præditam naribus admouet homo odoris percipiendi cupiditate captus,illa Veneri consecrata est, vel propter pulchritudinem, vel quod vt rosa, sic Venerea voluptas citò præterit, cuius lanuginem in globulo insitam & inhærentem animaduertere non desinas.

Lilium.

LIlium præstantia sua proximè ad rosam accedẽs, sed altitudine magis excellens, rectum & excelsum scapi longitudine,in sublime tendit collo languido semper,& oneri capitis minimè sufficienti. Quod cãdore eximio,foliis foris stratis,& ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi resupinis, per ambitum labro, tenuíque filo & semine stantibus crocis excellit. Ita odore coloréque duplici præditum est,alio calicis, alio staminis.Nihil lilio fœcundius, vna radice quinquagenos sæpe emittente bulbos.Atque lilia multiplici sunt colore candido, rubenti,purpureo.

Viola.

VIola paruula cæruleo colore prædita est, cuius planta hædere non dissimilis, inflexa ac retorta videtur, quæ sic repit, vt sese nequeat attollere, nisi quod nigrius,& tenuius est folium. A media radice cauliculus prosilit, florem ferens, istiusmodi colore præstantem,lanugine perfusus, & asperitate hirsuta horrescens.

VESTES.

VEstuarium inquisens variam ac multiplicem vestem ex ordine miro compositã constructámque vidi synthesim sanè quadam vestium serie mirifica constructarum, stolam, vestem Attalicam acu pictam,& mæãdro politissimo & opere labyrinthorum simili, multóque clauorum illigatorum ductu,Amesthinam,bombycinam , coccineam,gossypinam, pexam, variis scilicet villis hirsutam,vndantem,pellitane pictam, id est,Phrygiam animalium formis,& flosculis distinctam, auro intertextam,quadruplici filo elaboratam, opus pulchrum & primum Phrygum inuentum, purpuream, idest, conchyliatam, sericam,holosericam, segmentatam, inquam segmentis purpuræ alterius, variæque materiæ insertis, vermiculato opere compositis,aureísque virgis perfectam. Vidi scutulatam texturæ plagis distinctam orbibus & circulis quasi scutulis ad araneorum similitudinem accendentibus ornatam. Vidi damascenam,vndarum quasi discurrẽtium specie multiplici pictam, polimitã versicolorem. Adde interpolim, laciniatam,laneam,linteam, pullam, viatoriam,

dome

domeſticam ad quoſcunque aptiſſimam vſus & neceſſariam pro temporum viciſſitudine, vt nemo ſit tã locuples & elegans, nemo tam mediocri fortuna præditus, qui veſtitum non ex veſtuario capere poſſet ad ſe induendum. Id autem in illo mirabile fuit, tantam multitudinem diuerſitatémque veſtium fuiſſe, vt ſi hyems eſſet, quod tẽpus frigidum eſt, & aquis & niuibus, & pruinis infeſtiſſimum, abollam inde, ideſt, tunicam ſuffultam & duplicem ſcilicet diploidem ad corpus à frigoribus defendendum & iniuriis hyemalibus tuẽdum fouendúmque homo poſſet auferre: quod vt magis commodo corporis faciant amiculo, ſi volueritoperiet ſeſe in humeros iniecto, vt illas foueat corporis partes, & ab aëris flatu elato collari ſaluas & incolumes aures ſeruare poſſit: ſic æquè atque nautæ quàm aurigæ ſuis bordocucullis è pánno craſſiorelongimiſſiſque: ſi vis lænam, ſagum villoſum, non deerit. Quoniam verò acturus eſt multa, & breuiter vis ac celeriter agere, colobium tunicæ manicis carens aderit, extra quem brachiis extantibus impediri nequaquam poſſis, ſed porrigens, cõtrahens, iactans in omnes partes brachia facilis ſis & expeditus ad omnia. Quin & veſtitus collegis noſtri temporis non deerit, neque militibus ſacrarum familiarum. Collegæ hiſce temporibus quantam habent amplitudinem induti colobiis ad talos vſque delabentibus & ſinuoſis, & vndantibus, collum præmunientibus ab vtroque humero, focalibus mirificè cadentibus in terga; valde ſpecioſa terminatis venuſtate ſpirarum. Non Pontifices ipſi, non Canonici polibia gerũt extractis brachiis? & Præfecti Ecleſiarum epomide collum exornant, quo ſolutiores liberioréſque corporis functiones ſuſcipiant & habeant grauitatem & amplitudinem maximam? Milites

etiam sacrarum familiarum post interiores vestes non primam omnium polibium gestant illis proximam, habitum cum cucullo capita tegente, atque cingulo coriaceo, vel funiculo intorto retortóque constrictam vltimam omnium epitogium, vestibus additum superioribus, & ita longum vt colobij extremas oras attingat. Quin & colobio breuiore adolescentes nostri temporis vtūtur, vt milites colobio scorteo, sed paterfamilias totam vult familiam habere vestitam magis vtiliter, quàm delicatè, munitam à vento pluuiáque, prouideat pellibus manicatis, centonibus confectis, sagis & cucullis, omnia vestuarium suppeditabit. Atrati etiam patris mortem, aut sanguine coniūctorum procedere volentes, vilosa polibia & talaria gestabunt, caput cucullo ex humeris deiecto. Iam verò video pueros solutos ac liberos onere, agiles & expeditos ministrare, gallicis pallis indutos specie ornatúque maximo, tanta elegantia venustatéque mirifica, vt nihil suprà. Recinia verò qualia depromi possunt, quadrata ex omni parte in dorsum gestantibus reiici solita, sed necesse habes iter facere, lacerna vel penula opus est, penulam scorteam vestuarium habet: nullum genus vestium desiderari potest, quod non depromas ex hoc vestuario, sed iam te in lecto iacere aspicio, albere cœlum, velle surgere de lecto, inclamare famulos, vt indusium afferant, subuculam scilicet, & recentem, & quia hyems est, fumigantem ex ignis recenti calore, quem ad flammas admota celefactáque exhalabat, exuere, quam habebat indutam, induere recentem, deinde thoracem & sericum, femoralia tibialiáque serica, calceos concisos, aut fenestratos, aut vrbanas ocreas, cum crepidis duarum solearum, & intruso suberno cortice contra vim magnitudinémque frigoris,

frigoris,& aquarum hyemalium ſurge, indue te tibialia,ſuis faſciis cruralibus aſtringe ſpecie pulchritudinéque ementita roſarum. Deinde indue tunicam manicatam,atque globulos in ocellos inſerens, vt ſtricta aptáque corpori conueniat eleganter induentium more, ritúque politiſſimo. Collare niue candidius & in flexionum iam duplici ordine inferiore ſuperioréque ſinuoſarum,ad ſpeculum ante oculos poſitum intuere,& iam abluta facie, vt omni ex parte mirificè congruat, & æqualiter conueniat. Quanto cum faſtidio & mora temporis facta, famulorum moleſtia, bonorum offenſione grauiſſima,quaſi mulier venuſtates & lepores, & ornatum conſectans componis, ſed iam præcingis te ſerico cingulo,& aſtrictus à lateribus ligulis ſericis, vltimam & à fronte cum cingulo congruentem omni venuſtate aſtringis, laqueum ſolubilem inſerens.Reſtat gladius & ſica, quibus accinctus, breue pallium,& galerum,duo vltima corporis & capitis ornamenta adhibens, domo exis vicos, & plateas, ocáque celebriora vrbis luſtraturus, ſed iter facias, mutes veſtitum ex veſtuario præſenti gallicam pallam, penulam & ſcorteam, ſi opus fuerit, galerum,& balteum de collo pendentem ad brachiorum leuamentum vel ornatum corporis, ocreas itinerarias cum calcaribus perulam viatoriam, ideſt, manticam ex clunibus vel armis equorum propendentem ad viaticum vel res neceſſarias deferendas ex veſtuario accipies. Atque veſtes omnes non rugoſæ ſunt,non obſoletæ, nontritæ, non contemptæ, ſed recentes,aut à recentibus parum diſtantes,& aptè quidem omnes, valdéque corporis partibus cunctis conuenientes, etiam ad amiculum vſque ferale, quo cadauera inuoluuntur, & inferuntur in ſepulturam ſic

apparatũ & instructum est omni veste vestuariũ præsens. Sed quam vestem non habebit ille, cuius officiũ locare vestes, ex quarum locatione quæstus maximos facit pecunia conductarum vestium in dies grandi, magis magísque locupletatus.

Vestitus muliebris.

INduimus hominem, induant ancillæ dominas suas surgentes è lecto. Atque præter subuculam, primùm ministrent supparum demissum, quo honestiùs induantur. Atque omissis strophiolis, quæ minimè iam ętas fert, mammillare cohibens tumorem papillarem, & in dorsum decidens à tergo, & in pectus à fronte suppeditent, deinde tuniculam à pectoribus demissam, & vncinulis & orbiculis constrictam, vel globulis sericis à lateribus astrictam, vel clausam à fronte & à lateribus. Hanc tunica muliebris interior sequatur, qua vestitæ mulieres, primùm de lecto descédunt, & in pauimento strato pedes ponunt, sed tibialibus, & calceis indutæ, vt in sandalia pedes inferant domestica: altioribus enim foras exeuntes vtuntur huiusmodi mulieres. Inde in cubicula se recipiunt, & considentes ante oculos & ora statuentes arculas, alabastros vnguentorum, phialas aquarum, vascula candoris ac ruboris proferunt, abluunt aquis vsitatis, mira accuratione comparatis, pigmentis vsitatis illiniunt, & colorant faciem, & pectentes capillos componunt, calamistro discernentes, dirigentésque à sincipite primò vsque ad occipitium in dextram sinistrámque deficiunt, diuidunt æqualiter, vt pexos & comptos, vittis coërceant & implicent, intorqueant & retorqueant, & fuluos ac nitidos per maculas reticulorum, quibus ornatur caput, proferant in publicum

cum inflexione multa & ſpecie ementita roſarum. Adde diademata quæ fronti præponunt, quaſi imagines quædam eſſent & ſimulachra cultui venerationíque dicata. Nihil poſtea reliquum, niſi vt cyclades pretioſas aureo limbo, multis inſtitis in circuitu ſubaſſutis clariſsimè decoratas induant, cum ſyrmate longiſsimo, quod puer ſublatum à terra manu ſuſtentat, niſi cùm depoſitum è manibus, aut ſtatutum humi relinquit ſpatium terræ non exiguum occupans & terram longo ductu tractúque verrens. Super cycladem pallam promiſſam & induunt in hunc modum, vt corpus tegere mos eſt matronarũ, vt aperta in latera reiiciatur, vt inſtitæ, quibus ornata eſt, media cyclas cum fimbriæ totius circuitu extremas oras ambictis egregiè congruentes ornatum ſplendorémque proiiciant foras, oſtenténtque clariſsimè. Denique velo pellucenti prodeunt in publicum fuco ceruſſáque illitæ, pigmentis omnibus faciem ementitæ, quaſi perſonatæ, quibus ſimul atque falſus ille color, & fucus toto corpore perfuſus eluitur, deformitatem, fœditatémq; ſuam oſtendunt illæ. Flabello ſibi ventũ faciunt, muſcũ & odoris ſuauitatem ſpirãtes, vt qui honeſtus ſit, ab illis oculos & vultum confeſtim auertat, ne Veneris imagines prauas & turpes animi cogitationes iniicientes, & carnis ardores excitantes, æſtúſque impuriſſimos videre compellantur. Quæ cùm domi ſe continent, amictorio contentæ, humeros & pectorale amiciente vel in cyclade ad elegantiam maiorem ſublato ſyrmate & acu ad tergum affixo, in cycladem exuentes, tunicatæ maneant, vel palla ſolùm amictæ.

Galerus.

Galerus.

EMe apicem,id eſt,galerum acuminatum, vel galerum cum ſua cupa altiore, & ampla pro capitis magnitudine,àut breuitate cum aliis in circuitu, ſpiris decoratum, aut funiculis contortis, vel conuolutis,qui offendice terminantur,& offendicem roſa,vel laqueus aliquis arte politiſſima inſertus, & implicitus decorat.

Galerus Presbyterorum.

GAlerus Presbyterorum ętatis noſtræ grauiſſimorum ampliore cupa,quàm altiore videtur eſſe, & alis in circuitu,longioribus funiculis ex ſpica superiore deſcendentibus cum offendice, vt galerus retinetur aſtrictus, aut ſpice iniecto, qui in mentem vſque huiuſce rei gratiâ adducitur & tollitur.

Thorax coriaceus.

THorax coriaceus ex aluta pulcherrimè concinnata factus ad cinctum vſque peruenit, faſciis decoratus fulgẽtibus, & accuratione ſumma concinnatus,patagio multo collucens, quod in ſericorum globulorum morem in ocellos inſeritur ad thoracem aſtringendum,& ad corpus coarctandum conformandúmque venuſtiſſimè. At inferiores globuli, vt thorax ſericus appareat, & proferatur, non inſeruntur, Collare autem cum collo ſic conuenire debet, vt conuenire magis non poſſit, ne arctus hominem opprimet, neque ſuffocabit, neque laxus eſſe debet, ne quidquam deformitatis habeat, & præter politiſſimorum elegantiam,& morem vſitatum. Hinc facilè paucis mutatis linei aut ſerici thoracis deſcriptio petetur.

Nimius cultus muliebris improbatur.

HAs etiam mulieres in comendo capillo, componendóque capite nolim illarum similes esse, quę dum moliuntur, dum comuntur, annus est, sed simplicem & decorum ornatum curare discriminent, & pectant capillos vsitato pectine. Sed quid discerniculis sibi opus est, ad discernendos diuidendósque capillos, vt ex omni parte in dextram sinistrámque reiiciantur ęqualiter, cùm manibus id facere possint? neque quidquam referat, aliquot paucos scilicet magis in hanc, quàm in illam cadere partem? Quod si nemini probatur honestissimo viro, cur calamistris mulieres vtētur? cur frōs calamistri notata vestigiis patebit? cur comæ intorquebuntur? cur curabuntur, flauíque reddentur lixiuio? cur capilli crispantium præbebunt speciem vndarum labore, artificióque muliebri? cur mulieres fabello sibi ventum facient? cur adhibebitur tantus margaritarum ornatus? cur in áures pretiosissimæ, cùm satis sint cilendri communes aurium lobis inserti, & tanta molestia gerāntur appendentes? cur monilia & baccata? cur murenulæ aureæ? cur torques splendentes, cur lineæ margaritarum addentur, & collum & pectoris partem candentem ornantes? neque hæc satis erunt, nisi bracteæ vestibus addantur crepitantes, & crepitu aurium sensum in se conuertentes & oculorum aspectum. Nihil iam moror annulos puros, non gemmis ornatos in palla collucentibus. Proferat dactyliotechas, annulorum condendorum, & aliarum rerum pretiosissimarum techas asseruandarum causâ factas. Calliblefero supercilia denigrentur, lixiuio aliquando rutilentur capilli, fuco cerusáque pingantur malæ, & aliis ruboris & candoris medicamentis illitæ pro

proferantur in publicum, nunquam has probabo mulieres honestatis & pudicitiæ exempla præclarissima, cùm vix speculis castæ honestæque vtantur. Illud illis dabo, quod adimit nemo, vt mundiciem amantes, spurcitiam, & sordes execrantes smegmate ad maculas eluendas, vtantur cimolia terra creta scilicet ad extergendas vestes.

Cannabis.

MIrum, ex quantulo cannabini seminis granulo, quàm altè fundantur, & tollantur in sublime virgæ, quæ virides dum teneræ sunt, postea siccatæ sole, & flauescentes spicam seminis sui sublimem sustinent, multitudine granorum refertissimam, & suis loculis contentam. Ad quã alendam si cœli aquę deficiũt, deductis ac deriuatis aquis per aquę ductus agrorũ cultores cannabim irrigare solent. Surgit & crescit in tantam altitudinem, vt hominis semper, minimum staturam, & frumenti cuiuscunque culmen superet. Sole ac vento & fumo siccatur, vellitur suo tempore & cortice nudatum semen purgatur. Cibus est passerum, ad quos dum euulsum est, abigendos & rusticorum clamoribus, & terriculamentis opus est. Tosti publicè veneunt, & cum ciceribus permixti, confusique gustatu iucundissimi sunt, sed multò iucundiores melle conditi. Vnde crustula venalia, quæ cupediæ sunt puerorum & hominum mellis concinnatarum suauitatem cupidissimorum: sed euulsa cannabis & siccata postquam quod necesse fuit, induruisse visa est, durata, passaque curationem legitimam tunditur stuppario malleo, denique ferreis hamis pectitur, donec omnis membrana cortice suo nudetur purgetúrque. Denique netur ad baiulorum vestes, & indusia, & sarcinas mercium tegendarum.

Linum.

LInum ſabuloſis maximè locis ſatum, vnóque ſulco & ineunte vere, æſtate vellitur, cùm iam maturum ſit, cujus maturitas agnoſcitur intumeſcente, coloréque flaueſcente. Id temporis euellere in faſciculos manibus, & colligare properant ſatores linorum, deinde ſiccare in ſole pendens, conuerſis supernè radicibus vno die, tum quinque aliis in contrarium in ſe verſis faſcium cacuminibus, vt ſemen in medium cadat: poſtea poſt meſſem triticeam virgas curæ eſt in aquam immergere ſolibus tepefactas, aliquo pondere depreſſas propter leuitatem maximam, deinde macerari neceſſarium eſt faſces illos, quoad membrana laxari viſa eſt: ſiccari tamen, quoniam adhuc opus eſt, inuertuntur hoc tempore. Videas poſtea ſiccatas & arefactas omnino virgas in ſaxo tundi ſtuppario malleo, corticem molliri, macerari ictu vno & altero mallei, ſtuppam, quæ cortici proxima eſt, & quod deterius eſt lini, diuelli ſeparaique ſeorſum, pecti ferreis hamis, decutique ſolertiſſimè, donec omnis mẽbrana cortice ſpolietur. Medullæ numeroſior diſtinctio, candore, mollitie: ſed ars pectendi digerendique lini magnam exigit accurationem. Cortices decuſſi clibanis & furnis magno vſui ſunt: ſed lini quot & quanta genera, & aliis alia præſtantiora. Linum ipſum xilos, quod Ægyptiis probatur, quod ignibus non abſumitur, asbeſtos, ſed ſordibus exuſtis, magis igne ſplendeſcit, quàm aquis. Linum etiam eſt, quod carbaſus appellatur. Linum denique magni pretij & æſtimationis byſſi nomine celebratum: ſed cùm illud, quod viuere viſum eſt, & igne ſplendere reperitur, margaritarum pretium, & æſtimationem

adæquat. Bissus mulieribus in maximis deliciis habitus. Ex lino crudo retia, ex curato mappæ, lintea, precioſæque veſtes fiunt albentes, quibus & ſacerdotes, & mulieres ſplendidæ vtebantur. Qui enim illius candor? quæ mollicies? qui ſplendor? quantum denique pretium & æſtimatio? tentatum eſt tingi linum, & veſtium inſaniam accipere, In Alexandri primùm claſſibus, Indum amnem nauigantes, cùm Duces eius ac Præfecti in certamine quodam variaſſent inſignia nauium, ſtupuerunt litora, flatu verſicoloria implente velo purpureo ad Actium cum M. Antonio Cleopatra venit, eodémque effugit. Hoc fuit Imperatoriæ nauis inſigne: poſteà in theatris tantùm vmbram fecere. Quod primus omnium inuenit Q. Catulus, cùm capitolium dedicaret carbaſina, deinde vela primus in theatrum induxiſſe dicitur Lentulus Spinther ludis Apollinaribus. Deinde Cæſar dictator totum forum Romanum intexit, viámque ſacram à domo ſua ad cliuum vſque Capitolinum, quod munere gladiatorio mirabilius viſum fuiſſe veterum monimenta teſtantur. Denique ſine ludis Marcellus Octauia ſorore Auguſti natus in ædilitate ſua velis forum inumbrauit, vt ſalubriùs litigantes conſiſterent. Cum lege aliter Cato Cenſorinus, qui ſternendum quoque forum muricibus cenſuerat, ne litibus aſſueſcerent Romani. Et prælijs, vt nauigiis interfuit, thoracibus lineis bello Troiano milites aliquot pugnaſſe teſtatur Homerus. Apud quem eruditiores interprtees ex lino armamenta nauium fuiſſe non ſine cauſa confirmant.

De ſparto.

SPartum herba eſt ſponte naſcens, & quæ non queat ſeri, iuncúſque propriè aridi ſoli, vitio terræ natus. Malo enim ipſius terræ, neque ſeri quidquam aliud, neque naſci poteſt in eo loco. Multa autem ſunt terræ ſpatia, quibus ſpartum paritur, & montes herba iſtiuſmodi aperiuntur, & plana camporum æquora. Quod viride tenues nimirum virgas fert, & acuminatas ſpeciem ac ſimilitudinem: denſum admodum & ſpiſſum eſt, ad quod euellendum, ne pungaris & ſtimuleris acriter, ocreatis cruribus opus eſt, manicíſque ad tegendas manus. Conuolutum enim eſt oſſeis, ligneíſque fulcris conamentis. Euulſum maturo tempore, & in faſces colligatum tertio die ſpargitur in ſole, ſiccatúrque, & rurſus in faſces redactum reducitur in tecta, poſtea maceratur aqua, ſiccatúrque ſole iterum rigatur, & ad funes aliáve opera tunditur pulſu, percuſſionéque vehementi. Hinc ſtrata ruſticorum, hinc calciamina, hinc ſtoreæ, hinc ſportulæ, hinc fiſci, hinc fiſcellæ & reliqua iſtiuſmodi ad vſus rerum diuerſarum neceſſarios.

Calamus aquaticus.

CAlami aquatici vſus homini præbent, quos vides. Inter alias res, quæ aquis plurimùm gaudent aquatici ſunt calami, belli paciſque inſtrumenta notiſſima. Eorum fungoſa eſt medulla, cartilagine bibula, quæ cauo vapore intus, tenui inareſcit ligno, fiſſilis, præacuta ſemper acie, geniculata. Verum gracilitas articulis, id eſt, nodis ſuis diſtincta non leui ſolùm faſtigio extenuatur in cacumine,

ſed exornatur craſſiore pâniculæ:coma alij breuiores, alij proceriores,exiliores,craſſioréſque calami.Primi, medij,& vltimi cortices ſuis tunicis veſtiuntur, & ex internodiis pẽdent folia, quæ flatu leniſſimo vẽtilata, murmure iucundiſſimo percrepant. Horum veſtitu calamorum ripæ virent,& amœniſſimè frondent, neque lætius quidquam, quàm hominem propter ripas conſidentem,veſtitus iſtorum intueri,calamorum viridiſſimos iucundiſſimóſque. Calami tunicis ſuis nudati vtilitates habent, & opportunitates maximas ad ſtrata cauponarum replenda, ad arundineas crates conſtruendas, ad tegenda villarum culmina. Atque vbi limoſiore callo indurueriut, contuſa & interiecta illa materies nauium commiſſuris ferruminat textus glutino tenacior, rumíſque explendis fidelior pice. Hinc ad ludos Troianos calami: quin & haſtarum vicem præbent addictis cuſpidibus ad agitandos tauros, vt omittam calamos, præter viriditatis amœnitatem, hanc vtilitatem afferre, vt inumbrent ripas fluuiorum,ad capiendas vmbras,ad ſolis æſtus,& caloris ardores fugiendos.

Pictores.

MEritò plures affert delectationes pictura hominibus,qua de modò.Pictores bonitatem,& varietatem colorum notatam habere oportet, & valde cognitam, vt comparent neceſſarios colores ad picturam, quam perficiendam in manus ſumpſerint. At quot & quàm multi colores numerantur? albus, candidus, qui ſplendore differunt, marmoreus, alabaſtri ſimilis, eburneus,aqueus, vitreus, niueus, lacteus, flauus,ſcutulatus, melleus, pallidus, luteus, aureus, byſſinus,

byſſinus, croceus, fuluus, pullus, ruber, flammeus, rubicundus, coccineus, roſeus, miniatus, ianthinus, cæruleus, venetus, cinereus, liuidus, luridus, viridis, ater, piceus, fuſcus. Ex his multi colores ſunt pictoribus vſitati, neceſſariíque pro diuerſitate picturæ, quam elaborandam abſoluendámque ſumpſerint. Atque video tabulas multas, quarum picturæ propter pulchritudinem & abſolutionem ad multam hominum memoriam permanſerunt, ad quas pingendas coloribus viuis, & penicillo proprio, pictores habent vaſa refertiſſima colorum, & ex ordine collocata ſuis in alueolis, vt intingere penicillum facilè poſſint, tum exemplar ante oculos propoſitum, quod in pingendo ſequantur, & quod imitandum, & exprimendum curent: ſed in hoc artificioſo pingendi opere primùm pictores lineamentis quibuſdam leuiter ductis picturam adumbrare ſolent, deinde colorare, tum illuſtrare, denique percurrendo ſingulas partes perpolire & abſoluere, ne quid non opere magnifico pictum, nitidum & illuſtre, abſolutum perfectúmque maneat. Ita quidem videre eſt pictores imaginem quandam pingendam adumbrare, rudi quodam & impolito modo, deinde colores paulatim diffundere, pigmentorum, quæ ſibi ſunt, florem & colorem adhibere vt ſpeciem iam claram & nitentem inducere videantur, picturam ex vmbraculis & rudibus lineamentis ad imaginis exemplar reducentes, vt faciant nitere & micare ſuis luminibus illuſtratam, ne inter illam & exemplar quicquam intereſſe putetur. Cùm verò manum vltimam impoſuerint poliendo perficiendóque, acceſſione nonnullorum, & aliorum detractione, quæ non tam conuenire videbantur, nihil illuſtrius, nihil nitidius pictura, quæ in claro lumine poſita,

pulchritudine venuſtatéque ſua, nitore & ſplendore, tanta abſolutæ imaginis perfectione, oculos teneret, paſceret mentem ac mirificè recrearet. Et quidem in hac pictura, non horrida, inculta, abdita & opaca, ſed nitida, læta, colluſtrata cernebantur omnia, quorum ſpectatores appetentes, cùm hoc nitore picturam illuſtratam aſpicerent, reſpiciēdóque ſatiari non poterant. Et quanquam ſæpe res aliquas, eà facie, quà pictores, fictoréſque voluerunt, nouimus, cùm alij adeſſent pictores, ea in vmbris & eminentia videntes, quæ nos videmus, magis admirabantur, imaginis abſolutæ perfectionem, qua neque pulchriorem, neque illuſtriorem, neque perfectiorem ſe vidiſſe confirmabant, atque pictorem ſic laudabant, vt Zeuxi, Timanti, Apelli, cæteriſque pictoribus præpoſuerint. Scitis autem qui fuerint, quàm inſignes pingendi artifices. Apelles pictor in ſuo genere perfectus, quo cum caput ſumma pectoris finxiſſet, Veneris Coæ, reliqua rudia, & impolita reliquiſſet, eam partem, quam Apelles inchoatam reliquit, qui abſolueret, inuentus eſt pictor nemo. Quem tanti habuit Alexander, vt niſi ab Apelle pingi ſe prohibuerit. Zeuxim Crotomatæ, quoniam longè cæteris pictoribus excellere exiſtimabatur, magno pretio conductum adhibuerunt, qui multas tabulas pinxit, quarum nonnullæ ad multorum ſæculorum memoriam permanſerunt propter excellentem picturæ pulchritudinem. Sed hos & alios relinquamus, quos meminiſſe, non laudare volumus.

Textoria.

TExtor ſedens telā ordiri vult, atque tibicinibus telam ſuſtinentibus, radio percurrere incipiat,

inſi

insilia viciſſim attollens depriménſque, vt alternis tela contrahatur, & aperiatur ictibus, quod neceſſe eſt ad texendi operas præſtandas. Deinde pectine appellatur, denſetur, paulatímque vt texitur, obuoluatur in liciatorio, ſiue iugo. Audire eſt ſcapum id temporis inter texendam telam ſono percrepare crebro frequentíque. Videre etiam eſt harpedone, rota glomeratoria, fila rotundo glomerari.

Sutor.

SVtores ad calceos conficiendos ex aluta primum ſcalprum, id eſt, cultrum ſutorium adhibent, quo corium concidunt, alutam componunt, & in membra ſua diuidunt, atque ſecant: allutam autem calceorum conficiendorum intra normam ſeu modulum contentam conſuere feſtinant, ſubula calceorum iſtiuſmodi alutam, & obſtragula, linguas ſiue auriculas, & ſoleas perforantes, & cheleuſma, id eſt, filum cannabinum ſetis, præpilatum inſerentes iterum ac ſæpius, quoad finem ſtatuant operi, quod habent in manibus ibi relicto alutæ multo præſegmine. Mitto glutinum, & aquam, qua vtuntur, & buxum, ad macerandam pertundendámque alutam, ſcabellum, in quo rudi pelle amicti pectora, ad genua vſque decidenti conſident ad corium molliendum, partes aliquas, atque adeò ſæpe ſoleas dentibus mordentes comprimentéſque, vt calceos optimos & ad pedes habiles, ſiue concluſos, ſiue feneſtratos, ſiue conciſos, ſiue cæſim apertos confecturi ſunt. Quos qui induere voluerint, pro animi voluntate ligulis coriaceis aut ſecriis exornant.

Piſtores.

PIſtores ſunt, qui ſubacta farina panem conficiunt, confectum panem in furnum portandū curant, &

pala, siue infurnibulo immittunt, & ignem rutabulo proruunt, panis coquendi causa. Quem auersum, conuersumque vbi senserint esse coctum, extrahunt, & manu quatientes explorant coctus sit, an non. Quanquam excrusti aspectu, nullo etiam tactu id coniicere satis poterunt.

Mensa.

QVoniam tempus est prandendi, videre est mensam fulcris sustentatam suis, & in medio palatio mappis stratam ex omni parte, mantilibus panem operientibus, vasculis in bases impositis, cum salino, techa cultelaria. Hanc vndique circundant cellæ plicatiles, vel sedilia, in quibus ex ordine pransuri consident. Propter mantilia, quod caput est prandij mensæ primæ collocatæ, quas secundæ, denique postremæ consequutæ fuerunt.

Abacus.

ABacus in eodem palatio stratus erat mappis niue candidioribus, & in illo vasa ex ordine collocata, ad aquam & ad vinum ministrandum, & ad alia, quæ opus essent, & occurrere solent in prandiis, efflagitatu discumbentium. Nam fercula ex coquina suis in patenis inferuntur in mensam. Erat autem in abaco polubrum ad aquam manus abluentium excipiendam, totum ex auro factum, & vrceus polubro proximus totus similiter aureus ad aquam infundendam per epistomium. Pateræ deinde erant crateres, cyathi, atque alij calices diuersa longéque dissimili forma. Ex his Chrysendeta spectabantur aliquot vasa ex auro illigata, quæ crustas habebant, atque torques ex auro nexiles. Erant etiam gemmata aliquot vasa

conser

consertas gemmas habentia,& aurea pocula, illigatis & inclusis emblematis collucentia mirandum in modum,catini,lances,patinæ, paropsydes, scutelæ,scutulæ,& singulæ, cum elaborata crepidine. Hæc inter passa,tantóque splendore collucentia cymbium quodam nitebat,procerum poculum, & concauum, ad cymbæ similitudinem,carchesium media parte compressum,ausis à summo ad infimum pertinentibus ornatum. Magnum & illustrem splendorem addebant excipuli,qui liquoribus excipiendis subiiciũtur. Quæ cetaria, escaria, potoriáque vasa,quæ ad apparatum magnificentiámque prandiorum, cœnarum & conuiuiorum desiderari posse videãtur.Ab altero latere abacus erat vitreis,& fictilibus vasis ornatus,vbi bombilij calices erant angusti oris inter bibendum bombum sonúmque edentes,phialæ angusto ore, oblongo collo,mediæ tumentes,& paulatim ad infimum in angustum contrahentes sese, aliæ infimæ quoque turgentes ac tumidæ fideliæ,pocula, vasa plurima dissimilitudine multa variéque discrepante. In hunc modum vasa fictilia numerari non possent, quorum labra, orificium,collum,scapum à quo basis pẽdet in orbem explicata plerunque, vt sustententur & stent, nec euertantur, cùm stare non possent sine basi,intuere: nihil ad suam formam explendam non adesse videbis. Sed deiice oculos in pauimentum,videbis in illo statutas hidrias situlas, modiolos hos plenos aqua ad lagenas immittendas, vt frigefiant aquæ, refrigerentur vina, vel algescant potiùs, quæ frigida bibi volunt æstiuo tempore. Vt autem vina sint in promptu, cados & orcas, œnophora, quibus fiat satis poculis omnibus, quæ vino complenda sunt, ab vsum duntaxat conuiuij, sed ad speciem præbendam, &

ornatum abaci. A latere enim gutturnium est, idest, aqualis angusto ore, vnde quasi guttatim aquæ latex manibus affunditur. Huius non dissimile est illud, cuius epistomio versato patefiunt & obturantur fistulæ, vel siphunculi, & aquam copiosè satis & abundanter emittunt: sed iam de coquina.

Coquinaria.

AD coquinæ vsum vasa necessaria quæres: verte quæso teipsum in omnes coquinæ partes, & coquinaria vasa cernes, ahenum, lebetem, cacabum ad pulmentaria coquenda, gabatas, ollas, & has paruas, mediocres, magnas & fusili stanno in crustatas ad obliterandum saporem æris cernes, tripodes olim ad aquam eluendis pedibus calefaciendam factas chrytopum ad ollam sustentandam, sartagines ad torrendas frigendásve carnes, creacentum ad confrigenda frusta carnium ac prehendenda coquis & laniis vsitatum, creagas, idest, fuscinulas extrahendas carnibus ex aheno feruenti accommodatas, spatham rudiculam, sculigulam, quibus spumam coqui deducunt, & quæ coguntur super ignem agitant, cochlearia, quibus liquidum sorbent & gustant coqui. Denique carnariam furculam, vnde carnium pulpæ, & succidiæ suspendūtur. Quia verò necessarium est radi, disteri multa, & friari, tyrocnesti, quod instrumentum est asperum, & foraminibus plenum, quasi in scobem deterimus & friamus. Ad assandum crates ferreæ sunt, verua, verucula, crateuterium, in quo veru vertitur. Quoniam verua, ahena, & lebetes suspendi debent, climacter in gradus scansilis huic vsui potissimum seruit. Batellus proximus est camino cum

forci

forcipibus,ille, vt cineres & prunas versemus, admoueamus, trásferamus,& amoueamus,hæ vt prunas & candens ferrum prehendamus.Quid cùm ignis accendendus est,fomitem , & sulphuratum ad ignem è fomite excipiẽdum coquus comparatum habet, quemadmodum ad flammam vento excitandam folles. Lignum post ignem conceptum , in torrem candentem conuertitur,inde prunæ,facilè in sublime volantes,tiones,carbo,cineres.Sed ad comparandos cibos,quę & quot alia habet instrumenta coquus? An pila deesse potest, in qua pistillo , aromata , herbæ , & semina contundantur. Hæc & alia prospicies in culina ad vsus & vtilitates quotidianas.

Prandia.

HIs tot rebus abundantem hominem, iam intuere prandentem , sed mensa cum abaco sternatur priùs,cùm prandia sint,vel stataria , vel passerina cœnæ vel aditiales sacerdotis,vel ambulantes , vel cynicæ,vel aduentitiæ,viaticæ,collatitiæ , genialis aliqua, id est , opipara splendidáque cœna describatur , vel lautum & apparatum conuiuium. Neque hîc volumus caristia,neque repotia , sed quale conuiuiũ celebrari solet, cùm locuples & copiosus homo alium sui generis ac fortunæ inuitat : quod saliarem in modum celebratur variis apparatum & extructum epulis.Caput autem conuiuij pro temporis breuitate varium ac multiplex est,melopepones,vuæ,prodromi ficus, crustula lactis orbiculi lactei , in panem recentem tostúmve interiecti,& sacchara perfusi , amygdalæ nudatæ folliculis , cum vuis passis permixtæ , butyrum Flandrium,& horũ similia,quæ tẽpus anni fert primæ habeantur mensæ præponi solent. Missus deinde plures

posita fuerunt ordine suo innumerabilia piscium genera, imprimis lupus cum aceto, & capparibus, soleæ frixæ, lucij recentes, tinni assi, menæ recenter frixæ, crustulata denique in quibus inerant barbati, murenæ, & truttæ multis conditæ aromatibus, gibij frixi, camari, & cancri elixi, admixtæ scutellæ fuerunt cum piperato, crocato, quemadmodum ad aues superiores assas, ad pullos, perdices, cuniculos, anaticulas intinctus seu embata, acetum, omphacium axiphora, & ad singulas ferculorum missus mala medica, limonia satis opportunè importata fuerunt. Quid dicam de mensis vltimis? quidquid aridorum fructuum forum fructuarium, quidquid dulcedinis forum dulciarium venale habebat, in mensas vltimas importatum, cupediæ, pyra, caseus, oleæ Hispalenses, striblitæ, artolagana, testuacia, & sartaginea, quæcunque tragemata, caryota denique ad stomachos, buccellatum, cydoniatum, coriandrum saccharo conditum. Ac ne quid deliciarum deesset, aquæ odoriferæ roseaceæ, flos mali medici, moschati ad manus abluendas non abfuerunt, huic conuiuio lautissimo magnificentissimóque. Videres etiam quæ commemorata sunt fercula inferri admodum eleganter, & Aulicorum vsitato more, ritu, elegantiáque politissima, ritibus & cærimoniis omnibus, quibus Principes vtuntur. Aderant instructores structorésque multi, prompti, agilésque ministri, alacres, & erecti paratissimi, celeres & expediti, omnes tunicati, & capitibus apertis. Hi fercula inferre, alij expedire mensas, tollere, occurrere, deferre, quò iubebantur, ministrare inter epulas poscētibus pocula vini veterrimi suauissimíque. Inter tantam autē multitudinem diuersitatémque epularū fercula hæc solum spectari, oculis cerni duntaxat plurima, nec apponi in men

mensam,procul aspecta in culinam referri,non pauca integra intactáque relinqui, asseruari alia iussu discũbentium,alia deferri in conuiuarum ædes, vt quisque volebat & iubebat hæc fratri,hæc filiis,illa vxori,alia cognatis,amicis alia dono mitti, donari non pauci ex administratoribus,pueris pręsentibus & astãtibus,pro diligentia,pro solertia, ad iubentis arbitrium, voluntatémque conuiuæ,laudari omnia bene structa, bene concinnata,præclarè condita,affecta satis admodum, adeò absoluta perfectáque vt nihil suprà.Audires palatia vocibus personare conuiuarum, ministratorum strepitu percrepare,& horum introitu, reditúque inferentium fercula, aliorum exeuntium redeuntiúmque in culinam ministratorum petitum repetitúmque toties triclinium, culinámque frequentantium. Si quæras, qua ratione bibant,circumpotatione sublata, neque amystide bibebãt,neque timetum, neque merum,neque ignobile, sed dilutum. Atque ita vinum fugiensa,cescens,hornum,recens,asperum procul ab hoc conuiuio,sed molle, lene, veterrimum, suauissimum, & fragans bibitur. Quod si quis honorarium vellet,si appianum,si passum,si posceret, ministrabatur statim,& quibuscũque poculis posceret. Sed quid præstantiam,ac lenitatem vini prosequor, cùm murinam,ciceram,mulsum,si posceret,non abesset, & vinum quocunque colore appeteret conuiua, siue album,siue atrum,siue rufum vellet, siue heluolum inter album,& rufum.Quin:& amicissimus lactis, qui fuisset in hoc conuiuio, haberet lac serosum, florem seu pinguia lactis,serum colostrum,coagulum, orbes lacteos,caseum recentem & Flandrium sine scobina, quem rn quadras diuidens suauiter & iuctındè satis ederet,

Altera

Altera descriptio prandij, & rerum diuersarum in prandium incidentium.

INstruenda modò ornatius & adornanda mensa est suis rebus, & apparatu solito. Postquam recens è puteo hausta fuit aqua, & ad manus abluendas in gutturnium infusa: simul etiam & mantile pendet mundius ad illotas manus abstergēdas, nam quod suspensum erat, inquinatius videbatur, & sordebat iam. Adde instare coquum, percocta iam esse, condita ac penitus apparata cibaria, escas absumi iam videri, ac periculum esse, ne prandium corrumpatur, cui proculdubio fides habenda est. Nam ille semper monendus est, ac vicies per diem increpandus est, sic lentus, & tardus esse solet. Cùm igitur ancilla abhinc horam vnam scopis euerrerit triclinium, & ab ancilla atriensi mappas acceperimus & tapetem, nil restat nisi vt operas dare incipiamus. Et primùm tapete mensa conuestiatur, deinde consternatur: in illo sunt loculamento stanneæ quadræ, & orbiculus, cui patinę superponantur, ne mappæ polluantur. Inter prandenduml cochlearia pedunculis inauratis, & cultri manubriis argenteis ex locis efferantur suis. En duo salina sale contuso completa. Ex cella promptuaria panem deportatum habemus hìc & primarium, & candidum in canistro, nam secundario locus non est, nec fuit vnquam hac in mensa. Atq; cellarius quāta cura & labore nos modò leuare visus est, cirneas, lagenas, œnophora pertans multò ante prandium, & nihil timens, nequid de vino, vel gustando, vel pitissando hauriremus. Panem igitur quadræ cuilibet suum imponamus, & tegamus mappula. Et quidem adest Deus, en lotas mappulas, quoniam quæ in arcula erant, maculis iam sordebant,

bene

bene ſit ancillæ, quæ deportauit tam candidas, tam mundas, vt magis mundas, optare non poſſemus. Vas refrigeratorum Guzmanule tu infer, in quod œnophora, & cantari deponantur, nam nunc æſtuant omnia canicula ſæuiente. Quin & crupiam trullã ne obliuiſcaris, in qua cryſtallina pocula & argentea eluãtur. Sed iam ornemus abacum vaſis, patenis, patellis catinis, & lancibus, vt permutare ad ſingulos miſſus, & quoties opus fuerit, commodè poſſimus. Atque de pane cibario quadras deſecari oportet, cibis ſubſternendas, & afferri ſportulam, in quam reliquiæ ciborum & oſſicula de patinis à menſa ablatis proiiciamus. En duo pueri opportunè ad afferendas pateras, phialas, ſcyphos, lulullos, cymbia, ciboria, chryſendeta, anaglypta, toreumata, cælata, non cælata pocula, quamuis omnibus opus non ſit, ſed ne dominus à poculis inops eſſe videatur: quamuis in gutturnium aquam infuderimus, tamen magnum illud malluuium argenteum marginibus ſeu labris inauratis, cum ſuo vrcio, magno quidem erit vſui & ſplendori, vnde manibus lymphas demus, atque tonſis villis mantilia Aulicorum elegantia ſolita. Atque pocillatores nos duo, illi dapiferi erunt, alij auferent & expedient, qui ſolent, lances, catinos, ſcutellas, & patellas, rogabimúſque vt de ablatis aliquid aſſeruent non repugnante coquo, defeſſi enim his comparandis, & ornandis rebus non poſſumus non eſurire, & præ fame inteſtinis horrendum murmurantibus & rugientibus. Sed iam herus eſt & conuiuæ, in aulam pranſuri veniunt, & veniant bonis auibus, quando licuit per tempus omnia comparare, vt nec ſellarum menſæ admouendarum officio defuerimus. Certent conuiuæ iam officiis inter ſe de ſedendo, de capiendis ſellis, de occupando,

pando,

pando, obtinendóque loco honoratiore altioréque. Audio ſacrari menſam, & cunctis ſtantibus,& conſiſtentibus ante menſam. Sed qui religioſi non ſunt, breui conſecratione contenti,quemadmodum neque coniunctis manibus, neque oculis in effigiem ſublatis, neque ſtatis à Deo precationibus vſi ſunt, neque tanta pietate, & attentione, ſed cum feſtinatione, vt Deum ſolũ precati fuerint,breuiter benedixiſſe dignaretur. Iã igitur miſſus ex ordine illati fercula miniſtrata,ablata & expedita omnia more ſolito. Atq; hic neque pueros,neque miniſtros loqui volo, ſed ſpectatorem,qui miratur conuiuas hos ita ex ordine accubuiſſe, vt in moribus, in verbis nullo modo offenderint. Nam neque vt ruſtici manus tenebant in gremio, neque alteram in ſinum illatam, neque innitebantur menſæ vtroque cubito, neque ſupra menſam habebant, ſed quod ſcitum eſt & elegans, admoti menſæ cubitis innixi,cum opus porrigebant manum in patinam. Vnum duntaxat inelegantem animaduertit,qui ſedens parum honeſtè venti hinc inde videbatur impelli, modò in dextram, modò in ſiniſtram partem propondens.Atque idem aliquos curuato leuiter non recto corpore prandentes magis laudabat.Ita cultello iidem conuiuæ vtebantur, vt manubrio caperent illum ad ſectiones: panem ad dextram quaſi rem ſacram collocatum habebunt, quem vbi in fruſta oblonga & tenuiora conciderant, poſtea digitis, & præcipuè pollice & indice bolos, ſeu fruſtilla defringebant.Sed illud ſpectatori mirum fuit, de toto pane reſciſum multò plus,quàm conuiuæ poſſent abſumere,quod decorum eſſet fragmenta relinquere. Vnus cruſtam panis ſuperiorem inferiorémque pulchrè reſecabat, & medulla veſcebatur, quod ſenex cortice

vesci non posset, & excoriato indigeret pane. Alius verò cortice gaudebat relicta medulla, quod exsiccãdos & ad humores absumendos, & ad stomachum constituendum putaret valere plurimum, quod posterius quanuis salutare sit aliquibus, vrbani tamen & politici non probant:sed quod vsitatum est, vt & cum cortice, & medulla coniuncta frusta dissecentur, ne tantũ panis delicatus hic vir & valetudini consulens dissipet ac perdat. Neque tanta valetudine videtur, vt protinus stomacho inhæreant: delicatiores alij & magis perdita valetudine sunt, qui cortice ac medulla vescantur:sed officia huiusmodi, & miro cum lepore qui doceri velit, veteres honestósque homines ineuntes conuiuia ex antiquis annalibus accipiat. Ego iam de potu pauca subiiciam, quanquam aqua salutaris, perniciosum vinum vulgò existimetur, sic equidem medici accipiunt, vt vinum nemini detur nisi modicum & dilutum. Et puberi quidem ætati vinum parcè permittitur, quod & ingenium acuat, & valetudinem sustentet: ita tamen vt magis ad cibum concoquendum, quàm ad sitim depellendam valeat. Quòd si paulò largius bibendum sit, oportet & decet homines honestos aquæ potores esse. Quid si vinum meracum bibat aliquis, turpe quidem, & homine bono indignum. Quid enim aliud agat, nisi vt viscera adurat, ignem igni addat? Quid si non tẽperanter, & modestè, sed auidè nimis & intemperanter bibat, vt patente nimis rictu merum inuergens, vt oculi flagrent & sudent, & vtrinque in pectus vinũ ab ore defluat, spiritu penè intercepto? Quid si nondũ manso ac traiecto in vẽtriculũ cibo, nec priùs ore labrísque abstersis bibat aliquis, & postquã biberit, non labra consueuerit abstergere? Quid si inter bibendũ aliquis intortis oculis aspectet

ſpectet alios, & ſæpe occiput in tergum reiiciat, vt nec minimum vini, nõ guttula relinquatur in poculo, quippe qui nouerit exiccare calices, nec primis labris attingens calicem bibere, ſed totum os labiáque in calicem immergere more brutorum in pilam, aut in flumen ad bibendum actorum. Hæc quia turpia, omnibus & honeſtis veris maximè vitanda ſunt, & illud præcipuè, ne vino ſe quiſquam obruat, memor Ciceronis probro dantis Antonio, qui ſuis faucibus, ſuis lateribus, ſua gladiatoria totius corporis firmitate tantum vini in Hippiæ nuptiis exhauſerit, vt in cœtu populi Romani, magiſter equitum publicum negotium gerens, gremium ſuum, totúmque tribunal impleuerit. Sic equidem temperatos volumus homines, vt quantum vini, quoties in conuiuio, & quo tempore bibere debeat, ipſe nouerit, vſque eò, vt poſt capita prandij, poſt offam, poſt eſum lactis non bibat, ſed ſemel aut iterum, idque medias inter carnes, & poſt omnia fercula. Quòd ſi adminiſtri rogauerint, reſponſum illicò velim illum in ore habere, ne angantur animi, ſe bibiturum & depulſurum ſitim, cùm ſitierit, quod ſi ſemel biberit, ſe bibiturum, cùm denuo ſite vrgeatur. Sed redeo ad epulas, & quando & quomodo accipiendum è patina videamus, & quidẽ ſi ſeparatim cuique ſua patina non apponatur, in quã dentur epulæ, vbi iam conſederint omnes conuiuæ, & explicuerint mappulas, non eſt derepentè inuolandum irruendúmque in paropſidem, quin etiam fame dominante appetitio coërcenda quidem, vt nec ſubito cibum tangamus, nec primi manus immittamus: ſi cum maioribus natu lectíſque hominibus accumbamus, poſtremi omniũ eſcas tangemus, & ad eas ſemel

& iterum inuitati etiam præstandum, vt in accumbendo, qui primos cubitos eligere non debemus, quid dicam præoccupare, etsi illi propter auctoritatem, & præstantiam inter cęteros debeātur. Hominum enim fuit semper iudicio valētium priores aliis partes concedere: sic equidem auiditas, & edacitas vituperata fuit. Sunt enim nonnulli, qui bolos nimis feruentes in os ingerentes, eos aut mox reddere, aut si propter turpitudinem, & dedecus non audent, non parum adusta gula deuorare coguntur. Quanquam nec illi laudandi, qui diutius plenioréque spiritu afflant, quod haustum est cochleari, donec penitus frigidum efficiatur. Digiti etiā in iura, seu embamata intingendi nō sunt, sed offa cochleari, aut quod Itali faciunt cultro affixa, & fuscinula cultróve accipiendum aliquid de patina, iisdémque instrumentis reponendum est. Illud etiam vrbanitatis & elegantiæ, si quid optimum, & in suo genere singulare fuerit, vt relinquamus proximè accumbentibus, & honoratioribus, ac principibus conuiuij inferiore parte contenti. Exempli causa, pectora gallinę relinquemus, album etiam pauonis, & in hunc modum suauiorem præstantiorémque partem aliarum diuersi generis escarum. Nam præterquam quod illud vrbanum est & elegans, tum præbet specimen hominem frangentis se ipsum, & gustatus non appetentis admodum. Quæ si inspicienda sunt, multò magis cauendum, ne inuertamus vasa escaria, vt quod viderimus inesse suauissimum & optimum, id ante oculos positum habeamus, vt inferamus in os priùs, & cum suauitate transmittamus, inde consequuntur ea, ne patinas repleamus nostras ingerendo congerendóque plurima, vt aspectum expleamus, & compleamus postea ventrem. Mitto reliqua, vnum non prætermit

termittam hoc in genere, ne ſic veſcamur, vt toti videamur in patinis eſſe,& inferendo multa, infarciendóque os iſtiuſmodi, vt malas referciamus compleamúſque ambas,vtraque bucca veſcendo, & feſtinanter,& dauidè,& cum ſtridore, vt rogati rem aliquam reſpondere nequeamus. Hoc enim heluonum & vorantium eſt, & qui inexplebili auiditate ſatiati nunquam alia & alia ſemeſa, & ſæpe integra demittunt ad aqualiculum,& ſæpe ſuffocandi ſe ipſos diſcrimini non ſemel expoſiti.Sed quæret aliquis quid agendum, cùm ab aliis quidquam porrigatur in menſa. Id quidem in promptu eſt,cùm exquiſitiores & apparatiores,ſiue communes & vulgares eſcas, quiſquam diſcumbentium obtulerit, vt gratias agamus, & paululum aſſurgentes,deinde fruſtum reſecabimus capientes ſummis digitis, aut fuſcinula prementes, quod nos eſuri ſumus, reliquum cultello affixum, aut illi à quo totum accepimus, reſtituemus, aut ſi eius orbis non vacat,vicino,aut in patinam referemus.Laudantur autem, qui delicatiorum, & ſuauiorum eſcarum partes omnino recuſant accipere, & honoratioribus aut maioribus,eas relinquunt, vt illi commendantur qui viliores vltrò ad edendum ſumunt: ſic in auiditatis, & voracitatis vitium non incident & omnem ſuſpicionem fugiunt.Videor multus eſſe in conuiuiorum rebus tractandis,ſed nonnulla non omittam ante ſermones communiter habitos & gratias actas,quæ ſcio latinè ſcribentibus profutura multum. Quæ fient, ſi noſſe cupitis, conſiderate, quàm à conuiuarum elegantia abeſſe debeant ea, quæ nonnulli faciunt, vt iis,quæ bibituri ſint,quęque eſuri naſum admoueant: hæc enim nauſeam ciere quis non videat. Illi etiam qui digitos iure vel eſcis contaminauerint, curare de-

bent, ne eos lingere, ne ad tunicam, sed ad mappulam abstergere videantur: ne vt canes, & feles, cùm comederint exerta lingua, os & digitos lambant. Quis etiam vestem commaculet, cùm abstergendi causa, dentur mappulæ? Nemo etiam vrbanus bolos quamprimùm deglutiit, nisi dentibus molendos curauerit, ore pleno loqui, aut bibere quemquam, labris patentibus comedere, spirare naribus, anhelare turpe est. Cùm quis naturam expleuerit vescendo, nouam non licet auiditatem irritare, & secundis etiam mensis, & bellariis, quasi noua cœna se farcire. Putamen oui cultelli mucrone, non vnguibus aliqui purgant, postea albumen illud concretum, pane non pollice excipiunt, & in os inferunt: & faciunt bene, vt illi malè, qui circumactis oculis obseruant, quid alij comedant, qui in aliquem nimium detentos & defixos retinent, qui capitibus quoque retortis nosse volunt, quid in alia mensa geratur, malè se gerunt in mensa. Denique cura ne antequã surgas, ita vino os eluas, vt in terram expuas turpiter, neque dẽtiscalpiũ ori insertum retineas, sed serua, vt eo pransus vtaris. Vbi verò ex aliquo ferculo, aut vini genere magnam gula tua voluptatem perceperit, in gestu, & voce, & inter epulendum, nec pransus etiam indicabis. Iam ad sermones inter cœnandũ habendos veniamus. Quos profectò habere nemo adolescens audebit, iniẽs conuiuiũ cũ senibus, lepidis, & iocosis dictis arridere poterit, modò nõ obscœnis, nec turpibus id cauebit semper ne vituperet liberiùs, quæ apponuntur, id enim epuli dominus, seu conuiuator ægre fert. Cauebit etiã ne de absentium fama detrahat, nec alienis laudibus obtrectet. Atque si prudentibus hominibus conuiuij dominus credat non multùm

multùm tenuitatem apparatus excusabit, neque verbis extollet, neque commemorabit, quàm caro singula constiterint. Quæres, silentium igitur inducendum fiet? Probo silentium, quod si loquendi facultas fiet, ac voluntas, non improbo disputationes, historias, exempla sanctorum. Quanquam prandium si lectione sacra condiretur, id è Christianorum esset bona præstantique disciplina. Ac ne quidquam prætermittatur gratias agendas edicunt, imperántque boni omnes, post epularem accubationē, qua de duas descriptiones literis mandatas fuisse non improbabit, qui rerum omnium non insciens esse voluerit.

Edulia.

VT quondam tomacula, ex iecore porcino, minutatim conciso, & iam semicocto infusis ouis, & caseo optimo, & liquamine, pipere, aniso, zingibere fieri consueuerunt, sic & edulia nostris temporibus ex carnibus concisis fieri passim videas, & semicoctas semíve frixas in auxillam iniici, permisceri, alias atque alias carnes, concinnari, pipere, croco, aliisque aromatibus, denique infundi oua cruda ad absoluendum perficiendúmque edulium. Inter apparandum stridere intus omnia flammarum ardore ebullientia, permisceri interea, agitari, versari, concinnarique, quod saporis punctum ferat, & edulij numeros absolutos.

Pisces.

IAm de piscibus, & generatim duntaxat, qui speciatim adeat primum apparatus nostri volumen. Pisces in aquis degunt fluuiatiles, marini, palustres, quorum alij corio, & pilis teguntur, vt vituli, alij co-

rio tantùm, vt delphini, cortice, vt testudines, silicum duricia, vt ostreæ, & conchæ, alij crustis, vt locustæ, scrutis, & spinis vt echini, squamis vt pisces, aspera cute, vt squatina, qua lignum & ebora poliuntur, molli vt murenæ, alij nulla vt polypi. Diuersis pisces nominibus nuncupantur, testacei, crustati, turbinati, molles, seu potiùs læues, cetacei, cartilaginei, in quibus ossium vicem explet cartilago. Quanta autem multitudo piscium, aco, alburnus, alosa, anguilla, aurata, siue orata, araneus, cancer, cochlea, conger, halec, campetra, lucius, mullus, muræna, ostreum, polypus, raia, rhombus, rana, salmo, salar, sarda, scombrus, sepia, solea, thynnus, tinea, xyphias, & alia piscium nomine continentur. Atque hìc omitto alia genera piscium vsitatis solùm, & magis notis contentus. Nunc piscandi artem aggredior: atque piscandi gratia propono mihi piscatorem, qui piscatu viuit, vel eo se oblectat, cum sportula, arundine, seta, hamo piscario in fluuium contendentem, & ex ripa vel stantem, vel sedentem calamum, ex illa suspensam setam cum hamo, escam affixam ad pisces capiendos habenti manu tenere, expectare, vt piscis ad hamum decurrat. Qui simul atque ad escam accurrit arundinem tollere statim, & inescatum piscem capere lætus ac hilaris properat. Et quia bene cecidit vnus & alter iactus, & reliqui bene procedere visi sunt, vsque eò, quoad sportulam piscium, & pisculorum multitudine compleat, ex quibus quæstum facit, & lucrum ad alendam familiam idoneum, piscare non desinit. Primùm, videre est piscatorem conspicientem piscem & singulas illius partes oculis lustrantem, corpus, pennas, squamam, branchias, postea tanti quanti æquum est, & vsitatum vendere. Qui volunt

volunt apparare pisces, primum purgare eos debent, deinde desquamare, tũ exenterare, tum abluere, denique vel elixare, vel frigere, vel torrere, aut in craticulis pertusis assare. Quid quod muria condire homines solent, & ad tempus salsamenta macerare, vt ad prandia ad cœnos apparent suis temporibus, & in tomos segmentáque sua partitos inferant pisces in mensas: sed redeamus ad piscandi modos alios. Quis rete, rete ratum, fundam, tragulam, verriculum, sagenam, nasam, excipulum, fuscinam, maculam in ore non habet, instrumenta piscatoria, quæ cum de piscandi multa diuersitate agere voluerit, in promptu statim esse debent. Retia enim iaciuntur in fluuij partes piscibus abundantes, quæ grandi macula, rara nonnunquam iaciuntur, in orbem funduntur, sparguntúrque deinde: vnde funda, quemadmodum tragula subire sustentatur innatans in aquis quoad trahatur piscium refertissima: sic intellige verriculum vertere fluuium, & pisces secum trahere. In nasam autem cùm vas è vimine contextum sit, in eaque recondita lateat esca, ad quam auidissimè pisces decurrunt, pisces semel ingressi exeundi facultatem non habent. Excipulis verò ex viminibus, aut ex alia materia contextis intercipiuntur, & incauti comprehenduntur pisces. Et quoniam piscatores anguillas, & alios pisces in imo aquæ fundo natantes figere consueuerunt, fuscina telo trisulco, bisulcóve, sceptro, quondam Neptuni vtebantur.

Lychnus pensilis.

LYchni à soluendis, hoc est, disiiciendis tenebris dicti claritate sua, à laquearibus depẽdent multis lucẽtes mixis suis expisthomiis in circuitu prolatis,

totum illustrantes triclinium, quorum elychnia affuso oleo foueri necesse est, vt nutriant conseruéntque flammam. Quemadmodum in aliis bygnis minimè pensilibus vno contentis mixo., affundentes oleum flammam fouemus conseruamúsque, & emungentes detrahentésque fungos humido præsertim tempore excrescentibus.

Candelabrum.

CAndelabrum quod lychnuchus Plinio, altum est, in quo candelæ figuntur, quacunque ex materia cóstent, scirpis tæda, seuo cera. Atque abasi surgit scapus, ab scapo culmen candelabri, locus cādelarum figendarũ, quæ emunguntur noto emunctorio, & fungo purgantur offuscante lucernæ claritatem.

Laterna.

LAterna corneis lamulis circumlusa, vel papyro candida ex inferiore parte recta, à superiore patens vt fumus in sublime tendens, feratur foras, lucernam accensam continet, quam per portulam, quæ postea clauditur, inferimus, quam laternarius præferens, loca illustrat, quacunque progrediuntur ij, quibus lumen præfertur clarè collucens, sebacea, vel cerea candela flagranti intus contenta.

Fundamenta ædificij.

CVm fundamenta iaciuntur, terram & fragmenta laterum, aut lapides cóportari & proiici cómiscerique necessarium est, & paucicula, cylindróque tundi, coæquari, densarique ad parietes vsque tollendos. Modiolis id téporis, situlis, haustris opus est ad aquã diffundendã, quam imbibere queat terra pauiēda tundendáque vehemẽter. Inde eriguntur parietes, ad

ad libellum perpẽdiculúmque, vt altitudo structuræ recta directáque cóscendat ad normã, scilicet exacta, & vt funiculus creta, aut rubrica illitus, & lapides saxáque dirigantur ad amussim, vt opus perfectũ sit, & parietes, quorum altitudinẽ libella explorauerit, norma angulos, regula longitudines, ad lignorum vsque opus. In quo sic fabros materarios occupatos videbis, vt asciandam modò materiam signent, modò in segmenta diuidendam linea suo tempore in manus sumpta: sed ductus ille parietum, & continuatio mira ad tecti vsque altitudinem, & summum fastigium, ordine laterum & lapidũ obseruato ductu, altitudo, latitudo, & crassitudo parietum, cubicula & palatia considerentur ad operis absolutionem mirificam.

Ædes amplissima.

INtueamur ædificium respiciamúsque in quo propter insanas ædium substructiones facilè homines amplius mille valẽtes versabũtur. Fundamẽta arena, calcéque multa farta, calcatáque calcatoriis optimis fortissimísque iacta fuerunt. Parietes ex lapide tres vlnas à solo primùm excitati sunt, ne curruũ aut lecticarum offensione decursu tẽporis attererentur, absumerentúrque lateres. Quod reliquum est parietum latere malacitano sublatũ est. Palatia, cubicula, conclauia, tam hyberna, quàm verna & æstiua ædificata sunt plurima. In quatuor enim membra ædes distributæ diuisæque sunt pro proportione mirabili. Cùm verò nulli sint parietes opere albario tecti, sed omnes opere tectorio ornati, tum pauimenta cubiculorum non eadem sunt, sed partim tessellata, partim secmentata, vermiculatáque, partim miniata, tum lithostrota, id est, lapidibus strata, tum intestina, denique spicata, ac ne quod genus pauimenti deesset

deesset ædibus, lateritia. Quæ multitudo varietásque pauimentorum ornatum maximum & splendorem ædibus afferebat. Nihil enim nucleo, quem crustam siue curium pauimenti appellamus pulchrius, nihil nitidius, nihil iucundius propter venustatem, propter nitorem varietatémque suam. Fenestræ non in aream aliquam, sed in plateam longam & latam ab vna parte spectabant, ab altera in hortos amœnissimos, & iucundissimos. Pauimentum subdiale quot prospectus habebat spectantes inuias, & plateas vrbis celebriores, propter turres duas ab vtraque parte. Sed libet iam obire singulas partes & inferiores, & superiores istarum ædium. Imprimis autem antequam ingrediaris in ædes, more veterum Principum, protyrûm est, id est, vestibulum inter ædes ipsas, & viam interiectum, quo qui salutatum venerint in petystilium nondum ingressi, nec in intimas ædes recepti, expectant responsa mandatáque dominorum. Ostium quam amplitudinem habet, siue diathyrum obiectum & oppositum ostio adventos irrumpentes, dum valuæ aperiuntur, excludendos, siue hiperthyrum super liminare, siue hypothyrum illi obiectum, atque vtrumque transuersum superum & inferum limen, siue antas vtriusque ostij latus munientes cum suis ante pagmentis, quæ cum antis appingantur affingantúrve quem habent ornatũ, quam insignem formam, cum supercilio præsertim ipsis ostiorum antepagmentis in hiperthyrum imposito? sed quæ valua quantam in altitudinem surgunt? quam etiam amplitudinem habeant ferreis constratæ clauis, & laminis rectis transuersis cum cornice ad pulsandas fores: ferę verò cùm vecticum fortes sint & crassæ pro valuarum amplitudine tã arte polita sunt, & spectata.

Sed

Sed iam ab hoc aditu, & quasi ianua patefacta ingrediamur in peristylium, quod columnis vndique inclusum est, & quasi septum, quibus porticus sustentantur, per porticus verò in palatia & cubicula verna æstiuáque ingredimur. Columnæ altæ sunt crassæque rotundæ admodum, ad quarum firmitatem stabilitatémque stereobatæ è solo eductæ stylibatim lapidem basi suppositum sustinent, inde basis, quæ spyra vnius tori aut duorum ornatur. A basi surgit scapus longus, crassus, rotundus ac perpetuus, supra scapum epistylium. Cùm autem hæ columnæ rotũdæ sint, tum striate, tum structiles sũt, in capitulo volutæ propendentes circuli tortilis admodum aut cincinni crispati, tori columnæ crassiores torques, & teretiores. Abacus & echinus, & inter vtrumque puluinus interiectus est, vnde volutæ dependent, denticulus fascia epistylij ad dentium speciem intersecta. Cymatium, quod sinuosum, vnde in præceps ruituræ speciem præbens: reliqua, quibus ornantur columnæ, lances, scalphæ, cornua, taurorum capita, vittæ reuinctæ, lemniscíqueex coronis pendentes, reliquus ornatus, splendórque columnarum, cùm puræ non sint, sed scalpturis variis formis, figurísque striis ornatæ, qua specie, quo ornatu, quo splendore sunt? vnus satis esset Zophorus balthei picti speciem præbens, in quo me tipæ & figuræ exculpuntur ad columnarum laudem eximiam. Quod vltimum ædium maximarum fastigium coronide sua terminatum, superciliόque eiusmodi, quod proiectura dicitur, ad proiicienda arcendáque à pariete stillicidia, ne venustatem tantam, nitorémque fœdum deformémque reddant? In alio impluuio pilæ sunt, à columnis, quas scis, quadrata forma distantes. Sed iam ingrediamur in palatia, quæ pauimento tessellato, aut

lateri

lateritio strata sunt, tum parietes crassissimi sunt, & inducto tectorio splendentes, & ad depellendos calores, & frigus, & ad splendorem, magnificentiámque spectantes, tecta trabibus primùm ex vno parietum columbario in alterum immissis, crassissimis, & dolatis, leuigatísque, tum assibus coassatum est, clauorum affixis robore, & assibus multò minoribus inter coactationem vnius & alterius assis interiectis. Videre tamen est proceres trabium prominentes, & mutulos aut coronas, Atlantes, vel Cariatides, illæ in virilem, hæ in muliebrem formam affabrè factæ subiectæque, partem impositám sustentant. Tholus medium tectum sæpe condecorat, cùm in testudinis vmbilicum trabium capita conueniunt. Ita tecta vel assibus obducta, vel fornicata vel concamerata aspicies. Fenestræ quot & quantæ sunt necessariæ cum suis fenestellis cæcis & apertis aliquot, in summitate vel extremitate, ad lucem inferendam, vt clara sint & illustria palatia & cubicula, etiam obscuro nebulosóque cœlo. Non desunt alia cubicula minora laxitatis non amãtibus tignis & tigillis tecta. Ita sunt laqueria pulcherrima, picturis & opere vario elaborata, supra quę tecta sunt tegulis operta, siue pectinata, displuuiatáque ex vtraque parte deuexa, quæ diuortio quodam hinc inde pluuiam demittunt. Alia tamen testudineata sunt, quod per quatuor partes deuexa aquam deiiciunt: sed imbricata, id est, tegularum ordine multo tecta per imbrices omnes præcipitem agunt deturbántque aquam, ergulæ non omittantur, quæ à lateribus apertæ per multas partes aërem excipiunt, & extra pariete͂ sæpe porrectæ, & modò tectæ, modò sub dio expositæ, quibus deambulare domestici solent, viasque, forum, plateas, hortos, agrósque prospectare,

& in

& in illis ſi collibitum fuerit, cœnare. Ponantur in ædium laudibus Mæniana, quæ tignis extra parietem proiectis, tabulíſque conſtratis, ſpectandi locum dare ſolent. Quæ non minùs grata profectò ſunt, quàm pergulæ, & ſæpe propter clathros ferreos, & capitellum impoſitum, varióque ornatu deinde opere ſpeciem habent, & amplitudinem præferunt. Denique eiuſmodi ſunt ædes, in quibus culina, cellæ penariæ, vinariæque, equile, reliqua ad vſum & ad venuſtatem ædium reperire poteris. Quid plura? ſunt ædes Principis Hiſpaniæ potentiſsimi à Rege Philippo in aula Regia, quod omnes ſciunt ſecundi.

Architectonica trochlea.

TRochlea ſupra puteum ſatis neceſſaria eſt, cum æreo, ligneóve orbiculo, rotuláve ſtriata, quę circum axiculum verſatur ad aquam hauriendam fune ductario. Quemadmodum illius ope iuuamur ad ſubleuanda, demittendáve onera fune ductario per orbiculos rotulíſue traiecto, deiecto ſublatóque paulatim.

Cochlides.

QVoniam ad cubicula ædium, totámque ſuperiorem domum per ſcalas aſcendimus, & cochlides ad diuerſas ædium partes ſpectãtes, ſcalæ cochlides deſcribantur. Quæ ſcapo gradibúſque conſtant, per quos aſcendimus in ſuperiores ædium partes, per circuitum tamen, & per gyrum aſcendendo; deducemus autem, ſi collibitum fuerit, manum per ſcapum ab infima coaſſatione ad ſummum vſque libramentum.

Tympa

Tympanum.

INgens rota, quæ tympanum dicitur à calcantibus operariis circumagitur, & axis fune obuoluitur, & effert in sublime onera, aut valuas etiam aquarum obices.

Cyconia.

QVid magis notum cyconiis, quæ in hunc modum construuntur, vt trabs altè solo depingatur, cui altrinsecus altera longior transuersa immittitur, fibula adstricta pondere vnam partem prægrauante.

Lectus cubicularis.

LEctus cubicularis, siue torus ligneus totus, & campestris vulgò appellatus, cùm fulcimentum habeat ex omni parte constructum, & asserculis, vel tabeleis ingertis, loris, vel fasciis transuersis ad culcitras lineas sustinendas à lateribus, cum sponda coniunctum, tum lectus primus & extremus fulcris, hoc est, columellis surgentibus tollitur altiùs & supernè & virgis ferreis ab omni parte transuersis, pendentibus ornatur cortinis sericis, quæ suis temporibus adducuntur, & explicantur, vt necessitas vel voluntas tulerit, in his lectis cubare solent diuites & delicati homines, primùm culcitris multis, deinde sindone duplici, niue candidiore, suis codicibus, stragulis aliis pretiosissimis cooperti. Sed cùm ceruicalia supra culcitram transuersa collocentur, puluini puluillique farti magnum ornatum lecto non solùm afferunt, sed vtilitatem capiti, cui subiiciuntur mollissima pluma inferti. Ab hoc lecto procul culcitræ laneæ stramentitiæ,

titiæ, vel tomentitiæ. Et quoniam cùm hyems eſt, excalefieri lecti ſolent huiuſmodi dominorum fortunatorum, hanc batillus cubicularius, ſiue ignitabulum præbet commoditatem. Interdum non cortinis, quæ annulis velaribus, ſiue cortinalibus contrahantur, explicentúrque, ſed conopæis lecto imminentibus, arcendorum culicum, muſcarúmque cauſa lecti cooperiuntur ex omni parte tapete ſolo in ſtrato, in quo pedes ponant è lecto ſurgentes, vel cubatum euntes. Ad hoc cubiculum per palatium plerumque aulęis conueſtitum, multis ſellis plicatilibus, & parieti admotis ornatum datur ingreſſus. Menſa in vna parte palatij, amphirapa, vel gauſapina ſtrata cernitur. In illo autem cubiculo, vbi lectus eſt, riſci, vel feneſtellę fieri ſolent, ne ſol exoriens pilus lucis feneſtris concluſis, & apertis feneſtellis commoditatem optatam inferat in cubiculum. Quod ſtoreis ſtratum hyemali tempore calidum eſt. Vt autem mos eſt, laſanum cum matula purgata & exterſa apponitur in cubiculo, vt corporis neceſſitatibus noctu, ſi auiditas & neceſſitas fuerit eiiciendi ventris, qui cubant, obtemperent.

Colus.

MVlieribus optimis, & clauſtrorum amiciſſimis colus neceſſaria eſt, quæ penſa continet, fuſo, quem nendo digitis voluunt, fila deducentes, retorquentéſque paulatim. Quas ſaliuis digitos aſpergere neceſſarium eſt, ad lini aſperitatem molliendam, & labris nonnunquam admouere, quo purius filum deducatur & tenuius. Et quidem mirum eſt fuſum inter nendum videre, verticili ope, quanta celeritate vertatur.

Rhombus.

NOn minùs mulieri otiari nolenti Rhombo opus est, tramam glomerandam in circulum agitatione citata: ex qua glomeres, in globi speciem formati, multi coniiciuntur conferuntúrque in quasillos ad textrinam postea deferendos.

Acupictrix.

CVm defessæ fuerint glomerando nendóque acu pingant honoratæ honestæque mulieres, filum in acum inserentes,& digitali acum impellentes,& si opus fuerit propellentes, ne degiti quidquam detrimenti capiant, inferant, transmittant, referántque acum, quoad pensa legitima statim suis horis absoluant, & linteum pulchrum & elaboratum postea proferant in publicum oculis visendum spectandúmque, & ad ornatum linteorum quæ comparant & habent in manibus, nihil pulchrius neque venustius. Quod vt ab omni macula & sudore manuum liberum conseruetur, aciculis affixum linteum in puluino habeant,interim dum elaboratur opus, & alio linteo crassiore tegant & obducãt,quoad absolutum postea, cùm euoluatur & explicetur, vt ex puluillo detrahatur, candorem retinens suum, proferat picturæ pulchram & elaboratam speciem.

Muscipula.

MVscipula machina ad capiendos mures armari solet in hunc modum, vt obex seu paxillus in muscipula stet erectus funiculo appensus, ex tigillo, siue vnco, tanquam ex hamo appendatur esca murium illex. In quam aggrediens mus, ingressus mu-

scipu

ſcipulam vix attinget,cùm decidens ſtrepitu perterrere faciet murem, & incluſum, & egredi conantem, nunquam autem exitum reperientem capiet,qui muſcipulam capiendorum murium cauſa armauerit.

Hypæthrum.

HYpæthra iſtiuſmodi cùm pateant & aperta ſint, ſub dio conſtituta præbent vtilitatē maximam verno & æſtiuo tempore,manè & noctu,aëris captandi, & corporum reficiendorum ab æſtu maximo & calore propter flatus lenes, qui maritimis è partibus flantes,& in ſubdialia iſtiuſmodi feruntur. Quamobrem domeſtici manè deambulare ſolent, ad matutini temporis auram captandam. Vnde ædes vrbis, templa,vicos, vias omnes,plateas,& loca celebriora, camporum æquora latè patentium, agrorum amœnitates,curſus fluuiorum, ſyluas & nemora, & diuerſorum iucunditates locorum oculis colluſtrare poſſunt, quod ſol exoriatur. Cuius ortus hyemali tempore prodeſt plurimum ſubdialia complens ad vim frigoris depellendam,vna & altera,& ambulatione multa, & ad calefaciendum; corpus & artus, præ temporis aſperitate torpentes,& actionibus corporis ſuſcipiendis inutiles, ſed quoniam in ædium ſublimiore parte ſubdialia ædificata ſunt ad proſpectus omnes vrbis & agrorum expectantia,ne te des præcipitem aliquo caſu,malóque tuo clatris latericiis,& interuallis aliquot columellis aliquot excitatis præmunita ſunt,præcluſáque ex omni parte, vnde proferre caput, requieſcere pronus,& in peryſtilio,quæ fiant colluſtrare poteris,ſi volens cubitis innitens.

Solarium.

HOrologium ſciatericum, vulgò ſolarium, egregiè ſatis effictum numeris horarum clarè perſpicuéque nimium inciſis, per orbem ſuum legitimis ſpatiis interiectis elaboratum facit, vt horarum ſpatia legitima è ſolis vmbra dignoſcamus. Cùm ergo horã vnam aut alteram tenere cupias, verutum vmbram faciens ſuſpicies, vel in diem alium, & ille tibi legitima horarum interualla, ne vel punctum temporis ab horologio intus clauſo contentóque, velut planè dicam, ſi horologium bene compoſitum conſtitutúmque fuerit, à ſolis curſu non diſcrepet, notabit, deſignabítque. Stylus enim vmbræ indagator, ſiue veruculum, quod in medio ſciaterici collocatum eſt, vmbræ proiectu horarum diſcrimina deſignat. Sic quondam Romæ L. Papirius curſor ſolarium ad ædem Quirini duodecim annis antequam cum Pyrrho debellatum fuit, propoſuit ſpectandum. Nam priùs ortus duntaxat, & occaſus ſolis nominabantur, aliquot poſt annis adiecto meridie.

Clepſammidium.

QVid? clepſammidium in medio gymnaſio ſtatutum, quod vaſculis duobus turbinatis in medióque coëuntibus, cùm ſummum turgidum ſit in principio, & infimum eodem tumore terminetur, à ſummo defluente arena, puluiſculíſve, è contuſis ouorum teſtis in infimum, ſtatum horæ interuallum deſignat, an vis, vt hîc ampliùs horam legitimam maneamus.

Proſcenium.

QVod Romani extruebant opus ad ſuas fabulas, ad comœdias agendas, id nunc mentis oculis intuere,

tuere. Nam proſcenium longum & amplum erat, in quod actores comœdiarum prodibant. Prodibant autem ex ſcena aulæis periſtromatibus obſtructa, vt in illam niſi actoribus pateret aditus nemini. Hæc autẽ frondibus, ramis, arboribúſque ſæpe compoſitis, & conſtructis ornabatur. Pulpitum verò ſiue odeum, ſcena multò altiùs ſurgebat & ſublimiùs: vnde tibicines & cantores ſtatis temporibus viciſſem & tibiis, & vocibus ſpectatorum multitudinem demulcebant inter ſcenam & inter cuneos ſenatoribus locus erat ad ſpectandum. Orcheſtræa interiecta ſunt, in quem locum hiſtrionibus in ſcenam abditis geſticulatores ſenatum, & populum ſaltando detinebant. Cunei verò, id eſt, graduum ordines confertiſſimi quantam capiebant multitudinem, quæ ſtans inter ſubſellia ſedẽtium fabulas & comœdias ſpectabat. Quæ ſæpe tanta, & tam innumerabilibus confluebat, vt excurieati multi manerent. Supra ſcenam machina ſublata Deorum numen, & præſentiam populo viſendam ſpectandámque præbebant. Quemadmodum ex noſtra machina, quæ intus gerebantur celeri & incitata rotarum conuerſione ſpectatoribus oſtendebant. Hęc ſpectari, tot intereſſe rebus, quantam afferret voluptatem? Quocunque te conuertas, ſiue ornatum ſcenæ, & actores ex eo loco prodeuntes, ſiue agentes in proſcenio tanta venuſtate, ſiue modulationes vocum, & cantus tibiarum, ſiue geſticulationes, & ſaltationes multas, ſiue deorum præſentiam & aſpectum, ſiue ſenatorum tanta auctoritate conſidentium dignitatem, ſiue frequentiam concursúmque ſpectatorum conſideres. Omnia eiuſmodi fuerunt, quæ ad illud vſque tempus, cùm ſcabella concreparent, aulæum tolleretur, ſpectatoribus voluptatem afferebant.

vbi foramen, per quod in summo malo funes traiiciuntur, siue antennam transuersam cornuáque antennarum spectare velis. Ab eo per foros ambulans puppim, vel proram adibis, & in pergulam altiorem, & prospectus habentem & deambulationem suam. Cùm verò hæc admiratus fueris, admiraberis magis ornamenta nauis, tot rudentes, qui malum confirmant, & stabiliunt ad proram & ad puppim, qui ab vtroque nauis latere malum tenent, illos quibus malum demittitur, his proximos, quibus antennarum cornua adducuntur velum siue carbasum, quoniam multa sunt, acatium, id est, maius velum, epidromum velum ad puppim, dolon minimum ad proram, quódque mouetur & iactatur in omnes partes, in summo mali fastigio positum, thoracium suparum ad iuuandos nauis cursus languescente vento intuere, respice, quæcunque volueris oculos, conuerte. Quoniam verò veli infimæ parti appendix adiicitur, orthiax in tuis oculis versetur necesse est, quemadmodum cum transfertur funis ille, qui pes dicitur. At quoniam vrgente necessitate, vento nullo flante nauis maior, quæ remis non agitur, vel vt pacatiùs nauigetur, agenda est, remuleo trahitur. Quid cum soluere iam, vela dare volunt, obliquare sinus quot & quanta videbis? vnius temonis, quod gubernaculum est, ope cursus dirigitur, & nauis in quam partem necessarium est, gubernatur. Quid cùm maris altitudinem nautæ explorant, bolim de prora demittentes? Quid cum anthlia, machina haustoria sentina exhauritur, quem in locum confluit colluuies aquarum, quæ per commissuras exudat, & nauis sordes, vt planè exinaniatur, emittit, omnia hæc

oculis intueri poterimus. Atque vt rectiùs cursus dirigatur, non deest pixidicula nautica ad poli situm, ne à cursu recto deflectat, explorandum tenendúmque, quemadmodum in noctis obscuritate, maximísque tenebris, cùm homines nauigant. Prætoria nauis pharon accensam præfert, vt reliquæ naues præeuntem Prætoriam sequantur. Quòd si stabilem vis ac firmam in eodem nauigationis cursu saburra oneratam videbis. At appulisti portum, manus ferreas, harpagones, anchoras iactas ad retinendas naues aspice: sed refici naues opus est, subduci in ripas phalanges, siue puluinos subiici mos est, ad phalangarum similitudinem, quibus baiuli ferendis oneribus vtuntur, vnde illi phalangarij appellantur, sed vt inter tantam nauium multitudinem nullam non agnoscamus, tutela oculis omnium exposita, notat atque designat in prora, quo nomine sit insignita: sed iam ad triremes transeamus.

Triremes.

TRiremes humiliores sunt nauibus, ordine duplici remorum actæ, quæ stipatæ, ac ferruminatæ prora puppíque notantur, sed prora à rostro acutiore, exporrectóque valde cernitur, per foros, id est, tabulata nauium constrata nautæ feruntur, & à lateribus, in puppi, proráque tormentis, quæ per columbaria mittuntur, armantur. His Præfecti maris littora legere consueuerunt, & duces classes ornare, instruere ad bella facienda, quæ remis aguntur, quorum manubrium tenentes remiges remigant, palmulis secantes aquas, sublatis demissis sæpe, ac sæpius remorum scapis, vnde illud, vt remi animalium præbeant speciem alatorum procul aspecti.

Faber ferrarius.

CVm faber ferrarius opus ferreum faciundum ſumit in manus, operas præſtat vſitatas, cum coadiutoribus & conſortibus tanti laboris magno ſtrepitu ac fragore, vt tota malleorum ictibus perſonet vicinia. Atque ferrum contundendum immittit in fornacem, vnde extractum & in incudem impoſitum, flagrans & accenſum, multorum malleorum ictibus brachia tollens ac demittens cum aliis magna vi ac robore cædit, pulſat, & contundit mutua viciſſitudine & ad numerum, & tam vehementer, vt omnes molliant, & flectant, & afficiant ad eum modum, quem velint inter ictus infingendos anhelare faber ferrarius, anhelitus crebros ducere conſortes operis, exprimi ſcintillulæ ictuum magnitudine, diſſilire in omnes partes, & illam maſſam rudem & informem tenacibus preſſam forcipibus in omnes verſare partes, alij folliculis excitare flammam, alij reducere ferrum calefaciendum, & accendendum ſuis temporibus in lacum intingere, immergere cùm opus eſt, & multa vehementique affectatione formare opus, quod volunt, percurrere totum ſæpe ac ſæpius, donec formatum perficiant & abſoluant. Interim inter operas præſtandas æmothetha, lignum, in quo formatur incus ſtabilis ac firma propter craſſitudinem ſuam, nec minimum ictuum multitudine moueri videtur, ſi lima adhibenda ſit ad exterendum opus, illud politur, & terebra, vel terebello perforatur, ſcalpro verò inciditur, ſi quid excidi neceſſarium eſt. Inter tantam autem multitudinem, & diuerſitatem operum fabri ferrarij conficiunt ſeras penſiles, veſtes, harpagones,

to facultatéque integra videndi erepta, in orbem circumagi, rotaríque videatur homo verticosa quædam, quasi spectans, & rotabilia. Non aliter profectò atque in promontorio aliquo ventus, reiectus atque in se volutatus fert vorticem, quæ circumactus, & eundem ambiens locum citatissima conuersione fertur in girum. Quod in æquoribus camporum, in arenariis cernere etiam licet, cum vortice torquetur humus arida, & ab imo tollitur in summum rotata, id temporis incredibili celeritate. Cùm homo deliratione laborat, cùm delirare incipit, ridere omnes solent, & quasi anum quandam deliram putant, qui dicat, quæ ille dicit. Vnd e Annibàl, qui Phormionem audierat de re bellica coram se auditore dicentem, dixisse fertur, multos se deliros senes sæpe vidisse, sed qui magis, quàm Phormio deliraret, vidisse neminem. Quippe qui præsente Imperatore fortissimo & in re bellica exercitatissimo de re militari loqui non erubesceret. Qui phrenitide laborat, huius nos miseret magis, quàm ridere libet, quippe qui inflammatis membranulis, quas meninges appellamus, idque vel à pallida bile, quæ leuior est, vel à flaua, quæ vehementior, vel ab eadem, sed adusta, quæ est omnium deterrima insanire visus est ac furere, & ea facere, quæ mente captus, & omni iudicio spoliatus, quem alligare, & vinclis astringere opus est, propter actiones ab omni ratione, mentísque sanitate vacuas, non inconsideratas solùm, sed effrænatas ac turbulentas, cæcas ac planè furétes: quibus si nõ obuiam à præsentibus itum esset, sui impos, & furore percitus impetus præcipites ac temerarios in domesticos, & in alios quoscũque ante oculos

oculos verſantes faceret. Qui catalepſi laborant frigeſcente capite, ſenſibus quaſi deſtituti videntur, & graui ſomno conſopiti, vix excitari poſſunt vocibus multis & vellicatis corporis partibus, prehenſis naribus, nomine ſuo magna appellati contentione: ſic omnino proni feruntur in ſomnum, non dormiere ſolùm, & actiore premi ſomno, ſed rigere corpus videas catalepſi laborantium, & eo magis mortis periculum impendere, quo cerebrum frigefieri videtur magis: clauſis oculis, vigiles interdum manere, excitati tollere oculos, tangentem reſpectare, ſtupore veluti quodam oppreſſi, quod tonam medici vocant, videntur. Qui apoplexi conflictantur ſtupere neruis omnibus corporis, ſenſu priuari, orbari mẽte ſic ſolent, vt corpus & mens ſtupeant. Paralyſis ſemipoplexia dicitur, cùm non omnes, ſed partes corporis ſtupidæ manent, & motu & ſenſu priuatæ, ad quas morbus incubuit ſolùm. Apoplexis totum hominem inuadat, comitialis morbus quàm fœdum ac deformem hominem reddit? Homo enim videtur cõſternatus animo deiici de mẽtis ſtatu, opprimi ſtupore multo, tremere totis artubus ac membris, venis palpitantibus in terram decidere, oculis ſtupentibus, ore ſpumis oppleto redundantique iacere, volutari corpore, & ſæpe in media via, cùm morbus oppreſſit inopinantem. Id quod comitia quondam Romanorum vitiabat, vt eodie comitia haberi nefas eſſet. Interrumpebantur enim, quaſi ominis & prodigij cauſa, ſi quis comitiali morbo concidiſſet. Fetano affecti, quemadmodum rigere ſolent, inſtar trunci, vt ſe nequeant inflectere, non fungi corporis partibus & muneribus ad miniſteria datis à Deo, mẽtum pectori annecti, caput ſcapulis adhærere, vel ambæ partes rigere, ſic rectæ & rigentes, vt flectere nullam

nullam in partem possint, vnde tetanici, morbū hunc patiētes. Sed in grauedine defluere ad nares humorē, fluere nares ac manare guttatim, & obrui non parum scimus, vsque eò, vt vocem humor hic obtundat, tussim moueat, & percrepantibus ipsis naribus raucum reddas hominem, comprimat vocem, præcludi spiritum. Sed non ex grauedine solùm intelligas hæc fieri, sed ex clamore multo, & frigore, vel calore nimio, cùm homo sudans & anhelas globulis detractis, aëre flanti pectus nudatum & apertum exposuit. Asthma quantam affert spirandi difficultatem, vt sine sono, & anhelitu crebro spirare nequeat homo, & spiritum hunc liberum ducere, & tantis sæpe angustiis pectoris vrgetur, & quasi præcluso spiritu vocem mittere non possit, quasi mortem in præcordiis conceptam habēs. Si asthma molestum & periculosum est, quantò magis angina grauior & periculosior, quæ viam spiritui præcludit, spirandi adimit potestatem, & in tantas angustias adducit ægrotantem, vt spiritu præcluso agere quasi animam videatur gutture tumenti; & inflammato, erepta tussiendi facultate, nullàque euellendi potestate quancunque adhibeat contentionem: quin opprimi visus est, & animam efflare velle. Hanc simulauit quondam Demosthenes pecuniis corruptus, ne causam ageret, & olim Romæ auctore Macrobio sacrificatum vt P.R. præmissis votis liberaretur. Ex horum morborum descriptione colliges rationem reliquorum ad tuam volūtatem describendorum. Febres enim siue intermittentes, siue quotidianæ, febres tertianæ, febres quartanæ, diariæ, assiduæ, hecticæ, extenuantes hominem & paulatim absumentes donec vim totam, & carnem exedant, & in spirantis, & iam mortui effigiem redigant, præter cutem & ossa, quibus

dyſſenteria, ſteneſmus inanis egerendi, culculi renum, ſtranguria, diſuria, articularis morbus, coxarius morbus. Adde menſium ſuppreſſionem, profluuium menſium, abortum, morbum gallicum, tremorem, alopeciam, pedicularem morbum, porriginem, lentiginem, pſoram, impetiginem, elephantiaſim, purigínem. Non relinquendæ ſunt ſtrumæ, varices inflammationes, tubera multa, pani, pani inguinis, carbunculi è craſſo atroque ſanguine celeriter eſcharam facientes, ſacer ignis, puſula, ſeu puſtula, apoſthema, vomica. Cùm verò partes affectæ grauiter corruptæque ſunt, & vt ita dicam mortua gangræna non apparet? Quid mariſcæ ficus? quid vulnera ex ore ſuo cruſta cicatrice? quid vibices? quid ſtygmata? quid maculæ? quid neui? quid poſtremò vlcera, chironia præſertim, maligna, tetra ſinu, quaſi ventre, latentique capacitate ſua, vt pus ſubſideat, & exitu præcluſo proxima quæque erodat, & ſanas partes corripiens fundat ſeſe latiſſimè. Hic abſoluerem, quod reliqua clara ſint, niſi omnibus inſeruiue vellem callos obdurata cute, præ labore nimio, clauos, tubercula in cute extantia rotunda, præduræ radici affixum, & ſumma parte claui caput referentia, perniones, calcem hyeme cùm maximum frigus eſt, vexantes, & ingreſſu libero prohibentes, vt calceus ab illa parte aperiendus ſit, ſi foras quis exire velit, aut domi ſe continebit, dum perniones abſcedant. Cùm verò quotidie videamus varis duris, & puſillis tuberculis, & velut rotundis ſalebris, poſtea paulatim molleſcentibus, & purem erumpentibus, faciem & ora deformari adoleſcentum, relinquendi ne illi morbi eſſent? An tacendę verrucæ, tubercula in facie eminentia ſine

ſine ſenſu? quarum verrucarum alias carnes oblongas,& grandi capite noueris adhærere, exili veluti pediculo innitas, & quaſi de chorda pendulas, alias ſeſſiles,& formicantes altioribus quidem radicibus, infra latas ſupra tenues: quædam ſtringuntur, ſenſum inducunt,formicarum, vnde nomen habent morſibus aſſimilem. Rediuia ſit vltimam, cutis circa radices vnguium reſolutio, fiſſuráque. Qui plura velit,conſulat & adeat Medicorum libros. Ego magis neceſſaria, & quæ in hominum ore verſantur, perſtringere breuiter optaui genera morborum.

In ægroto quot & quanta neceſſaria ſunt.

IN ægroto corpore quàm multa ſunt neceſſariò adhibenda medicamenta, vel ex eo intelliges, quia Medici præter inediam in grauibus morbis, paſtillis, ſuffitúque alio multo, & odoribus accenſis vtuntur ad cubiculum perfundendum. Emplaſtra concinnantur illicò,quorum genera multiplicia ſunt. Aliud madagma ad duriciem emolliendam comparatum, aliud ad durandas partes cruſtificum cruſtam inducēs, decoctum ad partes abluendas aliquot,ſi grauis morbus eſt, & febri æſtuat, & flagrat ægrotus, continuò ſcarificatione medicos vti iubere videas, iubere cutim ſcarificari,venam ſcindi,medicatas potines ad alui purgationem præſcribi,illinctus,ſiue ecligma prębere, glandibus balanis adiuuari ventrem exinaniendam, ſi purgationibus non profuit medicus catapocia,id eſt, pilulas præbet. Adde gargariſatus ad gutturis medicinam. Denique remedia tentantur omnia, laxantia, aſtringentia, amara,acerba, auſtera,dulcia, ſuauia, ſanguinem ſiſtentia, ducentia cicatricem, ad

purgan

purgandum, ad extergendum, ad emolliendum. His adiunge attrahentia medicamenta, quæ materiam foras trahendo euocant, medicamenta anodina, quæ dolorem ſopiunt ac leniunt. Antidotum adde lethalibus venenis reſiſtens, depaſcens callis obductam, & ſuperuacaneam materiam exedens, & abſumens, obſtipans & obſtruens, ne totus fortaſſe effluat & exhauriatur homo. Ceratis non parum vti medici conſueuerunt, & fomentis aliis, medicamentíſque præſentaneis, quę à medicis petenda ſunt nos quæ in vſu poſita ſunt, percurriſſe ſatis eſt.

Chirurgi theca.

CHirurgicam, tonſoricámque thecam vide, & in illa loculamenta inſtrumentorum, quibus chirurgus, & tonſor vtuntur, ſcalprum chirurgicum, ſiue ſcalpellum ad venam ſcindendam nouaculã, ad barbã abradendam, & tonſuram capitis, forfices ad tondendum cum pectine, volſellas ad pilos prehenſos radicitus euellẽdos, dẽtiſculpium ad purgandos eradẽdóſque dentes, pericaracterem, ad gingiuarum carnem à dẽtibus ſeparandam in dentium ſummo dolore. Specillorum vero, quot ſunt genera, & auriſcapium, ſiue auricularium, quo vulnerum & fiſtularum altitudo tentatur. Numeretur catum, ſpathomela ſcilicet ad oculos iniungendos, cauterium ad vlcera putrida, & deflexui obnoxia loca inurenda, mediolus concauus & teres, imis oris ferratus, per quẽ medium clauus demittitur ad os paruũ excidendum. Hæc omnia ſunt inſtrumenta chirurgi, & tonſoris, quæ in thecis mediocribus foris deauratis, intus multis loculamentis, pro inſtrumentotum exiguitate magnitudinéve ductu & ordine ferè quadruplici ad condenda

seruandáque instrumenta sua, quæ suis temporibus extrahat, recondátque cùm vsus fuerit eisdē. Lógiora sunt loculamenta speculorum & pectinum pro longitudine sua. Sed iam iam vide chirurgum tunicatū, & nudatis saltem lacertis ad curādum, hæc & alia instrumenta producentē ad curationē faciendā, tentantem manu, attrectantē etiā, abstergentem vulnera, saniem omnem exhaurientem, deinde turundis lemniscísve peniculis, aut penicillis, & aliis vtentē lineamentis, vt ipsa curatio postulat, & eovsq; progredientem, quoad malè affectis, & sauciatis partibus pitacium imponendum est; id est, panus modicus medicamentis illitus, quæ sparsit, & diffudit toto panno ligulis, vulgò spatulis oblongis, priore sui parte ad linguæ nodum exitu terminatis suo.

Tonsores.

QVid verò Tonsores agunt, cum tonsum hominem veniunt? secum puluim comportant, & ad caput tondendum inuoluere circumponunt humeris & pectoribus contra decidua capillitij præsegmina, & adhibentes deducētésq; pectinem per capillos, vt æquabiliter scindātur tōdent agilitate mirabili. Cùm verò caput aut barba abradenda, antequam nouaculā admoueant, quam acuerunt iam multò antè in cote, oleo illita, vt aptam, & affectam ad radendā barbam adhibeant, pelui subiecta semel, iterum ac sæpe abluunt partes illius, & mentum, vt sine dolore & mira lenitate, vt nouaculā vix sentiat tondendus, officio suo fungantur tonsores. Sed hunc etiam cerne tunicatum tonsorem, & nudatis quoque lacertis, & ab humeris fasciolas linteas pendentes, habentem propter seipsum excipula, & primo vittis ligantem brachium, tentantem manu, & attrectanctem venas, exploran-

tem

tem illam præcipuè, vnde ſanguis emittendus eſt, & immiſſo ſcalpello, ſcindentem venam. Quæ ſimul atque ſciſſa fuit, ſanguis auidiſſimè ac belliſſimè profluere in excipula, tam magnóque ſæpe impetu prorumpere, vt reſpergat tonſorem, & aſtantes ſpectatores, ni confeſtim oculos & ora auertant. Vſque eò autem profluere videtur ſanguis, quoad vena præcluditur, peniculo admoto venæ apertę ad ſanguinem cõtinendum, ligare continuò brachium tonſor iubet ægrotum quieſcere, non mouere brachium, maximè noctu, ne laqueo ſoluto ſanguis erumpat & exhauriatur ægrotans: quod accidere ſolet aliquando malo ægrotantis, & morte cõſequuta fortaſſe. De cucurbitis verbũ aliquod faciendũ eſt quas vitreas ſcimus, & concluſas ab infima parte, à ſumma apertas, & aliquãto anguſtiore collo. Admouentur autem vbi corporis aliquod vitium, vt redundantia multa ſanguinis: neque olim ſacrificationis munus prætereundum. Cum ſcalpello leuiter ducto cutis partes aliquot inciduntur, quæ ſacrificatæ ſanguinem mittunt, medicorum præſcriptione fundendum proiiciendúmque foras.

Balnea, ſiue Balneæ.

IN balneas acceſſiſti, & longum iter conficiens tandem perueniſti leuandi corporis causâ, & ſordium non eluendarum ſolùm, ſed priſtinæ ſalutis recuperandæ. Adi iam lauacrum, & ſpoliatis veſtibus in ſolium ingredere, in quo conſidens laueris, pectoribus extans. Sic enim labra ſunt altiora, ampliorá que quæ comparantur in balneas, inde in hypocauſtum, ad ſudãdum te confer. Ita quidem futurũ puto, vt morbum corporis depellas, tam grauem, támque

periculosum. Nam sudore depelli morbos quis nesciat? & pauoraria istiusmodi succensis ignibus sub pauimentis calefieri quibus sudet & humores corporis perniciosos foras eiiciat & propellat homo.

Carcer.

INgressus in carcerem vidi cubiculum in ipsis ferè primis custodiæ partibus ædificatum, & in illo instrumenta plurima vinctorum, & suppliciis afficiendorum hominum improborum, fidiculas scilicet, equuleos, vngulas, laminas, neruos, cippum, manicas ferreas, compedes, laqueos, cauterium taureas, catastas, culeum, & alia torquendorum hominum maleficiis præstituta tormentorum genera, quæ fugit ac reformidat oratio numerare. Quid istud rei? vix exciderant ex ore verba huiusmodi, cùm statim visus fui videre machinam, aliquot intentam funibus, quibus ceu fidibus distendebantur fascinorosi ad extorquendam facti veritatem. Rei enim reiectis in tergum manibus fune suspensi impetu magno in præceps demittebantur. Visus etiam fui cernere equuleum, id est, stipedem acutum, in quem reus impositus cruciabatur, distendebatur, & viscerabatur quodammodo, & quasi dissolui artuum videbantur compages. Vngulæ quæ illæ? quibus corpora laniabantur, quæ laminæ? quæ ardentes corporibus admouebantur? inuenta videntur, tyrannorum & ab omni pietate alienissimorum. Quò cippus spectat, nisi vt in illum sontium pedes includantur, quemadmodum eodem soluto seruorum, & captiuorum pedes colligantur? Quò nerui nisi vt ceruices & pedes impediantur furum nequissimorum? manicis illaqueantur compedibus pedes. Iam verò de cauterio quid

loquar

loquar cum candente ferro, ſceleroſi inurantur. Neque virgas quibus pulſantur fures & infames homines, nudati & ſpoliati veſtibus in iumentum impoſiti, vectiq́ue per vias publicas, & loca vſitata cauſam & numerum flagellorum intenta voce prædicante præcone. Sed iam non virgis cæduntur terga vimineis, ſed taureis loris è bubulo corio. Quis laqueum, quis furcam non audiuit, de qua laqueo ſuſpenduntur, & ſuffocātur, ſtatim in humeros inſiliente carnifice, inſidentéque ad ſpiritum citius adimendum, ne diu crucientur angantúrque, trahentes animam in præcordiis conceptam, vim omnem & contentionem preſſu corporis adhibente, obruentéque confeſtim. Sed inter alia ſuppliciorum genera, culeus mihi timorem maximum iniiciebat, in quem parricida incluſus cum vipera, gallo gallinaceo, ſimia ac fele quatuor inimiciſſimis animalibus deiiceretur in mare, vt qui eū interfeciſſet, à quo ſuſceptus fuerat, careret iis omnibus, quæ communia ſunt aura vitali fruentibus. Sed quid affert horroris, diſtrahi hominem in diuerſum, actis equis trahi, raptari per vias publicas, iugulari, in crucem tolli, comburi, diſſecari, trucidari, obtruncari manibus aut pedibus, linguáve mulctari, inuri notam ori, vel fronti ſtigmaticam, & honoratum hominem catamidiari. Quod turpius eſt, quàm affici pœna decoctorum, qui catamidiari dicebantur olim, cùm in theatro deridendi populo præbebantur vniuerſi. Nam illa leuia homines pecunia mulctari, non grandi præſertim, in exilium mitti, prohiberi vrbis aditu, egreſſu priuatarum ædium. Quæ pœnæ leuiores ſtatui ſolent, & irrogari pro leuioribus factis, legibus & conſuetudini palàm aduerſantibus.

Precatio contra laruas, lamias, vmbras nocturnas.

PAter Æternus, Filius eiusdem verbum ipsum, Spiritus Diuinus, tres personæ, & vnus verus & immortalis Deus in tribus his Personis, Patre, Filio, & Spiritu sancto consistens nos precibus integerrimę Virginis, cœlitum cunctorum, & Diuinarum Mentium, Spectris omnibus formidolosis, terriculamentis terrorem iniicientibus, laruis, id est, vmbris nocturnis, maniis deformibus, quarum terrificam faciem pueris plorantibus, vt placare possint, & illi plorare desinant, minitari solent nutrices, liberet ædes nostras. Maximè autem supplice prece obsecramus, ne nos aliquo misero fato lemures nocturni, id est, vmbræ vagantes, ante oculos, & ora nostra volitantes horribili aspectu deterreant: arceat potiùs Deus ab ædibus, à cubiculis, à locis omnibus, nę occurrant nobis, & animos perturbent. Lemures pellantur procul ab aspectu nostro, ab ædibus abiiciantur, si qui sunt, qui nos perturbare possint, ne exanimati deficiamus, & aspectu inusitato, valdéque formidando humi repentino.

Lamiæ.

SI superiora terricula procul à nobis esse precati fuimus, lamias, id est, dæmonum effigies, & simulachra teterrima, quæ formosarum formam induentes pueros & iuuenes protinus deuorandos blandiciis allicere fingebãtur. Amoue, precamur Deus optime ac maxime, & dæmonis aspectum quemcunque terrificum tetriorem Empusam veterũ spectro infelicibus

cibus sese inferentem, & intrudentem vno pede ingredientem duntaxat, quod vel nominare ac reformidat homo ne nostris oculis videamus. Nam illas, quas vulgò striges appellari audio, contemno quidem & deliramenta poëtarum duco, quas veteres fingebant volucres esse, quæ immani capite, stantibus oculis, rostris ad rapinam aptis, canis iam pennis, inflexis vnguibus, nocturno volatu cunas puerorum appetentes, & sanguinem sugentes puerilem, saginare se solebant, vnde expletæ satiatæque summo stridore discedebant.

Cursus equestris,

CVm equites in plateam conuenissent, vrbis exhilarandæ causa, ante cursus faciendos lustrare singuli curriculum cœperunt, ne equi loci insolentia deterriti in medio cursu deficerent, inde bini à carceribus curriculum incredibili celeritate transmittentes ad metam vsque peruenerunt, summa venustate consistentes, & eadem alacritate repetierunt cursus alios, recursúsque facientes. Videantur cursum girare postea, orbes alios & alios inflexu vario multiplicique conficientes, quos dissoluerunt statim cursus auersos inflectentes, & reflectentes incitatos, mirabiléſque gyros agentes.

Miles.

ARmemus militem, suísque armis muniamus pugnaturum hodie, ac primùm thorace ferreo, vel lorica, ferreis lamellis, quasi squamis, & annulis cõserta, pectorali, humerali, & brachialibus, ac deniq; ocreis ferreis. Galeã ille ferat in capite cono galeæ apice eminẽte ornato suis cristis, plumísq; versicoloribus. Ac ne qua pars corporis non tegatur, præmuniamus

buccula,per quam respirare queat, & liberè spiritum vitalem ducere. Accingamus gladio ab vno latere, ab altero sica, & dextra gerat hastam, quam prius quasi lacessens, & pronocans aduersarios ad pugnandum venustate summa vibratam, vi & contentione brachiorum iaceat, & immittat stridentem, & aëra medium magna celeritate secantem, quò feratur, quò casura sit, multi spectent, ac metuant aduersarij, vitare lethalem illius ictum omni ratione conantes. Distringat statim miles hoc gladium, & in omnes partes summa velocitate versans, punctim ac cæsim feriendo, hos fuget ac fundat, alios cedat, alios occidat, stragem maximam edens. Ac ne quisquam audeat inuadere præclarè admodum gladio vtentem, meminerimus, vt sinistra clypeum teneat magnum ac rotundum corpus obtegentem, si non adsit parma, quæ magis ad tempus facere videatur, quemadmodum equites peltis corpora sua tueri solent ex equis pugnantes. Gladius sit anceps, quo in omnes partes vtatur,neque ictũ vllum inferat inanem. Quòd si gladius forte frangatur, sica, pugionéve inuadat mortem non perhorrescens: sic enim fiet, vt si hastam ille, non puram, sed præpilatam miserit, gladio,sica, pugione vsus fuerit, si occumbat fortiter pugnans,gloriosam mortem oppetat, aut saltem commilitones non modò alacres & erectos reddat ad pugnam, sed adeò excitet & inflammet, vt victoriam dubiam & ancipitem, vel desperatam consequatur, vel ab initio certam & exploratam habeat,sed in hoc prælio fortiter vehementérque commisso, cùm castra capiunt vel vrbem milites, quot spoliis onusti recedunt, quas agit imperator manubias, quæ fortasse deportauit optima spolia? Quot milites coro-

nis

nis afficiuntur castrensibus, muralibus, ciuicis, naualibus, obsidionalibus. Adde ouales, atque triumphales; quæ propriæ sunt Ducum & Imperatorum. An non miles auro in valli speciem efformato donabatur, qui primus hostium castra pugnando inuasisset? Qui murum primus ascendisset, frondea, vel pinnis muralibus intercisis donabatur. Ciuis ciui, à quo vitam & salutem accepisset, querneam, vel esculeam tribuebat, gratus & memor accepti beneficij. Qui prælio maritimo primus hostilem nauim armatus insiluisset, quemadmodum decorabatur, vrbem obsidione liberans. Omnium præstantissimæ, gloriosissimæque ouales, triumphalésque coronæ fuerunt illas consequebatur, qui hostem in cruenta victoria profligarat, has subactis Regibus, domitísque bello nationibus, honore triumphi vrbem ingrediebatur quadriiugis excelsus, & in albenti veste S. P. Q. R. in capitolium vsque comitante, plausu, & acclamatione summa, honore & apparatu reliquo triumphi celeberrimo. Is trophæa bellicæ laudis victoriæque insignia, & monimenta rerum præclarè gestarum clarissima ponebant in vrbis locis celebrioribus, statuebant etiam in montium vertice ac summo iugo ad sui nominis memoriam sempiternam, sed antequam ad hanc laudis amplitudinem peruenirent milites, quibus laboribus & periculis perfuncti fuerant? Nonne cùm delectus haberetur, conscriberentúrque milites, opus erat dare nomen suum militiæ, sacramentum dicere, vt dato iuriurando conscriberentur, non frontem exercitus, siue tergum teneret, siue fuso exercitu partes agere militares fortiter, & in quacunque cohorte essent, stationem seruare, phalange etiam fracta. Cùm dandum esset signum, vt illud

expectabant, ſic quadrata acie, cuneóque militati, vt pes pedi, clypeus clypeo, vir viro in acie concertetur veteri Macedonum inſtituto. Nonne ſi copiæ terreſtres eſſent, cùm acies ordinata eſſet, ſic cornua peditum, & alæ equitum diſpoſitæ turmæ omnes, Centuriæque, præſidia, auxilia, ſubſidiáque comparata erant, vt diſcrimen nullum exhorrerent. Antequam ad pugnam perueniretur, quemadmodum caſtra collocari debebant, ſiue æſtiua ſiue hyberna eſſent, tentoria tabernaculáque fiebant, & à bulis conſertis mutabilia, caſſæ etiam, id eſt, tentoriola, è ceſpitibus & ſtramentis lorica caſtrorum etiam ad ſe defendendos, ferræ erates implexæ caſtris pro munimento, præſertim terra agreſti impletæ, aggere, vallo, foſſa, omni ratione mundantur, vineas ſolito more agebant. Ad quæ facienda, quos milites labores ſuſcipere, quantum ſudare neceſſarium erat? illa communia fuerunt pabulari, frumentari, lignari, materiari, vt omni pabulatione, frumentatione, lignatione, materationéque prouideretur. Commune etiam fuit, vigilias & excubias agere, inſidiari, ſpeculari, obſidere, facere excurſiones, velitari, id eſt leuibus præliis contendere, theſſera muta, ſiue vocali parere, imperata facere, impedimenta ſeruare, hyeme multas noctes ſub pellibus eſſe, & antequam vel impreſſionem facerent in arcem, vel corona vrbem inuaderent, & in caſtra irrumperent, vel prælium committeretur, hæc omnia fortiter & conſtanter tolerare milites. Et cùm iam animos paratiſſimos ad dimicandum viderent, hoſtes mouere ſua caſtra, nolle pugnare, Imperatoris iuſſu inclamare vaſſa, milites colligere, præliandi ſubacta ſpe, in hos pallantes & diffuſos diuerſos & fugientium ſimi-

les

les à tergo insequi, donec edita ingenti strage, & spoliis omnibus potiti milites, hostibus paucis fuga euadentibus, cùm receptui caneretur, è prælio reuerterunt, partim captis, pàrtim fugatis millibus aduersariorum, multis interfectis, exultantes, & triumphantes victoria consequuta. Qua victoria nunciata, cùm agmen contendere audiissent in animo esse ad populos & vrbes inimicorum capiendas, longius progredi, nuncios de pace miserunt confestim hostes, & quas vellent conditiones, & obsides obtulerunt, & vt in deditionem acciperent, datis obsidibus orarunt, & suppliciter obsecrarunt. Non illi nefarios auctores concitati belli principes perfidiæ præpilatis hastis obiecerunt, & maximè quod actis cuniculis vrbem perdendam potius suasissent, quàm vt Romanis in seruitutem se traderent, se satis pœnarum tulisse dicebant, cùm ex militum infinitis millibus, qui è patriis sedibus exierant, vix quatuor mille reuertissent, & ij ferè omnes saucij & grauiter vulnerati, præter paucos, qui in fuga salutem ponentes ex primis euaserunt. Addebant se conscios esse Romanæ fortitudinis, quorum nemo repertus, qui missione ignominiosa, sacramento solueretur, honestam autem multos meritos, qui iam emeritis huius militiæ muneribus, stipendiísque confectis præmia suæ virtutis acceperunt, nulla temporis diuturnitate delenda.

Arma.

SEd rei militaris arma mihi nonnulla describenda sunt. Ordior autem à gladio, qui ex manubrio suo constat, quod capulum dicimus: quoniam ab eo gladium manu capimus, & acies ab vna parte, & altera, gladij acerrima debet esse, si gladium ancipitem

volu

volumus,& mucrone terminatur. Hunc in vaginam condunt homines,& ad se defendendos distringunt in vaginam recondentes, cùm se defenderunt,vel punctim vel cæsim vulnus aliquod intulerunt, sed mucronem conto decoratum aspice ferreo, nitenti, vel deaurato.

Telum.

TElum longum est non purum,sed præpilatum,ad illud obiiciendum inimico, vt se contineat, vel ad traiiciendùm,si defensori nullo malo, nec iniuria facta velit officere,si telum gracile sit,vt illud pugnus capere possit cùm velit,& vibrans venustate mira, deinde vi contentioneque brachiorum in aduersarium intorquere.Horum signum erectum vel supinum medium interiectum hastatorium militum cohorte stipati signiferi, gradu composito ad militiam progredientes deferunt,& cùm opus est,milites impressione facta ab hostibus tutantur atque defendunt.

Scutum.

SCutum rotundum est & ex ære factum,totum maximo nitore splendens, & ab ora suo lembo quasi quodam ornatum tortili. Vmbo medius eminet acuminatus insertis clauiculis, quasi emblatis ornatum est.Quod auersum concauum est nonnihil,quod ansa ferrea capientes milites obiiciunt, & opponunt ad caput,& corpus ab aduersariorum ictibus propulsandum.

Sagittæ.

VIdeo sagittam longam,acuminatam illam, vncino suo ad infigendum acutam,aliis ab vtraque parte

parte conſtantem ad ſuam celeritatem ſignificandam: crenam habet, vt neruum admittat inciſam, quæ ex arcu emiſſa ſtridore multo, multáque celeritate medium aëra præteruolat.

Arcus baliſtarius.

ARcus baliſtarius ſcapo recto & directo brachiũ ferreum ab vtraque parte inflexum intortúmque ſuſtinet, cùm verò ab vtroque cornu, cuius crenis immittitur vtrinque neruus, vt vnius fibula ſiue hamus, ſiue oſſeus vncus in epizygin inſeritur. In quem vbi adductus eſt neruus, vi forficis vncinarij intento arcu ſagittarius ſpiculum iaculatur, priùs collineans, vt rectam ac directam, & euro velociorem, ſtridentem, & medium aëra ſecantem emittat.

Funda.

SEd iam de funda, quæ à fundendo dicta, è funiculis facta quantam vim habebit ad fundendos lapides, cum lapidem in ſcutale impoſitum in gyrum acta funda, ad maiorem vim adhibendam poſt vnam aut alteram conuerſionem fundibularij mittebant. Qui emiſſus ab ſcutali ſtridore magno fragoréque ruens in aduerſarium ferebatur.

Sclopi.

SClopi noti ſunt, à fictitio ſono, qui comploſſis buccis editur, appellati, qui puluere tormẽtario inferti, quibus glandes ignario fomite admoto, non minùs atque æneis tormentis maiores globi ſtrepitu fragoréque terrifico mittuntur.

seruandáque instrumenta sua, quæ suis temporibus extrahat, recondátque cùm vsus fuerit eisdē. Lógiora sunt loculamenta speculorum & pectinum pro longitudine sua. Sed iam iam vide chirurgum tunicatū, & nudatis saltem lacertis ad curādum, hæc & alia instrumenta producentē ad curationē faciendā, tentantem manu, attrectantē etiā, abstergentem vulnera, saniem omnem exhaurientem, deinde turundis lemniscísve peniculis, aut penicillis, & aliis vtentē lineamentis, vt ipsa curatio postulat, & eovsq; progredientem, quoad malè affectis, & sauciatis partibus pitacium imponendum est; id est, panus modicus medicamentis illitus, quæ sparsit, & diffudit toto panno ligulis, vulgò spatulis oblongis, priore sui parte ad linguæ nodum exitu terminatis suo.

Tonsores.

QVid verò Tonsores agunt, cum tonsum hominem veniunt? secum puluim comportant, & ad caput tondendum inuoluere circumponunt humeris & pectoribus contra decidua capillitij præsegmina, & adhibentes deducētésq; pectinem per capillos, vt æquabiliter scindātur tōdent agilitate mirabili. Cùm verò caput aut barba abradenda, antequam nouaculā admoueant, quam acuerunt iam multò antè in cote, oleo illita, vt aptam, & affectam ad radendā barbam adhibeant, pelui subiecta semel, iterum ac sæpe abluunt partes illius, & mentum, vt sine dolore & mira lenitate, vt nouaculā vix sentiat tondendus, officio suo fungantur tonsores. Sed hunc etiam cerne tunicatum tonsorem, & nudatis quoque lacertis, & ab humeris fasciolas linteas pendentes, habentem propter seipsum excipula, & primo vittis ligantem brachium, tentantem manu, & attrectantem venas, exploran-

tem

tem illam præcipuè, vnde ſanguis emittendus eſt, & immiſſo ſcalpello, ſcindentem venam. Quæ ſimul atque ſciſſa fuit, ſanguis auidiſſimè ac belliſſimè profluere in excipula, tam magnóque ſæpe impetu prorumpere, vt reſpergat tonſorem, & aſtantes ſpectatores, ni confeſtim oculos & ora auertant. Vſque eò autem profluere videtur ſanguis, quoad vena præcluditur, peniculo admoto venæ apertę ad ſanguinem cõtinendum, ligare continuò brachium tonſor iubet ægrotum quieſcere, non mouere brachium, maximè noctu, ne laqueo ſoluto ſanguis erumpat & exhauriatur ægrotans: quod accidere ſolet aliquando malo ægrotantis, & morte cõſequuta fortaſſe. De cucurbitis verbũ aliquod faciendũ eſt quas vitreas ſcimus, & concluſas ab infima parte, à ſumma apertas, & aliquãto anguſtiore collo. Admouentur autem vbi corporis aliquod vitium, vt redundantia multa ſanguinis: neque olim ſacrificationis munus prætereundum. Cum ſcalpello leuiter ducto cutis partes aliquot inciduntur, quæ ſacrificatæ ſanguinem mittunt, medicorum præſcriptione fundendum proiiciendúmque foras.

Balnea, ſiue Balneæ.

IN balneas acceſſiſti, & longum iter conficiens tandem perueniſti leuandi corporis causâ, & ſordium non eluendarum ſolùm, ſed priſtinæ ſalutis recuperandæ. Adi iam lauacrum, & ſpoliatis veſtibus in ſolium ingredere, in quo conſidens laueris, pectoribus extans. Sic enim labra ſunt altiora, ampliorá-que quæ comparantur in balneas, inde in hypocauſtum, ad ſudãdum te confer. Ita quidem futurũ puto, vt morbum corporis depellas, tam grauem, tamque

periculosum. Nam sudore depelli morbos quis nesciat? & pauoraria istiusmodi succensis ignibus sub pauimentis calefieri quibus sudet & humores corporis perniciosos foras eiiciat & propellat homo.

Carcer.

INgressus in carcerem vidi cubiculum in ipsis ferè primis custodiæ partibus ædificatum, & in illo instrumenta plurima vinctorum, & suppliciis afficiendorum hominum improborum, fidiculas scilicet, equuleos, vngulas, laminas, neruos, cippum, manicas ferreas, compedes, laqueos, cauterium taureas, catastas, culeum, & alia torquendorum hominum maleficiis præstituta tormentorum genera, quæ fugit ac reformidat oratio numerare. Quid istud rei? vix exciderant ex ore verba huiusmodi, cùm statim visus fui videre machinam, aliquot intentam funibus, quibus ceu fidibus distendebantur fascinorosi ad extorquendam facti veritatem. Rei enim reiectis in tergum manibus fune suspensi impetu magno in præceps demittebantur. Visus etiam fui cernere equuleum, id est, stipedem acutum, in quem reus impositus cruciabatur, distendebatur, & viscerabatur quodammodo, & quasi dissolui artuum videbantur compages. Vngulæ quæ illæ? quibus corpora laniabantur, quæ laminæ? quæ ardentes corporibus admouebantur? inuenta videntur, tyrannorum & ab omni pietate alienissimorum. Quò cippus spectat, nisi vt in illum sontium pedes includantur, quemadmodum eodem soluto seruorum, & captiuorum pedes colligantur? Quò nerui nisi vt ceruices & pedes impediantur furum nequissimorum? manicis illaqueantur compedibus pedes. Iam verò de cauterio quid

loquar cum candente ferro, ſceleroſi inurantur. Neque virgas quibus pulſantur fures & infames homiges, nudati & ſpoliati veſtibus in iumentum impoſiti, vectique per vias publicas, & loca vſitata cauſam & numerum flagellorum intenta voce prædicante præcone. Sed iam non virgis cæduntur terga vimineis, ſed taureis loris è bubulo corio. Quis laqueum, quis furcam non audiuit, de qua laqueo ſuſpenduntur, & ſuffocãtur, ſtatim in humeros inſiliente carnifice, inſidentéque ad ſpiritum citius adimendum, ne diu crucientur angantúrque, trahentes animam in præcordiis conceptam, vim omnem & contentionem preſſu corporis adhibente, obruentéque confeſtim. Sed inter alia ſuppliciorum genera, culeus mihi timorem maximum iniiciebat, in quem parricida incluſus cum vipera, gallo gallinaceo, ſimia ac fele quatuor inimiciſſimis animalibus deiiceretur in mare, vt qui eũ interfeciſſet, à quo ſuſceptus fuerat, careret iis omnibus, quæ communia ſunt aura vitali fruentibus. Sed quid affert horroris, diſtrahi hominem in diuerſum, actis equis trahi, raptari per vias publicas, iugulari, in crucem tolli, comburi, diſſecari, trucidari, obtruncari manibus aut pedibus, linguáve mulctari, inuri notam ori, vel fronti ſtigmaticam, & honoratum hominem catamidiari. Quod turpius eſt, quàm affici pœna decoctorum, qui catamidiari dicebantur olim, cùm in theatro deridendi populo præbebantur vniuerſi. Nam illa leuia homines pecunia mulctari, non grandi præſertim, in exilium mitti, prohiberi vrbis aditu, egreſſu priuatarum ædium. Quæ pœnæ leuiores ſtatuĩ ſolent, & irrogari pro leuioribus factis, legibus & conſuetudini palàm aduerſantibus.

Precatio contra laruas, lamias, vmbras nocturnas.

PAter Æternus, Filius eiusdem verbum ipsum, Spiritus Diuinus, tres personæ, & vnus verus & immortalis Deus in tribus his Personis, Patre, Filio, & Spiritu sancto consistens nos precibus integerrimę Virginis, cœlitum cunctorum, & Diuinarum Mentium, Spectris omnibus formidolosis, terriculamentis terrorem iniicientibus, laruis, id est, vmbris nocturnis, maniis deformibus, quarum terrificam faciem pueris plorantibus, vt placare possint, & illi plorare desinant, minitari solent nutrices, liberet ædes nostras. Maximè autem supplice prece obsecramus, ne nos aliquo misero fato lemures nocturni, id est, vmbræ vagantes, ante oculos, & ora nostra volitantes horribili aspectu deterreant: arceat potiùs Deus ab ædibus, à cubiculis, à locis omnibus, ne occurrant nobis, & animos perturbent. Lemures pellantur procul ab aspectu nostro, ab ædibus abiiciantur, si qui sunt, qui nos perturbare possint, ne exanimati deficiamus, & aspectu inusitato, valdéque formidando humi repentino.

Lamiæ.

SI superiora terricula procul à nobis esse precati fuimus, lamias, id est, dæmonum effigies, & simulachra teterrima, quæ formosarum formam induentes pueros & iuuenes protinus deuorandos blandiciis allicere fingebãtur. Amoue, precamur Deus optime ac maxime, & dæmonis aspectum quemcunque terrificum tetriorem Empusam veterũ spectro infelicibus

cibus sese inferentem, & intrudentem vno pede ingredientem duntaxat, quod vel nominare ac reformidat homo ne nostris oculis videamus. Nam illas, quas vulgò striges appellari audio, contemno quidem & deliramenta poëtarum duco, quas veteres fingebant, volucres esse, quæ immani capite, stantibus oculis, rostris ad rapinam aptis, canis iam pennis, inflexis vnguibus, nocturno volatu cunas puerorum appetentes, & sanguinem sugentes puerilem, saginare se solebant, vnde expletæ satiatæque summo stridore discedebant.

Cursus equestris,

CVm equites in plateam conuenissent, vrbis exhilarandæ causa, ante cursus faciendos lustrare singuli curriculum cœperunt, ne equi loci insolentia deterriti in medio cursu deficerent, inde bini à carceribus curriculum incredibili celeritate transmittentes ad metam vsque peruenerunt, summa venustate consistentes, & eadem alacritate repetierunt cursus alios, recursúsque facientes. Videantur cursum girare postea, orbes alios & alios inflexu vario multiplicique conficientes, quos dissoluerunt statim cursus auersos inflectentes, & reflectentes incitatos, mirabilésque gyros agentes.

Miles.

ARmemus militem, suísque armis muniamus pugnaturum hodie, ac primùm thorace ferreo, vel lorica, ferreis lamellis, quasi squamis, & annulis cõserta, pectorali, humerali, & brachialibus, ac deniq; ocreis ferreis. Galeã ille ferat in capite cono galeæ apice eminẽte ornato suis cristis, plumísq; versicoloribus. Ac nequa pars corporis non tegatur, præmuniamus

buccula,per quam reſpirare queat, & liberè ſpiritum vitalem ducere. Accingamus gladio ab vno latere, ab altero ſica, & dextra gerat haſtam, quam prius quaſi laceſſens, & prouocans aduerſarios ad pugnandum venuſtate ſumma vibratam, vi & contentione brachiorum iaceat, & immittat ſtridentem, & aëra medium magna celeritate ſecantem, quò feratur, quò caſura ſit, multi ſpectent, ac metuant aduerſarij, vitare lethalem illius ictum omni ratione conantes. Diſtringat ſtatim miles hoc gladium, & in omnes partes ſumma velocitate verſans, punctim ac cæſim feriendo, hos fuget ac fundat, alios cedat, alios occidat, ſtragem maximam edens. Ac ne quiſquam audeat inuadere præclarè admodum gladio vtentem, meminerimus, vt ſiniſtra clypeum teneat magnum ac rotundum corpus obtegentem, ſi non adſit parma, quæ magis ad tempus facere videatur, quemadmodum equites peltis corpora ſua tueri ſolent ex equis pugnantes. Gladius ſit anceps, quo in omnes partes vtatur, neque ictū vllum inferat inanem. Quòd ſi gladius forte frangatur, ſica, pugionéve inuadat mortem non perhorreſcens: ſic enim fiet, vt ſi haſtam ille, non puram, ſed præpilatam miſerit, gladio, ſica, pugione vſus fuerit, ſi occumbat fortiter pugnans, glorioſam mortem oppetat, aut ſaltem commilitones non modò alacres & erectos reddat ad pugnam, ſed adeò excitet & inflammet, vt victoriam dubiam & ancipitem, vel deſperatam conſequatur, vel ab initio certam & exploratam habeat, ſed in hoc prælio fortiter vehementérque commiſſo; cùm caſtra capiunt vel vrbem milites, quot ſpoliis onuſti recedunt, quas agit imperator manubias, quæ fortaſſe deportauit optima ſpolia? Quot milites coronis

nis afficiuntur castrensibus, muralibus, ciuicis, naualibus, obsidionalibus. Adde ouales, atque triumphales; quæ propriæ sunt Ducum & Imperatorum. An non miles auro in valli speciem efformato donabatur, qui primus hostium castra pugnando inuasisset? Qui murum primus ascendisset, frondea, vel pinnis muralibus intercisis donabatur. Ciuis ciui, à quo vitam & salutem accepisset, querneam, vel esculeam tribuebat, gratus & memor accepti beneficij. Qui prælio maritimo primus hostilem nauim armatus insiluisset, quemadmodum decorabatur, vrbem obsidione liberans. Omnium præstantissimæ, gloriosissimæque ouales, triumphalésque coronæ fuerunt illas consequebatur, qui hostem in cruenta victoria profligarat, has subactis Regibus, domitísque bello nationibus, honore triumphi vrbem ingrediebatur quadriiugis excelsus, & in albenti veste S. P. Q. R. in capitolium vsque comitante, plausu, & acclamatione summa, honore & apparatu reliquo triumphi celeberrimo. Is trophæa bellicæ laudis victoriæque insignia, & monimenta rerum præclarè gestarum clarissima ponebant in vrbis locis celebrioribus, statuebant etiam in montium vertice ac summo iugo ad sui nominis memoriam sempiternam, sed antequam ad hanc laudis amplitudinem peruenirent milites, quibus laboribus & periculis perfuncti fuerant? Nonne cùm delectus haberetur, conscriberentúrque milites, opus erat dare nomen suum militiæ, sacramentum dicere, vt dato iusiurando conscriberentur, non frontem exercitus, siue tergum teneret, siue fuso exercitu partes agere militares fortiter, & in quacunque cohorte essent, stationem seruare, phalange etiam fracta. Cùm dandum esset signum, vt illud

expectabant, ſic quadrata acie, cuneóque militati, vt pes pedi, clypeus clypeo, vir viro in acie concertetur veteri Macedonum inſtituto. Nonne ſi copiæ terreſtres eſſent, cùm acies ordinata eſſet, ſic cornua peditum, & alæ equitum diſpoſitæ turmæ omnes, Centuriæque, præſidia, auxilia, ſubſidiáque comparata erant, vt diſcrimen nullum exhorrerent. Antequam ad pugnam perueniretur, quemadmodum caſtra collocari debebant, ſiue æſtiua ſiue hyberna eſſent, tentoria tabernaculáque fiebant, & à bulis conſertis mutabilia, caſſæ etiam, id eſt, tentoriola, è ceſpitibus & ſtramentis lorica caſtrorum etiam ad ſe defendendos, ſerræ erates implexæ caſtris pro munimento, præſertim terra agreſti impletæ, aggere, vallo, foſſa, omni ratione mundantur, vineas ſolito more agebant. Ad quæ facienda, quos milites labores ſuſcipere, quantum ſudare neceſſarium erat? illa communia fuerunt pabulari, frumentari, lignari, materiari, vt omni pabulatione, frumentatione, lignatione, materationéque prouideretur. Commune etiam fuit, vigilias & excubias agere, inſidiari, ſpeculari, obſidere, facere excurſiones, velitari, id eſt leuibus præliis contendere, theſſera muta, ſiue vocali parere, imperata facere, impedimenta ſeruare, hyeme multas noctes ſub pellibus eſſe, & antequam vel impreſſionem facerent in arcem, vel corona vrbem inuaderent, & in caſtra irrumperent, vel prælium committeretur, hæc omnia fortiter & conſtanter tolerare milites. Et cùm iam animos paratiſſimos ad dimicandum viderent, hoſtes mouere ſua caſtra, nolle pugnare, Imperatoris iuſſu inclamare vaſſa, milites colligere, præliandi ſubacta ſpe, in hos pallantes & diffuſos diuerſos & fugientium ſimiles

les à tergo insequi, donec edita ingenti strage, & spoliis omnibus potiti milites, hostibus paucis fuga euadentibus, cùm receptui caneretur, è prælio reuerterunt, partim captis, partim fugatis millibus aduersariorum, multis interfectis, exultantes, & triumphantes victoria consequuta. Qua victoria nunciata, cùm agmen contendere audiissent in animo esse ad populos & vrbes inimicorum capiendas, longius progredi, nuncios de pace miserunt confestim hostes, & quas vellent conditiones, & obsides obtulerunt, & vt in deditionem acciperent, datis obsidibus orarunt, & suppliciter obsecrarunt. Non illi nefarios auctores concitati belli principes perfidiæ præpilatis hastis obiecerunt, & maximè quod actis cuniculis vrbem perdendam potius suasissent, quàm vt Romanis in seruitutem se traderent, se satis pœnarum tulisse dicebant, cùm ex militum infinitis millibus, qui è patriis sedibus exierant, vix quatuor mille reuertissent, & ij ferè omnes saucij & grauiter vulnerati, præter paucos, qui in fuga salutem ponentes ex primis euaserunt. Addebant se conscios esse Romanæ fortitudinis, quorum nemo repertus, qui missione ignominiosa, sacramento solueretur, honestam autem multos meritos, qui iam emeritis huius militiæ muneribus, stipendiisque confectis præmia suæ virtutis acceperunt, nulla temporis diuturnitate delenda.

Arma.

SEd rei militaris arma mihi nonnulla describenda sunt. Ordior autem à gladio, qui ex manubrio suo constat, quod capulum dicimus: quoniam ab eo gladium manu capimus, & acies ab vna parte, & altera, gladij acerrima debet esse, si gladium ancipitem volu

parte conſtantem ad ſuam celeritatem ſignificandam : crenam habet, vt neruum admittat inciſam, quæ ex arcu emiſſa ſtridore multo, multáque celeritate medium aëra præteruolat.

Arcus baliſtarius.

ARcus baliſtarius ſcapo recto & directo brachiũ ferreum ab vtraque parte inflexum intortúmque ſuſtinet, cùm verò ab vtroque cornu, cuius crenis immittitur vtrinque neruus, vt vnius fibula ſiue hamus, ſiue oſſeus vncus in epizygin inſeritur. In quem vbi adductus eſt neruus, vi forficis yncinarij intento arcu ſagittarius ſpiculum iaculatur, priùs collineans, vt rectam ac directam, & euro velociorem, ſtridentem, & medium aëra ſecantem emittat.

Funda.

SEd iam de funda, quæ à fundendo dicta, è funiculis facta quantam vim habebit ad fundendos lapides, cum lapidem in ſcutale impoſitum in gyrum acta funda, ad maiorem vim adhibendam poſt vnam aut alteram conuerſionem fundibularij mittebant. Qui emiſſus ab ſcutali ſtridore magno fragoréque ruens in aduerſarium ferebatur.

Sclopi.

SClopi noti ſunt, à fictitio ſono, qui comploſis buccis editur, appellati, qui puluere tormẽtario inferti, quibus glandes ignario fomite admoto, non minùs atque æneis tormentis maiores globi ſtrepitu fragoréque terrifico mittuntur.

Tor

Tormentum.

MAximæ ſubtilitatis, & operis admirandi tormenta, oblongi tubi, & æqualiter, ſimilitudine, ex ære fuſili formantur. Quæ non funibus, aut neruis intentis, ſingulas mittunt ſagittas, ſed inexcogitata priſcis ratione, ad applicitos tenui à tergo foramine igniculos cum incremento multiplici rapiendos, certo primùm nitrati ac ſulphurei pulueris modulo temperata, inſertos dein ore patente ferreos ex arte globulos, catenáſque, & alia obturamenta fulminum inſtar, flammis eructantibus, horrendo fragore contorquent. Cuiuſmodi complura de more diſpoſita, & collibrata ad nauium feneſtellas milites habent, & ſuo tempore horrifico ſtrepitu diſplodunt: vix autem diſploſa ſunt, cum primo atro fumo repleri obducíque loca videntur proxima, & oculis obduci nocturna caligo cunctorum, vt neque videre ſeipſos, non naues, non cœlum etiam intueri valeant, fumo intermicare fulgura, & oculis obuerſari penitus aciem perſtringentia, & crebra quaſi tonitrua ſereno cœlo exaudiri, denique lacerari exaniméſque complures, traiecti globorum diritate ferreorum iacere, nauigia partim deprimi, partim lacerari multis ex partibus conflictari, ad quæ reficienda tempore opus eſſet, & fabrorum operis vſitatis.

Bellicæ machinationes veterum.

NOn enumerabo machinas omnes bellicas antiquorum, ſed nonnullas. Atque hama ſit prima, quod ad compeſcendum ignem, & ſiphones incendiarij, ſiue ſitulæ incendiariæ ad extinguendum, quibus properabant, & feſtinabāt omni celeritate malleolos

in

inflammatos, id est, manipulos spartheos, pice ac sulphure oblitos, & de muris deuolutos incendij causa, quoniam flammam concupiebant maximam extinguere. Atque murices, id est, tribuli, machinulæ ferreæ tetragonæ aculeis extantibus infestæ spargi solebant aduersus hostiles eruptiones. Testudo autem tabulatis contexta, & crudo corio, aut cilicinis centonibus contexta, alia vi, materia quæ non facilè exuri posset, trabem intus habebat funibus suspensam, quæ ad lapides è muro euellendos vnco ferreo quasi falce præmunita modò exerebatur, modò subducebatur ad testudinis viuæ, modò exerentis caput, modò subducentis speciem & similitudinem, vnde testudo dicta. Ad cuius modum congregata militu'mmultitudo confertis scutis tecta, aduersus lapidum impetum, aliorúmque telorum desuper incidentium testudine facta stare solet, & deiectorum lapidum telorúmque vim excipere repelleréque scutis tutans sese, defendénsque fortissimè.

Aries.

NOn dissimilis est arietis machina, quæ similiter tabulis contexitur, ac ne exuri possit, corio, siue cilicio vestitur, intrinsecus continet trabem, cuius caput duplici ferro bifurco præfigebatur. Milites eius impetu magno, verberare muros, disiicere lapides, deturbare, ac subruere poterant. Non immeritò arietis nomine dicta fuit hæc machinatio belli: quod arietis speciem præberet, qui cornibus hinc inde durissimis percutit, & ad inuadendum, vt maiorem adhibeat vim, & vires accipiat maximas, retrocedere solet, multo antè interuallo cursum celerem & incitatum suscipientes.

Vinea.

VInea machina erat alia bellica, quæ in latitudinem pedes octo, in altitudinem ſeptem, in longitudinem ſex & decem patebat, tecta duplici ligno, cratibúſque contexta. A lateribus vimine ſepiebatur, ne ſaxorum ac telorum impetu perfringeretur, & contra flammarum ardores coriis tegebatur crudis & recentibus. Cùm plures erant milites ordine coniungebantur, & ſub vineis oppugnantes, tutius ad muros ſubruendos procedebant. Sic illi aggere, vineis, turribus, caſtella, vrbes oppugnabant, vtentéſque aliis tormentis.

Plutei.

PLutei, qui ſpeciem caſſidis præbebant, contexebantur è vimine, & coriis protegebantur, terníſque rotulis, quarum vna in medio, duæ aliæ ipſis in capitibus erant appoſitæ. Quamcumque in partem vellent, oppugnatores admouebant, maximè ad muros applicabant, ſub híſque latitantes ſagittis, aut aliis miſſilibus, de propugnaculis deiiciebant deturbabántque defenſores: vt interim ſcalas admouere, aſcendere muros, inuadere vrbem ac diripere poſſent.

Cuniculi.

CVniculos agere ad vrbem, ad arcem capiendam ſolebant Imperatores, vt cùm palam, & viribus vrbem capere non poſſent, dolo ac fraudibus, foraminibus ſub terra occultis vrbes ſuffodiendas curarent, nimium ad cuniculorum ſimilitudinem, qui ſub terra cuniculos facere conſueuerunt vt in agris laterent.

Agger,

Agger, vallum, fossa.

VIs agnoſcere induſtriam Imperatorum in caſtris muniendis, tria hæc mentis oculis complectere, & milites in aggerenda terra, illos in vallis defigendis, alios in aquarum receptaculis defodiendis occupatos intelliges. Aggere enim, vallo, foſsáque caſtra muniebant. Milites enim valli id eſt, palos circunferre ſolitos accepimus, & vbi caſtra poſituri erant, humi defigere, terrámque illis aggere, vt tuti eſſent ab hoſtium irruptione, foſsáſque in altitudinem ingentem aquarum ſæpe perducere, vt tutiores eſſent.

Deſcriptio libri.

QVàm præclarè compactus eſt, & conſtructus liber hic, cõciſus & reſectus ex omni parte ęquabiliter ſcalpello ducto, & minio illitus, vel alio colore pallido vel rubro nitens. Tantum marginis in illo relictum eſt, quantum opus eſt ad notas librorum, & locorum indices excuſos. Coopertus eſt ille nõ membrana, ſed aluta tenuiſſima politiſſimáque, & ad ſpeciẽ & ornatum vmbilicis pulcherrimis, & in medio clauiculis decoratus argenteis, & in extremitatibus laminulis ex eodem argento perforatis & elaboratis. Ille clauditur & aperitur ex animi ſententia, vncinulis argenteis in orbiculos inſertis & extractis. Dominus tanti librum habet, vt aureo & argẽteo colore totum inuolucrum illeuiſſet, picturis exornaſſet variis niſi quotidiano vſu deformari, defloreſcere vetuſtate, & omnes floſculos decidere, delerique omnino vidiſſet. Sed planè glutinator egregius artifex conſtruendorum videtur eſſe librorũ, qui ſic conſtruxit & conglutinauit librum, vt folia mirificè cohærentia, & glu-

tino deuincta, nunquam solui, neque coagmentatio libri destrui posse videatur. Sic ad compingendum malleolo contusum prius & cõplanatum reddidit; ad explendam & absoluendam omnibus modis tanti libri constructionem, coagmentationémq; mirandam.

Literæ scriptæ.

LIteræ manu Antonij, non aliena scriptæ, re omnia, quæ in literis scribendis, & dandis desiderari solent, cõtinent, vt in charta pura, non bibula, & in augusta, & parum à Claudiana distante scriptæ sint. Duæ autem paginæ completæ, cum in philura exaratæ fuerint literæ, leuigata elephantino dente, tum in capite, & in margine tãtum albi relictum est, quantum ex officio & elegantia communi relinqui solet. Cùm subscriptæ fuerint ad extremum, aureis puluisculis perfusæ ad caracteres exsiccandos, ne puluere quod accidere solet, aut literæ deformarentur, aut delerentur vel minimùm. Sic micabant & splendebant aureo perfusæ nitore, & atramenti bonitas magis apparebat, & cernebatur, & quàm aptus ad scribendum non solùm calamus fuisset, sed maius auctoris scribendi peritissima. Prætereo hîc notas, formam, & venustatem, laqueos, literarum inflexiones, nonnullarum terminationem. Ad illud tandem peruentum est, vt complicentur, postquam illarum oræ præcissæ fuerunt. Quæ cum obsignatæ signo scribentis, & stemmatis insignitæ generis & familiæ inscribuntur, & puluisculis eisdem, qui theca puluearia continentur, asperſæ cum aliis dantur tabellario in fasciculum coniectæ. Tabellarius literas viro, cui inscriptæ fuerant, reddit, & cum sigillo obsignatas, & filo lineo alligatas constrictásque suo, & accepto fasciculo

ciculo, ille, cui redditæ literæ fuerunt, primum linum incidere incipit, & properat à signo euellere, inuolucrum discerpere, euoluere totum fasciculum, literas ex ordine singulas legere, & vt debuit & res exigebat, quàm breuiter expediens tabellarium, & mercedem pro vectura soluens præfinita erat in literarum inscriptione, respondit.

ORATIO IN ARITHMETICI laudem ex adiunctis.

COmmendant aliqui Dialecticum, multi Philosophum, non pauci Iurisperitum, innumerabiles Rhetorem, decus & lumen cunctarum artium & disciplinarũ: ego Arithmeticum ab iis, quæ in sua facultate insunt, laudare non desinam hac in oratiuncula. Qui imprimis cum in arte veteri, nobili, fructuosa & necessaria versetur, quis eius operam, & studium diligens non commendabit? Ex Mathematicis nihil Arithmetica quidem antiquius, quæ cum vitam patefaciat ad cæteras artes, vel secum propinqua cognatione coniunctas, vel longo interuallo disiunctas, atque remotas, ortum suum habuit & originem rudem imprimis & impolitam more aliarum facultatũ, paulatim auctam & amplificatam, & ad summam absolutionem prouectã. Auctores enim illius fuerũt Sidonij ob numerorum cogitatã rationem, ad nauigationis qua illi plurimum excelluêre honestè rem quærentes mercaturis faciũdis, cursus necessariã. Cui plurimũ in

crementi dedit Pythagoras, materiam relinquens alũnis, Ægyptiis, & Arabum Doctorum generi, vniuersísque Græciæ Doctoribus augendæ locupletandæq; magis ac magis Arithmeticæ, variis problematis & theorematis illustrandæ clarioribus. Cuius nobilitas atq; præstãtia, cùm omnes Mathematici in magna rerum obscuritate, & recondita arte multiplici ac subtili versentur, quanta & quàm illustris erit? quę nõ aliorum more repat, & ad vulgaria, & in prõptu posita se abiiciat: tum ea omnia, quanuis obscura, & à cõmuni intelligentia remota, tamen patenti illustriq; demonstratione, clara reddit & illustria, & ante oculos statuit, in claro & illustri lumine, vt dubitãdi locus detur nemini. Quamobrẽ cõmendanda magis, quæ simplicem & apertã veritatẽ, inuolucris ac tegumentis omnibus detractis, sine fuco, sine fallacia visendã spectãdámque proponit Platone teste in Philebo, seu dialogo, qui de summo bono inscribitur. Quod si dignitas ex illorũ splendore spectanda, qui maximè florent in orbe terrarum, Arithmetica, quæ Regia celsitate digna est, quantum habet splendoris inter alias artes? At id planũ fieri vis, tibi enim quinã istud credibile, qui Reges hac arte instructos non videas? Nihil laboro de Regibus Arithmeticã nõ tenentibus, illud dico suæ dignitati maximè [illegible]sentaneum, quod vel paucis verbis tibi probari d[illegible] [illegible]aliis non modò probatum, sed literis consignatum ve[illegible]ustioribus. Cùm enim valeat Arithmetica ad honestatis studium, Regémq; oporteat summis honestatis opibus exornari & dignitatem singularibus virtutum ornamentis illustrari, possumus ne quidquam elegantius excogitare, quàm numeros virtutis & honestatis absolutos, quos ex Arithmeticæ muneribus in Regios vsus possumus asciscere, quibus facilius

facilius ad summum Rex ipse dignitatis gradum perueniat? sed agè iam in vna re militari videamus. An Regis officium facere potest ille, qui numerare nescit? Quomodo enim sine absoluta numerandi ratione exercitum in bello recensebit? quo ordine castra locabit? aut qua ratione pro militum numero aciem instruet, si numerandi fuerit imperitus? Deinde quomodo præmia pro virtutis ratione distribuet? æquitas enim in præmiis atque muneribus rata portione & numero continetur, ita vt sine Arithmetica iuris constantia conseruari non possit. Iam verò in pace, quam rationem vectigalium habebit is, qui numerorum prorsus inscius fuerit. Vt enim paterfamilias domum suam tueri & sustentare nequibit, nisi in re familiari diligens & attentus fuerit, ita neque poterit vllo modo saluas & incolumes Reipub. partes conseruare, nisi vectigalium rationem penitus exploratam habuerit. Aliter enim Rex neque bellum mouere, neque vrbes munire, neque præsidia collocare, neque dignitatem tueri, neque hostes repellere, neque pericula propulsare poterit. Pecuniæ illum in medio apparatu deficient, copiæ non cogentur, omnis apparatus bellicus intermittetur, præclarum aliquod facinus, & toto Regno diuulgatum, & exteris gentibus non ignotum, moliente. Omnes pecuniarum, & sumptuum rationes sunt Regi putandæ, quod si non fecerit, omnia quidem officia conturbabit, sed illa iam in Arithmetica insidens vtilitas, meam ad se vocat orationem. Cuius vel illa commoda, quanti ducenda sunt, cùm ingenium acuat, memoriam confirmet, animum & ad agendum, & intelligendum maximè facilem & expeditum reddat. Atque illud Plato tradit in Epinomide numerum ab ipso Deo hominum generi traditum, tan-

quam donum & ſingulare munus rationis ad inueſtigandā eruendámque è tenebris in profundum demerſam veritatē. Quæ niſi adſit, nihil mente percipiatur, nihil ſtare poteſt in hominū ſocietate tuenda, iuris & iuſtitiæ repagulis perfractis omnibus. Quò me verò ſacræ literæ vocant? quò fabrica hæc mundi elegātiſſima, cœlū, æther, aër, maria, infima terra, omnia, quæ ſub oculorum aſpectū cadunt, quò meam mentē abſtrahunt, & ad ſe totā conuertunt atque cōpellunt, vt ſacrarū literarum ſcientiam ex Arithmetica magna ex parte pendere, & ſpectacula huiuſmodi glorioſa, teſtes potentiæ, magnificentiæ, liberalitatis, & ſapientiæ diuinæ edita à tanto támque ſupremo opifice & architecto rerum omnium recognoſcam, cùm in iis, quæ ex ſacrarum literarum monimentis accepimus, tum ex numero, in quo omnia conſiſtunt, & perficiūtur abſolutione mirabili. Quod ſi non aliam vtilitatem caperemus, niſi ſpectandæ contemplandæque mentis numeris ſuis abſolutæ facultatis huiuſce magni ducendæ præſtantiam maximè ſpectandam, appetendámque rationis participes cēſeremus. Quantū verò ſciētiæ comparat Arithmetica Auenzoaris viri Babylonij & ſcientiæ reconditæ verbum fuiſſe præclarum, & alta ſententia decoratum, Abumaſar auctor eſt, ſcire omnia & noſſe perfectius eum & abſolutius, qui numerorum ſcientiam teneret. Quod ideò prædictum intelligite, quia veteres illi, qui varia admirabilíque rerum cognitione præditi fuerunt, acri ſuo intelligentíque iudicio, Arithmeticæ cōmodorum non inſcientes à trita pervulgatáque ratione prælatum philoſophandi munus ad numeros mira progreſſione reuocarunt. Quam excoluit omni ſtudio Pythagoras, Aglophemus, Plato, reliquíque magni præſtantéſque

Philoſo

Philoſophi ad gradum ſcientiarum adipiſcendum magnis laboribus vigiliiſque expolierunt. Inde illud Platonis, hominem ea de cauſa animal eſſe ſapientiſſimum, quod numerare nouerit. Hinc Oratorem, Philoſophum, Medicum, Iuriſperitum, Theologum omnibus numeris abſolutum & expletum dicimus. Cùm tantũ ſingulis in facultatibus, & diſciplinis maximis conſequutus fuerit Doctor aliquis ſapientiſſimum, quantum poſſit ille conſequi cœleſti quaſi mente præditus, vt nihil ſuprà, nihil ſit, quod ad explendam hominis illius tanta laude cumulati ſapientiam cogitari, vel deſiderari poſſit amplius. Quod confirmauit Princeps Philoſophorum Ariſtoteles, homini ex cunctis animãtibus ſapientiæ principatum tribuens, pro ſumma, quę in illo inerat principe, cognitione numerandi, ſed repeto illud quod ſuperius attigi. Quare præclarè nimis & inſigniter in Dei cognitionem venimus? numerorum ratione. Quare egregiè nimis animos ipſos, ipſis corporis cõpagibus incluſos, cũ corpore inire ſocietatẽ hanc putabimus? numerorum abſolutione. Tolle concentum & harmoniam numerorũ, & illam inſignem ſtupendámque ſeriẽ, aliam ex alia pendentẽ, & quancunque mirabili cognatione copulatã, diſſoluetur protinus & interibit arcana corporis vis, quæ ſocietatẽ tantã iniuerat, atq; cõflauerat. Hinc veteres illi ſapientes animũ appellarunt numerum ſe mouentem. Hinc decretum illud Pythagoricorum, numerũ pro anima rationis participe accipientium. Hinc illud ſapientium aliorum, naturale principium fabricæ ratione ſua ac mente præcelſa vtentis numerum eſſe, quippe bruta animantia rationis expertia, minimè numerant. Vultis ſcire rationem? afferam. Accipite & ad Arithmeticæ præſtantiam ſatis cele-

brandam memoriæ commendate, & quidem ex definitione rei naturam explicante. Quid enim est numerus? nihil aliud profectò, nisi explicata ratio. Quid enim est aliud per numeros rationem quidquam explicare, nisi rationem ipsa se vti. O mirandam Arithmeticæ laudem! O singularem præstantiam! O veras ac solidas vtilitates. Cuius in visceribus ac medullis, cùm ipsa mens sedem ac domicilium habeat, quid maius expetam? cùm ratio, quæ præcellit tantopere, & à brutis regium & excelsum animal hominem disiungat, & ad diuinam similitudinem adiungat suis donis ac muneribus luculenter affecta. Narrabo rem egregiam, & laudes Arithmeticæ superiores confirmantem, iactatus homo grauissima tempestate, tandem eiectus in littus & terram despiciens, lineas nescio quas, vel formas ac figuras Arithmeticæ Geometriæque primum despexit, non parum impressas, gauisus, & præsiliens illicò, conuersus ad comites, gratulatus est cõtinuò de terra ab hominibus culta, & nullo perspecto quidem homine, sed vestigiis ipsis notísque Arithmeticæ Geometriæque ductus. En rationem ipsã facultati huic tributam, donúmque ac munus propriũ hominis, mentem, qua nihil à Deo generi mortalium, diuinius donatum est, sed quid his oratione prouehendis moror, cùm in Arithmetica ratione insidente Deum immortalem, summum opificem & architectum liceat, præcipua quadam religione suspicere, qua præditus est in omnes partes interminata sua, infinitáque maiestate. Nam si Deus ipse est mens præstantissima excellentissimáque, qua nihil celsius, nihil potentius, nihil diuinius esse potest: mens autem hæc est spiritus quidam omnibus, quæ cogitari possint, numeris omnibus absolutus, vt omnes, vt omnia

quæcun

quæcunque cœlo, terráque contineantur, ad tanti spiritus celsitatem comparata, sicut species quædam & adumbratio, relinquitur id præfectò, vt vel nominis interpretatione, quæ immortalem Deũ attingit altiore iure celebranda sit Etymologia. Neque iam mirari debeamus, deditos huic facultati capere non vtilitates modò mirificas, sed iucunditates voluptatésque tãtas, vt illarum dulcedine à sensibus abstrahantur suis in illius studium suauissimè iucundissiméque iucumbẽtes. Ex quorũ numero Arithmeticorum innumerabilium Archimedes memoratur insignis qui in Syracusarũ graui vehemẽtíque obsidione, capta iam vrbe nec horrisono armorũ strepitu nec militũ effrænato præcipitíque furore, nec fœda suorum ciuiũ cæde, neque mulierũ plangore & eiulatu, nec dissonis & horrendis omnium clamoribus, potuerit ad aliquẽ publicæ calamitatis & exitij sensum perduci. Adeò námque erat formis, quas fortè tunc radio in terra describebat, intẽtus, vt priùs quàm ciuitatem captam esse sentiret, fuerit à milite, qui in illum inciderat, interfectus. Nec me mouet, quod de Lycurgo Lacedæmonum Legislatore in Arithmeticos maleuolorum sermonibus in circulis iactari, vel quo audaces non metuũt facere, in publicis gymnasiis loco criminis ac probri maximi multis verborum fulminibus conferri audio, Lacedæmonum finibus eiectam & relegatam fuisse facultatem suam. Quod enim tam optimum, quod æquè omnibus gratum & acceptum fuerit, quódque non multis bonis incognitum, aliarum, quas ipsi damnarunt, rerum seruandarum studio, non abiecerint, atque adeò amandauerint à suis oculis. Neque pluris nobis erit Lycurgus, quàm Aristoteles, quàm Plato, quam Pythagoras, quàm alij Greciæ sapientes, quibus cedere debet Lycurgus

curgus ipſo nomine ſapientiæ. Concludo igitur, Auditores,& ex ſuperioribus Arithmeticæ laudibus, noſtrum Arithmeticum in hac arte tam præſtantem, omnibus afficiendum laudibus, quòd tam antiquum, tam nobilem, tam vtilem rebus publicis oſtendit: quòd adiutorem non ſolùm reliquarum artium, ſed ducem & præceptorem habeatis. Quod omnis ſcientiæ, doctrinæ cuicunque, ſacrarum literarum interpretem maximum,& bonorum ſtudiorum amplificatorem obtineatis: quòd hominis excellentia, quòd ratio,quòd mens ab Arithmetico exculta perfectáque celebretur,quòd Arithmetici laus tanta támque multiplex fuerit,vt Grammatica primùm, deinde Poëſis, tum Dialectica, denique cæteræ artes atque diſciplinæ Arithmetico ſe debere plurimum fateantur, inter illas ars bene dicendi, cuius proprium eſt, numeroſa volubili cōcinnitate in auditorū aures ſuauiter influere ſermonem, ſi cùm operum Dei admirabilium, cùm Dei ipſius potentiſſimi, ſupremíque rerum omnium opificis recordemur,neceſſe eſt iſtius artis memoriam in mentes venire continuò noſtras, ſuorum animos ſubeunte abſolutione numerorum,nos iſtius viri,cùm aliis diuerſarum artium, Arithmeticæ dotibus maximè inſtructi laudem hodierno die cunctíſque ablatis occaſionibus celebremus, vt ex ſapientium numero potiùs fuiſſe, quàm vnius Lycurgi, & aliquorum fortaſſe obtrectatorum calumniis aures dediſſe videamur. Quòd nos eò ſtudioſiùs facere debemus,qui non veterem,ſed Chriſtianum Arithmeticum debitis honoribus affeciſſe diceremur.Dixi.

ORA

ORATIO IN GEOMETRÆ laudem ex adiunctis.

LAVDAVIMVS nouo modo Arithmeticum Arithmeticæ commendatione breui, laudemus Geometram in eũdem modum breui concinnáque exornatione Geometriæ. Nam quæ laus Mathesios priori datur, & eadem debetur alteri proximum tenenti locum. Quis enim Matheses laudaturus ab Arithmetica non fecit continuo gradum ad Geometriam. Hoc veteres & recentiores suis accuratis & exquisitis laudationibus præstiterunt, quorum ordinem sequutus ego in Geometriæ laudes egregias ingressus, non aberrasse videbor à recta legitimáque ratione laudandi. Atque in illius laude, vt in Enumeratione potissimùm verser inuentionis, præstantiæ, & vtilitatis. Auctorem & ducem illius præstantiam Geometriæ nobis ostendere facilè omnes intelligent, cùm Agyptij sapientiæ quondam fama ac celebritate commendati eam inuenisse dicantur, sicut & alias res ingenio, industria, labore, acumine, inuestigatione dignissimas. Atque hac multi ratione ducti, quòd ea cùm maximè indigerent quærendo inuestigandóque ad Nili inundationem apposita præclaráque remedia, tandem primò foras emiserunt Geometriam paruulam, & vagientem in cunis, quę sic postea adoleuit, locupletata & aucta maximis incrementis, vt ad eam, quam scitis, summam amplitudinem peruenerit. Causa autem inueniendæ Geometriæ ea fuit Ægyptiis. Illi Nilum fluuium longissimum, altissimum, vastissi-

mùm

múmque habent, vnum ex maioribus totius orbis fluuiis, trahentem limum, quo mundans & effundens sese oblimat, & opplet Ægypti totius agros. Cùm tota æstate tenuerit obrutos & oppletos, recedit, mollitósque & oblimatos, & ad ferendum affectos relinquit. Quamobrem necesse quidem erat oriri quæstiones multas inter illos, dissidia, & lites cõcitari de limitibus ægrorũ internoscendis, quos sæpe diiudicare non poterant, pacis etiam amantes, & cupidi tollendarum litium potiùs, quàm controuersiarum, quæ ad vexandas & euertendas familias spectant, constituendarum, finibus ipsis agrorum limo obrutis & pereuntibus omnino, & suorum insciis & ignaris Dominis non rarò prædiorum. Inde Geometria, inde tantæ facultatis inuentum? inde tantum & tam singulare donum? Atque Ægyptus, vt quæ propria sũt huiusce instituti dicam solùm, scientiarum parens erat studiorum officina, eruditorum hominum fœcunda colonia. Ad quam ex variis quondam terrarum partibus, ex Græcia vniuersa literarum inuentrice, tot Philosophos, & in omni literarùm studio præstantes nõ discendarum solùm scientiarum, sed inuisendorum saltem hominum doctissimorum, iuisse, & cum illis Doctoribus multos annos commoratos fuisse non ignoramus. Sed de his auctoribus non solùm Geometria gloriari potest, sed de Principe, de auctore literarum, de nuncio Deorum, de Legato Iouis, de maximo eloquentiæ inuentore Mercurio: qui non solùm Geometriæ antiquitatem, sed dignitatem ostendit. Quæ quantum honoris affert alumnis, cùm non ita facilem & expeditam, ita patentem omnibus & ad discendam se præbeat, vt priuato studio, intra domesticos parietes discere possit eam aliquis, & comparare,

quem

quemadmodum alias artes,& disciplinas sciens latini sermonis adipiscitur nulla frequentatione Gymnasiorum. Sed opus est futuro Geometræ Duce ac præceptorum ad colendam huiusmodi facultatem,quæ tot gyros ac Meandros obscuros,& inexplicabiles habet inuolucris,& tegumentis planè inaccessis obstructos. Pulchra quidē,quæ difficilia id est,difficilia,plena honoris,plena dignitatis. Quā difficultatem,vt superarēt Geometriæ studiosi,dictu est incredibile,quā præclaros & excellētes præceptores,& scriptores hęc ars egregia consequuta fuerit,multi insignes non cōmemorantur,quod literarum monimenta posteris relinquere noluerint,sed ex illis,qui in hominum memoriam venerūt,Architas,vnus Tarentinus fuit,ad cuius laudem eximiam satis esset Platonem ei sedulam in Geometria nauasse diligentiam. Dilarchus Siculus nō in exiguo fuit honore , Geometra ætate sua clarissimus,qui Regum cura montes permensus est, & altissimum prodens Pelion , & pallum nescio quæ spatia tollens sublimiora & exigens ad perpendiculum. Huius honorem adæquauit Dionysius Afer, Bycante natus. Quis ac quantus fuit Eudoxus Gnidius, primus Geometriæ demonstrationes, sensu, & instrumentorum exemplis edens vnà cum Archita præceptore. Qui quanquam à rebus corporis expertibus, & à cogitatione , ad ea , quæ sensibus perciperentur solùm, deflectentes , Geometriæ dignitatem imminuere visi fuerunt,non tamen Platonis probris exagitandi adeò, qui Platoni, qui multis aliis à superiore parte tollendam euchendámque Geometriam reliquerunt. In horum numero ponantur Eupompi Mácedones,Marini, Tyrij,Pausaniæ Cæsarienses, Pollemones Helládici, Ptolomæ Ægyptij, Cylaces Cariandæi , & alij multi, quorum

quorum hi in terræ, alij in maris, alij in montium, alij in cœli ipſius dimẽſione, atque adeo ſingulorum cœlo inhęrentium globorum ſpatiis dimetiendis ſumma cum laude verſati fuerint. Neque in oratione mea pono Platonem, Ariſtotelem, Pythagoram, quanquam Geometræ magni atque præſtantes, & ingeniorum inuentis, & acumine celebrati fuerint, aliorum tamen ſtudiorum gloria magis floruerunt. Gloria tamen Archimedis, gloria Euclidis alacris & erecta per omnium volutat, & auget magnis quidem incrementis Geometrarum dignitatem & nomen immortale. Quorum de laudibus maximis nulla vnquam ſæculorum ætas conticeſcet. Hi omnes magiſtri magni fuerunt, & exquiſiti Geometriæ parentes, illuſtres & præclari admodum Amplificatores. Noſtis quæ Euclidis ſcripta iactentur, quæ explicentur in academiarum gymnaſiis, quæ in eundem plurimorũ explanationes, qui cum aliorũ, tum Patris Clauij è Societate Ieſu commẽtarij in vulgus exierint, & omnium Geometrarum laboribus & vigiliis euoluantur. Nos pauca de Archimede dicamus ad Geometriæ dignitatem, quæ licèt nota ſint omnibus, ſilentium tamen eorum noſtram obſcuraſſet orationem. An illud pulcherrimum Archimedis factum parum dignitatis affert Geometris, qui nauem ingentis & ſtupendæ molis, quam omnes Syracuſani loco dimouere nõ poterant ab Hierone ſuo Rege conſtructam, & Ptolomæo Regi mittendam multis mercibus & rebus pretioſis oneratam, vnus Archimedes loco dimouit, & ſubduxit inuentis & machinationibus Geometricis, pręſertim ſtupore maximo, & Regis ob eam cauſam cunctis in rebus, portenti ac prodigij ſimilibus Archimedi nunquam non habendam fidem, voce confirmante quam

quàm intenta. Alterum eiuſdem Archimedis, non iam vnum, ſed plura facta, qua dignitate præditam eſſe teſtantur Geometriam. Qui Marcelli grauem vehementémque obſidioné, vna altera tertia, plurima machinatione Geometrica remorari potuit. Qua vrbe capta, quia iam neſcio quibus de cauſis non obſiſtente Archimede, neque contra bellicas veniente machinas publicè edicit Imperator, vt in miſerrima luctuoſiſſimáque Syracuſarum vaſtatione, cædéque cruenta, omnis ſanguinis profundendi exultante militari licentia, ab Archimedis internecione milites abſtinerent. Quod verò vnus improuiſo, vel inſciens Geometræ tanti gladio traiecit, quanto in dolore fuit Marcellus ex acutiſſimi morte Geometræ, quibus illum honoribus affecit? qua gloria ſepulturę decorauit? quibus artis ſuæ cohoneſtauit inſignibus ad Geometriæ nunquam interituram gloriam? Cui mortuo, qui honorem tantum habuít, quem haberet Imperator viuo? quo in loco poneret, quàm illuſtri & excelſo? quibus immunitatibus afficeret, & prærogatiuis veſtrûm omnium cogitationi relinquam, potiùs quàm parum ornans, nec minimam partem attigiſſe videar oratione? Illud etiam quidem & glorioſum de eodem Archimede celebratur. Cùm Cicero prouinciã Siciliam Quæſtor luſtraret, & incideret in Archimedis ſepulchrum tanti fœlicitatem hãc habuiſſe Eloquentiæ principem ſcimus, vt in ea per omne vitæ ſuæ tempus gloriatus fuerit. Multa ália de Archimede afferre poſſem, ſed ex hoc cęteros Geometras coniicite, vos verò admirari deſinite quę fuerit Græcis ſapientiæ principibus, tanti huiuſce facultatis ſciendæ? Quæ Platoni, quæ Pythagoræ, quibus ampliſſimam & cariſſimam fuiſſe Geometriam accepimus. Cauſa enim

ſatis

ſatis explorata videtur, & quæ ad vtilitates plurimas & maximas generi mortalium allatas tota confertur. Ea enim eſt Geometria, quæ infimis, mediocribus & ſummis hominibus, & terrarum principibus vtilis eſt ac neceſſaria. Quippe qua agricolæ, nautæ, Imperatores, Reges ipſi, omnis homo generatim, & ſpeciatim, infimas & ſordidas artes, atque ingenuas & liberales tractans, indigeat, neque quiſquam ſuum officium facere poſſit, cum aliqua laude, niſi Geometrica conſequutus. Huiuſce artis præſidio, & elementis omnes latitudines, longitudines, altitudines, profunditates agrorum, montium, inſularum, fluminum, maris, adipiſcimur. Eiuſdem ope dimenſionem, atque diuiſionem omnem in cœlo ſyderum per inſtrumenta obſeruationem, omnem horologiorum vim, & ponderum rationem, omnem rerum apparentium ſpeciem, tam variam ac multiplicem, ſpeculis in fulgentibus, & in aliis perlucidis ſplendoribus apparentem, in picturis, in aquis, & in aëre variè illuminato proſpectam accipimus. Huius artis facultate totius mundi machinæ medium ac centrū, cardinéſq; circa quos conuertitur, inuenimus, & orbis ipſius figuram & quantitatem exploratam habemus. Huiuſce ſcientiæ elementis vim cœli vniuerſi, ſyderúmque ratam & conſtantem conuerſionem, ortum, occaſum, abitum, reditum, aſcenſum, deſcenſum, diei ac noctis, temporum toto anbo per totum terrarū ſitum & circunſcriptionem, & mundi ipſius inclinationem, tam mirabilem varietatem & viciſſitudinem cognitam habemus. Huiuſce ſcientiæ adiumento coniunctos & oppoſitos planetas, & aſpectus varios, tam faciles & expeditos habemus, vt loca illorum in cœlo, & defectiones ſolis & lunæ, multò antequam ſint; in poſterum tempus Ma-

the

thematici prædicere possint. Huius etiam artis beneficio, & elegantissimam totius mundi fabricam ante conspectum nostrum positam, mētis oculis obiectam & obuersantem videre possumus. Ac ne plura, quæ numerabilia sunt persequar, ad opus Empyrei cœli, quatenus imbecillitas ingenij humani ferri potest, cognitionem & scientiā ascendere possumus. Atq; illud quod incredibile est hominibus, & omni fide quasi superioris, credibilę fiet, & planum oculis ostenderetur Geometricorū munere præstantissimo. Non longiùs abeā, quàm vt istud credibile faciā Archimedis ipsius testimonio, qui dicere non dubitauit, propter suæ artis præstantiā excellentem, quòd portenti, ac prodigij simile videretur, si terram aliā haberet, in qua vestigiū poneret, hanc nostram quam incolimus è loco se cōmouere posse. Cuius illud factum non est prætereūdū & ad Geometricorū vim agnoscēdā, qui Syracusis, coronā ex auro argentóque confectā, quam Rex summa arte fabricari iusserat, non dissolutā, & singula auri & argenti pondera, quæ inter se artificis fraude ac dolo commixta erant, subtiliter ostendit & indicauit. Satis præclara fuerunt superiora ad Geometricorū laudes, sed ego non his contentus esse possum, qui diuinis volo contendere Geometrica cōmendans. Quod cœlesti Dei immortalis testimonio diuinius, qui omnia suo pondere & æquabili trutina iustissimus & æquissimus examinauit, vtar sacrarum literarū penè verbis, aquas pugillo mensus, cibos patina ponderas, molem hanc terræ tribus digitis appendit, & montis editos & excelsos pondere colles à terra sublatos librauit æquabili lance staterræ ab vtraque parte propēdentis. Quid de cœlis dicam, recito testimonium quoque ad cœli fabricam elegantissimam. Quid tu, mi Deus, ex ore

tuo loquente vate diuino, *Dextera mea*, inquis, *fundauit cœlos.* Quod teſtimonium cùm habeam, nihil mihi opus eſt legibus, nihil iuriſconſulto non probãte ſolùm artem hanc, ſed magnificè cõmendante. Nihil nunc neceſſe eſt illos afferre Doctores, qui ex legibus ad hanc addiſcendam facultatem cogunt artium ſtudioſos, ſi ſuis facultatibus ac diſciplinis vſui eſſe rebus publicis voluerint. Nam ſi hac Geometria datur aditus ad alias partes & doctrinas, quidni cogantur & impellantur, Geometrica diſcedere volentes & appetentes ad alia ſtudiorum genera progreſſionibus maximis aſpirare. An verò dialecticẽ diſcã, quæ probat: Rhetoricen, quæ ſuadet, Matheſes abiiciam, quę cogunt ſua perſpicua valdéque patenti demonſtratione. Vna res, auditores, reſtat, Dei cognitio, & altera virtutis ſtudium, vtrumq; ex Geometricis alacer & erectus petam. O magnam Geometriæ vim! O donum facultatis huiuſce ſingulare! O mirandam ſtupẽdámque ſcientiã omnibus bonorum ornamentis redundãtẽ! De virtute quid dicã, quam menſuræ contemplatione video mihi, vobis omnibus, cuicumq; ſanctitatis ſtudioſo ante oculos obuerſari, & in ipſis viſceribus ac medullis inhærere. An verò id dabo Arithmeticæ, vt omnẽ decoris & dignitatis elegantiã, omnem iuſtitiæ & virtutis ſplendorẽ numerorum lege atq; ratione contineri, id Geometriæ adimam, vt ſui ſtudioſos menſuræ conſideratione non à vitiis abſtrahat, ad virtutem reuocet, & in Dei ſempiterni obſequiũ, cultũque mirificè conuertat, contendit Arithmeticus, & bene quidem. Omne quod numeris aſtringitur, aptũ eſt & venuſtum, & omnium ad ſe oculos, & voluntates allicit. Quod verò eſt numerorum lege ſolutũ, id eſt fœdum & flagitioſum, & id boni omnes oculis &

animis

animis aſpernantur. Quid eſt enim pulchritudo, niſi partiũ apta cõpoſitio, numerorum ratione deuincta? Quid eſt venuſtas in motu? quid in voce dulcis cõcentus & harmonia, niſi numerorũ pro rata portione diſtinctio? Quid ſanitas in corpore, niſi humorum, certa numerorũ lege atq; dimenſione conſentio? Quid eſt deniq; (ne plura ſingulatim perſequar) animorũ concordia, virtutis elegantia, niſi numerorũ modus, quo non ſolùm cohærent & permanent hæc duo, ſed ita concinna ſunt, vt nihil in ſuo genere poſſit elegantius excogitari. Hæc ergo qui cogitauerit, modum virtutis adipiſcendæ non ignorabit. Optima principia, proceſſus mirabilis, ergo & complexio numeris ſuis aſtricta, non neganda in Geometricis, in quibus par ratio, & idem ius eſt, numerorum & menſuræ cognatione mirabili. Ergo adoleſcentes optimi, Auditores ſtudioſiſſimi, quos virtus delectat, honeſtas allicit ad ſe ſua pulchritudine, diſcite ex Geometriæ diſciplina paulatim animum à cogitatione earũ rerum, quas honeſtate non metiamini, prorſus abducere, ipſam metiendi rationem & modum, quo res ſingulæ terminantur, ad virtutis præclaras actiones, ad diuini numinis obſequium conferre. Diſcite intueri mentẽ, res cœleſtes atq; diuinas, & fœdus illud, quo omnia connexa ſunt, & quo cœlũ terris per media cũ extremis aptiſſima ratione dimenſis copulatur, admirari. Diſcite cuiuſlibet rei menſurã & rationẽ modo, atque ordine terminatã, & cum reliquis naturis mirificè congruentem eſſe, vt vos veſtra facta, verba, cogitata modo & ratione Chriſtiana, diuinis præſcriptionibus, Dei voluntate metiamini, ſic iuſti, ſic temperantes, ſic liberales, benigni, mãſueti, reliquis virtutibus præditi ſimilitudinem diuini numinis referetis, vt par eſt, luculẽter expreſſam.

Atq; vno verbo concludã, quod pluribus me demonſtraturũ eſſe putarã, de maieſtate diuini numinis, ad tãti Domini cognitionẽ & ſcientiã aliquam venietis ex ipſorũ Geometricorũ dimenſione præcellenti? Quæ talẽ ac tantum proponit, vt infinitũ Deũ, nullis limitibus circunſcriptum, principio & fine carentem, ipſam ſummã ſanctitatẽ, qua nihil abſolutius cogitari poſſit, nihil perfectius, ex infinitate diuina metiẽtes in omnes partes, oculis & animis proponere debeatis. Hæc cùm cogitaueritis cùm ſuperiora, cũ laudes Geometriæ, cũ illius antiquitatẽ, cùm dignitatẽ & pręſtantiã, cùm auctores, cùm amplificatores, cùm merita Geometrarũ in Rẽpublicã, cùm reliqua, quæ inſunt, in Geometricis, laudabitis profectò, & in academia, quẽ vobis cõmendaui breuiter licet, tamen pro temporis anguſtiis omnibus præmiis & honoribus tã inſignẽ Geometrã afficiendum eſſe videbitis. Quo de quoniam prædiximus, in Ariſtotelem, illius laude ad publicam Phyſicorum prælectionem viam patefacientes, Eloquentiæ partem aliquam conferamus.

ORATIO IN ARISTOTELIS LAVDEM, EX ADIVNCTIS ALIORVM ope ſubſidióque argumentorum.

SI quantum in armis tractãdis, belliſq; gerendis fortitudo, tantũ in vrbibus rebúſq; publicis adminiſtrandis ſapientia valet, immenſum eſt id profectò, quod ſapientibus debet infinita humani generis ſocietas. Nam neque

que vrbes ſuæ, nec populi, non prouinciæ, non Regna ſtare potuiſſent, & homines ipſi concidiſſent ſæpiſſime fatali calamitate conflictati. Sapientiæ enim munus illud & conſuetudo eſt à primis naſcentis mũdi cunabulis bene ſemper de humano genere merẽdi, iam inde ab illo tẽpore cùm homines diſperſos ac diſſipatos, & more brutorũ animantiũ vagantes in ſyluis ab agreſti immaniq; vitæ in ciuilẽ cultũ elegantiámq; traduxit, & tectis ipſis, poſtea mœnibus cõcluſis leges & iura dedit ad ſuarũ cõſeruationẽ amplificationémque rerũ. Quod tot gentes in prouincias & regna diſtributæ, & ſuis Regibus aut ſenatui parentes abhinc tot annorũ millia, bonis moribus ac legibus inſtituti declararunt. Atque ipſi ſapientes gubernacula rerum tractantes publicarum, & in celſiſſimis honorum ſedibus collocati teſtati fuerunt in hodiernum vſque diem, teſtabuntúrque per omne tempus eodem officio ſemper ac munere, magna ſui nominis celebritate fungentes. Id quod in aliis ſapientibus, tum in Principibus maximè in Ariſtotele ſapientiæ lumine clariſſimo, ab Alexandro victore terrarum potentiſſimo tot honoribus affecto ſpectare potuiſtis. De quo dum dico, quã in aliis ſapientium laudibus, & honoribus eximiis, & in hoc totius ſapientiæ Coryphęo maximo, mihi de ſua breuiter recõdita & planè miranda rerum cunctarum cognitione dicturo, animorũ attentionem præbere ne deſinatis. Neque nouũ iſtud, neq; vobis reprehendendũ, aliis omiſſis, vel Chriſtianorum Heroum vel ſanctorum laudibus orationis genus videbitur. Cùm in hoc volumen & cœlitũ & ſapientũ laudes ad Rhetoricæ exercitationes collatæ nõ deeſſe videbũtur. Et ſi quis ex ſapiẽtibus mihi cõmendandus fuit, hic ſanè Princeps cunctarũ, quę cogitari poſſunt

veterum artium ac disciplinarum maximarum,& cũ-ctorum scriptis, & Doctorum ore celebratus Antesi-gnanus, & orbis gentium academiarum omnium dux præceptórque pręstantissimus. Qualis autem ac quantus fuerit Aristotelis fama ac celebritas nominis emisit in orbis gentium theatra celebriora. Quæ terrarum pars, quæ priuatæ studiorum officinæ, quæ publica literarũ tabernacula, quæ Religiosorum cœnobia, quæ tandem academiæ, quę priuatæ & publicę bibliothecæ, quæ orã linguęq; mortaliũ Aristotele Principe bonarum artium, & præceptore omnis generis literarum carere potuerunt. Et si quæ loca, si quis homo iis caruit, luce carere dictus est sapientiæ, & in abdito tenebrarum loco iacere. Quod enim genus literarum non tenuit & summa cum præstantia. An Poëseos laudem desideratis, cuius cùm alia opera, tum Peplum aureum Epigrammatibus concinnis & ingeniosis locupletatum reliquit. An Eloquentiæ, qui tot libros Eloquentiæ posteritati commendauit, quot nostis omnes? Qui aureum Eloquentiæ flumen, & melle ipso dulcius Orationis genus fudisse dictus est. Cui Cicerones, cui Quintiliani, cui Romani, cui Græci tantum in Oratoria facultate tribuerunt, quantum certè quidem nemini. Longus nimis essem, & præter huiusce diei institutum, si cuncta studiorum genera multiplicem & propè innumerabilem, quibus Aristoteles excelluit literarum diuersitatem vellem consectari dicendo. Nullum tamen cogitate fuisse scientiæ sapientiæque munus suæ ætatis memoriæque florentissimæ, in quo non summa cum laude versatus fuerit. Desideratis Ius Ciuile? legum peritissimus fuit, & quod Orator de Sulpicio, nos de Aristotele prædicamus: non Iurisconsultus

fuit

fuit folùm,fed iuftitię.Medicina colebatur àveteribus, eam & didicit,& percalluit optimè,in eáque fe exercuit Ariftoteles Alexandri rogatu difcipuli, quos orbis terrarum tulit, Imperatorum celeberrimi. Vultis Arithmeticæ, Geometriæ, Muficæ, Aftrologiæ fuiffe fcientiffimum? Pelagus fuit immenfum atque profundum artium & fcientiarum omnium Ariftoteles. Sed hæc omittamus, loquamur potius de iis ftudiorum generibus, in quibus & nos verfamur, & quorum Ariftoteles præ cæteris,ingenij monimenta pofteritati commendauit,in Doctorum vfus pręcipuos,& in fui nominis immortalem memoriam. Quæ cum ad quatuor genera reuocari poffint, quorũ pars eloquentiæ fuafionífq; rationem complectitur, his de iam prædiximus.Altera ad ciuilem,moralémq; difciplinam pertinet,tertia differendi præcepta continet. Quarta verò arcana ipfius naturæ, ac rerum occultiffimarum, & à communi hominum intelligentia remotiffimarũ caufas rationéfq; explicat. Quibus de fingulis,ac de noftris præcipuè,labyrinthis,& Mæandris inexplicabilibus fi dicturus effem, nunquã finem noftra proculdubio haberet oratio. Quid fi Auditores, loquerer de aliis innumerabilibus, quid fi de tot exquifitis & accuratis ab eodem auctore relictis ingegenij monimentis. Quot enim Auditores,quot obfecro numerãtur,& literis mandata,& ingenio elaborata prædicantur opera Ariftotelis.Tu Cæli,tu Plini,tu Plutarche,vos Philofophi interpretes teftes eftis,qui me quidem in re tam teftata, cunctorúmque aures peruagata mentiri non patiemini. Amplius trecentos libros traditur Ariftoteles reliquiffe fcriptos.Horum pro multitudine cùm tam pauci extent, cùm

reliqui temporum iniuriis interierint, non dolebimus, non lugebimus? detrimentum rebus literariis allatum & damnum inuectum? O magnum Philoſophiæ Principem! O profundum cunctarum artium & ſcientiarum pelagus! O mare immenſum & infinitum, & in quem Philoſophum Deus Optimus ac Maximus pro bono quidem poſtea Chriſtianorum, & vſu tam multo, totius ſapientiæ dotes varias & innumerabiles conferre voluit! Non immerito illud de Ariſtotele ſcriptum legimus, & audimus, in illum ea quidem, quorum particeps & capax eſſe poteſt genus humanum (larga, quod aiunt, manu) contuliſſe Deum præpotentem omnia. Quis eſt tam parum in academiis verſatus, quis tam rudis & expers Philoſophiæ, qui in ratione naturæ latentis & abditæ non primas audierit & legerit fuiſſe delatas Ariſtoteli? Quis, qui non illum monſtrum naturæ, prodigium ſapientiæ, oſtentum nec auditum, nec viſum vnquam non acceperit. Dæmonium veteres appellarunt. Heu quod verbum audio? ſigno me ſanctæ Crucis munio, Deus auertat, & tale monſtrum amandet in inferorum ſuas ſedes. Adeſte quæſo, & vim hanc nominis, quondam in bonam partem accepta intelligite. Vt diuinum Platonem, ſic noſtrum Ariſtotelem Dæmonion, id eſt, diuinum appellatum fuiſſe putatote. Atque hoc nomine dæmonij appellatus fuit idem Plato, quaſi diuinitatem ſapientiæ conſequutus. Dionyſius quoque Homerum Δαιμονιώτατον appellat. Eodem nomine Reges quondam appellati fuerunt, Principéſque terrarum potentiſſimi. Hinc iam nolite mirari Principem Peripateticorum fuiſſe celebratum Ariſtotelem. Deſinite mirari Lyceum reliquiſſe ſuæ ſcientiæ teſtem, & monimentum inſigne ſapien

ſapientiæ Athenis bonarum artium inuentricibus ſtatutum, per omnem ſæculorum memoriam Ariſtotelis celebritate commendandum. Mittite quoque admirari, cùm audieritis Philoſophum, miſſis nominis celebritate præſtantiſſimis, miſſo Platone, miſſo quoque Socrate intelligi recognoſcíque Ariſtotelem. Si quæ docti ſapientéſque de ingeniis, & de ſcriptis iudicia fecerunt, magni æſtimanda ſunt. Quas laudes Plato in Ariſtotelem contulit, quas de illius ingenio ac ſcientia voces miſit frequentiſſimo refertiſſimóque gymnaſio? Non cùm ille in gymnaſium veniſſet Philoſophiam explicatum, conuertens in omnes partes oculos, & abeſſe cernẽs Ariſtotelem clamabat ἄπεστι ὁ τῆς ἀληθείας φιλόσοφος, id eſt abeſt, veritatis Philoſophus. Quid cùm iterum abfuiſſet non in altam vocem erupit, vt omnes exaudirent ὁ νοῦς οὐκ ἦλθεν, id eſt, non venit intellectus. Plura dici poſſunt? plura iactari de homine corporis compagibus incluſo? Non hæc hominem, ſed ſpiritum attigiſſe viſa ſunt: ſed plura deſiderantur, quæ quoniam auidè vos excipere video, dicam libentiùs quidem & auidiùs. Tuum nunc requiro teſtimonium Philoponi, quid ais? quid teſtaris? Ariſtotelis ædes non aliter habitæ ſunt ac lectoris, teſtante veriſſiméque celebrante Platone diuino. Nec mirum, ſic enim Ariſtoteles excitauit Philoſophiam, tam ſublimem in gradum euexit, vt ad illius ſtudium omnes ducti Ariſtotelis ingenio raperentur, & in hunc vſque diem tracti fuerint, pluſquàm Herculis catena deuincti conſtrictíque. Quid enim ille non conſequeretur naturalium rerum inueſtigator auidiſſimus ſolertiſſimúſque indagator, qui vſque eò inueſtigandorum indagandorúmque auidiſſi-

 mus

mus fuit abditorum naturæ mysteriorum, vt in illorum indagatione, bonus Philosophus mortem oppetierit in Philosophiæ penitus explorandæ suscepta prouincia. Quippe qui Euripi septies die ac nocte reciprocantis naturam admiratus, causas altiùs secum librans, cùm minus voti compos euaderet, animi ægritudine contrahens morbum, ex quo non conualuit amplius, in fretum præcipitem dedit se, præfatus Elogium. Quoniam Aristoteles non capit Euripum, Euripus capiat Aristotelem. Adeò Auditores, Christianæ Religionis expers, putabat, licèt falsò, fœlicitatem versari in recondita rerum scientia. Quem Philippus Macedonum Rex, quanti habere debeamus, testatus fuit, non tantùm de filio Alexandro nato gloriatus suorum successore Regnorum, quàm de nato id temporis, quo vti posset, studiorum suorum Aristotele præceptore maximo, cunctorúmque orbis terræ Philosophorum sapientissimo. Testata fuit eundem proximè patria, quæ beneficio Aristotelis, non instaurata solùm fuit, sed maioribus aucta incrementis, alioquin diruta, non sublatura caput in perpetuum. Sed quid non ageret Alexander in Aristotelis gratiam, qui tot millia hominum Asiæ Græciæque totius in omni genere animalium inquirendo voluit occupari, vt nullum animal esset, omnium, quæ venatu, aucupio, piscatu alerentur, quæ viuariis, armentis, piscinis, auiariis curæ fuissent hominibus, quod scientiam fugeret Aristotelis. Quid non tribueret summo Philosopho, qui tantum tribuit Homero, vt illius libris asseruandis inter spolia Darij Persarum Regis vnguentorum scrinium captum, quod erat auro gemmísque ac margaritis pretiosum, varios

illius vſus amicis demonſtrantibus, minimè ſententias Heroum amplexus, addixit atque deuouit. Quid non concederet Ariſtoteli, qui Pindari vatis familiam penatéſque iuſſit intactos incoluméſque ſeruari in Thebarum nobili, maximéque celebrata Hiſtoricorum annalibus expugnatione. Fuit hoc, fuit proprium Principum orbis terræ maximorum, inuictiſſimorúmque Imperatorum, vt literatis hominibus illi multùm tribuerent, quoque magis literati fuerint, plus honoris & gloriæ, & omnis generis ornamentorum, & immunitatum, & diuitiarum maximarum, & dignitatum, ac ſeipſos, ſuam maieſtatem in illiteratorum ingenium iudiciúmque contulerint. Platoni ſapientiæ antiſtiti Dionyſius tyrannus, ad feritatem immanitatémque propenſus, vittatam nauim miſit obuiam, ipſe quadrigis albis egredientem excepit in littore. Athenienſes Thucydidem in exilium miſſum, in clariorem dignitatem reuocauerunt, eloquentiam admirati incredibilem atque ſingularem. Quid Romani? quibus honoribus doctos & ſapientes affecerunt. Non Cn. Pompeius confecto Mithridatico bello tot vrbium, tot oppidorum, tot prouinciarum, tot regnorum victor glorioſiſſimus, non Poſidonij ſapientiæ profeſſoris domum ingreſſurus, fores percuti à lictore de more prohibuit? & faſces lictorios ianuæ ſapientiæ ſubmiſit is, cui ſe oriẽtis occidentíſque ſoli regna florentiſſima ſubiecerũt omnia. Quid Cato cenſorius? illos nobiles tres ſapientiæ principes, ab Athenis miſſos audito Carneade non ſtatim dimittendos cenſuit, quòd illo viro publicè & argumentante, quid veri eſſet, non ſatis diiudicari potuiſſet. Quid Scipio Africanus? non ſtatuam Ennij in ſuo

ſepul

ſepulchro honorificentiſſimè ſtatuendam imperauit, populo Romano proponens inuiſendam inter ſuorum monimenta maiorum. Quot omnes Romani, quot Senatus,quot heroës,quot populus Romanus de Cicerone iudicia magnificentiſſima fecit. Tecum loquor Cicero,te dicente legem Agrariam,hoc eſt , alimenta ſua,abdicauerunt tribus. Te ſuadente tribus Roſcio Theatralis auctori legis ignouerunt , notatáſque ſe diſcrimine ſedis ęquo animo tulerunt.Te orante proſcriptorum liberos honores petere puduit. Tuũ Catilina fugit ingenium acutum & acre. Tu M. Antonium proſcripſiſti,primus omnium , parens patriæ appellatus es. Primum in toga triumphum omnium meritus es, & cum ſumma gloria linguæ lauream cõſequutus.Facundię Latiarúmque literarum obtinuiſti cognomentum,tibi Principes victo Pompeio ſummã bellorum ciuilium detulerunt , obtineréſque imperium ſi velles , & non abiiceres illud in tanta rerum Pompeianarum deſperatione. Tibi laureatos faſces orbis terræ Cæſar,quoad voluiſti tenendos conceſſit: tecum idem,cùm ille vnus eſſet orbis terræ Dominus, cunctarum gentium Imperium communicauit. Idem dictator hoſtis tuus quondam de te literis conſignatum reliquit , omnium te triumphorum lauream adeptam eſſe maiorem , quanto plus eſt ingenij Romani terminos , in tantam amplificationem propagaſſe, quàm Imperij bellico ſtrepitu, armorúmque horriſono cõcrepante fragore.Curæ fuit, curæ quidẽ maximæ maximis Imperatoribus, & dominis terrarũ potentiſsimis ſapientium laudem & decus magnis prẹmiis & honoribus amplificare,& pluris ſępe quàm ſuam dignitatem , aut , vt conſtat ex ſuperioribus parem facere.Sed quid Monarchas orbis, gentium affero,

ro, cùm diis ipsis non minori curæ fuisse decorandæ semper ornandæque sapiétiæ, nobis fabulæ fictę cecinerunt. Scitis Archilochum Poëtam, magni quódam habitum fuisse, at is interfectus fuit, propter causas nescio quas. Huius mortem ægrè tulisse visus est Apollo, & in orbis terræ oraculo celeberrimo, multis audientibus, ne ea de re quisquam celare posset, Delphis obiurgauit interfectores. Cùm Sopholes Tragici cothurni princeps diem suum obiisset, & insepultum iacere cadauer, probro ac contumeliæ verteretur nobilibus olim libero fuisse curę sepulturam tradiderunt veteres. Itaque honore iussit affici sepulturæ Deus hic Nisæ Thracię sacrificiis & religione cultus idolorum. Ad quod factum fuisse constat obsidentibus mœnia Lacedæmoniis, & ad Poëtæ gloriam illustriorem Lysandro Rege per quieté monito. Plura huiusmodi afferri possent, quę licèt ficta & cōmētitia sunt; eiusmodi tamē ea sūt, in quibus licet intueri magnā de sapietibus opinionē habitam, & honores eidem omni loco ac tēpore tributos. Quare finis statuatur testimoniis, quæ eò spectant, vt cùm inter sapientes principatum tenuerit Aristoteles, mirum quidem nemini debeat esse, tot ab Alexandro præmiis, tot honoribus, ac patriæ instauratione decoratum fuisse, atque eò, vnde digressa fuit, ad Aristotelis nonnulla testimonia reuertatur oratio. Testatus fuit eandem cognitionem Aristotelis ingenté quę summo Philosopho à Socrate multis in rebus arduis ac difficillimis fuit summa dissensio. Testata fuit eandem scientiam quę cum Platone ingens Aristoteli fuit de difficillimis naturæ mysteriis, acerrima contentione pugnata pugna. Nam illa prætereo, quæ de Plinio iactata fuerunt, quæ ipsemet in suis monimentis libens agnoscit, suam Histo-

riam

nam naturalem, compendium fuisse, breuémque summam, quinquaginta de eadem re Aristotelis voluminum temporum iniuriis non extantium. At quem dicam Plinium? pelagus arcanorum naturæ penitus abditorum, & omnis generis rerum tanta cognitione quantam admirantur docti homines, adumbrare tamen nequeunt quocunque aureo oratoriæ facultatis flumine. Testatum fuit eandem scientiam exilium, in quod profectus fuit, mente, qua præditus fuit intelligenti negans, & execrans idolorum multitudinem, atque adeò irridens. Cuius rei causa in iudicium delatus damnaretur proculdubio capitis, nisi procul Athenis excessisset. Testata denique mors, quam, vt multi tradunt, obiisse fertur misericordiam veri, sempiternique numinis implorans, & causam causarum appellans, vt sui morientis misereretur supplici quidem obsecratione precatus, quæ non solùm Philosophum, sed Principem veræ Philosophiæ exitu huiusmodi terminata morte prædicauit. Qua de re nihil dicam amplius, nec de huiusce Philosophi, Principisque sapientiæ maximi laudibus eximiis, quàm ex his, quæ audiuistis, excellentiam illius, principatúmque vos posse recognoscere, ac multò plura me potuisse dicere, nisi iam ad exitum peruenissem, & ex his, quæ insunt in Aristotele, quæ vos audistis, & memoria tenere vos certò scio, vellem maximo in honore vobis tantum Philosophum esse: vobísque persuadere cuperem munere Dei singulari ad scientiarum disciplinarúmque maximarum doctrinam stabiliendam firmandámque fuisse donatum Aristotelem, vt illo nemo fuerit, neque esse potuisse videatur, neque academiis, neque rebus literariis contigisse quidquam in suo genere præstantior. Hoc scripta Philosophi, hoc com

comprobatio omnis generis, & ordinis Doctorum, hoc academiæ cunctæ, hoc cognomenta sibi tributa, hoc Platonis laus & ingenium tam acutum, & ad omnes artes tam facile & planè natum, hoc postremò quæ audistis præconia sine dubitatione clarum & perspicuum reddent. Vt Philosophum etiam permiserit Deus optimus ac maximus, humili patria, parente non admodum claro, quamuis medendi non imperito natum esse, nullis propè ante Alexandri tempora facultatibus iure hæreditario acceptis præditum, & hunc eundem facie deformi, ore balbutienti, exiguo corpore, immani gybbo fœdatum, vt omnia hæc dotibus ingenij, literarum ornamentis ad generis humani commodum, & vtilitatem sedulus & industrius conferret. Quibus in rebus, si virtus accedat cùm literati, tum cuiuscumque hominis & maximè Philosophi, vt rectè philosophari dicatur, posita est veræ laudis absolutio. Hanc vos veram Philosophiam cum virtute coniunctam precor, à Deo Optimo, Maximo, vt vera sapientia & homine Christiano dignissima floreatis, & sitis de Repub. bene meriti, confectis vestrorum studiorum itineribus quàm ingenti cumulo consequamini. Dixi.

PRO COMPLVTENSI ACADEMIA legatos, qui Paranympi dicuntur præmittente ad Licentiatos, locum Doctorum pro meritis accepturos suis.

ACTIO literaria matris Academiæ Cóplutensis mihi filio suo literis Latinis & Græcis instituto, & adolescéti vix quindecim annos nato ad Rhetoricę pręceptoris munus obeundū, inter

modi renunciationes. Atque vt renunciati fuerunt in primo alióque loco collocati, lauream accipiunt ex ordine in theatro, præeunte actu publico & breuissimarum disputationum, & orationis disertæ & elegantis in doctoris lauream habendæ.

ORATIO PARANYMPHI.

Ad Illustrem Dominum Antonium Ildefonsum Mendocium.

TE imprimis appello, Antoni clarissime, quem nobilitas generis, quanquam tuorum maiorum aulam sectari, & cum Principibus Hispaniarum versari, visa fuit admonere: in eámque vitæ rationē parē tis tui Comitis amplitudo forsan impellebat natum tam illustri familia, tam claro parēte, & Comite insigni, tamen viam literarum ingressus, in eum vsque præsentem diem rationes omnes tuorum studiorum prouexisti, vt gradum Doctoris breuiter accipiens, de genere Mendociorum, de literarum studiis gloriari possis Doctoris præsertim Complutensis insignibus ornatus. Quod vt fœlix & faustum accidat honorifico literis & sapientiæ tuę loco delato, & optāt omnes, & vident, & venturū tibi pro tua maxima clarissimáq; sapientia. Qui quemadmodum splendore familiæ, & antiquitate tuis præis, & antecellis cōpetitoribus, sic inter illos gradus excellentia, locíque principatu fortasse florebis. Quod inter tantos, támque insignes sa-

ſonſi templum cum omnibus hiſce doctiſsimis tuorum laborum & curriculi Theologici conſortibus, præmium, quod ſpectas, accepturus. Cape literas, & academiæ quidem ſigno obſignatas.

Reſponſio nobilis Antonij ad Paranymphum.

VT me primum ad laureæ locum accipiendum vocaſti, facunde Paranymphe, tua tam diſerta, valdeque eleganti oratione, primus reſpondere cogor, agens primùm immortales tibi grátias pro nuncio tam læto, tamq́ue honorifico beneficio, quod in me conferre parat mater academia, qua ſuos in filios, alumnóſque cariſsimos benignitate ſolet eſſe. Quæ ſi mihi grata debet eſſe, ſi iam diu ſpectata fuit, & à ſua liberalitate non aliena, nunc cum reipſa ſpectetur, maiore me quidem gaudio affecit, & vinculo conſtrixit arctiore: tam arcto, quàm quod arctiſsimum eſt in hominum paſſim vltrò citróque officiis præſtitis, & in honoribus literariis maioribus & amplioribus academiarum veteri more delatis. De te quid loquar, qui munus obiiſti, & honorifica maiorum meorum laude & laudibus curſim quanquam, pro orationis breuitate, decurſis tamen amplis adeò, vt eas attingendo plura, quàm quiſquam exiſtimare poſſet, dixiſſe videaris. Non enim titulos Mendociorum inſignes, neque fumoſas maiorũ imagines, non ditionis tam multæ, multùm diuerſéq; patentem dominationem ampliſsimam, non ſæculi huiuſce gloriam, longe latéq; vagantem, & dignitatibus Principũ Eccleſiæ glorioſá prætermiſiſti. Quas enim mihi maiorum meorum thiaras, in Hiſpaniæ clarioribus Eccleſiis illuſtri ſplendore fulgentes attuliſti?

Has omnes recognoſco,& quem in finem attuleris,vt literarum ornamentis illuſtratas recognoſcam,video planiſſimè. Sed quæ de literis, de laboribus noſtris literariis,de gradus expectatione præſagire viſus fuiſti, quod non abs reviſa fuit præſagitio tua,quòd aliquo flatu,non Pythio, ſed Chriſtiano fuiſſe quidem illam ſimplex iſte tuus & apertus animus, quodammodo prædixit,in eam accipio partem, vt nō falſam fore incipiat iam ab hoc tempore quodammodo te vate præeunte optimo veriſſimóque mea mens augurari. Poſt gratias academiæ matri tibique actas denuò noſtræ Orationis exitu,referas ad matrem academiam,me illi mādato audientem fore, & cum tantæ gloriæ competitoribus ad futurum die & hora literis ſuis indicta. Quod verò ad locum ſpectat,cùm ex illius me liberalitate ſolitáque benignitate ſperare,referre non obliuiſceris.

ORATIVNCVLA SECVNDA PARANYMPHI AD Licenciatum Petrum Antonium.

ES in ſecundo loco,Petre doctiſſime,quē propter ſtudiorum diuturna tempora, & multò antè magiſtrigradum acceptū, ex inſtituto ac more veteri, proximum nobili Antonio de Mendoca accerſiri iubet indulgentiſſima parens academia. Ad quem legatio præſens tam grata mihi fuit,& accepta,quàm quod gratiſſimum, & acceptum admodum. Quid enim

enim honorificentius Academiæ noſtræ, quid clarius ad ſolidam ſuorum Gymnaſiorum gloriam eſſe poteſt, quàm te cum his clariſſimis viris de gradu decertantem, ad Doctoris inſignia vocari, inſignibus ornatum breuiter inter tot Patres, lumina ſuorum ordinum clariſſima numerandum. Ecce ad tantum honorem viſitatis concertationibus literariis neceſſarium vocaris, vt de cathedra Theologiæ decertare poſſis cum ſapientiſſimis Doctoribus poſtea, & præceptoris munus ſumma cum academiæ gloria, & honore tuo illuſtriſſimo præſtans, lucem afferas rebus ſacris clariſſimam. Hoc mihi crede tempus eſt, quod abſolutis ſtudiis publicis Theologiæ actionibus ſuſceptis, accepto huiuſce ſacræ diſciplinæ gradu, optāt alumni academiæ. Atque vt omnia tibi cadant fœliciter, cadere gradum præſentem ex primis optant, vt qua opinione, qua expectatione, qua fama ac celebritate nominis ſtudia proſequutus es in hunc vſque diem, aſcendas ad Theologici præceptoris prouinciam ſuſtinendam, prima vacuæ cathedræ quacunque oblata tibi, de literis, de ſacra Theologia tam bene merenti Doctori occaſione pulcherrima. Quæ omnia ſi de te Doctor ſapientiſſime ſperant ordines omnes literarij, ſi ſperant in ſtudio, ſi ſacræ Theologiæ, ſi ſperat tota academia, ſi metuunt, ſi formidant iam ab hoc die cādidati ſacræ cœleſtiſque Theologiæ, quid te commendem oratiuncula breui? cùm nondum Doctor, Doctoris munus fungi te velint amantes matris academiæ, appetentes boni publici, & ſperent quàm breui te in cathedram euehendum, & interpretaturum ex præcipuis vnam cathedram, & ad primariam curſū celeri te efferendum, intelliges, quàm de gradu tuo ſpem inter doctiſſimos hoſce viros habere poſſis, non

dubio quidem euentu pendentem, sed quasi certã & exploratam, optimi, & ad Principem aspirantis gradus. Interim quò voceris, & vbi adesse debearis, literæ præsentes matris Acadamiæ te docebunt.

Responsio Doctoris Petri Antonij ad Paranymphum.

MAgna tua præstánsque legatio Paranymphe eloquentissime, nomine matris Academiæ obita erexit animam ad maiora de nostro gradu speranda rei literariæ decora & ornamenta. Quorum si spes iniecta non esset, voluntatem tamen afferret officium tuum tam egregiè ac studiosè obitum in literario nunquam itinere, nisi prorsus exhaustis viribus & anima nostris in præcordiis concepta, nulla vnquam ratione deficiendi. Tantam enim propensionem omnis ordinis alumnorum in nostra studia planè perspectam, tantum studium, & inflammatam nostri nominis augendi voluntatem, tam apertas voces & exclamationem excitatam non ad gradum solum Doctoris, sed ad cathedram appetendam & expectandam magno suffragiorum numero, quis vnquam sperare posset aut auderet polliceri de homine, licèt literarum aliqua præstantia prædito, nondum tamen Doctoris insignibus ornato. Aliquid perspectum nostris in progressionibus, aliquid tandem publicis in actionibus sacræ Theologiæ exploratum fuit, quod magnitudine sua contineri priuatos intra parietes non potuit, sed erupit, & emanauit, & aliquam nostri nominis gloriam, & ad nostram operam, & conatus in commodum & vtilitatem publicam excitandos. Fateor antiquitatem meam,

meam, diuturnitatem temporis cum aliis ſtudiis, tum ſacræ Theologiæ tributam. Et quidem cùm fateor hanc temporis antiquitatem, quanuis in nobili Antonio vetuſtiorem videatis, multò ante me Theologum Doctorem futurum iri ſperare potuiſtis, niſi parentum meorum inclinatæ conuerſæque res, & vnius mors fratribus meis vrgentibus à contento curſu per biennium auocaſſet. Sed feci quod neceſſariò faciundum, vt parentibus parerem, cederem temporibus, neque fratribus deeſſem luctu ac mœrore perditis. Qui poſtquam res omnes explicui, & me ipſum expediui, continuò ad ſtudiorum me curſum Theologicorum reuocaui, & quos non potui nanciſci condiſcipulos in ſacræ Theologiæ laurea biennium iam præeuntes, conſequar fortaſſe de cathedra contendentes, & ad Præceptorum munus anhelantes. Nondum enim aliquis eorum decertare cœpit, comparare ſe iam viſi ſunt. Et ego per tempus illud, quidquid temporis à negotiis patris vacaui, non intermiſi librorum vſum; neque lectionem ſacræ Theologiæ, quam potui adhibere non oblitus, ad has me præclaras Theologiæ diſputationes, ad actus omnes in Doctoris inſignia conferendos ſedulò nimis, & vigiliis nocturnis meæ ſalutis detrimento ſuſceptis, omni labore ac diligentia comparans. Non immeritò Paranymphe diſerte, volens ſimplex & apertus eſſe, & nullo fuco, neque pigmentis rem, quemadmodum ſe habet, exponere, nullum adhibens artificium, vt ſuſpicione vacares, artem adhibuiſti dicendo, antiquitatis noſtræ, & quod iſtius temporis minimè videbatur, contentionum noſtrarum imminẽtium, & propè præſentium mentionem honorificã facere non pertimeſcẽs.

Quare pro nuncio delato, pro vtriusque rei mentione facta, gratiæ tibi, quæ debentur, & academiæ matri, à me nunc aguntur, & mandata, quæ defers, me exequututum esse die & hora præstituta, eidem matri referes academiæ.

ORATIVNCVLA TERTIA.

Ad Licenciatum Ioannem Alpharum.

NVNC verum illud esse video, doctissime Ioannes, quod literis traditum est, & sæpe ac sæpius experientia comprobatum, multum ad vim ingeniorum, & acrem acutámque iudiciorum intelligentiam valere patrium solum. Cuius si aër tenuis ac purus fuerit, acuta quidem ingenia & ad intelligendũ aptiora nascuntur, sin crassus & concretus, tardiora & hebetiora, & rebus literariis prorsus inepta. Ideò spectat, vt quanuis Deus optimus ac maximus, te tot donis ac muneribus naturæ affecerit; & ad literas & ad sacrã præcipuè Theologiam aptis & habilibus, tamen nescio quam vim ipsa patria habuisse visa est, in te ferendo, & alendo tam magno támque præstanti bonarum literarum alumno. Quæ cùm aëre salutari, tenui ac puro cœlo, copia rerum omnium & ad vsum & ad delicias abundet, hominibus floret floruítque semper acerrimo ingenio præditis, omnibus bonis, literis imbutis, magnis Philosophis, Iurisperitis præstantissimis, Theologis eximiis, & concionatoribus diuini verbi conspicuis: quorum illustri splendore, & academiæ Hispaniarum insignes, & Ecclesiæ nostri Regni, & sedes honorum excelsæ, consilia Regum, & censo

censorum sacræ Fidei, atque adeo Pontificum præfecturæ sacræ testimonium dederunt, te dabunt in perpetuum. Quod si nullum alium nobis virum præbuisset, nisi Ioannem & natum ad literas, decus & ornamentum academiæ, nondum Doctorem, & iam expetitum, & magna cõtentione appetitum ad celebriora huiusce oppidi, Ecclesiæ, & aliorum amplissimorum tuis concionibus suggesta decoranda; id satis esset ad patriæ tuæ claram & illustrem lucem afferendam. Atque cùm ad concionandi vim, adiunxeris magnam Theologiæ concertatoriæ cognitionem, vt cathedras in hac academia contendere, cum summis Doctoribus decertare, & cuicunque sacrarum literarum scientissimo peritissimóque viro te possis opponere. Qui de rebus in posterum, multo illustriora clarioráque testimonia, constare videbuntur: vt me minimè mentiri potiùs se constet, neque tuam scientiam augere voluisse dicendo. Quamobrem est, quod de patria, quod de ingenio, quod de tam multa rerum sacrarum cognitione, quod de præcellenti, quod non multis concessum est, concionandi munere glorieris. Atque ita te compares in posterum ad hæc munera tam singularia, modis omnibus augenda, vt studio, labore, lectione sanctorum, & sacrorum Doctorum, vtramque vim sacræ Theologiæ, & in concionibus, & in concertatione positum, nouis in dies accessionibus cumulare non desistas. Quibus duabus amplissimis dotibus lauream Doctoris, primum decus, & primum præmium laborum tuorum accedat. Ad quod vocaris insigne, præsenti academiæ syngrapha, quam vt illa mihi dedit, idémque legatus, tuam in manum, toto theatro spectante trado.

Responsio Ioannis Alphari ad Paranymphum.

QVæ duo in me ornamenta contulisti, Paranymphe facundissime, neque insolenter mihi arrogo, vt ea solus mihi præripiam, neque tam destitutum me fateor, vt mentiri videar hoc in loco, vbi verum maximè dici debet. Atque vt insolentia fuit odiosa semper, & mendacium turpe, & hominis honestate prorsus indignum. Neque insolentiæ igitur, neque mendacij volo quidem argui: vtrumque vitium, & fugi semper, & fugiendum duxi. Quid de me existimari velim, bonorum esto iudicium; & eorum præcipuè, quibuscum versatus fui, & vtrumque munus præstitisse me viderunt. Qui si quid detulerint, id valere vellem ad lauream præsentem, ex qua omnis bona existimatio, omnes literariæ contentiones, nostra præmia, nostri honores pendent, si quid detraxerint, detractum volo, tantum abest, vt illis irascar, qui nostros progressus imminuerint. Quibus de nihil dicam, Quidquid ingenij, quidquid acris intelligentiæ, quidquid literarum cognitionis assequutus fui, id totum præceptoribus meis, id matri academiæ, id vobis, sapientissimi Doctores, debeo. Vos testes fuistis nostrarum actionum. Vos iidem testes progressionum, vos denique æstimatores, & fuistis, & eritis iudices in laureæ loco, nostris meritis, si quæ fuerint, æquitate vestra, sine fraude, nulla habitâ patriæ amicitiæ, neque aliarum perturbationum, quæ respublicas literarias euertere solent ratione habita, deferendo: si quæ verò sunt, quæ de nobis significare potuit Paranymphus eloquentissimus, si quæ tacuit (neque enim in tanta breuitate omnia loqui potuit) & ea vos ad vtriusque

rei

rei ornatum,& ſplendorem non modò non deeſſe videtis,ſed fortaſſe florere, nobis vobiſcum vel in gymnaſio agentibus,argumentando vel reſpondendo, vel de ſuggeſtis cùm interfuiſtis concionibus, ad populum verba faciendo, quæſo, valeant illa ad noſtram lauream ornandam decorãdámque pro ſuo iure.Nam neque æquum eſt vos illa non recordari, & cùm recordati fueritis,præmiis eadem carere ſuis,iuſtis adeò, támque viro de chriſtiana religione temporis progreſſu laboraturo debitis,iudicantibus tot caſſiis, id eſt, integerrimis, & valde incorruptis iudicibus ſimul illud oro, quæ attigit legatus inſignis, ad naturæ dotes, ad patriæ bonitatem ſpectantia ne obliuiſcamini. Recordemini quoque valere plurimum in induſtriam,labores,vigilias noſtras,ad hæc patriæ,naturæque adiumenta magis ac magis augenda.Tu verò Paranymphe egregie,matri meæ gratias ages,quas tanti beneficij magnitudo poſtulat, qua ſumma præditus es vi facultatéque dicendi.Do id tibi, commendóque plurimùm,vt omni officiorum genere, omni verborum apparatu reſponſum augeas & amplifices. Tibi quid reſpondeam neſcio,pro mandatis mihi hoc tempore,hac loci celebritate delatis: tantùm dico, quoniam inopia verborum beneficium æſtimare pro dignitate ſua non poſſum, illius dum vixero, nullo vnquam tempore neque ſecundo neque aduerſo, memoriam me depoſiturum eſſe.Dixi.

Quarta oratiuncula, Paranymphi ad Licentiatum Ioannem Caſtrenſem.

PRæclarè hoc à natura comparatum eſt, Ioannes doctiſſime, vt quam maiores artem tenuerũt,eam

colant,qui ſunt eius generis atque familiæ, quòd naturali propenſione ferantur ad parentum ſtudia, & quas parentes ſequuti fuerunt olim vel bellicas, vel literarias exercitationes, eas auidiſſimè filij ſequantur veſtigiis parentum inſiſtentes. Quod ego mihi tacitus cogitans, mirari non deſinam parentum bellica ſtudia te reliquiſſe, complexum verò fuiſſe literarium à militari tam procul abhorrens. Sed dum curſum Dialecticæ & Philoſophiæ tuum, dum curriculum tandem ſacræ Theologiæ confectum à te video, tam mira celeritate, tãtis harum & artiũ, & cœleſtis diſciplinæ progreſſionibus maximis teſtatíſque mirari magis debeo, & in nonnullis hominibus excellens ad omnes artes, & ſtudia fateor ingenium ineſſe confirmóque conſtanter, te non parum locuplete teſte: vt qui ſunt tuæ familiæ non vibrare ſolùm gladios, contorquere tela, tueri caſtra, & impetus hoſtiles ſuſtinere ac propulſare ſciant, ſed verſare libros, res literarias agere, omnia bonarum artium & diſciplinarum ſtudia colere, ingenij documenta dare, & nullas non cuiuſcunque facultatis, & doctrinæ exercitationes ſuſcipere, & naturæ arcana ſcrutari, inueſtigare difficultatem obſcuram & latentem, & ex tenebris in lucem tandem eruere. Quod quoniam ſingulari dono ac munere cœleſti tibi conceſſum eſt, dici non poteſt vir ſapientiſſime, quantum tuorum ſtudiorum decurſu tuipſe in hunc locum adductus, & tuas literarias actiones, concertationes Philoſophiæ & ſacræ Theologiæ diſputationes tanto acumine ingenij, ſiue oppugnando, ſiue refellendo habitas, & ad exitum vſque perductas recordantibus admirationem attuleris. Floruiſti equidem illis omnibus laudibus, quæ te ad laureæ locum inſignem expectandum maximè clarum illuſtrémque

reddere potuerunt, intelligentia liberalium artium, cognitione Philosophiæ, ſcientia ſacræ Theologię, & acumine argumentandi, & felicitate cunctorum argumentis faciendi ſatis tam mirandum in modum, vt nullius vnquam animum tua reſponſione non expleueris. Dicam quod omnes ſciunt, quòd ſi præterirem, indiligentiæ potuiſſem argui, cùm ſcholaſticus argumentareris pro poſte, & obiiceres ſæpe ac ſæpius, neque vnquam te deficerent rationes, cùm obſiſteres condiſcipulis, cùm illis te opponeres, ſiue reſpondendo, ſiue propugnando, & in gymnaſiis, & in periſtyliis tua, quæ acrimonia, quæ celeritas, quæ ſolutio volubilitáſque linguæ? qui concurſus ad te audiendum, quæ laudes cunctorum, quæ admirationes, quæ præconia tuorum in te præceptorum? Quæ ſi ſcholaſticus oſtendiſti, quid dicam quæ præſtiteris, Theologiæ curriculo confecto? Ad actiones tuas, vt reſpondentem, & propugnantem, ad aliorum, vt argumentantem, opponentem, diluentem reſponſa aduerſarij, adducentem vſque eò argumentum, vt prouehi non poſſit, neque perduci ampliùs videre poſſent. Et multi, qui non interfuiſſent, Theologicis illis actionibus conuenerunt, & aditus portæ obſtructi videbantur, vt Doctoribus aditus non daretur venientibus, ſine vi perruptionéque multa. Qui cùm ex decertatione Theologica diſcederent, tuis laudibus Academiam vrbémque complebant. Omnia tibi tam fœlicia ceciderunt, quàm quo fœliciſſima, vt de gradus præſentis fœlicitate dubitare non poſsis. Qua, quo die, qua hora perfrueris, præſens Academiæ teſtimonium literarum ad te ſuum alumnum miſſarum, docebunt planè. Lege literas, vt matri indulgentiſſimæ parere poſsis.

Reſpon

Responsio Ioannis Castrensis ad Paranymphi orationem.

QVanquam Paranymphe præstantissime, maiores mei armorum viam sectati fuerint, eísque Christianę Reipub. quantum adiumenti attulerint, & Præfecturæ militares, & imperia gesta, & nomen & insignia castrorum testatum posteritati reliquerint, tamen nescio qua animi propensione, à proauorum studio militari, ab armis tractandis abhorruerim, & totum me ab ineunte pueritia literis animo & voluntate deuouerim, & quidem parentibus meis inuitis. Sed natura ipsa magnam vim habet ad insitam propensionem, & inhærentem animo cupiditatem explendam. Vt quod tu facile in me vno declarasti elegantia & splendore sermonis, non arma, sed libros, non castra, sed gymnasia, non contentiones præliorum, sed decertationes literarum, non galeas, aut loricas, sed laureas Doctorum, & Epomidem optauerim, & ad Theologorum honores, à patriis laribus exul inclusus in cubiculo, frequentans Academias, diurnos labores, vigilias nocturnas suscipiens, hyémis vim omnem, & calorum æstus patiens, omni celeritate properauerim. Perueni iam tandem quò cupiebam, & vltimos literarum honores, Academiis ipsis, atque adeò in orbis gentium amplissimo celeberrimóque theatro præstandos. Quæ passus fuerim nolo adumbrare dicendo, qui possem ante oculos statuere commoratione ac demonstratione duobus Rhetorum luminibus fulgentissimis. Tantùm dicam, sic me literarum studio flagrasse, vt neque redierim in patriam, neque in ipso patrio solo quemquam ex oppidanis, ex amicis, ex propinquis reuiserim, tantum abfui à fratribus,

bus, à parentibus, ab hominibus mecum ſanguinis communione coniunctis, vel per horam & punctum temporis inuiſendis. Quæ ſi ab ſtudiis ſolent auocare multos rei literariæ ſtudioſos, ſit hoc mihi Doctores ſapientiſsimi auxilio veſtrum gradum appetenti ad locum aliquem honoratum inter hos ſapientiſsimos viros aſſequendum. Valeat relegatio huiuſmodi, & tam longum exilium ad noſtrorum ſtudiorum rationes, quo æquum eſt pondere, ſi æqui, ſi boni, iudices eſtis, ęſtimandas. Valeat exiliũ idem cum documentis ipſis ingenij Philoſophiæ, ſacræ Theologiæ, tota hac temporis diuturnitate datis coniunctum, ad veritatem & iuſtitiam ſua trutina æquabili ex omni parte pendendam. Valeat idem ad mercedem labori, vigiliis, publicis actionibus, ipſi denique virtuti iuſtam ac debitam, quo eſtis candore ac ſinceritate perſoluendam. Valeat id ipſum poſtremò ad literarum ſtudium & æſtimationem rebus bellicis præpoſitam, non ex hominum animis ablegandam, iuſtitia ſemper noſtri gradus locum iuſtum ac legitimum prædicante. Nam ſi mei labores non compenſentur, ſi huius exilij voluntarij ratio non habeatur, ſi exiſtimatio tanta non in pretio maximo ſiet, quis ab aliis exercitationibus, quis ab arte militari, quis à quæſtu mercaturæ, quis ab equeſtribus ſtudiis abducet ſeſe, & quantum eniti & contẽdere potuerit, ad literarum dignitatem animum transferet. Mitto quę Paranymphus breuitate coactus orationis de collegiis tacuit, qui humanioribus literis imbutus, in liberalium artium collegiis, vbi virtute & ardenti ſtudio vigent adoleſcentes, Dialecticæ & Philoſophiæ operam, vt qui maximè nauari in horum renunciationibus (quæ vulgò licentiæ dicuntur) mihi primum locum contendenti in gradu honeſtiſsimo licuit

cuit consistere. Factus deinde collega trilinguis, quæ sedes eloquentissimorum Magistrorum altrix fuit atque parens, sæpe in theatri huiusce lucem prodij, nostrísque orationibus tanti loci amplitudo sæpe ác sæpius personuit. Iam verò cùm in Theologorum collegium ingressus fuissem quis se mihi anteposuit? Collegam Theologum me maximum D. Ildefonsi collegium expetiuit, habuit, & honorauit, liberalium artium cathedram deportaui, ad Theologorum Doctorum contentiones vocor, si non primariam, at illi proximam cathedram meis, & aliorum pręceptorum discipulis lætantibus, & efflagitãtibus appetiturus. Vos Patres, meorum studiorum, huiusce enumerationis recordamini. Quò me vocat Academia Mater libens ibo, vestrum omnium benignitate & ęquitate fretus. Et tu Paranymphe eloquens, quod reliquorum, & meo post gratias actas, nomine Academiæ respondebis. Cui obitæ legationis ergo tam sum obstrictus, quàm qui de se bene merentibus, beneficij memoria sempiterna.

Alias orationes addere possem, sed has exempli causa sat sit me adhibuisse. Has oratio per vnius horæ spatium habenda de laudibus Disciplinæ, ad cuius lauream vocantur licentiati, antecedit. Laus hæc ad exercitationes bonarum Academiarum posset cõferri æmula legationis elegantis ac officiosæ huiusmodi, quæ magnam vim, & ad excitandos studiosorum labores, & ad eosdem prouehendos, & ornandos mirificam speciem habet.

ORATIO IN LAVDEM Beati Ignatij Confessoris.

Ex fine aliorum ope argumentorum.

MIrum vobis P. G. sed planè iucundum videbitur orationis nostræ genus de laudibus Ignatij Beatissimi, præsentibus Rhetorum feriis, totius Hispalensis vrbis gaudio, ac lætitia planè gestienti nobis instituendum, & ad finem vestrorum animorum alacritate tāta ad exitum vsque perducendum. Nam præclaræ res & eximiæ admirationem afferunt: nihil verò neque maius, neque præclarius afferri potuit hodierno die, quàm id, quod cum summa sanctorum perfectione coniunctum est. Quo de meam in duas partes distribuens orationem, breuiter pro temporis angustiis dicturus in hunc locum ascendi. Si quæratis quæ sint, quamquam video spiritus diuini sectatores assequutos esse, tamen ad clariorem instituti perspicuitatē, & quod ita mos Rhetorum tulit, volūtatem Dei & gloriam eiusdem domini vos intelligite, quæ duo suis semper in actionibus heros iste sibi cœlestis proposuit, spectandáque deliberauit. Quæ materia licèt lōgiorem desideret orationem, & plures pro magnitudine copiáque rerum maximarum, tamen ad temporis breuitatem meam orationem ex Rhetorum præscriptionibus conferam. Video enim apud quos dicam, qui reliqua omnia, quæ dicturus eram, quæque alius, orator quicunque dicere potuisset, illustri maximáque rerum tāti Principis cognitione supplere poteritis, &

nobis tempori conſulentibus veniam non ſolùm, ſed laudem ex veſtra ſcientia metientibus dandã eſſe cenſebitis. A voluntate igitur incipientibus nobis illud occurrit ſtatim vobis non ignotum in voluntate Dei præſtanda mirificè poſitam eſſe totius ſanctitatis & conſiliorũ Chriſti Ieſu perfectionẽ. Quam Filius Patris Æterni declaratum generi mortaliũ pro ſuo maximo & cunctis ad imitationẽ propoſito ſemper exemplo in hęc terrarum ſola venit. Qui nihil aliud docuit, nihil fecit, neque cogitandũ, neque pręſtandũ cuicunque generi mortaliũ ſuę totius vitæ ſanctitate præſcripſit. Id nobis humanæ naturæ ſocietas in vtero Virginis inita, id Natalitiórum celebritas, id ſanguis octauo die, reſecta ſanctiſſima carne profuſus, id totius vitæ curſûs, id itinera facta, ſuſcepti labores, cruciatus ingentes, virgæ, ſpinæ, mors tandem oppetita declarauit. Qui ſe quoties Patris voluntatẽ præſtitum veniſſe dicit? Quid docuit ab immortali Patre cœleſti precatione poſtulandum? Quid ille præpoſuit in horto Gethſemani precans Patrem Æternum, vt cruciatuum diritatem, vt calicis acerbitatem à ſe ipſo auerteret, niſi ſummam ſuam diuinámque voluntatem expleri vellet. Sic enim, ait, fieri volo, ſic precor, Pater Æterne, ſi tuæ Diuinæ Maieſtati collibitum fuerit. Quid in crucem ſublatus interiectus inter duos Latrones extremum Patri ſuo ſpiritum exhalaturus voluit? Quid oſtendit, niſi præſcriptiones Patris, decreta maxima, ex ſua tandem voluntate conſummata? Hanc quàm egregiè præſtitit Ignatius Patriarcha ſanctiſſimus? Qui nihil magis voluit, nihil magis enixè contendit, nihil ſuis verbis, cogitationibus, factis præſtitit, quàm ſummam ſempiterni Domini voluntatem. Huc ſe, ſuas actiones contulit, ad huius volunta

luntatis diuinæ ſtudium ita totus incubuit, vt præter Deum, præter eius voluntatem nihil expetendum faciendúmque curauerit. Mittamus alia teſtimonia, ex vno poteſtis omnia quidem æſtimare. Opus pulcherrimũ, magnificentiſſimũ, tãtum ſanctitatis ſuæ monimentũ, Societatis ipſius religionẽ cùm cogitaret, cùm inſtitueret, non ex Dei volũtate potiſſimũ eſſe voluit? nõ illud oſtẽdit viſio pulcherrima magnificẽtiſsimáq; Patris æterni cõmendãtis Filio ſeruũ & alumnũ Ignatium? non heros inſignis audiuit verba, teſtes voluntatis diuinæ ex ipſius Chriſti Ieſu ore profecta ſe propitium Romæ futurum, Romam id temporis cuncti, cum ſuiſque recta pergenti Ignatio? non idem excitatus viſione cœleſti rem in Pontificis manu tradidit? non ipſi Vicario Ieſu Chriſti ſe ſuóſque ſocios commiſit, & addixit? non quarto obedientiæ voto Pontificiæ ſanctitati, ſeipſum, ſuámque familiam ſacrã deuouit? non hac demiſsione, non iſtius facti religione, non tam excellenti obedientiæ vinculo, nihil ſe velle demonſtrauit apertiſsimè præter diuinam voluntatem, & hanc illius, quæ celſitatem Chriſti, qui partes tuetur in terris Vicarij auctoritate declaratã? Nõ hoc potiſsimùm ſuis alumnis, & ſociis & præſcriptionibus literis commendatum reliquit in omne tempus? non cùm illos ſine pera (quod vulgò dici ſolet) & ſine viatico vicatim & oſtiatim corrogantes mitteret in expeditiones magnas ex diuinæ voluntatis nutu pendere ſolùm voluit, nullis rebus, neque præſidiis humanis intentus. Sed audite teſtem vnum omnium magnificentiſsimum, & cunctorum, quæ dari poſſunt, teſtimoniũ illuſtriſsimũ, de tanti Patriarchæ in numẽ cœleſte volũtate nutúq; ſpectãte. Quid magis cõmune cuicunq; generi mortaliũ, quã ſuarũ rerũ amantem

 eſſe?

esse? quam operũ suorum auidum & appetentem cõseruãdorum? Agricola seuit arborem, plantámve, quæ tenera cùm adolescere visa est, gaudet eam aspicere, respicit sæpe ac sæpius, irrigat & ad suã auet prouehere altitudinẽ. Lysander Rex manu sua satũ hortũ quãti habuit, quanto studio conseruandũ putauit nitidum ac bene cultũ. Atque Deus ipse hominis conseruandi causa, quot & quàm illustria, quàm mirãda, planéque stupenda semper opera patrauit? quòd illum ex limo & argilla fecerit, quòd ad suam similitudinẽ formauerit, quòd sui viuam & expressam effigiem præ cæteris animantibus visendam spectandámque proposuerit. Pendere video vos animis ac vos oratione præsenti suspensos spectare, quò verba, quò commoratio huiusmodi spectet. O mirandam cœlitis Ignatij sanctitatem! O summum diuinæ voluntatis exemplar! O veram præstandæ Dei sempiterni volũtatis normã præscriptionémque singularem! Instituerat insignis noster illustrisque Patriarcha Societatem Iesu, adoleuerat iam illa, & tanto cum odore, tanta cum fragrantia sanctitatis, & sparsa non solùm ac diffusa Italiæ, Galliarum, & Hispaniarum Regna tenebat, magno animorum fructu, suarum actionum celebritate mirabili, sed maria prætergressa omnia in vltimas Indiarum sedes, oràsque peruenerat, tot gentium diuersarum immanissimo Idololatriæ cultu addictarum omnino. Atque venit in mentem sanctissimo Patri si opus hoc, si argumentum ingens virtutis Ignatij, & monimentum immortale casu aliquo, vel permissu diuino ad explorandam spectandámque Ignatij sanctitatem solueretur & destrueretur omnino, quidnam ille doloris, quid mœroris capturus esset. At breui tempore, vnius duntaxat quadrantis interuallo colligens

gens ſeſe & confugiens ad orationem omnem animi ſenſum ac dolorem deponeret, ille facillimè dicebat certus de voluntate diuina. Attendite etiam quid addebat: omnino quidem, nec minimum quidem veſtigium, nihil ſenſus reliquum futurum in animo, tam pacato quidem animo, tam tranquillo ore, tam lęto vultu, ac ſi nunquam ille de ſocietate cogitaſſet, nec eadem ad ſe ſpectaſſet ſocietas vnquam, ſed quonam ille modo dicebat omnem ſe moleſtię particulam abiecturum eſſe? Æquè quidem atque ſi ſal in aquam coniectum, ſic ſenſum omnem & cogitationem, futurum eſſe, vt ad nihilum redactum animo ſuo pacis, & tranquillitatis pleniſſimo ſpectare poſſet. Egregius Chriſti Ieſu æmulus & imitator, maximus Virginis diſcipulus, vtriuſque alumnus pręſtans; atque mirandus, ſic Virgo, Auditores, cognita Filij voluntate expiatum ſe quanuis lege ſoluta ab edito filio in lucem quadrageſimo die venit in templum, ſic eadem Virgo cùm filium indigniſſimis modis tractatum, tot cruciatibus dilaceratum, ſublatum in crucem, tot probris, & ignominiis affectum, aſpiceret mortem ipſius Filij vita ſibi carioris ex Domini voluntate, robore ac magnitudine animi incredibili pertulit. Atque nullum verbum hoſtibus & auctoribus tantę crudelitatis faciens ad Domini ſe voluntatem nutúmque conformauit. Verus quidem Abrahamus, qui ſeipſum, qui filium mactare paratiſſimus, illum diuinę voluntati deuouit, & tranſigeret quidem rem, niſi ab Angelo volũtatem diuini numinis accepiſſet. Hic eſt, Auditores, ſcopus, quo veri perfectíque noſtræ Religionis Principes has actiones, verba, cogitationéſque contulerunt. Quare nolite mirari, ſi demiſſione tanta, ſi patientia inuicta, ſi manſuetudine, ſi comitate

tate, si paupertatis studio, si caritatis ardore tam inflammato in proximos, in Deum fuisse prædicetur princeps iste clarissimus. Hæc omnia cùm de voluntate Dei, & ad tanti Domini volūtatem spectare planè videret, nihil sibi iucundius, quàm voluntatem diuinam mira semper alacritate præstare, homini præsertim tam amanti maiestatis æternæ, & illius gloriæ amplificandæ omni loco ac tempore, multùm, nunquámque non studiosissimo. Verus equidem Dauid ad Dei voluntatem totus factus atque conformatus insigniter. Verus Samuel, qui Domino dicto audiens tam incredibili inflammatoque ardore morem gessit. Verus Moyses, qui nutus Domini minimos spectans populum eduxit è misera seruitute Pharaonis, & eodem iubente mare rubrum virga patefecit, liberum præbens transitum Solymorum genti fluctibus ex vtraque parte instar muri consistentibus, eisdem paulò pòst cœlesti virtute reductis, peditatum omnem & equitatum obruentibus Ægyptiorum, illorúmque ducem immanem & efferum, scelus omne crudelitatis anhelantem, ad Iudæorum interitum properantem currentémque Pharaonem. Verus Noë, qui turbulentissima alluuionis generalis tempestate, alacer & erectus cunctis in rebus terræ cœlique supremo molitori fuit obsequutus: verus profectò Paulus, qui Christi duobus duntaxat verbis, confestim nulla mora Dei voluntatem se exequuturū, & nihil seipsum præter eam facturum esse pollicitus est: verus iterum Iesu imitator, est tanti Domini præclarum & insigne simulachrum, in Patris Æterni voluntate præstanda viuum semper & luculenter expressum. Quem nisi tam promptum, tam alacrem, & erectum, tam paratum, quæ vellet Deus

immor

immortalis facere, ne minimum prætermittente, nulla fugientem capitis vitæque manifesta pericula diuina maiestas aspexisset, minimè quidem tanti operis auctorem, Principem tantæ Religionis, Societatísque Filij sui, Parentem deligendum coaptandúmque sibi persuadere potuisset aliquis ex Parentibus sacrarum familiarum, vos Auditores id æstimare poteritis. Proponite vobis mentis oculis Basilios antiquissimos; & primos sanctissimarum Religionum auctores. Comprehendite Benedictos insignes, Brunos tam admirandos, recordamini Augustinos, Hieronymos. Potestis meminisse Franciscos, Dominicos, omnes Duces & Fundatores sacrorum Ecclesiæ ordinum familiarúmque sanctissimarum toto terrarum orbe celebratos, columnas Religionis Christianæ firmissimas, arces & propugnacula Ecclesiæ tutissima. Ad hos adiunctum Patriarcham inclytum & insignem Ignatium Loyolæum intuemini, & quod scitis, quod videtis, quod testari debetis omnes illorum similem, & imaginem expressam spectantes ex Domini voluntate factum directum, & ad extremum vsque vitæ spiritum mirabili stabilitate & constantia spiritu diuino ducente suscipientem suas actiones aspicietis. Quod vt videre planiùs possitis, Confessorem nostrum ad gloriam diuini numinis augendam totum incumbentem, si me, quod adhuc fecistis, attentis animis audiatis. Reliqua vobis oratione proponam. Est hæc secunda atque vltima pars orationis, quæ gloriam Domini ab Ignatio beatissimo verbis, factis, & cogitationibus, quo perfectiùs & absolutiùs diuinam voluntatem præstaret omni ratione quæsitam ostendit, qui scopus, Auditores, perfectos Equites Christi Iesu præstantia dignissimus, quantum vobis

auiditatis ad audiendum, tantum mihi certè quidem alacritatis affert cursus reliquæ orationis persequendi. In qua primum velim memoriam redigatis, quæ de voluntate Domini quærenda prædiximus. Hæc enim omnia magno fuerunt Beatissimo Cõfessori semper incitamento ad gloriam Dei omni contentione suis in factis quærendam,& ad illam, modis omnibus toto terrarum Orbe propagandam. Ad hancenim cœlestem Domini gloriam illustrandam & augendam, quidquid agebat, quidquid contendebat, tamquam in scopum sibi præfixũ mirabili alacritate, nulli quidem vnquam labori parcens conferebat. Insederat quidem in sanctissimi Patris animo infixus & collocatus finis, cuius causa gloriæ scilicet Patris æterni quærendæ Filius Christus Iesus in hæc terrarum sola descenderat. Quandò autem, dum in sæculo ante conuersionem suam gloriæ sæculi auidior fuerat, traductus ad seueram perfectámque consiliorum Iesu disciplinam, tanto maiorem conatum ad Domini gloriam augendam amplificandámque sedulus ac vigilans honoris diuini cultor adhibebat. Cùm ille submissione se maxima gessit, & infra omnes posuit semper, cùm de se nec verbum vllum proloquutus fuit, nec minimam elationis speciem præbens cùm fuerunt tempora, in quibus nec inanes gloriæ minima quidem aura inimicus humani generis animum pertentauit. Cùm mentem rectam adeò, & ad Deum intentam suásque adeò directas actiones haberet, vt ipsum Deum cunctorũ Principem & auctorẽ duceret & prædicaret suorum operum, quodnam aliud nisi gloriam diuinam in animo infixam habebat & inhærentem? Quam minima ducebat omnia, quæ sectatores huiusce sæculi magno in pretio habent, & semper habuerunt inanissima fucati

splendo

ſplendoris ſpecie decepti, & cœleſtium magnitudinem & præſtantiam ignorantes? Cùm loqueretur de cunctis honorificentiſſimè, de ſe verò nimium ſubmiſsè, cùm magnus alienarum laudum æſtimator, & præco ſingularis, ſui ipſius, & ſuarum rerum contemptor aſſiduus atque conſtans eſſet, quidnam potiſſimum niſi Dei gloriam augendam propagandámque curabit, cùm ipſam fundaret ſocietatem, & ex inſtituto ſaluti proximorum procurandæ operam nauaret, quid aliud contendebat? quò mens ſpectabat, niſi vt nomen Domini clarius fieret & illuſtrius toto terrarum orbe? vos Hiſpaniarum regna, vos Gallię, tu Luſitania, tu vtraque Caſtella, vos Aragonię Valentiæque ſedes, vos poſtremò Indiæ tam multæ, tam multis in locis longéque diſtantibus teſtes eſtis huiuſce Ignatij Beatiſſimi mentis, inſtitutíque celſiſſimi. Quæ nõ aliò profectò ſpectauit, niſi ad efferendam diuini numinis gloriam ſempiternam. Non ea de cauſa certum eſt tot ædes probationis, tot collegia vbique locorum fundata, tot domicilia Profeſſorum ad gloriam diuinæ maieſtatis extollendam ſpectaſſe? Quid illa ſeminaria, quæ tot diuerſarum gentium, & Anglicanorũ & Germanorum, & omnis ferè nationum diuerſitatis adoleſcentium, qui curæ ſtudióque Societatis demandati ſunt, qua de cauſa ex Patriarchæ ſanctiſſimi inſtituto, ex illius voluntate ac mẽte inſtituta ſunt, niſi ad errores hęreſeos extirpandos, ad adoleſcẽtiam bonis literis ac virtutibus, bona doctrina & Chriſti Ieſu diſciplina imbuendam, inſtituendámque? Qui omnes adoleſcentes ſacris initiati, poſtea per ſuas vrbes, populos ac prouincias diuini verbi ſemen diffundant, erroribus liberent obcęcatos, & in obſcuris hęreſeos tenebris iacentes, & ſi opus fuerit mortem pro Chriſto

Iesu honore gloriáque tuenda libenter,& fortiter oppetunt. Hæc quidem,quemadmodum prædixi,ita sese habent Auditores, & pulcherrimam gloriosissimámque istius scopi diuini materiam, & segetem vberrimam pepererunt adhuc Ignatio, & dum steterint suis fructibus magnis & præstantibus parient in perpetuum. Quemadmodum enim illi terra cœlóque Dei gloriam amplificarunt, mortes pro Religione gloriosas obeundo,sic Ignatij,sic sociorum Iesu, quorum literis, & virtutibus imbuti institutíque fuerunt clarũ & illustre nomen reddiderunt. Quot possem ex Anglicanis seminariis Martyres conspicuos,quot Equites Iesu laurea Martyrum decoratos proferre,qui gloriam Dei tam eximium & altissimum finem spectãtes Ignatij Beatissimi doctrina,institutíque suis proposito satis insigniter formati decus supremo Deo sempiternum compararunt? Quid dicam de martyribus Societatis Iesu? quid de cæsis in Gallia? quid de mactatis in Anglia? qui de iugulatis? quid de sublatis in crucem? quid de exenteratis, de raptatis, & omni Dei inimicorum crudelitate necatis? Quid loquar de proiectis in mare post multos cruciatus, post infixos ictus,post illata vulnera,post factas iniurias, contumeliásque impositas innumerabiles? Quid denique afferam de sodalibus aliis in omni ferè India, omnibus pro Dei gloria tuenda cruciatibus crudeliter admodum dilaceratis? Minima fuerunt mala excessisse illos ex populis, ex vrbibus per summum dedecus eiectos,& ad carcerem, & ad supplicia Idolorum sacerdotibus vrgentibus ac prementibus Reges ac dynastas suos. Hæc omnia gloriam immortali Deo pepererunt, quam Ignatius suis omni ratione quærendam ostendit, ad vitam vsque cum sanguine profundendam.

dendam. Familiæ, Auditores, habent ſtemmata ſua, leones, lupos, caſtella, flores, roſas, & alia, quæ longum eſſet & infinitum numerare dicendo. Sed Beatiſſimi Patriarchę Ignatij, quæ fuerunt ſuæ Religionis inſignia, quę ſigna ad internoſcendam à cæteris ſacris familiis cœtibúſque Societatem? Gloria DOMINI. Hæc vita, & ſpiritus, hic decor & ornatus. Atque ille ſuis in præſcriptionibus nihil magis commendat, nihil frequentius ſcribens, quemadmodum & viuẽs faciebat, quàm gloriam Domini, quàm honorem Dei, quàm illius decus ſempiternum. Illud tritum eſt, atque peruulgatum, Auditores, quod iactari ſolet, vt neminem præterire poſſit, ex cordis abundantia homines ipſos ſæpe loqui, quæ intus in animis habent recondita & abtruſa. Quæ magis amant, quæ ſibi cariora ſunt, de his loquuntur, de his cogitant, & neſciunt aliud. Sic in animo Patriarchæ ſanctiſſimo hæc inerant, vt aliud neſciret verbũ proloqui. Quamobrẽ nolite quærere, quorſum & qua de cauſa ſub illius effigiẽ, aut ſupra caput legatis, quatuor illa verba, *Ad maiorẽ Dei gloria*. In his enim verbis sũma quædã eſt, & compendiũ vitę Principis, & Fundatoris Societatis Ignatij. Sũma quædã eſt ſuæ virtutis abſolutæ perfectionis, ſumma cõſummatæ ſanctitatis, sũma rerum præclarè geſtarũ, ſumma poſtremò operũ admirabilium, quibus orbẽ terrarũ, terra cælóque inſignis ſempiterni honoris diuini gloria cõpleuit. Neque verba vitæ ſolũ, ſed mortis inſigne fuerũt, & hieroglyphicũ illuſtre. Cur enim è viuis excedere cupiebat? Cur corporis iſtius ergaſtulo liberari? Cur in cœlum euolare iam tandem? An vt ſolum beatorum gloriam bono duntaxat ſuo acquireret? Hac de cauſa Auditores, vt gloriam Domini, vt honorem etiam Chriſti Ieſu aſpiciens eius glorię tanto

to bono, tanta tam infiniti honoris magnitudine, gaudere posset, eidémque Christo Iesu de tanta gloria, de tanto honore, sine vlla semper intermissione gratulari, vt iam id mirari profectò desinamus, qui audierimus sæpe Beatissimum Patriarcham quæsiuisse opportunitatem nouos modos atque rationes gloriæ domini propagandæ. Vt nos etiam iam mirari nihil nunc sit necesse in superiora intuentes, cùm audierimus remisse libentissimè eundem heroa celsissimum, absolutæ perfectionis magistrum insignem suas vtilitates, cœlestes spiritus iucũditates, accessionis gloriæ Domini cuiuscunque faciundi causâ. Quid illa commemorem? Cùm cœlestes animo voluptates caperet? cùm Deus mentem illius incredibili consolationum diuinarum voluptate perfunderet? Cùm postremò suis præcipuis donis ac muneribus cumularet, tacitũ secum ea omnia tenuisse animo quidẽ abdita atque latentia? Quod nihil suum, nihil proprium duceret, omnia ex perenni & inexhausto diuinæ bonitatis fonte profluxisse planè intelligeret, & omnibus vellet penitus intellectum nihil vnquam nec minimum sibi præripere audentibus. O beatum virum, & insignem gloriæ Domini æstimatorem! O clarum & illustrem honoris diuini propagatorem! Quàm præclarè in animo impressum habebat illa, quæ Iosue ad Achan verba fecerat, hortans quàm amanter, & quàm suauiter, vt domino Israëlis gloriam impertiretur iustam ac debitam, ne quidquam eum celaret, sed patefaceret, & daret foras audissimè. Quàm hærebat in animo Christus ipse iubẽs discipulos, & in illorum persona genus omne mortalium orare Dominum & opificem cœli, & architectum huius vniuersitatis elegantissimè, extollens nomen tantæ

ma

maiestatis,& excelsum & insigne,præclaris virtutum actionibus,& factis operum mirandorum immortalibus reddere. Quàm infixus erat in pectore ipse Iesus alloquens Patrem æternum de perfecto iam & absoluto humanæ salutis opere, quod sibi demandatum fuerat ad decorandam illustrandámque tanti numinis maiestatem. Quid illa Pauli?In intimis hærebant visceribus Ignatij,quibus recordari vult hominis pretij, & sanguinis Christi Iesu profusi,ad illos ex inferorum sedibus eruendos, & in cœli sedes restituendos altissimas,vt memores tanti beneficij,omni studio ac diligentia gloriam immortali Deo tribuerent, eius numen sempiternum summa religione colerent,& ex omni pietatis studio prosequerentur, nunquam ex animo memoriam abiicientes Deum dies noctésque intimis sensibus impressum atque insidentem, vt debitam referrent gratiam bonorum semper & gratissimorum filiorum instar gestantes. Hoc semper visus est facere Confessor inclitus, vt potum cibúmque capiens,vigilans ac dormiens, quibuscunque in rebus occupatus,nihil ageret,nihil loqueretur,nihil cogitaret,nisi ad diuinum cultum, & immortalis Dei gloriam pertinens.Omnia denique ille sua facta, rerum euentus suarum, & quancunque fœlicitatem, quoscunque progressus,& incrementa in diuini decus immortale conferret. Insignis Iacob, qui gratias agens semper Deo maximas se ipsis præ diuinis beneficiis demittebat, tot ac tantis muneribus indignum, & multis interuallis longè imparem iudicabat.Egregius Moyses,qui cum bonis & gratis admodum Israelis filiis laudibus Dominum singularibus affecit mare rubrum tactu virgæ solummodò patefacto. Daniel verus,qui visione cœlesti tam multa tamque miranda

nunquã ſeſe extulit,ſed ſemper gratiſsimus quancũque diuinæ maieſtati retulit acceptam. Videbat Pater eximius,vt Daniel in viſione Nabuchodonoſor Regis ſapiẽtiam,fortitudinem recognouit immortalis Dei, & quidem dona ſpiritus, munera,& prærogatiuas omnes ſanctorum à perenni & inexhauſto diuinæ bonitatis fonte profluxiſſe, id quod præclarè. Quanuis enim filij Iſraëlis in prçliis acriter ac fortiter commiſſis victoriam ex hoſtibus reportaſſent glorioſam ingenti inimicorum edita ſtrage,tamen ſemper in illorum ore verba hæc, Deum percutere hoſtem, vt victoriam Deo referrent acceptam, & eidem magnificè glorioſéquè impertirentur honorem. Sed quid hiſce teſtimoniis & monimentis gloriæ diuinç proferendis tam multus videor.En fortiſſimum Machabæum, qui ſuis in periculis ſpem in Deo habuit, & illis liberatus,& ereptus omnibus malis depulſorem prædicauit Deum immortalẽ. En iterum eundem Iudam Machabæum & ſæpe ac ſæpius, non pro captis præſidiis, non pro vno Timotheo deuicto, ſed legionibus inferorũ, pro Lucifero ſçpe ſuperato & ad imas obſcuráſque regiones ſuas amandato, magnis laudibus Dei beneficentiam,& inuictam potentiam prædicantem: ſed mitto iam Machabæum,quo de ſi loquutus fui,id feci quidem fortitudinem Ignatij cum Iuda Machabæo recordatus. Dico te Beatiſsime Ignati ab ipſa virgine inſtructum, quæ ſuam dignitatem, quæ gloriam,quæ decus Matris Domini, in Dei liberalitatem eximiam contulit: te ab ipſo Filio Ieſu inſtitutum in inquirenda hac cœleſti ſemper & ſine intermiſsione diuini numinis gloria,& cum in omnibus ſanè rebus, tum in occultandis Deóque attribuendis donis ac muneribus acceptis. Quem cum videres iuſsiſſe diſcipulos

pulos in discessum vsque suum tacere gloriam diuinitatis patefactam & prolatam foras in monte Thabor, quid non pulcherrimi huiusce facti imitandi causa verus Christi Iesu æmulus & imitator faceres? Facio missam huiusce facti, & reliquorum imitationem. Sed inter alia gloriæ quæsitæ, & honoris Deo tributi decora & ornamenta, si non aliud haberemus, quàm tuę societatis, quo de superius copiosè, nomen cœleste ac diuinum Iesu, id satis esset, ad huiusce trophæi celsitatem generi mortalium non persuadendã solùm, sed in eorum animis infigendam penitus, nulláque vnquam sæculorum omnium memoria, nulla temporũ turbulentissimorum conuersione delendam. Iesum enim, Iesum semper Societatis auctorem & principem esse voluisti, prædicasti, recognouistíque clarissimè. Deus Optimus ac Maximus velit, Auditores, vt quem Beatissimus Ignatius duplicem sibi finem rerum omnium suarum voluntatem cœlestémque Domini gloriam spectandam decreuit, nos etiam nostris in actionibus eundem scopum proponendum, & intelligamus, & mndis omnibus vlla vnquam sine defatigatione & satietate curemus. Rationes omnes, laudes Ignatij, exempla superiora, illustria facta, monimenta gloriosa breuiter colligerem, nisi memoriæ vestræ fiderẽ, voluntatíque ad vtriusque rei studium propensiori quidem, quàm à me vtraque fuerit orationis parte demonstratum. Tu igitur B. Ignati, qui sacros Apostolos, & inter illos Paulum Doctorem Gentium, Petrum Principem Apostolorum, Virginem sanctissimam, gloriam Filij sui Iesu, Christum gloriam Patris æterni quærentem imitari, cum aliis in virtutibus, tum hac ratione pulcherrima magnificentissimáque voluisti, per gloriam, quam adeptus es Beatorum, per huiusce

beati

beatificationis decus, per titulos, quos adeptus es in cœlo multos,& insignes,per eosdem in his terræ sedibus infimis breuiter Romani Pontificis auctoritate declarandos, per gloriam,quam pluris fecisti semper per te,per tuos omni loco ac tempore diuinę maiestati,quæsitam, & tanto cum honore Christiani, Religiosiq́ue nominis,adeptam.Sic nos, qui tuis feriis ornandis,decorandæq́ue beatificationis celebritati,tanto concursu, tanto studio ac religione conuenimus, tuis precibus tueri velis apud Deum immortalem, vt gloriæ nullius magis, quàm Dei,quàm Christi Iesu, dũ vixerimus auidi semper,& appetẽtes esse velimus. Sic fiet, vt quod de bonitate diuina speramus, & de patrocinio tuo, hisce corporis compagibus soluti ad honorem & gloriam sanctissimæ Triadi cœlestem atque diuinam læti & exultantes & virtutibus ornati maximis. Sine intermissione concinendam in aulæ cœlestis domicilia conscendamus.Dixi.

ORATIO IN LAVDEM B.Ignatij Confessoris ex efficientibus causis aliorum ope argumentorum.

ID satis esse videbatur P. G. vt Beati Patris Ignati meritis, interim dum in sanctorum numerum refertur præsentis beatificationis testificatione ad illius virtutem sanctitatémque perspiciendam debitus honos prædicaretur, cùm gloria testata sit & explora

plorata Vicarij Christi Iesu,qua nullum maius,neque certius esse potest testimoniũ, auctoritate celsissima. Nam si orator, vt Cornelium Balbum iure factum ciuem Romanum ostenderet satis esse dicebat, fecisse Pompeium. Si Catoni omnes Romani, si Aristidi Athenienses tantam auctoritatem propter fallacem quandam, & fucatam virtutis speciem tribuerunt, quid nos diuinis oraculis instituti, quid literis sacris imbuti informatíque faciemus aliud, nisi vt veram & expressam in Romanis Pontificibus Vicariis Ecclesiæ cœlestibus Christi Iesu personã & veritatẽ ipsam diuinitus eminentẽ colamus, & suspiciamus humiliter atque demisse. Te colo ac veneror Paule Pōtifex Maxime,hoc nomine quinte,& quod de Christi Iesu milite gloriosissimo, de Ignatio Patriarcha sanctissimo iudicium præstantissimũ verissimúmque fecisti,recognosco,cōmendóque ex animo,quibus modis possũ, tuam potestatem, & ab immortali Deo facultatem tributam tollens in cœlum. Sed patere,quæso,æquo animo da veniam hanc filio tuo, tuæque sanctitatis cultori studiosissimo,Pater sanctissime,vt ad tui iudicij magnitudinem ostendendam nonnullis allatis rationibus nostra præsens descendat oratio. Atque illud primum ex igne præsenti volo demonstrare dicẽdo. Quis enim ignis potuit clarior & illustrior hisce florentissimis temporibus atque Ignatius Loyolæus proferri? Quem ignem foras dare posses ad illustrandam Ecclesiam sui splendoris magnitudine magis clarè illuscentem, atque confessorem Ecclesiæ tam inclytum? Qui sic à traductione sua illuxit orbi terrarum vniuerso vt flamma ac celebritate suæ sanctitatis, cumulo virtutum maximarum, multitudine ac præstantia miraculorum insignibus diuinorum in suũ

animum ornamentorum, trophæo tam insigni, monimentóque religionis clarissimo Ecclesiã per omnia terrarũ loca illustrauerit? Qui nunquã à traductione sua non dicã extinctus non fuit, sed nec minimũ imminutus, nullã nec minimã offensionẽ suscipere visus est, sed flãmas semper effundere clariores & illustriores, crescere & tolli in ingentẽ altitudinẽ, & tantopere nouis & clarioribus incremẽtis augeri, vt tolli visus sæpe fuerit è terra, sæpe ac sæpius in meditatione rerum diuinarum, & quò natura ignis fertur, superas regiones petere. Qui sic se extulit in sublime, vt mediam aëris regionem, ætheris ardorẽ prætervectus in cœlestẽ atque diuinũ fuerit splendorẽ immutatus, & claritate sanctorũ, diuina luce circunfusus inter heroas cœlestes locũ adeptus, radios diuinæ claritatis diffuderit in theatra cœlorũ amplissima, terrarum omnibus spatiis infinitum in modum præstantia. Traductio fuit illius dono ac munere diuino, quemadmodũ B. Francisci à sæculi vanitate, vt ignem cœlestem ac diuinum diffunderet ac propagaret in omnia totius orbis loca sedésque propinquas, atque disiunctissimas. Verè quod Assertor humani generis, quod Christus Iesus de se iactauit, iactare potest filius Ignatius, eundem sibi DOMINUM concessisse, vt flammas ignis diuini de cœlo delati ad animorum salutẽ, ad Ecclesię amplificationẽ, ad hęreseos flãmas extinguẽdas, ad gloriã Domini magis ac magis amplificãdam longè latéque dimitteret. Veni, inquit, missus sum à Deo Optimo Maximo, non vllis meis meritis, sed dono ac munere cœlesti, misericordia sempiterni numinis infinita, ad ignem in sola terrarum immittendum, vt vitiorum flammæ deleantur, illustretur in animis hominum gratia Dei sempiterni,

decus

decus immortale vigeat, sacramenta frequententur, vexilla Christi Iesu inferantur; & penetrent ab orientis solis partibus, in occidentis vsque fines vltimos. Non meridies flagrans & infestus, non septentrionis loca relinquantur infecta tot errorum lerna scelestissima. Cur non sic obibo partes has & illustrabo claras & illustris vniuersas, sic dispertiam & diffundam ignem hunc, vt gloriam afferam meo Domino, gratus atque memor igne illustratus sempiterno. Non id fecit Ignatius beatissimus? Quæ pars terrarum fuit; quæ tam propinquæ, tam disiunctæque gentes? quæ tã barbaræ, & tam immanes, & sanguinem sitientes, haurientésque humanum, quò non Ignatius ignem infuderit per se, per suos veræ sanctæque Fidei splendore collucentem? Lucerna illa, quæ Ioannem Baptistam præferebat ardens semper & accensa, neque ventorũ vi, neque procellis inimicorum, neque tẽporum iniuriis, neque coniurantiũ tyrannorũ incursionibus, neque quibuscunque tempestatibus concitatis potuit minimũ suæ lucis amittere. Baptista venit testimoniũ daturus, & illis tẽporibus cum atra caligine circumfusi Principes veteris Legis in Ioannẽ conspirarunt. Cùm Herodes rabiẽ acuit, & inflammauit caput à ceruicibus immani crudelitate præcidẽs. Quoties hostes virã Ignatij apperierunt? Quoties in tribunalia detulerunt? Quoties deduxerũt in carcerem? Quoties in vincula coniecerũt, atq; adeò in catenas, ferrúmq; intolerabile detruserũt? Quoties in illũ falsa testimonia dixerunt? Quoties petulantissima lingua fuerũt consectati? Quoties postremò sic eũ tractarũt, tã indignissimis modis, vt flãmis dignum, ignibúsque addicẽdũ clamauerint atq; cõtenderint? At ille omni virtutũ multitudine magnitudineq; prędit⁹ omni ro-

bore ac patientiæ firmitate munitus, nihil tot ventorum vim insanientium, nihil procellarum furentium magnitudinem, nihil tot turbulentissimarum tempestatum fremitus horribiles metuens, Deo plenus, ac Domini virtute fretus, omnia libenter adiuit, adiens fortiter pertulit perferens magnanimiter glorioséque superauit. Quod de Laurentio Martyre Mater Ecclesia, nos de diuino cœlestique Ignatió veniam facultatémque dante Paulo, magnifice concinamus, & tollamus gloriosis honorificisque laudibus in cœlū. Quò vis ab Ignatio Christi Iesu? vis illius in te voluntatem æquabili trutina examinari? Ille flammas subiit iniuriarum flagrantes, carceris, contumeliarum, vitæ postremò periculorum innumerabilium pro tui nominis gloria & honore propagando igne tam multo examinatus. Quid non in illo fidei, quid non caritatis, quid non patientiæ, quid non omnis generis virtutum exploratum, non insigniter probatum, & tam multis quidem gradibus habuisti? Verè quidem Heros inclytus iactare potest, ignes & flammas superaui, & tui nominis auxilio saluus semper & incolumis euasi. Tradūt historici in Cypri æraris fornacibus ex medio igne maioris muscæ magnitudine volare pennatū quadrupedem appellatū pyralem, ab aliis pyraustam in igne viuentem, extra flāmas euadentem longiore paulò volatu, emori confestim. Quid afferam Hispanim fluuiū Ponti fines præterlabentem circa solsticium (atque æstiuum intelligit) tum cùm sol altissimus fertur, flagrat & ardet ingentem in modum, vt æstuare vehemētior flagrantiórque nequeat, deferre acinorum effigie tenues mēbranas, è quibus erumpit volucre quadrupes supradicti modo, nec amplius diem viuens solis, id est, ignis tā ingentis ardore carens. Quid afferam Salamā-

dram

dram notiſsimam, in lacertæ ſimilitudinem in flammis,& ex flammis viuentem? Quid recorder tot igniũ à veteribus decantata miracula? noſtis illa, legiſtis, Auditores, neque breuitas iſtius orationis tantam multitudinem magnitudinémque rerum mirabilẽ, & valdè celebratam capere poteſt. Ignis iſte Ignatius inflammatus, ignis exiſtens in cœlitum naturam igne diuino conuerſus alitur igne cœleſti, ardore flammarum diuinarum, turbinibus & procellis inimicorum concitatis, & magnis in illum commotis tempeſtatibus creſcit, alitur, & ſuam auget, & amplificat ſocietatem. Hanc ille doctrinam perferendi auidiſſimus, & plura pro Chriſto patiendi certus admodum tradidit & reliquit: cùm verò cum exemplo, tum literis conſignatam mandatámque præſcriptionibus ſocietatis Ieſu, quæ inſtar Eccleſiæ tanquam nauicula in medio mari iactata, tot appetita fluctibus, tot tempeſtatibus vehementibus adeò ac furentibus incrementa tot accepit, & amplificationem in dies maiorem & illuſtriorem. Age gratias immortali Deo ſocietas inclyta, cuius beneficio, & ſecundum Chriſtum Ieſum ab Ignatio beatiſsimo Parente tuo, Filij Dei immortalis inſtar armis patientiæ acceptis laboribus, procellis, tot tempeſtatibus in hunc progreſſa locum áſcendiſti: ſic creuit Heros ingens tuus Ignatius, ad ordinem ſuum excitandum, amplificandúmque incubuit: neque ſine igne laborum, ſine flammis iniuriarum, ſine rogis tempeſtatum flagrantibus pro Dei honore, pro Chriſti Ieſu gloria conquieſcere vlla ratione poterat. Sic ad hanc beatificationis gloriam aſcendit, cum cæteris cunctis virtutibus, tum patientiæ magnitudine, tum igne tempeſtatum turbulentiſsimarum, & æquiſsimo fortiſ-

ſimóque animo in extremum vſque vitæ exitum per-peſſarum. Ignis hic prædixit gloriã & decus huiuſce diei honorificẽtiſſimum, ignis hic decus tam immortale cunctarum gentium ſtudiis & animis lætantibus exhilaratũ & exornatũ prænunciauit. Ignis hic afferet voluntatem, multis iam ſignis exploratam Pontifici Maximo Paulo Quinto aſcribendi. Principem tantum & tam excelſum in ſanctorum ordinem iam iam imminenti tempore, & quàm breuiſſimo. Quod ſi Seruio Tullo dormienti in cunis ex capite flamma erumpens regni prædixit culmen faſtigiúmque, Romanorum. Si Lucio Martio in Hiſpania interemptis Scipionibus concionanti, & milites ad vltionem exhortanti ardens ſimili modo caput victoriam glorioſam tot regnorum florentiſſimorum ſceptra ſuperbiſsima prænunciauit. Si poſtremò Iulij Aſcanij in Italiam iam appulſi caput flammis ardens flagranſque pater aſpiciens & honorem Regni clarum & inſignem & victoriam de Mezẽtio, de Turno, de cæteris hoſtibus deportaturum ſe eſſe ſperauit, & planè conſequutus fuit vtrunque. Atq; ab vrbe Lauinio, Alba condita Reges Albani, inde Romæ cunabula, denique ſuperbiſsimum cunctarum gentium ac nationum Imperium Romanum conſequutum. Quid de heroe hoc cœleſti ignibus tam diuinis non polliceri nobis poterimus? Sed quid non ageret Ignatius flumine fluctuum aduerſorum contendens, & aquis tot procellarum maximarum, paſsim in ſe in ſuos orientium, & alias aliarũ conſequẽtium, omniúmque inuicta virtute repulſarum augens & amplificans ignem ſuum, flammámque cœleſtẽ, Sed quid hoc, Auditores, quas aquas audio nominari? Quid aquarum vi flammas & ignes augeri? Quid magis contrarium, & infe-

ctum ignibus, quàm aquæ? quid magis aduersum, & perniciosum flammis, quàm aquarum multitudóque missarum? An non incendiis maximis valde volitantibus, & longè latéque peruagantibus ædes quascunque flammis protinus, ad aquam confugimus non comportari lebetes aquarum, non plenos, alios & alios in flammas crescentes ruentésque deiici videmus? non aquarum vi maximos ignes & flammarum ardores extingui? Quid hoc igitur, quod audio crescere Ignatij tam ingentes ignes, aquarum immensa multitudine? sic se res habet, Auditores, sæpe magnam vim etiam aquæ ad augendos ignes flammásque nactæ fuerunt. Non audistis in Rymphæo erumpere flammam è petra, quæ pluuiis accendatur? Non etiam accepistis Trasimenũ lacum arsisse totum antiquis temporibus? non legistis flagrare in Phaseliole monte Chimeram, & perpetua diebus ac noctibes flamma. Legistis Peulti iisdem in locis non prætetire potuistis ignem illius accendi, & inflammari similem in modum aqua non eadem in Licia Hephastij montes tæda ardente tacti flagrant adeò, vt lapides quoque riuorum, & arenæ in ipsis aquis ardeant, alantúrque illi flagrantes ignes pluuiis etiam immanioribus? Qui si miramini hæc, multò magis mirari potestis, cùm in medio mari Hiera insula Æolia Italiæ proxima, cũ ipso mari arsisse per aliquot dies sociali bello feratur. Quæ si narrantur prodigij loco, si hæc omnia stuporis plenissima sunt, narrãtur tamẽ vt visa, vt quæ fuerint & acciderint portẽti, prodigiíque similia, quid de B. Ignatio narrabimus? Quem Deus Optimus ac Maximus, Filij sui vestigiis insistentem, & ab illis nec minimum deflectentem magnum absolutæ perfectionis generi Christianorum suorum

agminibus voluit oſtendere. Nec longiùs abeamus, nec exempla vitę ſuæ plura proferantur, vel illud ſatis vobis eſſe debet, vt hoc in animum veſtrū inducatis. Qui cum ignis ſit & ardēs, in ſtagnum ingreſſus hyemali tempore, cùm omnia frigoribus rigeant, & collo tenus, ac nudus, aquæ frigidiſſimę in tantum affuit, vt extingueretur, vt voces maiores quàm magna contentione miſerit, vt hominem rectà pergentem, quo ſolebat libidinum explendarum cauſa, à nefariis impuritatibus abduceret. Quibus tanquam facibus admotis animo flagrantibus ad ſe rediit, & à libidinibus, à carnis voluptatibus abſtinuit in poſterum. An verò, quemadmodum alij multi, vt coronati illi, quibus de multa poſſemus dicere, tyrannorum & hoſtium crudelitate in ſtagnum coniecti, frigoris immanitate, aquarum gelíditate confecti fuerunt, Ignatius confeſſor inſignis non animam efflaſſet, niſi cœleſtis ignis diuino numine cū aqua confligens ſuperior euaſiſſet. Scitote Auditores, quòd Chriſti Eques inſignis ad hominis impuriſſimi libidinem cohibendam coërcendámque libens, & æſtu diuino flagrans, ſubire voluit, tormentum id, tyrannos quondam initio naſcentis Eccleſiæ, vt Ieſu cultores egregios in ſtagna gelida, & hyemali tempore, & rigente gelu, frigoréque ſæuiēte præter modum omnem ad ſpiritum adimendum coniecerint, in fortiſſimos Chriſti Ieſu heroas per omne ſcelus crudelitatémque exercuiſſe. Sed quid mirum ignem hunc ſtagnum iſtud non extinxerit, quem multarum aquarum vis infinita nunquam à traductione ſua potuerit extinguere? Fuit hoc, fuit proprium ſanctorum nullis fluctibus, nullis tēpeſtatibus obrui, manere potius ſaluos ſemper & incolumes, & cœleſtibus quidē ignibus ignes ſuperare tyrānorum. Pueri com-

men

mendantur, qui fornacis accēsæ flāmas ingentes igne suo diuino superarūt. Cōmendantur Tiburtij in eisdē flāmis exultantes ac triūphantes gaudiis omnibus, qui aquis charitatis, aquis lacrymarū, aquis volūtatis immortali Deo deuotæ penitus extinxerunt, & Ignatio non dabimus, vt igne suo cœlesti scelestissimos tyrannorum ignes extinguat, & alias quascunque difficultates & pericula stagnorum aqua hyemali rigentium subeat, & superet inuictissimus immortalis Dei robore ac virtute munitus. Vis illa charitatis & ardor inflammatus in Deum tot attulit Patriarchæ sanctissimo victoriarum, & operum admirandorum causas præclaras & illustres. O flagrantem Ignatij Loyolæi mentem! O pectus æstu diuini numinis accensum! O verum ignem, verúmque charitatis exemplar! Non miror iam Auditores, tot miraculis heroa tam insignem præstitisse, qui tot patientiæ, & charitatis radices egerit altissimas. Quod enim genus miraculi cogitari potest, quod in Ignatio sanctissimo, in heroe cœlesti mirandum & stupendum non reperiatur? Vix ea profectò libri capere posse videbantur, vix librarij diuersis in locis mandandis, vix nostri patres sufficere poterant deferendis consignādísque miraculis instrumentorū auctoritate publicorum. Quæ in Cantabriæ partibus, quæ in Valētiæ diuersis populis, quæ in Aragoniæ, quæ in Castellæ veteris ac nouæ sedibus, quæ in ipsa Italia, in vrbe Roma summa cū admiratione & Cōfessoris clarissimi celebrata cōmēdatione gloriosè patrata fuisse deferantur. Testes sunt instrumēta plurima, literæque ex tā diuersis sedibus & gentibus locorū tā multo interuallo distantibus delatæ, signísque obsignatæ prætorum & scribarum multarum vrbium ac populorum. Testes Indiæ ipsæ, ex quibus noua quoti-

die miracula veniunt & deferũtur ad nos. Testes verba, quæ ipsi Cardinales sanctissimæ Congregationis rituum & cærimoniarum fecerunt in cunctorum cardinalium consessu, in ipsius Beatissimi Pauli hoc nomine Quinti, Pōtificis Maximi ore conspectóque sanctissimo. Testis ipse Romanus Pontifex, qui cùm videret canonizationẽ ipsam (sic enim volo, vt omnes intelligãt, loqui) differri propter Borrhomæi Cardinalis sanctissimi causam nondum expeditam, quanquam non aberat multum tẽporis à tantæ, támque ingentis gloriæ celebritate, tamẽ passa nõ fuit sanctitas Beatissimi Pontificis fructibus istius beatificationis ad illam vsque temporis exiguam intercapedinem suũ carere Ignatiũ. Testes postremò diplomata beatificationem testantia sanctissimam, & iã multis meritis, insignibus virtutũ trophæísque decoratam, quæ miraculorũ honorificã mentionẽ fecerunt. Et non te Beatissime Paule, non te sanctissime Pontifex amem, qui virtutẽ amplius, & ignẽ tam illustrẽ latere noluisti, sed emergere iã tandẽ ex occulto tenebrarũ loco, atq; adeò in ipsius orbis terræ incolarum, omniũ ore clarissimáque luce versari tua cœlesti auctoritate tantũ & tam illustrem comprobante splendorẽ? Nõ te Patres Societatis Iesu hisce monimentis ad suorũ ministeriorum præclaras actiones, & ex instituto suo præclarè sanctéque præstãdas excitati colant, atque venerentur? faciunt quod æquũ est, quod tua sanctitas merita sat certè quidẽ. Et pedes sanctitatis tuæ, quemadmodũ parẽtes suæ Religionis fecerũt, quoniã diuersis in locis cõmorantes disiunctissimísque terrarũ partibus Christianæ ditionis agẽtes osculari præsentes nõ possunt, quod possunt, id faciũt, id autẽ faciũt, vt animis tuã sanctitatẽ cõplexi absentes illi omnes voluntate, quoniã re nõ possunt, ad genua tua prouoluti, demissè nimis & humiliter, ob-

ſequio ergo debiti, gratorúmq; animorũ, præ pietate vim lacrymarũ ingentem profundentes, ea ſuppliciter deoſculétur. Hęc noſtrorũ Patrũ ad Beatiſſimi Pauli sãctitatẽ verba: mea verò ad vos, Auditores, quæ ſequũtur in orationis exitu memorię mãdetis obſecro: volum⁹ enim cauſas beatificationis huiuſce animis veſtris, memoriáque nõ diſcedere. quę ſi ex igne tã illuſtri, & à traductione ſua tã clarè collucẽti in exitũ vſque vitę petantur tã claræ támq; inſignes: ſi ignis iſte, ſcilicet Ignatius lucẽ ſua tãtũ Eccleſię & cũctis gẽtibus ac nationibus illuxit: ſi Ignatius, quod Chriſtus de aduentu ſuo, id de ſe iactare potuit ſe veniſſe in orbẽ terrarũ, & à Deo miſſum ad ignẽ in ſola terrarũ inferendũ, ſi verè per ſe, per ſuos intulit, & quò nunquã Romanorũ, nũquã Alexãdri arma penetrarũt, in eas partes terrarum vltimas lucem inferens, Euangelij Chriſti Ieſu fidem ſanctiſſimam intulit, tenebráſque mortalium animis offuſas diſpulit, atque diſiecit. Si quod de B. Laurentio Mater Eccleſia cecinit, nos de Ignatij examinata quidem, valdéque ſpectata virtute celebrare poſſumus. Si patientia, ſi charitate, ſi cæteris virtutum maximarum ornamentis adeò præditus fuit, vt eum multæ tẽpeſtates in ſe, in ſuum ordinem concitatas perturbare potuerint, omnes autem ſuo inuicto robore ac conſtanti virtute ſuperauerit, ſi tot procellis & fluctibus ſuperatis, quot numerari nõ poſſunt, id conſtat, & ille, & ſua Religio ſacra maiora ſemper incremẽta cepit. Si nõ ſolùm ignes humanos igne ſuo cœleſti repulit, ſed aquis in ipſis, id eſt, in perturbatis temporibus ignem ſaluum & collucentem conſeruauit, ſi poſtremò tot miraculorum magnitudine & præſtãtia viguit, & viget in hodiernũ vſque diem, eſt quidem vt Beati Pauli Pontificis maximi beatificationẽ præſentẽ, & tã

illu

illuſtrem & tam inſignem teſtatam tot æquiſsimis iuſtiſsimiſque cauſis, quod gentes omnes ac nationes fecerunt; nos Ignatij ſanctiſsimi filij præcipua religione veneremur, téque precemur, Deus optime, ac maxime, vt qualem te nobis hoc fœliciſsimo beatificationis tempore præbueris, talem te in canonizationem proximam, & ex nutu cœleſti pendentem præbeas, & eidem ſuo tempore quàm breui, quod de tua bonitate ſperamus Romani Pontificis mentem iniicias, quem heroa tuum defenſorem verbi, amplificationem dignitatis tuæ, euerſorem idolorum, depulſorem hæreſeos, & hoſtem inimicorum Chriſtianæ fidei capitalem, malleum hæreticorum fortiſſimum, recuperatorem ſacramentorum, reſtitutorem amiſſæ proſtratæque tot in prouinciis, Regníſque Religionis Chriſtianorum præſtantem Ducem ordinis Ieſu, tam inſignem propagatorem Fidei miſſum, & à tua maieſtate Filio commendatum, tot pignoribus obſidibúſque tuis diuinis notum, & inſignibus trophæíſque cœleſtibus glorioſũ, quemadmodũ in Beatorum cœtum retulit tuo numine diuino ductus in ſanctorum ordinem Confeſſorum, in Patriarcharum album aſcribat, aſcriptúmque renunciet ſua Pontificia auctoritate, declaret generi mortalium vniuerſo, vt quàm tibi Vicariíſque Ieſu Chriſti maximæ curæ ſit, egregie fideles cultoréſque tui intelligant omnes & virtutem ac veritatem voluiſſe videant ad ſanctorum merita patefacienda, & ſuis pręmiis in terris honoribúſque decoranda cœleſtibus. Dixi.

ORA

ORATIO IN LAVDEM B. Ignatij Confessoris, ex Enumeratione, subsidio aliorum argumentorum.

AVDITA vobis fuerunt, Auditores præstantissimi, quæ fama toto terrarum orbe, de sanctissimo Patriarcha Ignatio, Pauli Beatissimi hoc nomine Quinti auctoritate in beatorum numerũ ascripto detulit in vrbẽ hãc Hispalensẽ. Res fuit eiusmodi, quæ ab vrbe Roma Alpes prætergressa, in Aulam Regiam peruenit, & inde permanauit loca omnia in hãc vsque vrbẽ perueniens, post Galliæ, reliquásque vlteriores partes Romanæ genti viciniores sua celebritate completas. Atque rẽ iã maria omnia peruagatã, vel in Indiarum omnes accessisse partes, vel non procul ab illis iam tandẽ abesse putatote. Nuncius in tanta expectatione cunctarũ gentiũ, atque nationum erat, vt propè singulos dies expectarẽt omnes propter vota bonorũ omnis generis hominũ, & tanti Cõfessoris sanctitatem omnium auribus acceptã, multis vitæ testimoniis & miraculis passim testatã vbique locorũ. Cùm nos, cùm omnes (quàm vulgò Canonicationem dicimus) iã prope exploratam auidis animis expectaremus singulos in dies, Beatificationẽ, quæ gradus est primus, vnúsque referendi B. Ignatij proprior, proximúsque in sanctorum numerum, Beatificationem, (sic Theologi appellãt) gaudẽtes lætantésque accepimus. Quod magnã partem rei totius confectam, adiuuante Deo, cùm è vadis emerserit, & scopulos præteruecta fuerit difficillimos sine dubitatione nobis persuadere possumus. Quod verò nõ statim actus vltimus Canonizationis transactus fuerit, & aliorum antiquiorum,

maximorum heroum, & de Ecclesia bene meritorũ, maximè Cardinalis sanctissimi Borrhomæi (quod omnes Romanæ Curiæ sciẽtes ignorare nõ possunt) causę prius ad Romanum Pontificẽ delatæ, dilationem hanc & morá afferre potuerunt. Quod verò nõ vt contendebat societas vniuersa, nõ vt multi Principes Christianę Religionis, multi sacrarum Ecclesiarũ cœtus per literas efflagitarunt. Quod non vt Galli Reges, nõ vt Hispaniarũ Catholici Reges per literas, per legatos cõtendebant, impetrare potuerũt in præsens tẽpus, impetrarunt tamen, quod proximũ est in sanctorũ declarandi numerũ ascripti sanctissimi Patris Ignatij celebritati. Vt nondum expeditis caussis superioribus, à quibus explicandis nõ multùm tẽporis abest in Beatorũ cœtum ascriberetur pro suis virtutibus, pro sanctitatis singularibus meritis, pro plurimis & ingẽtibus miraculis ne tanti Principis solẽnioribus celebrioribúsque feriis, interdũ Canonizationis honos accederet, suorum sacra familia careret alumnorũ. O sũma Dei Optimi ac Maximi benignitas! ô singularis diuinorum consiliorũ ratio! ô mirãda maximéque veneranda omni religione prouidentia! Qui dũ tempus est, dũ adest Canonizatio, neque suos, neque Ecclesiã dedito cultu, honoréque cœlesti carere passus est: vt Societas Iesu interim incredibili hac, atque diuina lætitiæ voluptate perfrueretur, & duplicẽ lætitiã caperet, & ex istius die, & ex Canonizationis feriis solẽnioribus, nõ procul post expeditas superiores causas, expletásque postulationes, absentibus & iam hominũ iudicio sanctissimorũ imminentibus. Quid enim ille tuus vultus, & os benignũ Patribus ostẽsum, tã lætum & hilare sanctissime Christi Iesu Vicari, Pontifex Ecclesiæ maxime, quid tua illa

ſuauitas & comitas,quid benignitas & pietas,quid verba facta,quid reſpõſa parẽtibus noſtris,Patri (inquã)noſtrę Societatis Præpoſito Generali,Præſidentibúſque quatuor ingrediẽtibus ſacrũ tuæ ſanctitatis palatiũ,& ad tua humiliter ac demiſsè genua accidẽtibus,& agẽtibus pro beneficio tã ſingulari in ſocietatẽ vniuersã gratias immortales magnificè liberaliṫérque collato declarare viſi ſunt?Nónne reſpondiſti quo ſoles afflatu diuini numinis,quo immortalis Dei inſtinctu beatificationẽ decreuiſti,te non pœnituiſſe facti?quin gauisũ te fuiſſe vehemẽter?Non poſtremò dixiſti,te in animo habere,nõ hîc conſiſtere,ſed longiùs progredi.Quouſque ſanctiſſime Pater?vſque eò quidẽ,quoad factam redderes omnino rẽ inſtitutam. Vſque eò,quoad in ſanctorũ numerum aſcriberes, & quod Patribus Romæ,quod in diuerſis terrarũ partibus,quod in Regnis,Imperiíſque omnibus , quod in omni ora regionéque terrarum noſtrę ſocietati vniuerſæ quidẽ tã longè , latéque diſperſæ omnibus terris,atque locis , ſolis ortu in occaſum vſque degenti cõceſſiſti,id in omnibus ditionis Chriſtianæ finibus, à gẽtibus fidei noſtræ cultoribus liberalitate magna diuinóque ductus afflatu cõcederes.Agimus tibi , diuine ſpiritus,gratias immortales,neque agere vnquã deſinet vniuerſa Societas pro tãto in nos collato beneficio,tã ingenti,tam ſingulari,tam appoſito,ad augendã latiúſque propagãdam Filij tui alumnorũ nominis & glorię celebritatẽ.Qui mentẽ dediſti Paulo Filij Dei Vicario in terris ſanctiſſimo digniſſimóque factum tam pulcherrimum , quæſtionibus habitis, & probationibus legitimis , ſolita Cardinalium excellentiſſimorum , fratrúmque tuorũ præſtanti mirificáque cõſenſione faciundi.Illa ſanè verba , quibus de paulò antè Auditores prædicunt , multò maius

magíſque cumulandum, augendúmque beneficium, & quàm breuiſſimè, quibus ſanctitas ſua, patrum noſtrorum expleuit animos, iniecta ſpe, propoſitáque expectatione B. Ignatium in numerum aſcribendi ſanctorum, ritibus & cærimoniis Eccleſiæ, illa publica actus præſtantiſſimi magnificentiſſimíque actione glorioſiſſima, tot Principum Eccleſiæ, tot Pontificum illuſtriſſimorum, tot Equitum, tot heroum magnorum, tot Regiæ Imperatoriæque maieſtatis legatorum pręſentium ſplendore, atque in totius vrbis Romæ celeberrimo frequentiſſimoque conuentu, Cardinalibus ipſis ſua purpura fulgentibus, & actus celebritatem partim cohoneſtantibus, partim Pontificiam ſanctitatem adiuuantibus, cùm canonizationem ipſam ſua ampliſſima celſiſsimáque ſanctitate cœleſti diuináque religione celebrauerit. Id nobis, id patribus Societatis noſtræ, id vniuerſo quidem ſodalitio prædicere viſa fuit Pauli Beatiſſimi ſanctitas excelſa. Qui quotidie fecit poteſtatem beatificationis celebrandæ, in ipſa primũ vrbe Roma patribus noſtris, non illis ſolùm, ſed omnibus Presbyteris cuiuſcunque ordinis ac dignitatis, qui noſtram in ædem Profeſſorum factum rẽ diuinam, irent, faciendíque ſacri de Ignatio Beatiſsimo veniã poteſtatémque largius eſt. At qui concurſus illo die, Auditores, quæ frequentia? quæ multitudo virorum, ac mulierum? Quæ religio omnis generis & ordinis? quàm ſingulare ſtudiũ cleri totius? Quæ cõtẽtio cõcertatióque ſanctiſſima volentiũ facere ſacrũ, intereſſe ſacro ſolenni de Patriarcha faciẽdo nõ Pontifice? Quæ multitudo frequentatióque ſacræ mẽſæ diſcumbentiũ? Quæ cõcio, & à quo? à Reuerẽdiſsimo & omnibus titulis digniſsimo Patre Generali Aquauiua, tãto cõcurſu habita de laudibus Cõfeſſoris Beatiſsimi.

Qui

Qui motus, qui ſenſus cunctorum ab albente cœlo, in primam vſque horam pomeridianam? Quis fuit adoleſcens, qui vir cuiuſcunque generis ac fortunæ, quæ matronæ honeſtiſſimæ clariſſimæque, quæ illo die non cõcurrerint in templũ? Qui Præſules, qui Patres Purpurati, qui Equites, qui Heroes magni, qui nõ venerint animos illius celebritate diei dulcedine completum, paſtúmque iucundiſſimè? An verò Legatos diuerſorum Principum Chriſtianę Religionis abfuiſſe dicemus? An legatum ipſum noſtri Catholici, celſiſſimíque Regis? An legatum etiam Chriſtianiſſimi Galliarum Regis illis feriis ſolennibus abfuiſſe dicemus? Attendite Auditores, quod dicam, pro miraculo habitum fuit, pro nouo inuſitatóque prodigio, nulli alij, nulli ſermones tota vrbe iactabantur, quàm quod nunquam auditum, quod nunquam antea viſum, quod inuſitatum prorſus, vt qui nunquam conuenire conſueuerint, nunquam vni eidémque actioni intereſſe publicæ, nunquam viſi in eadem celebritate conuenire, Hiſpaniarũ, Galliarúmque Legatos hac in ſacra ſolennique Beatificationis luce interfuiſſe viderint, admiratique fuerint omnes Romani. Et quidem humaniſſimè concordiſſiméque, ſine vlla, quæ inter tantos Principes haberi ſolet, de principatu concertatione locorum. Quo concurſu? qua celebritate? qua cunctorum religione? videretis ingreſſus, reditus, manſionéſque cunctorum, vt locus dari tempúſque poterat, partim templum Profeſſæ domus, partim ſacellum maximum, partim cubiculum Patris Sanctiſſimi cum religionis ergô maximæ, tum ſenſu miro, motúque animorum obire ingredientes conſtrictóſque admodum, valdéque compreſſos totum diem, & per octodialia ſanè,

certè continua. Horum religionem augebat ornatus templi, quod peristromatibus pulcherrimis, visendísque admodū ornatū per hosce dies videbatur, ex tela solo aureo intertexta illustri sua specie & splendore collucentibus. Quorum de pretio & æstimatione nihil dicam ampliùs, quàm sororem eiusdem Romani Pōtificis studiosam nostræ Societatis, valdéq; nostrarum rerum amantē templi parietum interiorū magnificentissimè sibi pro hac summa iñ nostrum Ordinem religione curam prouinciámque depoposcisse conuestiendorum. Itaque non modò ad morē Regium, sed ad magnificentiam Pontificiam (quæ summa est tantæ Dominæ potentia, & in vrbem Romā dominatio potentissima) videtis eam ornasse templum interius vniuersum. Quo decore, ornatúque cùm niterent parietes, tum templum ipsum, aræ ipsæ funalium claritate accensorum collucēbant & illustrabantur. Qui decor altarium, qui nitor, qui splendor ornamentorum, quibus arę micabant collucebántque clarissimè? qui odores accensi, quæ thuris flagrantia? quæ suffimentorum omnis suauitas ferebantur in cunctorum nares? Iam verò effigies multæ, tabulę pictæ, signa nitida, & illustria, ipsum Confessoris inclyti simulachrū in veste non pretiosa solùm, sed auro nitente, fulgente decoratum. Cum diademate in capite ex auro purissimo fulgentissimóque quam præbebat speciem, quàm maiestatem in Beati cœlitis habitum, formámque adornatum? Quæ illis diebus donaria, quàm pulcherrima? quàm visenda, quàm magnificentissima? Quod diadema eo die donatum tanti pretij & æstimationis qui musicæ dulcedine compositi cantus, mirandáque suauitate redundantes, totam fornicem, testudinémque templi sua iucundissima cōcinnitate,

varie

varietatéque complentes, cœlitum ipsorum modulationis, tanti Patriarchæ festos dies illis lætissimis feriis, cœli palatiis omnibus cœlesti suauitate celebratos ante oculos Romanorum positos præferre videbantur. Interim suis statis temporibus tota vrbe Roma iucundo hilarique cymbalorum pulsu personabat. Quæ si magna, si iucunda, si visenda proponebantur, & tanto cultu, religione, apparatu, splendore præstita fuerunt ipsa prima beatificationis luce, ab eiusdem præeunte, peruigilio, quid culta octodialium tota celebritate præstitum? Quid factum ad actus pulcherrimi religiosissimique conclusionem, mirifico vt par erat, exitu terminandum? Non sunt, Auditores, superiora cum satietate repetenda, sed maiora, magnificentioráque fuisse putatote. Quæ omnia quantam Vicario Christi Iesu Paulo hoc nomine Quinto alacritatem adhibebũt? quemadmodum augebunt studium & volũtatem suam? quemadmodum accendẽt animum illius ad exitũ vsq; cacuménq; canonisationis sublime perueniendi. Ille, ille, vel potiùs Spiritus diuinus animum mentémq; dabit, suo tempore, quantã videbitis, qui biennium vixeritis breuitatẽ celebritatis omnino perficiundæ, suisq; tandẽ numeris omnibus absoluendæ. Quam cùm hæc omnis generis hominum studia mirificè consentientium, & ad cultum & honorem B. Ignatij conspirantium vota sanctissima conficiundam perficiundámq; prænunciauerunt: tum prædictiones testentur nostra hac memoria singulares, & insignes sanctorum personarũ mentibus visionésque cœlestes obiectæ. Quas vi spiritus ab humanis abstractæ animorum oculis cernere visæ sunt. Sed quid prædictiones has duntaxat numero. Quasi verò afflatu diuino facta decreta beatificationis, cœlesti numine

edità oracula diplomatis consignata non testentur atque promittant. Quæ in quod vsque tempus beatificationis honorem proditum concedendũ & dãdum ostendunt. In illud vsque tempus quod auctoritate sua rebus omnibus expeditus, quæ prope iã in exitu sunt, Beatus in sanctorũ albũ ascribatur Ignatius. Nimirum illud est, Auditores, vt Pontifices Pauli, quemadmodũ Societatis instituendæ fuerunt auctores, iidem numine diuino cœlestique prouidentia Principes sint ornamentis maximis, auctoris sui honorandi, cohonestãdique Ignatij sanctissimi. Quis enim Societatẽ Iesu nascentem, & vagientem suis in cunabulis comprobauit? Paulus hoc nomine Tertius Pontifex Maximus. Quis eandem primùm sexaginta sociorum numero contentam, augendam & amplificandam, omnium qui cooptarentur, & sua darent nomina ad superiorũ voluntatem sua auctoritate approbauit? Quis tot prærogatiuis, & immunitatibus, tot donis ac muneribus ornauit? Idem Romanus Pontifex Paulus. Quis etiam ad tot decora & ornamenta addidit plura, & superiora quidem sua auctoritate rãta habuit, & valere iussit in perpetuum? Alter Pontifex Romanus hoc nomine Quartus. Quis postremò fundatorem minimæ Societatis, Parẽtem & Ducem Ignatium in beatorum numero posuit? Paulus sãctissimus hoc nomine Quintus, viuens modò & agens inter mortales. Quis ex fide sua, ex diuini Spiritus afflatu referet in sanctorum numerũ? Paulus hoc nomine Quintus. Scilicet, Auditores, vt Beatus ille beatos efficit ex mente Dei immortalis. Qui Paulus Paulos, id est, Pauli officio fungentes honorare vult, & cohonestare suis donis ac muneribus, & ad ministeria sua, ad instituti sui actiones magis ac magis in animorum salutem omni sem-

per

per alacritate ſuſcipiendas exemplo Beatiſſimi Ignatij excitare voluit,& actus præſentis diuino beneficio tãto Patriarchæ iuſtum ac debitum beatorum honorem impertiri. Quo de quoniam agimus, tam ſolẽnis ſtatáq; die beatificationis amplitudo nobis exponenda eſt breuiter,quo magis in B. Ignatij ſtudium & religionem accendamini. Qui honos ex nomine ſatis conſtat vel inſciis Latini ſermonis. Sic enim clarum eſt, atq; perſpicuũ,vt magis Hiſpanè rem ipſam oſtẽdere videatur, quàm Latinè quàm eleganter. Sed nimirum rebus his deficientibus, ineunte ſermone Latino,& adulto multos iam annos, poſtea præſentibus fœlicitate Chriſtianorum accipiundum fuit hoc beatificationis, quod rẽ ipſam planã reddit & perſpicuam. Eò enim ſpectat,vt de bonis ſanctiſque viris in beatorum numeris referendis agat.Qui gradus quàm clarus eſt & illuſtris, & quãuis primus quoque gradus factus eſt ad ſanctorum ordinẽ renunciandum, quàm honorificè pateat ad illuſtres ſanctos heroas hoc nomine & dignitate decorandos?Dicat imprimis declaratio gloriæ cõſequutæ beatorũ. Quo primùm,Auditores, fieri viſa poteſtas eſt iis Principibus clariſſimis nos ipſos noſtráſque actiones ſtudio ac religione cõmendãdi. Quæ illos in Beatorum numero eſſe, ſocios & comites eſſe cœlitum, intereſſe cum Equitum diuinorum agminibus in aula cœleſti celſiſſimis ſpectaculis & honoribus oſtẽdat,quòd Dei immortalis æuò ſempiternĩ frui,quòd illius aſpectum eos ſibi peperiſſe, quòd os Domini intueri videamus, atque certò ſciamus, & tam certò quidem, quàm quæ certa ſunt, quæque certiſſima. At cuius auctoritate? Illius, qui nec falli poteſt, neque alios in iis, quæ fidem attingunt, in fraudem inducere. Ex Romani Pontificis

auctoritate, ex Papæ sanctissimi decreto. At quem mihi Pontificem Romanum narras? Vicarium Christi Iesu Vice-Christum appellatum in terris à Christo Iesu datum, & Præfectum vniuerso generi Christianorum, Parentem, & Præceptorem communem, & ad aperiendas, & ad concludendas cœli sedes & domicilia cœlestia diuina potestate fungentem. A quo, seu à corde sanguinis in venas, vt à mari flumina, vt à fonte riuuli, vt à sole radij, ab igne flammæ primordia nostrarum rerum, si aberrare noluerimus, cuncta capiunda sunt. Is, is, inquam, Vicarius Christi Iesu noster in terris (vt ita dicam) Iesus, & noster, more quem Christiani intelligimus, dictus & habitus Christus, Ignatium retulit in cœlum ordinémque Beatorum. Itaque hunc iam adire Patriarcham sanctissimum nomine Matris Ecclesiæ possumus. Huius implorare nostris in rebus opem, huius deposcere patrocinium, huic supplicare, huic nos commendare possumus, & huic non solùm preces adhibere, sed quibus concessum est potestate Romani Pontificis statas sanctorum horas persoluere, eidem sacrificia facere, hunc Beatorum honore afficere, rem facere diuinam, & suas sacras solennésque ferias ritu & cærimoniis Ecclesiæ recolere & instaurare. Quos ita, Auditores, Beatorum honore afficimus, vt inter Beatorũ & sanctorũ gradum, assequutos, hoc interesse videmus, vt Beatis speciatim à nonnullis vel à pluribus, quibus per Romanos Pontifices licuerit statos Ecclesiæ honores tribui videamus, sãctis verò vniuersè iã ab omni genere & ordine fidei Christianæ cultorũ. Quod verò spectat ad finem consequutũ ad adeptã cœli gloriam, ad comparatũ diuini numinis aspectum, nihil est quod dubitemus. Alioquin cur vt

Bea

Beati venerandi? cur Beatorum honore colendi? Cur iis vota cœlitum facienda? cùr diuinæ preces persoluendæ? cur patrocinium eorum adoptandam? cur aræ excitandæ? cur postremo cæteri honores tribuendi? Quasi verò intersit hac in re inter Sanctos, & Beatos, nisi quod publica nondum actio exierit, & emanauerit in vulgus Romanorum Pontificum auctoritate cõsignata, tum publicè celebrata in conspectu mortalium & luce clarissima. O magna Beatorum gloria! O dignitas celsissima! O decus insigne & vera cœlitum, vera Equitum Cœlestium celebritate condecoratam. Quos sic appellamus Beatos, vt sanctorum iam gloria perfruamini sic colimus eosdem, veneramúrque Beatos, vt cœli sedibus altissimis, vestris honoribus diuinis ac cœlestibus condecorati suis, sic honoramus Beatos, vt iam sanctorum insignibus in cœlo, inque Dei aspectu vigeatis ornati, sic postremò prædicamus, & extollimus Beatos, vt cùm in cœlo vestrum iam locum & honorem obtineatis, in terris Romani Pontificis declarationem, testificationémque expectemus. Quod vt intelligatis meliùs, & Beatorum sitis studiosi, dicite per ea quæ vobis cara sunt, si quis domi infans, vel statim atq; prodiit in lucé, aqua salutari ablueretur, nõ esset Christianus is iam? non si id tẽporis vel statim vel paulò pòst, atque sacra suscepit Christianorum, ex hac vita exiisset, nón rectà euolaret in cœlum, Christianus & meritis Iesu in cœlum sibi aditu patefacto, & hoc nomine & honore Christiani afficiendus? Nemo vestrũ inficias ire potest. Itaque vos cõfitentes video, atq; ita confitentes, vt fœlices ac fortunatos, tales infantes appelletis. Ad rem qua de modo excitate vestros animos Auditores. Cùm ij iam, qui Beati declarati, qui iam hoc nomine, & honore affecti sunt Pontificum

auctoritate Romanorum, non ſanctorum ſimiles ipſa ſolùm in renunciatione publica ſint diſſimiles duntaxat, quod nondum actu celeberrimo renũciati fuerint, neque internis honoribus inſigniti ſanctorum? ſunt equidem huiuſmodi. Quid ergo reſtat ad ſanctorũ decus, renunciatio publica, vt ad infãtum, quibus de egimus, publicæ matris Eccleſiæ cerimoniæ, ritúſque adhibendi. Quod idẽ vos videtis in iis, qui nuptiarum domi ſocietatẽ coierunt, qui ſanè iam matrimonij honore cõiuncti ſunt, ſed in Eccleſiam adducũtur, vt cærimoniarum Eccleſiæ rituũ ſolenniũ ſtatorúmque ſanctitate nõ careant, ſed iam ſi placet illud in memoriam redigite, quod quotidie videtis in academiis vſurpari. An nõ cùm Iuris vtriuſque alumni, cùm ſacræ Theologiæ filij curriculum ſuorum confecere ſtudiorum, continuò animos appellunt poſt biennium, quod intra repetierunt recoluerúntque ſua ſtudia, poſt examinis iam periculũ, poſt actiones literarias, & documenta progreſſionũ ſuarum data, accepta iam laurea Licenciati, probati iam calculis omnium Doctorum, ad inſignia Doctoris capiunda, quotieſcunque ſibi collibitum fuerit idonei ſunt, & cõprobati? Nemo hoc inficiabitur, niſi rudis & ignarus academiarum, quique hoſpes fuerit, & ab inſtituto ſanctionibúſque ſolennibus alienus. Quid igitur reliquũ ad Doctoris lauream? num aliquid ſcientiæ, num ſpecimen aliud ingenij dãdum? num in examinis alicuius periculum diſcrimen venturus eſt Licenciatus. Quid ergo? ſolus apex, ſola laurea reſtat, ſolùm cærimoniæ reliquæ, vt in frequentiſſimo celeberrimóque orbis gẽtium academiæ theatro Doctoris accipiat, inſignia maximi facultatis ipſius auctoritate Decani. Inde laurea, inde nomen Doctoris, inde inſigne, & decus, inde poſtremò luſtratio

tio per vias publicas & loca celebriora ciuitatis. Quid ergo ad Beatorum gloriam perficiundam restat aliud, honorémque suis omnibus numeris absoluēdum, nisi auctoritas publica, suis retibus & cærimoniis confirmata Pontificis Romani. Itaque cùm Beatos renunciatos, cùm delectos audio heroes ex hoc sæculo iam egressos, & cœli præmiis perfruentes intelligo sua laurea donatos in cœlo, sed ad sanctorum insignia renuncianda patefieri aditum, & designari suis breuiter insignibus ornandos in terris, vt id notum compertúmque fiet generi mortalium, quod iam obtinuerunt heroes in cœli sedibus, gradus & ordinis sui decus immortale. Quod si res ita se non haberet, Auditores, an sancti isti, quos iam in sanctorum numerum ascriptos colimus, & veneramur, appellaremus nomine Beatorum? Quid enim hoc esset, nisi tollere sanctorum honores de medio? nisi priuare suis iustis ac debitis titulis? nisi imminuere decus & gloriam sanctorum? An vos rectè, & è dignitate sua appellaretis Principem eum, qui Rex esset? An bene nominaretis Regem quē sciretis, quem videretis Imperatorem? Quid hoc esset, nisi euertere leges honorum, commiscere & conturbare titulos, & insignia maiestatis Regiæ vel Imperatorię celsitatis? Quis etiam vnquam Marchionem Comitis nomine, quis Ducem appellaret Marchionem? Quantum, Auditores, ad sanctitatis præmia, quantum ad cœlitum honores consequutos credite inter Beatos & inter Sanctos interesse hoc solùm, quod illi nōdum renunciati sunt sanctorum honoribus auctoritate Romanorum Pontificum in terrarum infimis sedibus, sancti iam lauream testatam ac declaratā Apostolicæ sedis actione publica in ore claritatéque cunctorum detulerunt. Dicant hoc cœlestes spiritus, quos

ſine diſcrimine,& Beatos & ſanctos appellamus. Dicat præco Aſſertoris Ieſu Ioannes Baptiſta, quem & ſanctum & Beatum & dicimus & prædicamus. Dicant omnes cœlites, quicunque in aula cœleſti commorãtur, & gaudiis perfuuntur immortalibus, & aſpectu diuini numinis ſempiterno: non hi Beati dicuntur? non afficiuntur nomine & honore Beatorum? Quis me prohibet ne precando vel initio, vel progreſſione precationis, cùm animus caleat, & magis ac magis flagret æſtu diuini amoris, & in cœlitis, cui me commendem, ſtudium & religionem accendar, quin Beatum appellem, & appellando Beatum, nihil de honore ſuo detraham, nihil de ſumma dignitate, ſed quid hiſce argumentis immoror, quid inueſtigandis & afferendis rationibus dare operam videor, vbi tu mater Eccleſia das teſtimonium eorũ, quæ à me prædicta ſunt? Non tu in precationibus rei diuinæ, non in confeſſione eiuſdem ſacri, ipſo ſtatim in introitu Michaelem Archangelum appellas Beatum? Atqui ſpiritus? præcellentiſſimus. Dux & Anteſignanus earum diuinarum mentium, quæ contra Luciferum gloriam diuinam tutatæ; Dei robore cœleſti victoriam reportarũt inſignem. Quis ſpiritus? Cuſtos quondam ſynagogæ, modò defenſor & vniuerſæ cuſtos Eccleſiæ. Te etiam iterum atque iterum appello Mater ſanctiſſima, Virgo Maria, Mater Aſſertoris Ieſu, Regina cœli, terræque celſiſſima, Imperatrix diuinarum mentium, nõ tu Beata, non Beatiſſima ſæpe ac ſæpius in rei diuinæ ſacrificio, in lectionibus tuarum ſacrarum ſolenniúmque feriarum appellaris. Te denique, ſãctiſſima Trias, imploro, te teſtor, quæ eodem decoraris honore, & Beatiſſima diceris & ſanctiſſima. O nomen Beatorum inſigne! O decus & lumen Eccleſiæ clariſſimũ, & cum

ſancto

ſanctorum omnium laudibus mira cognatione congrues. Te ergo Ignati ſanctiſſime, ita dicimus Beatum vt hoc beatificationis nomine minimè detrahamus ſanctorum Confeſſorum gradum in cœlo iam conſequutum, ſed in illud tempus teſtandum renunciandúmque in terris expectemus, cũ adfuerit, quod breue ſperamus fore, Pauli Beatiſſimi decreto, auctoritate, & actione publica, & quæ tuæ ſocietati poteſtas & venia datur, omnibus breuiter ſacerdotibus detur cõcedatúrque generatim, & vniuersè. Interim gaude tuo iſto tam excellenti bono, fruere gloria præſenti. Fruimini vos, Patres Societatis, fruimini cuncta Collegia, Ædes Probationis omnes, Domicilia Profeſſorum. Eſt hæc Beatificatio ruborum inſtar veſpertinorum, quæ breui ſolem clarum & illuſtrem, & vrbi cœlum clarum atque ſerenum prænunciat. Eſt hæc Beatificatio ignis ille, qui flammam citiſſimè tollet inſublime, & eximio claróque fulgore illucentem oſtendit orbi terrarum vniuerſo. Nos interim gaudiis lætitiíſque exultantes, de Parente tanto, de igne tam claro, & illuſtri glori emur, & ferias iam datas, Beatiſſimíque Ignatij ſanctitate dignas, apparatu Hiſpalenſi, id eſt, ſplendidiſſimo magnificentiſſimóque poſt conditam vrbem nõ aſpecto, omni ſtudio ac religione tanto Patriarchæ dediti obſtrictíque ſuorum alumnorum laboribus & beneficiis ſingularibus filij proſequuti fuiſſe dicamur. Fecitis enim Hiſpalenſes, quod vos, quod in vrbe tanta natos facturos eſſe cuncti ſperabant, ne ſtudio, ne religione, ne magnificentia à cæteris vrbium maximarum & academiarum filiis ſuperati videremini. Quid enim in Caſtella veteri & noua, in Portugalia, in Aragonia, Valentia, in Cantabria, cæteris in prouinciis præſtitum fuerit, dici quidem non poteſt pro

multitudine ac magnitudine rerum, noua, inaudita, ac planè stupenda. Atque si vrbes singulas vellem percurrere dicendo, libris opus nobis esset & ingentibus historiarum voluminibus, sed libri dati sunt foras, legite, versate, bene sumptus factos, & labores positos putabitis. Quid Madritum, Romanarum feriarum accepta magnificentia non fecit? Cùm Catholici Reges ferias cohonestauerint Magnatibus Aulæ Regiæ Regnorũque comitati, quid non lucis attulerint, & splendoris. Mittamus pro fenestris lucernas, & funalia accensa, ignes omnes artificiosos, inuentas machinationes omnes, lustrationes nocturnas Equestres, simulationes personarum in Carpentana, Complutensi, Toletanáque vrbe. Eiusmodi cuncta fuerunt Valisoletanæ, Salmanticensésque feriæ, quibus in vrbibus quoniam Academiæ sunt, verba deficient oratorẽ ad scholasticorum spectacula, simulationésque personarum adumbranda. Illud prætereundum non est, nunquam post conditam academiam Salmanticensem cuiquam visum, nec commemoratum vnquam vacationes octodiales datas fuisse, intermissa literarum studia, officinásque literarias conclusas fuisse dum dies beatificationis læti hilarésque celebrarentur. Cõmũnia fuerunt edicta, communes omnibus in locis inuitationes ad solutas orationes, & diuersa Poëmatum genera, cõmunes præmiorum distributiones. Neque de sacris sólenni ritu, concionibúsque habitis quidquam dicendum amplius, quàm Mantuæ Carpentanæ nunciũ illustrissimũ reuerendissimúmque Romani Pontificis in Pontificio soléni cultu ornatúque fecisse sacrũ. Quem Pontifices multarum Ecclesiarũ, diuersarum Diœcesum pro sua in societatem Iesu voluntate mirificè imitati fuerunt. Quid in Cantabria non gestum est vniuersa,

uersa, & in oppido, patriáque Ignatij Patriarchæ potissimū? Vix apud se esse videbantur, neque viri solùm octo dies festos continuos exhilararūt, sed pueri (quid dicam adolescentes) non mulieres, quæ natura sua pudore matronarū impediri possent, ab his celebrandis feriis continuerunt sese. Et quidem matutinis, vespertinis, nocturnísque temporibus suas præstituerunt, quas tempora ferunt delectationes, inuentáque iucundissima. Quorum non minore studio, si non omnia magna, tamen ex parte spectacula exhibita fuerunt. In Valentia pro Rege ipso celsissimo Patriarcháque præcellentissimo sanctissimóque & nostræ Societatis studiosissimo, ambobus ad feriarum celebritatem ornandam, augendámque suis pro potestate modis insigniter incumbentibus. Quid de Portugalia dicam, quæ cum omni ornatu magnificentiáque floruerit, tum miraculorum præ aliis partibus, in quibus maxima patrocinio tanti Confessoris edita fuerunt, claruit & ingenti stupore præcelluit. Diuinitus hoc factum dicam, & singulari diuini numinis prouidentia, vt quæ aliis in prouinciis, populis, & vrbibus opulentissimis, speciatim facta perspectáque fuerunt, cùm in Bethicę amplissimis vrbibus, tum in hac ciuitate Bethicæ capite, vniuersa congesta cernerentur, vt cumulus hic & coaceruatio accideret ad cunctarum decus insigne feriarum. Itaque nulla fuit Ciuitas Bethicæ, quæ huic officio celebritatíque non faceret satis studiosissimè, religiosissiméque & in rebus ad Ecclesiæ cultum & religionem, & ad sæculi ornatum & splendorem omni varietate, quæ cogitari & adhiberi possunt, & diuersitate visenda. Quarum vrbium, & totius Bethicę Princeps Hispalis principem se ac verè Regiam, pręstitit & ostentauit. Quam vt caput, & Reginam

ginam expectauerunt reliquæ, vt illius se æmulas & imitatrices præberent. Quid enim senatus Hispalensis, pro sua vsitata magnificentia non præstitit? In cuius consilium simulátque delatum fuit de feriis huiusmodi, omnes præeuntem Prætorem Marchionem illustrissimum Del Capio sequuti sunt, eíque mirificè assenserunt, vt & funalibus ædes senatoriæ nocte, quę diem antecedit, accensis & ex ordine dispositis illucerent plateæ vniuersæ. Vt ignes artificiosi accenderentur rotæ, machinæque aliæ, & tormenta papyracea medium aëra præteruolantia plurima dissimilique iaculatione ad exhilarandam ciuitatem ex porticibus superioribus & ex fenestris in diuersas partes spectantibus sono tibiarum & clangore tubarum toto personante platea, frequenter dimitterentur disploderentúrque. Decreuerunt etiam Senatores, vt publico pręconio iussi, & pœna non parentibus imposita pecuniaria, singuli ciues pro suis facultatibus lucernas vel funalia statuerent ad totam vrbem illustrandam ardore multo, & ad diem veluti in noctis obscura caligine efficiendum. Decreuerunt etiam Senatores, vt tauri agitarentur vna octodialium feria, publicáque spectacula præberentur populo. Vt peristromata sua, & ornatum omnem ciuitatis in Professorum domum deportarentur feriarum ergô celebrandarum, eóque parietes templi interiores, quam partem nãciscerentur pulchrè & egregiè vestirentur: iisdem ipsis aulæis illo die, quo spectacula in foro publico præberentur ornanda tabulata decreuerunt, in ingentẽ altitudinẽ excitata ad taurorũ agitationes, ad ludos Troianos spectandos. Concessus verò Ecclesiarũ sanctissimè opulentissiméque, liberalissimè magnificentissiméque se gessit. Eandẽ cunctis canonicis venientibus sententiã,

& sta

& ſtatuentibus de communi conſenſione, vt totum tẽplum maximum & turris ignibus artificioſis eadem colluceret cãtu tibiarum curſúque cymbalorum à ſalutationis Angelicæ ſigno viciſsim nocte peruigilij reſonante totámque complente ciuitatem. Cum medio die peruigili in Regiarum feriarum & nati Principis more ineuntibus & auditis primo cymbalis templi Maximi, reliquis ipſo momento temporis correſpondentibus, & vna pulſatis tota ciuitas perſonaret. Quod factum eſt & in tam gratum & iucundum modum, vt præ lętitia vix apud ſe homines eſſent, ſui propè ſenſus impotes ad ſuperas ſedes animis ſublati, plurimi Religionis ſenſu ac pietate mirifica commoti lacrymas tenere non poſſent, Beatum linguis vſurpantes, extollentes & euehẽtes in cœlum. Ab eo tempore ciues concurrentes in ſocietatis ædem ingredientes in templum, & in periſtylium, vtrumque obeuntes & ſtupentes omnia reſpiciebant, vt ab illo die omnes cunctis horis ac momentis ingrediẽdi egrediendíque finem non facerent. Neque ornatus hominis ore, neque Oratoris eloquentia poteſt exprimi. Tenetis omnia, vos vidiſtis, & teſtes eſſe poteſtis locupletes. Quo de ornatu cæteríſque ad diem feſtum inuentis, & ſpectaculis, quoniam libri exierunt adumbrantes & ex minima parte, quoniam multitudinem & magnificentiam omnem humana mens capere non poterat, neque ego audaciſsimus omnium attingam: ne dum aliquid dicere aggrediar inſcientiæ & temeritatis arguat. Qui vbi humanæ facundiæ locus non fuerit, aliquis videri volens, fuerim planè nullus, nihil omnino dicens. Ergo nihil dicam de edicto ad præmia publicato, & cum luſtratione tam honorifica, & Equitum Hiſpalenſium; & alumnorum Mineruę in veſte pretioſa,

tiosa,versicolore,& filo argenteo, auróque intertexta,opere Attalico, vel Phrygio elaborata prodeuntium ad numerum accedentium ducentorum extra florem Equitum comitantium & cohonestantium pompam lustrationis superbissimam. Nihil dicam de comitatu addito Academiæ Hispalensis alumnorum, qui hanc tantam nostrorum multitudinem tam illustrẽ ac nitentem exceperunt obuiam occurrentes procedentésque in plateam vsque senatoriã, timpanistis, & tibicinibus præeuntibus, qui cõuenientibus cõiunctisque iam omne ad quingentorum prope numerũ, & illorum & nostrorũ musicis instrumentis vnà pulsatis platea personante, hinnitu crebro plurimóque equorũ loca illa complente tanta se effundẽte ad musicæ sonitum multitudine,refertissimóque foro toto,vt numerũ infinitum capere non posset, quàm longissimũ latissimúmque est,non ipsæ fenestræ,nõ tecta domorum,non porticus superiores, non neniana, non pergulæ spectaculum præbuerunt mirandum, atque stupendum.Nihil dicam de castellis diuersis in plateis machinationibúsque sublatis & omnibus tormentis papiraceis ex omni parte confectissimis, nihil loquar de ignibus omnis ordinis sacrarum familiarum artificiosis,nihil proferam de cunctarum tribuum templis, & de turribus eisdem luminibus & lucernis nocturnis summa claritate noctis tenebras illustrantibus? Nihil afferam de personarum simulatione à nostris scholasticis,à vobis Auditoribus,tanta varietate, tanta dissimilitudine, tantis sumptibus, iam insigni specie & magnificentia præstita,& ad trecentos ferè crescente numero personatorum.Tacebo lustrationem scholasticorum academiæ B.Michaeli sacram, & numerosam,& artificiosam, & splendentem, & omnium tunica

nicatorum, & gestantium manibus hastas & latas in sublime, portantésque compositiones, in bellicam speciem, quasi congressorum & certamini sese offerentium, hastarum obiectu oppositúque suarum, in multa luce & claritate fulgentium. Præteribo lustrationem militarem in D. Michaelis platea, simulatámque militum ad mille peruenientium de Prætoris illustrissimi Marchionis Del Carpio pro sua in societatem mirabili propensione, mandato conflictum & tormétorum strepitu plateam tremefaciente, & puluere tormentario, nubem & tenebras obducente cunctorum oculis. Relinquo octodialia præmiorum distributione conclusa, porticibus collegij Societatis Iesu, & B. Ermenegildo Regi & Martyri inuictissimo consecrati, aulæorum pretiosissimorum vestitu nitentib. & dialogo venustissimo concelabrata, in quo lepos ipse cum elegantia & candore comico decertat. Facio denique missa peristromata varia multipliciq́ue Poësi, Hieroglyphicis, Emblematibus, impresis & insignibus clarissimis acuratissimisq́ue, quorum vna porticus tantam scutorum papiraceorum copiam, ad soluta ligatæque orationis politionem, & aduersitatē continuit, vt quod nunquam in vlla academia quibuscunque spectaculis visum fuerit, siue quadrata, siue rotunda, siue alia quacunque forma varia ac multiplici, valdéque diuersa sectione distincta longè latéque diuerso colore rutilantia, vt duo eadem specie secta non viderentur, mirabili stupendáque venustate, ampliùs ducenta hanc porticum ornauerint, & distinxerint. Hæc & alia taceo auidum & sitientem feriarum Hispalensium ad librum datum iam foras & emissum remitto, dummodò præmoneam eundem, multa eorum, quę à nobis animaduersa sunt,

& hæc vltima Auctorē libri præteriisse, quemadmodum in aris excitatis artem vnius mirabilem parum notasse visus est, dum in figuris aliorum altarium inhærens, architecturam istius non mandauit, cuius exemplum plus triginta & viri sacrarum Familiarum & Moniales expressum sculptúmque comparandum ad alias occasiones enixè vehementérque curarunt. Laudo tamen vos Hispalenses nostri, quorum magnificentia & splendore spectaculorum cæteræ vrbes Bethicæ totius excitatæ tales ac tantas se præbuerunt in Beatificatione Ignatíque Sanctissimi celebranda. De quibus nihil à me dicendum non historici, sed oratoris partes agente. Vos verò cogitate his omnibus toto terrarum orbe gestis, & Pontificiam aulam complentibus, quam summè lætabitur Vicarius Christi Iesu, & ad canonizationis acta conficiunda quantopere excitabitur, si quod vulgò iactari solet, conspiratio omnis generis hominum, habere visa est non raro vicem oraculi diuini. Atque tu Pater Beatissime, Patriarcha diuine, Confessor cœlestis, hanc tui studiosam academiam, tuorum lacte nutritam; frequentantem literarum & virtutis tabernacula tuo patrocinio tuere ac defende. Sic enim gaudent, concelebrasse ferias tuas, & auent literarum & virtutis institutioni gratiam aliquam referre, vt ad canonizationis tuæ celebritatem ornandam se totos comparasse: & eorum, quæ si vi ipsis est in animo facere prima iecisse fundamenta læti admodum & alacres arbitrentur. Dixi.

ORA

ORATIO IN LAVDEM BEATI CONFESSORIS Ignatij Societatis Iesu fundatoris. Ex eadem enumeratione.

Cognita vobis esse sciens, quæ verba facta fuerint, de laudibus B. Ignatij Patriarchæ celsissimi, externa solenni feriarum luce generatim, facienda mihi video hodierna tantorum Confessoris incliti studiosorum, auditorum celebritate speciatim, laudem ad tres vrtutes, quoniam de omnibus habere nos orationem velle longum esset & infinitum pro temporis præstituti breuitate reuocabo. Atque illas demissionem, patientiam & caritatem intelligite. Quæ cùm in omnibus Christianæ Religionis militibus spectentur potissimum non erit ab re profectò in Ecclesię tanto Principe, institutóque celebritatis suo nomini consecratæ præsertim cùm vniuersę alio iã die dixerit orator, modò me dicẽte vos omnes iucundè libentérque recognoscere. Atque cùm mihi primum de demissione fúndamento Christianæ perfectionis dicendum sit. Valeant in primo loco fundamenta iacta suæ traductionis, quæ non ab alia prius virtute sua primordia duxit, quam à celebri sempérque commendanda demissione. Quæ si in se homine ex limo & argilla ficto, si in sua infirmitate debilitatéque cognoscenda posita fuit semper atque versabitur: quemadmodum vir iste sanctissimus à lacry-

mis,& à conflictatione corporis, ab ipsa carnis vexatione,ab humili contemptóque vestitu, ab inopis,pãnosique hominis squalore & sordibus obducti, suum initium duxit. Atque illud sibi potissimùm curæ maximæ studióque diligenti fit,ne quis esset, quo genere natus, quibus ortus maioribus, qua dignitate præditus, quisquam nosse potuisset. Exuerat se pretiosis vestibus, iisque pauperem induerat, pauperisque centonibus lætus & hilaris corpus texerat, venit pauper in suspicionem facti furti, properantibus iustitiæ ministris, & admotis equis calcaribus, quàm veloci cursu accelerantibus & properantibus, vt rem, quemadmodum se habebat, doceret Ignatius illis rogantibus, verùm & paucis profectò verbis dixit; vt pauperem supplicio liberaret, cæterum de genere, de fortuna, quibus de percontabantur, quod nihil ad rem, nec pauperes interesset, sua verò maximè, in hominum silentio iacere, nec verbum certè quidem vllum. Hanc continuò alteram demissionis laus consequitur. Qui seipsum contrahere cœpit accusare suam miseriam & ærumnam tollere animum in cœlum, seipsum accusare,dolere casum, qui nec facere quidquam bene potuerit, quod commodum pauperis esset, sine præsentis hominis periculo, & interuentu calamitatis, quæ factum illud contaminaret. Atque diceret secum tacitus, quod huiusmodi factum fecerunt sanctissimi integerrimiq; viri, & multò profectò præstantiora, nec auditum fuit, quid exauditum? notum fuit,notum dico, occultatum potiùs, nec ad aures hominum peruenit,tenebris obductũ obscurissimis; quorum nec tenuissima suspicio peruasit animos mortalium. Quid tu Nicolaë sanctissime, cùm per fenestram prospiciens loculos

pecu

pecuniarum nocte obscura in cubiculum eos intulisses, quantum silentium de eo facto? quemadmodum non exiuit, neque emanauit in vulgus, solum sciente facti maximi pulcherrimique, filiarum, quarum pudicitiam prostituere constituerat, parente miserrimo, atque id noctem vnam altera consequente, quod in specula fuerat, vt obseruaret hominem, vt aucuparetur tempus, vt simul atque ille rediisset alterius loculi proiiciendi immittendique causa properans exiliret, curreret quàm velociter, & cursu minimè desisteret, quoad consequeretur, comprehensum teneret & ad illius pedes abiiceret sese gratias agens immortales: quas egit equidem & multis lacrymis & virum Dei appellans, vnicum suum remedium, auxilium filiarum maximum, subsidium famis & inopiæ, defensorem pudicitiæ, fautorem virginum malo suo tanto cum probro illarum & offensione diuini numinis quæstu libidinéque fœdissima vulgandarum. Non idem concluderet B. Francisco, quod mihi Ignatio accidit, cùm vestes suas cum paupere mutauit sericas pretij & æstimationis maximæ pluris suas diceret æstimandas, & carius fortasse. Hæc si magnæ fuerunt facta demissionis. Quid illud xenodochia Ignatium incolere, cum pauperibus agere, cum eisdem cibum potúmque capere, & illorum non horrere pudorem, non fastidire squalorem & sordes, humi cubare, subdio multas noctes, & in podiis, & hyemalibus noctibus, & nudum prope, sine calceis, sine tibialibus, subligaculis aliquot resartis propter honestatem, & famelicum & expositum tot frigoribus, niuibus, & tempestatibus horrendis. Vbi Ignati maximè illa cura texendi comendique ca-

pilli? vbi delibuti intortíque capilli? vbi barba nitida, & diligenter adeò pexa? vbí corporis totius ornatus? vbi collare ſubuculæ ſuis inflexionibus accuratione ſumma ſinuoſum, atque concauum, rigidens admodum, & ſuis conditionibus incruſtatum? vbi thorax politiſſimus? veſtis breuior, & militum, & aulicorum? vbi cingulum conſtringens? acerriméque comprimens ad elegantiam gracilitatémq; ſpectant? vbi femoralia foras proiectis ſericis apparentibus, & quacunque incederes, cùm te moueres, tantopere cõcrepãtibus? vbi tibialia ſuis temporibus ex filo ſerico? vbi habiles & elegantes ocreæ, quarum ocrearum ad ſpeciem & elegantiam aulicam inducendarum causâ, crucis os prominens, ne fœde caderent, tibi ſecari paſſus es grauiore, quam vllum aliud in tota curatione ſubiiſſes, & in tolerando planè dolore? vbi poſtremò cultus & ornatus omnis? Hæc omnia contemſeras, maioris animi, cultioris elegantiæ deſiderio flagrans, & in humilem ſanctorum Deóque inſeruientium ſumma demiſſione veſtitum, victúmq; oculos & animum intendens. Saccus quoque ille paulò pòſt iniectus corpori, funis aſperrimus quam demiſſionem præ ſe ferebat? Cùm in academiis verſareris, ſuperiorum iuſſu mutare veſtem coactus, non humilem, non craſſam tunicam induiſti; non adeò contemptam, vt riderent, vt deluderẽt in politiore veſtitu cultúq; elegantiore procedentes in publicum adoleſcentes, & magis de corpore, quàm de animis cogitantes. Cogitabas tecum id quod ſacrum Euangelium ex ore Chriſti Ieſu prolatum perfectioris vitæ amantes monet, vt elegantiæ prorſus inimici, & ſæculi luxuriem priuatam & publicam execrantes, qua tegerentur, veſte contenti dumtaxat eſſent. Cogitabas Ignati

diui

diuine vestem demisſionis amantium, Francisci & aliorum suæ vitæ mētisque similium. Cogitabas Princeps inclite, Apostolorum vestitum eum esse fortasse qui in tuam vitā Deo mentem iam & animum instituti paulatim iniiciente sanctissimè religiosissiméque caderet. Cogitabas denique eum fuisse Christi Iesu, eundē Apostolorum vestitum, ex tunica solū constante honestè moderatéque ad talos vsq; delapsa, insigni planè virorū spiritus, & sanctitatis, & demissionis præcellentiū Magistrorum. Atque in vestitu postea alūnorū tuorum, deligendo, ex auctoritate vicarij Christi Iesu cōprobando, si quærerem abs te cur cōmunem vestitum, & honestorum peculiarē presbyterorum, & proprium Beati Petri delegeris? Cur non alium singularem, differentem multum, & ab aliis sacris familiis disiungentem delegeris? quod conditores omnes & auctores Religiosorum Ordinum, quod Dominici, quod Francisci, quod Augustini, quod Hieronymi fecerunt? Responderet pro te, Pater sanctissime, demissio tuásque agens partes. Quod virtutibus ipsis, quod Religione, quod interiore sanctitate suos maximè præditos voluisset Ignatius, cuius si non amantes, si non studiosi fuissent, neque cultus Religione, non veste foris præferente religionem nomen sanctitatis inane prætendere vulgò potuissent. Quid ergo verba Beatissimi Patris plena demissionis proferam, cùm facta superiora audieritis, alia quæ consequuntur, audietis postea cum admiratione? Notum fuit verbum in illo multum, quod de suis rebus, de suis laudibus, de monimento societatis fuisset. De se semper non modestè solùm, sed demissè admodū, & palam & ex animò loquebatur: cæteros quoscunque seipso multò præstātiores, & virtutibus planè plurimis orna-

tos prædicabat, viros integritate cõſpicuos. Illud ex illius ore auditum ſæpiſſime, quocunque cum peccatoris, hominiſque flagitioſiſſimo loqueretur, ſemper habuiſſe materiam ſui ipſius confundẽdi, & miſeriæ ſuæ deplorandæ, fructuúmque vberrimorum ad animi ſalutem depromendorum. De domeſticis, ſuis alumnis quinam loquebatur? Audiuit ex illius ore, qui cum illo verſabatur admodum familiariter, Patríque pro ſua ſumma Religione chariſſimus Petrus de Ribadeneyra, magnum noſtræ Religionis decus, ex domeſticis omnibus maximum ſe virtutis exemplum capere, & materiam ſui ipſius demittendi abiiciendíque prorſus, ex quo verò, niſi ex ſeipſo offenſionem ſuſciperet, domi eſſe neminem, ſed quid mirum, qui aſſiduis & crebris ſermonibus vſurpabat, credibile ſibi quidem eſſe, ac facile ſibi perſuadere, qui plura adeò acciperet, & tam crebra beneficia, atque ipſe in orbe terrarum, quique cæteris hominibus, meritis virtutibus, grátia referenda inferior eſſet, eſſe nullum, & ob eam cauſam cunctorum hominum, qui vbique gentium eſſet, dicebat ſe ipſum & appellabat infimum. Quid iſtud verborum, quid demiſſionis tam ingentis Patriarcha inclite. An ego, quod ſocius B. Franciſco dixit tibi dicere non poſſem? Quem Franciſcum teterrimum omnium, quos ſola terrarum ferunt, ſe dicentem & ducentem ita alloquutus fuit pro ſingulari in Parentem obſeruantia, tu mi Pater, neque furta, neque homicidia, neque rapinas facis, neque alia huiuſmodi teterrima, ſceleratiſſimáque facta, quinam igitur mihi credibile ſit, verbum iſtud tantæ demiſſionis. Cui illico B. Franciſcus; ſi quæ Deus in me vnum contulit, in hos beneficia contuliſſet, magis gratos, magis memores beneficiorum

se præbuissent acceptorum. O mirandam vtriusque Parentis & Religionum clarissimarum conditoris demissionem! Quo propius homines accedunt ad Deum, magis se ipsos nosse solent, & suam dignitatem imbecillitatémque ad Dei summam maiestatem & potentiam interminatam. Vultis aliud verbum stupendæ demissionis, te producam testem iterum ex intimis & familiarissimis, magnum nostræ societatis decus Petre Ribadeneyra Religiosissime, qui cùm nullum verbum ex Patris ore excideret, quod non animo memoriæque mandares, nec illud abire passus fuisti. Quod ergo? nónne cùm semel cum Patre tuo Beatissimo loquereris, illum dicentem audisti, precaturum se ab immortali Deo, & enixè quidem, vt post obitum discessúmque suum ex his corporis compagibus, corpus proiiceretur in sterquilinium, aut canibus, auibúsque discerpendum. Et quam ille causam afferebat? (cogitans & loquens afficior maximè Auditores, animo, & vix præ sensu loqui possum, nisi lacrymantibus oculis, & vocibus interruptis, singultiens hoc in loco) causam hanc ille Pater sanctissimus afferebat. Qui cùm sterquilinium sim execrandum, & stercus ipsum sordésque sterquilinij, quod aliud precer supplicium ac pœnam meorum in Creatorem peccatorum? Quæ verò illius cogitationes verbis factísque consentaneæ? cupiebat equidem; ac vehementer cupiebat deludi ab omni hominum genere, pro ridiculo ac delectamento haberi, cótemni & pro nihilo duci, trahi infra pedes hominum, cunctorúmque conculcari plantis, dummodo ille proximis, diuini numinis violandi causam occasionémque non daret. Addebat etiam, quod si fieri sine offensione proximorum posset, se vias publicas,

plateas, loca celebriora ciuitatis, libenter & iucundè nimis,nudum & aspersum luto, obductum sordibus, vt deludi & irrideri posset ab hominibus, peragraturum omnia. Cur ergo hunc tantum atque flagrantem æstum, ardorémque inflammatum, sensis intimis continebat latentem repressúmque contra vim impetúmque animi foras prorumpere volentem enitentémque tantopere? Charitas retinebat & retardabat præclaros & ardentes Patriarchæ diuini conatus, impetúsque cœlestes cum inflammata cupiditate coniuncta saluti proximorum non officiendi; cui commendandi cupidissimus eras. Illud etiam videamus signum insigne demissionis, in cuius conspectu si quando quis de suis rebus, si quando societatis amplificatione,vel de quacunque re,quæ in illius laudem redundare posset, loquebatur, continuò (mirabile dictu) colligebat se ipsum, contrahebat corpus, vt quivis facilè animaduerteret,& pudore prorsus oborto virginali, os genásque lacrymísque opplens, tollebat animum in cœlum, atque si poterat, confestim præcidebat sermonem,incidebat verba, quæ fierent,& auertens aliò in Dei gloriam sempiternã conferebat. Magna audistis Patres,maiora ab hoc tempore audietis: quòd si virtutes alias adumbrare non potero,nec attingere,quemadmodum cõstitui,date mihi quæso,hanc veniam, vt eas aliis oratoribus tractandas suæ orationis facultati relinquam. Magnitudo enim multitudóque rerum in hanc demissionem incidentium facit, vt quæ restant propter præstantiam suam non prætermittam. Illud ergo imprimis accipite de confessore suo homine Religiosissimo sanctissimóque cui cùm conscientiæ suæ sensus intimos, & minimas cogitationes & particulas rerum, quod pro-

prium

prium fuit ſanctorum & cœlitum maximorum, notas & exploratas redderet. Atque ille de Beatiſsimi Confeſſoris Ignatij ſanctitate ſumma ſermones non paucos haberet, eiſdem ſermonibus interdixit huiuſmodi, & obedientiæ ſanctiſsimæ vinculo aſtrinxit, ne ſe viuente & ſuperſtite de ſe verbum vllum faceret, nec de his quæ nouerat, quæque Confeſſarius acceperat, ne quidquam efferret foras. Cùm verò ſolutus hoc vinculo neſcio quomodo ſeipſum Confeſſarius continere non poſſet, ipſo confeſtim derelicto alium Heros inclitus accepit Confeſſarium factum plenum hoc admirationis, ſimile quidem mandati Ieſu Chriſti, qui iuſsit Petrum & Iacobum & Ioannem gloriam ſilere in ſeſe mortuo palam prolatæ diuinitatis in monte Thabor. At vixit poſtea Confeſſarius, vt quæ tacuerat, quæque in animo habuerat, plana faceret, & Ignatij alumnis narraret? Quid agis Pater ſanctiſsime, ſi te ſuperſtite taceri volebas virtutes & dona & beneficia, ab immortali Deo accepta, at producere vitam hominem hunc ſineres, non in tua manu vita ſalúſque Confeſſarij? Qui aliorum, & huiuſce vitam reliquit Deus Immortalis in tua manu ac poteſtate poſitam, ſi ſuam nolebas, cur Dei tamen non gloriam quæreres? cur non honorem tanti Domini efferendum tuis in beneficiis prædicandúmque generi mortalium ſineres? Cur precatus fuiſti, enixè vehemētérque, nec quidquam earum rerum palam fieret tuórum cœtui alumnorum, vt ex te exemplū illi peterent, vt prædicarent in parentem ſuum magnificentiā largitatémque diuinam. Vt quem parentem, quod caput Religionis habuiſſent, agnoſcerent mortales, & ex illius meritis, & beneficiis diuinis, ex immunitatibus & prærogatiuis maximis Religionis ſuæ, quod

decus,

decus,& commodum & salus proximorum magnificè & singulariter æstimarent? His quid Pater sanctissimus respondes, id relinquendum prouidentiæ diuinæ,quæ quod ex maiore proximorum vsu,& præstantiore Dei gloria foret suo summo consilio sapientiáque decerneret,sibi id vsui esse,suáque interesse maximè,in hominum silentio obliuionéque iacere,cùm ille nihil laude dignum præstare posset,donorum Deus auctor esset princepsque cunctorum. Ecce Auditores,cùm illud tempus spectarent omnes,Deus præcidit,& abstulit precibus Ignatij Beatissimi. Itaque triduo ante obitum Patriarchæ clarissimi diem suum obiit Nauarrus,natione Pater Diegus Æguia Confessarius, præstanti spectatáque virtute. Spes Confessarij ad nihilum redactæ,desideria & animus non expletus cupientis (vt ille dicebat) vitam paucos saltem dies post parentis sui Ignatij ex hoc sæculo profectionem, & ascensum ad superos:vt quorum arcanorum conscius esset,liber iam ac solutus obedientiæ sáctissimę vinculo,ea proferret in publicum. Expectatis plura de demissione? Explebo vestros animos,neque demissionis cancellos hac oratione trãsilire mihi quidẽ est in animo,neque si vellem,id liberum mihi esset. An illud prætercam sine summa offensione nostrorum,sine iniuria orationis grauissima. O pestilens inanis gloria; quæ vbique insidias tendis viris sanctitate pręcellentibus, & interuentu sæpe tuo illorum gloriosissima facta tuis velles maculis aspergare? Aggredere, tenta; molire aliquid in Ignatij operum sanctissimorum imminutionem, & decisionem aliquam: nec minimum deportabis ex illius factis cœlestibus ac diuinis. Qui vsque eò progressus es demissione,in tam altissimum huiusce virtutis gradum ascenderat, sic se nouerat ipsum,

ipſum nouerat etiam Deum, auctorem & Principem virtutis ſanctitatiſque cuiuſcunque, vt nec minima rerum ſuarum animum inuaſiſſet inanis gloriæ ſpecies, & vmbra fallaciſſima. Tanta erat claritate cœli animus Equitis cœleſtis & ſplendore circunfuſus & illuſtratus, vt dicere ſoleret, ex vitiis, nullum eſſe, quod minus metueret, atque vanam inanémque gloriam. Quod vitium quàm infeſtũ fuerit & inimicum bonis omnibus, quàm formidoloſum, quàm metuendum, quas ſtrages ediderit in Chriſtiana Religione, quæ prælia, quàm grauia periculoſáque commiſerit, quas victorias reportauerit, quos de ſummo perfectionis gradu deiecerit, quas cedros Libani altiſſimas radicitus euulſerit, & exciderit, notum eſt cuicũque generi Chriſtianorum. Pleni ſunt libri, plenæ hiſtoriæ, plena ſacrorum Doctorum monimenta, neque vlla vnquam ætas commemorari poterit, quæ non ſtragis aliquot, & calamitatum huiuſmodi vanæ gloriæ apertis & occultis cuniculis inuectarum plena fuerit. Res omnes Beatiſsimi Patris demiſsionem prædicabant, veſtis attrita, & reſarcita ſuis centonibus, quanquam expers ſordium, & ſpurcitiæ, lectus humilis, ac proprius pauperum, cibus potúſque tenuiſsimus, & adeò parcus & temperatus, vt perpetua quidem eſſet abſtinentia, & adhibita ex ſanctitatis legibus temperatio, & eſcis craſsiſsimis contemptiſsimíſque aſſuefacta. Quod ille genus demiſsionis omiſit? quam iſtius virtutis exercitationem non ſuſcepit? Quod ille, quamuis Præpoſitus Generalis officium non obiit demiſſionis? An coquinæ, an verrendi facta prætermiſit? an lectis ægrotorum purgandis, & aliis contemptiſsimis miniſteriis intentum & occupatum non ſæpe videre ſui alumni tanto cum exemplo, & cunctorum confuſione

ſione,vt quod non agerent illi, quibus rebus non animum intenderent & admouerent,ſui parentis tot ſtimulis & calcaribus incitati neſcirent prorſus. Nihil illi difficile,nihil arduum,omnia facilia & expedita ſibi videbantur pro tantæ virtutis ſpectaculis editis, & prolatis maximarum virtutum exemplis in omni demiſsionis opera,varia ac multiplici ſanctiſsimè veriſſiméque præſtita. At vbi de facti claritate non conſtaret,ſequebatur ille conſilium ſuum? Quod alius ſibi daret,quicunque ille eſſet,quo candore erat & ſinceritate animi,ſequebatur ſtatim:& ſimplex, & apertus,quod ſibi viſum eſſet,in deliberatione quacunque exponebat.Cùm ſummo conſilio in agendo, prudentia in prouidendo fuiſſet, ad aliorum ſententiam melius,quicunque aliquid afferret, ſuam adiungebat, ex Dei obſequio, & honore ponderans & examinans omnia. Illud ſcilicet pueri cuiuſdam dictum demiſsionem Patris non oſtendit?Qui cùm puer eſſet, & ioco vel ſeriò dixiſſet,vel pueriliter,id eſt,ſtultè, quo tempore rudimenta doctrinæ Chriſtianæ pueris Heros inſignis tradebat, vt Italo ſermoni operam daret, & emendatè loqui conaretur,ſcio me,inquit,non Italicè bene loqui, tibi puer erit curæ me præmonendi, vt candore aliquo & munditia loquar Italicè.Dicite Auditores,qui pueris hæc verba faciebat, qui ſe ita abiiciebat ad puerilem caſtigationem, verba magnorum hominum auctoritate præditorũ, & aliqua ſanctitate præcellentium verba audiret conſiliis capiundis exequẽdiſque præſtò eſſet. Venio iam ad illud celeberrimum,& omni laude digniſsimum demiſsionis exemplũ,quod quãdiu Societas Ieſu erit,erit autem tandiu, quandiu genus Chriſtianorum manſerit, vt de diuina bonitate ſperamus.Quod Religioni ſuæ nomen indidit,

dit,quo diſcerni diſiungíque voluit à cæteris inſigni,& nomine ſociorum Ieſu appellauit, & hoc inter cæteras internoſci maximéque diiudicari voluit. Cur non à ſuo nomine, Ignatios nominari voluit ſuos,quod ea demiſsione fuerit,vt non ſe, ſed Ieſum auctorem parentémque ordinis huiuſce fuiſſe teſtatum relinquere voluerit generi mortalium,illum auctorē,amplificatorem,perfectorémque ſuorum operum extitiſſe. Quod verò ad ſe attinet,nullum Ignatium fuiſſe, nullius rei participem eſſe, & ob eam cauſam nec nominandum quidem Ignatij nomine tenebris obruto ſempiternis. Inde nomen Ignatij nunquam in ore ſumpſit,ſed cùm incidebāt tempora de ſocietate loquendi, minimam appellabat.O virum inſignem,& omnibus demiſsionis laudibus expletum! O Principem ad Dei gloriam augendam & propagandam,& in orbis terrę fines Ieſu nomen inferendum à diuina maieſtate delectum. Qui quemadmodum in ſuorum oculorum & animi aſpectu, minimus fuit, & omnium minimus haberi voluit:ſic filios ſuos appellari volebat,& haberi minimos, & in hac virtute radices agere quàm altiſsimas. Beatus Franciſcus Minores appellauit filios ſuos, & in militia verſantes ſua, Ignatius Minimos, & infra tantos & tam inſignes Eccleſiæ Equites ſuam cupiebat poni familiam. Qui B.Franciſcus,ſi laudem magnam ex ſumma Præfectura, Generalatu ſcilicet, qua ſe abdicare toties voluit, tam optimo iure deportauit. Quæ laus erit B.Ignatij, qui initio Præpoſitus Generalis creatus dedit operam, & quidem quantum in ſe fuit,contentionem omnem adhibuit,ne ſibi tantæ ſedis principatus in regimen ſocietatis demandaretur vniuerſæ!Notæ fuerunt preces illius, noti conatus omnes,notæ optimorum & maximorum ſocietatis Patrum

trum allegationes,nota poſtremò vis omnis adhibita, quoad & Patrem omnes cœtus,& confeſſarius, in cuius manus poſt patefactam conſcientiam res omnes coniecerat, ſcrupulum & religionem obiecit, niſi onus impoſitum, acciperet, quod contra diuinam voluntatẽ venire videretur. Accepit igitur præfecturã ſummã,iniit & geſsit per paucos annos. Num retinere voluit?non eadem ſe abdicare conſtituit:eiúſque rei cauſâ indixit comitia generalia, coëgit Patres omnes Profeſſos, aduocauitque Romam? Quem vbi tale quicquam deferentem ad cœtum vniuerſum viderunt & audierunt,non confeſtim omnes reclamare cœperunt,non confirmarunt conſtanter,quandiu ille ſuperſtes eſſet,ſocietatem Ieſu Generalẽ præter Ignatium habiturum eſſe neminem? Iam ſecundò, Patres,cogitur regimen tenere totius Societatis, & quidem omnium conſenſione coactúque Profeſſorum, accipere iterum recuſans,& inuitus Domino duntaxat parendi cupidus.Tertiò,Pater ſæpe ac ſæpius tentallet, & egiſſet cum Patribus de Præfectura deponenda Generalatus,ſi per Patres eoſdem ſibi licuiſſet. Sic ab omni adminiſtratione,ad vitam priuatam,& ad agendum duntaxat verſandúmque cum Deo per ſolam contemplationem, ſibi vni vacans, vníque Deo ſeruiens reuocare ſe totum animo ac voluntate cupiebat.Recitarem hîc memoriter epiſtolam ſanctiſsimi Patris hac de Præfectura deponenda miſſam ad ſuos filios,ſi genus orationis ferret. Sed vos illum ſic animo contemplemini ſcribentem ad Patres omnes, & literas in loca terrarum, vbi ſocietas tabernacula Religionis collocauerat, mittentem in hunc modum.Equidem,Patres mei amantiſsimi,niſi me viribus imbecillem & huic tanto oneri prorſus imparem

rem in Domino, poſt multam diuturnámque cogitationem, & rem Creatori meo commendatam, cõſilio, prudentia, virtute, cęteris donis, ac muneribus, quibus opus eſt ad gubernacula Generalatus tractanda me longo interuallo non inferiorem ſolùm, ſed infimum, & omnibus certè quidem dotibus, & corporis & animi deſtitutum viderem, non cœtum veſtrum cogerem, neque comitia generalia in tempus præſtitutum indicerem. Sed neceſſitas me ipſa, ſcrupulus & religio cogit, cogit Societatis vtilitas, cogit amor diuinus, cogit gloria immortalis Dei vos orare & obſecrare, vt his rebus opitulatum veniatis & accurratis in tempore, in aliquam eorum, quæ prædixi, per ſanguinem Chriſti Ieſu, per mortem Agni mitiſſimi deceſſionem fieri patiamini. Quæ ſi fiet, veſtra erit culpa, non mea, qui obuiam ire vellem incommodis omnibus, veſtras in manus tradendo Generalatum ipſum, poteſtatem faciendo eius, qui magis idoneus & è Ieſu Societatis vſu fuerit, Patris deligendi creandíque veſtrorum delatione ſuffragiorum. Neque meas has officioſas, & ad ſpeciem magis, quàm verum teſtante literas exiſtimetis. Teſtor me hac de re ſæpius cum Deo egiſſe ſæpe me rem eandem tanti ponderis ac momenti commendaſſe Deo, & infinitis quidem partibus multis equidem gradibus à tantæ Præfecturæ faſtigio diſtare certò ſcio, teſtórque. Nihil amplius Auditores, amplius tamen illud, & omni admiratione dignum, quod hic Ignatius Beatiſſimus donis, ac muneribus, eo conſilio ac prudentia, ea rerum cunctarum ad hoc regimen ſpectantium ſcientia fuerat, ea ſanctitate, abſolutáque perfectione, quam omnes recognoſcant, &

prædicauerunt cuncti maiores. Quem omnes maximarum Religionum moderatores, præceptorem consiliorum suorum, & exemplar absolutum gubernandæ administrandæque Religionis proponere potuerunt, & poterunt in omnem sæculorum memoriam. Neque vtor hîc, Auditores, amplificationibus oratoriis: non videbor profecto bono, prudenti, intelligentíque rerum æstimatori, & Societatis à tanto parente relictas præscriptiones sine inuidia, aut perturbatione perpendenti quicquam augere dicendo. Vos testamini, quot præsentes estis, grauissimi sapientissimíque Patres, & rem ipsam suo nominis pondere penditote. Cur ego verba superiora, quasi exierint ex ore sanctissimi Confessoris Ignatij? Quia humiles, quò plus lucis habent, minùs sibi sumunt, & omnia Deo referunt accepta. Quod in Patriarcha tanto, licèt multò clariùs agnoscere, qui discedens è vita hac, & ad superos euolans confestim, (vt ex visione eiusdem Patris, protinus cuidam in cœlesti conspicuáque claritate, sui studioso, sese cœlitum visendum spectandúmque præbentis constare potuit) neque Vicarium, ad comitiorum vsque tempus deligere voluit, nec quidquam id temporis decernere, ne partem vllam Societatis sibi sumere videretur, quid dicam arrogare. Vir fuit planè ex omni parte demissione clarissimus, omnibus virtutis tantæ reliquarúmque numeris absolutus. Quid ergo plura de demissione? Possem quidem, Auditores, & plurima quidem, & multò plura verba facere. Sed iam tempus est orationis absoluendæ, atque reliquas duas partes, patientiam & charitatem ex aliis Oratoribus spectate

quæ

quæ ſi, quemadmodum initio propoſui, oratione mea celebrarentur, creſceret in infinitum volumen oratio noſtra & nos tempus ad dicendum more veſtro præſtitum, iam expleuimus. Quæ reſtant, date veniam, connectamus: ſic equidem neque patientiæ, neque charitatis obliti videbimur: nam ſi tam inſignem & præſtantem demiſſione commendatis Ignatium ſanctiſſimum, neceſſe quidem eſt, non modò virtutes duas laude celebrandas, ſed neque vllam Magnati cœleſtis aulæ clariſſimo deeſſe. Nam præterquàm, quòd omnes virtutes ita connexæ ſunt, & admirabili ſocietatis vinculo copulatæ, vt aliæ aliarum participes ſint, & cœleſti cognatione deuinctæ, tum conſideremus in humili maximè Deum acquieſcere, in illius animo ſedem & domicilium ſibi collocare. Quæ cùm ita ſe habeant, cogitate ex hac demiſſione præcellenti ortum in Ignatio Beatiſsimo contemptum ſui ipſius, deſpicientiam rerum humanarum. Ex hac demiſsione magnitudo animi in laboribus, patientia in aduerſis rebus orta fuit. Hinc orta fuit compreſsio cunctarum perturbationum, quas ſic ſedatas ac pacatas habebat, vt in carnem imperium & dominationem haberet. Hinc comitas, ſuauitas, affabilitas, vt naturâ quanquam bilioſus fuiſſet, ac flagrans, exercitatione tamen pacatus ac ſedatus adeò, vt lentus ac frigidus videretur. Ex hac demiſsione, id eſt, ex ſui ipſius cognitione ad gradum charitatis ſupremũ; & in Deum tam excelſum & ſublimem accendit, qui ſumma eſt & conſummata perfectionis abſolutio. Qui amor ſi emergit, & ſpectatur potiſsimùm in actionibus amore diuino ſuſ-

ceptis, & in factis admirandæ patientiæ laude cumulatis (Amor enim vacare nunquam poteſt à bonis operibus neque contentus eſt ſolùm factis maximis, præclariſſimiſque, ſed gaudet tollerantia, patientiáque iniuriarum calamitatum acerbiſſimarum ad ſanguinem vſque cum vita profundendum.) Quæ facta pulcherrima Patriarcha hic celſiſſimus fecit? quæ paſſus eſt, qua magnitudine animi, qua fortitudine, qua conſtantia. Creuit ille, Auditores, creuit Societas vniuerſa tempeſtatibus in Parentem filióſque concitatis turbulentiſſimis. Atque quemadmodum Roma quondam, quandiu bellis hoſtilibus appetita fuit, ſuam oſtendit fortitudinem, & extremis orbis terrarum finibus ſuum terminauit imperium, decreſcentibus verò, atque deſæuientibus hoſtibus, decreuit & imminutum fuit imperium. Sic precamur Deum Optimum ac Maximum, vt bella inferantur Societati dummodo nulla ſua culpa, creſcet quotidie magis, & maiora capiet vbique terrarum incrementa. Atque in perferundis ſuperandíſque difficultatibus huiuſce, in patientia, rerúmque aduerſarum tolerantia poſita eſt, & ſpectatur maximè ſumma virtus, & abſoluta ſanctorum perfectio. Ex hac demiſſione virtutes omnes, tanquam ex perenni & in exhauſto ſanctitatis fonte, quæ maximæ clariſſimæque in Beato Ignatio perſpectæ fuerunt, in animum redundarunt. Ex hac poſtremò demiſſione (vt alia innumerabilia ornamenta miſſa faciam) ſtemmata clariſsima immortalibus gloriæ diuinæ titulis inſignita, cuius honoris colendi maximéque augendi princeps fuit, ad quem ſuas cogitationes, verba, facta ſemper contulit, profecta fuerunt. Ea verbis illis continentur,

tur, ad maiorem Dei gloriam, & ſuis viuis exprimuntur coloribus. Quibus perſpectis, & in omni Beatiſsimi Patriarchæ vita integerrima ſanctiſsimáque collucentibus, quid eſt, quod aliud expectemus. Planè Auditores, vt ſe minimum omnium & infimum duxit, & habuit heros cœli illuſtriſsimus, & maximum & præcellentiſsimum ad ſanctitatis laudem ampliſsimam euexit Deus immortalis. Cuius diuinæ maieſtatis proprium eſt, humiles efferre, quoque illi magis ſeſe demittant, & abiiciant, maioribus incrementis augere, & altioribus gloriæ gradibus extollere. Non abeam longiùs, quàm vt eum, quem ſibi Ieſum exemplar demiſsionis imitandum propoſuit, hunc velim in veſtris mentibus inſidere tot gloriæ & honoris inſignibus terra cœlóque condecoratum, & euectum præ cunctis ſanctorum millibus. Quem Pater Æternus caput, quem Principem & præceptorem noſtrum, quem ducem & Anteſignanum Eccleſiæ, quem ſummum bonum, & noſtram ſalutem, noſtrum decus, immortalémque gloriam voluit eſſe, præfecit ſuprema cum poteſtate ſupremum terræ cœlique dominatorem. Quod enim ille eò ſe demiſit, vt naturam humanam in vtero Virginis indueret, eam interuentu quidem ſpiritus diuini, nulla vel minima Matris Virginis Mariæ integritatis labecula tam admirabili ſocietatis vinculo copulauit. Quod nouem peractis menſibus in lucem hanc exiens, porticum humilem & abiectam, ruinoſam ac malè materiatam pruinis, niuibus, gelu, frigoribus, cæteríſque hyemalibus tempeſtatibus expoſitam relictis maximorum Regum [illegible]latiis, &

turritis

turritis Imperatorum potentiſsimorum arcibus, ſedem, & domicilium maieſtatis ſuæ diuinæ delegit. Et diuinorum Spirituum modulatione ſuauiſsima commendatur, & Paſtorum Regúmque aduentu ſapientiſsimorum honoratur, & ſanctiſsimè religioſiſsiméque adoratur. Quod octaua à natali die luce ruboribus albentis auroræ purpuraſcentibus, & ingentes ſanguinis ſua paſsione profundendi alluuiones præſagientibus tenerrimam delicatiſsimámque carnem Simeonis gladio reſcindi, & ſignum altè ſibi, tantóque cum dolore paſſus eſt, imprimi, inuríque Circunciſionis, nomine & honore Ieſu, id eſt, vindicis & Aſſertoris noſtræ ſalutis afficitur? Quod poſt tot labores, poſt itinera facta, poſt Samariam, poſt Gallilæam, poſt Iudæam vniuerſam pedibus peragratam, virgis cæſus, ſentibus redimitus tolli voluit in crucem in vertice & ſummo iugo montis Caluariæ, vnde ſibilo boni Paſtoris vagas oues & errantes, ad peccatorum veniam, ad pietatis viſcera, ad ſinum complexúmque ſuum vocauit, exurgite, clamans, huc accurrite, in brachia extenta, & patentia, veſtros efflagitantia complexus, excipiam vos benignus & miſericors, retinebo & complectar, quæ mihi tanti, quæ tam caro ſtetiſtis, quæ ſanguine tam multo, tam acerba morte ex dæmonis iugo, ex inferorum faucibus ereptæ, quibus eius potentia oſtenſis & miraculis illuſtrata fuit. Quod hæc omnia, quod mortem hanc pertulit humiliter adeo tam demiſſè. Sol è terris ablatus, repentina obſcuriſsimáque defectione, orbi terrarum tenebris offuſis vniuerſo; velum templi diſciſſum in duas partes, petræ

horri

horribili fragore collisæ concrepuerunt apertæ, sepulcra patefacta fuerunt, & à mortuis excitati non pauci, denique tot signa diuinæ claritatis effulserunt & spectula diuinæ virtutis admiranda, quibus Iesu nomine omnia personuerunt sola terrarum. Ad hanc demissionem cum Iesu facta diuina, & honores eiusdem cœlestes, & omni splendore conspicui, principatus terræ, cœlique consequutus amplissimus, cùm sanctorum omnium exempla, tum quæ proposita vobis fuerunt Beatissimi Ignatij demissionis admirandæ spectacula clarissima, toto vitæ suæ cursu ab ipsius traductionis cunabulis, quæ vidistis omnia, & non potuistis non admirari magnopere in extremum vsque vitæ spiritum admirabili constantia perpetuitatéque perducta vestros animos excitabunt. Date operam, vt qui in traductione sua, quæ in vestitu, quæ in sacro, quæ in Apostoli tunica, quæ in sociorum Iesu insigni, quæ in verbis, quæ in factis, quæ in nomine delato societati, quæ in cognomento Minimæ, quæ in Præfectura summa Generalatus deponenda, quæ in omnibus vitæ actionibus demissionis nitent & emicant exemplaria, reliquarum virtutum societate coniuncta mentibus & animis commendetis, futurum spero, vt quemadmodum demisio præcipuè Christi Iesu, & ab eodem tanto salutis & dignitatis nostræ recuperatore, tot cœli heroas clarisimos, & inter illos Magnatem hunc celsisimum, Ignatium Societatis Iesu conditorem, toto orbe celebratum, terra cœlóque fecit insignem, vos filios suos, sanctorum, & Ignatij Confessoris eximij claros imitatores,

præmiis maximis & honoribus claros & illustres infimis hisce sedibus, cœlique palatiis immortalibus efficiat. Atque oratoris nomine vos in crastinam lucem, quoniam octidialia celebramus, ad ea, quæ de patientia, de charitate ego dicturus eram, beneuolis auribus excipienda hora solida conuenturos, & elegantiorem orationem audituros inuito.

Vides in oratione superiore facta demissionis ad hanc virtutem reuocata, quod idem fiet in oratione de laude Patientiæ & charitatis B. Ignatij, factis omnibus ad easdem duas virtutes arte oratoria collatis.

ORATIO IN LAVDEM BEATISSIMI IGNATII Confessoris & Societatis Iesu Conditoris.

Ex enumeratione aliorum ope argumentorum.

FACEREM iniuriam, P. G. Beatissimo Ignatio, Confessori Ecclesiæ gloriosissimo, si celebrata demissione, quam externo die audistis, oratoris voce præstantissimi patientiam & charitatem silentio præterirem. Vtraque enim virtus insignem Dei equitem suis ornamentis peculiaribus tollit in cœlum, & ad sanctorum laudem iactis in demissione radicibus altissimis Confessorem reddit illustriorem. Neque enim in sanctorum numerum ascriptum audietis quenquam, nisi patientiæ & charitatis monimentis immor

immortalibus redundantem. Pontifices enim Vicarij Christi Iesu post virtutum maximarum testimonia, & post miraculorum diligentem præuisámque cognitionem, his duorum sanctorum insignibus patientia & charitate nituntur, in sanctorum inuestigandis meritis hæc duo ornamenta desiderant, & omne ratione inuestigant, & efflagitãt. Quæ cùm in aliis sanctißimis heroibus, tum in Ignatio nostro licet agnoscere. Dicam igitur primùm de patientia B. Ignatij, tum de sua, & in proximos, & in Deum charitate flagranti, qui ab initio traductionis suę sic exercitus in omni pugnarum acerrima contentione fuit, vt suis pugnis & præliis aßiduè vehementérque commißis, nihil neque gloriosius, neque ad suorum trophæorum memoriam immortalem celebretur honorificentius: traductus ad seueriorem consiliorum Christi Iesu disciplinam, statim à tolerantia cœpit initium ducere suarum progreßionum cum cilicio, cum inedia, cum virgis, cum sacco, cum omni genere compreßionum carnem in seruitutem adducendam, sibi proposuerit, & de illa tot & tam gloriosas victorias deportauerit. Ille etiam se patientiæ laudibus insignem reddidit? Cùm toties virtutis cultor eximius in carceres coniectus fuerit, toties vinculis acerrimis oppressus fuerit, & præ grandi oneratus pondere catenarum, cùm in iudicia iniquitate tẽporum adductus fueri t ad clariorem honorem & gloriam consequendam permittente, & huiusmodi occasiones offerente Domino. Cùm captus à militibus, vt explorator aduersari orum & tot iniuriis affectus, tot indignißimis modis tractatus, delatus & vexatus, & ad virgas prope postulatus, virtutem coluit & ostentauit præcipuam patientiæ laudem, Beatißimus I-

gnatius. Cùm verò Ierosolymis vi à locis sanctissimis abstractus, & parum abfuit à morte, quanquam illam temporis procellam æquissimo lætissimóque animo tulit Christo Iesu præunte, & quasi erigente animum ad omnem contentionem dimicationémque subeundam; tamen, quam ille non patientiam solùm retinuit, sed pertulit lætitiæ magnitudinem? quid occasionem mortis oppetendæ pro Domino nactus fuisset, & animo quidem & voluntate oppetitam ad sancti sacrificij mercedem persoluendam more suo & fide data duxisset liberalissimus fidelissimúsque dominus. Cùm verò Hierosolymam nauigaturus, cùm è Hierosolymis reuersurus, inopem & egentem, & aliena misericordia viuentem recipere naucleri nollent in nauim, cùm se abiectum & contemptum, & verbis sæpe mulctatum, & re non minore crudelitate iactatum aspiceret, non illa fuit de Christo bene merendi occasio mirifica? cùm non Compluti solum, sed Salmanticæ, cùm tertio iam Parisiis tempestates turbulentiores in Ignatium commotæ essent, nullius ille hominis opem vellet, solùm Deo confisus immortali Domino, & suarum vnico tutissimóque perfugio, non merita illius in suum Iesum ingentia? non ea quidem, quæ Iesum eò adduceret, vt Ignatium solueret custodiæ vinculis acerrimis, toties vehementissimis illis turbulentissimísque tempestatibus cœlesti benignitate detonantibus, tot tantæque fuerunt procellæ in Iesu Christi equitem insignem coortæ, quot occasionem eidem dederunt in Iesu cunabula, in itinera sua, in vigilias susceptas, in comprehensionem, in virgas, & mortem acerbissimam oculorum corporis, & animi efferendorũ. Quæ minæ illius hominis & minimè

minimè laici veste cooperti, sed Religiosi, mali tamen ac pestilentis, qui flammis ædes omnes & collegia vastaturum se esse dixit Ignatij? Quo in dicto plenissimo minarum, nec minimum commotus Ignatius flammam amoris diuini eidem mala omnia precāti ignes flagrantes minitanti deprecatus est. Cùm accepisset Cæsereæ Augusti tantum probrum, tantum decus illatum, & per summum scelus expulsionem ex vrbe suorum tranquillitatem prædixit breui, & cùm sociorum honore reditum illustrem & gloriosum. Qui spem habet, Auditores, in Deo supremo montium instar altissimorum, nunquam commouebitur, neque de gradu eiicietur suo. Quos tollere vult Deus, & montes Ecclesiæ altissimos in cœli vsque fastigia celsissima prouehere, hos similes, laboribus difficultatibus, periculis, tempestatibus turbulentis, & imminente morte, atque adeò sine dubitatione oppetita filij similes reddit. Qui quod torrentium acerbitates auidus, & in maiore redundantia hausit, caput extulit supra sanctorum omnium millia. Inde Beato Ignatio passim occasiones patiendi datæ, passim insidiæ paratæ, passim in illum, in suos & in hodiernum vsque diem plurima fuêre falsa dicta testimonia. Et qui facere debuissent virtuti, magis eidem suisque sæpe fuerint inimicissimi, infestissimique vt iam mirari desinatis hostes Fidei Christianæ, hæreseos Lutheranæ, reliquarum Deo aduersantium sectarum tam crudeles & infestos fuisse societati Iesu, & tam capitales inimicos. Quippe institutum suæ gentis direxit, valdéque contulit ad infringendam labefactandámque hæreseos iniquitatem, & ad hominum conatus bellum infectissimum Deo facientem comprimendos. Quod verò non Martyris lauream consequutus fuerit Ignatius?

Quod

Quod non alterius Ignatij similis hac in laude fuerit? Quod vt Beatum hodierno die veneramur, non venerentur Martyrem, quod vt breui Confessoris gloriã & in sanctorum numerum relati cohonestabimus, non Martyris decus illustre celebremus, illa fuit prouidentia, illa sapientia diuinæ maiestatis, quæ voluit ad suorum, & ad innumerabilium hominum salutem reseruare Ignatium ingẽtem. Quemadmodũ quidem Franciscos, Augustinos, Dominicos, & alios Religiosarum familiarum Duces clarissimos. Quanquam si voluntas laude & merito suo compensatur, æquè atq; factum, cùm flagrans fuerit, & accensa nimium, sui voti fructus feret vberrimos, cur nõ & Confessorem, dicam Ignatium, & Martyrẽ quoque gloriosissimum. Hinc mansuetudo, benignitas, cæteræq; virtutes cum animi magnitudine cõiunctę participésque meritorũ patientiæ maximorum. Sed accedamus iam ad secundam orationis partem, ad caritatem tanti principis flagrantem ostendendam. Quę cùm attingat & Deum & proximos, in Deum qualis ac quantus fuit, qui in eum ascenderat charitatis gradum, quem tenere æquum erat eum, qui rebus huiusce sæculi, tam verè & ex animo nuncium remiserat? qui omnia quæcunque sectatores sæculi maximi habeant, quæ mundus fallax & fraudulentus maximè proponat, suis satellitibus appetenda, ille parui duceret, pedibus traheret præ summo in Deum immortalẽ amore? qui morbos, qui iniurias, qui acerbitates omnes ardens totus & flagrans amoris diuini facibus, sitienter appeteret? qui dum Dei voluntatem præstaret, dum eidem inseruiret, dum gloriam quæreret Dei immortalis, & eam ferret, & amplificaret, nulla vnquam pericula recusauerit, probrum omne posuerit in lucro maximo, &

duxerit gloriam illustrem. Qui amor si nulla re magis exploratur, & perspicitur, quàm tolerantia multa, &rerum aduersarum patientia memorabili, repetitequæso memoria, Auditores, quæ de patientia prædiximus, & addamus etiam in omni genere materiáque patiendi varia ac multiplici, sic illum exercitum fuisse, & mira excurrisse sempet alacritate, vt nulla magis ille re, magis societas Iesu creuerit, quàm tempestatum magnitudine, quę in se suosque commotę fuerunt omni loco ac tempore turbulentissimarum. Atque illud ex Patris sanctissimi ore acceptum nosse vos velim, qui dicere solitus est, omnia quæ sola terrarum, & vniuersitas hæc suo ambitu complectuntur si in bilancem coniiciantur, non tanti se pẽdere, neque æstimare, atq; beneficia, quę acceperat ab immortali Deo, ex iniuriis, ex vexatione plurima, ex custodia, ex vinculis, ex tot in se temporum concitatis turbinibus ac procellis, prę summa in diuinam maiestatem amoris magnitudine. Neque quidquam sanctissimus absolutæ perfectionis magister, addebat comparari posse ad animi lętitiã gestientẽ, voluptatémque infinitam, quam quis patiendo pro amore Christi Iesu libens & lætus acceperit. Rogatus enim semel à viro vitam breuem & quasi compẽdiariam proficiendi, in diuinæ perfectionis ratione respondit, patientiam esse, & laborum & aduersarum tolerantiam pro Christi Iesu amore cœlesti. Hanc gratiam acquirere & colligere ab immortali Deo suos perfectósque viros volebat, qua multorum meritorum & maximorum cumulus coaceruatur & augetur in cœlestem Beatorum amplitudinem. Hæc sanctissim⁹ Pater docebat, hęc prętabat, ex quibus caritas eiusdẽ infinita explorari facile cognoscíq; potest. Sed amoris

amoris iſtius in Deum,& in proximos Dei cauſa,quę ille ſigna, quàm clara & illuſtria? Scopus enim cogitationum ſuarum, actionum cunctarum finis non aliò profectò ſpectabat, quàm ad maiorem Dei gloriam.Hanc ille quærẽdam,hanc comparandam,hanc latiſſimè diffundendam vbique locorum, & amplificandam omnibus modis & rationibus curabat? Quid enim dicam in diligentiam in honore diuini numinis quærendo vitaſſe ſemper & incurantiam quamcunque minimam. Qui ad omnem abhibendam diligentiam vires totas & neruos intenderit? quid dicam Ignatium verum honoris diuini procuratorem fuiſſe, contẽtum ſolùm offenſionis diuinæ declinatione,cùm id maximè quærebat, vt Dei nomen & gloria creſceret & augeretur rectò factis perfectiſque virtutum actionibus. Quid commendem etiam in ſanctiſſimo Patriarcha ſolùm gloriam ſibi diuinam propoſitam fuiſſe ſuis in rebus & factis vitæ decurſu faciendis; cũ in duorum concurſu factorum, illud faciendum delegerit decreuerítque potiſſimum quod maiorem immortali Deo gloriam compararet.Cùm ſępe ac ſępius cum Deo loqueretur,& incredibili ſpiritus ſuauitate delinitus,cum ſuo ſe oblectans creatore, & mille delicias ac ſuauitates dicens,lacrymis ex oculis cadentibus,& argenteorum inſtar granulorum, opplentibus decorantibúſque genas admodũ venerandas repetebat & ingeminabat illa verba,Mi Deus ſumme præpotẽns Domine,quid velim ego? quid poſſum prætérea appetere præter te,præter te video nihil. Quòd ſi Beati Pauli laus,in loco claro & excelſo poſita fuit,qui ex corporis vinculis cupiebat excedere, & euolans eſſe,cum Chriſto Ieſu,valeat tua laus eximia & excelſa, habeas hæc inter alia cum B. Paulo ſingulare, qui
cor

corporis iſtius cõpagibus ſolui cupiebas, & ad Deum tandem quaſi pennis elatus euolare. Atque hac de te prædicemus, quod ita ſigillatim in aliorum ſanctiſſimorum & maximorum literis cõmendatum non legimus, vt nõ Dei aſpiciũdi ſolũ, & illius diuino aſpectu perfruendi cauſâ, quàm gratulandi eidem Domino de ſua maxima infinita ſempiternáque gloria, & ob infinitatẽ gloriæ nunquam interminatam gaudendi per omne tempus. Vultis aliam cauſam huius deſiderij, & diſceſſus in beatorum ſedes optati. Optat amicus, Auditores, cùm aliquem ſibi familiarem & carum valde, ex intimis vnum, & alterum prope ſe ad gloriã & honorem euectũ audiuit, tanta gloriæ magnitudine perfruentem, in excelſo dignitatis gradu collocatum ſuis oculis intueri, eidem gratulari, de ſublimi honore comparato, quieſcere non poteſt, quoad optata conſequatur. Verus Chriſti Ieſu amicus Ignatius,, verus ſui Ieſu & flagrãs amator è viuis excedere, ad ſuperos euolare cupit, neque dies noctéſque quieſcere quoad animum expleat & humanitatis Ieſu Chriſti ad tantum gloriæ culmen euectę gratuletur gaudens & geſtiens. Vſq; eo exarſerat diuini amoris infinita magnitudine. Magna ſunt hæc argumenta amoris in DEũ, neq; altiùs aſcẽdere poſſe videtur ęmulus & imitator Chriſti Ieſu maximus. Sed qua laude commendandum dictũ illud & propoſitũ, ac deliberatio inſidens in animo cõſtantiſſime collocata? Cui ſi optio daretur exeundi ſtatim è vita, certus confeſtim diuini boni viſendi, & Dei immortalis aſpectu perfruendi in omnẽ ſęculorũ ęternitatẽ, aut in ſæculo manendi, in lõgius tempus, propter factum ſingulare in Dei obſequiũ cultúmq; faciendũ. Sed tamen incertus ſalutis ſuæ & gloriæ Beatorũ adipiſcẽdæ, hoc ſe proculdudio poſteriꝰ metu ac periculo

animi

animi optaturum potiùs quàm illud prius tantum & tam singulare bonum. O virum verè Dei amantem! O magnum diuini honoris amatorem! O perfectum gloriæ Domini amplificandæ cupidum! sanctè perfectéque appetentem! Miramini dictum, Auditores, nouum, ante hunc diem inauditum. Nō sine causa id dicebat, & faceret & præstaret diligentissimè studiosissiméque. Quis Princeps, aiebat, aut quis Rex in summum dignitatis gradum ducē aliquem euexisset, aut summam Præfecturam eidem viro detulisset, qui duces istius obliuisceretur, si hāc repudiaret libētissimè, aut iret Regi in seruitium & defensum arcem aliquā, quamuis discrimine ac periculo vitæ suæ amittendæ, maximè si idem Rex spem in illo positam haberet, & Regis non solùm, sed Regni interesset, & ad Regiæ dignitatis illis temporibus, bellis acerrimis appetitæ gloriam spectaret. An non dux in Rege spē haberet maximam, victoria reportata, maiorum, pro re fœliciter gesta, honorum consequendorum, & talem ac tantum futurum esse Regem, qui copias maximas & tòtam Regnorum vim potestatémque in prælium contulisset, vt maioribus præmiis & honoribus meritum tantum gratiámque referret. Sed mittamus præliorum contentiones, acerrimásque pugnas, idem Rex non ducis conseruandi, augendíque maioribus incrementis vinculo astringeretur obligatus memoria beneficij præcellentissimi. Quínam igitur metueret Ignatius, qui in euentum huiusmodi dubium & ancipitem in tantum pro Christo Domino periculum sese obtulisset conscius liberalitatis largitatísque diuinæ, qui distulerat gloriam suam, & quasi abierat honoris ergô diuini? Non cadit istud in liberalissimi Domini magnificentiam, qui seruo suo succurre

curreret proculdubio, malis omnibus occurreret, neque illum in peccatum incidere, non à creatore deficere pateretur, quid dicam tam egregiè fidelem administrum derelinqueret, & auxilio cœlesti destitueret. Cogitent alij (dicebat Ignatius) contrarium, cogitent iidem, mihi neque venit in mentem, id de tanto Domino cogitare, de tam celsissimo, magnificentissimóque Rege. Vultis aliud signum amoris diuini maximum, semel in hac cogitatione versari visus, si (quod Dominus omen auertat) Deus ipse Ignatium in Inferorum sedibus esse vellet, quid sibi, quid homini fuisset, qua mēte, quo sensu inter tot ac tantas cruciatuum accerbitates, & flāmarū ardores tam intolerandos, interiectus, & inter iniurias, & probra damnatorum ori sacrilego diuinæ maiestati illata. Atque illa nullum sibi dolorem, posteriora grauissimum, & intolerabilem inurerent. Quo igitur amore, quàm flagranti, quàm inflammato foret, qui sit in Deum immortalem affectus. Multa alia potuissem afferre, sed vbi similia signa constiterint, quid aliis opus est argumentis. Hac de causa libens prætereo ea, quæ se facturum esse libentissimè dicebat Patriarcha noster, vt simulata dementia nudus, & cornibus onustus, sordibus oppletus, vt alio fœdo corporis habitu prodiret in medias vias, & loca ciuitatis publica ad temeritatem multitudinem concitandam, vt omnes ludo, lapidibus appeterent, cœno, stercore, aliis sordibus cooperirent, deluderent, & clamoribus insectarentur, & omnibus probris & contumeliis onerarent, nisi salus eum & vtilitas proximorum priuatæ prorsus anteponenda contineret. Prætereo officium quasi ante ambulonis, vel perductoris mulieribus à meretricio quæstu abductis præstitum toto populo Romano in-

ſpectante, vt à violando toties diuino numine ſpurciſſimum & turpiſsimum profligatarum mulierculaum genus auocaret. Quo in facto, neque ſeipſum, neque honorem reſpiciebat, & cùm multi dicerent ad priſtinam vitam & mores redituras eas mulierculas, Ego verò, reſpondebat, his per noctem vnam à libidinibus ſuis abductis mulierculis pretium operæ ac vigilantiæ meæ quam ingens tuliſſe contentus ero. Mittamus alia facta, quorum ſimilia ſexcenta poſſem ſigillatim enumerare. Qui tam flagranti, & infinito in Deum amore ſuccenſus ferebatur, qua contemplatione rerum diuinarum ad beatorum ſedes, & ab humanis abſtractus ferretur ad Deum. Ex hac contemplatione fructus ipſius Spiritus, & amoris diuini capiuntur maximi planéque ſupremi, proprij Sanctorum Chriſti militum, de quibus paucos proferre noſtri eſt, & præſentis inſtituti, vt ſuos veros & excelſos amatores, quibus modis, quàm illuſtribus, ac verè cœleſtibus ipſa celſitas ſupremi Domini cumulet & adaugeat, agnoſcatis in confeſſore Ieſu Chriſti gloriſiſsimo. Atque inter alia diuini amoris pignora, quis commemorabit variam ac multiplicem illuſtrationem claritâtis diuinæ radiis incenſam, qua nituit & emicuit ſanctiſsimus Ignatius. Quoties enim, quoties multi intuentes Patriarcham inclitum, faciem & os viderunt, miro ſplendore collucens, & diffundens radios diuinæ claritatis? Quoties caput eadē claritatis magnitudine circunfuſum aſpexerunt, & admirati ex aſpectu prædicarunt Patris eximiam ſanctitatem? Quoties ingreſſus cubicula multorum concluſis feneſtris, & foribus ſuo ſplendore clariſſimo ſolis luce clariora reddidit, & illuſtrauit? Quoties, quoties Barcinone, & in rerum diuinarum contem

contemplatione visus est in clarissima luce conspicuus? Quoties à terra sublatus idem Pater aspectus, & longo interuallo cum Deo immortali familiarissimos sermones conferre, & hæc suauissime pronuncians. O mi Deus, ô mi supreme moderator! O si mortalibus notus esses! Quoties sacrum faciens splendoribus diuinis illustrare totus fulgere cernitur emicare clarissimè? Quoties eundem splendorem diffudit impertiés sacram hostiam virorum mulierúmque generi, & quidem sæpe à terra sublatus in aëra. Quæ si magna, si excelsa, si illustria testimonia sunt, cùm hæc ex animo redundauerint in corpus, qui diuini amoris obsides fuerunt visiones eiusdem in diuina contemplatione versantis tam admirandæ, tam stupendæ? Non agam hic de diuinis consolationibus, de suauitatibus & deliciis, de iucunditatibus haustis, & sibi cum aliis sanctis planè familiaribus. Quæ sic Patri sanctissimo communes fuerunt, vt volumina plurima complere potuissemus orationum. Sileantur hæc omnia propter multitudinem suam. Illa illustratio multiplex, & numerosa, visiones clarissimæ illustrissimæque, cui notæ non fuerunt à traductione sua, & ante conuersionis deliberationem? Cui in lecto iacenti, & grauius periculosiúsque ægrotanti visus est B. Petrus nuncius reddendæ restituendæque salutis missus ab Immortali Deo in cunctorum summa desperatione, & deplorata iam & à medicis & à suis valetudine. In ipsius traductionis primordiis vigilias agenti, & imbecillitatem debilitatémque carnis metuenti, nota fuit visio Virginis ac Reginæ cœlestis Mariæ, quę id temporis filium suũ brachiis portauerit, & ingentis luminis magnitudine illustrauit, & præsentia, suaui-

tate recreauit & ex animo turpes omnes cogitationes & imagines impressas & afflictantes acerrimè deleuit omnino. Nota fuit Manresæ, cùm se ciliciis, inedia, castigatione corporis excruciaret, sedatis iam tempestatibus illis & scrupulis & anxietatibus conscientiæ silentibus, & consolatus fuit alumnum, & refecit & exhilarauit Dominus diuinarum visionum affluentia mirabili, & mentem illustrauit imagine sanctissimæ Triados clarissima. Atque tanta consolatione animi, tanta voluptate cœlesti, vt neque lacrymas continere, neque cohibere singultus, neque cogitare, neque loqui, nisi de mysterio sanctissimæ Triados augustissimo celsissimóque posset, atque id tam multa similitudine tam multis & illustribus exẽplis, vt spectatores, & auditores in magnam raperentur admirationem suspensi, attoniti, & sui ipsius penè impotes. A quo tẽpore quã infixum & impressum insederit in mente sua tantæ Triados arcanũ reconditũ & abstrusum testis esse poterit liber, quem de sanctissima Triade literis mandare cœpit, octoginta foliis constantem. Et id temporis cum legendi & scribendi solum peritus esset, inscius Grammaticæ primorum adhuc Rudimentorum decursu vitæ suæ tam altæ, tam profundæ, atque tam à communi hominum intelligentia sanctissimæ Triados impressæ fuere notitiæ & splendoris clarissimi, siue de diuina essentia, siue de distinctione, siue de proprietate (volo in rẽ mirãda Theologorum sermonẽ loqui) vellet agere, vt ex Theologorum schola tantam abundantiam rerum percipere quidem non potuisset. Sed ad Manresam reuertor, vnde deflectere coactus fui arcanorum cœlestium multitudine. Iterum Manresæ obiecta fuit animo species visenda huiusce vniuersitatis, quam

oculis

oculis aſpicimus, quomodo, quáque mirifica ratioen fabricam elegantiſsimam molitor tantæ operis creauit. Tertiò etiam aſpexit mentis oculis, & præſens ſacro in B. Dominici cœnobio, dum efferretur hoſtia, & quidem clariſsimè, Chriſtum Ieſum panis tegumentis contentum, atque latentem, quo modo, qua ratione cultores Chriſtianæ fidei credimus, profitemur & colimus. Quid dicam de diuerſis temporibus, cùm ſpectans & intuens acerrima quidem contemplatione cœleſtia, naturam Chriſti Ieſu, humanam vidit, atque reſpexit. Quid dicam de Virgine etiam ſæpe ac ſæpius eidem Patri obiecta, & obuerſante ſuis oculis, & Manteſæ & Paduæ, & Ieroſolymis & aliis in locis. Illud quis prætereat ſilentio beneficium, cum propter littus fluuij Manreſani ſedens, abſtractus ad ſupera rerum accepit cognitionem altiſsimarum, neque cœleſtium ſolum, & ad noſtram fidem ſpectantium, ſed artium & ſcientiarum maximarum. Atque raptus hic (quid enim vocabula quæram) extaſis tam diuina permanſit ad longum temporis ſpatium. Sed illud multo maiorem affert admirationem, quod de nullo ſanctorum legiſſe nec audiſſe vos recordamini. Qui continuos octo dies, & totidem noctes ab vno in alterum Sabbathum abſtractus ab humanis & arreptus prorſus mente in extaſi continenti permanſit, cunctis, qui miraculo interfuerunt, admirantibus, & pro mortuo habentibus, cùm ſtaret ille & recto corpore, & raptus ad ſublimia. Qui hiſce octo diebus præteritis ad ſe rediens, quaſi ex ſomno profundo ſuauiſsimóque excitatus eſt, & nomen dulciſsimum, & Ieſu ſibi melle ſuauius ore ſuauiter, ac iucundè nimis efferens. Quid clarius, quid illuſtrius illa viſione ſanctiſsimæ Triados ſibi oranti & Romam

contendéti in tanto lumine claritatis obiecta. Cũ Pater Æternus, filio commendauit Ignatium. Cum Filius respondit, se Ignatio, suisque Romæ propitium futurum esse. Cùm verò in monte Casino esset, vbi B. Benedictus animam vidit sancti Germani in igneo globo diuinorum spirituum opera tolli sublimem in cœlum, non Ignatius animum comitis Hoces in cœlum ascendentem, eximia claritate circunfusum vidit? Non vidit etiam Romæ animum Ioannis Coduri proficiscentem in cœlum idque conuersus ad Patrem Ioannem Baptistam Violam, comitem id temporis suum patefecit. Cùm verò Pater Leonardus Hesel natione Flander, & antiquus Societatis miles, & vitæ sanctitate conspicuus, in optatis haberet videre suis oculis Beatissimum Ignatium parentem, non literas ad eundem misit, non per literas contendit summopere, vt sibi per eum liceret Romam adire, & Patris sui, cuius desiderio flagrabat incredibiliter, Ignatij solum aspectu perfruendi causa, cui Ignatius cum respondisset, quod ex proximorum vsu & ad Dei gloriam spectare videbat, vt ibi, vbi erat, maneret, futurum, si collibitum Deo esset, & facile Deo quidem esse, vt Coloniæ, qua in vrbe Pater Leonardus erat, & amplius trecentas leucas ab vrbe Roma distabat, vt quem in optatis habebat, videre posset. Mirandum sanè vigilanti Leonardo, Coloniæ agéti, & in collegio nostro cõmoráti, & nihil tùm fortasse de Ignatio cogitante, visendũ se spectandúmq; præbuit Ignatius. Qui agés inter viuos, cum Leonardo Patre fuit, per tempus aliquod, cum eodé colloquutus, & cùm cõsolatus esset, ac refecisset mirandum in modũ, gaudentem ac lætantem, optata consequutũ, & tantũ amoris diuini pignus adeptum

re

reliquit ex illius aſpectu ſubducẽs ſeſe, ſed huiuſmodi multas alias relinquo viſiones & ſpecies admirandas,quas & breuitatis cauſa prætereo, adiungens ad Beatiſſimi Ignatij gloriã & alias huiuſmodi fuiſſe innumerabiles,quas occultatas habuit veræ demiſſionis amantiſſimus, neq; diuulgare voluit dona huiuſmodi referẽs accepta sẽper immortali Deo, vt breuitati cõſulã,in his ſpectaculis cœleſtibus,in quibus aliorum ſe iactaret oratio,tum vt moderationis modeſtiæq; quam pręſcribit Societati inſtitutũ,auidiſſimus. Alterum eſt, quod plus debet omnibus admirationis afferre,in tanta viſionum & ſplendorum diuinorũ multitudine,magnitudinéque miranda,nec verbum vllum feciſſe Parentẽ tantum,non ſiluiſſe ſolũ,ſed demiſsionis,patientiæ,charitatis,caſtitatis reliquarũ virtutum ornatũ extuliſſe commendaſſe ſuis, & omni contentione comparandas verbo & re præcepiſſe. Quippe qui diuini amoris facibus incenſus gloriam Deo tribuendã & virtutibus quærẽdam intelligebat, reliqua eiuſmodi eſſe dona,quibus quos vellet,& cùm opus eſſet, ſuos alũnos maieſtas diuina cumularet, ſed iam deſiderabitis Ignatij Beatiſsimi amorem in proximos. In cuius rei laude quid eſt,quod maius poſsim adumbrare(diffido enim me demonſtrare poſſe,quid dicam ornare dicendo)quàm ſi ex amore diuino coniiciatis. Qui tãto Dei amore flagrauit, quo proximorum flagraret, qui ſciebat,Patrem Æternum, à quo tanta beneficia acceperat, hominum ex inferorum faucibus eripiendorum cauſa miſiſſe filium in terrarum ſola, huic quicquam prius, quicquam antiquius eſſet proximorum ſalute. Quid opus eſt pluribus verbis, tempus eſt orationis abſoluendæ, & huiuſce virtutis conſilium non à magnitudine multitudinéque

meritorum in proximos alienum erit aliis oratoribus relinquendæ. Quid enim illum fustibus cæsum, & morti proximum fuisse dicam causa proximorum salutis procurandæ? Quid insidias paratas, quid mortem imminentem, quid iniurias factas, quid contumelias impositas proferam? Quid eorundem proximorum causa ad virgas publicè, summóque cũ dedecore perferendas adductum ostẽdam? Quid labores susceptos? quid adita pericula? quid contentiones pro liberandis ex dæmonis ore mortalibus habitas & tempestates in eundem Equitem insignem concitatas enumerem? Quid frigidis in locis, hyeme summa nudum collo tenus in stagnum se coniecisse immersisséque dicam hominis ab impura mulieris consuetudine reuocandi causa? Quid alia proferam huiusmodi sexcenta & innumerabilia facta, cum singulis horis ac momentis mille mortes pro salute animorum, & quidem acerbissimas oppetere fortiter cõstantérque paratus esset, cùm sæpe à suis amicis, ab aliis periculorum non inscientibus, à commodis proximorum abstrahi reuocaríque nequiuerit, gloriosum ducens, & nihil magis appetens, quàm profundere sanguinem, & mortem subíre crudelissimam in proximorũ causa, societas ipsa, Auditores, amorem Patriarchæ in proximos flagrantem & accensum declarat. Cuius institutum, ab Ignatio secundùm Deum & afflante Spiritu sancto, quod Romani Pontifices suis diplomatibus consignarunt duobus potissimum muneribus, & sui ipsius & proximi salute contentum est. Quemadmodum exemplo & præscriptionibus sanctissimi Patris sui alumni præstiterint, & in omni loco sedéque terrarum præstare conentur, equidem satis planum fieri rudibus, & ignaris credo, si secum cogitauerint, quod vident, & probè norunt

norunt tanto animorum fructu præstari, nihil esse societati concedent, quod illa ad proximorum salutem procurandam non præbeat, diligentissiméque exequatur. A pueris enim illa, dum eos legere & scribere docet, & in scholarum huiusmodi pueris informandis Christianæque doctrinæ rudimentis imbuendis, & ad omnem instituendis pietatem suos occupatos habet alumnos, proximorum saluti commodare incipit. Ab his scholis pueri deducũtur, & Grammaticę humaniorúmque literarum studiis erudiendi Societatis Iesu præceptoribus traduntur tabernacula patent, Græci, Hebraicíque sermonis, in Rhetoricis versantibus. Et multis in locis vnà cum Grammaticæ institutione à primis cunabulis non spectata Rhetorum classe cum Latinis Græca & Hebraica pueri coniungunt studia liberalium artium Philosophiæ sacræ Theologiæ eisdem in academiis sociorum vigent ac florent. In excipiendis confessionibus, in ministrando Eucharistiæ sacramento in adiuuandis proximis, frequentatione xenodochiorum, in vinctorum custodia quacunque visenda seduli sunt ac diligentes socij Iesu. Notæ sunt conciones publicæ, priuatæque adhortationes, notæ sodalitates adiuuandorum proximorum causa institutæ, omnes personant suis statis diebus doctrinæ Christianæ cantu, puerorum, & adolescentum, & virorum natu maiorum longissimo procedente agmine, & pompa consistente tota concionandi causa celebriore aliquo quidem in loco, vel publicis in plateis, aut cõpitis concursu frequentioribus, magísque vrbem peruagante multitudine lustratis: frequentes hoc in munere, neque die solùm, sed nocte intempesta, quocunque anni tempore, sunt alumni societatis Iesu, vt vocati domos adeant, adsint morientibus ad extremum

vſque ſpiritum. Cúmque damnati capitis,vel in crucem tollendi deferantur ad patibulum, eos comitantur,quemadmodum viros nobiles in locum vſque vbi iugulandi ſunt,aut alio ſupplicio mactandi. Denique ne omnia perſequar expoſiti ſunt ſodales ad Ieſu omnẽ operam,quæcunque ea vti voluerint ex inſtituto ſuo præſtandam.Vbi verò Auditores hæreſis flagrat ac ſæuit quales ſe ac quantos & legendo & ſcribendo & diſputando & nefariis hæreticorum conatibus obſiſtendo præbeãt diſcipuli Ignatij , noua eſſet inſtituenda quidem oratio , ſi rem,quemadmodum ſe habet, oſtendere debuiſſemus. Vos ſcitis omnes & noſtis melius quàm ego poſſem oſtendere. Hæc omnia laudes ſunt Ignatij glorioſiſſimi, hæc trophæa , monimentáque Patriarchæ præcellentiſsimi.Hęc poſtremò decora & ornamenta Confeſſoris iſtius incliti, quæ nulla temporum obliuione ex hominum mentibus excident pro multitudine magnitudinéque ſua pro gloria præſtantiſsima immortalitatis inſignibus cohoneſtata.Date operam Auditores, vt quæ de amore diuino, de charitate in proximos ardenti ab initio in hunc vſque locum audiſtis veſtris animis commendetis,quæ de patientia & charitate, de vtraque præcellẽtiſsima virtute,tantis donis ac muneribus redundanti, tot virtutibus decorata cœleſtibus, tot illuſtriſsimis ſpectaculis & viſionibus illuſtrata diuinis accepiſti, quo tanto honore in Ignatium Confeſſorem & Patriarcham inclitum liberaliſsima Dei manu infinitáque largitate collata omnia dona ſunt, in animis & in memoria habeatis, & qua patientia , qua fortitudine animi eſſe debeatis,& quod amare vos oporteat,quod odiſſe intelligetis,ſi diuinæ maieſtati, quod vnum eſt optandum , & gloriam cœli immortalem parit grati admodum,& accepti ſemper eſſe volueritis.Dixi.

ORATIO IN LAVDEM B. Ignatij Confessoris.

Ab Adiunctis ope aliorum Argumentorum.

QVÆ de Beatissimi Ignatij Confessoris Ecclesiæ gloriosissimi laudibus hoc tanto cõcursu nobilissimorum hominum, Doctorúmque frequentię honoratissima stipatus dicturus sum, ea in fortunæ corporis & animi dona conferam. Neque vereor reprehensioné mussitantium iam nonnullorum, & probro vertentium tritam hanc ac pervulgatam laudandi rationem, & quasi parum ad sanctorum laudem spectantem. Nã non omnibus nota sunt, Societatis quanquam alumnis, & eiusdem studiosis notiora sint, quàm mea nosse quicunque poterunt oratione. Et si nouerint omnes ad Cœlitis incliti laudem collata, maiorem illa quidem spero cognitionem, & eidem Magnati curiæ cœlestis insigni, laudem illustriorem afferre posse. Nam cum parentibus clarissimis non responderunt solùm, qui sunt eius generis ac familiæ, sed virtutibus suis clariorem & illustriorem nobilitatem reddiderunt, quid maius & ad institutum, quo de agimus appositius afferre potuit orator. Id quod præcones B. Dominici nunquam prosapia Gusmaniorum omissa, cùm tanti Principis Ecclesiæ laude gloriosa maiorum stemmata coniungentes nobis nunc primùm de Patriarcha præcellentissimo Ignatio, tanquam de sancto, & in Beatorum ordinum ascripto dicentibus, faciendum celebrandúmque prædixerunt. Neque ob eam causam veræ laudes, animi dotes prætermittendæ sunt, & aliæ multæ habendæ, mandandæque lite

literis sunt orationes nulla nec minima suorum illustrissimorum facta mentione maiorum. Quapropter quæso detis mihi primum omnium hoc vsitato artificio dicenti, nec maius meis viribus onus audenti solitam veniam attentionémque animorum ad orationis ingressum spectata cum benignitate coniunctam. Patria enim Beatissimi Ignatij Cantabrica fuit, fortis & inuicta, & ad Martis congressus horrificos quasi dono ac munere præcipuo nata. Qua cum gente armis, & gladiis, & hostis gaudente acerrima bella gessere Romani; neque vllam ex Hispaniarum gentibus magis fortem, & planè indomitam, præliis grauissimis periculosissimisque commissis, quàm Cantabriam nominarunt vnquam, suorum talem ac tantam annalibus posteritati commendatam: in ea verò Ignatius bello pietatéque insignis natus fuit parte, quæ in finibus vrbis Aspeithiæ posita est. Quibus in locis duo sunt óppida Ognis & Loiolæ, à qua Loiolæa familia, & cognomen horum Cantabriæ dynastarum ductum fuit & propagatum insigniter. Cuius patria licèt clara & illustris non esset, eam tamen Domini Loiolæi illustrassent, suo splendore & maiorum nobilitate clarissima, maximè Ignatius hic insignis, qua claruit in rebus bellicis gloriâ, & in perfectionis itinere suscepto consequutóque absolutionis consummatæ fastigio, & Beatorum in militanti Ecclesia gradu gloriosissimo. Nã de Cõfessoris, & sancti & maximi Principis culmine iam in cœlo, quod postea clarũ ostendemus, summa cum celebritate delato, quis nisi inuidus & obtrectator impius dubitare potest? Gloriare igitur imprimis Patria Ignatij non tam de Beltrano Parente, de maioribus illustri nobilitate florentibus, de magnorum, illustrium, & immunium planè municipium

altr'cc

altrice terra, quàm de Beatiſſimo Ignatio, quod licèt in tenebris primis temporibus iaceres, poſſet ille ſuæ ſanctitatis fama, & cœleſti celebritate ab obliuionis iniuria vindicare, & cum antea nunc maximè Vicarij Ieſu Chriſti, qui falli non poteſt, Beatorum ſede delata, & quod tu quod ſui breuiter ſperare poſſunt, & cum magna animorum voluptate, boni ſanctíque Chriſtiani videbunt gloriari iam incipere de Ignatio breuiter in ſanctorum ordine collocando. Quę patria ſi clara fuit, ſi tam illuſtris, non minùs illuſtres, & fumoſis maiorum imaginibus paterna maternáq; proſapia procreati fuere Loiolæi Principes & Domini ſua ditione celebrati. Hac patria, his maioribus commendatus fuit Ignatius, qui cùm parentes locupletes ac copioſos habuerit, & Dominos Ognis & Loiolæ præſtantes, iis reditibus annuis, & inſigni fortunę dominatu, ſtirpiſque Loiolæ principatu florentes parẽtum veſtigiis primùm inſiſtere in animo habuit, atque viam ſæculi cõtendere cœpit ea iactatione, qua ſi filij Heroum clariſſimorum, & fortunatã ampla florentes oſtentare ſolent. Quod in illo ſatis inſigniter vigere viſum fuit adoleſcente, præſertim oris dignitate, recto & eleganti corpore, mira membrorum omnium conformatione, tanto lepore ac venuſtate lineamentorum ſuorum, vt ſi cognomento generis, ſolo patriæ non omnibus notus eſſet, ſuam tamen florentem fortunam, & maiorum claritatem inſignem ore ipſo, reliquáque corporis elegãtia ſatis egregiè præ ſe ferre videretur. Quod teſtatus fuit liberali, & equite illuſtriſſimo digna educatione, & Aulæ regiæ Ferdinandi hoc nomine Catholici victu quotidiano. In quam cum aliis filiis Heroum, & Magnatum clariſſimorum miſſus à parentibus, Regiæ maieſtati venit in ſeruitium. Inde

ſpiri

ſpiritus illos Equeſtres, animos Magnatum inſolentes didicit,& accepit,vt ad fortunę gradum excelſum, & fortunæ dominatum ampliſſimum natus fuiſſe cerneretur. Cuius aulæ moribus, & inſtitutis imbutus magno & erecto animo ad rem militarem animum adiecit,prima militiæ tyrocinia apud Ducē Naiarenſem cum Loiolæa familia vetuſta neceſſitudine coniūctum,honorificè nimium poſuit Ignatius. Qui corporis ornatu elegantiſſimus, armorum, militiæque vſu præcellentiſsimus,quanquam in factionum rixarúmque periculis,in ſæculi immaniſſima iactatione tempus conſumeret, tamen in illo bonæ indolis, & virtutis decurſu temporis futuræ ſatis illuſtria indicia, atque adeò ſpectandæ religionis præſagia videbantur emicare?In tanta enim licentia militari,in tam corruptis moribus,nulla vox paulò atrocior, nullum iuſiurandum auditum, ſacra omnia, ſacrorum Antiſtetes ſumma religione venerabatur. Agnoſcite quoque illum diuitiis humanis minimè inhiantem, nulla auaritiæ labe aſperſum illis temporibus,quibus prædis faciundis,dediti ſunt militares animi. Denique ne vos morer, in re militari eas progreſſiones fecit, vt cum in Naiaræ expugnatione fortitudinis ſuæ documenta quàm illuſtria dediſſet,à diripiēda vrbe, quam prædæ,direptioníque dux ipſe reliquerat prorſus abſtinuerit,cùm ad illum cùm expugnationis, tum prædæ præcipua pars pertineret. Inde maximè notus omnibus,ab hac expugnatione pluris Duci habitus, at eodem duce ad maximas res & arduas,vbi alacritate, fortitudine,conſilio opus eſſet agendas expediendáſque deligebatur. Ecce vobis inter quoſdam Cātabriæ populos, ortæ ſeditiones, motúſque turbulenti fuerūt,quę ad vtriuſque factionis exitium, ad oppidanorum

rum

rum interitum apertum ſpectabant. Dux ipſe Naiarenſis, pro nobilitate, pro fortitudine, pro cõſilio ſpectato, Ignatium & adoleſcentem, & aliis militibus multò recentiorem legatum miſit, qui controuerſias & breuiter & prudenter diremit, gentéſque acriter & hoſtiliter diſſidentes magno vtriuſque partis conſenſu approbatione compoſuit, & reconciliatas reddidit amicas perpetuum. Qui iuuenis legationem obibat, quid negotij, quid muneris nõ obiret ætate maturior. Magnum erat nomen, magnum decus legati, vt Principes Reipub. maximi ſemper in omni morata, maximéque Romana Republica munus hoc obierint. Seruius Sulpitius ad Antonium Iuriſconſultus maximus ſenatus auctoritate legationem obiit. Eandem obierat ad Caium Cæſarem L. Cæſar pro cognatione, conſilio, auctoritate ſua, decernente ſenatu, vt ab armis diſcederet, & ad petendum cõſulatum Romam ſupplex accederet. Qui verò miſſi fuerunt Saguntum ad Annibalem, iuſſi tranſire Carthaginem, ſi Annibal obſidionem Saguntinam non ſolueret, magnis Reipubl. muneribus functi fuerant. Sed pluribus nolo rem trahere, legatorum auctoritate commendãs, quæ per ſe commendata ſemper fuit, cùm inter hoſtiles gladios, & tela ſemper integra & intacta verſaretur. Dicam id quod literis mandatum eſt, nullum negotium Ducem Naiaræ non per Ignatium exiiſſe prudenter, & confeciſſe feliciter. Tanta in illo prudentiæ conſiliique magnitudo elucebat. Sed id declarauit apertè prouincia ducis Pompelanæ vrbis & arcis defendendæ Ignatio paucis comitato delata, dum dux ipſe Nauarræ imperio Præfectus exercitus cogeret imperij defendendi cauſa? Quid hic magnanimus Ignatius, abſente Prorege, cæteris de deditione agentibus,

tibus,multitudine Gallorum deterritis, & simul oppidanorum animo diffisis:solus ille cum paucis arcem defendit,contra Gallorum tormenta vimque omnem admotis scalis in arcē ad ascendēdum,& vsque eò restitit,quoad globo percuso,confractóque crure semianimis corruerit. Defecere id tēporis Hispani animis, dedere se Gallis, & arcem tradere sine cunctatione. Quod aliud fortitudinis, & magnanimitatis signum dari potuit.Decidit in terram,vt subleuaret se,& animum tolleret ad cœlestia,& qui deiicere Gallos volebat,deiectus fuit tormentorum vi,vt à sæculi militia ad cœlestem transiret,& magnorum copias militum duceret, tormentisque omnibus oppugnaret, & expugnaret,castráque Luciferi,& inferorum sedis cunctorum.Proh!sancte Deus,quibus ille modis, quibus miraculis à sæculi vanitate ad Christi Iesu perfectionis iter traductus?Quem paulò ante accinctum gladio sicáque cum galea in capite, cum lorica in pectore, cum scuto in vna manu, in altera cum gladio militis ingentis partes agentem, & aut gladio arcem tuentem,propellentem accessum,& ascensum aduersariorum,quem à congressu videratis elegantiæ,aulicíque cultus appetentem, sericis concrepantibus incedentem,ornatum plumis versicoloribus,& gestantem de collo murenulas aureas,capillo pexo,ac nitido,vel intorto cincinnatoque indutum ocreis politis & habilibus ad crura,more militum gloriosorum, vel in habitu politorum & elegantium aulicorum.En exutus vestibus suis & ornatu serico,cum pannoso,& sordibus oppleto, centonibus mille resarto vestitum pretiósum,mutat, & induit vilem & atritum. Quid dehinc corrogantem ostiatim aspiceres,quæ summæ Regum arces aluerant,xenodochia adeūtem incolentémque

cum

cum inopum genere verſantem, & iucundè cum illis aliena miſericordia viuentem,& veſcentem corrogatis eſcis. En illum pauperem. Hunc paulò pòſt in peregrini habitum aſpicies, ſacro vili, craſsoque obductum, accinctum fune aſperrimo, de fune pendente ſcutica ferreis globulis, aut rotulis grauiter exulcerantibus,& carnes lacerantibus inſertis, qui pedibus nudis Hieroſolymã martyris coronæ ſtudio cupidiſſimus contenderet. Poſtremò, vt qui perduxerit militem ſuum Chriſtus Ieſus,aſpicias, cernes poſt annos aliquot, in noſtrorum habitum veſtem honeſtiſſimorum B. Petro inſeruientium Presbyterorum? Quæ hæc commutatio, tam multa, tam varia & hominum iter perfectionis affectantium,propria atque peculiaris? Diuina dextera, cœleſtis Dei immortalis prouidentia fuit, quæ famulum & adminiſtrum diuerſis rationibus exercuit, & ad præfectum & ducem ſociorum filij ſui perduxerit, vt quoniam miles ſtrenuus, quoniam dux fortiſſimus fuerat, laboribus aſſuetus magna vi,& robore animi, certus occumbẽdi potiùs quàm deficiendi dux eſſet fortiſſimus,exercitus Chriſti maximos duceret, res maximas gereret, pugnas accerrimas cum humani generis hoſte nequiſſimo committeret,victorias reportaret, & maximarum inſignia victoriarum, ſignáque Chriſti Ieſu in vltimas orbis terræ partes inferens, eadem in arces extollens Crucis ſanctiſsimæ monimenta relinqueret ſtatutà ad ſæculorum memoriam ſempiternam. Quæ prædixi notior ſunt, quàm vt quiſquam probationem deſideret. Sic Ignatius Beatiſſimus nuncio ſæculum remiſit,vt viſione Beati Petri ad traductionem excitatus fuerit, Virginis altera iucundiſſima magis erectus atque confirmatus?Quarum ille memor imaginum,ni-

hil sibi prius faciendum, nec antiquius duxit, quàm vt vestem sæculi relinqueret, gladium ante virginis simulachrum, vigiliis primum de more Christiano susceptis & actis summa religione gratus appenderit. Quemadmodum verò viam purgantem inierit compressione carnis, inedia, vigiliis, meditatione, sciunt omnes, qui acceperunt, illum ter singulis diebus carnem acriter vehementérque vexasse, & ad sanguinem non solùm exprimendum, sed ad dilacerandas vsque carnes: sic in sæuientem carnem sæuierat, vt desæuire non sineret, nisi huiusmodi crudelissima prius exercita carnificina. Id B. Ignatius acceperat B. Dominicum fecisse primis suæ perfectionis arreptæ cunabulis. Id B. Franciscum, carnis capitalem inimicum carnificinæ genus ad domandam comprimendámque carnem exercuisse probè nouerat, eisdem modis & cruciatibus carnem malè mulctasse acceperat alumnos veræ consummatæque perfectionis. Quæ verò illius preces, quanta vi & animi contentione adhibitæ? Quæ rerum diuinarum attenta asiduáque meditatio, cùm totos ferè dies & noctes in rerum cœlestium contemplatione poneret, nullam ferè intermissionem faciẽs, nisi quam corporis sustinendi, & à tanta contentione reficiendi necessitas facere compellebat? qui vsque eò spectator diuinus fuit, vt sine cibo, sine potu, quod sãctorũ cui acciderit legisse non memini, a rebus humanis abstractus, & ad superas atque cœlestes sedes animo sublatus, omnino sensibus omnibus id tẽporis arreptus in cœlum octo dies & noctes continuas incredibili dulcedine perfruens, & cœlesti absorptus suauitate consumpserit. Sed in pelagus immensum & profundum ingressus, præcidam reliqua, ne virtutes alias cogar intactas relinquere. Quæ inedia Patriarchæ clarissi

risſimi fuerit,initio traductionis, ignorare nō poſſunt illi, qui illum oſtiatim corrogaſſe ſciunt, & famelicum nunquam non fuiſſe, & ſemel pranſum duntaxat,ſæpe biduum,aut triduum impranſum,nunquámque ad corpus reficiendum acceſsiſſe,niſi vrgente neceſsitate,ac ſępe quidem premente conſcientia.Quod illud abſtinentiæ genus?quod inediæ viſum auditúmve vnquam fuit præſcriptum vlla ſæculorum ætate,in vllo Chriſtianæ non dicam diſciplinæ cultore,ſed neque in maximo ſpiritus præceptore,parentéque celebrato,cùm octo dies & totidem noctes manſerit ieiunus, & plures quidem manſurus, niſi Confeſſarius ſcrupulum & religionem inieciſſet. Ita quidem tractabat carnem,vt nō paſceret, ſed affligaret,non reficeret,ſed opprimeret, & adduceret in anguſtias maximas,vt iumentum onus perferre doceret,& alias lecti incommoditates humi cubando, & cùm ſe ſuſtinere non poſſet,tolerare cogeret. Quibus verò lacrymis vitam præteritam lugebat, pòſt expiatam generali confeſsione conſcientiam. Meminiſtis Auditores Dauidem,qui media nocte ſurgebat lacrymis eluturus magis ac magis peccata in diuini numinis maieſtatem admiſſa. Meminiſtis Magdalenam ingenti lacrymarum acerbitate lugentem deplorantémque peccata ſua, & eiſdem aſpergentem pedes Aſſertoris Ieſu, & eoſdem capillis auro clarioribus abſtergentem. Meminiſtis denique Petrum audito Galli cantu continere ſe non potuiſſe, quin ingentem vim lacrymarum effunderet, recordatus peccati in Ieſum admiſsi,& perfidiæ iuſiurando confirmatæ.Horum ſimilem Beatiſsimum Ignatium recordamini,quem vitæ præteritæ peccatorum in Dei numen admiſſorum ſic pœnituit ſemper, vt obliuiſci non poſſet, & ſola

recordatione in lacrymas totus solueretur acerbissimas. Ad gradum etiam diuinæ contemplationis tam sublimem euectum, & in via illuminante tanta cum excellentia, & splendore cœlesti versantem, quis pro meritis commendare poterit? Quæ denique (vt alia omittam) fuit contemplationis magnitudo? qui gradus tam excelsus, & sublatus ad Dei cognitionem summam atque supremam? Non dicā amplius, quam quod sui, quod vitæ Ignatij studiosi nouerunt, quod admirari debemus, & summo quidē iure obstupescere, sic se habuisse in rerū cœlestium spectatione Patriarcham cœlestem, vt pati potius quàm agere videretur, adeò ferebatur ab humanis abstractus ad cœlestia. Cuius gradus celsissimi testes sunt visionis diuinę de sanctissima Triade, mentis oculis obiectæ, & in illius animo tam insigniter impressæ, vt nullis adhuc literis præditus librum de sanctissimæ Triados altissimo mysterio composuerit literisque mandauerit ad suorum consolatiōnem filiorum, & ad liberalitatem in suos diuinámque largitatem magnifice prædicandam. Testes sunt visiones Virginis Mariæ filij sui Christi Iesu, nunc istius Domini terræ cœlique supremi, nunc Reginæ cœlestis aulæ, nunc vtriusque & tanto cum splēdore, tam claro lumine sæpe ac sæpius, vt nihil suprà. Testis visio sanctissimæ Triados Patris, Filij, & Spiritus: En Pater Filio commēdat Ignatium, & Filius in suam tutelam accepit, & Spiritus Diuini radiis, & clarissima multorum cœlestium arcanorum cognitione completur. Testes multi, qui cùm contemplantem & spectantem arcana cœlestia cernerent, faciem sæpe splendore circunfusam viderunt, & loca in quibus erat spectator cœlestis & Angelicus lucis immensa magnitudine clarissimè collucentia. Testes de-

nique

hique innumerabiles, qui ſublatum à terra ſuperas res meditantem, cœlíque voluptates hauriẽtem conſpexerunt, & quidem longo interuallo, quaſi corporis mole carentem. Quid ergo raptus, vt ita dicam, & extaſes diuinas: volo enim hiſce vocabulis vti, quibus rem clarius auditores intelligunt, cõmemorem. Cùm communia fuerint Confeſſori ſanctiſſimo hæc omnia, cùm nunquam non cum Deo eſſe, cùm eodem verſari amiciſſimè familiariſſiméque videretur. Hanc propriam meditandi rationem propriam Societatis voluit eſſe Patriarcha celſiſſimus. Ab hac inſtituere voluit alumnos ſuarum rerum actiones ante lucis diuinæ ortum, & cubitum nunquã eõſdẽ ire, niſi eius meditationis paſtu recreatos. Hæc monimentum Societatis celſiſſimum inſtituit, prouehendum conſeruandúmque cenſuit, atque decreuit. Hæc à traductione ſua ſemper cum heroe cœleſti verſata fuiſſe viſa eſt, & egiſſe totos dies ac noctes. Inde liber exercitationum ſpiritualium ad ſuorum vſum & progreſſus maximos, & ad aliorum cuiuſcunque generis ac fortunæ hominum, à peccatis abſtrahendam multitudinem ingentem, & ad eandem in gratia diuina conſeruandam, ad eandem multitudinem in gradus euehendam altiſsimos diuinæ familiaritatis cõmodo tanto, & incremento Chriſtianæ Religionis exiit, & emanauit in lucem. Qui cœleſtis Chriſtianæ Religionis heros ſi in ſuæ traductionis cunabulis, in illis primis ineuntis, & ingredientis viam ſpiritus rudimentis tantam diuinæ contemplationis vim & affluentiam obtinuit, quid illum progreſſu tempore conſequutum fuiſſe diuinarum conſolationum, quod cœleſtium iucunditatũ & ſolidarum voluptatũ obtinuiſſe, hauſiſſéque dicemus? Qui nihil vnquam niſi immortali

Dei gloriam appetiit, nihil quæsiuit amplius, neque studiosiùs, neque vehementiùs. Cuius stemmata fuerunt non lupi, non lebetes, non reliqua generis ac familiæ Loiolarum insignia: sed Iesus ipse, illa tria verba, *Ad maiorem Dei gloriam.* O Diuinum Confessorem? O Cœlestem Patriarcham! O verum Pastorem, & auctorem Religionis sociorum Christi Iesu dignissimum! Quas ego tuas alias virtutes clarissimas, quos titulos illustres & excelsos, quos tuorum fructus toto terrarum orbe tanti Parentis patrocinio ac virtute perceptos, numerarem. Quæ proferrem tua miracula nobiscum agentis, & in cœlo commorantis miranda quidem & stupenda, sed ad aliam orationem reseruo. Quanquam nullum maius virtutis testimonium, neque illustrius sanctitatis monimentum proferri potest, & poterit vnquam ad sanctorum laudem suis trophæis & monimentis virtutum maximarum immortalibus. Fruere his omnibus laudis insignibus Patriarcha celsissime, atque hæc quæ prædiximus & patriæ, & generis, & fortitudinis, & virtutum maximarum lumina tam illustria, trophæa permansura ad sæculorum omnium immortalitatem, hac militanti triumphantique Ecclesia tot titulis & insignibus honorificentissimis illustrata, recognoscimus omnes & veneramur. Et quòd illorum studiosi sumus, quòd participes eorundem esse cupimus, quòd tanto tuo bono gaudemus, quòd filij tuorum, & ob eam causam tibi dediti esse volumus memoria beneficiorum immortalium obligati. Quod quem modò Beatum colimus, & in Beatorum numerum ascriptum feriis tam sacris támque solennibus suspicimus, atque veneramur, & in sanctorum ordinem ascriptum, quàm breuiter Pauli hoc nomine

Quinti,

Quinti, Vicarij Christi Iesu auctoritate referendum esse speramus,& ad has nos ferias colédas, venerãdas non minore Religione, iucunditatéque animorum incredibili maiore quidé apparatu, maiore pompa & splendore nos comparamus, adesse & præsentes esse cupientes,& sola recordatione gestientes incredibiliter,tuis nos precibus in itinere virtutis adiuua, tuo patrocinio tuere, quod si adfuerit, vt adfuturum sine dubitatione speramus, erimus, qui debemus esse virtutis fideles egregiúque maiestatis diuinæ cultores. Dixi.

INDEX EORVM QVÆ HOC PRIMO VOLVMINE continentur.

Secun

Enume

Exor-

De

ADIVNCTA.

Ratio,

DE CONSEQVENTIBVS.

DE EXORDIO ET NARRATIONE ab adiunctis.

DE GENERE ET FORMA.

ANIMALIA.

AVES.

Psitta

HOMO.

Preces

ORATIONES.

Ora

INDEX.

FINIS.